Conservation of this volume was made possible through the generous support of
PETER WARRIAN
and the Friends of the Library

PIMS

PONTIFICAL INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/memorialefratris01walt

RERUM BRITANNICARUM MEDII ÆVI SCRIPTORES,

OR

CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN AND IRELAND

DURING

THE MIDDLE AGES.

28165.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS

OF

GREAT BRITAIN AND IRELAND

DURING THE MIDDLE AGES.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

On the 26th of January 1857, the Master of the Rolls submitted to the Treasury a proposal for the publication of materials for the History of this Country from the Invasion of the Romans to the reign of Henry VIII.

The Master of the Rolls suggested that these materials should be selected for publication under competent editors without reference to periodical or chronological arrangement, without mutilation or abridgment, preference being given, in the first instance, to such materials as were most scarce and valuable.

He proposed that each chronicle or historical document to be edited should be treated in the same way as if the editor were engaged on an Editio Princeps; and for this purpose the most correct text should be formed from an accurate collation of the best MSS.

To render the work more generally useful, the Master of the Rolls suggested that the editor should give an account of the MSS. employed by him, of their age and their peculiarities; that he should add to the work a brief account of the life and times of the author, and any remarks necessary to explain the chronology; but no other note or comment was to be allowed, except what might be necessary to establish the correctness of the text.

The works to be published in octavo, separately, as they were finished; the whole responsibility of the task resting upon the editors, who were to be chosen by the Master of the Rolls with the sanction of the Treasury.

The Lords of Her Majesty's Treasury, after a careful consideration of the subject, expressed their opinion in a Treasury Minute, dated February 9, 1857, that the plan recommended by the Master of the Rolls "was well calculated for the accomplishment of this important national object, in an effectual and satisfactory manner, within a reasonable time, and provided proper attention be paid to economy, in making the detailed arrangements, without unnecessary expense."

They expressed their approbation of the proposal that each Chronicle and historical document should be edited in such a manner as to represent with all possible correctness the text of each writer, derived from a collation of the best MSS., and that no notes should be added, except such as were illustrative of the various readings. They suggested, however, that the preface to each work should contain, in addition to the particulars proposed by the Master of the Rolls, a biographical account of the author, so far as authentic materials existed for that purpose, and an estimate of his historical credibility and value.

Rolls House,
December 1857.

THE HISTORICAL COLLECTIONS OF WALTER OF COVENTRY.

MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.

THE

HISTORICAL COLLECTIONS

OF

WALTER OF COVENTRY.

EDITED,

From the MS. in the Library of Corpus Christi College, Cambridge,

BY

WILLIAM STUBBS, M.A.,

REGIUS PROFESSOR OF MODERN HISTORY IN THE UNIVERSITY OF OXFORD.
FELLOW OF ORIEL COLLEGE, AND SOMETIME LIBRARIAN
TO THE ARCHBISHOP OF CANTERBURY.

VOL. I.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF THE LORDS COMMISSIONERS OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

LONDON:
LONGMAN & Co., AND TRÜBNER & Co., PATERNOSTER ROW;
ALSO BY PARKER & Co., OXFORD;
MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE;
A. & C. BLACK, EDINBURGH; AND A. THOM, DUBLIN.

1872.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S
COLLEGE
LIBRARY
JAN 12 1950
15433

Printed by
EYRE and SPOTTISWOODE, Her Majesty's Printers.
For Her Majesty's Stationery Office.

CONTENTS.

	Page
Preface - - - - - -	ix
Appendix to Preface - - - -	xlix
Memoriale Fratris Walteri de Coventria -	3
Pars Prior, Miscellanea Historica -	3
Pars Secunda, Annales Angliæ -	27

PREFACE.

DA
25
.B8
v.58

PREFACE.

The MS. of Walter of Coventry first mentioned by Leland.

The reputation of Walter of Coventry as a writer of English history dates from the middle of the 16th century. The indefatigable Leland, on his journey of investigation into the antiquities of his country, between the years 1538 and 1544, discovered, unfortunately he does not tell us where, a large manuscript of historical collections, on one leaf of which was the inscription "Memoriale Fratris Walteri de Coventria." The book, he saw at once, was mainly a compilation from Geoffrey of Monmouth, Henry of Huntingdon, Marianus Scotus, and Roger of Hoveden: but he saw also that it contained a good deal of matter, especially on the events of the years 1170 to 1177, and 1201 to 1225, which was not derived from the authors he mentions, and which therefore he regarded as being most probably the work of the person whose name the manuscript bore.[1] On this account he inserted a notice of Walter of Coventry in his Commentaries on the writers of Britain. From Leland, in whose library he saw the book, Bale derived all that he knew of its writer. Archbishop Parker, in the Antiquitates, referred to Walter of Coventry as an original authority. The learned Richard James

Then by Bale, Parker, and James.

---

[1] Not, however, without some misgivings; for he thus writes in the Collectanea: "Hactenus ex "Hovedeno multa desumpsit Gual- "terus Coventrensis, nam Hove- "denus deduxit annales usque ad "A.D. 1201; sed a quibus desump- "serit reliquam annalium partem, "an ipse Gualterus sua autoritate "usus scripserit, nondum cognitum "habeo." *Coll.* iii. 323.

searched the volume through for passages illustrating the corruptions of the medieval church. Pits added to Bale a note on the whereabouts of the manuscript. Bishop Stillingfleet had a transcript made of the whole work, and Gale of the latter part of it, which Hearne also copied out with his own hand. Wharton and Hutton made copious extracts, and Kennett transcribed them into his note-books. Archbishop Wake,[1] Bishop Nicolson,[2] Wilkins,[3] Tanner,[4] Carte,[5] and many other writers of the last century on history,[6] literature, and church controversies appealed to Walter of Coventry, as an original, and apparently, as a contemporaneous authority.

Known also to Pits, Stillingfleet, Gale, Wharton, and others.

All these regarded him as an independent writer.

Most if not all of the last-mentioned class knew the work only through transcripts. The earlier ones, with the exception perhaps of Pits, were acquainted with the original. This manuscript, since Leland discovered it, has had an uneventful history. The great antiquary seems to have possessed himself of it, and to have made his extracts from it at his leisure. It was in his library when Bale saw it,[7] between 1549, when the first edition of the Centuriæ was published, in which our author is not mentioned, and 1552, when Leland died.[8] It is next found in possession of Archbishop Parker, who must have acquired it before 1572, in which the "Antiqui-

History of the MS.

---

[1] *State of the Church*, pp. 189, 194.

[2] *English Historical Library*, p. 61.

[3] *Concilia*, vol. i. 606.

[4] *Bibliotheca*, pp. 352, 353.

[5] *History of England*, i. 816, 836.

[6] Kennett, *Complete History*, i. 170. Stillingfleet, *Origines Britannicæ* (ed. 1685), p. 329. Tyrrell, *Hist. Engl.* vol. ii., catalogue of authorities.

[7] This I learn from Bale's own MS. collections now in the Bodleian, MS. 3452, fo. 213. In this MS. he generally mentions the names of the persons in whose possession the books described were when he saw them; in this case the note is, "ex "bibliotheca Joan. Lelandi." That he is not referring to Leland's own *Collectanea* is clear from the fact that he gives a much more accurate division of the volume than Leland had done.

[8] Leland's books were sold in 1556. Macray, *Annals of the Bodleian*, p. 318.

tates" were printed.[1] From Parker it passed to the library of Corpus Christi College, where it has been faithfully kept for very nearly three hundred years. It is now in Corpus Christi College Library.

It is a very fine MS. of a small folio size, double columns, all written by the same hand,[2] rubricated throughout, and somewhat unevenly, in red and blue, in the same hand as the text, and in the penmanship of the end of the 13th or beginning of the 14th century. The volume consists of 165 folios, numbered by some error 175 ; each column of about 43 lines, sometimes 42, sometimes 46. It contains a few notes of the character of rubric in a 14th century hand, and a few more of the 15th, but none of any importance. In the 16th century it has received a little more annotation, generally referring either to questions of church controversy, or to the authorities from which the text is compiled. These, wherever they contain anything of interest, are given in the notes to this edition.[3] The volume, when in Leland's hands, struck him as imperfect ; " Codex erat aliquot locis mancus, et annorum " numerus male cohærebat."[4] He refers evidently to the abrupt transitions in the first part of the work, and to the suddenness of the conclusion. Otherwise there could be no reason to regard the MS. as incomplete, and we shall see, on analyzing the contents of it, that it was not so. The text of the present edition is taken, of course, from this as the original MS. ; and I Account of the MS.

[1] It is quoted in the *Antiquitates*, (ed. Drake), pp. 151 sq., 194 sq., 203 sq., very frequently as authority for the statements derived from Benedict ; for which Leland also refers to Walter in the *De Scriptoribus*, p. 229.

[2] This is obvious at a glance ; but if it required confirmation it has it in the occasional use throughout the whole book of Arabic numerals mixed with Roman ones for the dates in the text. This is of unusual occurrence in English MSS. of so early a date.

[3] The most interesting is the note on the pulling down of the palace at York in 1562. Archbishop Thomas senior had built it, Archbishop Thomas junior, *i. e.* Yonge, demolished it. Vol. i. p. 23.

[4] *Collectanea*, vol. iii. 315 (ii. 270).

The MS. C. C. C. C. CLXXV.

take this opportunity of putting on record my sincere thanks to the Master and Fellows of Corpus for the use of it, and to the Rev. S. S. Lewis and the Rev. J. T. Lang for the facilities they have afforded me whenever I wanted to consult it. Its number in the Corpus Catalogue is CLXXV.[1]

Stillingfleet's transcript.

Of the transcripts above referred to the most important is the one made for Bishop Stillingfleet.[2] It contains the whole work, and is generally accurate. It passed with the rest of Stillingfleet's MSS. into the hands of the Earl of Oxford, and is now in the Harleian Collection in the British Museum, No. 689.

Gale's transcript.

At the same time, and possibly by the same transcriber, was made the copy of the later portion of the compilation, A.D. 1201 to 1225, for Dean Gale. This volume is in the library of Trinity College, Cambridge, numbered O. X. 1. It has been collated by the venerable collector himself with the Cotton MS. Vitellius E. XIII.,[3] from which, or a kindred source with which, it was originally derived; and it is enriched with other notes by Gale, which, as referring to MSS. now destroyed or incapable of being identified,[4] have considerable value, and are therefore reproduced in this edition. For the loan of this MS. I have to thank the Master and Fellows of Trinity.

Hearne's transcript.

Hearne's transcript was made by him from the Stillingfleet copy, which was lent him by Lord Oxford.[5] It

---

[1] "*Vet. Cat.* I. ii. MSS. Angl. "1378—101." Nasmith, p. 256.

[2] It was in the possession of his family when Wake used it in 1703. He mentions it amongst the authorities used for the *State of the Church*, "Historia Walteri Coven-"tre inter MSS. Dom. Stilling-"fleet," pp. xv., xviii. Stillingfleet's MSS. were bought by Harley; Macray, *Annals of the Bodleian*, p. 9.

[3] Tyrrell as well as Gale was aware that the two MSS. contained much the same matter, although he perhaps believed both to be the work of Walter of Coventry. *History of England*, vol. ii. Introd.

[4] See below, p. xxviii.

[5] MS. Diary, in the Bodleian, vol. 122, pp. 139, 140. He has in the Appendix to Leland's *Collectanea*, vi. 14, printed, from Walter of Coventry, King John's Assize of Wines, which he seems not to have known to have been in print in Hoveden.

contains, besides the annals of the years 1201 to 1225, the history of the archbishops of York, the prophecies of Merlin and the Sibyll, and the notes on the relations between the English and Scottish crowns, which form part of the "Miscellanea Historica," or "pars prior," prefixed to the *Memoriale* proper. It is now in the Bodleian, Rawlinson, B. 183. Hearne's transcript.

The Library of Corpus Christi College, Cambridge, contains another transcript of part of the work reaching to 1154, and contributing nothing to the illustration of the original or its external history. It is No. CX.,[1] and it has not been thought desirable to encumber the present edition with references to it. It was made in the 16th century. The MS. C. C. C. C. CX.

The extracts from the original MS. made by Leland will be found in his Collectanea, I. 349–363 (ed. I., 284–296), and II. 270–275 (ed. III., 315–323.) Extracts by Leland,

The extracts by James are in the Bodleian, among his own MSS., vol. 17, pp. 18–35. He describes them as taken from the MS. in Bennet College Library. James.

The extracts made by Matthew Hutton are in the Harleian Collection, No. 6981 ; those by Wharton in the Lambeth Library, MS. 585, pp. 77 and 93. Bishop Kennett's copy of Hutton's extracts is in the Lansdowne MS. 964, pp. 129, sq.; his copy of Wharton's is in Lansdowne 963, pp. 1–12; and the same MS. contains his copy of Leland's notes, at pp. 91, sq. Hutton, Wharton, and Kennett.

Before attempting a survey of the character of the compilation, it may be as well to dispose of the preliminary questions touching the personal identity of Walter of Coventry, and the substantive character of his *Memo-* Preliminary questions.

---

[1] Nasmith, *Catalogue*, p. 117. Tanner seems to have confused this with the MS. 175 : *Bibliotheca*, p. 353, note b. The volume consists chiefly of Winchester transcripts. From the date and character of the penmanship, I think it probable that the copy of the portion of the Memoriale was made for Archbishop Parker, before he became possessed of the original.

Author otherwise unknown.

riale. The book may be very fairly deemed worthy of its name, in a different sense from that in which the writer intended; for it is through it, and through it alone, that we have any evidence of the identity or indeed of the existence of its author.

Leland's account of Walter of Coventry.

Leland does not appear to have been much startled at the discovery of a new and unknown writer. No previous bibliographer had hinted at the existence of either the man or the book. So having the book before him, proving its own existence and that of its writer, he proceeded to evolve a history and character for both. "Walter Conventuensis, alias Coventrensis," he says, "a man now dignified by age and much experience of "affairs, wishing to make the fame of his name, by "some significant memorial, not only illustrious but "also most extensive or perpetual, applied his mind to "writing. In which employment he took to himself "such subject matter as he knew would be both to "himself and to the world grateful, interesting, and use-"ful. Accordingly with a high courage he attempted "a history, and having begun it with the origin of the "Britons, he brought it down, with even a higher "courage, to his own time. He followed chiefly these "English authors, Geoffrey Arthur of Monmouth, "Hoveden, and Henry of Huntingdon, not however "without adding much of a trustworthy character "which is not found in those writers. Illustrious "however as the man was, he wanted one thing; for "although he nowhere is deficient either in honesty or "in lucid order, in eloquence he was not unfrequently "at default; but this was not so much the vice of the "author as of his age. He lived in the reigns of John "and Henry III."[1]

It is hardly necessary to say that this is Leland's way

---

[1] Leland, *Scriptores*, p. 250. He quotes from him the passage occurring in Benedict about Roger Hoveden, p. 229.

of stating that he knew nothing at all of Walter of Coventry. But he was an honest man, and only noted what he thought might fairly be inferred from the character of the work. It is a memorial, a man who wishes to memorialize himself is likely to have a character, "a "fame," which he regards as worth preserving, and years and experience are the necessary conditions of such fame. The book speaks for itself, it is trustworthy, it is orderly, it is not eloquent; it ends in the reign of Henry III.: and the man accordingly is known by his works. Leland had taken pains to analyze the work; he knew that from 1002 to 1154 it was taken from Marianus and Henry of Huntingdon, and from 1181 to 1201 from Roger of Hoveden; but he did not know that the other portions were equally borrowed.[1] He did not know of the chronicle which we know under the name of Benedict of Peterborough, but supposed that Walter of Coventry wrote the history from 1171 to 1177; he did not know of the existence of other chronicles containing the years 1201 to 1225, but he saw that they were written by a contemporary, and believed that contemporary to be Walter of Coventry. It is, however, somewhat strange that he had overlooked the character of the handwriting, and the notes of matters of much later date than 1225 which occur in the earlier pages.

Leland's account a mere inference from the character of the work.

Leland drew his picture of Walter of Coventry from an honest though superficial examination of his book. Not so Bishop Bale. Now the "homo jam gravis annis "et multa rerum experientia" is deemed worthy of a biographical article. "Walter of Coventry, a man worthy "of immortal memory, born and educated in the same "celebrated city in the county of Warwick, derived his

Bale's account of Walter of Coventry.

[1] "Deduxit vero annales suos ab "anno MCCI. ad annum MCCXXV., "quem inchoat, sic ut Hovedeni "Annalibus quos defloravit res "gestas viginti quatuor annorum "superaddat. Ex his conjectura "ducor Gualterum Coventriensem "tempore Henrici tertii floruisse." *Coll.* iii. 323.

Bale's account.

" origin from honest citizens there. He spent on lite-
" rature very sedulous labour, at Oxford, where was the
" most grateful emporium of the best disciplines." He then proceeds to give word for word Leland's account of Walter, and to describe the work, which he does with sufficient accuracy to prove that he had seen it, as indeed we know he had done, in Leland's library. He adds, " and certain other things he published, that owing to " his honourable and Christian studies, his name might " live for ever among posterity. He lived composing " and writing various matters, during the reigns of " John and Henry III. his son."[1]

Also grounded on inference only.

It is true that Bale might plead with Leland that he stated no more than might be fairly inferred from the book. Walter of Coventry must have been born, and have had parents, and those parents must have been well to do, or they could not, and persons of character or they would not, have educated him. Coventry is in Warwickshire, and a man who bore the name might reasonably be supposed to have been born there. Oxford is nearer to Coventry than Cambridge is, and as Walter was a man of education, he was no doubt a university man, and if a university man, a clerk of Oxford; there could be no question but that Oxford was an emporium of the best disciplines, and the work shows that Walter was industrious; if he was industrious in writing the book, he must have been industrious whilst pursuing his studies at Oxford. It is true that on the same principle Bale might have given us the names of the chancellor and proctors of the period, and told us how the invariable assiduity of the student saved him from becoming involved in the disturbances of the day, and so accounted for the silence of all records about him, and necessitated the composition of a history of England to keep his name in remembrance. He refrains however from doing this, and simply follows Leland in fixing the date.

[1] Bale, *Scriptores* (ed. 1559), p. 264.

Additions by Pits to Bale's account of Walter of Coventry.

But it was not for Pits to tread abjectly or even accurately in the steps of the great accuser Bale. To a certain extent he must follow, but he has something to develope and something to add. "Walter of Coventry "was an English monk of the order of S. Benedict in "the monastery of Coventry. He was born of honest "parents in the county and town of Warwick; and "having been by the care of his friends consecrated as "it were to God and to the Muses, having been "diligently educated in piety and literary disciplines, "he turned out a remarkably erudite man. At Oxford "he sedulously learned the liberal arts, philosophy also "and theology. Having passed through the ordinary "course of studies in the schools he devoted himself to "reading and writing histories; and he would in his "own right have had a claim to be numbered among "the greatest of such writers, were it not that his style "is commonly too uncultivated to attract or delight the "reader. John Leland, although he nowhere has a pro-"fessed and formal encomium on him, very often praises "him by the way, especially in his histories, and com-"mends him to others, chiefly because in writing his "annals, *et sincera fides et lucidus ordo placebat.*" He adds the sketch of the work from Bale, and mentions that the MS. is at Cambridge in Bennet College; whilst "dicta quædam, librum unum" he says may be found in the public library of the same university.[1]

His mistaken inferences.

Here, it will be observed, Pits having misunderstood the words of Bale, makes Warwick instead of Coventry the native place of Walter; he also assumes that he was a Benedictine, and, forgetting that no monk would take to himself by way of surname the name of his own monastery, inasmuch as it would be common to all his fellows, and anything but a distinctive appellation, fixes him in the Benedictine priory of Coventry. The rest

[1] Pits, *De Illustribus Angliæ Scriptoribus* (Paris, 1619), ad annum 1217.

Pits's information unimportant.

of the eulogium is important only as showing how the language of religious literature had altered since the time of Bale. Probably no Roman Catholic, certainly no Englishman, would have then spoken of consecrating himself "to God and to the Muses."

Statements of the later bibliographers; Voss, Nicolson, Wood, Smith.

The later bibliographers, without accepting the conclusions evolved by these three writers, have generally admitted their account of the date at least of Walter of Coventry. Voss reechoes the words of Pits.[1] Archbishop Nicolson accepts the same statements with but a slight misgiving.[2] Antony Wood recognizes him as an Oxford man on the evidence of Bale.[3] It is however probable that both Gale and Smith, the maker of the Cottonian catalogue, guessed more truly; for they, as we shall see, ascribed to him another book of Annals ending in 1296, which they would scarcely have done if they had believed that he wrote in 1225. Their suspicion,

Corrected by Oudinus,

if it were no more than a suspicion, is turned into a direct statement by Oudinus.[4] That learned and most acute investigator, on the authority of the title of the Cotton MS. Vitellius D. v., which contained a history of England from Cadwallader to Edward I., ending in the year 1296, and supposed to be written by Walter of Coventry; without any hesitation fixed the year 1290

and Fabricius.

as the period at which Walter flourished. The statement of Oudinus was repeated by Fabricius.[5] Bishop Tanner does not notice the inference that Oudinus had drawn;

Tanner's statement.

either he had not seen it, or knowing the title of the Cotton MS. to be modern he doubted the premisses from which it was drawn. He does not venture to decide, but seems to lean to the older theory. He has however

---

[1] Vossius, *Historici Latini*, p. 470.

[2] *English Historical Library*, p. 61.

[3] Wood, *Historia et Antiquitates, Univ. Oxon.*, ad ann. 1206, p. 59.

[4] Oudinus, *Comment. de Scriptoribus* (Leipzig, 1722), vol. iii. p. 610.

[5] *Bibliotheca Latina Med. et inf.*, s. v. Gualterus (ed. Florence, 1858, vol. iii., p. 107).

misgivings of his own; the inscription in the Corpus MS. seemed to him to be of later date than the text, and he insinuates that the book was more probably the gift of Walter than his work.[1] This doubt was answered but falteringly by Nasmith the author of the Corpus catalogue; it was for others to decide, he says, the date of the inscription, to him it did not appear much more modern that the rest of the writing; and he appeals to a title written on the fly leaf at the end of the volume in a hand of the fifteenth century, as proving the antiquity of the other.[2] He does not however seem to be very certain about it, nor to have perceived that the whole volume is the work of one penman.

Tanner's doubts answered by Nasmith.

So completely was the tide of literary opinion turned. Oudinus had deliberately unsettled the date. Tanner had struck at the very existence, speaking literarily, of Walter of Coventry. In this state the question has remained, for those inquirers who have since seen and judged the MS. for themselves seem not to have considered the authorship of so mere a compilation to be worth discussing, and those who have not seen it have followed the statement of the early bibliographers.

Result of the questions of Oudinus and Tanner.

On the occasion however of the publication of a complete edition of the work, it is necessary to say what can be said to clear up the matter. And this shall be put as briefly as possible. It must be premised then

---

[1] *Bibliotheca*, p. 353. "Scripta "autem ad imum paginæ manu "diversa et recentiori innuunt hoc "potius donum fuisse Gualteri quam "scriptum."

[2] *Catalogue*, p. 257. "Titulus "hic neotericus ex inscriptione ad "imum hujus paginæ desumptus "videtur, quæ ita se habet, *Memo-* "*riale fratris Walteri de Coventr.*, "et quæ *manu diversa et recentiori* "*scripta*, ut placuit cl. Tannero, "*innuit hoc potius donum fuisse* "*Gualteri quam scriptum.* De hac "controversia aliorum sit judicium: "inscriptio ipsa reliquo codici haud "multo recentior mihi videtur; et "opus hoc Waltero olim fuisse ad "scriptum probat titulus deformi "manu (seculo xv. si conjecturis "uti liceat) in folio rejectitio ad "finem codicis exaratus."

The whole MS. is the work of one scribe, and the title is contemporaneous.

that the whole volume is in one handwriting;[1] or, if not actually the work of one scribe, it is written with such uniformity as to prove it to have proceeded at one impulse from one scriptorium. The title in question, which Tanner thought, and Nasmith did not think, more recent than the text, is, there can I think be no reasonable doubt, of the same date. As the date of a holograph MS. cannot be earlier than the latest year mentioned in it, and as that latest year is 1293,[2] Walter of Coventry cannot be supposed to have flourished very much earlier. The character of the penmanship is of that date, and it may be confidently asserted that this is the date of the author.

Written soon after the year 1293.

The word Memoriale signifies not a keepsake, but a collection of things to be remembered.

But was Walter of Coventry the author? Tanner thought not; he interpreted the word "Memoriale" in the modern sense in which Leland had done before him: if the book were merely a memorial in the sense of a keepsake, the purpose would have been answered as well by the gift of a purchased volume as by the composition of a laborious work. In giving however this meaning to the word *Memoriale* I believe that Tanner was wrong. The medieval use of the word is not for a keepsake by which the remembrance of the giver may be kept alive in other men, but for a collection of facts or forms which the writer wishes his own memory and theirs for whom he writes to be kept freshly and permanently reminded. The *Memoriale presbyterorum* is intended to keep priests mindful of their duties. Henry of Eastry, prior of Canterbury, wrote a *Memoriale* which he himself defines as a register; "registrum sive memoriale."[3]

---

[1] I may state here that so far from being predisposed to regard the writing as that of one person, I should have welcomed any safe grounds for discarding the first portion of the volume. I have no doubt that it is so; or that the title is of the same date.

[2] See vol. i. p. 26.

[3] Tanner, *Bibliotheca*, p. 394. The *memorialis libellus* of Suetonius and the *memorialis* of the Pandects have the same sense in a measure, that of a memorandum book.

Henry Spenser, well known as the crusading bishop of Norwich, had his collections embodied in a volume bearing the same title.[1] The word then so far from forbidding, rather countenances the claim to authorship, and on the analogy of the two works last mentioned must be interpreted to mean, not the gift, but the Historical Collections or historical memoranda of the writer.

Other books with the like title.

Next it may be asked, is the work as it exists in this MS. of such a character as would entitle it to be regarded as a substantive work, and give its writer a title to the name of author. To such a question the answer is briefly this: the title to the name of author is of the very slenderest character, but it is a real one. There are not, I think I may safely say, a hundred words in the book, of which Walter can claim to be the original composer; but it is not a mere transcript; it is a collection of matters which do not appear anywhere else in the same connexion and relation. And even in the more important portion of the work, which includes forty-nine fiftieths of the whole, and is taken entirely from an earlier compilation, there is a sufficient number of omissions, abbreviations, and condensations to show that the writer exercised his independent judgment as to the necessary retrenchments. And further still, it is not admissible to suppose that Walter of Coventry copied his MS. from a retrenched or abridged transcript of the earlier compilation, for there are here and there, in erasures and the like, evident traces that the person who wrote the MS. abridged as he went on:[2] this will be illustrated in the notes. So far I think it may be said to be demonstrable that the work is a substantive one, that it was

The MS. is not a mere transcript of earlier ones;

but the title to authorship rests on the condensations, omissions, and abbreviations from an earlier compilation.

[1] MS. Cotton, Claudius E. vii. Wharton, *Ang. Sac.* i. 420.

[2] See especially vol. i. p. 338, note [1], where it is clear the transcriber was also abridging. He has copied down to a place where a document occurred which he intended to omit, and having written *in hac forma*, before he saw where he was, pulled up suddenly, and underscored the words for erasure. See also vol. i., p. 446, note 7.

Walter of Coventry's date settled.

written by or under the direction of Walter of Coventry, and that it was written, and Walter of Coventry lived, between 1293 and the end of the reign of Edward the First; the latter limit being an inference from the fact that the writer was unable to give the number of years during which Edward reigned,[1] while he mentions nothing later than 1293.[2]

All speculations about him rest on the title of the MS.

Of course any speculation as to the life and character of so shadowy a being must wear the garb of conjecture. Walter may, as Leland says, have been born at Coventry; it is very probable that he was. Taking vows in any religious house outside of Coventry itself, he would naturally adopt as a surname the name of his birthplace. But the statement of Pits that he was a Benedictine of Coventry is quite inadmissible. A Benedictine he may very well have been, although the title *Frater*, on which the inference depends, might as well mean that he was a friar. But a monk of Coventry would not have called himself by the name of his monastery.[3] If he were a monk he was a brother of some house in which it was a distinction to be called "de Coventria." What little there is of local indication in the book, and it is very little, points to York rather than to Coventry, possibly to the city, but almost certainly to the diocese of York.

Local indications of a York origin.

---

[1] Vol. i. p. 18.

[2] Vol. i. p. 26.

[3] A monk like Florence of Worcester or William of Malmesbury, writing an original work for publication, might term himself *monachus Wigornensis*, or *monachus Malmesbiriensis*, or, when he became famous, by the local name only. Not so a monk compiling a work like the present. However, *de Coventria* is plainly intended for a surname; if any reference to the monastery had been intended, the word would have been *Coventrensis*, and that with *monachus* almost certainly expressed; for *Walterus Coventrensis* would mean the bishop of Coventry, Walter de Langton, who was consecrated in 1296. Incidentally this point is illustrated by the fact that our author omits the papal letter of 1197, which reinstates the monks in Coventry; it is found in the compilation he was using, and would hardly have been omitted had he been a monk of that house.

This Nasmith perceived; but believing the account given by Bale of Walter of Coventry, he put a wrong interpretation on the point. Finding in the earlier portion of the work a list of the archbishops of York, and a copy of the letter of S. Gregory on which the primacy of that see was supposed to rest, he argued that the introductory matter was the work of an anonymous monk of S. Peter's at York, and was not to be ascribed to Walter of Coventry.[1] And this conjecture he strengthened by remarking that the whole of the introductory matter, although written in a hand very like the later portion, to which he confines the authorship of Walter, was rubricated in a less elaborate manner, and possibly a mere insertion of the binder. The question of the binding is not important, and it is not impossible that Nasmith is right; but the uniformity of the writing in undeniable, and the indication of York or the York diocese as the place of its production applies to both portions of the volume.

Nasmith's notion of the connexion with York, obscured by his belief in the connexion with Coventry.

The notes of locality are simply these. Where the writer does in the most marked way depart from the words of the original work that he is transcribing, only in reference to one particular place, that place may be regarded as most probably the place where he was

Character of local indications.

---

[1] "Præcedentia hæc chronica non "Gualtero Coventrensi (si ipse demum subsequentium autor sit "habendus), sed potius anonymo "cuidam monacho fani S. Petri "apud Eboracenses adscribenda "videntur, uti satis liquet ex donatione cujus fit mentio in initio "Chronici Anglo-Saxonum, chartaque et historiis quæ illud excipiunt. Nec vero absimile videtur "hosce quaterniones codici fuisse "postea insertos, nam etsi caractere "reliquis simili exarentur, magna "tamen cernitur literarum initia-"lium varietas, quæ in illis simplici "forma sine ornamento rubro atramento delineantur, in reliquo autem codice multo sunt ornatiores "et diversis coloribus pictæ." The latter conjecture, I think, is not at all unlikely to be true; it is quite possible that the earlier matter might be meant for an Appendix and not for an Introduction to the *Memoriale*; if they have been really thus misplaced, the title stood originally on the first page, as it naturally would.

Instance of addition to Geoffrey of Monmouth.

writing, or about which he depended most on his own personal knowledge. This appears in the present case to be York. The first instance is a marked one. In giving, from Geoffrey of Monmouth, or rather from the intermediate compilation which he was using, an account of the reign of king Ebrauc, he adds to the notice of his exemplar the fact, "et posuit in ea mansiones M."[1] It does not much matter whether we are or are not in possession of the actual volume from which he was extracting; here is a distinct variation from his exemplar on the subject of York. The suggestion involved in this is strongly confirmed by the fact that the only recorded event of the reign of Athelstan, whom our author makes the first king of the Saxons in England, and father of Egbert, is the grant of Amunderness to the church of S. Peter at York, the opening words of the charter, which was kept at York, being also given.[2] Proceeding still further we come to the privilege of S. Gregory, which suggested the question to Nasmith; and which is followed by an abridgment of the Chronicle of the Archbishops of York, drawn up soon after the death of Thurstan in 1140.[3] This Chronicle, although best known in the edition of its continuator, Thomas Stubbs the Dominican, who lived towards the end of the fourteenth century, existed and still exists in its earlier form in the great White Register of York minster, and in other not less ancient copies.[4] Here we have, I think, amply sufficient warrant for Nasmith's guess as to the first part of the compilation.

Introduction of Athelstan's charter to York;

of the history of the Archbishops.

These apply to the first part of the MS.; and owing to the identity of the hand, to the second also.

The grounds for extending this belief to the latter part, with which the name of Walter of Coventry is more directly connected, are chiefly the identity of the handwriting. The compilation being of the character of

---

[1] Vol. i. p. 4.
[2] Vol. i. p. 13.
[3] Vol. i. pp. 19–23.
[4] See Raine, *Fasti Eboracenses*, vol. i. p. 209, note y. The work of Thomas Stubbs is in Twysden, *Decem Scriptores*, cc. 1685–1734.

a literal transcript, affords few cases of variation; two, however, may be pointed out, one of which is to my mind decisive. Our author instead of giving in the exact words of Hoveden, the story of the death and burial of Roger archbishop of York, abridges very much, keeping however to the diction of Hoveden except in one place. Hoveden describes the archbishop's burial as taking place in the "choro canonicorum sæcu- "larium metropolitanæ ecclesiæ Eboraci;" but Walter writes, "in monasterio, in choro canonicorum sæcula- "rium in Eboraco."[1] It is very unlikely that any one but a York writer should go out of his way to substitute the word Minster for the more general title of metropolitan church. The other is this: Hoveden, although a Yorkshireman, was so far under the influence of bishop Hugh of Durham, as to side with him in his quarrel with archbishop Geoffrey, and could therefore prevail on himself to give to Hubert Walter, the rival archbishop, the title of primate of all England. Walter generally, if not in every case,[2] omits this, although in the one case in which Hoveden gives the title "totius "Angliæ primas" to Geoffrey himself, he has carefully preserved it.[3] This is exactly what might be expected in a York monk, writing at a time when the dispute about the title of primate was unsettled; and when the presence of the court in the north of England would make the question a matter of every day's discussion.

Slight indications in the second part.

Mention of the *Minster*.

Omission of the title of primate of all England when the Archbishop of Canterbury is mentioned.

Nasmith's inference that the writer was a monk of S. Peter's York is of course erroneous; there were no monks at S. Peter's; but if he were a monk at all there was no lack of monasteries in Yorkshire and Nottinghamshire. The great abbey of S. Mary's York was governed, at the very time at which the MS. was written, by Simon of Warwick, who was abbot from 1258 to

Possibly connected with S. Mary's, York.

---

[1] Vol. i. p. 316.

[2] See especially the occasion of Hubert's offer to resign the justitiarship in 1196. (Hoveden, iv. 12.)

[3] On the occasion of the bishop of Durham's protest at John's coronation. (Hoveden, iv. 90.)

Midland abbot and monks at S. Mary's in 1293.

1296 : and amongst the names of the monks then under vows there are those of William of Derby prior of S. Bees and afterwards of S. Mary's, and Walter of Leicester a great scholar and most excellent preacher.[1] If the statement of Pits had any value, that Walter was a native of Warwick, we might safely set him down as a follower of Abbot Simon ; but anyhow the collocation of names is suggestive. I have not been able to find any notice of Walter of Coventry in the history of S. Mary's, but I do not think it improbable that some evidence may yet be forthcoming which shall lead to his identification. The name of Richard de Knesall, which is found on the fly-leaf of one of the copies of the compilation which Walter used,[2] may possibly be a clue to the discovery of the line by which the great historical compendium of the Fen country, for such we shall see that it was, came into the hands of a York monk.

Other works ascribed to Walter.

One further point touching the personality of Walter remains ; the other historical works which have been ascribed to him. These are in number two, possibly three ; and they may be dismissed with a short notice.

The Bodleian MS. 355.

In the Bodleian Library, among the MSS. strictly called Bodleian, is one numbered 355, and known to Tanner as NE. F., 8, 4 ; in Bernard's catalogue, 2444. It had belonged, previously to its arrival in the Bodleian, to Edward James, B.D., who was canon of Christ Church from 1614 to 1616, and an early benefactor of the library.[3] It contains a chronicle of English History ascribed in a seventeenth century hand to Walter of Coventry. The writing of the chronicle itself is of the fourteenth century, and is without exception the vilest scrawl of that date that I have ever seen. It begins with Brutus and comes

---

[1] MS. Bodley, 39. It is perhaps worth remarking that among the marginal notes of the Corpus MS., which are nearly of the date of the text, there are one or two references to Leicester : see especially, vol. i., p. 427.

[2] MS. Magd. Coll. Oxon., No. xxxvi.

[3] Tanner, *Bibliotheca*, p. 352 ; Macray, *Annals of the Bodleian*, p. 40.

down to the fifth year of Henry III.[1] The attribution of it to Walter of Coventry was no doubt suggested by the fact that it begins with the same words, "Britannia "insularum optima," the opening words of Geoffrey of Monmouth, from whom they are borrowed by the writers of both MSS. The Bodleian MS. contains a very much fuller abstract of Geoffrey than our author has cared to give; and the two works have nothing in common besides the debt to Geoffrey. There is no evidence in favour of ascribing this book to Walter, and all presumptions are the other way; it is unlikely that he should write two such different books on the same subject; it is unlikely that he wrote anything whatever besides his *Memoriale*, and the same scribe could not have written the two MSS.

Ascribed without any probability to Walter of Coventry.

The other case is a more important and a more interesting one. The old Cottonian catalogue describes, under the press mark Vitellius D. v., a book entitled "Gualteri Coventriensis historia regum Angliæ a tempore "R. Cadwalladri ad tempora R. Edwardi I., *i.e.* ad annum "1296." It is now destroyed; but Tanner has left a note of its contents.[2] It ended, he tells us, at the year 1296. It contained "twelve or rather fourteen books, in which "the history of Britain is briefly given, from Brutus to "the end of the thirteenth century, from Geoffrey of "Monmouth, Caradoc of Lancarvan, and Henry of Hun-"tingdon, as the writer attests in the prologue, 'Pr. pr. "'*Historiarum regni Angliæ;* Pr. l. Britannia igitur

The Cotton MS. Vitellius D. v.

Tanner's account of it.

[1] Tanner, p. 353; Hardy, *Catalogue of Materials*, iii. 43. It is probably the MS. of which Hearne wrote to Lord Oxford; when speaking of the first part of Walter of Coventry, he says, "'tis of less au-"thority than a MS. I formerly "saw of that part, in which was an "account of Edmund Ironside's "legitimacy, which I do not find "in your Lordship's MS." Macray, *Manual of British Historians*, p. 22.

[2] "Desinit ann. MCCXCVI. MS. "Cott. Vitell. D. v. Hic codex "continet xii., sive potius xiv. "libros, in quibus Historia Britan-"niæ a Bruto ad ann. MCCC. breviter "describitur ex Galfr. Monum., "Caradoc. Lancarvan., et Henr. "Huntingt., uti testatur in prologo." Tanner, *Bibliotheca*, p. 353.

No reason for ascribing it to Walter.

" ' est beatissima.' The hand in which it is ascribed to " Walter of Coventry is a comparatively modern one." In default of further information it must be argued that there is no reason to suppose that this was a work of Walter. It was probably ascribed to him on the same presumption as the other. It was however on the evidence of this MS. that Oudinus was led to the belief that 1290 was the real date of Walter;[1] a curious instance of a true conclusion arising from false premisses.

Oudinus's inference from it.

The *Annales* collated by Gale.

But it is not quite certain that Tanner's description of the Vitellius MS. is a complete one, certainly a compilation that reached to the year 1296 must have been derived from other sources besides those he specifies, of which Henry of Huntingdon is the last. Now Gale in annotating his transcript of the portion of Walter of Coventry from 1201 to 1225, used a MS. which he calls the *Annales Walteri Coventrensis*.[2] In a note prefixed to his copy he mentions three MSS., one of which he certainly collated with his text, whilst there is great probability that he used the others for the same purpose: the first of the three is Vitellius E. XIII., which is still in existence, although mutilated, and which contains a copy, not of Walter of Coventry, but of the compilation from which he worked.[3] The second is Vitellius D. V., the contents of which have been described above on Tanner's authority; the third is Otho D. VIII., some fragments of which are in existence, but no part of them answers to anything connected with the present subject.[4] However either Vitellus D. V., or Otho D. VIII., must have con-

The Cotton MSS. used by him.

[1] *Comment.* iii. 610. "MS. Codex " Bibliothecæ Cottonianæ ad an- " num 1296 procedit, unde Gualteri " ætatem statuimus." See above, p. xviii.

[2] MS. Trin. Coll. Camb. Gale O. xi.

[3] See below, pp. xxxix., xl.

[4] It is described in the old Cotton Catalogue, p. 76. The fragment which is preserved of it is described in Hardy's *Catalogue of Materials*, iii. 171. It contained a " Breve " Chronicon a Bruto ad ann. 1388," which may have had something in common with Walter of Coventry; and as Art. 37, the prophecies of Merlin and the Sibyll, which are also included in this work.

tained the book which Gale describes as *Annales Walteri Coventrensis*. He adds another important note in reference to this work: "*Annales Walteri Coventrensis* " uno anno in omnibus antevertunt *Memoriale*, v. g. A. " MCCIII. in Annalibus est MCCIIII. in Memoriali." But it appears on an examination of his collation of the two that all the passages quoted by him from the *Annales* are to be found, nearly if not exactly in the same words, in the Chronicle of Lanercost, the Cotton MS. Claudius D. VII., the latter part of which, from 1201 to 1346, has been edited by Mr. Stevenson for the Maitland club. Gale's citations are not sufficiently precise to make it clear whether he was using a copy of this chronicle, or of one that was very closely similar to it and drawn from a common original. But the statement that the Annals of Walter are a year in advance of the Memoriale would not be true if by the Annals of Walter he meant the Chronicle of Lanercost.[1] Nor is there in the matter of the Chronicle much that coincides with the matter of the Memoriale. It seems to result from what Gale says, that he found in the MS. which he used and called the *Annales* a quantity of details corresponding with those of the *Memoriale*, and besides, additional particulars which are now found only in the Chronicle of Lanercost. It is not at all improbable that the book in which he found the *Annales* was the MS. Vitellius D. v. As that MS. ended in 1296, whilst the Chronicle of Lanercost goes on to 1346, it is probable that the latter is through-

The passages quoted by Gale occur in the Chronicle of Lanercost.

Questions thus raised not settled.

[1] See under the years 1209, 1212. The passages, however, which Gale quotes under the year 1211 are in the Chronicle of Lanercost in 1210; one which he quotes in 1212 is in the Chronicle in 1213. But these are of no importance. An analysis of the Chronicle of Lanercost, showing how much of it is from the Annals of Melrose, how much from other MSS. sources, and how much is original, is greatly to be desired. According to Mr. Stevenson, it took its present form about the middle of the 14th century, yet several of the notices early in the 13th century are clearly contemporaneous.

Question of the date of the Lanercost materials.

out of later date than the former, and as it contains matter borrowed from the Chronicle of Melrose, it is not improbable that what else of contemporary history is included in it and not in the Chronicle of Melrose, is borrowed from another source. That other source was most likely the MS. in question, from which Gale drew his illustrations, and which he believed to be the Annals of Walter of Coventry. I think that he had no grounds for believing this to be the case; if it were possible however to find Gale's copy of Matthew Paris, in which he had made further annotations from the same source, the point might still be cleared up satisfactorily. Tanner's note as to the title of the Vitellius MS. is all but conclusive against the theory that Walter of Coventry had anything to do with it.

General character of the Memoriale.

We may now turn at last from the question of authorship to the examination of the *Memoriale* itself; and the very first view of it is enough to prove how very little historical importance attaches to the former point. The book is one on which its creator has bestowed very, very little more than manual labour. It consists of two parts:

Its first part.

the first contains a brief abstract of an abridged history of the kings of Britain from Brutus to Edward I., the list of the archbishops of York above referred to, and a few pages of miscellaneous details the chief of which have reference to the relations between England and

Its second part.

Scotland in the reign of Edward I. The second part contains a history of England from 1002 to 1225, founded on the best authorities. The result of a more exact analysis is as follows;

1. Measurement of England.

1. The first article in the book is an account of the measurement of England and Ireland, and of the division of the Heptarchic kingdoms. It is partly in French and partly in English. It possesses no historical value, and is full of gross errors; so much so as to make it very difficult to say where the copyist found it. It will be found subjoined as an Appendix to this preface.

2. The second article is the history of the kings, from Brutus to Edward I. This is divided by Bale [1] and the bibliographers who followed him into two portions, the first reaching from Brutus to Cadwallader, entitled Chronicon Brytannorum, and drawn from Geoffrey of Monmouth; the second, entitled Anglo-Saxonum Chronicon, from Ethelstanus to Edward I., drawn from Henry of Huntingdon, William of Malmesbury, and others. But this division is a mistake. The writer has not gone to these original authorities at all, but drawn the whole story from an intermediate abridgment. What MS. he used it is of course impossible to say; it may have been the common historical school-book of the period; but certainly nearly every thing it contained is found in a MS., now 3860 in the Harleian Collection, of the date of Edward I. This is an abstract of British History drawn from Geoffrey of Monmouth as far as he goes, and for the further history, derived from some compilation preserving the words of William of Malmesbury and Henry of Huntingdon for the most part, but containing also some few details not common to those writers, and coinciding in a remarkable way with the historical manifesto put forth by Edward I. in 1292 on the claim to the superiority of Scotland.[2] It is not our task now to examine who those ulterior authors were: the writer refers, however, to the *Chronica Romanorum*,[3] the *Chronica Anglorum, Mariotus Scotus, Rogerus de Hovedene, Paulinus et alii.* Paulinus probably stands for Ralph de Diceto, dean of St. Paul's. From these authors then the writer of the Harleian MS.

2. History of the Kings, derived from an earlier compilation.

The Harleian MS. 3860.

Its original sources.

---

[1] "Unde composuit Gualterus "*Chronicon Brytannorum*, lib. i. "'Brytannia insularum optima "'inter.' *Anglo-Saxonum Chronicon*, lib. i. 'Ethelstanus fuit "'primus rex de.' *Annales Anglorum*, lib. i. 'Romanorum no- "'nagesimus tertius.'" p. 264.

[2] *Fœdera*, i. 769, 770.

[3] Probably Marianus Scotus, who begins the reign of the new emperor with the word *Romanorum*. See vol. i. p. 27.

The Harleian MS. 3860.

3860 abridged; and from his abridgment Walter of Coventry abridged again. Of the MS. Harl. 3860 I can ascertain no more than Sir T. Duffus Hardy has said of it in his Catalogue of Materials, Vol. iii. p. 196.[1] It brings down the slender abstract of history to the burial of Henry III. Then follows a genealogy from William the Conqueror to Edward son of Edward I., and another of the kings of Scotland from Malcolm to John Balliol. It contains also "several notices of Scottish affairs," beginning with 1295, relating to the taking of Berwick, the homage of the king of Scots, the battle of Dunbar, the burning of Hexham, &c. These latter details, added of course some time after the continuous history was completed, are not reproduced in Walter of Coventry, nor indeed can we affirm that he used this particular MS. But the fact that they appear where they do tallies very well with the theory that ascribes the volume to a York writer. In the last decade of Edward I.'s reign, the claims on Scotland were of course in general debate, but the coincidence points most naturally to the Northern capital. The account of the reign and character of Edward I., which our author has at Vol. i. pp. 18, 19, is not derived from the Harleian MS., and may be Walter of Coventry's own work. If it be, it is the longest extant specimen of his original composition.

3. The History of the Archbishops of York.

3. The next article is the abstract of the York Historiola, which has been referred to already; it is drawn from the work ascribed to Hugo de Sotevagina, which is extant in the Bodleian MS. Digby 140, and probably elsewhere.[2] It ends at the death of Thurstan, as does the original work.

---

[1] It is adequately described as "Brevis historia regum Angliæ et "Scotiæ usque ad Henricum III., "cum genealogia a Conquestore. "Opus inter scriptores editos non "extans, sed ab Historia Galfridi "Monumetensis *abbreviatum, omis-* "*sione non mutatione verborum.*" Hardy, iii. 196.

[2] Above, p. xxiv.

4. The York abstract is followed by some loose details,[1] of the measurement of Ireland; the number of kings from Brutus to Cadwallader; the length of time between the Conquest and Edward I.; the date of the battle of the Standard, given wrongly; of the homage of Scotland to Edward the Elder; of the children of John, Henry III., Richard king of the Romans, and Simon de Montfort; and five other paragraphs which seem to be extracted from the document put forth by Edward I. on the Scottish claims, and printed, from the *Magnus Rotulus Scotiæ*, in the Fœdera. The five paragraphs appear with some small divergencies at p. 771 of the first volume. This fact taken in connexion with the remarkable coincidences in expression between the history of the kings abridged from the Harleian MS. 3860,[2] and the extracts from the ancient chronicles published by Edward in the great roll (Fœd. i. 769), seem to point to the conclusion that the two compositions were drawn up in concert, or the one abridged from the other.

4. Miscellaneous memoranda, partly from Edward I.'s *Magnus Rotulus Scotiæ*.

5. The next item is the prophecy of Merlin and the Sibyll on the relations of England and Scotland, which was no doubt invented and circulated in the reign of Edward I. with political views. It occurs in many other MSS. in different arrangement and connexion; partly in Fordun, partly in the Extracta ex Cronicis Scotiæ, and partly in the Paris MS. from which it is printed in the Reliquiæ Antiquæ.[3] Nowhere, however, is the arrangement here adopted so accurately reproduced as in the copy found in the MS. Reg. 20. A. xi., in connexion with the Chronicle of Peter Langtoft, printed by Mr. Wright in his edition in the present series, Vol. ii. pp. 448–450. And in both that chronicle and the present, it is followed by the more famous prophecy, "Gallorum levitas," &c. Peter Langtoft was a York-

5. The prophecies of Merlin and the Sibyll.

[1] Vol. i. p. 24.

[2] Above, p. xxxi.

[3] For the references see vol. i. pp. 25, 26.

Peter Langtoft.

shireman, and here again we come across a minute indication confirming the impression that this is a Yorkshire book.

This part of the work of very little value.

I dare not venture to say that this part of the work is of any historical value. It illustrates the way in which history was used politically during the struggle with Scotland, and it has afforded us some slight hints as to the circumstances under which the compilation was made; but perhaps the most important point in it is that it shows that Henry III. was known in his son's reign as Henry IV.;[1] the unhappy heir of Henry II. being counted as Henry III.; and, what is better worth observing, that the great king known to us as Edward I. was called by some of his subjects who cared to read history, Edward IV.; the successor of the primus monarcha, the Martyr, and the Confessor.[2]

It is carelessly put together.

The compiler has expended very small labour on this part of the work; it is ungrammatical, carelessly arranged, and full of gross mistakes in chronology, which are not found in the earlier abstract which I suppose him to have used.[3] It calls, I think, for no more remark here; and it would not have been printed if it had not been thought desireable to reproduce the MS. in its full integrity.

The really important portion of the work.

We now come to the more important part of the work, the History of England from 1002 to 1225, on the first leaf of which the title *Memoriale fratris Walteri de Coventria* occurs.[4] This portion is described by Bale as *Annales Anglorum*, and by Leland as drawn largely from Roger of Hoveden.[5] It may be said generally to be an abridgment of Florence of Worcester, Henry of

---

[1] Vol. i. pp. 18, 24.

[2] Vol. i. p. 19.

[3] See especially, vol. i. pp. 6, 17. It is to be observed that in one or two places our author is somewhat fuller than the Harleian MS., especially pp. 7, 8, and 10. Walter of Coventry either used another MS. here, or filled in somewhat from his own knowledge of Geoffrey of Monmouth.

[4] Vol. i. p. 27.

[5] Above, p. xv.

Huntingdon, Benedict of Peterborough, Roger of Hoveden, and an anonymous continuator; but it must not be understood to be drawn immediately from those writers. It is, as was the chronicle in the first part, an abridgment of an abridgment, a compilation from a compilation, which last is drawn from the originals.

It is derived by an "Intermediate Compilation" from Florence and others.

Of the Intermediate Compilation we have fortunately two copies extant, the MS. Cotton Vitellius E. XIII., and the MS. 36, belonging to the library of Magdalene College, Oxford.

Two copies of this compilation.

The chief elements of this valuable work are Florence, Henry of Huntingdon, Benedict, Hoveden, and the anonymous continuator; and a word or two may be said upon each before attempting to determine how they came together or where the compilation was made.

Its sources.

1. From 1002 to 1131, the history is a careful transcript of the composite work of Marianus Scotus and Florence of Worcester, agreeing more exactly with Howard's text than with that of the more modern editions, and copied from an earlier transcript containing also a portion of Henry of Huntingdon, and known to the transcriber as the Chronicle of Marianus. When he comes to the year 1154, where Henry of Huntingdon ends, he has an explicit, "*Explicit Chronica Mariani.*"[1] In this part of the work, the departures of Walter of Coventry from the intermediate compilation are very few, and that of the intermediate compilation from the originals fewer still. Both contain two or three paragraphs of William of Malmesbury, which must have crept out of the margin into the text of some earlier

1. Marianus and Florence.

Short extracts from William of Malmesbury.

[1] Vol. i. p. 184. It is perhaps worth pointing out in this place that the Chronicle of John of Peterborough, which is drawn from kindred sources, if not from a copy of this work, has, instead of this *Explicit*, "Hic finit Chronica Alredi." The Chronicle (so called) of Ailred is a part of the MS. volume which contains the Gesta Henrici II., MS. Cotton. Julius A. xi. It seems to show that even the most servile copyists made occasional reference to other MSS. at hand, as well as that from which they were compiling.

Sources of the Intermediate Compilation.

copy;[1] and both, after dating the years by the regnal years of the emperor to the death of Henry V., adopt the regnal years of the kings of England from that date onwards.[2]

2. Henry of Huntingdon.

2. The same may be said of the extract from Henry of Huntingdon, which covers the years 1131 to 1154,[3] and which was included in the copy used by the first compiler, under the name of Marianus. We get thus five steps of growth: Marianus wrote his chronicle, Florence of Worcester engrafted his *Chronicon ex chronicis* on Marianus, and his continuator to 1131 followed his steps; a third editor added the narrative of Henry of Huntingdon from 1131 to 1154 to this, and entitled the whole *Chronica Mariani;* a fourth transcribed this into what I have called the intermediate compilation, and the fifth who abridged that work was Walter of Coventry.

3. The Chronicle of Benedict.

3. Passing by for a moment the scanty notices of the years 1155 to 1169,[4] the next component of the work is the chronicle known to us as the *Gesta Regis Henrici*, or Chronicle of Benedict of Peterborough, in its earliest form, namely, that in which it is found in the MS. Julius A. XI., from 1170 to 1177.[5] That work is reproduced in the most conscientious way in the Intermediate Compilation, and Walter, when he began to copy, seems to have intended to do the same. He soon however found that the documents were tediously numerous, and contented himself with describing them instead of giving them in full. Towards the end of the work he grew

---

[1] Vol. i. pp. 60, 61, 68.

[2] Vol. i. p. 147.

[3] Walt. Cov., vol. i. pp. 153–184.

[4] W. Cov., vol. i. pp. 184–186.

[5] See Bened. Pet., vol. i. pref. pp. xxi. sq. When I wrote the notice of Walter of Coventry's MS. at p. xxv. of that volume, I was not aware of the lateness of Walter's date; and the whole statement should be corrected thus far. The Julius MS. must have been copied into the compilation which Walter used, about the year 1250; not later. It may be here pointed out that neither the intermediate compiler nor Walter of Coventry puts an explicit to the transcript of the Gesta. It was clearly anonymous, even at that early date.

more impatient still, and abridged whole paragraphs, greatly to the detriment of the style, and sometimes of the sense also. Whilst then in the two older MSS. we have a valuable recension of Benedict's text, in the work before us we have a full and trustworthy abridgment, but an abridgment only.

Slightly abridged by Walter.

4. Again deferring the notice of the short annals of the years 1177 to 1180,[1] we reach the year 1181, from which point to the year 1201, the Intermediate Compilation is a careful copy of an early MS. of Hoveden, with a few omissions of documents, and a very few omissions of original paragraphs. The MS. used by the compiler cannot be identified with any of the known MSS. of Hoveden; it cannot have been the original MS. Laud 582, for it has none of the peculiarities of that MS.;[2] nor can it have been the Bury S. Edmund's copy, now Arundel 69,[3] because that MS. contains the earlier half of Hoveden as well as the years 1181 to 1201; and any copyist transcribing from it would have also filled in the transactions of 1177 to 1181; nor could it have been the Harleian MS. 3602,[4] for that follows the original text of Hoveden more strictly. It may however be safely affirmed to have been a copy of the second volume of Hoveden's original, closely corresponding with the version of the Bury S. Edmund's copy. The omissions of the intermediate compiler, as well as those of Walter of Coventry, are carefully marked in the notes to this edition.

4. Roger of Hoveden:

but the second volume of his work only.

5. The remainder of the compilation, some part of which has been published in the great French collection

5. The last portion from 1201 to 1225.

---

[1] W. Cov. i. pp. 308, 309.

[2] In particular it omits many of the details of archbishop Geoffrey's troubles, which are the distinguishing peculiarity of the Laud MS.

[3] R. Hoveden, vol. i. pref. p. lxxxi.

[4] Hoveden, I. lxxxiii.; II. xv.; III. cvii. I may observe that both Walter of Coventry and the intermediate compiler have the additional paragraph to Hoveden, beginning with "Mirabilia." Hoveden, iv. 189.

The Barnwell Chronicle.

as an anonymous continuation of Hoveden,[1] is derived from a chronicle which we know as represented by the MS. in the College of Arms, MS. Arundel 10. This is a chronicle of the monastery of Barnwell near Cambridge, and contains a series of annals from the Incarnation to 1225, with some scanty and valueless notes of continuation down to 1309. Whether this Barnwell chronicle is an original, or only a local version of a book of annals widely diffused in the fen counties, I cannot say, but it has every appearance of being an original. It is from this that the compiler has drawn the annals of the years 1201 to 1225; he has reproduced them most carefully and accurately, hardly omitting a word or displacing a paragraph. But what is even more important to observe here is, that it is from this same Barnwell Chronicle, or its prototype, that the annals of the years 1155 to 1169 and 1177 to 1180 are derived. These scanty notes are found also in the chronicle ascribed to John abbot of Peterborough,[2] which in other respects seems to have much in common with the Barnwell MS. But Abbot John's chronicle gives only a very much abridged abstract of the events from 1201 to 1225; and the annals of 1155 to 1169, and 1177 to 1180 are not so closely identical with those of the compilation, which in both these respects agrees verbatim with the Barnwell book. The sources of the latter appear to be much the same as those of the compilation; but the writer has begun to use Marianus much earlier than 1002; and his extracts from Benedict and Hoveden are very brief indeed, in many cases scarcely exceeding the dimensions of a rubric.

The source of the annals of 1155 to 1169; and 1177 to 1180.

Connected with Peterborough.

---

[1] Bouquet, xviii. pp. 164–187. It is there printed from materials furnished by Mr. Petrie from the Herald's College MS.; and the Cottonian and Magdalene MSS., as well as Walter of Coventry, are mentioned in connexion with it. I have no doubt that Mr. Petrie saw clearly the relations of the several MSS.

[2] Ed. Sparke, 1723; ed. Giles, 1845.

Before proceeding to draw a conclusion from these premisses, it may be as well to describe the MSS. which have been referred to; they are these:

Account of the MSS. of the Intermediate Compilation.

(I.) The Cottonian MS. Vitellius E. XIII., the readings of which are noted in this edition under the signature V. It has contained the whole of the Intermediate Compilation from 1002[1] to 1125, but has suffered sadly by fire, having lost not only the beginning and end, but the upper half of each leaf. When entire it must have been a noble folio MS. The character of the writing is a little later than the middle of the thirteenth century. Its imperfect condition rendered it impossible to give a complete collation of it; but on a careful examination, I have found it in such entire accordance with the Magdalene MS. immediately to be described, that an exact collation is unnecessary. Gale's collation of the part of it which he had examined before the fire in the Cotton library, is however given in the notes. Unfortunately the effect of the fire having been to destroy the outside folios and edges of the MS., on which any notices of its history might have been found, there remains no trace of the place where or the person by whom it was put together; and I have not been able to find any extraneous evidence on the subject. The MS. was known, as has been said, to Tyrrell, who very naturally regarded it as a copy of Walter of Coventry; for as Walter's date was supposed to be early in the century, this MS., which was written in a considerably later hand, very reasonably passed as a copy of his work.

The MS. V. Vitellius E. XIII.

---

[1] It is unnecessary to go into the question why the MSS. begin at 1002. Most probably they were taken from an imperfect copy of Florence; for neither the Vitellius, nor the Magdalene, nor the MS. which Walter used, began earlier. The only fact that would lead one to suppose that there had been a copy of the compilation containing the earlier portion of Marianus, is that John of Peterborough seems to have used one; but he may have drawn his knowledge from the Barnwell book.

MS. M. the Magdalene College MS. 36.

(II.) The second MS. of the Intermediate Compilation is the property of Magdalene College Oxford, No. xxxvi. in Mr. Coxe's catalogue. It is a beautiful book, in quarto, long lines, in a uniform hand of about the year 1270. The headings of the divisions are written in black ink, not rubricated, and there is no trace of colour in the volume, from which we may infer that it had never received the final touches of the scribe. It contains the whole of the compilation, and is indeed the only authority except Walter of Coventry for the last paragraph of it; for the Vitellius MS. has lost it by fire, and the Barnwell one never contained it. It has been carefully collated with this edition under the signature M. Of the history of the volume I can say nothing more than this; on a fly-leaf at the beginning is a list of books "ex dono fratris Ricardi de Knesall."[1] It is natural to infer from this that the volume itself was given by the same person, or at all events formed part of the library on which Richard de Knesall's gift was bestowed. Knesall is in Nottinghamshire, in the old diocese of York, and half way between that county and the fen country.

Local indication of its origin.

Used by Bale.

The MS. has passed through the hands of Bale, who has gone very carefully through it with pen and ink, marking its divisions and sources and recording his impressions in the margin. It seems curious that after taking so much pains with it he has not left a conjecture as to the authorship, or mentioned the book in his Centuriæ; and this makes it certain that the MS. when he saw it contained no indications of its origin that it does not still possess. For the loan of this

[1] The books recorded as Richard de Knesall's gift are—Chronica Martini, Speculum Peccatoris, Vita Sancti Matthiæ Apostoli, Vita S. Macharii, V. S. Dionysii Areopagitæ, Vita Barlam, Vita Basilii Episcopi, De S. Andrea Apostolo, S. Furseo, S. Arsenio, S. Agatone; Commemorationem omnium fidelium, Evangelium Nicodemi. There are on the fly-leaf traces of gold, and of an initial letter containing a pall, possibly the arms of York or Canterbury; which make it probable that it has been part of another volume.

invaluable book, to which the present edition is most highly indebted, I have to thank the liberal and patient kindness of the President and Fellows of Magdalene. Collated for this edition.

(III.) The Barnwell MS. (No. 10 in the College of Arms) is a small quarto, written early in the reign of Henry III.; and, whether or no it be the original of the continuation of 1201 to 1225, very nearly contemporaneous with the events it records. The MS. contains 114 folios, of which the Barnwell book extends from folio 39 to the end. A description of the earlier part of the volume will be found in Mr. Black's catalogue of the Heralds' College MSS.;[1] and it is described by Sir Thomas Duffus Hardy in the Catalogue of Materials for British History, vol. iii. pp. 344, 345. I am indebted for the use of it for the purpose of collation to the late lamented York Herald, Mr. T. W. King; and the result of the collation is embodied in this edition under the signature A. There can I think be no doubt that it was written for the monastery of Barnwell, the leading events of whose history it carefully marks. It is, as has been said, a very brief abstract of Marianus, Florence, Benedict, and Hoveden, with the intermediate spaces filled up from other sources, partly of a local character; and it contains, besides notices of Barnwell, a few minute particulars touching the abbeys of Crowland[2] and Thorney and MS. A., Herald's College MS. 10.

[1] Pp. 16, 17.

[2] In particular it mentions that Henry Longchamp, abbot of Crowland, was brother to the bishop of Ely, as stated in the Cont. Hist. Croyl. apud Fulman, p. 457. If this is true, the bishop must have had two brothers named Henry, which further complicates the pedigree. See Hoveden, vol. iii. preface, passim. "1190. Robertus abbas Croi- "landiæ obiit; successit Henricus "frater Willelmi de Longocampo "regis cancellarii, monachus Eves- "ham. — 1194. Henricus abbas "Croylandiæ regem Ricardum dum "adhuc esset in Alemannia pro "marisco inter Croilandiam et "Spalding adiit.—1198. Adulfus "prior Fristoniæ factus est abbas "Thorneiæ." And later in 1228, fo. 110: "Adam abbas de Eynes- "ham ob multas et varias causas "a domino episcopo Lincolniensi "et conventu suo eidem objectas "deponitur, cui subrogatur vir ve- "nerandus prior Frestoniæ Nicho- "laus nomine, monachus Croy- "landiæ."

Probably the original source of the final portion of the Compilation.

the bishopric of Ely. It may therefore have owed somewhat to a previous record of the fen country history. But it wears the appearance of an independent work, and the portions of it with which we are engaged can be referred to no earlier source. In the details of the last year it has some sentences in common with Matthew Paris and Roger of Wendover.[1] These, I am inclined on examination to think, are more probably drawn by those writers from this work, than vice versâ. It was certainly in the hands of the writer who drew up what is called the Chronicle of John of Peterborough; for although much might have been drawn by that writer from an early copy of the Intermediate Compilation, he has also notices in common with the Barnwell book, which belong to a period not described in the former work.[2] The continuation of the Barnwell MS. to 1309 is of no value, consisting chiefly of papal letters relating to the crusade, Frederick II., and other matters of interest, derived apparently from Matthew Paris. The hand is much later than that which closes the record of the year 1225, and I have not thought it necessary to print it here.

Sources of the Intermediate Compilation fully accounted for.

We are now able to account for every word in the Intermediate Compilation: it is simply a transcript of Florence, Henry of Huntingdon, Benedict, and Roger of Hoveden, with a continuation derived from the Barnwell MS., and with the interstices of the earlier materials filled in from the same source. The conclusion that we reach, after investigating these sources, is that the Intermediate Compilation is the historical treasury of the Fen monasteries. The compiler had before him, and he must be supposed to have lived about 1250, a copy of

---

[1] The similarity comes out most strongly in the account of the mission of the legate Otho in 1225.

[2] The foreign entries are from Marianus; the English ones are not from the text of Florence, but from an abridgment. It is in these abridged notices that the similarity between John of Peterborough and the Barnwell MS. is traced.

a Continued Florence which he knew as Marianus, and might have had in any monastic library; he had, secondly, a copy of the "Gesta Henrici;" the identical version which is known to us through the transcript made for Abbot Benedict of Peterborough, and a copy, if not the original, of which was at Crowland in the reign of Edward I. He had the second volume of Roger of Hoveden, a work which had been already greatly multiplied by the copyists; and he had the Chronicle of Barnwell. The clue must be given by the second and fourth of these.

Growth of the Compilation.

Where was it written?

In the middle of the thirteenth century, when Robert of Swaffham wrote, Abbot Benedict's copy of the "Gesta Regis Henrici" was at Peterborough.[1] In 1292, when the monks of Crowland were asked to search their chronicles for anything bearing on the superiority of England over Scotland, they sent in as their report a series of extracts from the "Gesta."[2] And no other monastery doing the same, we may possibly conclude that the MS. had then been removed from Peterborough to Crowland. Anyhow the indications waver between the two; they travel from Peterborough to Crowland.

The MS. of Benedict moves from Peterborough to Crowland.

The Barnwell MS. on the other hand seems, potentially, to have travelled from Crowland to Peterborough; for the Crowland notices it contains are clearly parts of its original texture: it furnishes much to Peterborough, Peterborough furnishes nothing to it but the abstract

The Barnwell MS. moves from Crowland to Peterborough.

---

[1] Swaffham, in Sparke's *Scriptores*, p. 97; Bened. Pet. i. pref. xxiii.

[2] For this fact, of which I was not aware when I edited Benedict, I am indebted to Sir Francis Palgrave's "Documents illustrative of "the History of Scotland," vol. i. p. 77. At page xxx. of the preface to Benedict, vol. i., I have remarked that the Julius MS. was apparently lost sight of in 1291, when the monastic libraries were consulted. The chronicle is not indeed quoted by Edward in his manifesto, probably because it was anonymous; but extracts were forwarded from Crowland which correspond so exactly with the Julius MS. (*and not with any known copy of it*), that I think it almost certain that they were made from it.

Peterborough connexion of the Barnwell MS.

of Benedict's history in its briefest shape, and through some other medium. It is from the Barnwell MS. that the Annals of John of Peterborough are largely borrowed, and through the Barnwell MS. apparently that the history of the early years of Henry III.[1] is known to the writer. Unfortunately the obscurity of the date of the Peterborough Annals complicates the question, but it is certain that, whoever wrote it, it is a Peterborough book.[2] Another Peterborough book also exists, the chronicle edited by Mr. Stapleton for the Camden Society from the Black Book of Peterborough, which contains entries in common with the chronicle of John and the Barnwell book, and several with the latter only.[3] I shall not venture to decide whether the compilation was made at Peterborough or at Crowland; but such evidence as there is points unmistakeably to the Fen country.

Peterborough or Crowland the place of the compilation.

Walter of Coventry used another MS.

Such then was the compilation from which Walter of Coventry worked. He did not, however, use either of the known MSS. This is proved by the existence, in both of these, of divers occasional and accidental omissions, principally in the case of clauses beginning or ending with the same word,[4] which do not appear in Walter's work. Either then he must have had before him a MS. in which these omissions do not occur, or a copy of the original writer, by which he could fill up

---

[1] See especially the history of 1217 to 1225; but the influence of the Barnwell chronicle on the Peterborough one is traceable every year from 1202, and indeed throughout the work.

[2] "Iste liber pertinet ad monaste-"rium de Burgo Sancti Petri." Note in the MS. quoted by Giles, in his edition, p. x.

[3] For instance, in 1211 the story of the stag, and in 1212 that of the children's crusade, are in the Black Book and in the Barnwell book, but not in Abbot John's Chronicle; so also in 1190 the notice of Henry Longchamp. It is clear that the writer of the Black Book had seen the Barnwell Chronicle, and it is a matter of course that Abbot John, whoever he was and whenever he lived, would use the Black Book.

[4] Instances may be found, and in such a case one is as good as a dozen, in vol. i. pp. 398 and 400.

the omitted passages. The latter supposition is highly improbable. In one or two passages of very little importance the words of our author come nearer those of Hoveden than do those of the Intermediate Compilation, but these may be all accounted for by his use of a third MS.

MS. used by Walter.

I have said that the Intermediate Compilation is a very faithful copy of the originals. The variations are extremely small; occasionally a document or a detail of foreign history is omitted, but far the greatest number of variations are such as the substitution of *illum* for *eum*, *illius* for *ejus*, *ergo* for *igitur*, *autem* for *vero*, and the like.

Variations of the Intermediate Compilation, from the sources.

Walter of Coventry's variations from the Intermediate Compilation are most of them of the same sort; but he also has uniformly throughout the work attempted a judicious abridgment of superfluous or tautological expressions: far the greatest number of changes introduced by him consist of the substitution of *dictus* or *prædictus* for a repeated name; the omission of *dominus* before *rex*, and the use of the plural form in the lists of local or official names instead of repeating the descriptive word in the singular number in connexion with each proper name; thus having a list of ten castles or ten bishops to give, he simply says *castella*, or *episcopi*, without repeating *castellum* or *episcopus* ten times.[1]

Variations of Walter from the Intermediate Compilation.

avoiding repetitions,

A second feature of his plan is the omission and abbreviation of documents. Of these the only very bad instance is that which destroys the value of his account of the Westminster canons of 1175:[2] he gives the title

and omitting and abridging documents.

[1] Instances will be found in vol. i. pp. 216, 217, 239.

[2] Vol. i. pp. 239–243. It is probable that if we could find a MS. in which the first line of each canon exactly coincides with the words given by Walter of Coventry for each canon, we should have discovered the MS. that he used. Neither of the known MSS. answers this test.

Abridgments by Walter of Coventry.

and first line of the canon, and then concludes with an *et cetera*. Many other documents, especially the treaties between England and France, are mutilated, and the names of witnesses to charters, with their dates, are commonly omitted. Lists of names are generally retrenched or cut down to numerical summaries.[1] Whole batches of letters are omitted, either without notice, or with the simple substitution of the word *litteratorie* for the entire document. In some cases small passages of narrative have disappeared together with the documents between which they come.[2] The geographical details of Roger Hoveden are very much cut down, and some of the details of the Crusade have shared the same fate.[3] With the single exception of the abbreviation of the Westminster canons, these changes are made on a sound principle of abridgment. But there are some passages in which more has been attempted, and with singularly bad success. In almost every case in which Walter has attempted to condense by altering the language of his prototype, he has fallen into some grammatical error; either left the nominative case without a verb,[4] or used a preposition in an outrageously false sense,[5] or committed some fault which shows that he knew more of English than of Latin. The process of abridgment, however, has not been carried on at the same rate throughout. In the portion taken from Florence of Worcester, the first extracts

His condensations.

---

[1] Good instances will be found in vol. i. pp. 215, 216, 221.

[2] See especially vol. i. pp. 415–147.

[3] Especially the early part of the siege of Acre, and the journal of Philip's return from Palestine.

[4] See, for example, the story of S. Petrock's relics, vol. i. p. 299; the opening words of the year 1181, p. 309; the death of archbishop Roger, p. 316; and especially the drowning of Roger the Vice-Chancellor, vol. i. p. 439.

[5] A curious instance will be found at p. 328, where the words, "Qua "ex dicto cancellario et suis potata," mean that the chancellor and his followers had drunk the water in question, not vice versâ. "Qua ex" is probably Walter's Latin for "whereof." This is, I think, the worst case of solecism.

from the Barnwell Chronicle, and the earlier half of Benedict, the retrenchments are scarcely noticeable. In the remaining half of Benedict, in the second series of Barnwell extracts, and in the first part of the version of Hoveden, they are considerable. From the date of Richard's return from captivity to the end of the book, the writer has scarcely abridged at all; the differences between him and Hoveden being all traceable to the Intermediate Compilation, and through it to one of the second-rate versions of that chronicler.

These vary in different parts of the work.

The additions made by the intermediate compiler to the works which he copied are of the very smallest importance. There are but two in the present volume, and probably none at all in the second. The two are the notice under the year 1126 of the change of computation from the regnal years of the emperors to those of the kings of England;[1] and the translation into Latin of the English inscription found on the FitzStephen estate in 1190.[2] It is unnecessary to refer further to the minor variations, which are carefully marked in the notes. Walter of Coventry adds nothing whatever to the intermediate compiler.

Additions by the Intermediate compiler.

None by Walter of Coventry.

In this edition the notes will be found confined entirely to textual variations. I have not thought it necessary to go into chronological or personal adjustments, for which reference must be made to the originals from which our author at second, third, fourth, or fifth hand, made his collections. In the last part of the work, the continuation from 1201 to 1225, I have departed, but slightly, from this plan, inasmuch as this is now presented for the first time, in its integrity, to the world. But the narrative speaks for itself, and the notes are still principally textual.

Plan of this edition.

[1] Vol. i. p. 147.

[2] Vol. i. p. 418.

Any historical speculations which may illustrate the period of history covered by this book, I reserve for the preface of the second volume, which will complete the work.

APPENDIX TO THE PREFACE.

Measurements and Divisions of England and Ireland.

(MS. C.C.C. CLXXV. fo. 1.)

ANGLIA.

La lungure de Engleterre cuntent VIII.^{c}. lues, ceo est a saver, de Escosce deskes a Toteneys en Cornwalle; e en leur CCC. lues, ceo est a saver de Meneveye, la Vyle Seynt David, deskes a Dovre: envirun si ad III.^{m}. et III.^{c}. et seysaunte treys lues.

HIBERNIA.

La lungure de Hyrlaunde content VIII.^{c}. lues, ceo est a saver, del Orient deskes al Occident; e II.^{c}. lues en leur, ceo est a saver de la North deskes al Seu.

CANTIA.

Rex Cantiæ, qui tenuit Cantuariam, Roucestriam et partes illas cum quibusdam aliis oppidis et civitatibus; sedes vero archiepiscopalis erat civitas Cantuariæ.

SUTHSEXIA.

Rex Suthsexiæ, qui tenuit Cicestriam, Suthamptoniam, Somersete, Baa, Deveneshire, Cornwaile, Excestre; sedes vero episcopalis est Cicestria.

ESTSEXIA.

Rex Estsexiæ, qui tenuit Estsex, Middelsex, Hertford, et civitatem Londoniarum, quæ est civitas Angliæ præcipua, et ibi sedes episcopalis.

APPENDIX TO PREFACE.

Suthfolke.

Rex Suffolkiæ, qui tenuit Wilteshire, Barkeshire et partes illas, Salesbiriam cum finibus adjacentibus; sedes episcopalis est Salisbiria.

Northfolke.

Rex Northfolkiæ, qui tenuit Northfolke, Northwyz, Cantebrigiam, Bedeforde, Ely, ubi est sedes episcopalis.

Merkenrike.

Rex Merkeneriche, qui tenuit Wyrcestriam, Warewyk, Cestriam, Stafford, Lychefeld, Oxonias, Huntingdon, Hereford, Northampton, Leyrcestriam, Lincolniam, sedes quatuor episcopales.

Northumbria.

Rex Northumbriæ, qui tenuit Eboracum, ubi sedes est archiepiscopalis, Durem, Cardoil, et totam terram ultra Humbriam usque mare Scoticum, quæ fuit divisio inter Hyreis et Deyreys.

MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.

28165.

MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.

PARS PRIMA.

MISCELLANEA HISTORICA.

LIBER PRIMUS WALTERI COVENTRENSIS.

INCIPIT HISTORIA BRITONUM PER COMPENDIUM.[1]

MS. Harl. 3860. fo. 3.

BRITANNIA insularum optima, inter Galliam et Hiberniam sita, octingenta miliaria in longum, et ducenta in latum continens, quicquid mortalium usui congruit, indeficiente fertilitate administrat; ubi tria sunt nobilia flumina, scilicet Humbra, Thamisia et mare Sabrinum. Extent of Britain.

Æneas post Trojanum bellum, fugiens in Ytaliam, filiam unicam Latini regis Romanorum duxit in uxorem, de qua filium Ascanium nomine generavit; Ascanius Silvium, Silvius Brutum, a quo Britones,[2] qui matrem parturiendo necavit, patrem vero venando a casu interfecit, ob quam causam ejectus est a regno. Ipse igitur fugiens ad Græciam, collectis reliquiis ex Troja, post multa bella cepit regem Græcorum in prælio; unde de pace tractantibus, accepit Brutus filiam regis; inde recedens, et cum ccc. et xxiii. navibus navigans, applicuit in quandam insulam ubi in somnis audivit hos versus; Origin and story of Brutus.

" Brute sub occasu solis, trans Gallica[3] regna,
" Insula [in] Oceano est, undique clausa mari,

[1] Abridged from an abridgment of Geoffrey of Monmouth, probably MS. Harleian 3860, or one of similar character; in which the wording of the original is for the most part preserved. The first page of the MS. contains a French account of the kingdoms of the Heptarchy, which will be found in the Appendix to the Preface.

[2] *Britones*] Brutus, C.

[3] *Gallica*] Gallia, C.

Oracle addressed to Brutus.

" Hanc pete; namque tibi sedes erit illa perennis, MS. Harl. 3860. fo. 3.
" Hæc fiet natis altera Troja tuis.
" Et de prole tua reges nascentur in ipsa,
" Totus huic terræ subditus orbis erit."

Corineus joins him.

Iterum ergo navigans, invenit quatuor generationes ex reliquiis Trojæ; quorum dux erat Corineus, qui postmodum fuit dux Cornubiæ, qui cum gigantibus lusit ac si cum pueris contenderet.

Date of his arrival in Britain.

Eo tempore quo Brutus intravit Angliam regnavit in Judæa Hely sacerdos, et capta est archa Domini, annis M.CC.XX. ante Nativitatem Christi.

Sons of Brutus.

Conquisita igitur insula Britanniæ a Bruto dicta, occisis gigantibus, Brutus genuit ex Imogen uxore sua tres filios, quorum nomina hæc sunt; Locrinus, Kamber, Albanactus; ac post mortem Bruti divisa est insula; Locrinus habuit Loegriam tanquam senior et dominus, id est mediam partem insulæ; Kamber habuit Kambriam, scilicet, ultra Sabrinum, quæ nunc dicitur Wallia; Albanactus habuit Albaniam, quæ

Locrinus.

modo dicitur Scotia. Locrinus genuit de[1] filia Corinei, filium

Menbriz.

nomine Madian, qui regnavit post eum et genuit duos filios, Malin et Menbriz. Menbriz autem occidit fratrem suum Ma-

Ebrauc.

lin et regnavit, et genuit filium nomine Ebrauceuen, qui tam

York and Edinburgh founded.

potens et nobilis erat quod condidit civitatem Eboracum, et posuit[2] in ea mansiones M. Ipse fecit castellum Puellarum in Albania, quod modo dicitur Edenburc; et obtinuit usque mare Scoticum. Genuit autem xx. filios et xxx. filias, quæ filiæ omnes maritatæ in Ytaliam, per regem nomine Silvium, qui in Ytalia tunc regnavit, et fuit de parentela Ebrauci. Noluerunt que mulieres Ytaliæ commiscere cum Trojanis, et ideo misit in Britanniam pro illis. Tempore autem David regis in Judæa regnavit Ebraucus in Britannia, xl.

Conquest of Gaul.

annis viriliter. Ipse vero primus post Brutum classem in partes Galliarum duxit et eos devicit.

Conquest of Germany.

Azaracus filius Ebrauci 2ndus navigavit in Allemanniam cum fratribus suis, et eam gladio conquisivit. Brutus vero dic-

Brutus II.

tus Vertescu, filius Ebrauc senior, regnavit in Britannia post patrem suum xii. annis, et condidit civitatem Carleoli.

---

[1] *de*] Urdelle, C. interlined. The Guendolæna of Geoffrey of Monmouth, ii. 4. Our abbreviator omits the story of Guendolæna, which is retained by the author of the abridgment in MS. Harl. 3860.

[2] *et posuit . . M.*] This statement is not derived from Geoffrey.

MS. Harl. 3860. fo. 4.

Regnavit autem post eum filius suus Cuthbras Helyas,[1] qui condidit, id est propriavit civitatem Wintoniæ et Canterbiriam; post quem regnavit Bladuc, qui fuit nigromanticus et fecit Baa, et illa mirabilia balnea calida; qui volavit et cecidit. Winchester, Canterbury, and Bath founded.

Post eum regnavit Leyr filius ejus qui condidit civitatem Leyrcestriæ, a Leyr dictam; qui genuit tres filias, scilicet Goronillam quæ desponsata est duci Albaniæ, et Regan quæ nupta est duci Cornubiæ, et Cordoillam, quæ propter suam sapientiam nupta est Aganippo regi Francorum. Hæc cum quæreret pater ab ea quantum eum diligeret, respondit, "Quantum habes tantum vales, tantumque te diligo." Et cum insurgerent filii ejus degeneres in eum fugit ad eam in Galliam, et, accepta potestate et collecto exercitu, rediit in insulam cum filia, et occidit duces Albaniæ et Cornubiæ. Postmodum regnavit iii. annos in senectute sua. Story of king Leyr.

Post eum regnavit Cordoilla filia ejus v. annis, super totam Britanniam; insurrexerunt in eam filii sororum ejus, scilicet Cunedac et Margan; Ysaias et Osee;[2] et incarceraverunt eam. Roma condita est. Cunedac vero occidit Margan et regnavit in insula 33 annis. Cordoilla. Cunedac and Margan.

Post eum filius ejus Rivail,[3] post quem Cugustius;[4] post eum Sisillius; post quem Gordiades.[5] Hic genuit duos filios, Porrex et Senex. Porrex occidit fratrem suum et regnavit. Ipsum vero occidit mater sua clam in lecto. Quamobrem insurrexerunt quatuor potentiores terræ, et regnabant, unusquisque in loco suo. Stater[6] regnavit in Albania, Povier in Loegria; Rudac in Wallia, Clotes in Cornubia. Ejus filius Duncwale[7] conquisivit totam insulam, et regnavit xl. annis. Hic statuit leges, et primo coronatus est auro. Hic genuit Belin et Brenne. Belinus regnavit in Loegria, et Brennus in Albania. Orto igitur bello inter eos fugit Brennus trans mare in Galliam. Regnans igitur Belinus filius Duncwale fecit vicum[8] unum per Succession of kings, to Belin and Brenn.

---

[1] *Cuthbras Helyas*] Hudibras; Gaufr. Mon. ii. 9. Rudhudibras, MS. Harl. Our abbreviator has omitted a generation. According to Geoffrey, Carlisle was founded by Leil, son of Brutus Greenshield.

[2] *Ysaias et Osee*] The names of the two contemporary prophets, as well as the date of the foundation of Rome, have run into the string of the British History, in this curious way, perhaps out of the margin of the MS. which our author was abridging.

[3] *Rivail*] Rivallo, G. M. ii. 16.

[4] *Cugustius*] Gurgustius, G. M. ii. 16.

[5] *Gordiades*] Gorbogudo, G. M. ii. 16; two generations, Lago and Kinmarcus, being omitted.

[6] *Stater*] Staterius, G. M. ii. 17.

[7] *Duncwale*] Dunwallo Molmutius, G. M. ii. 17.

[8] *vicum*] viam, G. M. iii. 5.

The ancient roads made.

medium insulæ, qui vocatur Fosse; qui incipit in Toteneys et finitur in Cateneys. Alium etiam vicum fecit ex transverso insulæ de Sancto David in Wallia usque portum Hamptoniæ. Brennus rediit in Britanniam cum exercitu copioso contra fratrem suum, et veniens regina mater eorum, laceratis pannis usque ad cingulum ostendit mamillas filiis; et filii pietate confracti composuerunt pacem, et simul cum exercitibus exeuntes de insula ceperunt Galliam et Ytaliam cum aliis provinciis sibi adjacentibus. MS. Harl. 3860. fo. 4.

Invasion of Gaul and Italy.

Capture of Rome.

Postmodum vero oppugnantes ceperunt Romam, et suspenderunt xxiiii. de nobilioribus, tempore Assueri regis: post quem regnavit Darius, post quem Alexander magnus. Tandem Brennus dux Allobrogum regnavit in Italia, et Belinus reversus est in Britanniam et sepultus est Trinovantum. Ejus treugarius fuit Gulak[1] rex Danubiæ. Post Belinum regnavit filius ejus Gurmus,[2] post quem Guicelinus, post quem Sisillius, post quem Morpidas.[3] Hic habuit 3 filios. Hic fortissimus pugnavit cum quodam monstro quod occidebat homines quasi innumerabiles; ipse solus armatus adiit monstrum et occidit, tamen a monstro devoratus est. Post quem regnavit filius ejus Gorbonias:[4] post eum regnavit frater ejus Algalus,[5] qui injustas leges posuit, et ejectus est a regno propter malitiam suam; et cum non posset habere auxilium in partibus transmarinis rediit ad Britanniam, et inveniens fratrem suum juniorem, scilicet Elidur, regnantem, rogabat eum de pietate. Qui pietate confractus finxit se infirmum, ac per cautelam adduxit comites et barones ad parliamentum[6] infra castrum suum, et compulit eos facere fratri suo Algalo homagium, qui ante fuerat ejectus a regno; et mutavit Algalus malitiam suam in bonitatem, et regnavit in virtute sua x. annis. Post eum regnavit Elidur frater ejus, rex piissimus; et orta discordia inter ipsum et suos, ipsum ceperunt, et in Turri Londoniarum incarceraverunt; mortuis ipsis. Jeremias prophetavit, et transmigratio Babiloniæ facta est.[7] Elydur de carcere educitur, et rex tertio efficitur, et regnavit annis multis.

Descendants of Belin.

Story of Algalus and Elidur.

---

[1] *Gulak*] Guicthlacus, G. M. iii. 2.

[2] *Gurmus*] Gurgiunt Brabtruc, G. M. iii. 11.

[3] *Morpidas*] Morvidus, G. M. iii. 14.

[4] *Goroonias*] Gorbonianus, G. M. iii. 16.

[5] *Algalus*] Arthgallo, G. M. iii. 17.

[6] Geoffrey is not responsible for the wording of this story: he speaks of the *principes* visiting Elidur, not of barons or a parliament.

[7] *Jeremias . . . facta est*] These contemporaneous events run accidentally into the string of the story, which otherwise would run on, "Mortuis ipsis, Elydur de car-" cere, &c.," G. M. iii. 18.

MS. Harl. 3860. fo. 4.

Post ipsum regnaverunt xxxv. reges, unusquisque in loco suo; quorum nomina hæc sunt; Gorbonias;[1] post eum regnavit Marganus, c. et xl.[2] annis; post Ewanus, post regnavit Ylbalo[3] qui per electionem electus est in regem; post Rumo;[4] post Gerunces, post Catellus, post Coylus, post Porrex, post Cherinus, post Fulgentius, post Elyades,[5] post Androgius, post Unanus,[6] post Deirdacus,[7] post Gurgentius, post Merianus, post Bledudo, post Capianus, post Oneus,[8] post Arthiual, post Redwyn, post Aredek, post Caporus, post Eldol, post Aldanus, post Reginus, post Belyud, post Cloteus, post Sisillius, post Cobertus, post Samuel, post Benesel, post Pirus, post Elygelus. Tum regnavit 2ndus Belinus xl. annis, et potens fuit. Hic 3 habuit filios, scilicet Lud et Cassibellianum et Venium. Lud regnavit post patrem, et amplians civitatem Trinovantum mutavit nomen civitatis in Londonias. Post eum regnavit Cassibellianus frater suus, qui habuit filios Guydelum et Arvitagum[9] qui devicit Julium Cæsarem imperatorem Romanorum in ripa de Thamis per tres vices; per eundem Julium superatus est fere et hoc per Androgeum qui fuit dux Londoniarum. Unde pace facta Romæ tributarius fuit in ccc. libris.

List of the kings down to Cassibellianus.

MS. Harl. 3860. fo. 5.

Invasion by Julius Cæsar.

Eo tempore, scilicet Cæsaris Augusti, natus est Christus,[10] secundum quod scribitur, "Exiit edictum a Cæsare Augusto ut "describeretur universus orbis," etc. Tunc enim successerat Julio Octovianus Augustus. Post eum regnavit Guidelinus, contra quem duxit exercitum in Britanniam Claudius Cæsar, et Vespasianus eo quod renuit tributum solvere. Inito igitur bello quidam miles nomine Hamelinus,[11] dejectis armis propriis, cum

Birth of Christ.

Reign of Guidelinus.

---

[1] *Gorbonias*] Gorboniani filius, G. M. iii. 19.

[2] *c. et xl.*] Probably the time given to the whole 35 kings; but Geoffrey does not mention this number. The Harleian MS. omits the names.

[3] *Ylbalo*] Idvallo, G. M. iii. 19.

[4] *Rumo*] Runno, G. M. iii. 19.

[5] *Elyades*] Eldadus, G. M. iii. 19.

[6] *Unanus*] Urianus, G. M. iii. 19. The king who succeeded him, Eliud, is here omitted.

[7] *Deirdacus*] Cledaucus, G. M. iii. 19. His successor Cletonus is omitted.

[8] *Oneus*] Oenus, G. M. iii. 19; between Oenus and Arthmal two kings are omitted, Sisillius and Blegabred; and after Arthmal the succession in Geoffrey is, Eldol, Redion, Rederchius, Samuilpenissel, Pir, Capoir, Gligueillus, Heli, the last being father of Lud, Cassibellaunus and Nennius: iii. 20.

[9] According to Geoffrey these were the sons of Cymbelinus, the son of Tenuantius, brother of Androgeus, and successor of Cassibellaunus, G. M. iv. 11.

[10] Galf. M. iv. 10.

[11] *Hamelinus*] Hamo, G. M. iv. 14.

Treachery of Hamelin. vidisset partem Britonum meliorem, cœpit in armis Britonum infestare suos, et accedens propius juxta regem dolo occidit regem. Hoc autem perpendens Arviragus, frater regis Guydelini, cepit arma regis, et hortatus est Britones viriliter resistere. MS. Harl. 3860. fo. 5.

Defeat of Claudius. Et sic factus est Claudius imperator in fugam; et insecutus est Hamelinum usque in ripam Hamptoniæ, id est portum Hamonis; et ibi interfecit eum. Fugiens itaque Claudius imperator Wintoniam, obsedit eum Arviragus,[1] et nacta pace misit Claudius Romam pro filia sua, et dedit eam Arvirago.

Peace.

Gloucester founded. Et in memoria nuptiarum condita est civitas Claudiocestriæ, id est, Gloverniæ. Reversus est Claudius Romam, et concessit libere Arvirago totam Britanniam cum insula.

Reign of Arviragus. Regnavit igitur Arviragus viriliter multis annis et potitus est gloria. Eo tempore beatus Petrus ecclesiam Antiochenam fundavit. Postmodum[2] regnavit Lucius in Britannia anno Domini CI°. Qui missa legatione ad summum pontificem Eleutherium petiit baptismum.

Conversion of Lucius. Tempore cujus primo dilatata est Christianitas in Britannia; et ordinati sunt in Britannia 3 archiepiscopi et xxiii. episcopi. Et regnavit l. annis, et mortuus est sine hærede. Qua de causa Romani miserunt in Britanniam contra Scotos et Pictos et alias nationes de insula duas legiones, id est, xiii. millia et ccc. et xxxii. homines, cum Severo senatore Romanorum; qui Severus fecit fossatum continens lx. miliaria a mari Orientali usque ad mare Occidentale, id est de Novo Castro super Tynam usque Karleolum.[3]

Severus. Hic Severus pugnavit apud Eboracum cum quodam magno homine Fulgentio Pecto, et ambobus occisis, electus est Basian in regem. Qui regnavit pluribus annis viriliter. Post quem regnavit Karrays; post eum[4] Asclepiodocus; et occiso a Coel, miserunt iterum Romani Constantium cum legione. Et timens Coel dux Colcestriæ dedit filiam suam Constantio, qui regnum susceperat. Petivit enim pacem et Romæ tributum dedit, et infra paucos dies infirmatus moritur. Tum Constantius senator Romanorum diademate Britanniæ se coronavit, qui duxerat filiam Coel regis unigenitam nomine Helenam; de qua genuit duos filios et unam filiam, scilicet, Constantinum, Constantium et Constantiam. Qui Constantinus regnavit post patrem suum anno Domini CCC°XI°.

Basian.

Carausius.

Asclepiodotus.

Constantius.

Helena.

Constantine.

Eo tempore erat Romæ pessimus tyrannus nomine Maxen-

---

[1] According to Geoffrey it was Claudius who besieged Arviragus in Winchester, iv. 14.

[2] *Postmodum*] The reigns of Marius and Coillus, G. M. iv. 17, 18, are omitted.

[3] *qui Severus . . . . Karleolum*] Not from Geoffrey.

[4] *post eum*] Allectus is omitted, G. M. v. 4. The Harleian MS. is here briefer than the text.

MS. Harl. 3860. fo. 6.

tius, a quo plures Romani gravati fugerunt in Britanniam ad Constantinum, qui nobilissimus juvenis erat. Horum igitur hortatu Romam adiit, et eam sibi subjugavit. Post eum regnavit Octavius qui, cum prole careret, misit Romam pro Maximiano proconsule, et filiam suam sibi dedit cum regno Britanniæ. Qui in duos imperatores[1] debacchatus, unum occidit et alterum fugavit, et factus est imperator. Eo tempore xi. milia virginum exeuntes de Britannia interfectæ sunt, quarum corpora apud Coloniam quiescunt. Maximiano mortuo, irruerunt barbari in Britanniam. At illi petentes auxilium a Graciano imperatore, missa legione, a Romanis fugati sunt barbari. Eo tempore factus est murus inter Deyram et Albaniam[2] super fossatum. Deinde regnavit in Britannia Constantius[3] frater regis Armoricæ, id est, Minoris Britanniæ. Eo tempore Sanctus Martinus, Hillarius, Ambrosius et Augustinus floruerunt. Hic Constantius genuit 3 filios, scilicet Constantem, Aurelium, et Uter cognomine Pendragon, id est, caput draconis. Eo mortuo regnavit Constans filius ejus, qui et primo monachus erat Wintoniæ. Quo a Scotis occiso per insidias Vortigerni amici sui, post eum regnavit Vortigernus. Eo tempore venit Hengistus Saxonicus cum suis in Britanniam, et juvabat regem contra Pectos et Scotos; et dedit filiam suam regi; cum tamen esset paganus. Quæ cum die quadam regi poculum propinans diceret Saxonice "Louerd king, wesheil," rex per interpretem respondit "Drinc heil." Et extunc inolevit consuetudo inter Anglicos quod ad invicem propinarent per *Wesseil* et *Drinc heil*. Hic Hengistus in parliamento apud Salesbiriam præcepit suis cultros habere in caligis, ut audito hoc verbo, "Nimis oure sexes," unusquisque Britonem suum interficeret. Quod pro parte factum est; nam ceciderunt de nobilioribus Britonum circiter cccc. et lx^a., de Saxonibus vero non pauci, licet Britones essent inermes. Fugit igitur Vortiger rex et Eldolf dux Claudiocestriæ, id est Gloverniæ, in Kambriam, id est Walliam. Ipsi vero Saxones pagani tenuerunt totam Loegriam. Eo tempore floruit Merlinus[4] vates, et ostendit regi Vortiger quomodo ædificium suum quod uno die parabatur, altera die tellus absorbebat per dracones ibi latitantes. Mater Merlini monialis fuit, pater vero incubus dæmon fuit. Veniens igitur Aurelius frater Constantis de Armorica cum magno navigio intravit Britanniam, et Vortigernum obsedit et combussit, Hengistum occidit et Saxones exterminavit. Et ut

Conquest of Rome by Constantine.

Octavius.

Maximianus.

The 11,000 virgins.

Roman wall.

Constantius.

Constans.

Vortigern and Hengist's daughter.

Hengist at Salisbury.

Flight of Vortigern to Wales.

Story of Merlin.

Victories of Aurelius.

[1] Gratian and Valentinian, G. M. v. 9.

[2] G. M. vi. 1.

[3] Constantinus, G. M. vi. 5.

[4] The Harleian MS. runs into much more detail about Merlin.

Stonehenge. locum in quo Britones sunt interfecti faceret memoria dignum, apud Salisbiriam, consilio et auxilio Merlini misit in Hiberniam pro Corea Gigantum,[1] quæ modo vocatur Stanhenge. Et in die Pentecostes diadema sibi ibi imposuit, et post paucos annos infra Coream sepultus est. Eo tempore apparuit stella magna in firmamento in cujus radio globus erat igneus ad modum draconis. MS. Harl. 3860. fo. 7.

Uter Pendragon. Mortuo autem Aurelio regnavit Uter frater ejus, et fecit sibi dracones aureos ad similitudinem illius qui visus est in cœlo; unum posuit in ecclesia primæ sedis; alium in prælio secum portavit, et ob hoc vocatus est Uther Pendragon, id est, caput draconis. Ipse occidit Pascentium et Gylomannum regem Hiberniæ cum magno exercitu. Occidit etiam Octam filium Hengisti cum suis Saxonibus, et tandem veneno interiit. Arthurus vero filius suus, xv^m[2] annum agens, regni diademate insignitus est. Qui cum esset miræ probitatis et inauditæ largitatis confluxit ad eum innumerabilis multitudo militum: Saxones, Pectos et Scotos exterminavit. In uno bello duos gigantes interfecit propria manu, et ccclxx. homines. Hic Guthlandiam et Hyllandiam, Orchadyam, Daciam et Northwagiam sibi subjugavit. Alii plures ultro se sibi subjugaverunt propter ejus famam. Deinde tempore Hillarii papæ, anno Domini CCCCLXV., Galliam, Wasconiam, Acquitanniam, cum cæteris provinciis sibi subjecit; Bedewero suo pincernæ Normanniam dedit; Gayo dapifero suo Andegaviam tradidit, et cæteris cætera similia; reversusque Britanniam tenuit festum Pentecostes[3] in Wallia apud Karnavan, cum tot regibus et proceribus sibi servientibus, Auguselus rex Albaniæ, id est Scotiæ, Urianus rex Northumbriæ, Cadwallo rex Venedorum, id est Northwales; Statius rex Suthwalliæ; Cador rex Cornubiæ. X. insulæ reges fuerunt hii, scilicet, Gilomannus rex Hiberniæ, Malvasius rex Yslandiæ, Loth rex Northwagiæ, Achilles rex Dacorum, Dolmannus rex Gothlandiæ, Gilmasius rex Orchadum. Item archiepiscopus Urbis Legionum, id est, Karleon. Ex ducibus hii fuerunt, consul Claudiocestriæ, consul Exoniæ, consul Warewyki, consul Cantiæ, consul Herefordiæ, consul Hertfordiæ, consul Lincolniæ, consul Eboracensis, consul Wintoniæ, consul Bedefordiæ, consul Leyrcestriæ, consul Cestriæ, consul Insulæ, consul Arundeliæ, et cæteri multi.

Arthur.

His victories.

His division of his conquests.

His subject kings.

His consuls.

His foreign dukes. Ex transmarinis partibus duces fuerunt Bedewerus dux Normanniæ, Gayus dux Andegaviæ, Gichardus dux Pictaviæ,

---

[1] G. M. viii. 10.

[2] G. M. ix. 1.

[3] G. M. ix. 12. The Harleian MS. is much briefer on Arthur than the text.

MS. Harl. 3860. fo. 7.

Haldius dux Rutenorum, Leodegarius consul Holandiæ, et plures alii principes interfuerunt, quos omnes enumerare longum esset. Hos omnes reges et duces consulesque sic affatur dominus Arthurus rex Angliæ, "Domestici mei qui terdeno- "rum regnorum Britanniam fecistis dominam, vestræ congra- "tulor probitati."[1] Tunc ingressi sunt repente ad eum xii. viri Romani cum ramis olivæ; qui litteras Lucii Tiberii porrigunt, in quibus continebatur quod curia Romana admirabatur quod Galliam ab eis abstulisset cum suis provinciis, et quod vectigal et Britanniam retinuit. Litteris auditis et consilio habito cum regibus suis, rescripsit sibi in hunc modum: "Arthurus rex Lucio, reipublicæ, &c. Nihil[2] quod vi et vio- "lentia adquiritur juste ab ullo possidetur. Quantum ergo "quod justum est a nobis præsumpsisti exigere, consimili "ratione petimus a te tributum Romæ. Nam et si Cæsares "olim de Britannia tributum acceperunt, similiter ego censeo "quod Roma mihi tributum dare debet, quia antecessores "mei eam antiquitus obtinuere; Belinus enim rex Britonum, "auxilio fratris sui ducis Allobrogum, suspensis in medio fori "xxiiii. de nobilioribus Romæ, Romam ceperant urbem. Con- "stantinus filius Helenæ, et Maximianus, uterque mihi propin- "quus, alter post alterum diademate Britanniæ coronati thro- "num Romani imperii adepti sunt, etc."

Address of Arthur to his nobles.

Demands of Lucius Tiberius.

Answer of Arthur.

Demand of tribute from Rome.

Dimissis igitur legatis processit Lucius contra Arthurum cum cc. milibus armatis; et Arthurus contra eum cum legionibus suis. Post multa prælia occisus est Lucius,[3] et victoria Arthuro remansit. Sed antequam Romam venit nunciatum est ei Mordredum nepotem suum fratrem Walwanii, cui Britanniam commiserat in custodia, diademate insignitum et reginam Waynore sibi associasse. Rediit igitur Arthurus; ac Mordredus associatis sibi Saxonibus, Pectis et Scotis, usque ad lxx. milia, obviavit Arthuro ad portum Ripæ,[4] ubi ingens strages facta est. Ibi occisus est optimus Walwanus, cui par non erat, et rex Albaniæ. Mordredum vero in fugam conversum insecutus est Arthurus, et in tertio prælio eum occidit. Sed et rex Arthurus lethaliter vulneratus est, et accessit ad insulam Avolonum pro vulneribus suis sanandis. Et ibi cognato suo Constantino diadema regni sui concessit. Qui post mor-

War in which Lucius is killed.

War between Arthur and Mordred.

Arthur goes to Avalon.

---

[1] G. M. x. 7, the beginning of a speech of Arthur before his great battle with Lucius Tiberius.

[2] *Nihil*, &c. This is, in Geoffrey, a part of Arthur's address to the council before entering into war. G. M. ix. 16.

[3] G. M. x. 11.

[4] *Ripæ*] Rutupi portus, G. M. xi. 1.

Constantine defeats the son of Mordred.

tem Arthuri devicit filium Mordredi, et occidit Wintoniæ juxta altare, anno ab Incarnatione Domini DXII. Post Constantinum regnavit nepos ejus Aurelianus;[1] post eum Goromundus, rex fortis valde et paganus, qui cepit Britanniam et insulas subjecit et vastavit Christianitatem. Tunc divisa est terra in septem reges, et tunc mutatum est nomen Britanniæ in Angliam; fuit enim Edrich rex Cantiæ, qui tenuit Kanterbiriam et Roucestriam et illas partes; rex Ethelred qui tenuit Estsex, Middilsex et Hertford et Lundonias; rex Adelwlf qui tenuit Suthsex, Cicestre, Suthamptoniam, Somersete, Baa, Deveneshire et Cornwaylle; rex Northfolkiæ qui tenuit Norfolk, Norwyz, Cantebrigge, Bedeford; rex Westsex qui tenuit Wilteshire, Barcshire, Salesbiri; rex Brikwlf de Merkenerike qui tenuit Gloverniam, Wyrecestre, Cestre, Warewyk, Coventriam, Derby, Stamford, Lychesfeud, Oxoniam, Huntingdon, Hertford, Northamptoniam, Leyrcestriam, Lincolniam; rex Osbrith Northumbriæ qui tenuit Eboracum, Durem, Kardoyl, et totam terram ultra Humbre usque ad mare Scoticum. MS. Harl. 3860. fo. 7.

Division of England into seven kingdoms.

Mission of Augustine.

[2] Interea anno Domini DC. vel circa, missus est ad renovationem fidei beatus Augustinus a papa Gregorio in Angliam, et invenit in partibus Britonum extra Loegriam quinque episcopos et unum archiepiscopum, cujus sedes erat in Urbe Legionum quod modo dicitur Karleon; et duo millia monachorum. Et primo baptizatus est Ethelfridus[3] rex Cantiæ.

Baptism of the king of Kent.

[4] Tunc, scilicet tempore Eraclii imperatoris, divisa est insula in duos reges. Eadwan regnavit citra Humbriam in Australi, et Ethelfridus ultra Humbriam in Occidentali. Eadwan genuit filium, scilicet Cadwalan, qui regnavit post patrem suum. Ethelfridus vero genuit filium nomine Eadwynum, et nutriti sunt simul pueri regum. Qui post patres inter se pugnaverunt; et occisus est rex Eadwynus in bello apud Lichesfeud; et regnavit ultra Humbriam Oswaldus, et posuit Cadwalan Pendam regem Merciorum super equum in porta Londoniarum, qui etiam occidit post eum Oswynum ad terrorem Saxonum quos exterminavit.

Succession of kings.

Cadwallader.

[5] Post Cadwallan regnavit Cathwaledras filius ejus; tempore cujus erat fames valida in tantum quod rex fugit in Armoricam, et gemens in mari ait, "Væ nobis peccatoribus qui dum

---

[1] Aurelius Conanus, G. M. xi. 5; the reigns of Wortiporius, Malgo, and Careticus are omitted, xi. 6, 7, 8. The following paragraph is not derived from Geoffrey.

[2] G. M. xi. 12.

[3] Ethelbertus, G. M. xi. 13.

[4] G. M. xii. 1.

[5] G. M. xii. 14.

MS. Harl. 3860. fo. 8.

"spatium pœnitentiæ habuimus, Deum per immania scelera "offendere non cessavimus. Nos modo Divina ultio a patria "nostra expellit, quos olim nec Romani, nec Scoti, nec Pecti, "nec Saxones, expellere potuerunt." Post rex ivit Romam, ad papam Sergium, et ibi mortuus est anno Domini DCºIXº.[1] Reliquiæ vero Britonum tum propter dictam pestem, tum propter similem discordiam debilitatæ, in Wallia latitabant, et degeneres effecti sunt, cum Saxones inter se habeant illorum agros colentes.

Despair of the Britons.

They become subject to the Saxons.

Explicit Brutus.

Incipiunt nomina Regum Anglliæ et Chronica Saxonum.[2]

Adelstanus fuit primus rex de Saxonibus in Anglia, qui regnavit post Cadwaledram ultimum regem Britonum. Ipse vero Eymundernesse, quam a paganis emerat, in perpetuam elemosinam ecclesiæ Sancti Petri de Eboraco dedit et privilegio confirmavit, quod sic incipit; "Fortuna fallentis sæculi "hic modico tempore luxit."[3]

Athelstan first king of England.

His gift to York.

Edelbertus[4] filius ejus mortuo patre fugit in Franciam tempore Karoli Magni, propter metum aliorum regum, et rediens in Angliam infra xviii. annos occidit 3 reges, et postea regnavit in pace ix. annis. Hic sepultus est Wintoniæ.

Reign of Egbert.

Adelwlfus filius ejus devotionis causa Romam venit, et coram papa Leone obtulit Sancto Petro de unaquaque domo nummum argenteum, quod usque hodie perseverat; et ccc. besantis de argento dedit, scilicet c. ad lumen Sancti Petri, ad Sanctum Paulum c., et c. ad dominum papam. Hic fuit primus monarcha[5] secundum Chronica Romanorum. Hic genuit iiii. filios, qui successive regnaverunt; scilicet Edelbaldus, qui fuit

Visit of Ethelwulf to Rome.

His four sons.

---

[1] A.D. 689, G. M. xii. 18.

[2] Abridged from a compendium of the same sort as that which furnished the basis of the preceding work; probably the MS. Harl. 3860.

[3] This is the beginning of the charter of Athelstan (dated June 17, 930) to York; printed by Kemble, *Cod. Dipl.* ccclii., from the *Registrum Magnum Album* at York.

[4] *Edelbertus*] Egbert.

[5] *monarcha*] It would be an interesting point to discover what our author means by Chronica Romanorum. The language her employed is almost identical with that of Higden (Polychron. ap. Gale, p. 253), Rudborne (Ang. Sac. i. 202), and Brompton (Twysden, c. 802). All these writers are of later date than the text, and the words seem to be those of still earlier authority.

Ethelbald. Ethelbert. Ethelred. Battles with the Danes.

senior, regnavit v. mensibus; Edelbertus frater ejus 2ndus regnavit septem annis. Ethelredus frater ejus 3tius regnavit ii. annis. Hic sustinuit ix. bella in campo contra Oseg regem et contra Dananses in uno anno; et sibi remansit victoria. Hic existens in Missa pro nulla re voluit exire, ante finem Missæ, unde cum die quadam Danenses infestarent eum dum esset in Missa et ipse nollet exire, occidit Oseg lancea, et alium regem gladio, et omnes alii mortui sunt; post Missam cum paucis reliquos fugavit. MS. Harl. 3860. fo. 8.

Reign of Alfred.

Alfredus frater ejus 4tus regnavit xxviii. annis et dimidio. Hic fuit primus rex in Anglia qui fuit unctus; et accepit coronam de papa Leone anno Domini DCCCCLIIº. Propter hoc dicitur, secundum Cronicas Anglorum, primus monarcha, ut superius est notatum. Huic Alfredo non inveniebatur similis in probitate inter principes orbis, nec in sapientia. Ipse leges bonas edidit.

Edward the Elder.

Edwardus senior filius Alfredi monarcha successit ei anno Domini IXc. primo, et regnavit xxiv. annis. Hic devicit regem Scotorum, qui devenit homo ejus ligius. Item regem devicit Cumbrorum et regem Stregdewalorum, et posuit regem Scotiæ. Hoc dicunt Mariotus Scotus et Rogerus de Hovedene in chronicis suis, et alii.

Athelstan.

Hic Edwardus habuit 3 filios qui successive regnaverunt: scilicet Adelstanus, qui fuit senior et regnavit 25 annis;

Conquest of Scotland.

ipse Constantinum regem Scotiæ regno cedere compulit, quem postea sub se regnare permisit, dicens "Gloriosius est regem "facere quam regem esse."

Edmund.

Edmundus frater ejus 2ndus regnavit vii. annis. Hic devicit Scotos, et fugavit de terra Danenses et Normannos, et plura nobilia fecit. In festo autem quodam apud Kanterbiriam vidit inter alios unum baronem quem fugaverat, et irruens in eum rex illum prostravit ad terram. At ille prostratus extraxit cultellum et occidit regem, exemplum posteris relinquens.

Edred.

Edelredus frater ejus 3tius regnavit post eum ix. annis, tempore cujus non rebellaverunt Scoti sed servierunt.

Edwin.

Edwinus filius fratris sui regnavit vii. annis post eum, sed fatuus fuit et libidine victus, tamen tempore suo non rebellaverunt Scoti.

Edgar.

Eadgarus frater Edwini regnavit xvi. annis, tempore cujus

Saint Dunstan.

floruit sanctus Dunstanus. Tempore cujus nullus prædo vel latro erat inventus, quin statim de eo justitia fieret. Iste fundavit abbatias multas, et post xl. annos vitæ suæ exivit sanguis ab eo in translatione ejus et integer inventus est. Hic regem Scotorum, regem Cumbrorum et Mactum regem Insu-

MS. Harl. 3860. fo. 8.

larum, et alios quinque subregulos, ad curiam suam coactos, per fluvium Dee, qui currit ad Karlion civitatem Legionum in Wallia, in pompam et triumphum una navi impositos, ipse proram sedens remigare cogebat. Hæc Mariotus Scotus et Paulinus et alii dicunt. Edgar at Chester.

Edwardus secundus filius Edgari regnavit 3 annos et dimidio anno Domini nonogesimo LXXV°. Hic martyr per suam novercam occisus est dolose dum juvenis esset in castro de Corfh. Edward the Martyr.

Edelred frater Edwardi regnavit post eum 37 annis, qui vincitur a Danis et sepultus est Londoniis, et juste occiditur eo quod mater ejus dolo occidit fratrem suum Edwardum. Ethelred.

Edmundus qui propter probitatem suam dictus est Yrineside, regnavit ii. annis, anno Domini M°XL. Hic seditione propriæ gentis interemptus est. Inter istum et regem Cnuth Daciæ erat duellum fortissimum coram exercitu. Tandem osculo pacis dato regnavit Edmundus in West Sexia et Cnutus in Merkenerike. Et cum per proditionem Edmundus esset occisus, Cnutus vindicavit sanguinem Edmundi, et occidit omnes proditores suos. Hujus frater fuit Sanctus Edwardus Confessor filius Ermeneustriæ. Edmund Ironside. Division of the kingdom.

MS. Harl. 3860. fo. 9.

Cnuth filius Swani regis Dacorum regnavit xx. annis; erat autem dominus totius Daciæ, totius Angliæ, totius Nortwagiæ, totius Scotiæ et insularum, anno Domini M°, et regnavit xvii. annis, et occidit comitem Edricum et filium ejus, eo quod dolose occiderant Edmundum Yrinside. Rex et monarcha Cnuth tria fecit mirabilia et laudabilia exceptis bellis. Hic Romam pergens omnes malas exactiones in via usque ad medietatem diminui fecit; filiam suam imperatori maritavit; tertium fuit quod in littore maris sedile posuit, et mari cum ascenderet imperavit. Cumque mare pedes ejus et crura madefaceret insiliens ait, "Sciant omnes inhabitantes orbem "vanam esse et frivolam regis potentiam, nec quempiam no-"mine regis dignum præter Eum Cujus legibus cœlum, terra "et mare obediunt." Hic sepultus est apud Wincestriam. Canute. His three wonderful works.

Haroldus filius Cnuth regnavit iiii. annis, nec ausi sunt Scoti rebellare. Harold.

Hardecnuth filius regis Haroldi regnavit ii. annis: quo mortuo vocatus est sanctus Edwardus filius regis Edelredi et Emmæ sororis Willelmi Bastard comitis Neustriæ, id est Normanniæ, in regem a proceribus regni. Hardicanute.

Hic Edwardus 3^{tius} qui dictus est justus, filius Edelredi, regnavit xxiiii. annis, anno Domini M°XL°III°. Ejus jussu Siwardus dux Northumbrorum regem Scotorum in prælio vita et regno privavit, et Malcolinum filium regis Cumbrorum pro Edward the Confessor.

Death of earl Godwin.

eo regem constituit. Hic Edwardus cum pranderet apud Windeshoure, Godwinus comes Cantiæ, gener regis et proditor, recumbens juxta regem dixit, "Si Deus verax est et justus, "concedat ne hoc panis frustulum guttur meum pertranseat, "si unquam te prodere cogitaverim." Qui statim strangulatus mortem gustavit æternam; et ejus consulatum tenuit Haroldus filius ejus, qui postea rex efficitur, et occiditur. Quia igitur Edwardus virgo permansit in ævum nec habuit de se hæredem, post mortem ejus electus est Haroldus filius comitis Godwyni eo quod esset propinquior regi. Haroldus filius Godwyni regnavit uno anno. Hic cum a casu in maris exitu captus esset a Willelmo Bastard duce Neustriæ, juravit se accepturum sororem Willelmi in uxorem, et pacem firmiter stabilire. Et cum redisset in Angliam vilificavit eam, et remisit eam humiliatam. Accessit ergo dominus Willelmus ad papam deponens querimoniam, et cruce signatione facta interfecit Haroldum in loco qui modo Bellum dicitur, ab eventu rei sic appellatum. Ubi Willelmus Bastardus ad honorem Dei et Sancti Martini confessoris nobilem abbatiam fundavit, et eam tantis honoribus et libertatibus in ævum dotavit, quantis cor humanum cogitare vel lingua promere potuit.

MS. Harl. 3860. fo. 9.

Harold son of Godwin.

Slain in battle.

Foundation of Battle Abbey.

William the Conqueror.

His motives for invading England.

Willelmus Bastard, primus monarcha de Normannis, ab Alredo archiepiscopo Eboracensi coronatus est, et regnavit xx. annos. Hic motus est tribus de causis ut veniret in Angliam; primo quia Alfridum cognatum suum Godwinus Cantiæ comes et filii ejus peremerant, qui hæres erat Angliæ; secundo quia Haroldus in perjurium lapsus pro sorore ejus quam vilificaverat, regnum Angliæ sine jure invaserat; tertio quia Robertum archiepiscopum Cantuariensem et Odonem consulem ab Anglia exulaverat. Hic Willelmus Bastard veniens apud Berewich accepit homagium a Macolino rege Scotiæ et obsides de fidelitate servanda anno Domini M°LX°VI°.

William Rufus.

Willelmus Rufus filius ejus regnavit xii. annis. Tempore suo spoliatus est sanctus Anselmus Cantuariensis, et sanctus Wlstanus Wyrcestrensis; et alia multa mala fecit. Unum tamen memoria dignum fecit, scilicet magnam aulam Westmonasterii; qui postea occisus est in quadam foresta, a casu de quodam milite suo cum incaute traheret ad bestiam, anno Domini M°XC°. De mandato hujus Willelmi interfectus est in prælio Macolinus rex Scotiæ in Northumbria cum filio suo primogenito Edwardo, per Morellum militem strenuissimum, eo quod nollent licite regi obedire. Iste idem Willelmus fratrem suum Robertum Curtehese ducem Neustriæ, post reditum ipsius Roberti de Terra Sancta, ubi tot nobiles res fecit in prælio, cepit et in carcere excœcari fecit. Hoc accidit ei, ut

MS. Harl. 3860. fo. 10.

Death of Malcolm king of Scots.

Imprisonment of dukeRobert.

MS. Harl. 3860. fo. 11.

dicitur, de eo quod renuit regiam potestatem, et bellare bella Domini, quando electus fuerat rex Jerusalem, et conquisierat Antiochiam et Terram Sanctam et Damyotam. Sins of duke Robert.

Henricus primus, frater Willelmi Ruffi, regnavit 36 annis; hic devicit regem Franciæ in bello et plura commendabilia fecit. Tempore hujus Scoti rebellare cœperunt, et male eis accidit. Occisi enim sunt, capti et miserabiliter deducti. Anno Domini M°C°LXXX°IIII°.[1] Willelmus rex Scotorum stragem exercuit in Northumbria, cui occurrentes milites comitatus Eboracensis apud Alnewik, ipsum Willelmum ceperunt et regi tradiderunt. Anno Domini M°C°LXXX°VII°. venit Willelmus rex Scotorum per mandatum regis Angliæ, cujus admonitione concessit idem rex Willelmus Mathæo episcopo de Aberden, et Johanni episcopo Sancti Andreæ, licentiam repatriandi, quos ante fugaverat. Henry I. and his dealings with the Scots.

Stephanus fi[lius filiæ] Willelmi Bastardi, affinis Willelmi Rufi, filius comitis Blesensis, regnavit xvi. annis. Tempore cujus rex Scotiæ irruit in Northumbriam usque Alvertonam, incendens ecclesias neminique parcens, et matres cum pueris occiderunt. Et cum infirmaretur Thurstanus archiepiscopus Eboracensis misit strenuissimos milites cum suo exercitu contra Scotos apud Alvertonam, et vicit eos. Stephen. Battle of Northallerton.

Henricus 2^ndus^, filius comitis Andegaviæ, regnavit 34 annis; tempore cujus non rebellaverunt Scoti. Hic composuit leges injustas, cui restitit Sanctus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, qui martyrio coronatus est. Hic Henricus in crastino coronationis filii sui Henrici, qui 3^tius^ dicitur, licet mortuus fuerit ante patrem, quem genuerat ex Matilda imperatrice,[2] fecit Willelmum regem Scotiæ et Davidem fratrem suum devenire homines ligios Henrici filii sui novi regis, anno Domini M°C°LXX°. Iste Henricus secundus genuit Henricum tertium, Ricardum, Johannem, qui omnes fuerunt reges, et Godefridum ex Elyanora, cujus filius erat Arthurus qui occiditur a Johanne. Henry II. Henry III. his son. Homage of Scotland.

Ricardus rex illustris regnavit decem annis, et occiditur apud Kalucam, unde versus, Richard I.

---

[1] This piece of confusion is not to be attributed to the writer of the Harleian MS. 3860, but to the abbreviator himself, who has confounded the events of the reigns of the first and second Henry.

[2] The abbreviator having omitted the account of the struggle between Matilda and Stephen, which occupies a considerable space in the Harleian MS. 3860, further complicates matters by confounding Henry's wife with his mother, and making Eleanor mother of his third son, Geoffrey, only.

Verses on Richard.

" Christe Tui calicis prædo fit præda salutis ;[1] MS. Harl. 3860. fo. 11.
" Ære brevi dejicis qui tulit æra crucis."

Isti Ricardo regi fecit homagium Willelmus rex Scottiæ apud Cantuariam. Hic fecit multa mirabilia in Terra Sancta, et occidit Soldanum manu propria.

John. Johannes lubricus regnavit xvii. annis et dimidio. Hic occidit Arthurum nepotem suum, unde versus,

Punishment of Arthur's murder.

" Ex hoc transgresso Normannia proditur Anglis.
" Istius culpa fuit interdictio facta
" Sex annis durans centumque diebus et una ;
" Hinc ex hoc regno capit annua Roma tributa."

Homage of Scotland. Istius Johannis regis devenit homo ligius Willelmus rex Scotiæ apud Lincolniam super montem arduum in conspectu omnis populi, et juravit ei fidelitatem super crucem Huberti archiepiscopi Cantuariensis, de vita et de membris et de terreno honore suo; et quia filiam suam comiti Bononiæ præter Johannis regis assensum desponderat, venit Johannes rex Berewicum et construxit contra eum castrum Berewici et patriam devastavit. Tunc dedit Willelmus rex Scotiæ Johanni regi Angliæ duas filias suas obsides, et sic recessit Johannes.

Henry IV. son of John. Henricus quartus, filius Johannis, regnavit lvi. annis, et xv. diebus. Tempore cujus fuerunt duo bella in Anglia inter

Battles of Lewes and Evesham. regem et barones, primum apud Lewes, secundum apud Evesham ; ubi multi nobiles corruerunt, quibus propitietur Deus. Isti Henrico fecit homagium Alexander rex Scotiæ in die Sancti Stephani apud Eboracum; et desponsavit filiam suam. Iste Henricus sepultus apud Westmonasterium anno Domini M°CC°LXX°II°.[2]

Edward, son of Henry. Edwardus rex Christianissimus et illustris, filius Henrici, regnavit ————; hujus pater cum esset captus in bello de Lewes per Simonem Montisfortis, et regnum amiserat, ipse tamen Edwardus cum adjutorio comitis Gloverniæ regnum adquisivit in bello de Evesham, ubi nobilissimus comes Leyrcestriæ cum nobilioribus regni occisus fuerat; nec tamen consen-

His pilgrimage. sit, ut dicitur, morti comitis. Hic Edwardus peregre vadens Terram Sanctam, quinque vulnera tulit in corpore suo pro Christo ; et miraculose convalescens rediit in Angliam et coronatus est Londoniis a Roberto de Kilewardeby Cantuariensi

Conquest of the Welsh. archiepiscopo, ibique recepit homagium Alexandri regis Scotiæ coram omni populo. Hic monarcha effectus et totius insulæ dominus, Walenses sæpius rebellantes devicit, Scotos subvenit,

---

[1] *salutis*] Kalucis, MS. Harl. 3860.

[2] Here the history in the Harleian MS. 3860 ends.

et accepit homagium de magnatibus Scotiæ, et omnia castra accepit in manu sua, et omnes insulas, anno Domini M°CC°XC° primo: unde versus; Homage of Scotland.

Edwardus quartus modo regnat, filius hujus
Belliger invictus, in scripturis quoque doctus;
Anglorum sic regna regens ut vix foret ante
Rex illi similis vel postea vix erit ullus.
Cui donet Dominus populum sic jure tueri
Ut possit Christum semper sine fine tueri.

Called Edward IV.

Privilegium ecclesiæ Sancti Petri Eboracensis in calce scriptum.[1]

MS. Digby, 140.

" Reverentissimo et sanctissimo patri fratri Augustino " episcopo, Gregorius servus servorum Dei salutem et Apo- " stolicam benedictionem. Cum certum sit pro omnipotente " Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari, " nobis tamen necesse est honorum beneficia tribuere, ut in " spiritualis operis studio ex remuneratione valeant multi- " plicius insudare. Et quia nova Anglorum ecclesia ad " omnipotentis Dei gratiam eodem Domino largiente et te " laborante perducta est, usum tibi pallii in ea ad sola Missa- " rum solemnia agenda concedimus; ita ut per loca singula " xii. episcopos ordines, qui tuæ subjaceant ditioni, quatenus " Londoniæ civitatis episcopus in posterum a synodo propria " debeat consecrari atque honorem pallii ab hac sancta sede " percipiat. Ad Eboracum vero te volumus mittere episcopum, " quem ipse judicaveris ordinare, ita duntaxat, ut si eadem " civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quo- " que xii. episcopos ordinet, et metropolitani honore perfrua- " tur. Quia ei (si vita comes fuerit) pallium tribuere, Domino " favente, disponimus. Post obitum vero tuum ita episcopis " quos ordinaverit præsit ut Londoniensi episcopo nullo modo " subjaceat.

Letter of S. Gregory to Augustine on the division of England into provinces and dioceses.

" Sit vero inter Londoniæ et Eboracæ civitatis episcopos in " posterum honoris distinctio ista, ut ipse prior habeatur qui " prius fuerit ordinatus. Communi autem consilio, et concordi " actione quæ sunt pro Christi zelo agenda disponant una- " nimiter, recte sentiant, et ea quæ senserint non sibimet " discrepando perficiant. Tua vero fraternitas non solum epi- " scopos quos ordinaverit nec hos tantummodo qui per Ebora- " censem episcopum fuerint ordinati, sed et omnes Britanniæ

Precedence of the bishops of London and York.

[1] This is the letter of S. Gregory to S. Augustine, preserved by Bede, H. E. lib. i. cap. 29. The description of it as *in calce scriptum* occurs in the Digby MS. also.

Letter of S. Gregory to Augustine.

" sacerdotes habeat, Domino Deo nostro Jesu Christo auctore, " subjectos, quatenus ex lingua et vita tuæ sanctitatis, recte " credendi et bene vivendi formam percipiant atque officium " suum fide ac moribus exsequentes, ad cœlestia, cum Dominus " voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem custodiat, " reverentissime frater." MS. Digby 140.

Chronica regum Northumbriæ et archiepiscoporum Eboracensis ecclesiæ.[1]

Conversion of the English.

Beatus siquidem Gregorius papa, ubi gentem Anglorum per prædicationem conversam esse didicit per beatum Augustinum, Paulinum, Mellitum et Justum, misit beato Augustino privilegium in quo duos tantum in Anglia metropolitanos ordinavit. Ipsos quoque officio, dignitate et suffraganeorum numero pares esse constituit, et qualiter inter se metropolitanium[2] agerent, edocuit. Honorem quoque dignitatis inter eos in eodem privilegio, ut superius dictum est distinxit. Quod privilegium in calce[3] scriptum est.

Augustine settles at Canterbury instead of London.

Sanctus igitur Augustinus mox ut ad regem Cantiæ Adelbertum venit in civitatem Dorobernensem accepit mansionem, ibique sedit. Non enim Londonia regis erat sed Saberti nepotis sui. Hujus temporibus potentissimus rex Eboracensis Eadwinus, adhuc paganus, Edelbertam[4] virginem, filiam Adelberti regis Cantuariæ Christianam in conjugium dari petiit. Quam ad eum duxit Paulinus, qui missus fuerat a domino papa ad Augustinum in auxilium cum xii. clericis. Qui Paulinus postquam miraculose converterat Eadwinum regem et civitatem Eboracensem cum adjacente provincia, ibi ordinatus est episcopus a Justo Cantuariensi archiepiscopo.[5] Eadwinus autem rex illustris ad Christum conversus est, et per Paulinum baptizatus Eboraco cum omnibus proceribus regni sui, anno Domini DCXXVII°. Tantus autem fervor fidei et lavatus salutaris fertur fuisse, ut in Northumbria beatus Pau-

Paulinus consecrated. Conversion of Northumbria.

---

[1] The following is an abstract of the History of the Archbishops of York which served as a basis for the work of Thomas Stubbs the Dominican, and was incorporated almost verbatim by him in the *Actus Pontificum Eboracensium*. The original work extended only to the death of Thurstan, and is extant in the Bodleian MS. Digby, 140.

[2] *metropolitanium*] metropolitam, MS. Digby.

[3] *in calce*] in calce hujus opusculi, MS. Digby.

[4] *Edelbertam*] Edelbergam, MS. Digby.

[5] sub die xii°. kalendas Augusti, MS. Digby.

MS. Digby, 140.

linus cum rege et regina 36 diebus in flumine Suala baptizandi officio deditus moraretur. Quod ut audivit Honorius papa, successor Sancti Gregorii, misit Paulino primo archiepiscopo pallium. Qui Paulinus prædicavit in provincia Transhumbriæ et in Lindicolnia, et civitatem Lindicolniæ convertit, et præpositum cum omnibus aliis baptizavit, et ecclesiam miro opere construxit. Surrexerunt igitur contra Edwinum regem Cadwala rex Britonum, et Peanda rex Merceorum, et occiderunt eum. Fugitque Paulinus cum regina et filiis regis, venitque in Cantiam, et dedit ei archiepiscopus Cantuariensis episcopatum Roucestriæ, ibique sepelitur. Pall sent to Paulinus. Lincoln converted. Flight of Paulinus.

Secundus archiepiscopus Eboracensis Cedda fuit, vir sanctus et bonus, sub Oswino rege Northumbrorum; sed multo temporis intervallo, propter immaniam persecutionem, ecclesia Eboracensis per xxx^ta annos non habuit episcopum, sed episcopi Lindisfarnes, scilicet Aydanus, Finianus et Colmanus,[1] totius Northumbriæ ministraverunt pontificatum. Chad. Bishops of Lindisfarne.

Tertius episcopus fuit Wilfridus, tempore Alfridi regis Berniciorum, qui animadvertens viam minime esse perfectam quæ tradebatur a Scotis, Romam accessit; et factus est conflictus magnus inter Wilfridum archiepiscopum et Colmannum episcopum Lindisfarnensem; convictisque Scotis et patriam repetentibus cum Colmanno, sede episcopali collocatur Wilfridus. Et præcipue de observantia Paschæ factus est conflictus. Postmodum accusatus est Wilfridus ab æmulis suis, et per decennium exulavit. Reversusque de exilio per v. annos in episcopatu suo mansit. Item expulsus xiii. annos exulavit. Reversus igitur per iiii. annos mansit in episcopatu apud Rypun, ibique sepultus est cum honore. Wilfrid. Paschal controversy. Wilfrid buried at Ripon.

Quartus episcopus Eboracensis fuit Bosa sub rege Alfrido. Bosa.

Quintus Johannes, super cujus caput columba resedit; quod ut vidit Sygga diaconus ejus, mox facies ejus in rugam contrahitur, sepultusque est apud Beverlacum. Sextus episcopus fuit Wilfridus junior sub rege Osricho, tempore cujus claruit Beda apud Jarwe. Septimus Egbertus fuit sub rege Edwlfo;[2] octavus Albertus sub rege Eldredo; nonus Hembaldus[3] regnante Oswaldo;[4] decimus Hembaldus regnante Ardulpho; undecimus Wlsinus regnante Edredo; duodecimus Wymundus sub eodem; tertius decimus Wlferus regnante Ella; quartus John of Beverley. Wilfrid II. His successors.

---

[1] *Colmanus*] et Tuda, add. MS. Digby.

[2] *Edwlfo*] Properly Ceolwulfo, as MS. Digby.

[3] *Hembaldus*] Embaldus, MS. Digby.

[4] *Oswaldo*] Elfwaldo, MS. Digby.

Succession of archbishops of York.

decimus Adelbaldus regnante Elfredo;[1] quintus decimus Lodewardus regnante Eadwardo seniore in Anglia; sextus decimus Wlstanus, tempore regis Adelstani, qui Constantium, regem Scotiæ, regno cedere compulit;[2] septimus decimus Oskytellus sub rege Eadwyno; octavus decimus Adelwlfus[3] regnante Eadgaro; nonus decimus Oswaldus regnante Eadwardo, et Edelredo post eum; vigesimus Adewlfus abbas Maydenstanensis, qui et ipse, ut prædecessor suus Oswaldus, episcopatum Wygorniensem in manu sua tenuit, regnante Eadmundo Yrineside;[4] vigesimus primus fuit Wlstanus, et ipse tenuit episcopatum Wygorniensem concedente rege Cnut. 22us Alfricus Wyntoniensis præpositus sub Sancto Eadwardo. 23us Kynsius sub eodem rege. 24tus Alfredus,[5] qui fuit ultimus de Angligenis sed inter præcipuos nominandus. MS. Digby, 140.

Archbishop Aldred.

Primo enim erat monachus Wyntoniæ, secundo abbas Thaviacensis, 3tio episcopus Wigorniensis, 4to archiepiscopus Eboracensis. Qui apud regem Eadwardum tantæ erat auctoritatis, ut inimicos mortales faceret amicissimos. Hic Romam veniens pallium non potuit obtinere, et cum jam iter unius diei perfecisset, cecidit in latrones, a quibus crudeliter tractatus et vulneratus usque ad extrema spoliatus est, rediitque ad urbem et infortunium suum coram papa exposuit. Ob quam causam Nicolaus papa pietate motus archiepiscopatum sibi cum pallio tradidit. Iste adiit regem Willelmum Bastard et ipsum sic alloquitur; "Audi Willelme rex, cum esses ali-
" enigena ego te in regem consecravi, et coronam capiti tuo
" cum benedictione posui, nunc autem pro benedictione male-
" dictionem meruisti." Ad hæc verba procidens rex ad pedes ejus veniam petiit et fecit sibi justitiam de vicecomite suo Eboracensi, qui victualia sua abstulerat.

His visit to Rome.

His address to William the Conqueror.

Norman archbishops.

Finita successione Britonum[6] pontificum a primo pontifice Paulino usque ad Alredum ultimum, et ab Edwino rege Northumbrorum, qui primus Christianitatem in partibus illis accepit, usque ad tempus regis Haraldi qui regnum perdidit, sicut in Anglia sub Normannis regibus mutatus est status, sic sub Normannis pontificibus pax ecclesiarum minus est servata, immo turbata.

---

[1] *Elfredo*] regnante Edwardo seniore, Elfredi regis filio, MS. Digby.

[2] *Qui Constantium . . . compulit*] Not from MS. Digby.

[3] *Adelwlfus*] Adelwoldus, MS. Digby.

[4] *regnante Eadmundo Yrineside*] Not from MS. Digby.

[5] *Alfredus*] Aldredus, MS. Digby.

[6] *Britonum*] qui de natione Anglorum oriundi, MS. Digby. The whole paragraph is in rubric in C.

MS. Digby, 140.

25tus archiepiscopus fuit Thomas senior. Iste juste calumniavit Lindecolinam et Lindeseyam, et præcipue Stouwe et Neuwerk, eo quod Paulinus primus archiepiscopus convertit eos ad fidem et ecclesiam Lindecolnensem fundavit. Ad hunc Thomam consilio et imperio Macolini regis Scottorum et reginæ Margaretæ venit Fodok[1] episcopus Sancti Andreæ de Scotia, confitens transgressionem[2] suam, eo quod recessisset ab ecclesia Anglicana. Nam tunc temporis episcopus Eboracensis consecravit omnes episcopos Scotiæ. De isto Thoma fit versus

Thomas I. claims Lincolnshire for the province of York.

Relations with the Scottish church.

" Urbs[3] Eboraca dolet vix habitura parem."

Hic construxit palatium Eboracense, et sepultus est in choro Eboracensi.[4]

26tus fuit Girardus sub rege Willelmo primo et secundo.

Gerard.

27mus fuit Thomas junior, qui sine consilio ecclesiam suam indebite subdidit Cantuariensi archiepiscopo, unde papa sic scribens ait; " Urbanus episcopus, servus servorum Dei, " Thomæ Eboracensi archiepiscopo, etc. Querelam non mo- " dicam habet adversum te sancta Romana ecclesia. Cum " enim beatus Gregorius, gentis Anglorum apostolus, dicat " ut inter Cantuariensem et Eboracensem episcopos ille prior " habeatur, qui prior fuit ordinatus, tu, accepto a nobis pal- " lio, inconsulto Romano pontifice, ecclesiam tuam Cantua- " riensi archiepiscopo indebite subdidisti. Quapropter mitti- " mus tibi legatum nostrum Herebertum et R. cardinalem " nostrum, quorum consilio et agatis,[5] etc." Iste Thomas consecravit Michaelem episcopum Glescuensem de Scotia, et episcopum Wymundum de Sider, et episcopum Radulfum ab Orcadensibus electum, qui tamen presbyter erat in ecclesia Sancti Petri Eboracensis.

Thomas II.

Bishops consecrated for Scotland.

28vus erat Thurstanus optimus. Hic magnam persecutionem habuit a Cantuariensi archiepiscopo, et optime se habuit contra eum et omnes inimicos suos. Hic vicit Scotos. Tandem senio confractus, dimisso sponte archiepiscopatu, ad Pontem Fractum secessit, ibique monachus factus, obdormivit in Domino, sub rege Stephano.

Thurstan.

He defeats the Scots.

His death.

---

[1] *Fodok*] Foderoch, MS. Digby.

[2] *transgressionem*] " eo quod a " Scottis ordinatus fuerat, cum ab " Eboracensi metropolitano jure " consecrari debuerit." MS. Digby.

[3] *Urbs*] The second line of Thomas's epitaph as given in MS. Digby.

[4] " Palatium Eboracensis ecclesiæ " constructum per Thomam *Senio-* " *rem*, et per Thomam *Yonge* des- " tructum A°. 1562." MS. C. in the margin.

[5] *unde papa . . . agatis*] This is a mistake, the mention of Urban's letter being transferred from the first to the second Thomas.

Note on Ireland.

Nota quod Ybernia habet octingenta miliaria in longitudine a Septentrione in Occidentem porrecta, ducenta vero in latitudine.

Kings from Brutus to Cadwallader.

Nota quod a Bruto primo rege Britonum usque ad Cadwaladras regem eorum ultimum, regnaverunt successive nonaginta reges; a Cadwaladra vero fluxerunt quingenti anni, in quibus xxxii. reges regnaverunt.

From William I. to Edward.

Nota quod a tempore Willelmi Bastardi usque ad Edwardum filium regis Henrici quarti fluxerunt anni cc. et duo et dimidius, et xv. dies, in quibus regnaverunt viii. reges.

Battle of Northallerton.

Anno Domini M°. bellum fuit inter archiepiscopum Eboracensem et regem Scotiæ, et victus est rex apud Alverton tempore Stephani regis.

Scots elect Edward the elder.

Anno Domini DCCCCXXXI. rex Scotiæ et omnis populus Edwardum seniorem regem Anglorum in dominum sibi elegerunt.

The children of John.

Johannes rex lubricus genuit Henricum quartum regem Angliæ et Ricardum regem Alemanniæ, Isabellam imperatricem, Alianorem comitissam de Penbroc, Johannam principem uxorem Leuwelini veteris. Rex Ricardus Alemanniæ et comes Cornubiæ genuit Henricum de Alemannia et Eadmundum comitem Cornubiæ.

Sons of Simon de Montfort.

Simon Montis Fortis genuit Henricum, Simonem, Emericum, Guydonem, Ricardum, Alienoram uxorem Leuwelini ultimi, ex Alienora sorore Henrici quarti patris Eadwardi illustris regis Angliæ.

Proof of the lordship of the kings of England over the kings of Scots.

Item quod in carta regis Edgari Scotiæ Dunelmensi continetur quod idem rex cognoscit se possidere totam terram de Lodeneye, et regnum Scotiæ, de dono domini sui Willelmi regis Anglorum. Mag. Rot. Scot. Fœd. ii. 771.

Item in carta Willelmi regis Scotiæ continetur, quod concessit domino suo Johanni regi Angliæ, quod maritet Alexandrum filium suum, sicut hominem ligium suum, ubicunque voluerit, ita quod non disparagetur. Ibid.

Papa Honorius 3^{tius} vocat regem Angliæ dominum regis Scotiæ, et quia impugnabat eum vinculo excommunicationis innodavit illum. Ibid.

Gregorius papa scribit regi Scotiæ, vocans eum hominem ligium regis Angliæ, et miratur quod non observat ei fidelitatem, quam antecessores sui ei fecerant. Ibid.

Clemens papa scribens regi Angliæ pro Johanne episcopo Sancti Andreæ, expulso a regno per regem Willelmum Scotiæ, et inter cætera mandat ei quod Willelmum moneat et inducat, et si necesse fuerit, districtione regali qua ei præminet compellat, ut episcopo omnem ratiocinationem remittat, et episcopatum suum in pace habere permittat. Ibid.

Prophetia Sibillæ et Merlini vatis de Albania et Anglia, et eorum eventibus.[1]

Prophecy of the Sibyll and Merlin on the relations of England and Scotland.

Regnum Scotorum fuit inter cætera regna
Terrarum quondam nobile, forte, potens.
Reges magnifici [2] Bruti de stirpe regebant
Fortiter egregie Scotica regna prius.
Ex Albanacto trinepote potentis Eneæ
Dicitur Albania, littera prisca probat.
A Scota nata Pharaonis, regis Egypti,
Ut veteres tradunt, Scotia nomen habet.
Post Britones, Danaos, Pectos, Hunnosque repulsos
Nobiliter Scoti jus tenuere suum.
Fata ducis celebris super omnia Scotia flebit,
Qui loca septa salo jungit ubique sibi.
Principe magnifico tellus viduata vacabit
Annis bis trinis mensibus atque novem.
Antiquos reges, justos, largos, locupletos,
Formosos, fortes, Scotia mœsta luget.
Ut Merlinus ait, post reges victoriosos
Regis more carens regia sceptra geret.
Serviet Angligeno regi per tempora quædam,
Proh dolor! Albania fraude subacta sua.
Quod respirabit post funus regis avari
Versibus antiquis prisca Sibilla canit.
Rex Borealis enim numerosa classe potitus
Alliget Scotos ense, furore, fame.
Extera gens tandem Scotorum fraude peribit,
In bello princeps Noricus ense cadet.
Gallica quem gignet, qui gazis regna replebit,
O dolor! O gemitus! fratris ab ense cadet.
Candidus Albanus patriotis causa ruinæ,
Traditione sua Scotica regna teret.[3]

---

[1] This poem is printed with some variations in Wright and Halliwell's *Reliquiæ Antiquæ*, ii. 26; from a Paris MS. "Bibliotheque du Roi, "Ancien Fonds, No. 5178 (Regius "olim Colbertinus);" with the rubric "Versus Vaticinales editi a "Gilda hystoriographo."

[2] *Reges magnifici*] This and the following lines down to "rubebit "humus" are given in MS. Bodl. Digby, 186; as part of a poem of Gildas "de sexto rege," fo. 41 r°.

[3] *Fata ducis — teret*] Given in Fordun, *Scotichronicon*, iii. 23, with transpositions and additions. Extracta ex Cronicis Scotiæ, pp. 26, 27.

Prophecy on the relations of England and Scotland.

Bruti posteritas [1] cum Scotis associata
Anglica regna premet marte, labore, nece.
Flumina manabunt, hostili tincta cruore,
Perfida gens omni lite subacta ruet.
Quem Britonum fundet Albanis juncta juventus
Sanguine Saxonico cuncta rubebit humus.
Regnabunt Britones [2] Albanæ gentis amici,
Antiquum nomen insula tota feret.
Ut profert Aquila, veteri de turre locuta,
Cum Scotis Britones regna paterna regent.
Regnabunt pariter in prosperitate quieta
Hostibus expulsis Judicis usque diem.[3]
Historiæ veteris Gildas luculenter arator
Hæc retulit parvo carmine plura notans.

Sibilla de eventibus regnorum et eorum regum ante finem mundi.

Gallorum levitas Germanos justificabit:
Ytaliæ gravitas Gallos confusa necabit;
Subcumbet Gallus aquilæ, victricia signa
Mundus adorabit, erit urbs sub præsule digna;
Millenis ducentenis nonaginta sub annis
Et tribus adjunctis, consurget Aquila grandis.
Terræ motus erunt quos non procul auguror esse.
Constantine cades, et equi de marmore facti,
Et lapis erectus et multa palatia Romæ.
Papa cito moritur, Cæsar regnabit ubique
Sub quo tunc vana cessabit gloria cleri.[4]

---

[1] *Bruti posteritas*] The following lines appear as a separate poem in the Paris MS. See Reliqq. Antiqq., ii. 25.

[2] *Regnabunt Britones*] The following six lines appear as part of a separate poem in MS. Digby, 186, fo. 41 v°., and in MS. Bodl. 623 (2157), fo. 85 v°.

[3] *Bruti posteritas ... diem*] Given in Fordun, *Scotichronicon*, iii. 22. Extracta ex Cronicis Scotiæ, p. 26.

[4] "Isti versus reperiebantur in "sarcophago cujusdam sollempnis "clerici in urbe Romæ, et per quos-"dam ibidem existentes Anglicos "Angliæ transmissi." MS. Bodl. Douce 115. The last seven lines in the MS. C. are in a different hand. The lines occur also in the Annals of Worcester (ed. Luard, p. 514), and in Bartholomew Cotton (ed. Luard, p. 239).

MEMORIALE FRATRIS WALTERI DE COVENTRIA.

PARS SECUNDA: ANNALES ANGLIÆ.

Capitulum.[1]

Flor. W. 611. [2]Romanorum nonogesimus iii^{tius} Henricus regnavit annis xx. duobus; qui die Dominico vii^{o}. idus Junii electione populi laudatus in regem, ipso die ab archiepiscopo Mogontino Willigiso ante altare Sancti Martini consecratus et coronatus est. A.D. 1002. Coronation of the emperor Henry, June 7.

MXXV.——I.——MIII. A.D. 1003.

Octovianus centesimus xxx^{us} octavus papa. Octavian pope.

Hoc anno rex Danorum Sweyn, per insilium, incuriam, et traditionem Normannici comitis Hugonis, quem regina Emma Dompnaniæ præfecit, civitatem Execeastram infregit, spoliavit, murum ab orientali usque ad occidentalem portam destruxit, et cum ingenti præda naves repetiit. Post hæc autem, cum Wiltuniensem provinciam devastaret, fortis exercitus de Sudhamptuniensi et Wiltuniensi provinciis congregatus, viriliter et constanter adversus hostes pugnaturus, ascendit; sed cum tam prope essent exercitus, ut alter alterum videre quivisset; Alfricus dux supramemoratus, qui loco ducis Anglis tunc extitit, antiquas artes statim prodidit, et, simulata infirmitate, vomere cœpit, dicens se magnam infirmitatem incurrisse, et ob hoc cum hostibus dimicare nequivisse; cujus inertiam et

Sweyn takes Exeter; ravages Wiltshire: treachery of Alfric.

[1] The title in the Corpus MS., "Annales Angliæ per Gualterum "Coventriensem," is of the 16th century. The Magdalene MS. (M.) has no ancient title, and that of the Cotton MS. (Vitellius E. xiii.) has lost it if it ever had one. In the Magdalen MS. this want has been supplied by bishop Bale, who has inserted two notes, "*Pars Chroni-*"*corum Rogeri Hovedeni;*" and "*Florentii Wigorniensis monachi* "*pars Chronicorum.*" Another annotator nearly contemporary with Bale has also prefixed a note "Ma-"rianus Hiberniensis, collector hu-"jus operis; vide A° 1031 in Ca-"nuto; A° 1065 in S. Edwardo et "A° 1074." The dates are those of the Dionysian computation, the emperors, and the vulgar era. The marginal collation is with the Frankfort edition of Florence and Marianus, of A.D. 1601.

[2] The following portion of the compilation is a copy of the corresponding part of Florence of Worcester from 1002 to 1132.

A.D. 1003. timiditatem ut vidit exercitus, a suis inimicis divertit mœs- Flor. W. 611.
tissimus : unde dictum est in antiquo proverbio, " Tremiscente
" duce in prælio, cæteri omnes præliatores efficiuntur pavi-
" diores."

Sweyn burns Wilton and Salisbury. Sweyn autem videns Anglorum inconstantiam, ad civitatem Wiltoniam suum duxit exercitum, eamque devastavit et incendit. Simili quoque modo Searebiriam consumpsit, et post naves suas repetiit.

Abbots of S. Martin's, Cologne. Kylianus abbas Scottorum Sancti Martini, ipse quoque Scottus, obiit xix°. kalendas Januarii.

Helyas Scottus post eum successit.

MXXVI.——II.——MIIII.

A.D. 1004. Sweyn burns Norwich. Rex Danorum Sweyn cum sua classe Nordwyk advectus, illam devastavit et incendit. Tunc magnæ strenuitatis dux Estanglorum Ulfketel, quia ex improviso venit, nec contra eum spatium congregandi exercitum habuit, cum majoribus Estangliæ habito consilio, pacem cum eo pepigit. Verum ille dirupto fœdere, tertia post hæc hebdomada, cum copiis suis latenter e navibus prosiliens, Teodfordam invasit, devastavit, nocte una in ea mansit, diluculo incendit. Quo cognito, dux Ulfketel quibusdam de provincialibus mandavit, ut hostium naves confringerent; at illi vel non audebant, vel jussa perficere negligebant. Ipse vero interim, quam citius potuit, clam suum congregans exercitum, adversus hostes audacter Flor. W. 612.
ascendit; quibus ad naves repedantibus, non æqua manu militum illis occurrit, durissimumque cum eis prælium commisit, multisque ex hiis et ex illis cæsis, nobiliores quique de Estanglia corruerunt, Dani vero vix evaserunt; sed si vires Estanglorum jam adessent, nullo modo naves suas repeterent: ut enim ipsi testati sunt, durius et asperius bellum in Anglia nunquam experti sunt quam illis dux Ulfketel intulerat.

He burns Thetford.

He is beaten by Ulfketel.

MXXVII.———III.———MV.

A.D. 1005. Sweyn returns to Denmark. Hoc anno dira magnaque fames Angliam invasit, quapropter rex Danorum Sweyn Denemerciam revertitur, post non longum tempus reversurus. Alwino[1] Wellensi episcopo defuncto, successit Livininguş, [qui] et Eastangus.

MXXVIII.——IIII.——MVI.

A.D. 1006. Archbishop Alfric dies. Alfricus Dorubernensis archiepiscopus obiit, et sepultus es Abbendoniæ, unde monachus exstiterat, sed regnante Canuto

[1] *Alwino . . . Eastangus*] From MS. A. of Florence, C.C.C. Oxford, 157. Living seems to have become bishop as early as 999.

Flor. W. 612. rege ad sedem suam translatus est;[1] cui Wyntoniensis episcopus Alphegus successit, et pro illo Kenelphus Burgensis abbas[2] episcopatum suscepit. A.D. 1006. Elphege archbishop.

Rex Ægelredus Wlfgeatum Leovecæ filium, quem pene omnibus plus dilexerat, propter injusta judicia, et superba quæ gesserat opera, possessionibus, omnique honore privavit. Ethelred despoils Wulfgeat.

Dolosus et perfidus Edricus Streona dolum adversus nobilem ducem Ælphelmum cogitans, apud Scrobesbirig magnum ei paravit convivium, ad quod cum invitatus venisset, suscepit eum Edricus, quasi suus familiaris amicus: sed insidiis præparatis, tertio vel quarto die convivii, illum secum venatum duxit in sylvam; ubi cunctis circa venationem occupatis, quidam Scrobesberiensis carnifex, Godwynus Porthund, id est, *Oppidi Canis*, quem multo ante, donis magnis multisque promissionibus, pro patrando facinore, excæcaverat Edricus, ex insidiis prosilivit, et ducem Alfhelmum nefarie peremit. Edric Streone contrives the murder of Elfhelm.

Parvo interjecto tempore, filii ejus Wlfeagus et Ufegetus, jussu regis Ægelredi, apud Cocham, ubi ipse tunc degebat, cæcati sunt. Elfhelm's sons blinded.

Kenulphus Wyntoniensis episcopus obiit, cui Ædewoldus successit. Mense dehinc Julio, Danorum classis innumera, Angliam advecta, portum Sandewycum subiit, et cæde et incendio omnia quæque consumens, modo in Cantia, modo in Sudsaxonia maximam prædam egit. The Danes land at Sandwich in June.

Ob hoc rex Agelredus de Mercia et Westsaxonia exercitum congregavit, et cum eis fortiter dimicare statuit; sed illi cum eo palam confligere nullatenus voluerunt, verum nunc in hiis, nunc in illis locis rapinas frequentes exercuerunt, et mox ad naves solito repedabant, eoque modo per totum autumnum Anglorum necabant exercitum; quo domum redeunte, nam hyems imminebat, illi cum enormi præda Vectam insulam adiere, et ibidem usque ad Nativitatem Domini mansere: Ethelred prepares to encounter them.

qua adveniente, quia rex tunc temporis in Scrosberiensi[3] provincia morabatur, per Sudhamptoniensem provinciam ad Barocshire venerunt, et Readingum, Waligfordiam, Ceolesegiam vicosque quamplures combusserunt. Inde moventes, Eascesdune transito, Cwicelmeslawe adierunt; unde per aliam viam revertentes, juxta Kenetan incolas loci paratos ad prælium offenderunt, statimque cum eis commiserunt, illosque fugaverunt, et postmodum, cum præda quam ceperant, ad naves repedarunt. They ravage Berkshire.

---

[1] *et sepultus . . . . translatus est*] From MS. B. of Florence, the Abingdon MS., now Lambeth, 42.

[2] *Burgensis abbas*] From MS. A. of Florence.

[3] *Scrosberiensi*] Properly Scrobbesbyriensi, which is the reading of M.

MXXIX.——V.——MVII.

A.D. 1007. Cyclus decennovenalis xxvi^us incipit, indictione v^ta. Flor. W. 612.

Ethelred offers to pay tribute to the Danes. Hoc anno rex Anglorum Ægelredus, cum consilio primatum suorum, nuncios ad Danos legans, eis mandavit, quod sumptus et tributum eo tenore illis dare vellet, ut a rapinis desisterent, et pacem cum eo firmam tenerent; cujus postulationi consenserunt, et ex eo tempore de tota Anglia sumptus illis dabatur, et tributum,[1] quod erat triginta sex millium librarum, persolvebatur. Quo etiam anno, Edricum supra memoratum rex Ægelrici filium, hominem quidem humili genere, sed cui lingua divitias ac nobilitatem comparaverat, callentem ingenio, suavem eloquio, et qui omnes id temporis mortales, tum invidia atque perfidia, tum superbia et crudelitate, superaverat, Merciorum constituit ducem; cujus fratres exstiterunt Brichtricus, Alfricus, Goda, Ædelwardus, Agelmarus, pater Wlnothi, patris West-Saxonum ducis Godwini.

Edric Streone made ealdorman of Mercia.

MXXX.——VI.——MVIII.

A.D. 1008. Cyclus solis incipit IIII., concurrentibus bissextilibus.

Ethelred raises a fleet. Rex Anglorum Ædelredus de trecentis et decem cassatis unam trierem, de novem vero loricam et cassidem fieri, et per totam Angliam naves intente præcepit fabricari: quibus paratis, electos in eis milites cum alimentis posuit, et ut ab exterorum irruptionibus fines regni sui defenderent, illas ad Sandicum portum congregavit.

Brichtric accuses Wulfnoth, who flies. Eo tempore, vel paulo ante, frater perfidi ducis Edrici Streonæ, Brictricus, homo lubricus, ambitiosus, et superbus, apud regem injuste accusavit Sud-Saxonicum ministrum Wlnothum, qui, ne caperetur, mox fugam iniit, et viginti navibus adquisitis, circa ripas maris rapinas frequentes exercuit. Ubi autem regiæ classi nunciatum est, quod si quis vellet, illum facile capere posset, lxxx^ta trieribus assumptis, ad persequendum illum Brictricus profectus est: sed cum diu prospere navigasset, subito validissima tempestas oborta[2] naves diverberavit, conquassavit, et in aridam projecit, quas Wlnotus non multo post exussit. Ea re cognita, rex cum ducibus et proceribus domum rediit, classis vero jussu illius Londonias adiit, sicque totius populi maximus labor periit.

Wulfnoth burns the ships of Brihtric.

---

[1] Nota, tributum xxxvi. M. librarum datum Dacis: M. in marg. in a coeval hand.

[2] *oborta*] aborta, C.

MXXXI.—— VII. ——MIX. A.D. 1009.

Flor. W. 613. Leo centesimus tricesimus nonus papa. Leo (Sergius IV.) pope.

Danicus comes Turkillus sua cum classe ad Angliam venit: exinde, mense Augusto, alia classis Danorum innumerabilis, cui præerant duces Hemmingus[1] et Eglafus, ad Tenetland insulam applicuit, et prædictæ classi sine dilatione se junxit. Deinde ambæ Sandicum portum subeunt, et e navibus prosilientes, civitatem Cantuariam hostiliter adeunt, eamque effringere cœperunt; a quibus mox cives Cantuarienses cum Orientalibus Cantuariis dextras petentes, acceperunt, et eis iii. libras pro firma pace dederunt. Illi autem naves repetentes, ad Vectam insulam cursum direxerunt, deinde in Sud-Saxonia et Sudhamptoniensi provincia circa ripas maris, uti consueverant, frequenter prædam egerunt, et villas quamplures incenderunt. Quocirca rex Ægelredus de tota Anglia exercitum congregavit, et per provincias mari vicinas locavit adversus illorum irruptiones: sed pro hoc non destiterunt, quin pro situ ubique locorum rapinas agerent. Quadam igitur vice, dum illi solito longius a mari prædatum descenderent, et onerati præda redirent, viam qua suas ad naves reversuri erant rex præoccupavit, multis armatorum millibus instructus, et, ut totus erat exercitus, mori vel vincere paratus. At perfidus dux Edricus Streona, gener ejus, habuit enim in conjugio filiam ejus Egitham, et insidiis et perplexis orationibus ne prælium inirent, sed ea vice suos hostes abire permitterent, modis omnibus allaboravit: suasit et persuasit, et a manibus Anglorum[2] Danos, ut patriæ proditor, eripuit, et abire permisit. Illi vero ab eis divertentes, magno cum gaudio ad suas regressi sunt naves. Post hæc, emensa Sancti Martini festivitate, in Cantiam devecti, in Tamensi flumine hyemalem stationem elegerunt, et sumptus de Estsaxonia aliisque provinciis utrique ripæ fluminis vicinis sibi rapuerunt. Sæpe etiam civitatem Londoniarum aggressi, expugnare moliti sunt, sed a civibus, non sine parvo suorum detrimento, repulsi sunt. Defuncto Osbritho Selesiensi episcopo, successit Almarus.[3]

The Danish earl Turkill, Hemming. and Eglaf, besiege Canterbury.

They plunder the South coast.

Ethelred raises an army.

Edric Streone dissuades him from battle.

The Danes plunder Essex, but are repulsed at London.

MXXXII.——VIII.——MX.

Brun episcopus[4] martyrizatus est.

Memoratus Danorum exercitus mense Januario navibus exilientes, per saltum qui dicitur Ciltirn, Oxenfordam adeunt,

A.D. 1010. The Danes attack Oxford.

[1] *Hemmingus*] Henwingus, M.

[2] *Anglorum*] Danorum, C.

[3] *Defuncto . . . Almarus*] From MS. A. of Florence.

[4] S. Bruno, archbishop of the Prussians.

A.D. 1010. The Danes burn Oxford.

eamque devastantes incendunt, et sic in utraque parte Tamensis fluminis in revertendo prædam agunt. Quibus cum nunciatum fuisset, exercitum adversus illos Londoniæ congregatum, et cum eis prælium commissurum, per septentrionalem ripam gradientes, in loco qui dicitur Stane[1] transivit, et in unum collecti, prædæque ubertate ditati,[2] per Sudregiam ad suas repedarunt naves, quas tempore Quadragesimali, dum consisterent in Cantia, refecerunt. Post Pascha Estangliam advecti, et prope Gippeswyc navibus egressi, ad locum qui Ringemere dicitur, ubi ducem Ulfketulum cognovere cum exercitu consedisse, perrexerunt, et durum cum eo prælium, 3^tio^ nonas Maii commiserunt; sed cum pugna vehemens esset, Estangli terga vertere, quodam Danico ministro Turketelo, Merenheafd, id est, equæ caput,[3] cognomento, fugam primitus incipiente: verum Grantebrigienses viriliter pugnantes diu restiterunt; victi demum fugerunt. In eo prælio gener regis Aelstanus, nobilis minister Oswini cum filio suo, Wlfricus Leofwyni filius, Eadwinus Elfrici[4] præfati germanus, et multi alii nobiles, ministri, populusque innumeralis, corruerunt. Dani vero loco funeris dominati sunt, Estangliam obtinuerunt, et equites effecti, tribus mensibus per totam provinciam discurrere, prædas agere, villas cremare, homines et animalia non cessabant trucidare; in paludibus etiam id idem per omnia fecerunt. Exin[5] Teofordam et Grantebrigge devastantes cremaverunt. Hiis gestis, pedites navibus devecti, equites vero equis subvecti, Tamensem fluvium repetierunt. Paucis diebus interjectis, iterum deprædaturi exierunt, et recto tramite ad Oxenfordensem provinciam tetenderunt,[6] eamque primitus, deinde Bukynganensem, Bedefordensem, Heortfordensem provincias, villasque cremando, homines et animalia trucidando, depopulati sunt, et post ad naves suas cum ingenti præda regressi sunt. Post hæc, circa festivitatem sancti Andreæ apostoli Northamptonam, et in circuitu ejus quantum volebant, igni tradiderunt, et inde Tamensem fluvium transeuntes, West-Saxoniam adierunt, et Caningamerce, majorique parte Wiltoniensis provinciæ cremata, solito more, cum præda magna suas ad naves circa Nativitatem Domini reversi sunt.

Flor. W. 613.

They cross the Thames at Staines and ravage Surrey.

They ravage East Anglia.

Battle of Ringmere.

Thetford and Cambridge burnt.

The Danes ravage Oxfordshire and the neighbouring shires.

---

[1] *dicitur Stane*] These are the first words remaining on the first page of the Cotton MS. Vitellius, E. 13, which has suffered sadly by fire.

[2] *ditati*] dati, C.M.

[3] *id est, equæ caput*] or *Formicæ caput;* Hoveden, i. 74.

[4] *Eadwinus Elfrici*] Eadwius Ælfici, Thorpe.

[5] *Exin*] Et in, C.M.

[6] *tetenderunt*] tenderunt, M.

MXXXIII.——IX.——MXI.

A.D. 1011.

Flor. W. 613. Willigisus episcopus Mogontinus obiit feria vii[a]., vii[o]. kalendas Martii. Ercanbaldus abbas Fuldensis successit ei. Changes at Mentz and Fulda.

Estanglia, Est-Saxonia, Midil-Saxonia, Heortfordensi, Bukinghampnensi, Oxefordensi, Bedefordensi, Grantebriggensi provinciis, medietate quoque Huntedoniensis [provinciæ, magnaque pârte Norhamtuniensis] pagi, in australi vero plaga Tamensis fluminis, Cantia, Sudregia, Sud-Saxonia, Sudhamptoniensi, Wiltoniensi, Barwicscirensi provinciis, a memorato Danorum exercitu, ferro flammaque demolitis, rex Anglorum Ædelredus, et regni sui primates ad illos miserunt legatos pacem ab eis petentes, et ut a depopulatione desisterent, stipendium et tributum eis promittentes. Quibus auditis, ut rei probavit exitus, non sine dolo et simulatione oblatis consenserunt; licet enim affluenter sumptus pararetur, et ad sua vota tributum penderetur, non tamen destiterunt quin turmatim per provincias ubivis discurrentes, villas devastarent, rebus suis miseros quosdam spoliarent, quosdam vero necarent. Ad ultimum, inter Nativitatem Sanctæ Mariæ et Sancti Michaelis festivitatem Cantuariam circumvallantes, obsederunt. Vicesimo autem obsidionis die, per insidias Almari archidiaconi, quem Sanctus Alphegus ne morti traderetur prius eripuit, pars civitatis incenditur, exercitus ingreditur, urbs capitur; alii ferro jugulantur, alii flammis consumuntur, plures quoque de muris præcipites dantur, nonnulli per verenda suspensi deficiunt; matronæ de crinibus per plateas civitatis distractæ, demum flammis injectæ, moriuntur; parvuli a matrum uberibus avulsi, aut lanceis excipiuntur, aut superacto carto minutatim conteruntur. Interea Alphegus archipræsul capitur, vincitur, tenetur, et variis modis afficitur. Almarus abbas monasterii Sancti Augustini abire permittitur. Capiuntur Godwynus Roffensis episcopus, Leofruna abbatissa monasterii Sanctæ Mildrithæ, Alfredus regis præpositus, monachi quoque et clerici, populusque utriusque sexus innumerabilis. Exinde ecclesia Christi spoliata comburitur, grex monachalis et turba virilis, sed et muliebris necnon et infantilis, decimatur, novem trucidantur, decimus vitæ reservatur. Quatuor monachis et septingentis viris decimatorum summa perficitur. Populo cæso, urbe spoliata, et tota cremata, archipræsul Ælphegus vinctus extrahitur, impellitur, graviter sauciatur, et ad classem ducitur, post in carcerem truditur, ibique septem mensibus affligitur. Interea ira Dei in homicidam populum desæviens, ex eis duo millia per diros internorum cruciatus prostravit: cæteri quoque simili modo percussi, a fidelibus commonentur

Ethelred terrified by the ravages of the Danes offers tribute again.

Flor. W. 614. They accept it, but do not cease ravaging.

Capture of Canterbury and massacre.

Elphege imprisoned.

Disease among the conquerors.

A.D. 1011. ut pontifici satisfaciant; sed differunt. Prævaluit interim clades, et nunc denos, nunc vicenos, nunc plures absumpsit. Flor. W. 614.

MXXXIV.——X.——MXII.[1]

A.D. 1012. Assembly of the Witan at London.

Perfidus dux Edricus Streona, et omnes Angliæ primates utriusque ordinis, ante Pascha Londoniæ congregati sunt, et ibi tamdiu morati sunt, quousque tributum Danis promissum, quod erat xlviii. millium librarum, persolveretur. Interea sacrosancto Dominicæ requiei Sabbato, archipræsuli Alphego a Danis proponitur conditio, ut si vita ac libertate velit potiri tria millia librarum persolvat; illo nolente, necem ejus usque ad aliud sabbatum protelant. Quo adveniente, adversus illum exarserunt ira magna; et quia vino nimis inebriati fuerant, et quia prohibuerat ne quis pro redemptione sua quicquam eis daret, proinde de carcere ducitur, ad eorum concilium pertrahitur. Mox illi e sedibus prosiliunt, aversis securibus illum dejiciunt, lapidibus, ossibus, bovinis capitibus obruunt. Ad ultimum quidam, Thrum nomine, quem confirmarat pridie, impia motus pietate, securim capiti illius infixit; qui statim in Domino xiii. kalendas Maii obdormivit, et victorem spiritum cum triumpho ad cœlum direxit: cujus corpus die sequenti Londoniam defertur, a civibus honorifice suscipitur, et ab episcopis Lindicolnensi Eadnotho, et Alfuno Londoniensi in ecclesia Sancti Pauli sepelitur. Post hæc, tributo soluto, et pace juramentis firmata, Danica classis, ut prius erat congregata, longe lateque dispergitur; sed cum rege xlv. naves remansere, eique fidelitatem juravere, et adversus exteros Angliam defensuros eo tenore promisere, ut eis victum tegimenque præberet.

Elphege refuses to pay three thousand pounds for ransom.

He is killed, April 19, and buried at S. Paul's, London.

MXXXV.——XI.——MXIII.

A.D. 1013. Living becomes archbishop.

Livingus, qui et Aelstanus, Wellensis episcopus nonus,[2] archipræsulatum Doruberniæ suscepit.[3]

In July Sweyn returns, and encamps at Gainsborough.

Mense Julio rex Danorum Swanus cum valida classe ad Sandicum portum est appulsus, ibique paucis diebus moratus, discessit, et Estanglia circumnavigata, ostium Humbræ fluminis intravit. [De quo in flumen Trentam intravit,] et Geadnesburc navigavit, ubi et castra posuit. Cui sine cunctatione comes Ucthredus et Nordhumbrenses, et Lindisienses primitus, deinde Fifburgenses, mox etiam omnis populus qui habitabat in septemtrionali plaga Watlhingestretæ, id est, strata quam

The people north of the Watling

[1] *De martyrio Sancti Alphegi Cantuariensis episcopi*, M.

[2] *qui et . . . nonus*] From MS. A. of Florence.

[3] *De crudelitate Danorum*, M.

Flor. W. 614. filii Wathlæ regis, ab orientali mari usque ad occidentale, per Angliam straverunt, deditionem obtulerunt, et pace cum illo stabilita, obsidibusque datis, fidelitatem ei juraverunt; quibus præcepit, ut equos et alimenta suo exercitui pararent. Hiis impletis et classe cum obsidibus Canuto filio suo commendata, sibi lectos auxiliarios [de] deditis sumens, adversus Australes Mercios expeditionem movit, et pertransita Wathlingge-strata, suis edictum posuit, videlicet, ut agros devastarent, villas cremarent, ecclesias spoliarent, quicquid masculini sexus in manus veniret, sine respectu[1] misericordiæ, jugularent, feminas ad suam libidinem explendam reservarent, et omnia quæ possent mala peragerent. Quibus ita facientibus, et rabie ferina debacchantibus, venit Oxenfordam, et illam citius quam putavit obtinuit, obsidibusque acceptis, festinato Wyntoniam properavit: quo cum venisset, crudelitatis ejus magnitudine cives Wyntonienses perterriti, pacem cum eo sine mora fecerunt, et obsides quos vel quot expetiit, dederunt. Quibus acceptis, versus Londoniam movit exercitum, de quo multi in Tamensi
Flor. W. 615. fluvio submersi interierunt, quia nunquam pontem neque vadum quærere voluerunt. Cumque Lundoniam venisset, multis modis illam vel dolo capere, vel vi expugnare conatus est; sed rex Anglorum Adelredus cum civibus, et juvamine Danici comitis Turkilli sæpe memorati, qui secum tunc temporis intus erat, muros urbis viriliter defendit, et illum abegit: qui repulsus, primum Walingfordam, deinde Batham, omnia quæque more solito rapiendo et demoliendo, adiit, ibique exercitum suum refrigerando consedit. Tunc venit ad eum Domnaniæ comes Athelmarus, et cum eo occidentales ministri, et pace cum illo facta, obsides illi dederunt. Quibus omnibus ad velle peractis, ad suam classem reversus, ab omni Anglorum populo rex, si jure queat rex vocari, qui fere cuncta tyrannice faciebat, et appellabatur et habebatur. Cives etiam Londonienses obsides illi miserunt, et pacem cum eo fecerunt; metuebant enim furorem illius in tantum super se exardescere, ut omnibus suis rebus ablatis, vel oculos illorum erui, vel manus vel pedes detruncari juberet. [2] Quod cum vidisset rex Adelredus, reginam Emmam Northmanniam ad suum fratrem, secundum Ricardum Nortmannorum comitem, et filios suos, Edwardum et Alfredum, cum magistro illorum Alfhuno Londoniensi episcopo, et Alsium Medeshampstudunensem abbatem gnaviter misit. Ipse vero cum Danica classe, quæ in Tamens

A.D. 1013. Street submit to him and swear fealty.

He takes Oxford, receives hostages at Winchester, and marches on London.

Repulsed from London, he takes Wallingford and Bath.

He is received as king by all the English.

Ethelred sends his family to Normandy.

[1] *respectu*] strepitu, C.

[2] *Quod*] Here MS. M. has in a coeval hand in the margin, "Qualiter Adelredus rex misit Emmam "uxorem suam et duo filios in "Normanniam."

A.D. 1013. Ethelred at Greenwich and the Isle of Wight. He goes to Normandy.

jacebat, in loco qui Grenewyc nominatur, aliquantisper mansit, et post ad Vectam insulam devectus, Nativitatem Domini in illa celebravit. Qua peracta, Northmanniam devehitur, et a Ricardo comite honorifice suscipitur. Flor. W. 615.

Tribute exacted by the Danes.

[1] Interea Swanus tyrannus suæ classi sumptus affluenter parari, et tributum fere importabile solvi præcepit: similiter per omnia comes Turkillus classi, quæ apud Grenewyc jacebat, solvi mandavit. Et super hæc omnia, uterque illorum quotienscunque eis libuerat, prædas egerunt, et multa mala fecerunt.

Bishops of Wells.

Post Livingum extsitit Willensis episcopus Ædelwynus Heveshamnensis abbas postea ejectus, cui successit Bricwynus. Sed ille iterum reversus et Brithcuinus ejectus: itemque Adelwyno ejecto, Brithcuinus reversus: Merewith qui et Brithcwii; Dudeca Saxonicus.[2] Will. Malmesb. G. P. ii. § 90.

MXXXVI.——XII.——MXIIII.

A.D. 1014. Sweyn threatens the church of S. Edmund's.

Swanus tyrannus, post innumerabilia et crudelia mala, quæ vel in Anglia vel in aliis terris gesserat, ad cumulum suæ damnationis, ex oppido ubi corpus pretiosi martyris Edmundi incorruptum requiescit, quod nemo prius audebat facere ex quo id oppidum datum fuerat memorati sancti ecclesiæ, grande tributum ausus est exigere: quod si cito non penderetur, se proculdubio ipsum oppidum cum oppidanis crematurum, ipsius martyris ecclesiam funditus eversurum, clericos variis modis cruciaturum, minatus est sæpissime. Insuper frequenter ipsi martyri multis modis detrahere, et illum nil sanctitatis habere, fuit ausus dicere:[3] at quia modum suæ malitiæ noluit ponere, ultio Divina non permisit blasphemum diutius vivere. Denique imminente vespera diei, qua in generali placito, quod apud Geagnesburc tenuerat, hæc eadem minitans reiteravit, cum Danorum cuneis circumvallatus esset densissimis, Sanctum Edmundum ex adverso solus venientem vidit armatum. Quem[4] cum vidisset, expavit, et nimio cum clamore vociferari cœpit: "Succurrite," inquit, "commilitones, succurrite; ecce "Sanctus Edmundus me venit occidere;" et hæc dicendo, acriter a sancto confossus cuspide, de emissario, cui insederat, decidit, et usque ad noctis crepusculum, magno cruciatus tor- Flor. W. 615.

He repeats the threat at Gainsborough, and S. Edmund appears to him.

---

[1] *De importabili exactione tributi per Dacos*, M.

[2] *Post . . . Saxonicus*] From MS. A. of Florence; being an extract from William of Malmesbury, G. P. II. § 90.

[3] *fuit ausus dicere*] So MSS. A. and B. of Florence, the printed text has "ausus est evomere."

[4] *Quem*] "Nota, pulchrum mira-"culum de morte Swani Dacorum "regis tiranni per Sanctum Edmun-"dum regem." M. in margin.

Flor. W. 615. mento, 3^tio^ nonas Februarii miserabili morte vitam finivit. A.D. 1014. Quo mortuo, filium ejus Canutum sibi regem constituit classica manus Danorum. At majores natu totius Angliæ ad regem Adelredum pari consensu nuncios festinanter misere, dicentes, se nullum plus amare vel amaturos esse quam suum naturalem dominum, si ipse vel rectius gubernare, vel mitius eos tractare vellet quam prius tractarat. Quibus auditis, Edwardum filium suum cum legatis suis ad eos dirigens, majores minoresque gentis suæ amicabiliter salutavit, promittens se illis mitem devotumque dominum futurum, in omnibus eorum voluntati consensurum, consiliis acquieturum, et quicquid sibi vel suis ab illis probrose et dedecorose dictum vel contrarie factum fuerat, placido animo condonaturum; si omnes unanimiter, et sine perfidia, illum recipere vellent in regnum. Ad hæc cuncti benigne responderunt. [Deinde amicitia plenaria ex utraque parte verbis et pacto confirmatur. Ad hæc principes se non amplius Danicum regem admissuros in Angliam unanimiter spoponderunt.] Hiis gestis, ab Anglis in Nortmanniam mittitur, rex festinato Quadragesimali tempore reducitur, et ab omnibus honorabiliter excipitur. Interea Canuto et Lindisiensibus convenit, ut caballis exercitui suo paratis, prædatum simul descenderent; sed antequam essent parati, venit illo rex Adelredus cum exercitu valido, et Canuto cum classica manu expulso, Lindeseyam totam depopulans flammisque consumens, omnes incolas, quos poterat, occidit. Ille vero, fugæ præsidio celeriter arrepto, versus austrum cursum dirigens, brevi Sandicum ad portum est appulsus; et obsides, qui de tota Anglia patri suo dati fuerant, in terram exposuit; illorumque manibus truncatis, auribus amputatis, naribus præscissis, abire permisit, et deinceps profectus est Denemarchiam, anno sequenti reversurus.

Death of Sweyn. Feb. 3.

The English recall Ethelred.

His promises of good government.

He returns in Lent: and expels Canute from Lindsey.

Canute kills the English hostages.

Flor. W. 616. Super hæc omnia mala rex Adelredus classi, quæ apud Grenewic jacuit, tributum,[1] quod erat xxx. librarum, pendi mandavit. Mare litus egreditur 3^tio^ kalendas Octobris, et in Anglia villas quamplurimas innumerabilemque populi multitudinem submersit.[2]

Ethelred pays 30,000*l.* to the fleet at Greenwich.

MXXXVII.——XIII.——MXV.

Hoc anno, cum apud Oxenfordam magnum haberetur placitum, perfidus dux Edricus Streona digniores et potentiores ministros ex Scovneburgensibus, Sigeferthum et Morkerum, filios Earngrimi, in cameram suam dolo suscepit, et occulte

A.D. 1015. Council at Oxford.

Sigeferth and Morkar killed.

[1] *tributum*] "Nota; grave tributum Dacis." M. in marg.

[2] *submersit*] "Nota; mirabile de mari." M. in marg.

A.D. 1015. illos ibi necare jussit; quorum facultates rex Adelredus ac- Flor. W. 616.
cepit, et derelictam Sigeferthi, Aldgitam, ad Maidulfi Urbem deduci præcepit: quæ cum ibi custodiretur, venit illuc Edmundus clito, et, contra voluntatem patris sui, illam sibi uxorem accepit, et inter Assumptionem et Nativitatem Sanctæ Mariæ profectus ad Fiburgingos, terram Sigeferthi et Morkeri invasit, ac populum illorum sibi subjugavit.

Edmund the Etheling seizes their territories.

Canute ravages Wessex.

Eodem tempore Kanutus rex Danorum cum magna classe ad Sandicum portum venit, et mox Cantia circumnavigata, ostium Fromæ fluminis introivit, et in Dorsetania, et Sumersetonia, Wiltoniensique provincia magnam prædam egit. Tunc, quia rex Adelredus apud Cosham ægrotavit, Edmundus clito, filius ejus, ex sua parte, et dux insidiis et dolo plenus, Edricus, in sua, magnum congregaverunt exercitum: sed cum in unum convenirent, modis omnibus insidias clitoni dux tetendit, illumque dolo perimere tentavit: quibus cognitis, mox ab invicem discesserunt, et locum suis inimicis dederunt. Non diu post, idem dux de regia classe xl^ta^. naves, Danicis militibus instructas, sibi allexit, et Kanutum adiens, ipsius dominio se mancipavit. Idem West-Saxones datis obsidibus fecerunt, et post exercitui caballos paraverunt.

Edric Streone deserts Ethelred and joins Canute.

Bishops of Winchester.

Defuncto Adelwoldo Wyntoniensi episcopo, successit Ælsius, eique Elfwinus.[1]

MXXXVIII.——XIIII.——MXVI.

A.D. 1016. Rex Danorum Kanutus, et perfidus dux Edricus Streona, cum multo equitatu amnem Tamensem, in loco qui Crigelade dicitur, transeuntes, ante Epiphaniam Domini Merciam hostiliter intraverunt, et multas villas in Warewyccana provincia populantes, incenderunt, ac omnes quos invenerant occiderunt. Quod ut audivit clito Edmundus, cognomine Ferreum Latus, exercitum festinato congregavit. Sed cum congregatus esset, cum West-Saxonicis et Danis nolebant congredi Mercenses, nisi cum illis essent rex Adelredus et cives Londonienses: quapropter expeditione dimissa, unusquisque redit in sua. Festivitate vero transacta, iterum Edmundus clito majorem congregavit exercitum: quo congregato, nuncios Londoniam misit, rogans patrem suum, ut, cum omnibus quos habere poterat, sibi quam citius posset occurreret: qui, multis pugnatoribus coadunatis, illi festinanter occurrit. Sed cum exercitus in unum convenissent, intimatum est regi, quod nisi præcaveret sibi, quidam ex suis auxiliariis essent illum tradituri: idcirco mox exercitu dimisso, Londoniam rediit. Clito vero in North-

Canute and Edric ravage Mercia.

Futile attempt of Edmund to resist.

Edmund summons his father from London.

[1] *Defuncto . . . Elfwinus*] From MS. A. of Florence.

Flor. W. 616. umbriam ivit: unde putabant nonnulli, quod adhuc adversus Kanutum adhuc congregare majorem vellet exercitum; sed sicut Kanutus et Edricus ex una parte, ita ille et Huctredus, Northhumbriæ comes, provincias sunt depopulati nonnullas; nam prius Staffordenciam, deinde Scrobbebiriensem, et Legecestrensem provincias devastavere, quia adversus Danorum exercitum ad pugnam exire noluere. Interea Kanutus et Edricus Streona primitus Bukinggamnensem et Bedefordensem, Huntedunensem, Nordhamptunensem, Lindicolniensem, Snotinhampnensem provincias, dein Nordhumbriam depopulantur: quo cognito, clito Edmundus, populatione dimissa, ad patrem suum Londoniam properavit. Comes vero Huctredus domum festinanter rediit, et necessitate compulsus, ad Kanutum cum omnibus Nordhumbrensibus se contulit, et obsides ei dedit: et tamen ejus jussu vel permissu, a Turebrando, nobili et Danico viro, est peremptus, et cum eo Turketillus Neavanæ filius. Quo patrato, Kanutus Edricum pro Huctredo comitem posuit, et post alacer versus austrum per aliam viam regressus, ante Paschalem festivitatem suas cum omni exercitu repetiit naves.

A.D. 1016. Edmund ravages the Mercian shires that had refused to join him against Canute.

Edmund goes to London.

Ucthred, earl of Northumberland slain.

Eo tempore rex Anglorum Adelredus, xiv^a. indictione, nono kalendas Maii, feria ii^a., Londoniæ defunctus est, [post magnos labores][1] et multas vitæ suæ tribulationes, quas super illum venturas, regalis consecrationis suæ die, post impositam coronam, prophetico spiritu, Sanctus ei prædixerat Dunstanus:[2] "Quoniam," inquit, "aspirasti ad regnum per mortem fratris "tui, quem occidit mater tua, propterea audi verbum Domini: "hæc dicit Dominus: 'Non deficiet gladius de domo tua, "'sæviens in te omnibus diebus vitæ tuæ, interficiens de "'semine tuo, quousque regnum tuum transferatur in reg-"'num alienum, cujus ritum et linguam gens cui præsides "'non novit.' Nec expiabitur nisi longa vindicta peccatum "tuum, et peccatum matris tuæ, et peccatum virorum qui "interfuere consilio ejus nequam." Corpus autem illius in ecclesia Sancti Pauli honorifice sepultum est. Cujus post mortem, episcopi, abbates, duces, et quique nobiliores Angliæ, in unum congregati, pari consensu, in dominum et regem sibi Kanutum elegere, et ad eum in Sudhamptonia venientes, omnemque progeniem regis Adelredi coram illo abnegando repudiantes, pacem cum eo composuere, et fidelitatem illi juravere; quibus et juravit quod, et secundum

Death of king Ethelred. April 23.

Fulfilment of Dunstan's prophecy.

He is buried at S. Paul's.

Canute chosen king.

---

[1] *post magnos labores*] om. MSS. C. M. The words are supplied in a late hand in M.

[2] *Dunstanus*] "Nota, de prophetia beati Dunstani regi Adelredo." M. in marg. "Post obitum regis "Adelredi Kanutus in regem elec-"tus est." C. in marg.

A.D. 1013. Edmund Ironside is chosen by the Londoners, and received as king in Wessex.

Deum et secundum sæculum, fidelis esse vellet eis dominus. At cives Londonienses, et pars nobilium, qui eo tempore consistebant Londoniæ,[1] clitonem Edmundum unanimi consensu in regem levavere; qui solii sublimatus culmine regalis, intrepidus West-Saxoniam adiit sine cunctatione, et ab omni populo magna susceptus gratulatione, suæ ditioni subegit eam citissime: quibus auditis, multi Anglorum populi magna cum festinatione illi se dederunt voluntarie. Kanutus autem interim cum tota sua classe circa Rogationes Londoniam devehitur: quo cum venisset, in australi parte Tamensis magnam scrobem foderunt, et naves suas in occidentalem partem pontis traxerunt; deinde urbem alta lataque fossa et obsidione cingentes, ingressum et egressum cunctis intercluserunt, ac eam frequenter expugnare moliti sunt, sed a civibus, illis viriliter resistentibus, procul a mœnibus repelluntur. Quapropter, obsidione ad tempus dimissa, exercitusque parte ad naves custodiendas relicta, in West-Saxoniam abierunt propere, et regi Edmundo Ferreo Lateri, spatium congregandi exercitum non dedere; quibus tamen ille cum exercitu, quem in tantillo spatio congregarat, Dei fretus auxilio, audacter in Dorsetania occurrit, et in loco qui Peonnum vocatur, juxta Gillingham,[2] cum eis congressus, vicit, et eos in fugam vertit. Post hæc, media æstate transacta, denuo majori quam prius exercitu congregato, fortiter confligere statuit cum Kanuto, cui occurrit in Hwiccia, in loco qui Sceastran nominatur. Ubi exercitum pro loco et copiis instruit, optimum quemque in primam aciem subducit, cæterum exercitum in subsidiis locat, unumquemque nominans, appellat, hortatur, rogat, ut meminerint se pro patria, liberis, conjugibus, atque suis domibus certare, et optimis sermonibus militum animos accendebat: deinde tubicines canere, et cohortes paulatim incedere jubet. Idem facit hostium exercitus. Ubi eo ventum est ubi ab illis prælium committi posset, maximo clamore cum infestis signis occurrunt; lanceis et gladiis pugna geritur, maxima vi certatur. Interea rex Edmundus Ferreum Latus in prima acie cominus acriter instabat, omnia providebat, multum ipse pugnabat, sæpe hostem feriebat,[3] strenui militis et boni imperatoris officia simul exequebatur: sed quia Edricus Streona, dux perfidissimus, et Almarus dilectus, Algarusque filius Meawes,

Flor. W. 617

Canute besieges London in vain.

Battle of Gillingham.

Battle of Sherstone.

Valour of Edmund.

---

[1] "Cives Londonienses et qui cum "eis consistebant clitonem Edmun-"dum in regem levaverunt." C. in marg.

[2] *Gillingham*] "Nota; de prima "victoria Edmundi regis contra "Canutum." M. in marg.

[3] *feriebat*] fovebat, C. M.; corrected in a late hand in M.

Flor. W. 617 qui ei auxilio esse debuerant, cum Sudhamptoniensibus et Wiltoniensibus provincialibus, innumeraque populi multitudine, in parte Danorum fuerant, ejus exercitus nimis erat defatigatus. Attamen primo die belli, Lunæ scilicet die, tam durum tamque cruentum exstitit prælium, ut uterque exercitus præ lassitudine diutius non valens pugnare, sole jam occidente, ab invicem sit digressus spontanea voluntate. Sed postera die rex Danos protereret[1] omnes, si perfidi ducis Edrici Streonæ insidiæ non essent. Siquidem[2] cum pugna vehemens esset, et Anglos fortiores esse cerneret, cujusdam viri, regi Edmundo facie capillisque simillimi, Osmeari nomine, capite amputato et in altum levato, exclamat Anglos frustra pugnare, dicens; A.D. 1016. Treachery of Edric Streone.

" Vos Dorsetenses, Domnani, Wiltonienses,
" Amisso capite præcipites fugite,
" En domini vestri caput, Edmundi basilei,
" Hic teneo manibus: cedite quantocius."[3]

Quod ubi Angli accepere, magis atrocitate rei quam fide nuncii terrentur: unde factum est, ut inconstantiores quique paululum a fuga abessent; sed illico quod rex viveret comperto, animos tollebant, et in Danos acrius incedebant, ex illisque multos prostrabant, summis certantes viribus usque ad crepusculum noctis. Qua adveniente, ut pridie, digressi sunt spontanee. At ubi plerumque noctis processit, Canutus e castris suos abire silentio jussit, et versus Londoniam iter arripiens, ad naves repedavit, ac non multo post Londoniam reobsedit. Ubi autem dies advenit, et rex Edmundus Ferreum Latus Danos fugisse[4] comperit, majorem congregaturus exercitum, in West-Saxoniam revertitur: cujus strenuitatem videns sororius ejus perfidus dux Edricus, ut naturalem dominum requisivit illum, et pace cum eo reintegrata, se fidelem ei permansurum juravit. Ita exercitu vice 3tia congregato, Londonienses cives ab obsidione rex liberavit, Danos ad suas naves fugavit. Post biduum Tamensim, in loco qui Brentforde nominatur, transfretavit, cum Danis 3tio prælium commisit, et fugatis eis victor exstitit. The English maintain the battle: Canute withdraws, and besieges London again. Edric Streone goes over to Edmund. The siege of London raised.

Ea vice multi Anglorum populi, dum incautius flumen transirent, demerguntur. Exinde rex, numerosiorem congregaturus exercitum, in West-Saxoniam properat. Dani vero Londoniam Edmund goes into Wessex.

---

[1] *protereret*] proteret, M.

[2] *Siquidem*] "Nota perfidam pro-" ditionem ducis Edrici;" M. in marg.

[3] *quantocius*] The metre would require *quamcitius*; but the reading of the MS. is as in the text.

[4] *fugisse*] "Nota victoriam regis " Edmundi contra Dacos, tertio." M. in marg. " 3tium bellum, cujus " victoriam Eadmundus optinuit." C. in marg.

A.D. 1016. The Danes return to the siege of London, again without success. Danes in the Orwell and the Medway.

petunt, obsidione illam cingunt, et omni ex parte oppugnant, sed Domino[1] juvante, nil omnino proficiunt. Ob quam rem cum sua classe recedentes inde, amnem qui Arewe dicitur intrant, et navibus exilientes, prædatum in Merciam pergunt, obvios quosque cædunt, more solito villas incendunt, prædam agunt, post ad naves redeunt; pedestres in flumen, quod Meodewage nuncupatur, navibus devehuntur, equestres vero vivam prædam per terram minant. Interea rex Edmundus Ferreum Latus exercitum fortem de tota Anglia quarto congregavit, et in loco ubi prius Tamensi fluvio transmeato, in Cantiam citus intravit, ac juxta Otafordam[2] cum Danis pugnam iniit: at illi non ferentes impetum ejus, terga verterunt, et cum suis equis in Sceapege fugerunt;[3] ex quibus tamen omnes, quos comprehendere potuit, occidit, et nisi perfidus dux Edricus Streona suis insidiis et insiliis eum apud Eagelesforde, ne suos persequeretur hostes, retineret, eo die plena potiretur victoria. Quo in West-Saxoniam reverso, Kanutus suas copias in Est-Saxoniam trajecit, et iterum prædandi causa Merciam repetiit, et pejora prioribus exercitum facere jussit. Illi autem satis impigre jussa peragunt, et omnibus qui in manus venerant obtruncatis, villis quam plurimis incensis, agris depopulatis, prædæ ubertate ditati, ad naves repedant festini: quos rex Anglorum Edmundus Ferreum Latus, cum exercitu, quem de tota Anglia contraxerat, insecutus, in monte qui Assandun, id est, Mons [Asini], nominatur, abeuntes est consecutus: ibi festine triplicibus subsidiis aciem instruit, deinde turmas singulas circumiens, monet atque obtestatur uti, memores pristinæ virtutis atque victoriæ, sese regnumque suum a Danorum avaritia defendant; cum hiis certamen fore quos antea vicerunt. Interea Kanutus paulatim in æquum locum suos deducit; at contra, rex Edmundus aciem, sicuti instruxerat, velociter movet, et repente signo dato Danos invadit. Summa vi utrinque dimicatur, ex hiis et illis multi cadunt; verum perfidus dux Edricus Streona, videns Danorum aciem inclinatam, et Anglos habituros victoriam, ut prius Kanuto promiserat, cum Magesetensibus, et exercitus parte cui præerat, fugam capessit, et dominum suum regem Edmundum et Anglorum exercitum dolis circumvenit, et Danis victoriam suis insidiis dedit. Occisus[4] est in ea pugna

Flor. W. 617.

Flor. W. 618.

Battle of Otford.

Battle of Assandun.

Perfidy of Edric Streone.

Victory of the Danes.

[1] *Domino*] Deo, F. W.

[2] *Otafordam*] Ottaforda, F. W.

[3] *fugerunt*] "Nota quartam victoriam Edmundi contra Dacos, et plenam nisi proditio ducis Edrici fuisset." M. in marg. "4tum bellum cujus victoriam Eadmundus obtinuisset nisi Edrici insidiæ fuissent." C. in marg.

[4] *Occisus*] "Nota magnam stragem nobilium Anglorum per proditionem perfidissimi Edrici." M. in marg.

Flor. W. 618. Alfricus dux, Godewynus dux, Ulfketelus Estanglorum dux, Adelwardus dux, filius ducis Estanglorum Athelwini Dei amici, totusque fere globus nobilitatis Anglorum, qui nullo in bello majus unquam vulnus quam ibi acceperunt. Ealnotus quoque Lincolniensis episcopus, Ramesigensis quondam præpositus, et Wlsius abbas, qui ad exorandum Deum pro milite bellum agente convenerant, interfecti sunt. Interjectis post hæc paucis diebus, cum rex Edmundus Ferreum Latus cum Kanuto vellet adhuc dimicare, perfidus dux Edricus et quidam alii id nullo modo fieri sinebant, sed illi consilium dabant, ut pace facta cum Kanuto regnum divideret: quorum suggestionibus, licet invitus, ad postremum cum consentiret, recurrentibus internunciis, et obsidibus ad invicem datis, ambo reges, ad locum qui Deorhurst[1] nominatur, in unum convenerunt. Edmundus cum suis in occidentali ripa Sabrinæ, Kanutus vero cum suis in orientali consedit. Deinde uterque rex in insulam quæ Olanege appellatur, et est in ipsius fluminis medio sita, trabariis advehitur; ubi pace, amicitia, fraternitate, et pacto et sacramentis confirmata, regnum dividitur. West-Saxoniam, Estangliam, Est-Saxoniam cum Londonia;[2] corona tamen regni Edmundo remansit. Dein armis et vestibus mutuatis, tributoque quod classicæ manui penderetur statuto, ab invicem discesserunt. Dani tamen cum præda quam diripuerant suas ad naves redierunt; cum quibus [pacem][3] dato pretio cives Londonienses [fecerunt, et][4] eos secum hiemare permiserunt. Post hæc, rex Edmundus Ferreum Latus, circa festivitatem Sancti Andreæ, xv^a^. indictione, decessit[5] Londoniæ, sed cum avo suo, rege pacifico Eadgaro, sepultus est Glastoniæ: cujus post mortem, rex Kanutus omnes episcopos et duces, necnon et principes, cunctos[que] optimates gentis Angliæ, Londoniæ congregari jussit. Qui, cum venissent ante eum, quasi nesciens, interrogavit eos sagacissime qui fuerunt

A.D. 1016. Nobles slain at Assandun.

Conferences of Edmund and Canute at Deerhurst and Alney.

Division of the kingdom.

Death of Edmund Ironside.

---

[1] *Deorhurst*] Deorhust, M.

[2] *Londonia*] The sense is obviously incomplete. MS. A. (of Florence) supplies the word *Canuto*, but this seems to give a wrong sense, as the provinces enumerated were apportioned to Edmund Ironside. Thorpe in his edition of Florence fills up the hiatus with the words of Roger of Wendover, proceeding after Londonia, "civitate et totam terram ad "australem plagam Tamesis flumi-"nis obtinuit Eadmundus, Canuto "Aquilonares partes Angliæ obti-"nente."—"Regnum Angliæ divi-"ditur, corona cum Edmundo re-"manente; et cito post gravem "infirmitatem incidens Londoniis "decessit." "Successit in regnum "Kanutus." C. in marg.

[3] *pacem*] om. C. M.

[4] *fecerunt et*] om. C. M.

[5] *decessit*] "De morte Edmundi "regis et falsa adulatione Anglo-"rum facta Kanuto, et ejus corona-"tione." M. in marg.

A.D. 1016. The relations of Edmund are set aside from the succession.

testes inter eos et Edmundum, quando conventionem amicitiæ et divisionem regni inter ipsos gesserunt, qualiter ipse et Edmundus de fratribus et filiis ejusdem inter se locuti fuissent: utrum fratribus et filiis ejus liceret in regno Occidentalium Saxonum post mortem patris[1] eorum regnare, si Edmundus moreretur vivente illo. At illi cœperunt dicere, se proculdubio scire quod rex Edmundus fratribus suis nullam portionem regni sui, nec se spirante neque moriente, commendasset; dixeruntque hoc se nosse, Edmundum regem velle Kanutum adjutorem et protectorem esse filiorum ejus, donec ætatem regnandi habuissent. Verum illi, testante Deo, falsum perhibuerunt testimonium, et fraudulenter mentiti sunt, æstimantes illum sibi et mitiorem esse propter mendacium eorum, et se ab eo pretium sumere magnum. Ex quibus falsis testibus quidam, non post multum tempus, ab eodem rege interfecti sunt. Tunc rex Kanutus, post supradictam interrogationem, conatus est a præfatis optimatibus fidelia juramenta recipere. At ipsi juraverunt illi, quod eum regem sibi eligere vellent, eique humiliter obedire, et suo exercitui vectigalia dare; et, accepto pignore de manu sua nuda, cum juramentis a principibus Danorum, fratres et filios Edmundi omnino expulerunt,[2] eosque reges esse negaverunt. Unus autem ex ipsis præfatis clitonibus erat Edwynus, egregius ac reverentissimus regis Edmundi germanus, quem ibidem cum consilio pessimo exulem esse debere constituerunt. Et cum audisset Kanutus rex adulationem supradictorum, et despectionem quam fecerunt in Edwynum, gaudens introivit in cameram suam, vocansque ad se perfidum ducem Edricum, sciscitatur ab eo quomodo sors decipere valuisset Edwynum, ut mortis subiret periculum. Qui[3] respondens, dixit se scire quendam virum alium, Adelwardum nomine, qui se facilius eum in mortem tradere quivisset, cum quo colloquium habere posset, illique nimiam mercedem promittere. Cognito autem viri nomine, vocavit eum rex ad se, astutissime dicens: "Sic et sic allocutus est me dux Edricus, "dicens te posse seducere Edwynum clitonem, ut occidatur. "Modo adquiesce consiliis meis, et potieris omni honore et "dignitate patrum tuorum; et quære mihi caput ejus, et eris "mihi carior fratre germano." Ille vero dicebat se velle eum quærere ut interficeretur, si ullo modo valuisset. Verumtamen nondum illum necare volebat, sed propter excusationem hoc promittebat; erat enim ille ex nobilissimo genere Anglorum ortus.

Flor. W. 618.

Canute is accepted as sole king.

Flor. W. 619.

Conspiracy against the Etheling Edwin.

---

[1] *mortem patris*] patrem, F. W.

[2] *expulerunt*] despexerunt, F. W.

[3] *Qui*] "De proditione et pessimo "consilio ducis Edrici." M. in marg.

MXXXIX.——XV.——MXVII.

Flor. W. 619. Benedictus centesimus xl^mus papa. A.D. 1017.

Canute divides England into four provinces.

Hoc anno rex Canutus totius Angliæ suscepit imperium, idque in quatuor partes divisit: West-Saxoniam sibi, Est-Saxoniam[1] Turkillo comiti, Merciam Edrico duci, Nordhumbriam Yrco comiti. Fœdus etiam cum principibus et omni populo ipse, et illi cum ipso percusserunt, et amicitiam [firmam] inter se juramentis stabilierunt, omnesque veteres inimicitias postponentes sedaverunt. Dein consilio[2] perfidi ducis Edrici, rex Kanutus Edwynum, regis Edmundi germanum, et Edwynum, qui rex[3] appellabatur rusticorum, exlegavit; verum sequenti tempore cum rege pacificatus est Edwynus; Edwius vero clito, deceptus illorum insidiis quos eo tenus amicissimos habuit, jussu et petitione regis Kanuti, eodem anno occiditur innocenter. Dedit etiam consilium Edricus, ut clitunculos, Edwardum et Edmundum, regis Edmundi filios, necaret; sed quia magnum dedecus sibi videbatur ut in Anglia perimerentur, parvo elapso tempore, ad regem Suanorum occidendos misit;[4] qui, licet fœdus inter eos esset, precibus illius nullatenus adquiescere voluit, sed illos ad regem Hungariorum, Salomonem nomine, misit nutriendos, vitæque reservandos; quorum unus, scilicet Edmundus processu temporis ibidem vitam finivit; Edwardus vero Agatham, filiam germani imperatoris Henrici, in matrimonium accepit, ex qua Margaretam[5] Scottorum reginam, et Christinam sanctimonialem virginem, et clitonem Edgarum suscepit.

Death of the Etheling Edwin.

Edmund's children sent to Hungary.

Children of Edward, son of Edmund.

Mense Julio rex Kanutus derelictam regis Ægelredi, reginam Alfgivam, in conjugium accepit: ac in Nativitate Domini, cum esset Londoniæ, perfidum ducem Edricum in palatio jussit occidere,[6] quia timebat insidiis ab eo aliquando circumveniri, sicut domini sui priores Ægelredus et Edmundus frequenter sunt circumventi; et corpus illius super murum [civitatis][7] projici, ac insepultum[8] præcepit dimitti: cum quo dux Nordmannus,

Marriage of Canute and Emma.

Punishment of Edric Streone.

---

[1] *Est-Saxoniam*] East Angliam, F. W., and so corrected in a late hand in M.

[2] *consilio*] "Nota malum consi-" lium ducis pessimi Edrici." M. in marg.

[3] *rex*] inserted in a later hand, M.

[4] *misit*] "De duobus filiis Ed-" mundi regis Ferrei Lateris." M. in marg.

[5] *Margaretam*] "Nota de ortu " Sanctæ Margaretæ reginæ Scoto-" rum." M. in marg.

[6] *occidere*] "Nota miseram et dig-" nam mortem perfidi ducis Edrici." M. in marg.

[7] *civitatis*] illius, C. M.

[8] *insepultam*] in sepulcrum, C.

A.D. 1017. Leofric earl of Mercia.

filius Leofwini ducis, frater scilicet Leofrici comitis; et Æthelwardus, filius Agelmari ducis; et Brictricus filius Aelphegi Domnaniensis satrapæ, sine culpa sunt interfecti. Leofricum, pro Nordmanno suo germano, rex constituit ducem, et eum postmodum valde carum habuit. Flor. W 619.

MXL.——XVI.——MXVIII.

A.D. 1018. Tribute to the Danes.

[1]Hoc anno de tota Anglia septuaginta duo millia, et de Londonia quindecim millia libræ exercitui Danorum sunt persolutæ; et cum rege Kanuto xl. naves remansere, cæteræ vero Danemarchiam sunt revectæ.

Peace of Oxford.

Angli et Dani apud Oxefordam de lege regis Eadgari tenenda concordes sunt effecti.

MXLI.——XVII.——MXIX.

A.D. 1019. Canute visits Denmark.

Hoc anno rex Anglorum et Danorum Kanutus Denemarchiam adiit, et ibi per totam hyemem mansit. Defuncto Ælmaro Selesiensi episcopo, successit Adelrichus.[2]

MXLII.——XVIII.——MXX.

A.D. 1020. The pope at Fulda.

Benedictus papa, præsente Henrico imperatore et Ricardo Fuldensi abbate in eodem cœnobio, publicam Missam cantavit in natali Sanctorum Philippi et Jacobi.

Council at Cirencester.

Kanutus rex Angliam rediit, et in Paschali festivitate, apud Cirencestriam magnum concilium habuit, et Aedwardum ducem exlegavit.

Death of Living.

Liwiggus Doruberniæ archiepiscopus vita decessit, cui Adelnotus, qui Bonus appellabatur, nobilis viri Agelmari filius, successit.

Dedication of church at Assandun.

Eodem anno ecclesia, quam rex Kanutus et comes Turkillus, in monte qui Assandun dicitur, construxerant, illis præsentibus, a Wlstano archiepiscopo Eboracensi, et multis aliis episcopis, cum magno honore et gloria dedicata est.[3]

MXLIII.——XIX.——MXXI.

A.D. 1021. Aribo, archbishop of Mentz.

Erconbaldus episcopus Mogontinus obiit xvi°. kalendas Septembris; cui Aribo successit. Flor. W. 620.

---

[1] *Hoc anno*] "Nota gravem exactionem Dacorum ab Anglia, octoginta et vii. millia librarum." M. in marg.

[2] *Defuncto . . . Adelrichus*] From MS. A. of Florence; wrongly, for Almar continues bishop until 1022.

[3] *dedicata est*] The story of the election of Edmund bishop of Durham, given in the editions of Florence from the MS. A. is here omitted; being given below under the year 1030.

Flor. W. 620. Kanutus rex Anglorum et Danorum, ante festivitatem Sancti Martini, Turkillum prædictum comitem cum uxore sua Egitha expulit Anglia. Algarus Orientalium Anglorum episcopus obiit, cui Alwinus successit. A.D. 1021. Banishment of Turkill.

MXLIIII.——XX.——MXXII.

Alfthelnotus Doruberniæ archiepiscopus Romam ivit; quem Benedictus papa magno cum honore suscepit, et pallium illi dedit. A.D. 1022. Ethelnoth goes to Rome.

MXLV.——XXI.——MXXIII.

Eclipsis[1] solis verno[2] tempore hora nona. Corpus Sancti Ælphegi martyris de Londonia Doroberniam est translatum. Wlstanus, Eboracensium archiepiscopus, Eboraci, v^to^ kalendas Junii, feria tertia, defungitur, sed corpus ejus Hely defertur, et ibi sepelitur; cui successit Alfricus Wintoniensis præpositus. A.D. 1023. Translation of S. Elphege. May 28.

MXLVI.——XXII.——MXXIIII.

Benedictus papa obiit. Johannes centesimus xl^us^ primus papa. Henricus pius obiit ii^e^ idus Julii, feria 3^tia^, et sepultus est in Babonis monte, id est Babenberhc. A.D. 1024. Death of the emperor Henry:

Capitulum.

Romanorum nonagesimus iiii^us^ Conraldus regnavit annis quindecim. Conrad succeeds.

MXLVII.——I.——MXXV.

Edmundus vir religiosus Lindisfarnensem episcopatum suscepit. A.D. 1025. Edmund bishop of Durham.

MXLVIII.——II.——MXXVI.

Cyclus decennovenalis xxvii^us^ incipit; indictione ix^a^. A.D. 1026.

Alfricus Eboracensis archiepiscopus Romam ivit, et a Johanne papa pallium suscepit. Obiit Ricardus Secundus dux Northmannorum, cui successit Ricardus 3^tius^, qui eodem anno mortuus est; cui Robertus frater ejus successit. Archbishop Alfric goes to Rome.

MXLIX.——III.——MXXVII.

Cum regi Anglorum et Danorum Kanuto intimatum fuisset, quod Norregani regem suum Olavum, propter ejus simplicitatem et mansuetudinem, æquitatem et religiositatem, nimis vilipenderent,[3] multum auri et argenti quibusdam illorum misit, A.D. 1027. Canute intrigues with the Norwegians.

---

[1] *Eclipsis*] "Eclipsis hoc anno." M. in marg.

[2] *verno*] vero, C. M.

[3] *vilipenderent*] "Nota qualiter "Norregani regem suum spreverunt propter suam simplicitatem." M. in marg.

A.D. 1027. The Norwegians are ready to accept Canute as king.

multis rogans petitionibus, ut illo spreto et abjecto, deditionem illi facerent, ac illum super se regnare permitterent: qui, cum ea quæ miserat aviditate magna suscepissent, ei remandari jusserunt, ad illum suscipiendum se paratos fore quandocunque vellet venire. Flor. W. 620.

ML.——IIII.——MXXVIII.

A.D. 1028. Canute conquers Norway. Marianus born.

Kanutus rex Anglorum et Danorum quinquaginta navibus magnis Norregam devectus, Olavum regem de illa expulit, sibique eam subjugavit. Eodem anno natus est Marianus[1] Hiberniensis probabilis Scottus, cujus studio et labore hæc chronica præcellens est de diversis libris coadunata.

MLI.——V.——MXXIX.

A.D. 1029. Canute returns home and banishes Hacon.

Kanutus rex Anglorum, et Danorum, et Norreganorum ad Angliam rediit, et post festivitatem Sancti Martini Danicum comitem Hacun, qui nobilem matronam Gunnildam, sororis suæ et Wyrtgeorni regis Wynidorum filiam, in matrimonio habuit, quasi legationis causa, in exilium misit: timebat enim ab illo vel vita privari vel e regno expelli.

MLII.——VI.——MXXX.

A.D. 1030. Story of the election of Edmund bishop of Durham.

Defuncto Aldhuno Lindisfarnensi episcopo, tribus pene annis ecclesia pastorali beneficio destituebatur. Facto in unum conventu, cum de electione episcopi tractaretur, religiosus presbyter Edmundus nomine supervenit et joco dixit, "Cur me epi-" scopum non eligitis." Cujus jocum non jocose accepere qui aderant, sed elegerunt illum, et triduano indicto jejunio Sancti Cuthberti velle super hoc quærebant. Celebrante presbytero Missam ad caput ipsius sancti in medio canone quasi de ejusdem patris sepulcro vox audita est quæ tribus vicibus Edmundum episcopum nominavit.[2] Flor. W. 619.

Death of Hacon and Olaf.

Prædictus comes Hacun in mari periit: quidam tamen dicunt eum occisum fuisse in Orcada insula. Sanctus Oslavus, rex et martyr, Haroldi regis Norreganorum filius, in Norrega injuste perimitur a Norreganis.[3] Flor. W. 620.

---

[1] *Marianus*] "Nota nomen com-" positoris hujus libri." M. in marg.

[2] *Defuncto . . . nominavit*] Given in F. W. under the year 1020. M. has in the margin "Nota miraculum" de electione cujusdam episcopi" Dunelmensis."

[3] *Norreganis*] "Nota de injusta" nece Sancti Olavi regis Nor-" wagiæ." M. in marg.

MLIII.——VII.——MXXXI.

Flor. W. 620. Kanutus rex Anglorum, et Danorum, et Norreganorum, de Denemarchia magno cum honore Romam ivit, et Sancto Petro, apostolorum principi, ingentia dona, in auro et argento, aliisque rebus pretiosis obtulit. A Johanne papa, ut scholam Anglorum[1] ab omni tributo et thelone liberaret, impetravit; et in eundo et redeundo largas pauperibus eleemosynas erogavit,[2] ac multas per viam clausuras, ubi thelon a peregrinis extorquebatur, ingenti pretio dato, dissipavit. Hic etiam ante sepulcrum Apostolorum vitæ suæ morumque emendationem Deo devovit; unde et epistolam memoriæ dignam, per virum prudentissimum Liwingum, tunc Tavestokensis ecclesiæ abbatem, post vero mox eodem anno in Cridiatuniensis ecclesiæ pontificatu Eadnothi successorem, qui sibi comes itineris exstitit, aliosque suos legatos Angliam misit, dum ipse Roma rediens per viam quam ierat, Denemarchiam priusquam Angliam peteret: cujus epistolæ textum hic subscribere dignum duximus.

A.D. 1031. Canute visits Rome, and obtains the freedom of the school of the English there, and the abolition of exactions from pilgrims.

He writes to the archbishops and nation.

" Kanutus rex totius Angliæ, et Denemarchiæ, et Norrega- Letter of
" norum, et partis Swanorum, Ædelnoto metropolitano, et Canute.
" Alfrico Eboracensi archiepiscopo, omnibusque episcopis et
" primatibus, et toti genti Anglorum, tam nobilibus quam
" plebeis, salutem. Notifico vobis me noviter isse Romam, He has visited
" oratum pro redemptione peccaminum meorum, et pro salute Rome.
" regnorum, quique meo subjacent regimini populorum.
" Hanc quidem profectionem Deo jam olim devoveram, sed
" pro negotiis regni, et causis impedientibus, huc usque per-
" ficere non poteram: nunc autem ipsi Deo meo Omnipotenti
" valde humiliter gratias ago, Qui mihi concessit in vita
" mea sanctos apostolos Suos, Petrum et Paulum, et omne
" sanctuarium, quod infra urbem Romam aut extra adiscere
" potui, expetere, et secundum desiderium meum præsenti-
" aliter venerari et adorare. Ob id ergo maxime hoc patravi, The motive
" quia a sapientibus didici, Sanctum Petrum apostolum mag- of his visit.
Flor. W. 621. " nam potestatem a Deo[3] accepisse ligandi atque solvendi,
" clavigerumque esse regni cœlestis, et ideo specialius ejus
" patrocinium apud Deum diligenter expetere valde utile duxi.
" Sit autem vobis notum, quia magna congregatio nobilium
" in ipsa Paschali sollemnitate ibi cum domino papa Johanne

---

[1] *Anglorum*] " Nota quod Kanu- " tus rex liberavit scolam Angliæ " a tributo, et multas clausuras et " telones versus Romam." M. in marg. Canute's visit to Rome is fixed to the year 1027 by his mention of Conrad: see Wippo, *V. Conradi.*

[2] *erogavit*] daret, C. M.

[3] *Deo*] with MSS. A. B. of Florence.

A.D. 1031. He met the emperor Conrad there.

" et imperatore Conrado erat,[1] scilicet omnes principes gen- Flor. W. 621.
" tium a monte Gargano usque ad istud proximum mare, qui
" omnes me et honorifice susceperunt, et donis pretiosis [hono-
" ravere: maxime autem ab imperatore donis variis][2] et mu-
" neribus variis honoratus sum, tam in vasis aureis et argen-
" teis, quam in palliis et vestibus valde pretiosis. Locutus
" sum igitur cum ipso imperatore, et domino papa, et princi-
" pibus qui ibi erant, de necessitatibus totius populi universi
" regni mei, tam Anglorum quam Danorum, ut eis concede-
He obtained the abolition of the tolls taken from pilgrims on the way.
" retur lex æquior et pax securior in via Romam adeundi, et
" ne tot clausuris per viam artentur, et propter thelon injustum
" fatigentur; annuitque postulatis imperator, et Robertus[3]
" rex, qui maxime ipsarum clausurarum dominatur; cunctique
" principes edictis firmaverunt, ut homines mei, tam merca-
" tores quam alii orandi causa viatores, absque omni angaria
" clausurarum et theolonearium, firmaque pace et justa lege
" securi, Romam eant et redeant. Conquestus sum iterum
" coram domino papa, et mihi valde displicere causabar,
He complained of sums exacted for palls.
" quod mei archiepiscopi in tantum angariabantur immensitate
" pecuniarum, quæ ab eis expetebatur, dum pro pallio acci-
" piendo, secundum morem, apostolicam sedem expeterent;
" decretumque est ne id deinceps fiat.[4] Cuncta enim quæ a
" domino papa, et ab ipso imperatore, et a rege Rodberto,[5]
" cæterisque principibus, per quorum terras nobis transitus
" est ad Romam, pro meæ gentis utilitate postulabam, libentis-
" sime annuerunt, et concessa sacramento etiam firmaverunt,
" sub testimonio quatuor archiepiscoporum, et xx. episcopo-
" rum, et innumeræ multitudinis ducum et nobilium, qui ibi
" aderant. Quapropter Deo Omnipotenti gratias magnificas
" reddo, quia omnia quæ desideraveram, prout mente decre-
" veram, prospere perfeci, votisque meis ad velle satisfeci.
He has determined to reform his life.
" Nunc [itaque] notum sit omnibus vobis, quia ipsi Deo Om-
" nipotenti supplex devovi vitam meam amodo in omnibus
" justificare,[6] et regna mihi subdita populosque juste et pie
" regere, æquumque judicium per omnes[7] observare: et si

---

[1] *erat*] "Nota honorem eidem "Kanuto exhibitum a papa, impera- "tore et multis principibus." M. in marg.

[2] *honoravere . . . variis*] om. C. M.

[3] *Robertus*] So MS. A. of Florence. The editors read *Rodulphus;* Rudolf II. of Burgundy.

[4] *fiat*] "Nota quod idem Kanutus "impetravit quod archiepiscopi An- "gliæ non irent Romam pro pallio." M. in marg.

[5] *Rodberto*] Rudolpho, F. W.

[6] *justificare*] with MSS. A. B. of Florence.

[7] *omnes*] with MSS. A. B. of Florence.

Flor. W. 621. " quid per meæ juventutis intemperantiam atque negligen- A.D. 1031.
" tiam hactenus præter id quod justum erat actum est, totum
" deinceps, Deo auxiliante, dispono emendare. Idcirco ob- He entreats the co-operation of his subjects in his reforms.
" testor, et præcipio meis consiliariis, quibus regni consilia
" credidi, ne ullo modo, aut propter meum[1] timorem, aut
" alicujus potentis personæ favorem, aliquam injustitiam
" amodo consentiant, vel patiantur pullulare in omni regno
" meo. Præcipio etiam omnibus vicecomitibus et præpositis
" universi regni mei, sicut meam amicitiam et suam salutem
" volunt habere, ut nulli homini, nec diviti nec pauperi, vim
" injustam inferant; sed omnibus, tam nobilibus quam igno-
" bilibus, et divitibus et pauperibus, sit fas justa lege po-
" tiundi, a qua nec propter favorem regium, aut alicujus
" potentis personam, nec propter congregandam mihi pecu-
" niam, ullo modo devietur; quia nulla mihi necessitas est,
" ut iniqua exactione mihi pecunia congregetur. Ego itaque, He is going to visit Denmark.
" quod vobis notum fieri volo, eadem via qua exivi regre-
" diens, Denemarchiam eo, pacem et firmum pactum, omnium
" Danorum consilio, cum eis gentibus et populis compositu-
" rus, qui nos et regno et vita privare, si eis possibile esset,
" volebant, sed non poterant; Deo scilicet virtutem illorum
" destruente, Qui nos Sua benigna nobis pietate[2] in regno et
" honore conservet, omniumque inimicorum nostrorum poten-
" tiam et fortitudinem deinceps dissipet et adnihilet. Compo- After which he will return to England.
" sita denique pace cum gentibus quæ in circuitu nostro sunt,
" dispositoque et pacato omni regno nostro hic in Oriente, ita
" ut a nulla parte bellum aut inimicitias aliquorum timere
" habeamus, quam citius hac æstate apparatum navigii pro-
" curare potero, Angliam venire dispono. Hanc autem episto-
" lam idcirco præmisi, ut de mea prosperitate omnis populus
" regni mei lætificetur; quia, ut vos ipsi scitis, nunquam
" memetipsum nec meum laborem abstinui, nec adhuc absti-
" nebo, impendere pro omnis populi mei necessaria utilitate.
" Nunc igitur præcipio, et obtestor omnes meos episcopos et He begs that church dues may be regularly paid.
" regni præpositos, per fidem quam mihi et Deo debetis, qua-
" tenus faciatis, ut antequam ego Angliam veniam, omnia
" debita quæ Deo, secundum legem antiquam, debemus, sint
" persoluta, scilicet eleemosynæ pro aratris, et decimæ ani-
" malium ipsius anni procreatorum, et denarii quos Romæ ad
" Sanctum Petrum debemus, sive ex urbibus, sive ex villis;
" et mediante Augusto decimæ frugum, et in festivitate

---

[1] *meum*] with MSS. A. B. of Florence.

[2] *pietate*] with MS. B. of Florence; the accepted reading being *bonitate*.

A.D. 1031. When he returns he will enforce them.

" Sancti Martini primitiæ seminum ad ecclesiam sub cujus " parochia quisque deget, quæ Anglice cirriesecaut nominan- " tur. Hæc et his similia, si, dum venero, non fuerint per- " soluta, regia exactione[1] secundum leges, in quem culpa " cadit, districte absque venia comparabit. Valete." Flor. W. 621.

Bardo archbishop of Mentz.

Aribo Mogontinus episcopus obiit viii. idus Aprilis. Sanctus Bardo successit annis xx^ti, baculum die Pentecostes accipiens.

MLIIII.——VIII.——MXXXII.

A.D. 1032. Dedication of the church of S. Edmund.

Ecclesia Sancti Edmundi regis et martyris hoc anno dedicata est. Flor. W. 622.

MLV.——IX.——MXXXIII.

A.D. 1033. Leofsi bishop of Worcester dies; Brihteage succeeds.

Magnæ religionis et modestiæ vir, Leofsius Wicciorum episcopus, in episcopali villa Kemesegia xiiii°. kalendas Septembris, feria 3^tia, obiit, et, ut credi fas est, ad cœlica regna migravit; cujus corpus in ecclesia Sanctæ Mariæ Wygorniæ tumulatur honorifice: in cujus sedem Persorensis abbas Brichtheagus, filius videlicet sororis Wlstani Eboracensis archiepiscopi, levatus est.

MLVI.——X.——MXXXIIII.

A.D. 1034. Succession of bishops of Dorchester.

Eathericus Lincolniensis episcopus defungitur, et in monasterio Rameseyæ sepelitur; cui successit Eadnotus. Macolinus rex eodem anno obiit; Scottorum scilicet rex.

MLVII.——XI.——MXXXV.

A.D. 1035. Canute's disposition of his kingdoms: Sweyn is to have Norway;

Kanutus rex Anglorum, ante suum obitum, super Norreganos regem constituit Swanum, qui suus et Nordhamtuniensis Algivæ filius, filiæ videlicet Alfhelmi ducis et nobilis matronæ Wlfrunæ, dicebatur filius, quem tamen nonnulli asserebant non regis et ejusdem Alfgivæ filium exstitisse; sed eandem Alfgivam ex rege filium habere voluisse sed nequivisse, et idcirco recenter natum infantem cujusdam presbyteræ[2] sibi afferre jussisse, regemque omnino credulum fecisse, se filium illi jam peperisse.

Hardicanute Denmark;

Super Danos etiam suum et Alfgivæ reginæ filium Hardecanutum regem constituit. Et postea, hoc anno, pridie idus Novembris, feria quarta, apud Sceafresbiriam vita decessit, sed

---

[1] *exactione*] exactio, F.W.

[2] *presbyteræ*] with MS. B. of Florence. The editions read *presbyteri.*

Flor. W. 622. Wyntoniæ in Veteri Monasterio satis honorifice sepelitur. Quo tumulato regina Alfgiva ibidem resedit. Haroldus vero dixit se filium esse Kanuti regis et Northamtunensis Alfgivæ, licet id verum esset minime; dicunt enim nonnulli filium cujusdam sutoris illum fuisse, sed Alfgivam eodem modo de illo fecisse, quo de Suano fertur egisse: nos vero, quia res in dubio agitur, de neutrorum genitura quid certi scivimus definire. Ideo tamen, adepta regia dignitate, misit Wintoniam suos constipatores celerrime, et gazarum opumque, quas rex Kanutus Alfgivæ reliquerat reginæ, majorem melioremque partem ademit illi tyrannice, spoliatamque dimisit ibidem, ut cœperat, residere; atque consentientibus quam plurimis majoribus natu Angliæ, quasi justus hæres cœpit regnare; nec tamen ita potenter ut Kanutus, quia justior hæres exspectabatur Hardekanutus. Unde brevi post tempore regnum sorte dividitur Angliæ, et Haraldo pars septentrionalis, Hardekanuto provenit australis. Obiit Rodbertus dux Normannorum, cui successit Willelmus Bastard filius ejus, in puerili ætate. Brun Wirziburgensis episcopus obiit.

A.D. 1035. Death of Canute.

Harold seizes his treasures and claims the kingdom.

He divides it with Hardicanute.

MLVIII.——XII.——MXXXVI.

Cyclus solis incipit IIII. concurrentibus bissextilibus.

A.D. 1036.

Piligrinus episcopus Coloniensis, instigatus quorundam invidorum monachorum de monasterio Sancti Pantaleonis verbis, qui Elyam abbatem Scotorum, qui illis quoque præfuit, propter districtionem suam, et alios Scotos quos secum habuit, odio habebant; præfatus episcopus minatus est Elyæ eidem, quod postquam de civitate regia venisset, nullum Scotum neque ipsum dimisisset. Tunc Elyas et alii Scotti responderunt: "Si Christus in nobis vere est peregrinus, non revertetur "vivus ad Coloniam Piligrinus." Ita quoque Dominus effecit, et Helias duo monasteria rexit.

Quarrel of Piligrinus archbishop of Cologne with Elias the abbot of the Scots.

Innocentes clitones Alfredus et Edwardus, Agelredi quondam regis Anglorum filii, de Normannia, ubi cum Ricardo avunculo suo manserant tempore longo, multis Normannicis militibus secum assumptis,[1] in Angliam paucis transvecti navibus, ad suæ matris colloquium, quæ morabatur Wintoniæ, venere: quod indigne graviterque ferebant potentes nonnulli, quia, licet injustum esset, Haraldo multo devotiores exstiterunt quam illis, maxime, ut fertur, comes Godwynus. Hic quidem Alfredum, cum versus Londoniam, ad regis Haraldi colloquium, ut mandarat, properaret, retinuit, et arctam in custodiam posuit:

The Ethelings Alfred and Edward visit England.

Alfred is arrested;

[1] *assumptis*] om. M.

A.D. 1036. and blinded. sociorum vero illius quosdam disturbavit, quosdam catenavit, et postea cœcavit; nonnullos cute capitis abstracta cruciavit, et manibus ac pedibus amputatis multavit, multos etiam vendere [1] jussit, et mortibus variis ac miserabilibus apud Gilefordam sexcentos viros occidit. Sed illorum nunc animas in paradiso creditur gaudere cum sanctis, quorum corpora tam crudeliter sine culpa perempta sunt in arvis. Quo audito, regina Alfgiva filium suum Edwardum, qui secum remansit, maxima cum festinatione Normanniam remisit. Deinde Godwini et quorundam aliorum jussione, ad insulam Elig clito Alfredus strictissime vinctus ducitur; sed ut ad terram navis applicuit, in ipsa mox eruti sunt oculi ejus cruentissime, et sic ad monasterium ductus, monachis traditur custodiendus; ubi brevi post tempore de hac migravit luce, et in australi porticu, in occidentali parte ecclesiæ, corpus ejus sepelitur debito cum honore; anima vero fruitur paradisiaca amœnitate. Flor. W. 622.

Edward is sent back to Normandy.

Death of Alfred.

MLIX.——XIII.——MXXXVII.

A.D. 1037. Harold gets possession of the whole kingdom. Haraldus rex Merciorum et Norhumbrorum, ut per totam regnaret Angliam, a principibus et omni populo, rex eligitur. Hardekanutus vero, quia in Denemarchia moras innexuit, et ad Angliam, ut rogabatur,[2] venire distulit, penitus abjicitur: cujus mater Alfgiva, Anglorum quondam regina, hyemis initio, sine misericordia expellitur Anglia; quæ, rate mox parata, in Flandriam transvehitur, et a nobili comite Baldewyno cum honore suscipitur: is, ut talem virum decuit, quamdiu necessitas poposcerat, ei necessaria gratanter ministrare curavit. Flor. W. 623.

Emma goes to Flanders.

Deaths of the year. Eodem anno, paulo ante, magnæ religionis vir Avicus Eoveshanensis decanus obiit. Piligrinus episcopus obiit viii°. kalendas Septembris feria quinta, et Herimannus successit xx. annis.

Dedication of S. Martin's at Mentz. Sanctus Bardo archiepiscopus, præsente Conrado imperatore, indictione v^ta^, quarto die iduum Novembris feria quinta, dedicavit monasterium Sancti Martini Mogontiensis archiepiscopatus in honorem Sancti Martini episcopi et confessoris.

MLX.——XIIII.——MXXXVIII.

A.D. 1038. Death of archbishop Ethelnoth. Ethelnotus Dorobernensis archiepiscopus, iiii^to^ kalendas Novembris vita decessit; cujus obitus die septimo Ædelricus Sud-Saxoniæ præsul obiit: petierat enim a Deo, ne post mor-

---

[1] *vendere*] with MS. B. of Florence.

[2] *ut rogabatur*] with MS. A. B. of Florence. The accepted reading is *rogatus*.

Flor. W. 623. tem dilectissimi sui patris Ethelnoti in hac luce diu viveret; cui Grimtekel in episcopatum; Ethelnoto vero regis capellanus Edsius in archiepiscopatum successit. Decessit etiam eodem anno Alfricus Estanglorum episcopus; et Wicciorum episcopus Brichteagus xiii°. kalendas Januarii, feria quarta, vitam finivit; cujus episcopatum Livingo Cridiatunensi antistiti rex dedit Haraldus. Pro Alfrico vero Stigandus, regis capellanus, est constitutus, sed postmodum ejectus, et Grimtekel Sudsaxonum episcopus pro auro[1] est electus, habuitque duas parochias tunc, Australium Saxonum et Orientalium Anglorum. Sed iterum Stigandus receptus, et Grimketel est ejectus, et Stigandus quidem Australium Saxonum episcopatum tenuit, et fratri suo Algemaro Orientalium Anglorum præsulatum adquisivit: minimumque id animositati suæ ratus, Wintoniensem et Cantuariensem thronos ascendit, vix ægreque exoratus, ut Australibus Saxonibus proprius ordinaretur episcopus. Post Agelmarum fuit Helmanensis episcopus Arfastus, qui, ne nihil fecisse videretur, ut sunt Normanni famæ in futurum studiosissimi, episcopatum de Helmeham transtulit ad Theodfordum.

A.D. 1038. Death of bishop Ethelric of Selsey; of Alfric of Elmham; and of Brihteage of Worcester.

Succession of Eadsige, Living, Stigand, and Grimketel.

See of East Anglia.

MLXI.——XV.——MXXXIX.

Conradus imperator obiit ii°. idus Januarii feria quarta, et sepultus est in Spira. Ricardus abbas Fuldensis obiit xiii°. kalendas Augusti; Sigewart successit. Quo anno hyems erat durissima.

A.D. 1039. Death of the emperor Conrad.

Brichtmarus Licetfeldensis episcopus obiit, cui Wlsius successit. Edwynum Leofrici comitis germanum, et nobiles regis ministros, Turkillum et Alfgeatum, filium Earsii, multosque viros occiderunt Walenses.

Slaughter of nobles by the Welsh.

Hardekanutus rex Danorum, Flandriam devectus, ad matrem suam Alfgivam venit.

Hardicanute in Flanders.

Capitulum.

Romanorum nonagesimus v^us^, Henricus filius Conradi imperatoris, regnavit annis xvii.

Henry III. emperor.

MLXII.——I.——MXL.

Haraldus rex Anglorum obiit Londoniæ, et in Westmonasterio sepelitur. Quo sepulto, proceres ferme totius Angliæ legatos ad Hardekanutum Bricgæ, ubi cum matre sua morabatur, mittentes, et se bene facere putantes, rogaverunt illum

A.D. 1040. Death of Harold: Hardicanute succeeds.

---

[1] *Sudsaxonum episcopus pro auro*] So MS. A. of Florence; the accepted reading is *pro eo*. MS. M. has this marginal note "Nota translationem episcopatus Norwicensis."

A.D. 1040. Hardicanute arrives in England.

ut Angliam veniret, et sceptra regni susciperet: qui navibus lx^ta paratis, et Danicis militibus instructis, ante mediam æstatem Angliam devehitur, et gaudenter ab omnibus suscipitur, regnique solio mox sublimatur; sed sui imperii tempore nil egit dignum potestati regiæ.[1] Nam mox ut regnare cœpit, injuriarum, quas vel sibi vel suæ genitrici antecessor[2] fecerat rex Haraldus, qui frater suus putabatur, non immemor, Alfricum Eboracensem archiepiscopum, Godwynum comitem, Stir majorem domus, Edricum dispensatorem, Trond suum carnificem, et alios magnæ dignitatis viros, Londoniam misit, et ipsius Haraldi corpus effodere, et in gronnam projicere jussit; quod cum projectum fuisset, id extrahere, et in flumen Tamense mandavit projicere. Brevi autem post tempore a quodam captum est piscatore, et ad Danos allatum sub festinatione, in cimiterio quod habuerunt Londoniæ sepultum est ab ipsis cum honore. Quibus actis, octo marcas unicuique suæ classis remigi, et duodecim unicuique gubernatori de tota Anglia præcepit dependi, tributum videlicet tam grave, ut vix aliquis id posset persolvere; quapropter omnibus qui prius ejus adventum desiderabant magnopere, factus est exosus summopere. Ad hæc etiam, pro nece sui fratris Alfredi, adversus Godwynum comitem et Wygorniensem episcopum Livingum, accusantibus illos Alfrico Eboracensi præsule et quibusdam aliis, exarsit ira magna. Idcirco[3] episcopatum Wygorniensem Livingo abstulit, et Alfrico dedit; sed sequenti anno ablatum Alfrico, Livingo secum pacificato reddidit benigne. Godwynus autem regi pro sua amicitia dedit trierem fabrefactam, rostrum[4] deauratum habentem, armamentis optimis instructam, decoris armis electisque octoginta militibus decoratam, quorum unusquisque habebat in suis brachiis duas aureas armillas, sexdecim uncias pendentes, loricam trilicem indutam, in capite cassidem ex parte deauratam, gladium deauratis capulis renibus accinctum, Danicam securim auro argentoque redimitam in sinistro humero pendentem, in sinistra manu clypeum, cujus umbo clavique erant deaurati, in dextra lanceam, quæ lingua Anglorum ategar appellatur. Insuper etiam, non sui consilii nec suæ voluntatis fuisse, quod frater ejus cœcatus fuisset, sed dominum suum regem Haral-

Flor. W. 623.

Harold unburied:

and reburied by the Danes.

Tribute paid to the fleet.

Hardicanute persecutes Godwin and Living.

Godwin's present to him.

---

[1] *potestati regiæ*] with MSS. A. B. of Florence.

[2] *antecessor*] suus antecessor, F. W.

[3] *Idcirco*] "Nota quod rex Angliæ dedit et abstulit episcopatus "pro sua voluntate." M. in marg.

[4] *rostrum*] with MS. B. of Florence; the accepted reading being *caput*.

Flor. W. 624. dum illum facere quod fecit jussisse, cum totius fere Angliæ principibus et ministris dignioribus regi juravit. A.D. 1040. Godwin's oath.

MLXIII.——II.——MXLI.

Hoc anno Anglorum rex Hardekanutus suos huscarlas misit per omnes regni sui provincias ad exigendum quod indixerat tributum; ex quibus duos, Feader scilicet et Turstan, Wygornenses provinciales cum civibus, seditione exorta, in cujusdam turris Wigornensis monasterii solario, quo celandi causa confugerant, iiii^to^ nonas Maii, feria secunda, peremerunt. Unde rex, ira commotus, ob ultionem necis illorum, Thuri Mediterraneorum, Leofricum Merciorum, Godwynum West-Saxonum, Siwardum[1] Nordhumbrorum, Rom[2] Magesetensium, et cæteros totius Angliæ comites, omnesque suos ferme huscarlas, cum magno exercitu, Alfrico adhuc Wygornensem pontificatum tenente, illo misit, mandans ut omnes viros, si possent, occiderent, civitatem deprædatam incenderent, totamque provinciam devastarent. Qui die veniente ii°. iduum Novembrium, et civitatem et provinciam devastare cœperunt, idque per quatuor dies agere non cessaverunt; sed paucos vel e civibus vel provincialibus ceperunt aut occiderunt, quia præcognito adventu eorum, provinciales quoque locorum fugerant. Civium vero multitudo in quandam modicam insulam, in medio Sabrinæ fluminis sitam, quæ Beverege nuncupatur, confugerant, et, munitione facta, tamdiu se viriliter adversus suos inimicos defenderant, quoad pace recuperata, libere domum liceret[3] eis redire. Quinta vero die civitate cremata, unusquisque magna cum præda rediit in sua, et regis statim quievit ira. Non multo post Edwardus, Ædelredi[4] quondam regis Anglorum natus, de Nordmannia, ubi multis exulabat annis, venit Angliam, et a fratre suo Hardekanuto rege susceptus honorifice, in sua curia mansit.

A.D. 1041. The men of Worcester kill two of the kings huscarls.

He sends the earls to punish them.

Cruel punishment.

Defence of the men of Worcester.

Edward visits England.

MLXIIII.——III.——MXLII.

Rex[5] Anglorum Hardecanutus, dum in convivio, in quo Osgodus Clapa, magnæ vir potentiæ, filiam suam Gytham Danico et præpotenti viro Tovio, Prudan cognomento, in loco

A.D. 1042. Death of Hardicanute.

---

[1] *Siwardum*] Swiardum, M.

[2] *Rom*] Roni, MSS. A. B. of Florence.

[3] *liceret*] with MS. B. of Florence.

[4] *Ædelredi*] Alfredi, C.

[5] *Rex*] "Nota miserabilem mortem Hardecnuti regis." M. in marg.

A.D. 1042. He is buried at Winchester. qui dicitur Lamehyde, magna cum lætitia tradebat nuptui, lætus, sospes et hilaris, cum sponsa prædicta et cum quibusdam viris, staret bibens, repente inter bibendum miserabili casu ad terram corruit, et sic mutus permanens, vi^to^ idus Junii, feria 3^tia^, exspiravit, et Wintoniam delatus, juxta patrem suum regem Canutum est tumulatus. Flor. W. 624.

Succession of Edward. Cujus frater Edwardus, annitentibus maxime comite Godwyno et Wygornensi præsule Livinggo, Londoniæ levatur in regem; cujus pater Ædelredus,[1] cujus pater Eadgarus, cujus pater Edmundus, cujus pater Edwardus, cujus pater Alfredus.

Abbot Elias dies. His severity. Maiolus succeeds. Helyas Scottus abbas obiit ii. idus Aprilis, vir prudens et religiosus, et ideo monasterium Sancti Pantaleonis cum suo, id est, Sancti Martini, sibi commissum est regendum. Ipse optimum missalem librum monachi Franci, sine licentia in commune scriptum, in monasterio Sancti Pantaleonis igne consumpsit, ne alius quid sine licentia facere auderet; cui successit Maiolus Scottus, vir sanctus.

MLXV.——IIII.——MXLIII.

A.D. 1043. Coronation of Edward at Winchester at Easter Edwardus ab archipræsulibus Edsio Dorobernensi, et Alfrico Eboracensi, aliisque ferme totius Angliæ præsulibus, prima die Paschæ, ungitur in regem Wintoniæ. Eodem anno, xiiii. diebus ante festivitatem Sancti Andreæ apostoli, festinato rex cum comitibus Leofrico, Godwyno, et Siwardo, de civitate Gloverna Wintoniam venit improvise, et, ut illi consilium ei dederant, suæ genitrici, quicquid in auro, argento, gemmis, lapidibus, aliisve rebus pretiosum habuerat, abstulit; vel quia priusquam rex esset effectus, vel post, minus quam volebat illi dederat, et ei valde dura exstiterat: verumtamen sufficienter ei ministrari necessaria præcepit, et illam ibidem quiete manere jussit.

He seizes his mother's treasures.

Story of Animchadus the incluse at Fulda. Animchadus Scottus monachus et inclusus in Fulda obiit, super cujus sepulcrum visa sunt lumina, et psalmodia audita est. Super cujus sepulcrum Marianus, hujus chronicæ auctor, decem annis ad pedes ejus stans inclusus, missam cantavit, qui etiam de prædicto Animchado hæc retulit: Ipse, inquit, cum in Hibernia esset, [in] insula quæ Keltra dicitur, quadam die, fratribus quibusdam advenientibus, cum licentia senioris sui, nomine Kororam,[2] caritatem eis fecit. Cumque quidam post cibum essent egressi, illi qui remanserant, ad ignem se calefacientes, consederunt, atque ab eo bibere petierunt; quo nolente sine licentia, coegerunt illum. Tandem consensit, prius tamen ex eo potu seniori suo quasi benedic-

[1] *Ædelredus*] Alfredus, C. | [2] *Kororam*] Kortram, F. W.

Flor. W. 624. tionem misit. Crastino autem die ab eo interrogatus, unde sibi illum potum misisset, omnia quæ gesta erant retulit; moxque propter hanc tantum culpam, eum senior de Ybernia exire jussit, quod ille humiliter adimplevit; sicque Fuldam veniens, sancte vivendo inclusus, ut prædixi, obiit. Hoc autem mihi retulit Tigernah senior meus, cum quandam culpam parvam coram eo fecissem. Me quoque audiente in Fuldam incluso, quidam religiosissimus ejusdem cœnobii monachus, nomine Willelmus, supradictum Animcadum, jam sepultum, rogavit, ut se benediceret; atque sic[ut] postea mihi confirmavit, eadem nocte per visum vidit Animcadum, in sepulcro suo stantem, nimio fulgore nitentem, et extensa manu se benedicentem: totamque ipsam noctem etiam ego mellifluo plenam odore duxi. Hæc ait Marianus. A.D. 1043. Story of Animchadus.

MLXVI.——V.——MXLIIII.

Flor. W. 625. Benedictus papa centesimus xl^us^ ii^us^. Hic cum papatiam suam emisset,[1] Henricus imperator perrexit Romam, et pro eo Clementem constituit papam, quia ex ore Sancti Petri emptor et venditor gratiæ spiritualis cum Simone Mago sunt anathematizati. A.D. 1044. Henry III. deposes a Simoniacal pope.

Alwordus Londoniensis præsul, qui et ante episcopatum et in episcopatu, abbatis jure, Eoveshamnensi cœnobio præfuit, cum pontificatum administrare pro sua infirmitate minus sufficeret, Eovesham residere voluit, sed fratres loci illius id omnino consentire noluerunt. Quapropter, ablatis ex maxima parte libris et ornamentis, quæ ipse eidem contulerat loco, et quædam, ut fertur, quæ alii contulerant, ad monasterium Ramesege secessit, et omnia quæ attulit Sancto contulit Benedicto, ibique resedit, et hoc anno, viii°. kalendas Augusti, feria quarta, defungitur, ibidemque sepelitur. In generali concilio, quod eodem tempore celebratum Londoniæ, religiosus Eoveshamnensis monachus Wlmarus, qui et Manni, ut abbatis jure suo monasterio præesset, eligitur, et iiii^to^. idus Augusti, feria sexta, ordinatur. The Evesham monks decline to receive bishop Alword, who retires to Ramsey. Manni abbot of Evesham.

Eodem anno nobilis matrona Gunilda, regis Witgeorni et sororis Kanuti regis filia, et comitum Hacuni et post Haraldi morte viduata, cum duobus filiis Hemmingo et Turkillo expellitur de Anglia; quæ Flandriam devecta, in loco [qui] Brigge dicitur, aliquamdiu resedit, et sic Danemarchiam adiit.[2] Banishment of Gunhilda. Stigand made bishop.

---

[1] *emisset*] "Nota quod imperator dedit papatum." M. in marg.

[2] *adiit*] Capellanus regis Stigandus præsulatum Estangliæ suscepit, add. M.

MLXVII.——VI.——MXLV.

A.D. 1045. Monasteries in Dorset.

In Dorsetensi pago sunt abbatiæ Kerneliensis, Middiltunensis, virorum; Sceaftoniensis feminarum; in quo pago olim colebatur deus Helith; sed prædicans ibidem verbum Dei Sanctus Augustinus vidit mentis oculo Divinam adesse præsentiam, hilarisque factus ait, "Cerno Deum, Qui nobis Suam retribuet "gratiam:" eventus vel potius verbum Kernelliensi loco indidit vocabulum, ut vocaretur Kernel, ex duobus verbis Hebraico et Latino; quod Hel Deus dicatur Hebraice. Ibi succedentibus annis Edwoldus frater Edmundi regis et martyris vitam heremiticam solo pane et aqua trivit: post vero religiose actam vitam magna sanctitatis opinione ibidem sepelitur. Cui succedens Aedwardus homo prædives cœnobium eo in loco Sancto Petro construxit. W.Malmesb. G. P. ii. § 84.

Monasteries in Wilts.

In Wiltuniensi pago sunt cœnobia, Malmesbiria virorum, Wiltoniæ et Ambresbirie feminarum. Malmesbiriæ monasterium quidam Meldum, qui alio nomine vocatur Maidulf, natione Scottus, professione monachus, fecerat. Wiltoniense cœnobium beata Egitha, filia regis Edgari, dulcibus exuviis ornat. Ambresbirie Alfbricta, Sancti Edwardi interfectrix, causa pœnitentiæ fecit.[1] W.Malmesb. G. P. ii. § 87.

Cyclus decennovenalis xxviii^us^ incipit, indictione xiii^a^. Flor. W. 625.

Edward collects a fleet against Magnus of Norway.

Brihtwoldus Wiltoniensis episcopus obiit, cui regis capellanus Herimannus, de Lotharingia oriundus, successit. Quo anno rex Anglorum Edwardus ad Sandicum portum congregavit classem prævalidam contra Magnum, Norreganorum regem, Angliam adire disponentem: sed bellum a Swano rege Danorum illi illatum iter impedivit.

MLXVIII.——VII.——MXLVI.

A.D. 1046. Death of bishop Living.

Clemens papa centesimus xl^us^ iii^us^.

Livingus Wicciorum, Domnaniæ, et Cornubiæ præsul, x°. kalendas Aprilis, die Dominica obiit; cujus post decessum, regis cancellario Leofrico Brittonico mox Cridiatunensis et Cornubiensis datus est præsulatus: et Aelredus, qui primo monachus Wintoniensis, post abbas Teavistokensis exstitit, Wicciorum pontificatum suscepit. Asgothus Clapa expellitur Anglia. Magnus Norreganorum rex, Sancti Olavi regis filius, fugato rege Danorum Swano, sibi Denemarchiam subjugat.

Magnus conquers Denmark.

---

[1] *In Dorsetensi . . . . pœnitentiæ fecit*] An abridgment of portions of William of Malmesbury, *Gesta Pontificum*, lib. ii. These paragraphs occur in the same place in both the Magdalene and Cottonian MSS.

MLXIX.——VIII.——MXLVII.

Flor. W. 625. Clemens papa obiit vii°. idus Octobris. Poppo, qui et Damasus, papa c^us xl^us iiii^us. A.D. 1047.

Monasteries in Berkshire.

W. Malmesb. G. P. ii. § 88. In Berrukensi pago sunt monasteria duo, Abbandoniense et Radingense; Abbandoniam Cissa pater Ynæ fundavit; Radingense quondam fuit cœnobium sanctimonialium, quod rex Henricus pro indicta sibi pœnitentia restaurare intendens, duo alia olim diruta, Lefministre et Celsi, adjunxit, et monachos instituit.[1]

Changes of bishops.

Flor. W. 625. Nix in Occidente tanta cecidit ut silvas quoque frangeret; quo etiam anno hyems exstitit durissima. Grimketellus Sud-Saxoniæ præsul obiit, cui regis capellanus Hecca successit. Decessit quoque Alwynus Wintoniensis episcopus; in cujus sedem præsul Estangliæ sublimatur Stigandus.

Sweyn king of Denmark proposes an alliance against Magnus; but Leofric prevents it.

Swanus rex Danorum suos legatos misit ad Edwardum regem Anglorum, et rogavit ut sibi classem mitteret contra Magnum regem Norreganorum. Tunc comes Godwynus consilium regi dedit, ut saltem quinquaginta naves militibus instructas ei mitteret; sed quia Leofrico comiti et omni populo id non videbatur consilium, nullam ei mittere voluit. Post

Magnus defeats Sweyn and dies.

hæc Magnus rex Norreganorum, classe multa et valida constipatus, cum Swano prælium commisit, et multis militibus[2] utrinque occisis, illum de Denemarchia expulit, et post in illa etiam regnavit, atque sibi tributum non modicum pendere Danos coegit; ac non multo post obiit.

MLXX.——VIIII.——MXLVIII.

Poppo papa obiit.

A.D. 1048. Sweyn recovers Denmark; and Harold succeeds to Norway.

Swanus Denemarchiam recepit, et Haraldus Harvager, Siwardi regis Norreganorum filius, et ex parte matris frater Sancti Olavi, patruus scilicet Magni regis, Norregam repetiit, brevique post tempore suos nuncios ad regem Edwardum misit, et pacem amicitiamque illi obtulit, et recepit: ad quem etiam [rex][3] Danorum Swanus legatos mittens, rogavit ut ei navale mitteret adjutorium; sed licet comes Godwinus voluisset ut saltem l^a. naves illi mitterentur, Leofricus comes omnisque populus uno ore contradixerunt. Terræ motus kalendis Maii, Earthquake. die Dominica, exstitit magnus Wygornæ, Wich, Deorbegia, et multis aliis locis. Mortalitas hominum et animalium multas

---

[1] *In Berrukensi . . . . instituit*] From William of Malmesbury, G.P., lib. ii., found also in the Magdalene and Cottonian MSS.

[2] *militibus*] millibus, F. W.

[3] *rex*] om. C. M.

A.D. 1048. Wildfire. occupavit Angliæ provincias, et ignis aereus, vulgo dictus silvaticus, in Deorbegensi provincia, et quibusdam aliis provinciis, villas et segetes ustulavit. Flor. W. 625.

Succession of bishops of Durham. Edmundus Lindisfarnensis episcopus Glovernæ obiit, sed a suis deportatus, Dunholmi sepelitur; cui successit quidam Edredus, sed illo Divina ultione percusso, in ejus locum substituitur Ægelricus Burgensis monachus.

MLXXI.——X.——MXLIX.

A.D. 1049. Abbots of Abingdon. Vir Domini Ælfstanus abbas Abbandoniæ obiit; cui successit quidam de monasterio Sancti Edmundi monachus, in auri argentique fabricio operator mirificus, nomine Sperafoch.[1]

Leo IX. pope. Leo papa centesimus xl^{us} v^{us}. Iste est Leo qui novum canticum de Sancto Gregorio papa fecit.

Expedition of Henry III. to Flanders. Henricus imperator innumerabilem congregavit exercitum contra Flandrensium comitem Baldewynum, maxime eo quod apud Neomagum suum palatium combussisset atque fregisset pulcherrimum. In qua expeditione fuit Leo papa, et de multis terris nobiles et magnifici viri quamplurimi.

Edward prepares a fleet to aid the emperor. Swanus rex Danorum, ut imperator illi mandarat, cum sua classe sibi affuit, et ea vice fidelitatem imperatori juravit. Misit quoque ad regem Anglorum Edwardum, et rogavit illum ne Baldewynum permitteret effugere, si vellet ad mare fugere. Idcirco cum magna classe rex Sandicum portum adiit, et ibi tamdiu mansit, quoad imperator de Baldewyno omnia quæ voluit habuisset. Flor. W. 626.

Sweyn, son of Godwin, returns from Denmark. Interea Swanus comes, Godwini comitis et Githæ filius, qui relicta prius Anglia, eo quod Egivam Leonensis monasterii abbatissam, quam corruperat, in matrimonium habere non licuerit, Denemarchiam adierat, navibus octo rediit, dicens cum simulatione,[2] se cum rege fideliter amodo remansurum; cui Beorn comes, filius avunculi sui Danici comitis Ulfi, filii Spraclingi, filii Ursi, ac frater Swani Danorum regis, promisit se a rege impetraturum, ut suus ei comitatus redderetur.

Godwin and Beorn at Pevensey. Pacificato itaque cum imperatore Baldewyno comite, comites Godwynus et Beorn xl. duabus navibus Pevenessea regis licentia sunt devecti; reliquam vero classis partem domum jussit redire, paucis secum navibus sibi retentis. Cui cum nunciatum fuisset, quod Osgodus Clapa cum viginti novem navibus in Ulpe jaceret, de navibus quas remisit quot potuit revocavit. Osgodus autem, uxore sua, quam apud Brigge commiserat, recepta, sex navibus Denemarchiam rediit; aliæ

---

[1] *Vir Domini . . . Sperafoch*] From MS. B. of Florence. The words are placed under A.D. 1048 in M.

[2] *simulatione*] similitudine, C.

Flor. W. 626. vero Est-Saxoniam adeuntes, præda circa promunctorium Eadulfi rapta[1] non modica, redibant: verum eas in redeundo sæva corripuit tempestas, omnesque submersit, exceptis duabus, quæ in transmarinis partibus captæ sunt, occisis omnibus qui in illis erant. Dum hæc agebantur, Swanus comes Pevenesseam venit, et consobrinum suum Beorn comitem cum dolo rogavit, ut ad Sandicum portum secum iret, et, ut illi promiserat, eum cum rege pacificaret; qui fisus in consanguinitate, tribus tantum sociis assumptis, cum illo proficisci cœpit. At ille ad Bosanham, ubi naves ejus erant, eum duxit, et in navim introductum duris mox loris vinciri jussit, ac secum tamdiu habuit, donec ad ostium Dertæ veniret; ubi illo occiso, et in altam fossam projecto, terraque obruto, dimiserunt illum sex naves, quarum duas post ceperunt Hehastingenses, et occisis qui fuerunt in eis, naves ad Santwich conducentes, regi obtulerunt. Swanus vero ad Flandriam duabus fugiens navibus, ibi remansit, quoad Wygornensis episcopus Aldredus illum reduceret, et cum rege pacificaret.

A.D. 1049. Treacherous behaviour of Sweyn to Beorn.

Sweyn goes to Flanders.

Eodem anno, mense Augusto, Hybernienses piratæ xxxvi. navibus ostium intrantes Sabrinæ, in loco qui dicitur Wylesceaxan appulerunt, et cum adjutorio Griffini regis Australium Brittonum, circa loca illa prædam agentes, nonnulla mala fecerunt; dein conjunctis viribus, rex et ipsi pariter flumen quod Weage nominatur transeuntes Dymedham incenderunt, et omnes quos ibi reperiebant peremerunt: contra quos Wygornensis episcopus[2] Aldredus, et pauci de provincialibus Glovernensibus ac Herefordensibus, festinanter ascenderunt; sed Walenses, quos secum habuerunt, eisque fidelitatem promiserant, ad regem Griffinum clanculo nuncium miserunt, rogantes ut quam citius posset super Anglos irrueret; qui mox et cum suis et piratis Hyberniensibus advolavit, et diluculo super Anglos irruens, multos occidit ex illis, cæteris per fugam lapsis.

Irish pirates land in the Severn: and are joined by the Welsh.

Eadnotus Dorcestrensis episcopus obiit; cui regis capellanus Ulf, genere Normannus, successit.

Ulf bishop of Dorchester.

Aswius[3] abbas Thornegensis et Wlnotus abbas Westmonasterii decesserunt.

Decessit quoque Siwardus Edisii Dorobernensis archiepiscopi chorepiscopus, et Abbandoniæ est tumulatus. Sed et archiepiscopi vices moderans, Siwardus, ægritudine correptus, Abbandoniam a Cantia æger defertur, et duobus illic mensibus lecto detentus, ab hac vita educitur, atque ibidem sepelitur.[4]

Death of the archbishop's coadjutor Siward.

---

[1] *rapta*] with MSS. A. B. of Florence; the received reading being *capta*.

[2] *episcopus*] præsul, M.

[3] *Aswius*] Oswius, M.

[4] *Sed et . . . sepelitur*] From MS. B. of Florence.

A.D. 1049. Council at Rheims.

Quo etiam anno sanctus papa Leo, rogatu eximiæ religionis abbatis Hermari, in Franciam venit, habens in comitatu suo præfectum et digniores quosque Romuleæ urbis; et Sancti Remigii Francorum apostoli monasterium, Remis constitutum, maximo cum honore dedicavit; et postmodum in ipsa urbe magnam synodum archiepiscoporum, episcoporum et abbatum, sex diebus celebravit; in qua fuit Alwynus Ramesegiensis abbas, et abbas monasterii Sancti Augustini, a rege Anglorum Edwardo illo directi. Flor. W. 626.

MLXXII.——XI. ——ML.

A.D. 1050. Macbeth's bounty at Rome.

Rex Scottiæ Machethad Romæ argentum spargendo distribuit.

Death of archbishop Eadsige; Robert succeeds.

Edsius Dorubernensis archiepiscopus obiit; cui Robertus Lundoniensis episcopus, genere Normannus, successit.

Spearhafoc nominated to London.

Spearchafocus abbas Abbandoniæ Londoniæ præsulatum suscepit, sed antequam esset consecratus, a rege Edwardo est ejectus.

Herman and Aldred go to Rome.

Herimannus Wiltuniensis episcopus, et Aldredus Wygornensis antistes, Romam ierunt.

MLXXIII.——XII.——MLI.

A.D. 1051. A Norwegian bishop made abbot of Abingdon.

Venerat per hos dies ad regem quidam de Norwegia gente episcopus, vocabulo Rodulfus, regi propinquus. Is Abbandoniensibus abbatis jure præficitur.[1]

Archbishop Alfric dies; Kinsy succeeds.

Alfricus Eboracensis archiepiscopus, Sudwelle defunctus, Medeshamstede[2] sepelitur; cui regis capellanus Kinsigius successit.

Abolition of Danegeld.

Rex Edwardus absolvit omnes a gravi vectigali, tricesimo octavo anno ex quo pater suus rex Adelredus primitus id Danicis solidariis solvi mandarat.

Visit of Eustace of Boulogne to Edward; riot at Dover.

Post hæc, mense Septembri, Bononiensis comes Eustacius senior, qui sororem Edwardi regis, Godam nomine, in conjugium habuerat, paucis Doruverniam applicuit navibus; in qua milites ejus, cum stolide et insipienter sibi hospitia quærerent, unum e civibus peremerunt; quod videns ejus concivis, ulciscitur illum, occiso milite uno. Ob quam rem comes et sui nimis irati, viros et mulieres quamplures interfecerunt armis, pueros et infantes suorum pedibus equorum contriverunt; sed ubi cives ad obsistendum concurrere viderunt, turpem fugam ineuntes, vix evaserunt, septem ex sociis

---

[1] *Venerat . . . præficitur*] From MS. B. of Florence.

[2] *Medeshamstede*] Modeshamstede, M.; Modeshampstede, C.

Flor. W. 627. illorum peremptis, et ad regem Edwardum, qui tunc temporis Glovernæ morabatur, fugerunt. Talia geri in suo comitatu comes Godwynus graviter ferens, nimiaque commotus ira, de toto suo comitatu, scilicet de Cantia, Sud-Saxonia, et West-Saxonia; et filius ejus primogenitus Suanus de suo, id est, Oxefordensi, Glovornensi, Herefordensi, Somersetuniensi, Barrusirensi provinciis; alterque filius Haraldus de suo comitatu, videlicet de Est-Saxonia, Estanglia, Hunteduuensi et Grantebriggensi provinciis, innumerabilem congregaverunt exercitum, quod regem Edwardum non latuit. Idcirco nunciis ad Leofricum Mercensium, et Siwardum Nordhumbrorum comites festinato missis, rogavit ut ad se, in magno periculo constitutum, cum omnibus quos habere poterant, venire accelerarent. Illi autem primo cum paucis venerunt, sed ubi cognoverunt quomodo se res habuit, per suos comitatus celeres miserunt veredarios, et magnum congregaverunt exercitum. Similiter et Rodulfus comes, Godæ sororis Edwardi regis filius, de suo comitatu quot potuit congregavit.

A.D. 1051. Godwin takes up arms.

Edward summons the other earls.

Interea Godwynus et filii ejus cum suis exercitibus, post Nativitatem Beatæ Mariæ in Glovernam[1] provinciam venientes, in loco qui dicitur Langetreo castrametati sunt, et legatis ad Glovernam ad regem directis, comitem Eustachium et socios ejus, insuper et Normannos, et Bononienses, qui castellum in Doruverniæ clivo tenuerunt, sub denunciatione belli reposcebant. Ob id autem ad tempus rex perterritus, et in agone[2] magno constitutus, quid ageret ignorabat penitus. Sed ubi exercitum comitum Leofrici, Siwardi, et Rodulfi adventare comperit, se nullatenus Eustachium aliosque requisitos traditurum, constanter respondit; quo audito, vacui redeunt legati. Quibus abeuntibus, exercitus Glovorniam intravit, ita inflammatus, et concordi animo ad pugnam paratus, ut statim, si rex permitteret, cum exercitu Godwyni pugnam inire vellet. At quia de tota Anglia quique meliores in sua et illorum parte erant coadunati, comiti Leofrico et quibusdam aliis magnum videbatur consilium,[3] ne ipsi cum suis compatriotis bellum inirent; sed obsidibus ad invicem datis, rex et Godwynus die constituto ad placitandum Londoniam convenirent. Probato consilio et nunciis intercurrentibus, obsidibus datis et acceptis, dux in West-Saxoniam rediit; rex vero de tota Mercia et Nordhumbria copiosiorem exercitum congregavit, et secum Londoniam duxit. Godwynus autem et filii ejus ad Sudweorce venere cum magna West-Saxonum multitudine;

Godwin demands the surrender of count Eustace.

Leofric proposes negotiation.

Witenagemot at London.

---

[1] *Glovernam*] Glawornensem, F. W.

[2] *agone*] angore, F. W.

[3] *consilium*] insilium, F. W.

A.D. 1051. Witenagemot of London. Godwin and his family banished. Edward repudiates his wife. William of Normandy visits Edward.

sed quia suus ab eo paulatim defluxerat exercitus, placitum inire cum rege non audebat, verum nocte superveniente fugam iniit. Quare mane facto, rex in suo concilio, et omnis exercitus unanimi consensu, illum et quinque filios ejus exules fore decreverunt; qui mox cum conjuge sua Gytha, et Thosti cum uxore sua Juditha, filia videlicet Baldewyni Flandrensium comitis, ac duo alii filii ejus, Suanus et Grith, ad Thornege, ubi navis ejus parata fuerat, venerunt; in quam tantum auri et argenti, aliarumque rerum pretiosarum, quantum illa portare potuit, festinanter imponentes, eamque statim conscendentes, ad Flandrensium comitem Baldewynum cursum direxerunt. Porro Haraldus et Leofwynus, filii ejus, Bricstouham adeuntes, navem, quam frater illorum Suanus sibi paraverat, conscenderunt, et in Hyberniam transvecti sunt. Reginam vero Egitham rex, propter iram quam adversus patrem suum Godwynum habuerat, repudiavit, et cum una pedissequa ad Werewellam eam sine honore misit, et abbatissæ custodiendam commendavit. Flor. W. 627.

Hiis gestis Normannicus comes Willelmus cum multitudine Angliam venit, quem rex Edwardus et socios ejus honorifice suscepit, et magnis multisque donatum muneribus ad Normanniam remisit. Eodem anno Willelmus regis capellanus Londoniensem episcopatum, qui Sparhafoco prius datus fuerat, suscepit. Rodulfus episcopus et abbas Abbandoniensis ecclesiæ obiit; cui successit Ordricus ejusdem ecclesiæ monachus.[1]

MLXXIIII.——XIII.——MLII.

A.D. 1052. Marianus quits the world. Queen Emma dies. War with the Welsh. Return of Harold.

Marianus chronographus sæculum reliquit.

Elfgiva Imme, conjux regum Agelredi et Kanuti, ii^e. nonas Martii Wintoniæ obiit, et ibi sepulta est. Eodem anno Walensium[2] rex Griffinus magnam partem Herefordensis provinciæ depopulatus est; contra quem provinciales illi, et de castello quamplures Normanni ascenderunt; sed multis ex illis occisis, ille victoriam habuit, et secum prædam magnam abduxit. Hæc pugna facta est eodem die, quo ante xiii. annos fratrem Leofrici comitis Edwinum Walenses per insidias interfecerunt. Parvo post hæc tempore, Haraldus comes et frater ejus Leofwynus, de Hybernia redeuntes, et ostium Sabrinæ multis navibus intrantes, in confinio Sumersetaniæ et Dorsetaniæ applicuerunt, et illis in partibus villas ac agros deprædati sunt. Adversus quos, de Domnania et Sumersetania, quamplures congregati

[1] *Rodulfus . . . monachus*] From MS. B. of Florence.

[2] *Walensium*] "Nota de Wallensibus." M. in marg.

Flor. W. 627. ascenderunt, sed eos vicit Haraldus, cæsis ex illis plusquam xxx. nobilibus ministris, cum aliis multis; dein ad naves cum præda rediit, et mox Penwithsteort circumnavigavit. Tunc A.D. 1052. Edward prepares a fleet.

Flor. W. 628. rex Edwardus xl[a]. naves, alimentis electisque militibus instructas, ad Sandicum portum festinato misit, et eos adventum Godwyni comitis opperiri et observare jussit. Sed tamen, ignorantibus omnibus, ille cum paucis navibus reversus, in Cantia applicuit, et missis latenter nunciis, primitus Cantuarienses, dein Sud-Saxones, Est-Saxones, Sudthregienses, et omnes butsecarlas[1] de Hastinga, et ubique circa ripas maris, aliosque nonnullos, in adjutorium suum[2] allexit. Hi omnes uno ore, aut vivere aut mori cum eo se paratos fore, sibi promiserunt. Quod ubi regiæ classi, quæ ad Sandicum portum jacebat, innotuit, illum insequuntur; verum ipse fugiens evasit, et, quo in loco potuit, se occultavit. Illi vero ad Sandicum portum sunt revecti, et inde Londoniam sunt reversi. Hoc cognito, comes Godwynus ad Vectam insulam revehitur,[3] et circa ripas maris tamdiu vagabatur, donec ad illum filii ejus Haraldus et Leofwynus sua cum classe venirent; sed ex quo in unum convenerant, a deprædatione et populatione desistebant; victum tamen exercitui suo, cum res exposceret, sumebant; circa ripas autem maris, et ubicunque locorum, omnes quos poterant sibi in adjutorium allicientes, et butsecarlas[4] omnes quos obvios invenerant secum legentes, versus Sandicum portum cursum direxerunt. Quo cum venissent, regi Edwardo, tunc temporis Londoniæ demoranti, illorum adventus nunciatur; qui nunciis propere missis, omnibus qui a se non defecerant mandavit, ut in adjutorium sui venire maturarent. At illi, nimis tardantes, ad tempus non venerunt. Interea cum sua classe Godwynus comes adversus cursum Tamesis devectus, die Exaltationis Sanctæ Crucis, feria secunda, ad Suthworce venit, et ibi tamdiu exspectavit quoad[5] maris accessus[6] veniret. Interim [quosdam][7] per internuncios, quosdam per se, cives Londonienses, quos variis pollicitationibus prius illexerat, convenit, et ut[8] omnes fere quæ volebat omnino vellent, effecit. Inde rebus omnibus dispositis et ordinatis, reumate adveniente, festinanter anchoras sustulerunt, ac nullo in ponte obsistente, per australem fluminis crepidinem

Godwin lands in Kent and collects forces.

He is joined by his sons.

Edward's succours do not arrive.

Godwin secures the Londoners.

---

[1] *butsecarlas*] huscarlas, C. M.

[2] *suum*] sibi, F. W.

[3] *revehitur*] with MSS. A. B. of Florence; the received reading is *est revectus*.

[4] *butsecarlas*] huscarlas, C. M.

[5] *quoad*] quod ad, C. M.

[6] *accessus*] with MSS. A. B. of Florence; the received reading is *æstus*.

[7] *quosdam*] om. C. M.

[8] *ut*] om. M.

A.D. 1052. Both sides prepare for a struggle.

sursum navigaverunt. Venit et pedestris exercitus, ac se per oram fluvii ordinatim disponens, spissam terribilemque fecit testudinem. Dein classis se versus aquilonarem ripam vertit, quasi regis classem circumdare vellet: habebat enim rex classem, ac numerosum pedestrem exercitum. Sed quia ibi, et cum rege et cum Godwyno, erant perpauci qui fortitudinis aliquid haberent, nisi tantum Angli, pugnare adversus suos propinquos ac compatriotas pene omnes abhorrebant; unde sapientiores quique,[1] inter regem et ducem pacem redintegrantes, exercitum ab armis discedere jusserunt. Flor. W. 628.

The king restores Godwin and his sons to their honours.

Mane autem facto, consilium rex habuit, pristinumque honorem pleniter reddidit Godwyno et uxori suæ, filiisque omnibus, excepto Suano; ille enim ductus pœnitentia, eo quod, ut prælibavimus, consobrinum suum Beorn occiderat, de Flandria nudis pedibus Jerusalem jam adierat, indeque rediens, invalitudine ex nimio frigore contracta, mortuus est in Liccia. Filiam ducis, Egitham reginam, digniter rex recepit, ac pristinæ dignitati restituit. Facta igitur concordia, paceque firmata, omnique populo rectam legem promiserunt, et omnes Normannos qui leges iniquas adinvenerant, et injusta judicia judicaverant, multaque regi insilia adversus Anglos dederant, exlegaverant.[2]

Flight of the Normans.

Paucos tamen, scilicet, Robertum diaconem, et generum ejus Ricardum filium Scrob, Alfredum regis stratorem, Anfridum, cognomento Ceocesfot, et quosdam alios, quos plus cæteris rex dilexerat, eique et omni populo fideles extiterant, in Anglia remanere permiserunt. Porro Robertus Doruberniæ archiepiscopus, et Londoniæ præsul Willelmus, et Ulf Lindicolniensis antistes, cum suis Normannis vix evadentes, mare transierunt: sed Willelmus, propter suam bonitatem, parvo post tempore revocatus, in suum episcopatum recipitur.

Stigand takes the see of Canterbury.

Stigandus, qui, quondam dimisso Anglorum Orientalium episcopatu, sublimiorem meditatus, Wyntoniensem invaserat, innocentis regis Edwardi simplicitati circumveniens, vivente Roberto Cantuariensem archiepiscopatum obtinuit.[3] W. Malmesb. G. P. i. § 23.

Other Normans fly to Scotland.

Osbernus vero, cognomento Pentecoste, et socius ejus Hugo, sua reddiderunt castella; et comitis Leofrici licentia per suum comitatum Scotiam adeuntes, a rege Scottorum Macheotha suscepti sunt. Flor. W. 628.

Eodem anno, in nocte festivitatis Sancti Thomæ apostoli, tantus tamque vehemens exstitit ventus, ut multas ecclesias domosque dirueret, et innumerabiles arbores frangeret, vel radicitus erueret.[4]

---

[1] *quique*] ex utraque parte, add. F. W.

[2] *exlegaverant*] neglexerant, C.

[3] *Stigandus . . . obtinuit*] These words are not Florence's, but adapted from William of Malmesbury, G. P. i.

[4] *erueret*] irrueret, C. M.

MLXXV.——XIIII.——MLIII.

A.D. 1053. Rhys put to death.

Flor. W. 628. Griffini regis Australium Walensium frater, Ris nomine, propter frequentes prædas quas egit,[1] in loco qui Bulendun dicitur, jussu regis Edwardi, occiditur, et Glovernam caput ejus ad regem in vigilia Epiphaniæ Domini est allatum.

Death of earl Godwin.

Eodem anno, dum secunda Paschalis festivitatis celebraretur feria Wintoniæ, Godwyno comiti, solito regi ad mensam assidenti, suprema evenit calamitas; gravi etenim morbo ex improviso percussus, mutus in ipsa sede declinavit. Quod filii ejus, comes Haraldus, Tosti, et Grith videntes, illum in regis cameram portabant, sperantes eum post modicum de infirmitate convalescere: sed ille expers virium, quinta post hæc feria, miserabili cruciatu vita decessit, et in Veteri Monasterio sepultus est; cujus ducatum suscepit filius ejus Haraldus, et ejus comitatus datus est Algaro Leofrici filio comitis. Mense

Harold succeeds to his earldom.

Ecclesiastical changes.

Flor. W. 629. Octobri Wlsius Licetfeldensis episcopus, et abbates Godwinus Wynchelcumbensis et Agelwardus Glastoniensis decesserunt. Wlsio Leofwinus, Coventrensis abbas, et Agelwardo Agelnotus, ejusdem monasterii monachus, successerunt.

Aldredus vero Wygornensis episcopus abbatiam Winchelecumbensem tamdiu in manu sua tenuit, donec Godricum, regis capellani Godmanni filium, abbatem constitueret. Alfricus germanus Oddæ comitis apud Deorhiste[2] xi. kalendas Januarii obiit, sed in monasterio Persorensi est tumulatus.

Aed shaves girls.

Aed, clericus barbosus in Hibernia, vir famosissimus et miræ religionis fuit, qui clericorum, puellarum, et laicorum magnam scholam habebat, puellasque more clericorum tondebat, propter quod etiam de Hibernia projectus est.

MLXXVI.——XV.——MLIIII.

A.D. 1054.

Leo papa obiit xvi°. kalendas Martii.

Leo IX. dies.

Siward defeats Macbeth, and makes Malcolm king of Scots.

Strenuus dux Nordhumbrorum Siwardus, jussu regis, et[3] equestri exercitu et classe valida Scottiam adiit, et cum rege Scottorum Macbeota prælium commisit, ac multis millibus[4] Scottorum, et Normannis omnibus, quorum supra fecimus mentionem, occisis, illum fugavit, et Macolinum,[5] regis Cumbrorum filium, ut rex jusserat, regem constituit. In eo tamen prælio suus filius et multi Anglorum et Danorum ceciderunt. Eodem anno, festivitate Sancti Kenelmi martyris, Aldredus

---

[1] *egit*] with MSS. A. B. of Florence; *agebat* is the reading received.

[2] *Deorhiste*] Deorhyrste, F. W.

[3] *et*] with MSS. A. B. of Florence; *cum* is the received reading.

[4] *millibus*] militibus, C. M.

[5] *Malcolinum*] MS. M. always uses the proper form of the name, Malcolm.

A.D. 1054. Bishop Aldred ambassador to the emperor. Wygornensis episcopus Goddricum abbatem Wynchelcumbæ constituit; dein magnis cum exenniis regis fungitur legatione ad imperatorem; a quo simul et ab Herimanno Coloniensi archipræsule, magno[1] susceptus honore, ibidem per integrum annum mansit; et regis ex parte imperatori suggessit, ut legatis Ungariam missis, inde fratruelem suum Edwardum, regis videlicet Edmundi Ferrei Lateris filium, reduceret, Angliamque venire faceret. Flor. W. 629.

Edward the Etheling invited to England.

MLXXVII.——XVI.——MLV.

A.D. 1055. Death of Siward. Victor papa centesimus xl^us^ vi^us^.

Siwardus dux Northanhumbrorum Eboraci decessit, et in monasterio Galmhanho, quod ipse construxerat, sepultus est; cujus ducatus Tostio, Haraldi ducis germano, datus est. Non multo post, rex Edwardus, habito Londoniæ consilio, Algarum comitem, filium Leofrici comitis, sine culpa exlegavit; qui mox Hiberniam petiit, et xviii. piraticis navibus adquisitis, rediit, et Griffinum regem Walensium[2] adiit, eumque petivit, ut contra regem Edwardum sibi esset in auxilium. Ille statim de toto regno suo copiosum exercitum congregans, Algaro præcepit, ut loco constituto sibi et exercitui cum suis copiis occurreret; quibus in unum convenientibus, fines Anglorum depopulaturi, Herefordensem provinciam intraverunt. Contra quos timidus dux Ranulphus,[3] regis Edwardi sororis filius, exercitum congregans, et duobus miliariis a civitate Hereforda, ix. kalendas Novembris illis occurrens, Anglos contra morem in equis pugnare jussit: sed cum prælium essent commissuri, comes cum suis Francis et Normannis fugam primitus capessit. Quod videntes Angli, ducem suum fugiendo sequuntur, quos adversarii fere omnes insecuti, cccc. vel quingentos viros ex eis peremerunt, multosque vulneraverunt. Dein victoria potiti, rex Griffinus et comes Algarus Herefordam intraverunt, et septem canonicis, qui valvas principalis basilicæ defenderant, occisis, ac monasterio, quod verus Dei Christicola antistes Adelstanus construxerat, cum omnibus ornamentis, et reliquiis Sancti Agelberti regis et martyris, et aliorum sanctorum, combusto, et nonnullis e civibus necatis, multisque captivatis, civitate etiam spoliata et cremata, prædæ ubertate ditati redierunt. Quod ubi regi innotuit, de tota mox Anglia exercitum congregari jussit, cui Glavornæ congregato strenuum ducem Haraldum præfecit. Qui devote

Tostig earl of Northumbria.

Alfgar, deprived of his earldom, invades England from Wales.

Hereford taken by Griffin and Alfgar.

[1] *magno*] om. M.

[2] *Walensium*] "Nota de Wallensibus." M. in marg.

[3] *Ranulphus*] with MS. A.; the true reading is *Radulfus*.

Flor. W. 629. jussis obtemperans, Griffinum et Algarum impigre insequitur, ac fines Wallanorum audacter ingressus, ultra Stradele castrametatus est; sed illi, quia virum fortem ac bellicosum ipsum sciebant, cum eo committere bellum non audentes, in Sud-Walliam fugerunt. Quo comperto, majorem exercitus partem ibi dimisit, mandans eis ut suis adversariis, si res exposceret, viriliter resisterent; cum cætera vero multitudine Herefordam rediens, vallo lato et alto illam cinxit, portis et seris munivit. Interea legatis intercurrentibus, Griffinus, Algarus, et Haraldus, et qui cum illis fuerant, in loco qui Byligeslegea dicitur convenerunt, et pace data et accepta, firmam amicitiam inter se pacti sunt. Quibus patratis, classis Algari comitis Legeceastram devecta, stipendium, quod eis promiserat, ibi exspectavit. Ipse vero ad regem venit, et ab eo suum comitatum recepit. Eo tempore vir religiosus Tremerin Wallonicus antistes decessit. Hic multo tempore vicarius Adelstani Herefordensis præsulis exstitit, postquam ipse ministerium episcopale per se implere nequivit, erat enim per annos tredecim oculorum lumine privatus.

A.D. 1055. Harold drives them out and fortifies Hereford. Peace is made. Alfgar restored.

Herimannus Wiltoniæ [provinciæ] præsul, offensus quia ei sedem episcopalem transferre de villa quæ Reamnesbiri dicitur ad abbatiam Malmesbiriensem rex nollet concedere, episcopatum dimisit, marique transfretato, apud Sanctum Bertinum monachicum habitum suscepit, ibique in ipso monasterio tribus annis mansit.

Bishop Herman retires to S. Bertin.

MLXXVIII.——XVII.——MLVI.

Flor. W. 630. Magnæ vir sanctitatis Herefordensis episcopus Adelstanus, iiii°. idus Februarii in episcopali villa quæ vocatur Bosanbrug decessit; cujus corpus Herefordam delatum, in ecclesia, quam ipse a fundamentis construxerat, est tumulatum; cui Leovegarus ducis Haraldi capellanus successit; qui eodem anno, xvi°. kalendas Julii, a Griffino Walanorum rege, in loco qui Clastbirig vocatur, cum clericis suis et vicecomite Agelnotho, et multis aliis, occisus est. Mansit autem in episcopatu xi. septimanis, et iiii. diebus. Quo perempto, Aldredo Wigornensi præsuli, donec antistes constitueretur, commissus est episcopatus Herefordensis. Post hæc idem episcopus, et comites Leofricus et Haraldus, cum rege Edwardo Wallorum regem Griffinum pacificaverunt.

A.D. 1056. Bishop Athelstan of Hereford dies. Leofgar succeeds, and is killed by the Welsh. Peace with the Welsh.

Herimannus episcopus Coloniensis obiit; [Anno successit.][1] Marianus, peregrinus factus pro cœlesti patria, venit Coloniam, ibique in monasterio Scottorum Sancti Martini, v^a^. feria, kalendis Augusti monachus factus est.

Marianus becomes a monk at S. Martin's, Cologne.

[1] *Anno successit*] om. C.

A.D. 1056. Death of the ealdorman Agelwin.

Ecclesiarum amator, pauperum recreator, viduarum et pupillorum defensor, oppressorum subventor, virginitatis custos, comes Agelwinus, ab Aldredo Wygornensi episcopo, ante suum obitum, monachizatus, ii^e. kalendas Septembris apud Deorhirste decessit, sed in monasterio Persorensi honorifice sepultus quiescit. Flor. W. 630.

Resignation of the bishop of Durham.

Dunholmensis episcopus Agelricus, episcopatu sponte relicto, ad monasterium suum, quod dicitur Burc, ubi nutritus et monachus est factus, secessit, ibique annis duodecim deguit; cui ejusdem monasterii monachus, frater ipsius, Agelwinus, in episcopatum successit.

CAPITULUM.

Death of Henry III.

Imperator Henricus 3^tio nonas Octobris obiit, et sepultus est in Spira, ubi et pater ejus. Romanorum nonagesimus vi^us Henricus, filius superioris Henrici, regnavit annis l^a.

MLXXIX.——I.——MLVII.

A.D. 1057.

Victor papa obiit v^to kalendas Augusti.

The Etheling Edward comes from Hungary and dies.

Clito Edwardus Edmundi[1] Ferrei Lateris filius, ut ei mandarat suus patruus rex Edwardus, de Hungaria, quo multo ante, ut prædiximus, in exilium missus fuerat,[2] Angliam venit. Decreverat enim rex illum post se regni hæredem constituere; sed ex quo venit parvo post tempore vita decessit Londoniæ.

Death of earl Leofric.

His good works.

Excellentis vir memoriæ, laudabilis comes Leofricus, ducis Leofwini filius, in propria villa, quæ dicitur Bromleage, ii. kalendas Septembris in bona decessit senectute, et Coventria[3] sepultus est honorifice; quod monasterium inter cætera bona quæ in sua vita gessit opera, ipse et uxor ejus, Dei cultrix, Sanctæque Mariæ amatrix devota, nobilis comitissa Godgiva, de suo patrimonio a fundamentis construxerunt, et id terris sufficienter locupletaverunt, ornamentis variis adeo ditaverunt, ut in Anglia tanta copia auri, argenti, gemmarum, lapidumque pretiosorum in nullo inveniretur monasterio, quanta tunc temporis habebatur in illo. Leonense etiam et Wollocanense cœnobium, Sanctique Johannis Baptistæ, ac Sanctæ Werburgæ virginis monasteria in Legeacestra sita, et ecclesiam quam Lindicolinensis præsul[4] Eadnothus in loco famoso qui Sanctæ Mariæ Stou Anglica, Latine vero Sanctæ Mariæ Locus appellatur, pretiosis ditaverunt ornamentis. Wygornense quoque monasterium terris, et Eoveshamnense ædificiis, ornamen-

---

[1] *Edmundi*] regis, præf. F. W.

[2] *fuerat*] with MS. B.; the received reading being *fuit*.

[3] *Coventria*] Coventreo, M.

[4] *præsul*] om. M.

Flor. W. 630. tis variis, terrisque locupletaverunt. Hujus itaque comitis sapientia, quamdiu vixit, regibus, omnique Anglorum populo multum profecit;[1] cujus ducatum filius suus Algarus suscepit. A.D. 1057. Alfgar succeeds him.

Heca præsul Australium Saxonum obiit; pro quo Ægelricus, Christi Ecclesiæ monachus Cantuariensis, eligitur. Ethelric bishop of Selsey.

Rodulphus[2] supradictus comes xii. kalendas Januarii decessit, et in abbatia quæ Burc vocatur, tumulatus est. Earl Ralph dies.

MLXXX.——II.——MLVIII.

Stephanus, papa centesimus xl^us^ vii^us^.

Paderbrunna civitas cum duobus monasteriis, id est, episcopatus et monachorum, feria sexta ante Palmas igne consumitur. In monasterio autem monachorum erat monachus nomine Paternus, Scottus, multisque annis inclusus, qui etiam ipsum prænunciabat incendium, qui pro cupiditate martyrii nullo modo exivit, sed in clausula sua combustus est, et per hunc ignem transivit in refrigerium: de cujus[3] etiam sepulchro quædam bona narrantur. Ipsis vero statim diebus, feria secunda post octavas Paschæ [exiens][4] de Colonia, causa claudendi cum abbate Fuldensi ad Fuldam, super mattam supra quam combustus est, ego oravi. Hæc ait Marianus Scottus inclusus. A.D. 1058. Patern the Scot, burnt to death at Paderborn.

Algarus Merciorum comes a rege Edwardo secundo exlegatus est, sed regis Wallanorum Griffini juvamine, et Norreganicæ classis adminiculo, quæ ad illum venerat ex improviso, cito per vim suum comitatum recuperavit. Alfgar deprived and restored.

Stephanus papa obiit iii°. kalendas Aprilis; Benedictus successit, qui Stigando Doruberniæ archiepiscopo pallium misit; et Agelric Sud-Saxonum præsul ordinatur, et abbas Siwardus consecratur episcopus ad Rofensem ecclesiam. Aldredus Wygornensis episcopus ecclesiam, quam in civitate Glovernia a fundamentis construxerat, in honorem principis apostolorum Petri, honorifice dedicavit; et postea, regis licentia, Wlstanum Wygornensem monachum, a se ordinatum, abbatem constituit ibidem. Dein præsulatu Wiltoniensis ecclesiæ, qui sibi ad regendum commissus fuerat, dimisso, et Herimanno, cujus supra meminimus, reddito, mare transiit, et per Ungariam profectus est Jerosolimam, quod nullus archiepiscoporum vel episcoporum Angliæ eatenus dinoscitur fecisse. Pope Benedict sends a pall to Stigand. Church dedicated at Gloucester. Aldred goes to Jerusalem.

---

[1] *profecit*] with MS. B. of Florence; the received reading is *profuit*.

[2] *Rodulphus*] with MSS. A. B. of Florence.

[3] *cujus*] quo, M.

[4] *exiens*] om. C. M.

MLXXXI.——III.——MLIX.

A.D. 1059. Nicholas II. pope. Nicholaus, civitatis Florentiæ episcopus, papa eligitur, et Benedictus ejicitur. Flor. W. 631.

Marianus ordained priest. Marianus inclusus cum Sigifrido Fuldensi abbate, juxta corpus Sancti Kyliani in Wirziburh consecratus est presbyter, Sabbato Mediæ Quadragesimæ, iii. idus Martii; et feria sexta post Ascensionem Domini, ii. idus Maii, inclusus est in Fulda per annos decem. Liupoldus episcopus Mogontinus obiit vii°. kalendas Octobris; Sigifridus successit.

MLXXXII.——IIII.——MLX.

A.D. 1060. Philip I. king of France. Henricus rex Francorum obiit, cui filius ejus primogenitus Philippus successit. Willensis episcopus Duduc obiit, cui successit Gisa regis capellanus, ambo de Loteringia oriundi.

Archbishop Kinsy dies. Eboracensium archiepiscopus Kinsius, xi°. kalendas Januarii, Eboraci obiit; cujus corpus ad monasterium quod Burch dicitur, delatum, honorifice est tumulatum; pro quo Wygornensis episcopus Aldredus ad archiepiscopatum in Nativitate Domini eligitur: et Herefordensis præsulatus, qui ei propter suam industriam fuerat commissus, capellano Egithæ reginæ Waltero Lotharingo est datus.

Promotions consequent.

Sigifrid archbishop of Mentz. Sigifridus abbas Fuldensis Dominica die Natalis Domini, de Fulda ad regiam curtem exiens, baculum Mogontiensis archiepiscopatus accepit in Epiphania Domini, papæ Nicholai legato, qui non longe post papa effectus est, Alexandro, hoc idem annuente. Widracus decanus Fuldensis abbas successit.

MLXXXIII.——V.——MLXI.

A.D. 1061. Aldred made archbishop of York. Aldredus Eboracensis archiepiscopus cum Tostio comite Romam ivit, et a Nicholao papa pallium suscepit: ubi etiam Gisa Wellensis, et Walterus Herefordensis, ab ipso papa episcopi sunt ordinati. Usque ad Johannem, successorem istius Gisæ, omnes episcopi Wellensis ecclesiæ sedes suas Wellis habuerunt, in ecclesia Sancti Andreæ Apostoli.[1]

Alexander II. pope. Maiolus abbas Scottorum Coloniæ obiit; Foillanus successit. Nicholaus papa obiit; Alexander successit.[2]

MLXXXIIII.——VI.——MLXII.

A.D. 1061. S. Wulfstan bishop. Wlstanus vir venerandus, pontifex Wygornensi ecclesiæ præficitur. Hic Deo amabilis, regione Merciorum in provincia

---

[1] *ubi etiam . . . Andreæ Apostoli*] From MS. A. of Florence.

[2] *Maiolus . . . . successit*] misplaced in C. and M.

Flor. W. 631. Warewycensi, parentibus religiosis oriundus, patre Eastano, matre vero Wlfgeva nomine; in nobili autem monasterio, quod Burch nominatur, litteris et ecclesiasticis officiis optime exstitit imbutus. Qui ambo, scilicet parentes ejus, in tantum religioni studebant, ut longe ante finem vitæ castitatem professi, se ab invicem separantes, sub sanctæ conversationis habitu vitam consummare gauderent. Quorum exemplo ipse adolescens incitatus, matre id maxime persuadente, sæculum reliquit, atque in eodem Wygornensi monasterio, quo et ante pater servierat Deo, monachicum habitum et ordinem a venerabili Brichteago, ejusdem ecclesiæ episcopo, suscepit; a quo etiam in gradum tam diaconatus quam presbyteratus ordinatus est; statimque in ipso initio arduam et omni religiositate plenam vitam accipiens, in vigiliis, jejuniis, orationibus, omnique virtutum genere, subito admirandus apparuit. Hinc, ob morum disciplinam, primo magister et custos infantium aliquamdiu constituitur; deinde, ob sollertiam ecclesiastici officii, cantor simul et thesaurarius ecclesiæ ex præcepto seniorum efficitur. Nactus vero occasionem liberius Deo serviendi ex commissa sibi custodia ecclesiæ, totum se contemplativæ vitæ dedit, die noctuque in ea aut orationi aut Divinæ lectioni insistens, bidui triduique jejunio assidue corpus macerans; sacris vigiliis in tantum deditus, ut non modo noctem, sed etiam persæpe diem cum nocte aliquando, quod a nobis vix crederetur, si non ab ipsius ore hoc audissemus, iiii. dies cum noctibus absque somno transigens, fere exsiccato cerebro periculum incurreret, nisi sopore prælibato naturæ satisfacere maturaret. Denique et cum vi naturæ dormire compelleretur, non lecto aut lectisterniis membra ad soporem fovebat, sed super aliquod scamnum ecclesiæ, libro in quo orabat sive legebat caput sustentans, paulisper se reclinabat. Post aliquod autem tempus, defuncto Agelwino priore monasterii, ipse vir reverendus[1] prior et pater congregationis ab Aldredo episcopo ponitur; quod officium valde laudabiliter adimplens, prioris conversationis austeritatem minime reliquit, immo, ut cæteris exemplum bene vivendi daret, multipliciter adauxit. Deinde post aliquot annorum curricula, electo ad archiepiscopatum Eboracensis ecclesiæ Aldredo Wygornensis ecclesiæ episcopo, fit unanimis consensus tam cleri quam etiam totius plebis in ejus electione, rege videlicet annuente ut quem sibi vellent præsulem eligerent. Contigit namque eo tempore

A.D. 1062. Early history of S. Wulfstan.

His ascetic habits.

He becomes prior of Worcester.

He is appointed bishop.

[1] *reverendus*] with MS. B. of Florence; *venerandus* is the received reading.

A.D. 1062. His election recognized and confirmed by a papal legate.

et legatos sedis apostolicæ ejus electioni interesse, Armenfredum, scilicet, Sedunensem episcopum, et alium, qui a domino papa Alexandro pro responsis ecclesiasticis ad regem Anglorum Edwardum missi, regio præcepto Wygornæ per totam fere Quadragesimam degebant, exspectantes responsa suæ legationis usque ad curiam legalem proximi Paschæ. Hii videntes, dum ibi morabantur,[1] ejus laudabilem conversationem, in ejus electione non tantum consentiebant, immo etiam tam clerum quam plebem maxime ad hoc instigabant, suaque auctoritate ejus electionem firmabant; illo vero obstinatissime renuente, seque indignum acclamante, et cum sacramento etiam affirmante se multo libentius decollationi quam tam altæ ordinationi succumbere velle. Cum sæpe et frequenter a pluribus viris religiosis et venerabilibus personis super hiis circumventus, ad consentiendum minime persuaderi non[2] posset, tandem a viro Dei Wlsio incluso, qui tunc plus xl^ta^ annis solitariam vitam egisse noscebatur, acriter pro inobedientia et obstinacia correptus, Divino etiam oraculo territus, consentire cum maximo cordis dolore compulsus est, atque die Decollationis Sancti Johannis electione canonice confirmata, et episcopatu suscepto, Dominico die, quo Nativitas Sanctæ Mariæ celebratur, consecratus, vita et virtutibus clarus, Wygornensis ecclesiæ præsul effulsit. Consecratus est igitur episcopus a venerando Aldredo Eboracensi archiepiscopo, eo quod Stigando Doruberniæ archiepiscopo officium episcopale tunc a domino apostolico interdictum erat; quia, Roberto archiepiscopo vivente, archiepiscopatum suscipere præsumpsit; canonica tamen professione præfato Dorubernensi archiepiscopo Stigando, non suo ordinatori Aldredo facta. Insuper et ipse Eboracensis archiepiscopus, ejus ordinator, coram rege et regni optimatibus, ipso Stigando factitante propter subsequentium calumnias, profiteri jussus est, se nullum jus ecclesiasticæ seu sæcularis subjectionis super eum deinceps velle clamare, nec propter quod ab eo consecratus est, nec quia [ante] consecrationem ejus monachus factus est. Facta est autem hæc illius ordinatio anno ætatis suæ plus quinquagesimo, regni vero regis Edwardi anno xx°., indictione xv^a^.

Flor. W. 631.

Flor. W. 632.

He is hardly prevailed on to accept.

He is consecrated by Aldred,

but makes profession to Stigand.

MLXXXV.——VII.——MLXIII.

A.D. 1063. Harold goes to Rhuddlan

Strenuus dux West-Saxonum Haraldus, jussu regis Edwardi, post Nativitatem Domini, equitatu non multo secum assumpto,

[1] *morabantur*] with MSS. A. B. of Florence; the received reading is *degebant*.

[2] *non*] om. F. W.

Flor. W. 632. de Gloverna, ubi rex tunc morabatur, ad Rudelan multa cum festinatione profectus est, ut regem Wallanorum[1] Griffinum, propter frequentes depopulationes quas in Anglorum finibus agebat, ac verecundias quas domino suo regi Edwardo sæpe faciebat, occideret. At ille, ejus adventu præcognito, fugam cum suis iniit, navem ascendit, et vix evasit. Haraldus vero, ut eum fugisse comperit, palatium incendere, et naves ejus cum armamentis comburere jussit, eodemque die rediit: sed circa Rogationes de Bristouwe classica manu profectus, magna ex parte terram Wallanorum circumnavigabat; cui frater suus comes Tostius, ut rex mandarat, cum equestri occurrit exercitu, et viribus simul junctis, regionem illam depopulari cœperunt. Unde Wallani datis obsidibus, se dederunt, et se tributum illi daturos promiserunt, regemque suum Griffinum exlegantes abjecerunt.

A.D. 1063. Harold goes against Griffin, and burns his palace.

Griffin is banished by his subjects.

MLXXXVI.——VIII.——MLXIIII.

Cyclus magnus Paschalis hic incipit indictione ii[a].

A.D. 1064.

Multi divites et pauperes cum Mogontino archiepiscopo, Trajectensi quoque necnon Babenbergensi atque Radisponensi episcopis post transitum Sancti Martini, plus septem millibus hominum Jerusalem perrexerunt. Ubi autem episcopi sedebant ad dorsa eorum pallia pendebant, vasis quoque aureis seu argenteis cibus potusque inferebantur. Arabitæ vero fama pecuniæ congregati multos eorum in Parasceue occiderunt. Qui autem evadere potuerunt, in quoddam vacuum castellum nomine Curuasalim fugerunt. Quod claudentes lapidibus et fustibus defendebant se contra jacula Arabitarum quærentium pecuniam eorum auferre vel vitam cum pecunia. Tunc unus optimus miles nullo periculo victus quin sepulcrum Domini videret, foras exiit. Arabitæ vero statim eum comprehendentes resupinum in terram eum in modo crucis distenderunt, et manus ac pedes ejus clavis transfigentes in terram, ab imo ventris usque ad guttur dissecantes eum, omnia viscera ejus scrutati sunt. Postremo cum eum membratim divisissent, dux ipsorum primum lapidem super eum misit; deinde omnes. Tunc sociis illius de castello hæc omnia intuentibus dixerunt, "Vos ita eritis nisi omnem pecuniam vestram nobis tradide-"ritis." Christianis itaque promittentibus, dux Arabitarum ingressus est castellum ad eos, et sexdecim alii cum gladiis: qui dux cum vidisset adhuc cum tanta gloria episcopos sedere,

Great pilgrimage from Germany to Jerusalem.

Adventure of the bishops with the Arab robbers.

[1] *Wallanorum*] "Nota de Walensibus." M. in marg.

A.D. 1064. Adventure of the bishop of Bamberg among the Arabs.

cernens episcopum Babenbergensem nomine Guntherum cæteros magnitudine seu pulchritudine corporis præcellentem, putavit illum dominum esse Christianorum, et, sicut mos est gentilibus reos tenere, misit corrigiam in collum episcopi, et ait, "Tu et ista omnia tua mea erunt." Episcopus vero per interpretem ait illi, "Quid mihi facies?" Ille dixit, "Istum "pulchrum sanguinem gutturis tui sugam, et suspendam te "ante castellum sicut canem." Tunc episcopus apprehenso capite ejus uno colapho elisit ducem in terram. Alii autem omnes ligati sunt. Quo comperto hii qui foris erant super castellum irruerunt; sed illi qui ligati erant suspensi in muro contra eos prohibuerunt illos suæ salutis causa. Ipsi vero latrones propter pecuniam quam prius a Christianis tulerunt rixati invicem se magna ex parte peremerunt. Interea dux de Ramala, rogatus a Christianis qui evadere poterant, secundo die Paschæ cum valida manu advenit, Arabitasque fugavit. Deinde accipiens quingentos aureos a Christianis cum duce Arabitarum inimico regis Saracenorum domini sui, perduxit eos Jerusalem, et inde ad navim. Ita autem omnis multitudo Christianorum consumpta est, ut vix de septem vel amplius millibus duo millia sint reversa. Flor. W. 632.

Escape of the pilgrims.

Griffin is killed by the Welsh.

Rex Wallanorum Griffinus nonis Augusti a suis interficitur, et caput ejus caputque navis ipsius cum ornatura comiti Haraldo mittitur, quæ mox ille[1] regi detulit Edwardo. Quibus gestis, suis fratribus, Blethgento et Rithwallano, rex terram Wallanorum dedit; cui, et Haroldo comiti, fidelitatem illi juraverunt, et ad imperium illorum mari terraque se fore paratos, ac omnia quæ prius de terra illa regibus anterioribus fuerant pensa, obedienter se pensuros spoponderunt. Flor. W. 633.

Blethgent and Rithwallan swear fealty to Edward and Harold.

MLXXXVII.——IX.——MLXV.

A.D. 1065. Translation of S. Oswin.

Reverendus vir Agelwinus, Dunholmensis episcopus, Sancti Oswini, regis quondam Berniciorum, ossa, in monasterio quod juxta ostium Tynæ fluminis situm est, de tumulo levavit, transactis a sepultura ejus cccc^{tis} et xv. annis, et in scrinio magno cum honore locavit.

Harold builds a house at Portskeweth.

Strenuus dux West-Saxonum Haraldus, in terram Wallanorum,[2] in loco qui Portascith nominatur, mense Julio, magnum ædificari jussit ædificium, et multa quæ pertinent ad esum et

---

[1] *quæ mox ille*] with MSS. A. B. of Florence; the received reading is *qui mox illa*.

[2] *Wallanorum*] "Nota de Walen-"sibus." M. in marg.

Flor. W. 633. potum illuc congregari mandavit, ut dominus suus rex Edwardus illis aliquandiu venationis causa degere posset: sed Cradoch filius regis Sud-Wallanorum Griffini, quem ante paucos annos Griffinus rex Nord-Wallanorum occiderat, ejusque regnum invaserat, cum omnibus quos habere poterat, die festivitatis Sancti Bartholomæi illuc venit, et operarios fere cunctos, cum illis qui eis præerant, peremit, et omnia bona, quæ ibi congregata fuerant, abstulit. Deinde post festivitatem Sancti Michaelis, v. nonas Octobris, feria secunda, Nordhumbrenses ministri, Gamelbearn, Dunstanus filius Athelnetes, Glonieorn filius Heardulphi,[1] cum ducentis militibus Eboracum venerunt, et pro execranda nece nobilium Nordhumbrensium ministrorum, Gospatrici,[2] quem regina Egitha, germani sui Tosti causa, in curia regis, iiii[a]. nocte Dominicæ Nativitatis, per insidias occidi jussit; et Gamelis filii Orm, ac Ulfi filii Dolfini, quos, anno præcedenti Eboraci, in camera sua, sub pacis fœdere, per insidias, comes Tostius occidere præcepit; necnon pro immensitate tributi quod de tota Nordhumbria injuste acceperat, eodem die primitus illius Danicos huscarlas Hamundum et Ravensveartum de fuga retractos, extra civitatis muros, ac die sequenti plusquam cc. viros ex curialibus illius, in boreali parte Humbræ fluminis, peremerunt; ærarium quoque ipsius fregerunt, ac omnibus quæ illius fuerant ablatis, recesserunt. Omnes dehinc fere comitatus illius in unum congregati, Haraldo West-Saxonum duci, et aliis quos rex Tostii rogatu pro pace redintegranda ad eos miserat, in Norhamptonia occurrerunt; ubi prius, et post apud Oxenfordam, die festivitatis Apostolorum Simonis et Judæ, dum Haraldus et alii quamplures comitem Tostium cum eis pacificare vellent, omnes unanimi consensu contradixerunt, ac eum cum omnibus, qui legem iniquam statuere illum incitaverant, exlegaverunt: et post festivitatem Omnium Sanctorum, cum adjutorio comitis Edwini, de Anglia Tostium expulerunt; qui mox cum uxore sua Baldewinum Flandrensium comitem adiit, et apud Sanctum Audomarum hyemem exegit.[3] Post hæc rex Edwardus paulatim ægrotare cœpit. In Nativitate vero Domini curiam suam, ut potuit, Londoniæ tenuit, et ecclesiam, quam ipse a fundamentis construxerat, die Sanctorum Innocentium, in honore Sancti Petri apostoli, cum magna gloria dedicari fecit.

A.D. 1065. It is plundered by Caradoc.

Revolt of the Northumbrians against Tostig.

Conferences at Northampton and Oxford.

Tostig outlawed and expelled.

Consecration of Westminster abbey.

---

[1] *Heardulphi*] Beardulphi, C. M.

[2] *Gospatrici*] Gospatricius, C. M.

[3] *hyemem exegit*] with MSS. A. B. of Florence; the received reading is *hiemavit*.

MLXXXVIII.——X.——MLXVI.

A.D. 1066. Death of Edward the Confessor, Jan. 5.

Anglorum decus, pacificus rex Edwardus, Adelredi regis filius, postquam xx. tribus annis, mensibus sex, et viginti vii. diebus, potestate regia præfuit[1] Angli-Saxonibus, indictione iiii[a]. Epiphaniæ Domini vigilia, feria v[a]., mortem obiit Londoniæ, et in crastino sepultus est more regio, ab omnibus qui tunc affuere non sine lacrymis plangebatur amarissime. Quo tumulato, subregulus Haraldus, Godwini ducis filius, quem rex ante suam decessionem regni successorem elegerat, a totius Angliæ primatibus ad regale culmen electus, die eodem ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo in regem est honorifice consecratus;[2] qui mox ut regni gubernacula susceperat, leges iniquas destruere, æquas cœpit condere, ecclesiarum ac monasteriorum patronus fieri, episcopos ac abbates, monachos, clericos colere simul ac venerari, pium, humilem, affabilemque se bonis omnibus exhibere, malefactores exosos habere; nam ducibus, satrapis, vicecomitibus, et suis in commune præcepit ministris, fures, raptores, regni disturbatores comprehendere, et pro patriæ defensione ipsemet terra marique desudare. Flor. W. 633.

Harold elected king and crowned.

Comet, April 24.

Eodem anno stella cometis, viii. kalendas Maii, non solum in Anglia, sed etiam, ut fertur, per totum mundum visa, per vii. dies splendore nimio fulgebat. Non multo post, comes Tostius de Flandria rediens, ad Vectam insulam applicuit; et postquam insulanos sibi tributum et stipendium solvere coegerat, discessit, et circa ripas maris, donec ad Sandicum portum veniret, prædas exercuit. Quo cognito, rex Haraldus, qui tunc Londoniæ morabatur, classem non modicam et equestrem exercitum congregari jussit: ipse vero Sandicum portum adire parabat. Quod dum Tostio nunciatum fuisset, de busecarlis quosdam volentes, quosdam nolentes, secum assumens, recessit, et cursum ad Lindeseyam direxit, in qua villas quamplures incendit, multosque homines neci tradidit. Hiis cognitis, dux Merciorum Edwinus, et Nordhimbrorum comes Morkarus, cum exercitu advolant, illumque de regione ipsa extrudunt: ille autem inde discedens, regem Scottorum Macolinum adiit, et cum eo per totam æstatem mansit. Interea rex Haraldus ad Sandicum portum venit, ibique classem suam exspectavit. Quæ cum fuisset congregata, Vectam insulam adiit; et quia Normannorum comes Willelmus, Edwardi regis consobrinus, in Angliam cum exercitu venire parabat, tota

Tostig plunders the south coast.

He attacks Lindsey;

spends the summer in Scotland.

Harold collects a fleet.

Flor. W. 634

---

[1] *præfuit*] with MSS. A. B. of Florence; *præfuerat* is the received reading.

[2] *consecratus*] "Haraldus consecratus est in regem." M. in marg.

Flor. W. 634. æstate et autumno adventum illius observabat: ad hæc etiam pedestrem exercitum locis opportunis circa ripas maris locabat. Adveniente itaque Nativitate Sanctæ Mariæ, victu deficiente, et classicus et pedestris exercitus domum rediit. Quibus gestis, cum classica manu pervalida, scilicet plus quingentis magnis navibus, Haraldus Harvagra rex Norreganorum, frater sancti regis Olavi, in ostio Tynæ fluminis improvise applicuit; ad quem comes Tostius, ut prius condixerant, sua cum classe venit, et citato cursu ostium Humbræ fluminis intraverunt, et sic adversum cursum Usæ fluminis navigantes, in loco qui Richehale dicitur applicuerunt. Quod ubi regi Haraldo innotuit, versus Nordhumbriam expeditionem propere movit. Sed priusquam rex illuc veniret, duo germani comites, videlicet Edwinus et Morkarus, cum ingenti exercitu in vigilia Sancti Matthiæ Apostoli, feria iiii[a]., in boreali ripa Usæ fluminis, juxta Eboracum, cum Norreganis prælium commisere, et in primo belli impetu viriliter pugnantes, multos prostravere. At postquam diu certatum est, Angli Norreganorum impetum non sufferentes, haud sine parvo detrimento suorum, terga dedere; multoque plures ex illis in fluvio demersi fuere quam in acie cecidere. Norregani vero loco dominantur funeris, et obsidibus cl[a]. de Eboraco sumptis, ad naves repedarunt, relictis in ea de suis cl[a]. obsidibus. Verum quinto post hunc[1] die, id est, vii°. kalendas Octobris feria secunda, rex Anglorum Haraldus, multis millibus[2] pugnatorum, armis bellicis instructorum, Eboracum veniens, et Norreganis in loco qui Stanford-brige[3] dicitur occurrens, in ore gladii regem Haraldum comitemque Tostium, cum majore parte sui exercitus, occidit, ac plenam victoriam, licet acerrime repugnatum esset,[4] habuit. Filium autem ejus Olavum, et comitem de Orcada insula, Paulum nomine, qui ad naves custodiendas cum exercitus parte fuerant dimissi, acceptis prius ab eis obsidibus et sacramentis, cum xx. navibus et reliquiis exercitus, in patriam redire libere permisit.

A.D. 1066. Invasion of Yorkshire by Harold Hardrada and Tostig.

Edward and Morcar defeated, Sept. 20.

Battle of Stamford bridge, Sept. 25.

Interea dum hæc agerentur, et rex omnes suos inimicos autumaret detritos[5] fuisse, nunciatum est ei, Willelmum comitem gentis Normannicæ[6] cum innumera multitudine equitum, fundibalariorum, sagittariorum, peditumque advenisse,

Invasion by William of Normandy.

---

[1] *hunc*] hæc, F. W.

[2] *millibus*] militibus, C. M.

[3] "Nota bellum apud Stainford-"brigge inter regem Haroldum et "Norreganos." M. in marg.

[4] *repugnatum esset*] So MSS. A. B. of Florence; *pugnatum fuisset* is the received reading.

[5] *detritos*] decretos, C. M.

[6] "Adventus Willelmi Bastarde "in Angliam." M. in marg.

A.D. 1066. Harold returns to London.

utpote qui de tota Gallia[1] sibi fortes auxiliatores conduxerat, et in loco qui Peveneseya dicitur suam classem applicuisse. Unde rex statim versus Londoniam suum movit exercitum magna cum festinatione; et licet de tota Anglia fortiores quosque præliis in duobus bene sciret jam cecidisse, mediamque partem sui exercitus nondum convenisse, quam citius tamen potuit, in Sud-Saxonia suis hostibus occurrere non formidavit, et novem miliariis ab Hastinga, ubi sibi castellum firmaverant, priusquam tertia pars sui exercitus ordinaretur, ii. idus Octobris[2] Sabbato, cum eis prælium commisit: sed quia arto in loco constituti fuerant Angli, de acie multi se subtraxere, et cum eo perpauci constantes corde remansere:[3] ab hora tamen diei tertia usque noctis crepusculum suis adversariis restitit fortissime, et se ipsum in pugnando tam fortiter defendit et tam strenue, ut vix ab hostili interimi posset agmine. At postquam ex hiis et illis quamplurimi corruere, heu, ipsemet[4] cecidit crepusculi tempore. Comites etiam Grith et Leofwynus fratres illius cecidere, et fere nobiliores totius Angliæ; Willelmus vero comes cum suis Heastingam rediit. Regnavit autem Haraldus mensibus novem et illa die qua occubuit [diebus totidem]: cujus morte audita, comites Edwinus et Morkarus, qui se cum suis certamini subtraxere, Londoniam venere, et sororem suam Algitam reginam assumptam ad Civitatem Legionum misere. Aldredus autem Eboracensis archiepiscopus, et iidem comites cum civibus Londoniensibus et huscarlis, clitonem Edgarum, Edmundi regis Ferrei Lateris nepotem, [in] regem levare voluere, et cum eo se pugnam inituros promisere; sed dum ad pugnam multi se paravere, comites suum auxilium ab eis retraxere, et cum suo exercitu domum rediere.

Flor. W. 634.

Battle of Hastings, Oct. 14.

Harold and his brothers slain.

Attempt to raise Edgar Etheling to the throne fails.

William ravages the South, and meets the Witan at Berkhampstead.

Interea comes Willelmus Sud-Saxoniam, Cantiam, Sudhamptunensem provinciam, Suthregiam, Middil-Saxoniam, Heorfordensem provinciam devastabat, et villas cremare, hominesque interficere non cessabat, donec ad villam quæ Beorcamstede nominatur veniret; ubi Aldredus archiepiscopus, Wlstanus Wigornensis episcopus, Walterus Herefordensis episcopus, clito Edgarus, comites Edwinus et Morkarus, et de Londonia

---

[1] *Gallia*] Anglia, C. M.

[2] This is the right date; the received reading from the MSS. of Florence is "xi. kalendas Novembris," and a late hand in MS. M. has inserted this as a correction.

[3] *remansere*] with MSS. A. B. of Florence; the received reading is *permansere*.

[4] *ipsemet*] "Obitus Haroldi regis." M. in marg.

Flor. W. 634. quique nobiliores, cum aliis, ad eum venerunt, et, datis obsidibus, illi deditionem fecerunt, fidelitatemque juraverunt; cum quibus et ipse fœdus pepigit, et nihilominus exercitui suo villas cremare et rapinas agere permisit. Appropinquante igitur Dominicæ Nativitatis festivitate, cum omni exercitu Londoniam, ut ibi in regem sublimaretur, adiit; et quia Stigandus, primas[1] totius Angliæ, ab apostolico papa calumniatus est pallium non suscepisse canonice, ipsa Nativitatis die, quæ illo anno feria secunda evenit, ab Aldredo Eboracensi archiepiscopo in Westmonasterio consecratus est honorifice, prius, ut idem archipræsul ab eo exigebat, ante altare Sancti Petri Apostoli, coram clero et populo jurejurando promittens, se velle sanctas Dei ecclesias ac illarum rectores defendere, necnon et cunctum populum sibi subjectum juste ac regali providentia regere, rectam legem statuere ac tenere, rapinas injustaque judicia penitus interdicere.

A.D. 1066. He is accepted as king.

Flor. W. 635.

He is crowned at Westminster by Aldred, Dec. 25.

MLXXXIX.——XI.——MLXVII.

[2]Adveniente Quadragesima rex Willelmus Normanniam repetiit, ducens secum Dorubernensem archiepiscopum Stigandum, Glastoniensem abbatem, Agelnothum, clitonem Edgarum, comites Edwynum et Morkarum, Waltheovum Siwardi ducis filium, nobilem satrapam Agelnothum Cantuariensem, et multos alios de primatibus Angliæ: fratremque suum Odonem Bajocensem episcopum, et Willelmum filium Osberni, quem in Herefordensi provincia comitem constituerat, Angliæ custodes relinquens, castella per loca firmari præcepit.

A.D. 1067. William goes to Normandy, leaving Odo of Bayeux and William Fitz Osbern as justiciars.

Wlfwius Dorkecestrensis episcopus decessit Wintoniæ, sed sepultus est Dorcestræ.[3]

Eo tempore exstitit quidam præpotens minister, Edricus, cognomento Silvaticus, filius Alfrici, fratris Edrici Streonæ, cujus terram, quia se dedere[4] dedignabatur, Herefordenses castellani, et Ricardus filius Scrob, frequenter vastaverunt, sed quotienscunque super eum irruerant, multos e suis militibus et scutariis perdiderunt. Idcirco ascitis sibi in auxilium

Struggle of the men of Hereford under Edric the Wild.

---

[1] *primas*] præsul, M.

[2] From this point Mr. Thorpe's text of Florence of Worcester, published by the English Historical Society, is treated as the *textus receptus*. The passages of Marianus are omitted in that edition, but it has not been thought necessary everywhere to call attention to that fact in the notes.

[3] *Dorcestræ*] Cui Remigius successit qui episcopalem sedem transtulit in Lincolniam. Ins. C. in a later hand.

[4] *dedere*] regi, ins. F. W.

A.D. 1067. The Welsh join Edric.

regibus Wallanorum, Blethgento videlicet et Riwardo,[1] idem vir Edricus, circa Assumptionem Sanctæ Mariæ, Herefordensem provinciam usque ad pontem amnis Lucgæ devastavit, ingentemque prædam reduxit. Post hæc, hyeme imminente, rex Willelmus de Normannia Angliam rediit, et Anglis importabile tributum imposuit. Dein in Domnaniam hostiliter profectus, civitatem Exceastram, quam cives et nonnulli Anglici ministri contra illum retinebant, obsedit, et cito infregit. Githa vero comitissa, scilicet, mater Haraldi regis Anglorum, ac soror Suani regis Danorum, cum multis de civitate fugiens evasit, et Flandriam petiit: cives autem dextris acceptis regi se subdebant.[2] Flor. W. 635.

Return of William.

He takes Exeter.

MXC.——XII.——MLXVIII.

A.D. 1068. Rival popes.

Duo papæ in Roma facti sunt, id est episcopus Parmensis, qui expulsus est; et episcopus de Luca, qui papa permansit.

Matilda crowned.

Post Pascha comitissa Matilda de Normannia venit Angliam, quam die Pentecostes Aldredus Eboracensis archiepiscopus consecravit in reginam. Post hæc Marleswein et Gospatrik, et quique Northumbranæ gentis nobiliores, regis austeritatem devitantes, et ne sicut alii in custodiam mitterentur formidantes, sumptis secum clitone Edgaro, et matre sua Agata, duabusque sororibus suis Margareta et Cristina, navigio Scotiam adierunt, ibidemque, regis Scottorum Macoinmi pace, hyemem exegerunt.

Flight of the West Saxon princes to Scotland.

William fortifies Nottingham, York, and Lincoln.

Rex autem Willelmus cum exercitu suo Snotingaham venit, ubi castello firmato Eboracum perrexit, ibidemque duobus castellis firmatis, quingentosque milites in eis posuit, et in civitate Lincolniæ aliisque locis castella firmari præcepit. Dum hæc agerentur, Haraldi regis filii, Godwinus, Edmundus, Magnus, de Hybernia redeuntes, in Sumersetania applicuerunt; quibus Eadnothus, qui fuit Haraldi regis stallarius, occurrit cum exercitu, et cum eis prælio commisso, cum multis aliis occisus est: illi vero potiti victoria, de Domnania et Cornubia præda rapta non modica, in Hyberniam redierunt.

Invasion by the sons of Harold.

MXCI.——XIII.——MLXIX.[3]

A.D. 1069. Renewed invasion by

Duo Haraldi filii, circa Nativitatem Sancti Johannis Baptistæ, denuo lxiiii. navibus de Hibernia venientes, in ostio

---

[1] *Riwardo*] with MS. B. of Florence; *Rithwalano* is the received reading.

[2] *subdebant*] Siwardus xix^mus Hrofensis episcopus obiit. add. M.

[3] MS. C. omits the following notice about Marianus, which occurs in M.:—Marianus post x. annos suæ inclusionis in Fulda, jussione episcopi Mogontini et abbatis Fuldensis, iii°. nonas Aprilis, feria vi. ante Palmas, Mogontiam venit.

Flor. W. 635. fluminis Tav applicuerunt, et [cum] Breona Britonico comite grave prælium commisere, quo confecto, unde venerant redierunt. A.D. 1069. the sons of Harold.

Marianus vi°. idus Julii, feria vi., in Natali Sanctorum vii. Fratrum, in eadem urbe juxta monasterium principale includitur. Marianus becomes an incluse.

Ante Nativitatem Sanctæ Mariæ Suani regis Danorum filii, Haraldus, Canutus, et patruus eorum Esbernus comes, et comes Turkillus, cc. et xl. navibus de Danemarchia venientes, in ostio Humbræ fluminis applicuerunt; ubi eis clito Edgarus, comes Waltheofus, et Marlesweyn, multique alii, cum classe quam congregaverant, occurrerunt. The Danish princes invade Northumbria.

De quorum adventu Eboracensis archiepiscopus Aldredus valde tristis effectus, in magnam incidit infirmitatem, et x°. anno sui archiepiscopatus, iii°. idus Septembris, feria vi^a., ut Dominum rogaverat, vitam finivit, et in ecclesia Sancti Petri est sepultus. Death of archbishop Aldred, Sept. 13.

Octavo post hunc die, scilicet, xiii°. kalendas Octobris, Sabbato, Normanni qui castella custodiebant, timentes ne domus, quæ prope castella erant, adjumenta Danis ad implendas fossas castellorum essent, igne eas succendere cœperunt; qui nimis excrescens, totam civitatem invasit, monasteriumque Sancti Flor. W. 636. Petri cum ipsa consumpsit. Sed hoc ultione Divina citissime in eis vindicatum est gravissime. Nam priusquam tota civitas esset combusta, Danica classis supervenit, feria ii^a., et castellis eodem die fractis, et plus tribus millibus ex Normannis trucidatis, Willelmo Malet cum sua conjuge et duobus liberis, aliisque perpaucis, vitæ reservatis, naves cum innumeris repetiere manubiis. York burnt by the Norman garrison, Sept. 19. York taken by the Danes.

Quod ubi regi innotuit Willelmo, exercitu mox congregato, in Nordhumbriam efferato properavit animo, eamque per totam hyemem devastare, hominesque trucidare, et multa mala non cessabat agere. Interea nunciis ad Danicum comitem Esbernum missis, spopondit se clanculo daturum illi non modicæ summam pecuniæ, et permissurum licenter exercitui suo victum sibi circa ripas maris rapere, ea tamen interposita conditione, ut sine pugna discederet peracta hyeme. Ille autem auri argentique nimis cupidus, non sine magno dedecore sui petitis concessit. William ravages Yorkshire.

Normannis Angliam vastantibus, in Nordhumbria et quibusdam aliis provinciis anno præcedenti, sed præsenti et subsequenti fere per totam Angliam, maxime per Nordhumbriam et per contiguas illi provincias, adeo fames prævaluit, ut homines equinam, caninam, catinam, et carnem comederent humanam. Misery of the natives.

MXCII.——XIIII.——MLXX. Flor. W. 636.

A.D. 1070. William investigates the treasures of the churches.

Willelmi Herefordensis comitis et quorundam aliorum consilio, tempore Quadragesimali rex Willelmus[1] monasteria totius Angliæ perscrutari, et pecuniam, quam ditiores Angli, propter illius austeritatem et depopulationem, in eis deposuerant, auferri et in ærarium suum jussit deferri.

Council at Winchester at Easter.

Concilium magnum in octavis Paschæ Wintoniæ celebratum est, jubente et præsente rege Willelmo, domino Alexandro papa consentiente, et per suos legatos Hearmenfredum Sedunensem episcopum, et presbyteros Johannem et Petrum, cardinales sedis apostolicæ, suam auctoritatem exhibente. In quo

Stigand degraded.

concilio Stigandus Doruberniæ archiepiscopus degradatur tribus ex causis, scilicet, quia episcopatum Wyntoniæ cum archiepiscopatu injuste possidebat; et quia, vivente archiepiscopo Roberto, non solum archiepiscopatum sumpsit, sed etiam ejus pallio, quod Cantuariæ remansit, dum vi injuste ab Anglia pulsus est, in missarum celebratione aliquamdiu usus est; et post a Benedicto, quem sancta Romana ecclesia excommunicavit, eo quod pecuniis sedem apostolicam invasit, pallium

Agelmar of Elmham degraded; and many abbots.

accepit. Ejus quoque frater Agelmarus, Estanglorum episcopus, est degradatus. Abbates etiam aliqui degradati sunt ibi, operam dante rege ut quamplures ex Anglis suo honore privarentur, in quorum locum suæ gentis personas subrogavit, ob confirmationem sui[2] scilicet quod noviter adquisierat regni.[3] Hinc et nonnullos, tam episcopos quam abbates, quos nulla evidenti causa nec concilia nec leges sæculi damnabant, suis honoribus privavit, et usque ad vitæ finem custodiæ mancipatos detinuit, suspicione, ut diximus, tantum inductus novi

Wulfstan reclaims the property of the see of Worcester from York.

regni. In hoc itaque concilio, dum cæteri trepidi, utpote regis agnoscentes animum, ne suis honoribus privarentur timerent, venerandus vir Wlstanus, Wygornensis episcopus, possessiones quamplures sui episcopatus ab Aldredo archiepiscopo, dum a Wygornensi ecclesia ad Eboracensem transferretur, sua potentia retentas, quæ[4] tunc eo defuncto in regiam potestatem devenerant, constanter proclamabat, expetebat, justitiamque inde fieri tam ab ipsis qui concilio præerant, quam a rege, flagitabat. At quia Eboracensis ecclesia, non habens pastorem qui pro ea loqueretur, muta erat, judicatum est ut ipsa querela sic remaneret quousque, archiepiscopo ibi constituto qui ecclesiam defenderet, dum esset qui ejus querelæ responderet, et

---

[1] "Rex Willelmus scrutari fecit "omnes ecclesias Angliæ, et pecu- "niam inventam abstulit." M. in marg.

[2] *sui*] filii, C.

[3] *regni*] regnum, C.

[4] *quæ*] qui, M.

Flor. W. 636. objectis et responsis posset evidentius ac justius judicium fieri. Sicque tunc ea querela ad tempus remansit. A.D. 1070.

Die autem Pentecostes rex apud Windesoveram venerando Bajocensi canonico Thomæ Eboracensis ecclesiæ archiepiscopatum, et Wacelino capellano suo Wintoniensis ecclesiæ dedit præsulatum; cujus jussu mox in crastino prædictus Sedunensis episcopus Armenfridus synodum tenuit, Johanne et Petro præfatis cardinalibus Romam reversis. In qua synodo Agelricus Sud-Saxonum pontifex non canonice degradatur, quem rex sine culpa mox apud Meorlesberge in custodiam posuit; abbates etiam quamplures degradantur.[1] Quibus degradatis, rex suis capellanis, Arfasto Est-Anglorum, et Stigando Sud-Saxonum dedit episcopatum; qui Stigandus mutavit sedem in Cicestram,[2] diocesis suæ civitatem; et nonnullis etiam Normannicis monachis dedit abbatias. Et quia Doruberniæ archipræsul depositus, et Eboracensis erat defunctus, jussu regis, in octavis Pentecostes, ab eodem sedis apostolicæ legato,[3] Armifrido, Sedunensi episcopo, ordinatus est Walcelinus. Imminente autem festivitate Sancti Johannis Baptistæ, comes Esbernus, cum classe quæ in Humbræ flumine hyemaverat, Denemarchiam adiit; sed frater suus, rex Danorum Suanus, illum, propter pecuniam, quam contra voluntatem Danorum a rege Willelmo acceperat, exlegavit. Vir strenuissimus Edricus, cognomento Silvaticus,

Flor. W. 637. cujus supra meminimus, cum rege Willelmo pacificatur. Post hæc, rex accito de Normannia Landfranco Cadomensi abbate, genere Longobardo, viro undecunque doctissimo, omnium liberalium artium Divinarumque simul ac sæcularium litterarum scientia peritissimo, consiliis quoque ac gubernatione rerum mundialium æque prudentissimo, die Assumptionis Sanctæ Mariæ archiepiscopum constituit Cantuariensis ecclesiæ, et in festivitate Sancti Johannis Baptistæ, die Dominica, archiepiscopum fecit consecrari Cantuariæ. Consecratus est autem ab episcopis Gisone[4] Willensi, et a Waltero Herefordensi, qui ambo Romæ a Nicholao papa ordinati sunt, quando Aldredus Eboracensium archiepiscopus pallium suscepit; vitabant enim a Stigando, qui tunc archiepiscopatui Doruberniæ præsidebat, ordinari, quia illum noverant non canonice pallium suscepisse.

Herimannus etiam episcopus, qui jam præsulatus sedem a Sireburna transtulerat Salesbiriam, cum quibusdam aliis, ejus interfuit consecrationi.

Council at Windsor at Whitsuntide.

Walkelin made bishop of Winchester.

Ethelric of Selsey degraded.

Arfast and Stigand, the king's chaplains, made bishops.

Earl Esbern outlawed in Denmark. Edric the Wild submits.

Lanfranc summoned from Caen, and consecrated archbishop of Canterbury, Aug. 29.

---

[1] *degradantur*] sunt degradati, F. W.

[2] *Cicestram*] Cisternam, C. M.

[3] *sedis apostolicæ legato*] om. F. W.

[4] *Gisone*] Glisone, M.

A.D. 1070. The disputes between Worcester and York arranged.

Deinde Lamfrancus Thomam Eboracensem consecravit archiepiscopum.[1] Hiis gestis, reverendi Wlstani, Wygornensis episcopi, mota est iterum querela, episcopo jam consecrato Thoma, qui pro Eboracensi loqueretur ecclesia; et in consilio, in loco qui vocatur Pedreda celebrato, coram rege ac Doruberniæ archiepiscopo Lamfranco, et episcopis et abbatibus, comitibus et primatibus totius Angliæ, Dei gratia adminiculante, est terminata. Cunctis siquidem machinamentis non veritate stipatis, quibus Thomas ejusque fautores Wygornensem ecclesiam deprimere, et Eboracensi ecclesiæ subjicere, ancillamque facere modis omnibus satagebant, justo Dei judicio ac scriptis evidentissimis detritis, et penitus adnihilatis, non solum vir Dei Wlstanus proclamatas et expetitas possessiones recepit, sed et suam ecclesiam, Deo donante et rege concedente, ea libertate liberam suscepit, qua primi fundatores ejus, sanctus rex Adelredus, Osherus Wicciorum subregulus, cæterique Merciorum reges, Kenredus, Athelbaldus, Offa, Kenulfus, eorumque successores, Edwardus Senior, Adelstanus, Edmundus et Edredus, Eadgarus ipsam liberaverant. Flor. W. 637.

The bishop of Durham imprisoned.

Agelwinus Dunholmi episcopus ab hominibus regis Willelmi capitur, et in carcerem truditur: ubi [dum] ex nimio cordis dolore comedere nollet, fame et dolore moritur.

Bishops of Rochester.

Siwardo Rofensi episcopo defuncto, Arnostus Beccensis monachus, et Arnosto Gundolfus, ejusdem ecclesiæ monachus, successit. Comes Flandrensium Baldewinus junior obiit.

MXCIII.——XV.——MLXXI.

A.D. 1071. Council at Mentz.

Ab Henrico imperatore clericus quidam Carolus nomine comparavit episcopatum urbis Constantiæ. Quapropter Sigifrido episcopo Mogontino concilium faciente coram præfato rege, idem clericus et episcopatum perdidit et cito post etiam vitam. Comes Frisiæ Rotbrictus fratruelem suum Arnulfum

War in Flanders.

Flandriæ comitem in loco qui dicitur Cassel in bello occidit, et ejus comitatum obtinuit.

Lanfranc and Thomas go to Rome.

Lanfrancus et Thomas Romam ierunt, et ab Alexandro papa pallium susceperunt. Comites Edwinus et Morkarus, quia rex Willelmus eos in custodia ponere voluit, latenter e curia ejus fugerunt, et aliquamdiu contra eum rebellaverunt;

Earl Edwin slain.

verum ubi quod cœperunt, sibi non prospere cessisse viderunt, Edwinus regem Scottorum Macolinum adire decrevit; sed in

Morkar and others fly to Ely.

ipso itinere a suis insidias perpessus occiditur. Morkarus[2] vero, et Agelwinus, Dunholmensis episcopus, et Siwardus

---

[1] *archiepiscopum*] episcopum, F. W.

[2] *Morkarus*] Morgarus, C.

Flor. W. 637. cognomento Barne, et Herewardus vir strenuissimus, cum multis aliis, Hely insulam navigio petierunt, in ea hyemare volentes. Sed hoc audito, rex cum hussecarlis[1] in orientali plaga insulæ omnem illis exitum obstruxit, et pontem in occidentali duorum miliariorum longum fieri jussit. At illi, ubi se viderunt sic esse inclusos, repugnare desistebant; et omnes, excepto Herewardo viro strenuissimo, qui per paludes cum paucis evasit, regi se dedebant; qui mox episcopum Agelwinum Abbandoniam missum in custodiam posuit, ubi in ipsa hyeme vitam finivit. Comitem vero cæterosque per Angliam divisos, partim custodiæ mancipavit, partim, manibus truncatis vel oculis erutis, abire permisit.

A.D. 1071.

All surrender except Hereward.

The bishop of Durham dies.

MXCIIII.——XVI.——MLXXII.

Post Assumptionem Beatæ Mariæ rex Anglorum Willelmus, habens in comitatu suo Edricum, cognomento Silvaticum, cum navali et equestri exercitu Scotiam profectus est, ut eam suæ ditioni subjugaret; cui rex Scottorum Macolinus,[2] in loco dicto Abernithi, occurrit, et homo suus devenit.

A.D. 1072. William receives the homage of the Scots.

Sigifridus Mogontinus episcopus v°. idus Septembris, die Dominico, quasi causa orationis in Galaciam ad Sanctum Jacobum perrexit, cum autem monasterium Cluniacum intrasset, sæculum relinquens ibi perstitit; sed cum mercenarii comparare Mogontinum episcopatum vellent, Sigifridus, præcipiente sibi abbate per obedientiam quam ei vel sancto debebat, ad sedem suam rediit.

The archbishop of Mentz retires to Cluny, but returns to his see.

Agelricus, quondam Dunholmensis episcopus, apud Westmonasterium, quo rex Willelmus illum miserat custodiendum, idibus Octobris, feria secunda, vita decessit.

Bishop Ethelric dies, Oct. 15.

Successit Agelwino in episcopatum Dunholmensem Walcerus,[3] genere Lotharingus.

Walcher succeeds.

MXCV.——XVII.——MLXXIII.

In hoc anno omnia juxta cursum solis et lunæ habentur sicut in anno xv°. Tiberii, in quo baptizatus est Dominus; id est dies baptismatis, viii. idus Januarii, die Dominico Epiphaniæ; et ii^a^. feria initium jejunii Ejus, xl. diebus: a baptismate itaque Domini in anno xv°. Tiberii hucusque duo magni cycli: hoc mille sexaginta iiii^or^. anni.

A.D. 1073. Chronological mark of the year.

---

[1] *hussecarlis*] butsecarlis, F. W.

[2] *Macolinus*] "Nota quod rex "Scotiæ devenit homo regis Wil- "lelmi." M. in marg. "Macolinus rex Scottorum devenit homo "Willelmi Bastardi." C. in marg.

[3] *Walcerus*] Walterus, M.

A.D. 1073. William conquers Maine. Edgar Etheling submits.

Rex Anglorum Willelmus civitatem dictam Cinomannem, et provinciam ad illam pertinentem, maxime Anglorum adjutorio, quos de Anglia secum duxerat, sibi subjugavit. Flor. W. 638.

Clito Edgarus de Scotia per Angliam venit in Normanniam, et cum rege se repacificavit.

MXCVI.——XVIII.——MLXXIIII.

A.D. 1074. Gregory VII. forbids Simony and marriage of the clergy.

Hildibrandus qui et Gregorius, Romanus archidiaconus, papa est electus et factus. Iste papa synodo celebrata, ex decreto Sancti Petri et Sancti Clementis aliorumque sanctorum patrum et banno, interdixit clericis, maxime Divino ministerio consecratis, uxores habere vel cum mulieribus habitare,[1] nisi quas Nicena synodus vel alii canones exceperunt. Decrevit quoque sub sententia Sancti Petri ut cum Symone Mago damnaretur non solum emptor et venditor cujuscunque officii, ut puta episcopatus, abbatiæ, præposituræ, decaniæ vel decimationis ecclesiæ, sed et quicunque consentiret eis: Dominus enim dixit "Gratis accepistis, gratis date."

He sends legates to Henry IV.

De prædicta synodo duo episcopi missi sunt a papa ad regem Romanum Henricum cum matre ipsius imperatrice Agnete, ob hoc scilicet ut decreta papæ roborata perficerentur; ipsique duo episcopi noluerunt esse in Pascha cum rege in civitate Babenberc, ne aliquam societatem haberent cum Herimanno ejusdem urbis episcopo, qui episcopatum emit, et in illo Pascha regi servivit.

Conspiracy of the earls of Hereford and East Anglia.

Herefordensis comes Rogerus, filius Willelmi ejusdem pagæ comitis, Estanglorum comiti Rodulfo, contra præceptum regis Willelmi, sororem suam conjugem tradidit, nuptiasque permagnificas cum plurima multitudine optimatum [in] Grantebrigensi provincia, in loco qui Yxninga dicitur, celebrantes, magnam conjurationem, plurimis assentientibus, contra regem Willelmum ibi fecerunt; comitemque Waltheophum suis insidiis præventum, secum conjurare compulerunt. Qui mox ut potuit, Lanfrancum Dorubernensem archiepiscopum adiit, pœnitentiamque ab eo, pro facto licet non sponte sacramento, accepit, ejusque consilio regem Willelmum [2] in Normannia degentem petiit, eique rem ex ordine gestam pandens, illius misericordiæ se ultro dedit. Verum illi supra memorati conjurationis principes, cœptis operam daturi, sua castella repetiere, rebellationemque adoriri omni conatu cum suis fautoribus cœpere. Sed Herefordensi comiti, ne, Sabrina transvadato, Rodulfo comiti ad

Waltheof reveals it to Lanfranc.

---

[1] *habitare*] "Hic prohibentur uxores clericis." M. in marg.

[2] *Willelmum*] om. M.

Flor. W. 638. locum destinatum cum suo exercitu occurreret, restitit Wlstanus Wigornensis episcopus cum magna militari manu, et Agelwinus Eoveshammensis abbas cum suis, ascitis sibi in adjutorium Ursone vicecomite Wygorniæ, et Waltero de Laceyo, cum copiis suis, et cætera multitudine plebis. Ac vero Rodulfo comiti, prope Grantebrigiam castra metanti, Odo Bajocensis episcopus, frater regis, et Gosfridus Constantiensis episcopus, congregata magna copia, tam Anglorum quam Normannorum, ad bellum parati occurrerunt. Ipse autem suos conatus infirmari cernens, multitudinem resistentium veritus, ad Nordwyk clanculo refugit, et castello suæ conjugi militibusque suis commendato, ascensa navi de Anglia ad Minorem Britanniam fugit: quem fugientem adversarii illius insecuti, omnes quos de suis comprehendere poterant vel interemerunt, vel diversis modis debilitaverunt. Dein principes castellum tamdiu obsederunt, quoad pace data permissu regis, comitissæ cum suis exire de Anglia liceret.

A.D. 1074. The rebellion is put down, in Worcestershire, by the bishop and sheriff, and in the East by the justiciars. Earl Ralph flees to Brittany.

Hiis gestis, rex autumnali tempore de Normannia rediens, comitem Rogerum in custodia posuit; comitem etiam Waltheofum, licet ab eo misericordiam expetierat, custodiæ tradidit.

The king returns and imprisons Waltheof.

Egitha, regis Haraldi germana, quondam Anglorum regina, Decembri mense, decessit Wyntoniæ; cujus corpus regis jussu Londoniam delatum, juxta corpus domini sui regis Edwardi honorifice est in Westmonasterio tumulatum; ubi rex proxima Nativitate Domini curiam suam tenuit, et ex eis qui contra illum cervicem erexerant, de Anglia quosdam exlegavit, quosdam erutis oculis vel manibus deturpavit. Comites vero Waltheofum et Rogerum, judiciali sententia damnatos, arctiori custodiæ mancipavit.

Death of Queen Eadgith.

MXCVII.——XIX.——MLXXV.

Dum clerici magis eligerent anathemati subjacere quam uxoribus carere, Hiltibrandus papa, ut per alios si posset castigaret, præcepit aut nullus audiret Missam conjugati presbyteri; sic, " Gregorius papa, qui et Hiltibrandus, servorum " Dei servus, per totum Ytalicum regnum et Teuthonicum " debitam Sancto Petro obedientiam exhibentibus apostolicam " benedictionem. Si qui sunt presbyteri, diaconi, subdiaconi, " qui jacent in crimine fornicationis, interdicimus eis ex " parte Dei Omnipotentis et auctoritate Sancti Petri introi- " tum ecclesiæ usque dum pœniteant et emendent. Si qui " autem in peccato suo perseverare maluerint, nullus vestrum " officium eorum auscultare præsumat, quia benedictio eorum " vertitur in maledictionem, et oratio in peccatum, testante

A.D. 1075. Letter of Gregory VII. on clerical chastity and celibacy.

A.D. 1075. " Domino per prophetam, 'Maledicam,' inquit, 'benedictioni- Flor. W. 638.
" 'bus vestris.'"

Waltheof beheaded at Winchester, and buried at Crowland.

Comes Waltheofus, jussu regis Willelmi, extra civitatem Wintoniam ductus, indigne et crudeliter securi decapitatur, et in eodem loco terra obruitur: sed processu temporis, Deo sic ordinante, corpus ejus de terra levatur, et magno cum honore Crulant deportatur, et in ecclesia honorifice tumulatur. Hic cum adhuc temporali frueretur vita, arta positus in custodia, ea quæ gesserat inique incessanter deflevit et amarissime: vigiliis, orationibus, jejuniis, et eleemosynis Deum Flor. W. 639. studuit placare; cujus memoriam voluerunt homines in terra delere, sed creditur vere illum cum sanctis in cœlo gaudere, prædicto archipræsule piæ memoriæ Lanfranco, a quo, confessione facta, pœnitentiam acceperat, fideliter attestante; qui et impositi criminis, supradictæ scilicet conjurationis, illum immunem esse affirmabat, et quæ in cæteris commisisset, ut verum Christianum, pœnitentialibus lacrymis deflevisse; seque felicem fore si, post exitum vitæ, illius felici potiretur requie.

William invades Brittany.

Post hæc mari transito, rex in Minorem Britanniam suam movit expeditionem, et castellum Ranulfi comitis, quod Dol nominatur, tamdiu obsedit donec Francorum rex Philippus illum inde fugaret.

MXCVIII.——XX.——MLXXVI.

A.D. 1077. Sweyn, king of Denmark, dies.

Rex Danorum Suanus bene litteris imbutus obiit; cui successit filius suus Haraldus.

MXCIX.——XXI.——MLXXVII.

A.D. 1077. Council at Worms, in which Henry IV. deposes the pope. The pope excommunicates him.

In concilio xxiiii^{or} episcoporum, abbatum, et multorum clericorum in Wormatia, mense Martio, facto, agente rege Henrico, ipso præsente, decretum est, ut jussa sive decreta Hiltebrandi papæ quisque parvipenderet vel contemneret, et ut nequaquam ultra papa esset. Papa autem prædictus regem cum suis sequacibus seu consentaneis in Quadragesima excommunicavit tribus ex causis; prima ob infamiam peccatorum suorum; secunda propter unitatem suam cum Symoniacis; tertia propter distributionem ecclesiæ inter papam et alios. Inde quasi justa ex causa primates regni regi quasi excommunicato contradicunt, eumque de regno projicere tentant.

Robert, son of William, rebels, and invades Normandy.

Rodbertus, Willelmi regis primogenitus, eo quod Normanniam, quam sibi ante adventum ipsius in Angliam, coram Philippo rege Francorum dederat, possidere non licebat, Franciam adiit, et auxilio Philippi regis, in Normannia magnam

Flor. W. 629. frequenter prædam agebat, villas comburebat, homines perimebat, et patri suo non parvam molestiam et anxietatem inferebat. A.D. 1077.

MC.——XXII.——MLXXVIII.

A.D. 1078. False peace between Henry and Gregory.

Henricus rex et Hiltibrandus papa convenientes in mense Martio in Longobardia invicem pacificantur; sed falso ut postea claruit. Convenientes interim Suevi et Saxones, et dux Bawariorum Welf, et episcopi de Saxonia septem, aliique numero quinque, id est, Pataviensis, Salzburgensis, Wirziburgensis, Wormatiensis et Mogontinus; Ruodulfum Suevorum in Foracheim super se regem constituunt; et in Quadragesima Mogontiæ in regem ungunt; Alpesque contra regem Henricum muniunt. Quo cognito Henricus rex Radisponam per Aquileiam post Pascha venit, et contra Rodulfum cum exercitu festinavit. Rodulfo vero cedente fuga, Henricus Sueviam deprehendendo invasit. Eodem quoque anno juxta Renum inter Mogontiam et Wormaciam Henricus et Rodulfus convenerunt, sed sine pugna tamen discesserunt. [Anno Coloniensis episcopus obiit.[1]]

Rudolf of Swabia made anti-Cæsar.

Interview of Henry and Rudolf.

MCI.——XXIII.——MLXXIX.

A.D. 1079. Henry invades Swabia.

Henricus rex iterum Sueviam venit, non cessans deprædari et castella frangere.

Malcolm ravages Northumberland.

Rex Scottorum Macolinus,[2] post Assumptionem Beatæ Mariæ, Nordhumbriam usque ad magnum flumen Tynæ devastavit, multos occidit, plures captivavit, et cum præda magna rediit.

Robert dismounts his father at Gerberoi.

Rex Willelmus suo filio Rodberto, ante castellum Gerbotret, quod ei rex Philippus præstiterat, dum pugnam intulerit, ab ipso vulneratus in brachio, de suo dejectus est emissario: sed mox ut illum per vocem cognovisset, festinus descendit, ac illum suum caballum ascendere jussit, et sic abire permisit. Ille autem, multis suorum occisis nonnullisque captis, ac filio suo Willelmo cum multis aliis vulnerato, fugam iniit.

Robert, bishop of Hereford, consecrated, Dec. 29.

Venerandus vir Rodbertus, qui per ministerium reverentissimi Wygornensis episcopi Wlstani gradum presbyteratus suscepit, a Lanfranco archipræsule Doruberniæ, ad Herefordensem ecclesiam, iiii°. kalendas Januarii, die Dominica, episcopus ordinatur Cantuariæ.

---

[1] *Anno—obiit*] om. C.

[2] *Macolinus*] "Nota de Scotia." M. in marg.

MCII.——XXIV.——MLXXX.

A.D. 1080. Death of Walcher, bishop of Durham, at Gateshead.

Dunholmensis episcopus Walcerus, genere Lotaringus, in loco qui dicitur Ad Caput Capreæ, ii. idus Maii, feria v., a Nordhumbrensibus est occisus, in ultionem necis Liulfi, nobilis generosique ministri. Hic itaque vir late per Angliam possessiones multas ex hæreditario jure possedit; sic quia ubique locorum Normanni incessanter ea tempestate operam dabant suæ feritati, cum suis omnibus ad Dunholme se contulit, quia Sanctum Cutbertum corde sincero dilexit; quippe cui[1] idem sanctus, ut ipsemet Aldredo Eboracensi archiepiscopo, et aliis viris religiosis narrare consueverat, et dormienti et vigilanti persæpe apparuit, et quæ fieri voluit, ut suo fideli amatori, revelavit: sub cujus pace, nunc in oppido, nunc in suis possessionibus, quas illis in partibus habuerat, longo tempore deguit. Cujus adventus episcopo Walcero non exstitit ingratus, quia eidem sancto valde devotus exstiterat in omnibus. Idcirco ab ipso in tantum diligebatur, ut absque illius consilio majores sæcularium negotiorum causas nullatenus agere vellet aut disponeret. Ob quam rem suus capellanus Leobwinus, quem in tantum exaltaverat ut et in episcopatu et in comitatu fere nil sine illius arbitrio agitaretur, invidiæ stimulis succensus, et propter suam potentiam tædis superbiæ nimis inflatus, se contra prædictum virum arroganter erexit. Quapropter nonnulla ejus judicia atque consilia flocci pendebat, [omnibusque modis annullare sudabat.][2] Frequenter etiam coram episcopo, non sine minis, cum eo litigans, illum verbis probrosis sæpius ad iracundiam provocabat. Quadam itaque die, dum idem vir Liulfus ab episcopo vocatus ad concilium, legalia quæque et recta decerneret, obstinatius ei Leobwinus obstitit, et loquelis illum contumeliosis exacerbavit. Sed quia ille respondit ei durius solito, de placiti loco discessit illico, et evocans ad se Gilebertum, cui præsul, quia suus propinquus exstitit, comitatum Nordhumbrensium sub se regendum commiserat, ut se vindicaret obnixe rogavit, et Liulfum quam citius posset morti tradere maturaret. Ille autem confestim iniquis petitionibus adquiescens suis, et episcopi et ejusdem Leobwini militibus in unum coadunatis, ad villam ubi tunc Liulfus morabatur, nocte quadam perrexit, ac illum cum sua familia fere tota in domo propria injuste peremit. Quo cognito, graviter antistes suspiravit ex intimo corde, et caputio de capite extracto et in terram projecto, Leobwino, qui tunc præsens aderat, tristis dixit continuo: "Tuis, Leobwine, factionibus dolosis acta sunt hæc, et

Flor. W. 639.

Account of Liulf.

Jealousy of Leobwin, Walcher's chaplain.

Flor. W. 640.

Liulf is murdered; grief of Walcher.

[1] *cui*] cum, C. M.

[2] *omnibus—sudabat*] om. C.

Flor. W. 640. " insiliis stolidissimis; idcirco volo scire te pro certo, quia " et me et te omnemque familiam meam tuæ linguæ pere- " misti gladio." Hoc dicto, in castellum se prorupit festinato, confestimque nunciis per Nordhimbriam missis, omnibus nunciari curavit, se necis Liulfi conscium non fuisse, quin potius ejus occisorem Gilebertum omnesque socios ipsius de Nordhimbria penitus exlegasse, ac paratum fore semetipsum purgare secundum judicium pontificale. Dein missis intercurrentibus, ille parentesque occisorum, pace ad invicem data et accepta, locum et diem quo convenire inter se, pacem firmiorem facere, possent, statuerunt. Quo adveniente, loco constituto in unum convenere; verum cum illis episcopus sub divo noluit[1] placitare, sed in ecclesiam quæ ibi erat, cum suis clericis ac honorabilioribus militibus intravit. Et consilio habito, semel et iterum de suis quos voluit, pro pace facienda, foras ad eos misit. At illi nequaquam petitis adquiescebant, quia Liulfum illius jussione peremptum fuisse pro certo credebant.[2] Nam Gilebertum ejusque socios, nocte post necem propinqui sui proxima, non solum in domum suam Leobwinus familiariter et amicabiliter suscepit, verum etiam episcopus ipse illum, ut prius, in suam gratiam familiamque recepit. Unde omnes, qui [ex] parte antistitis foris inventi fuerant, primitus occiderunt, paucis fuga reservatis. Quo viso, ut hostium furori satisfaceret, propinquum suum, præfatum Gilebertum, cujus anima quærebatur, præsul[3] de ecclesia jussit exire: quem egredientem milites repugnaturi e vestigio sunt secuti; sed mox ab hostibus undique gladiis et lanceis appetiti, in momento sunt perempti; duobus tamen[4] Anglicis ministris propter consanguinitatem pepercerunt. Leofwinum quoque Dunholmensem decanum, quia sæpius episcopo adversus illos multa dederat insilia, et clericos alios, statim ut egressi sunt, occiderunt. Episcopus autem, ut intellexit illorum furorem nulla ratione iri mitigatum quivisse, nisi caput et auctor totius illius calamitatis occideretur Leobwinus, rogavit illum egredi foras; sed cum penitus ut egrederetur ab illo extorquere nequiret, ad ecclesiæ januas ipsemet accessit, sibique vitam concedi poposcit. Quibus renuentibus, caput suæ chlamydis limbo cooperiens, foras exivit, et mox inimicorum gladiis percussus occubuit. Deinde Leobwinum egredi jusserunt: quo nolente, ecclesiæ tecto parietibusque ignem imposuere. At ille potius ustulatione quam occisione vitam eligens finire, flammas aliquamdiu sustulit: sed cum semiustus esset, exilivit,

A.D. 1080. Walcher disowns all share in the death of Liulf.

Walcher meets the kinsmen of Liulf.

They attack his party.

They demand the death of Leobwin.

Walcher is killed.

[1] *noluit*] voluit, M.

[2] " Nota detestabilem mortem epi- " scopi Dunelmensis." M. in marg.

[3] *præsul*] procul, C. M.

[4] *tamen*] tantum, F. W.

A.D. 1080. Leobwin cut to pieces.

et frustim concisus nequitiæ suæ pœnas exsolvendo miser interiit. Ob quorum detestandæ necis vindictam, rex Willelmus eodem anno devastavit Nordhumbriam. Flor. W. 640.

Henry IV. at Mentz, deposes Gregory VII.

Henricus rex Hildibrandum papam in Pentecosten Mogonciæ decrevit[1] deponendum; et Wygbertum Ravennæ urbis episcopum, in Natali Sancti Johannis Baptistæ, pro eo facit papam. Rodulfus rex Saxonum bello occiditur apud Merseburc; ubi et sepultus est idibus Octobris.

Rudolf of Swabia slain.

Mogoncia civitas magnum terræ motum kalendis Decembris sensit, et sequenti anno ex magna parte incendio conflagravit cum principali monasterio et aliis tribus.

Henry takes Rome.

Henricus rex hostiliter Romam adversus papam adiit, oppugnans eam; non tamen tenuit.

MCIII.——XXV.——MLXXXI.

A.D. 1081. William, bishop of Durham consecrated.

Willelmus abbas monasterii Sancti Vincentii a rege Willelmo electus, Dunholmensem episcopatum suscepit, et nonis Januarii ab archiepiscopo Thoma consecratus est.

MCIIII.——XXVI.——MLXXXII.

A.D. 1082. War between Henry and Gregory.

Prima Paschalis luna toto orbi iiii°. nonas Aprilis apparuit, cum prima esse deberet ii°. nonas Aprilis.

Multis homicidiis et prædationibus inter Henricum regem et Hildebrandum papam actis, in nocte Palmarum multi sunt occisi.

Odo of Bayeux imprisoned.

Rex Willelmus fratrem suum Odonem, Bajocensem episcopum, Normanniæ in custodiam posuit.

MCV.——XXVII.——MLXXXIII.

A.D. 1083. Wibert of Ravenna antipope.

Henricus urbem Romæ infregit et cepit. Wygbertum in sede apostolica constituit. Hiltibrandus vero Beneventum adiit, ubi usque ad obitum suum deguit. Henricus autem in Theutonicam patriam rediit.

Struggle between the abbot and monks of Glastonbury.

Seditio nefanda inter monachos et indigne nominandum abbatem Thurstanum Glastoniæ facta est, quem rex Willelmus de monasterio Cadomi, nulla prudentia instructum, eidem loco abbatem præfecerat. Hic inter cætera stultitiæ suæ opera, Gregorianum cantum aspernatus, monachos cœpit compellere, ut illo relicto cujusdam Willelmi Fescamnensis cantum discerent et cantarent. Quod dum ægre acciperent, quippe qui jam tam in hoc quam in cætero ecclesiastico officio secundum morem Romanæ ecclesiæ insenuerant, subito, armatus militari manu, illis ignorantibus, quadam die in capitulum irruit, Flor. W. 641.

[1] "Nota quod rex Henricus deposuit papam et alium loco suo substituit." M. in marg.

Flor. W. 641. monachos nimio terrore fugientes in ecclesiam ad altare usque persequitur, jaculisque et sagittis cruces et imagines ac feretra sanctorum manus militaris transfigens, unum etiam monachum sacrum amplexantem altare lancea transverberans, interemit; alium ad altaris crepidinem sagittis confossum necavit; cæteri vero, necessitate compulsi, scamnis et candelabris ecclesiæ fortiter se defendentes, licet graviter vulnerati, milites omnes retro chorum abegerunt; sicque factum est, ut duo occisi, quatuordecim vulnerati ex monachis, nonnulli etiam de militibus sauciati existerent. Hinc moto judicio, dum maxima abbatis esse culpa patuit, rex eundem abbatem summovit, et in monasterio suo in Nordmannia posuit. De monachis vero quamplures per episcopatus et abbatias, jussu regis, custodiendi dispersguntur. Cujus post mortem, idem abbas iterum abbatiam suam a filio ejus rege Willelmo quingentis libris argenti emit, et per ecclesiæ possessiones aliquot annis pervagatus, longe ab ipso monasterio, ut dignus erat, misere vitam finivit.

A.D. 1083. One of the monks killed.

The abbot removed; but afterwards restored.

Regina Matilda iiii°. nonas Novembris, feria v., decessit in Normannia, et Cadomi est sepulta.

The queen dies.

MCVI.——XXVIII.——MLXXXIV.

Apostolicus papa Hiltibrandus in extremis ad se vocavit unum de xii. cardinalibus quem multum diligebat, et confessus est Omnipotenti Deo et Sancto Petro ac toti ecclesiæ, valde se peccasse in pastorali cura quæ ei ad regendum erat commissa, suadenteque diabolo contra humanum genus odium et iram incitasse. Postea vero sententiam quæ in orbem terrarum effusa est pro augmento Christianitatis se cepisse dicebat. Tunc demum misit prædictum confessorem suum ad imperatorem et ad totam ecclesiam ut optarent illi indulgentiam, quia finem vitæ suæ aspiciebat et tam cito induebat se angelicam vestem; et dimisit ac dissolvit omnia vincula bannorum omnium suorum imperatori et omni populo Christiano, vivis et defunctis, clericis et laicis: et jussit eos abire de domo Theodorici et amicos Henrico ascendere; teste Mogontino archiepiscopo; nec multo post obiit.

A.D. 1084. Last doings and death of Pope Gregory VII.

Abbas Aldelmus Abbandoniensis ecclesiæ obiit; cui successit Rainoldus, et ipse monachus Gemmeticensis ecclesiæ.

Succession at Abingdon.

Rex Anglorum Willelmus de unaquaque hida per Angliam sex solidos accepit.

The king takes Danegeld.

MCVII.——XXIX.——MLXXXV.

Henricus rex Saxones bello vicit, patriam obtinuit, cosque sibi jurare et obsequi coegit; sed postquam exercitum dimisit, Saxones occulte cœperunt congregari adversus imperato-

A.D. 1085. Henry IV. beats the Saxons.

A.D. 1085. Conspiracy against him.

rem Henricum, volentes dolo eum occidere. Ille autem dolo comperto declinavit insidias eorum egrediendo de illa provincia. Flor. W. 641.

Edmund abbot of Pershore dies.

Eximiæ vir probitatis et venerationis, Persorensis abbas Edmundus, xvii. kalendas Julii, die Dominica, in bona senectute decessit, et a venerabili Glovernensi abbate Serlone sepultus est honorifice: cui successit Glavornensis monachus Turstanus.

Canute, king of Denmark, threatens an invasion.

Eodem anno rex Danorum Kanutus, cum classe valida, et auxilio soceri sui Roberti, Flandrensis comitis, in Angliam venire paratus erat. Unde rex Willelmus, de tota Gallia solidariis, pedonibus, et sagittariis multis millibus conductis, et nonnullis de Nordmannia sumptis, autumnali tempore Angliam rediit, et eis per totum regnum divisis, episcopis, abbatibus, comitibus, baronibus, vicecomitibus, ac regiis præpositis victum præbere mandavit. Sed ubi cognovit suos inimicos impeditos fuisse, partem exercitus remisit, partem per totam hyemem retinuit, et in Nativitate Domini curiam suam Glavornæ tenuit, ubi tribus suis capellanis, Mauricio scilicet Londoniensem, Willelmo Teofordensem, Roberto Cestrensem dedit præsulatum.

William levies a great force against him.

He keeps Christmas at Gloucester.

MCVIII.——XXX.——MLXXXVI.

A.D. 1086. Henry IV. defeated near Würzburg by the Swabians and Saxons.

Henricus rex juxta Wyrziburgum cum Suevis et Saxonibus bello congressus, et quorundam suorum perfidorum, in ipso conflictu se ad hostes convertentium, præsidio desertus, a quodam etiam collaterali suo in vertice ense percussus, dedit se cum paucis in fugam. Hostes vero insecuti usque ad urbem prædictam ceperunt eam, et episcopum Alberonem ab Henrico ob perfidiam expulsum ibidem restituerunt, expulso Mainardo episcopo ibidem ab Henrico constituto. Paulo post Henricus eandem urbem congregato exercitu obsedit et cepit, episcopoque Alberoni, quia suus erat patrinus, concessit ut remaneret sibi fidelis et episcopus urbis. Illo autem nolente Henrico subesse, Henricus, quia nimium pius erat, liberum illum permisit abire.

He takes Würzburg.

William directs the Domesday survey to be made.

Willelmus [1] rex fecit describi omnem Angliam, quantum terræ quisque baronum suorum possidebat, quot feudatos milites, quot carucas, quot villanos, quot animalia, immo quantum vivæ [pecuniæ] quisque possidebat in omni regno suo, a maximo usque ad minimum, et quantum redditus quæque possessio

[1] *Willelmus*] "Descriptio Angliæ facta per regem Willelmum." M. in marg.

Flor. W. 641. reddere poterat: et vexata est terra multis cladibus inde procedentibus. A.D. 1086.

Et in hebdomada Pentecostes filium suum Henricum, apud Westmonasterium, ubi curiam suam tenuit, armis militaribus honoravit. Nec multo post mandavit ut archiepiscopi, episcopi, abbates, comites, et barones, vicecomites, cum suis militibus, die kalendarum Augustarum sibi occurrerent Saresbiriæ; quo cum venissent, milites eorum sibi fidelitatem contra omnes homines jurare coegit. He knights his son Henry. Great homage at Salisbury.

Eo tempore, clito Edgarus, licentia a rege impetrata, cum ducentis militibus mare transiit, et Appuliam adiit; cujus germana, virgo Cristina, monasterium, quod Rumeseya nuncupatur, intravit, et vestem sanctimonialis habitus suscepit. Eodem anno animalium pestis, et magna exstitit aeris intemperies. Edgar Etheling goes to Apulia.

MCIX.——XXI.——MLXXXVII.

Flor. W. 642. Hoc anno, primo febribus, deinde fame, quamplures mortui sunt. Interea vorax flamma [consumpsit] omnes ferme civitates principales Angliæ, ecclesiam quoque Sancti Pauli Apostoli, cum majore et meliore parte Londoniæ. A.D. 1087. Calamities. London burnt.

Dani dominum suum regem Kanutum, vii. idus Julii, sabbato, in quadam ecclesia martyrizaverunt. S. Canute martyred.

Cicestrensis[1] episcopus Stigandus, abbas Sancti Augustini Scotlandus, abbas Batoniensis Alsius, abbas Persorensis Turstanus decesserunt. Deaths of the year.

Ante Assumptionem Beatæ Mariæ rex Willelmus in Franciam cum exercitu venit, et oppidum quod Mathantum nuncupatur, et omnes ecclesias in eo sitas, duosque reclusos, igne succendit, indeque in Normanniam rediit: sed in ipso reditu dirus dolor viscerum illum apprehendit, et magis ac magis de die in diem gravabat. Cum autem ingravescente ægritudine diem sibi mortis imminere sensisset, fratrem suum, Odonem Bajocensem episcopum, comites Morkarum et Rogerum, Siwardum cognomento Barn, et Wlnothum regis Haraldi germanum, quem a pueritia in custodia tenuerat, et omnes quos vel in Anglia vel in Normannia custodiæ mancipaverat, laxavit. Dein filio suo Willelmo regnum tradidit Angliæ, et Roberto, filio suo primogenito, qui tunc exulabat in Francia, comitatum concessit Normanniæ: et sic, cœlesti munitus viatico, postquam xx. annis, mensibus x., et xxviii. diebus, genti Anglorum præfuit, v^to^ iduum Septembrium die, regnum cum vita perdidit,[2] et William burns Mantes. He falls ill, releases his prisoners, gives England to Willam, Normandy to Robert; and dies Sept. 8.

[1] *Cicestrensis*] Cestrensis, M.

[2] *perdidit*] "Finis Vitæ Willelmi senioris et initium Vitæ Willelmi junioris." M. in marg.

A.D. 1087. He is buried at Caen.

Cadomi, in ecclesia Sancti Stephani Protomartyris, quam ipse a fundamentis construxerat bonisque ditaverat, sepultus requiescit.[1] Willelmus autem filius ejus Angliam festinato adiit, ducens secum Wlnotum et Morkarum; sed mox ut Wintoniam venit, illos, ut prius fuerant, custodiæ mancipavit, et vi°. kalendarum Octobrium eum, die Dominico, in Westmonasterio, a Lanfranco, Dorubernensi archiepiscopo, in regem consecratus est. Dein Wintoniam rediens, thesauros patris sui, ut ipse jusserat, per Angliam divisit, scilicet quibusdam principalibus ecclesiis x., quibusdam vi. marcas auri, quibusdam minus; ecclesiis etiam in civitatibus vel villis sitis per singulas denarios lx. dari; cruces, altaria, scrinia, textos, candelabra, situlas, fistulas, ac ornamenta varia gemmis, auro, argento, lapidibusque pretiosis redimita, per ecclesias digniores ac monasteria jussit dividi. Flor. W. 642.

William II. crowned, Sept. 26.

He seizes and distributes his father's treasures.

Ejus quoque germanus Robertus in Nordmanniam reversus, thesauros quos invenerat monasteriis, ecclesiis, pauperibus, pro anima patris sui, largiter divisit: et Ulfum, Haraldi quondam regis Anglorum filium, Dunecanumque,[2] regis Scottorum Macolini filium, a custodia laxatos, et armis militaribus honoratos, abire permisit.

Robert distributes the treasure in Normandy; and releases his prisoners.

MCX.——XXXII.——MLXXXVIII.

A.D. 1088. Parties in England divided between Robert and William.

Hoc anno inter primates Angliæ magna orta est discordia, pars etenim nobiliorum Normannorum favebat regi Willelmo, sed minima; pars vero altera favebat Roberto comiti Nordmannorum, et maxima; cupiens hunc sibi asciscere in regnum, fratrem vero aut fratri tradere vivum, aut regno privare peremptum. Hujus execrandæ rei principes exstiterunt Odo episcopus Bajocensis, qui et erat comes Cantuariensis, Robertus etiam comes Mortuniensis, frater ejus, et hic uterque frater Willelmi senioris erat, sed tantum de matre. Intererant

Odo opposes William.

---

[1] Willelmus Rex conquestor habuit tres filios, videlicet . . . . .
- Robertum antenatum qui cognominabatur Curtehose.
- Willelmum medium qui primo regnavit post patrem.
- Henricum postnatum.

Fratres Regis Willelmi senioris et conquestoris ex parte matris . . . .
- Odo Bajocensis episcopus, qui et comes erat Cantuariensis.
- Robertus comes Morituniæ.

M. in marg.

[2] *Dunecanum*] Dunechaldum, F. W.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
ST. MICHAEL'S COLLEGE
LIBRARY

Flor. W. 642. etiam prædicto consilio cum Roberto, nepote suo, comite Nordhumbriæ, Gosfridus episcopus Constantiensis, Rogerus comes Scrobbesbiriensis;[1] quod etiam erat pejus, Willelmus episcopus Dunolmensis. A.D. 1088. The bishop of Contances and his family oppose William.

Ea quoque tempestate prædictus rex illius, ut veri consiliarii, fruebatur prudentia; bene enim sapiebat; ejusque consiliis totius Angliæ tractabatur respublica. Hii erant quorum major terrenarum divitiarum in regno pollebat gloria. Commilitonum etiam, et consodalium conjurationis eis indies crescebat abundantia. The bishop of Durham also.

Execrabile autem hoc factum clam tractaverunt in Quadragesima, quod cito in palam prorumpi posset post Pascha; nam a regali se subtrahentes curia, munierunt castella; ferrum, flammas, prædas, necem excitaverunt in patria. Ecce factum execrabile, ecce bellum, et plusquam civile. Pugnabant enim parentes in filios, fratres in germanos, amici pridem in cognatos, ignoti in extraneos. Civil war breaks out.

Interea prædictus episcopus Bajocensis, munita Rovecestria, misit Nordmanniam, exhortans comitem Robertum cito venire in Angliam, nuncians ei rem gestam, affirmans paratum sibi regnum, et si sibi non desisteret, paratam et coronam. Rumore autem percussus insolito, comes exultat, amicis nunciat, quasi jam de victoria securus triumphat, plures ad prædam incitat. Odoni episcopo, patruo suo, auxiliarios in Angliam legat, se quantocius, congregato majori exercitu, secuturum affirmat. Missi a comite Roberto venerunt in Angliam, ab Odone episcopo ad custodiendum receperunt Rovecestriam; et horum ut primates Eustachius junior, comes Bononiæ, et Robertus de Bellesmo gerebant curam. Hujus vero rei ut ad aures pervenit regis notitia, insolita turbatur molestia; jure autem regio, militari, ut impiger, fretus audacia, mittit legatos, vocat quos sibi credit fidos, vadit Londoniam, belli tractaturus negotia, expeditionis provisurus necessaria. Congregato vero quantum ad præsens poterat Nordmannorum, sed tamen maxime Anglorum equestri et pedestri, licet mediocri, exercitu, statuens leges, promittens fautoribus omnia bona, fretus clementia Dei, qua major[em] hostium audiebat esse multitudinem, tendere disposuit Rovecestriam. Relatum enim erat ei, ibi esse episcopum Odonem cum omnibus suis, et cohortem ultramarinam. Hinc signa movens, cœptumque aggrediens iter, Tunebrigiam, cui præerat Gilbertus filius Ricardi, contrarium sibi invenit: obsedit, in biduo expugnavit, vulneratum Bisho p fortifies Rochester, and sends for aid from France. William collects a force of English, and goes into Kent. He takes Tunbridge.

Flor. W. 643.

[1] *Scrobbesbiriensis*] Sarisbiriensis, M. Saresberiensis, C.

A.D. 1088. Odo takes refuge in Pevensey castle.

Gilbertum cum castello ad deditionem coegit. Fama volans dicti pervenit ad Odonis aures, et cum sociis inito consilio, relinquens Roucestriam, cum paucis adiit castellum fratris sui Roberti Mortunensis comitis, quod Peveneseye dicitur, fratremque reperiens, eum ut se teneat hortatur, pollicens [se] securos ibi esse posse, et dum rex ad expugnandam Roucestriam intenderet, comitem Nordmanniæ cum magno exercitu venturum, seque suosque[1] liberaturum, et magna fautoribus suis dando præmia, regnum accepturum. Rex igitur, expugnata Tunebrigia, et ab incolis fidelitate accepta, relicto propter vulnus Gilberto, et castello in custodia locato, iturus ut disposuerat Roucestriam, audivit patruum recessisse et Peveneseia adiisse. Inito itaque salubri consilio, illum eo usque cum exercitu persequitur, sperans se belli citius finem assecuturum, si ante triumphare posset de principibus malorum prædictorum. Accelerat, machinas parat, patruum utrumque obsidet : locus erat munitissimus : ad expugnationem indies laborat. Interim circumquaque per Angliam tempestas sævit bellica : Roffenses Cantuariensibus inferunt et Londoniensibus cædes et incendia ; Lanfrancus enim archiepiscopus, et pene omnes optimates ejusdem provinciæ, erant cum rege.

Flor. W. 643.

The king pursues him.

Lanfranc takes the king's side.

Rogerus fautor Roberti erat in castello suo Arundello, comitis prædicti opperiens adventum.

Bristol is held by the Mowbrays, who devastate Somersetshire.

Gosfridus episcopus Constantiensis, in castello Bricstovia, socium conjurationis et perfidiæ habebat secum nepotem suum Robertum de Moubray, virum gnarum militiæ, qui congregato exercitu invasit Batoniam, civitatem regiam, igne succendit eam, et illa deprædata, transivit in Wiltuscyram, villasque depopulans, multorumque hominum strage facta, tandem adiit Givelcestriam, et eam obsedit, et expugnare disposuit. Pugnant exterius spe capti prædæ et amore victoriæ, repugnant intrinsecus acriter pro se suorumque salute. Tandem inter utrumque necessitatis vicit causa ; repulsus et tristis recedit Robertus privatus victoria. Willelmus de Owe Glowernensem invadit comitatum, regiam villam deprædatur Beorchelaum, per totam provinciam[2] ferro et flamma grande perpetrat malum. Dum autem hæc interim circumquaque perpetrantur mala, Bernardus de Novo Mercatu, Rogerus de Laceio, qui jam super regem invaserant Herefordam, Radulfus de Mortuo Mari, conjurationis socii, cum hominibus Rogeri comitis de Scrobbesbiria, congregato magno Anglorum, Normannorum, et Walensium exercitu, Wigorniensem irruperunt

William of Eu takes Berkeley.

Bernard of Neufmarché attacks Worcestershire, and threatens Worcester.

---

[1] *suosque*] suos, M. | [2] *provinciam*] om. F. W.

Flor. W. 643. in provinciam, affirmantes se igne crematuros ipsam[1] civitatem Wigreceastram, spoliaturos Dei et Sanctæ Mariæ ecclesiam, grandem de regis incolis fidelibus sumpturos vindictam. Hiis auditis, vir magnæ pietatis et columbinæ simplicitatis, Deo populoque quem regebat in omnibus amabilis, regi, ut terreno domino, per omnia fidelis, pater reverendus Wlstanus, Wygornensis episcopus, magna turbatur molestia, sed Dei respirans misericordia, jam quodammodo alter Moyses parat se viriliter staturus pro populo et civitate sua. Hostes ad bellandum parant arma; ipse pro imminente periculo fundit precamina, exhortans subditos ne desperent de Deo, Qui non pugnat gladio neque hasta. Normanni interim ineuntes consilium, rogant ipsum episcopum ut ab ecclesia transiret in castellum, tutiores se affirmantes de ejus præsentia, si majus incumberet periculum: diligebant enim eum valde. Ipse autem, ut erat magnæ et miræ mansuetudinis,[2] et pro regis fidelitate, et pro eorum dilectione, petitioni eorum adquievit. Interea audenter se parat in arma episcopalis familia: conveniunt castellani et omnis civium turma, occurrere se affirmant hostibus ex altera parte Sabrinæ fluminis, si eis hoc pontificis annueret licentia. Parati igitur et armis instructi, ipsum ad castellum euntem habent obviam, quam optabant requirunt licentiam; quibus libenter annuens, "Ite," inquit, "filii, ite in pace, ite securi, " cum Dei et nostra benedictione. Confidens ego in Domino, " spondeo vobis, non hodie vobis nocebit gladius, non quic- " quam infortunii, non quisquam adversarius. State in regis " fidelitate, viriliter agentes pro populi urbisque salute." Hiis dictis, alacres pontem reparatum transeunt, hostes de longinquo accelerantes conspiciunt; inter quos magna belli jam fervebat insania; contumaciter enim episcopi contemnentes mandata, in terram ipsius posuerunt incendia. Quo audito, episcopus ingenti concutitur dolore, videns debilitari res ecclesiæ; acceptoque inde consilio, gravi eos, ab omnibus qui circumaderant coactus, percussit anathemate. Res miranda, et Dei virtus et viri bonitas nimis in hoc prædicanda; nam statim hostes, ut sparsi vagabantur per agros, tanta membrorum percutiuntur debilitate,[3] tanta exteriorum oculorum attenuantur cœcitate, ut vix arma valerent ferre, nec socios agnoscere, nec eos discernere qui eis oberant ex adversa parte. Illos fallebat cœcitatis ignorantia, nostros confortabat Dei et episcopalis benedictionis confidentia. Sic illi insensati

A.D. 1088.

Bishop Wulfstan defends the city.

[1] *ipsam*] illam, M.

[2] *mansuetudinis*] magnitudinis, C. M.

[3] *debilitate*] "Nota grande mira- " culum de beato Wlstano." M. in marg.

A.D. 1088. The rebels are defeated before Worcester.

nec sciebant capere fugam, nec alicujus defensionis quærebant viam; sed Dei nutu dati in reprobum sensum, facili cedebant manibus inimicorum. Cæduntur pedites, capiuntur milites, cum Normannis tam Angli quam Walenses, cæteris vero vix debili elapsis fuga. Regis fideles cum pontificis familia, exultantes in gaudio, sine ulla diminutione suorum, redeunt ad propria: gratias referunt Deo pro rerum ecclesiæ incolumitate, gratias episcopo referunt de consilii ejus salubritate. Flor. W. 644.

MCXI.——XXXIII.——MLXXXIX.

A.D. 1089. Death of Lanfranc. May 22.

Dorubernensis archiepiscopus Lanfrancus, xi°. kalendas Junii, feria v., obiit. Eodem anno, iii°. idus Augusti, Sabbato, circa horam diei tertiam, terræ motus permaximus exstitit per Angliam.

MCXII.——XXXIIII.——MXC.

A.D. 1090. William invades Normandy.

Rex Anglorum Willelmus junior, fratri suo Roberto Nordmanniam adimere et suæ ditioni cupiens subjicere, primo castellum Walteri de Sancto Walerico, et castellum Odonis de Albamarlia, deinde alia sibi conduxit castella; et in eis milites, ut Normanniam devastarent, posuit. Qua re visa, et suorum infidelitate cognita, comes Robertus, legatis ad regem Francorum Philippum, dominum suum, missis, illum Normanniam venire fecit, unumque de castellis, in quo milites fratris sui fuerunt, ipse et rex obsederunt. Quod cum regi Willelmo nunciatum esset, non modica pecuniæ quantitate regi Philippo occulte transmissa, ut obsidione dimissa, domum rediret, flagitavit et impetravit.

He bribes King Philip.

MCXIII.——XXXV.——MXCI.

A.D. 1091. William obtains from Robert Eu, Fecamp, Mont S. Michel, and Cherbourg.

Mense Februario rex Willelmus junior Normanniam petiit, ut eam fratri suo Roberto abriperet; sed dum ibi moraretur, pax inter eos facta est, ea conventione ut comes regi comitatum de Owe, Fescamnense cœnobium, abbatiam in Monte Sancti Michaelis sitam, et Keresburk, et castella quæ a se defecerant, bono animo concederet; Cinomannicam vero provinciam, et castella quæ tunc in Normannia comiti reluctabantur, illius dominio rex subjugaret: omnibus etiam Normannis terras quas in Anglia ob fidelitatem comitis perdiderant, redderet, et tantum terræ in Anglia quantum conventionis inter eos fuerat comiti daret. Ad hæc etiam inter se constituerunt, ut si comes absque filio legali matrimonio genito moreretur, hæres ejus esset rex; modoque per omnia simili, [si] regi contigisset mori, hæres ejus fieret comes. Hanc con-

They agree to be each other's heirs.

Flor. W. 644. ventionem xii. ex regis, et xii. ex parte comitis, barones juramento firmaverunt. Interim germanus illorum Henricus Montem Sancti Michaelis, ipsius loci monachis quibusdam illum adjuvantibus, cum omnibus militibus quos habere potuit, intravit, regisque terram vastavit, [et ejus homines quosdam captivavit,] quosdam exspoliavit. Eapropter rex et comes, exercitu congregato, per totam Quadragesimam montem obsederunt, et frequenter cum eo bellum commiserunt, et homines et equos nonnullos perdiderunt. At rex cum obsidionis diutinæ pertæsus[2] fuisset, impacatus recessit, et non multo post Edgarum clitonem honore, quem ei comes dederat, privavit, et de Normannia expulit.

A.D. 1091. Their brother Henry seizes Mont S. Michel and is besieged there by them.

Edgar Etheling deprived.

Interea mense Julio[3] rex Scottorum Macolinus cum magno exercitu Nordhumbriam invasit; si proventus successisset, ulterius processurus, et vim Angliæ incolis illaturus. Noluit Deus; ideo ab incepto est impeditus: attamen antequam redisset, ejus exercitus de Nordhumbria secum non modicam prædam abduxit. Quo rex audito, cum fratre suo Roberto rediit Angliam mense Augusto; nec multo post, cum classe non modico et equestri exercitu, Scotiam profectus est, ut regem Scottorum Macolinum debellaret; sed priusquam illuc pervenisset, paucis diebus ante festivitatem Sancti Michaelis, fere tota demersa est classis, multique de equestri exercitu ejus fame et frigore perierunt; cui rex Macolinus cum exercitu in provincia Loidis occurrit. Quod videns comes Robertus, clitonem Edgarum, quem rex de Normannia expulerat, et tunc cum rege Scottorum degebat, ad se accersivit: cujus auxilio fretus, pacem inter reges fecit, ea conditione, ut Willelmo, sicut[4] patri suo obedivit, obediret Macolinus;[5] et Macolino xii. villas, quas in Anglia sub patre ejus habuerat, Willelmus redderet, et xii. marcas auri singulis annis daret. Sed pax inter eos facta non multo tempore duravit. Ipsum etiam Edgarum cum rege Willelmo comes pacificavit.

Malcolm invades Northumbria.

William returns and sends Robert to Scotland.

Edgar Etheling negotiates peace.

Idibus Octobris feria quarta, turrim Winchelcumbensis ecclesiæ vehemens ictus fulminis[6] concutiens, parietem juxta culmen ample perforavit, unamque de trabibus discidit, caputque imaginis Christi fortiter percussum in terram dejecit, et crus ipsius dextrum fregit. Imago etiam Sanctæ Mariæ, quæ juxta crucem stabat, ictu percussa ad terram decidit. Magnus deinde fumus cum nimio fœtore subsecutus, totam ecclesiam

Winchelcomb Abbey struck with lightning.

---

[1] *bellum*] prælium M.

[2] *pertæsus*] pertensus, C. M.

[3] *Julio*] Maio, F. W.

[4] *sicut*] om. M.

[5] *obediret*] "Nota, de Scotia "qualiter Rex Malcolmus vastavit "Northumbriam." M. in marg.

[6] *fulminis*] "Nota mirabilem ic- "tum fulminis." M. in marg.

A.D. 1091. Great storm at London.

replevit, et tamdiu duravit, quoad loci illius monachi cum aqua benedicta et incensu, et reliquiis sanctorum, officinas monasterii psalmos decantando circuirent. Nec minus, xvi°. kalendas Novembris, feria vi., turbo veniens ab Affrico pervalidus, Londoniæ plus quam sexcentas domos et ecclesias quamplures concutiendo diverberavit. In ecclesiam quoque Sanctæ Mariæ quæ dicitur ad Arcum irruens, in ea duos occidit homines, et tectum cum tignis in altum levans, et huc illucque diu per aera ferens, tandem sex de tignis, eo ordine quo tecto prius infixa erant, tam alte in terram defixit, ut de quibusdam eorum septima, de quibusdam vero octava pars appareret; erant enim viginti septem vel xxviii°. pedum longitudinis. Flor. W. 644. Flor. W. 645.

Robert leaves England in wrath; Dec. 23.

Post hæc rex de Nordhimbria per Merciam in West-Saxoniam rediit, et secum fere usque ad Nativitatem Domini retinuit comitem, sed conventionem inter eos factam illi persolvere noluit. Quod comes graviter ferens, x°. kalendas Januarii die, cum clitone Edgaro Normanniam repetiit.

Rival popes.

Erant duo, ut in Anglia ferebatur, qui dicebantur Romani pontifices, a se invicem discordantes, et ecclesiam Dei inter se divisam post se trahentes: Urbanus scilicet, qui primum[1] vocatus Odo, episcopus Hostiensis, et Clemens, qui Wybertus appellatus fuerat, archiepiscopus Raven[nen]sis.[2] Quæ res, ut de aliis mundi partibus sileamus, per plures annos ecclesiam Angliæ in tantum occupavit, ut ex quo Gregorius, qui et Hiltibrandus, defunctus fuit, nulli loco papæ usque ad hoc tempus subdi aut obedire voluerit. Sed Urbanum, pro vicario[3] beati Petri, Italia Galliaque receperat.

Respect for popes lost in England.

MCXIIII.——XXXVI.——MXCII.

A.D. 1092. London burnt. Salisbury Cathedral dedicated.

Civitas Londonia maxima ex parte incendio[4] conflagratur. Osmundus, Saresbiriensis episcopus, ecclesiam, quam Saresbiriæ in castello construxerat, cum adjutorio episcoporum Wacellini Wyntoniensis et Johannis Bathoniensis, nonis Aprilis, feria ii., dedicavit.

Remigius prepares for the dedication of Lincoln.

Antistes etiam Remigius, qui, licentia Willelmi regis senioris, episcopalem sedem de Deorceastre mutaverat[5] ad Lincolniam, constructam in ea ecclesiam pontificali cathedra dignam dedicare volebat, quia sibi diem mortis imminere sentiebat; sed Thomas Eboracensis archiepiscopus illi contradicendo resistebat, affirmans eam in sua parochia

---

[1] *primum*] primus, C.M.

[2] *Ravennensis*] Ravensis, C.M.

[3] "Vicarius papæ, nota," C. in margin.

[4] "Nota incendium Londoniæ." M. in marg.

[5] *mutaverat*] "Nota mutationem "sedis Lincolniensis episcopatus." M. in marg.

Flor. W. 645. esse constructam. At rex Willelmus junior, pro pecunia, quam ei Remigius dederat, fere totius Angliæ episcopis mandavit, ut, in unum convenientes, septenis idibus Maii ecclesiam dedicarent; sed biduo ante diem statutum, occulto Dei judicio, ipse episcopus Remigius migravit a sæculo, et ecclesiæ per hoc remansit dedicatio. Hiis actis, rex in Northimbriam profectus, civitatem quæ Britannice Kairleun,[1] Latine Legubalia vocatur, restauravit, et in ea castellum ædificavit. Hæc enim civitas, ut illis in partibus aliæ nonnullæ, a Danis paganis ante ducentos annos diruta, et usque ad id tempus mansit deserta.

A.D. 1092. Remigius dies two days before the day fixed. William rebuilds Carlisle.

MCXV.——XXXVII.——MXCIII.

Rex Willelmus junior, in regia villa quæ vocatur Aluwestan, vehementi percussus infirmitate, civitatem Glovernam festinanter adiit, ibique per totam Quadragesimam languosus jacuit. Qui cum se putaret cito moriturum, ut ei sui barones suggesserant, vitam suam corrigere, ecclesias non amplius vendere, nec ad censum ponere, sed illas regia tueri potestate, irrectas leges destruere, ac rectas statuere, Deo promisit. Insuper Anselmo Beccensi abbati, qui tunc in Anglia morabatur, Dorubernensem [archi]episcopatum, et cancellario suo Roberto, cognomento Bluet, Lincolniensem ii°. nonas Martii[2] dedit præsulatum. Sed Ancelmo nil de archiepiscopatu, præter id quod rex illi dari jusserat, accipere licebat, quoad tributum, quod post Landfranci obitum singulis annis inde acceperat, persolveretur.

A.D. 1093. Illness of the king at Gloucester. He gives the archbishopric of Canterbury to Anselm, and Lincoln to the chancellor.

Rys,[3] Wallanorum rex, in ipsa hebdomada Paschali, juxta castellum quod Brecheneyaun nominatur, in pugna occisus est.

Rhys killed at Brecon.

Ab illo die regnare in Wallonia reges desiere.

Rex Scottorum Macolinus, die festivitatis Sancti Bartholomæi Apostoli, regi Willelmo juniori, ut prius per legatos inter eos statutum fuerat, in civitate Glavorna occurrit, ut, sicut quidam primatum Angliæ voluerunt, pace redintegrata, stabilis inter eos amicitia firmaretur; sed impacati ab invicem discesserunt; nam Macolinum videre aut cum eo colloqui, præ nimia superbia et potentia, Willelmus despexit: insuper etiam illum ut, secundum judicium tantum suorum baronum, in curia sua rectitudinem ei faceret, constringere voluit; sed id agere, nisi in regnorum suorum confiniis, ubi

Malcolm comes to Gloucester; William refuses to see him.

---

[1] *Kairleun*] "Nota restauratio- | "nem Karleoli per regem Willel- | "mum juniorem." M. in marg.

[2] *ii°. nonas Martii*] om. F. W.

[3] *Ris*] "Nota principium defectus | "regum in Wallia." M. in marg.

A.D. 1093. Malcolm refuses homage.

reges Scottorum erant soliti rectitudinem facere Anglorum regibus, et secundum judicium primatum utriusque regni, nullo modo Macolinus voluit. Post hæc in sole signum apparuit valde mirabile; et comes Scrobbesbiriensis Rogerus, et Wydo abbas monasterii Sancti Augustini, et Paulus abbas monasterii Sancti Albani decesserunt. Decessit etiam eodem anno vir magnæ strenuitatis Flandrensis comes Rotbricthus, cui successit primogenitus filius ejus Robertus. Flor. W. 645.

Death of the earl of Shrewsbury, and of the count of Flanders.

Malcolm and his eldest son fall in battle against Robert Mowbray's forces.

Rex Scottorum Macolinus, et primogenitus filius ejus Edwardus, cum multis aliis, in Nordhimbria, die festivitatis Sancti Briccii, a militibus Roberti Nordhimbrorum comitis occisi sunt. Quorum morte cognita, regina Scottorum[1] Margareta tanta affecta est tristitia, ut subito magnam incideret infirmitatem. Nec mora, presbyteris ad se accersitis, ecclesiam intravit, eisque sua peccata confessa, oleo se perungi, cœlestique muniri viatico fecit, Deum assiduis et intentissimis precibus exorans, ut in hac ærumnosa vita diutius illam vivere non permitteret. Nec multo tardius exaudita est; nam post tres dies occisionis regis, soluta carnis vinculis, ut creditur, ad gaudia transivit[2] æternæ salutis. Quippe dum viveret, pietatis, justitiæ, pacis, et caritatis cultrix exstitit devota, frequens in orationibus, corpus vigiliis et jejuniis maceravit; ecclesias et monasteria ditavit, servos et ancillas Dei dilexit et honoravit, esurientibus panem frangebat, nudos vestiebat, omnibus peregrinis ad se venientibus hospitia, vestimenta, et alimenta præbebat, et Deum tota mente diligebat. Qua mortua, Dufenaldum, regis Macolini fratrem, Scotti sibi in regem elegerunt, et omnes Anglos qui de curia regis exstiterunt, de Scottia expulerunt. Quibus auditis, filius regis Macolini, Dunecanus, regem Willelmum, cui tunc militavit, ut ei regnum patris sui concederet, petiit et impetravit, illique fidelitatem juravit:[3] et sic ad Scotiam cum multitudine Anglorum ac Normannorum properavit, et patruum suum Dufenaldum de regno expulit, et in loco ejus regnavit.

Mourning and death of Queen Margaret.

Flor. W. 646.

Contest between Donald and Duncan for the Crown.

Duncan succeeds.

Deinde nonnulli Scottorum in unum congregati, homines illius pene omnes peremerunt, ipse vero cum paucis vix evasit. Verumtamen post hæc illum regnare permiserunt, ea ratione, ut amplius in Scotiam nec Anglos nec Nordmannos introduceret, sibique militare sineret.

Convenientibus ferme totius Angliæ episcopis, in quibus

---

[1] "De Scotia." C. M. in marg.

[2] *transivit*] "De morte beatæ "Margaretæ reginæ Scotiæ." M. "in marg.

[3] *juravit*] "Nota de fidelitate "regis Scotiæ facta regi Angliæ "Willelmo." M. in marg.

Flor. W. 646. Thomas Eboracensis archiepiscopus primatum tenebat, Ancelmum, Beccensem abbatem, pridie nonas Decembris consecraverunt antistitem. Eodem anno Willelmus comes de Owe, auri ingenti victus aviditate, et promissi honoris captus magnitudine, a naturali domino suo Roberto, Nordmannorum comite, cui fidelitatem juravit, defecit, et in Angliam ad regem Willelmum veniens, illius se dominio, ut seductor maximus, subjugavit.

A.D. 1093. Consecration of Anselm, Dec. 4.

Treachery of the Count of Eu.

MCXVI.——XXXVIII.——MXCIIII.

[1] Arfasto prius Willelmi comitis, et post Willelmi regis capellano, processu vero temporis Teodfordi episcopo, jam de medio facto, ejusque successore Willelmo, Herebertus, qui cognominabatur Losinga, quod ei ars adulationis nuper egerat, ex priore Fescamni et ex abbate Rameseiæ, empto præsulatu, Theodfordensis ecclesiæ factus est episcopus, patre suo Roberto ejusdem cognominis in abbatiam Wyntoniæ intruso. Verumtamen erroneum impetum juventutis abolevit pœnitentia; Romam profectus severioribus annis, ubi loci Simoniacum baculum et annulum deponens, indulgentia clementissimæ sedis iterum recipere meruit. Domum vero reversus, sedem episcopalem transtulit ad insignem mercimoniis et populorum frequentia vicum nomine Nordwyc, ibique monachorum congregationem instituit.

A.D. 1094. Herbert Losinga on his return from Rome transfers the see of Thetford to Norwich.

Rex Willelmus Heastingam adiit, ibidemque ecclesiam de Bello dedicari præcepit.

The king at Hastings.

Comes Nordmannorum Robertus fratri suo regi Willelmo juniori per legatos mandavit, pacem quam inter se firmaverant se diutius non servaturum; insuper vocavit perjurum et perfidum nisi conventionem inter illos in Nordmannia factam esset ei persoluturus. Ob hanc causam rex circa kalendas Februarii Hastingam adiit, et dum ibi moraretur, ecclesiam de Bello dedicari fecit. Ubi etiam Herebertum Teodfordensem episcopum pastorali baculo privavit. Latenter enim Urbanum papam adire et ab eo pro episcopatu suo quem sibi, et abbatiam quam patri suo Roberto ab ipso rege Willelmo mille libris emerat, absolutionem quærere voluit. Dein media Quadragesima rex Nordmanniam petiit: ad fratris colloquium sub statuta pace venit, sed impacatus ab eo recessit. Comes quidem Rotomagum perrexit. Rex ad Owe rediit, et in illo resedit,[2] solidarios undique conduxit, aurum, argentum, terras, quibusdam prima-

Robert proclaims war.

Battle Abbey consecrated.

The king crosses to Normandy and collects forces.

---

[1] "Nota quod sedes episcopalis "transfertur de Thetfordia usque "ad Norwicum." M. in marg.

[2] *resedit*] recedit, C.

A.D. 1094. He bribes Robert's followers. He takes Bures. Philip, in Robert's interest takes Argentan. Robert takes Houlme. William sends to England for aid. He takes the money of his soldiers. Rebellion in Wales. Invasion of Cheshire and Shropshire. Duncan king of Scots killed; Donald succeeds. William attacks the Welsh.

tum Normanniæ dedit, quibusdam promisit, ut a germano suo Roberto deficerent, et se cum castellis suæ ditioni subjicerent; quibus ad velle suum paratis, per castella, quæ prius habuerat, vel quæ tunc conduxerat, suos milites distribuit. Interea castellum quod Bures vocatur expugnavit, comitis milites in eo captos partim in Anglia custodiendos misit, partim in Nordmannia custodiæ mancipavit; et fratrem suum multis modis vexans, exhæredare laboravit. At ille necessitate compulsus, dominum suum, regem Francorum Philippum, cum exercitu Nordmanniam adduxit; sed rex Argentinum castellum obsedit, et ipso die obsessionis, septingentos milites regis cum bis totidem scutariis, et castellanis omnibus qui intus erant, sine sanguinis effusione cepit, captosque in custodia tamdiu custodire[1] mandavit, donec quisque se redimeret; et post hæc in Franciam rediit. Comes vero Robertus castellum quod Holm nuncupatur obsedit, donec Willelmus Peverel, et octingenti homines, qui id defendebant, illi se dederunt. Quod cum regi innotuerit, nunciis in Angliam missis, viginti millia peditum in Nordmanniam sibi jussit in auxilium mitti. Quibus ut mare transirent, Hastingæ congregatis, pecuniam quæ data fuerat eis ad victum, Ranulfhus Passeflabardus præcepto regis abstulit, scilicet, unicuique x. solidos, et eos domum repedare mandavit; pecuniam vero regi transmisit. Flor. W. 646.

Interea gravi et assiduo tributo, hominumque mortalitate, præsenti et anno sequenti, tota vexabatur Anglia. Ad hæc etiam primitus North-Wallani,[2] deinceps Westu-Wallani et Suthu-Wallani, servitutis jugo, quo diu premebantur, excusso, et cervice erecta, libertatem sibi vendicare laborabant. Unde collecta multitudine, castella quæ in Westu-Walania firmata erant, frangebant, et in Cestrensi, Scrobbiriensi, et Herefordensi provincia frequenter villas cremabant, prædas agebant, et multos ex Anglis et Nordmannis interficiebant. Fregerunt et castellum in Mewania insula, eamque suæ ditioni subjiciebant.

Interim Scotti regem suum Dunechan, et cum eo nonnullos, suasu et hortatu Dufenaldi,[3] per insidias peremerunt, et illum sibi regem rursus constituerunt. Post hæc rex Willelmus iiii°. kalendas Januarii Angliam rediit, et ut Wallanos debellaret, mox exercitum in Walloniam duxit, ibique homines et equos perdidit multos.

---

[1] *custodire*] detineri, F. W.

[2] "Nota de Walensibus." M. in marg.

[3] "Nota quod Scoti regem suum "occiderunt." M. in marg.

MCXVII.——XXXIX.——MXCV. A.D. 1095.

Flor. W. 646. [1] Vir venerabilis et valde mirabilis vitæ, Wlstanus, episcopus sanctæ Wygorniensis ecclesiæ, ab adolescentia Divinis mancipatus servitiis, post multos sancti sudoris agones, quibus pro gloria regni cœlestis adipiscenda magna mentis devotione et humilitate sedulus Deo servivit intentissime, die mensis Januarii octavo decimo, noctis septimæ Sabbati, hora mediante Flor. W. 647. septima, migravit e sæculo; anno a primo sæculi die, certa scripturæ ratione Divinæ v̄.cc°.xc°.ix°., noni magni anni quingentesimo vicesimo nono, noni vero magni ab initio sæculi anni, cccc°. lxx°. sexto, a passione Domini secundum Evangelium Mathæi,[2] m°.lxxx°. quarto; juxta chronicam Bedæ m°.lx°. sexto; secundum Dionysium m°.lx°. primo; ab adventu Anglorum in Brittanniam dcc° xl^mo v°.; ab adventu Sancti Augustini quadringentesimo nonogesimo viii°.; a transitu Sancti Oswaldi archipræsulis c°.iii°.; undecimi magni Paschalis cycli tricesimo secundo; decimi vero a capite mundi quingentesimo x°.; secundi solaris cycli quarto; bissextilis cycli 3^tie; secundi decennovenalis cycli xiii°.; secundi lunaris cycli x°., hendecadis v°.; indictionalis cycli iii°.; lustro suæ ætatis xviii°.: sui vero pontificatus septimi lustri anno tertio. Miroque modo, ipsa hora sui transitus, suo quem specialiter dilexerat amico, Roberto, Herefordensi episcopo, in oppido quod Crikkelade vocatur, in visione apparuit, illique ad se tumulandum Wigorniam properare mandavit. Annulum etiam cum quo pontificalem susceperat benedictionem, neminem Deus passus est digito extrahere, ne post mortem vir sanctus suos videretur fallere, quibus prædixerat sæpissime, nec illum vita comite se velle perdere, nec etiam sepulturæ suæ die. Pridie nonas Aprilis in nocte visæ sunt stellæ cadere quasi de cœlo.

Death of S. Wulfstan, bishop of Worcester, Jan. 18.

He appears to the bishop of Hereford.

Walterus, Albinensis episcopus, sanctæ Romanæ ecclesiæ legatus, ab Urbano papa missus, ante Pascha venit Angliam, pallium pro quo rex Willelmus anno præcedenti miserat, illi deferens; quod juxta condictum die Dominica, quæ erat iiii. idus Junii,[3] ab eodem Cantuariam super altare Salvatoris delatum, ab Anselmo assumptum est, atque ab omnibus pro reverentia Sancti Petri suppliciter deosculatum.

The pall brought from Rome for Anselm.

Vir magnæ religionis, Herefordensis episcopus Robertus, vi. kalendas Julii, feria 3^tia [4] obiit. Huic prædictus Wygornensis episcopus Wlstanus, xxx°. die postquam de hoc sæculo migravit, denuo in visione apparuit, eumque pro sui negligentia et

Death of the bishop of Hereford, June 26.

---

[1] "De morte pretiosa beati Wl- "stani." M. in marg.

[2] *Mathæi*] om. F. W.

[3] *Junii*] Januarii, C.M.

[4] 3^tia.] with MS. B. of Florence.

A.D. 1095. He had a vision of S. Wulfstan.

ignavia acriter corripuit, admonuitque ut tam de suæ vitæ quam sibi subjectorum emendatione, quam vigilantissime posset, studeret; quod si faceret, dicebat eum omnium peccaminum a Deo posse veniam cito promereri; adjunxitque quod non diu in cathedra qua tunc sedebat, sedem haberet, sed secum, si vigilantior esse vellet, coram Deo convivari deberet. Fuerant enim hii ambo patres nimia caritate in Dei dilectione, et ad se invicem conjuncti; ideoque credi fas est, ipsum qui prius de hoc sæculo ad Deum migravit, sollicitudinem egisse sui dilectissimi, quem in hoc sæculo reliquit, et ut quam citius simul ante Deum gauderent operam dedisse. Flor. W. 647.

Conspiracy of Robert Mowbray and William of Eu to set up Stephen of Aumâle as king.

Nordhumbrenses comites[1] Robertus de Mubray et Willelmus de Owe, cum multis aliis, regem Willelmum regno vitaque privare, et filium amitæ illius, Stephanum de Albamarno, conati sunt regem constituere, sed frustra; nam ea re cognita, rex exercitu de tota Anglia congregato, castellum prædicti comitis Roberti, ad ostium Tynæ fluminis situm, per duos menses obsedit; et interim, quadam munitiuncula expugnata, ferme omnes meliores comitis milites cepit, et in custodiam posuit; dein obsessum castellum expugnavit, et fratrem comitis, et equites, quos intus inveniebat, custodiæ tradidit.

William besieges Bamborough.

Post hæc ante Benbanburc, id est, Urbem Bebbæ reginæ, in quam comes fugerat, castellum firmavit, idque Malveysin nominavit, et in illo militibus positis, in Sudhumbriam rediit. Post cujus discessum, comiti Roberto vigiles Novi Castelli promisere in id se permissuros illum intrare, si veniret occulte. Ille autem lætus effectus, quadam nocte cum xxx^ta militibus ut id perageret exivit. Quo cognito, equites qui castellum custodiebant illum insequentes, ejus exitum custodibus Novi Castelli per nuncios intimaverunt. Quod ille nesciens, die Dominica tentavit peragere cœpta, sed nequivit, deprehensus enim erat. Eapropter ad monasterium Sancti Oswyni regis et martyris fugit, ubi sexto die obsessionis suæ graviter in crure est vulneratus, dum suis adversariis repugnaret, quorum multi perempti, multi sunt vulnerati, de suis quoque nonnulli vulnerati, omnes sunt capti; ille vero in ecclesiam fugit, de qua extractus, in custodiam est positus.

Robert flies to Tynemouth, and is taken there.

The king invades Wales.

Interea Walenses[2] castellum Muntgumry fregerunt, et Hugonis Scrobesbyriæ comitis homines in illo nonnullos occiderunt: unde rex iratus, expeditionem cito mandavit, et post festivitatem Sancti Michaelis exercitum in Walloniam duxit,

---

[1] *Nordhumbrenses comites*] Northymbrensis comes, F. W.: the text appears to be erroneous.

[2] *Walenses*] "Nota de Walensibus." M. in marg.

Flor. W. 647. ibique homines et equos quamplures perdidit. Qui inde reversus, comitem Robertum ad Bebbanburc duci et ejus oculos erui jussit, nisi uxor illius ac propinquus ejus Moreal castrum redderent: qua necessitate compulsi, castellum reddiderunt: comes autem forti custodiæ mancipandus ad Wyndesoram est ductus, Moreal vero factæ traditionis causam regi detexit. A.D. 1095. Bamborough is taken. Robert Mowbray imprisoned at Windsor.

MCXVIII.——XL.——MXCVI.

Dunholmensis episcopus Willelmus apud Wyndesoram, in curia regis, kalendis Januarii, feria iv^ta, obiit, et Dunholmi est sepultus. Octavis Epiphaniæ apud Searesbiriam celebrato concilio, Willelmi[1] de Owe in duello victi oculos eruere et testiculos abscidere; et dapiferum illius Willelmum de Alderi, filium amitæ illius, traditionis conscium, jussit rex suspendi; comitem vero Odonem de Campania, prædicti scilicet Stephani patrem, Philippum Rogeri Scrobbesbyriensis comitis filium, et quosdam alios traditionis participes, in custodia posuit. A.D. 1096. The bishop of Durham dies. Council of Salisbury. Punishment of the conspirators.

Urbanus papa venit in Galliam,[2] et apud Clarum Montem, Quadragesimali tempore, synodo celebrata, ad Turcos, Sara-
Flor. W. 648. cenos, Turcopolos, aliosque paganos debellandos, Jerusalem proficisci hortatus est Christianos; cujus hortatu, mox in ipsa synodo comes Sancti Egidii Raymundus, et cum eo multi alii, cruce signati, peregrinationem se pro Deo subituros, et quod suaserat peracturos spoponderunt. Quibus auditis, de Italia, Germania, Gallia, Anglia, cæteri Christiani ad eandem profectionem certatim se paravere. Quorum duces et primates exstiterunt Podiensis episcopus, Ostiensis episcopus, cum aliis episcopis quampluribus, Petrus monachus, Hugo Magnus, Philippi regis Francorum germanus, dux Lothariensis Godefridus, Carnotensis comes Stephanus, Nordmannorum comes Robertus, Flandrensis comes Robertus, duo germani Godefridi ducis, Bononiensis comes Eustachius et Baldewinus, prædictus comes Raimundus, Beomundus Roberti Viscardi filius. Sampson Wygorniensis episcopus ab Anselmo, Doruberniæ archiepiscopo, Londoniæ,[3] in ecclesia Sancti Pauli xvii°. kalendas Julii, die Dominica, consecratur. Council of Clermont; preaching of the Crusade. Sampson bishop of Worcester.

Post hæc comes Nordmannorum Robertus, cum Jerusalem cum aliis proficisci[4] animo proponeret, nunciis in Angliam Duke Robert pledges

[1] *Willelmi*] "Nota de captione "Willelmi de Owe, cujus oculi eruebantur et testiculi abscidebantur." M. in marg.

[2] *Galliam*] Angliam, C.

[3] *Londoniæ*] om. M.

[4] *proficisci*] "Nota de profectione "Roberti Curtehose ad Jerusalem." M. in marg.

A.D. 1096. Normandy to William.

missis, germanum suum regem Willelmum petiit, ut, inter se pace redintegrata, illi decem millia marcas argenti præstaret, et ab eo Nordmanniam in vadimonium acciperet: qui mox petitioni ejus satisfacere gestiens, indixit majoribus Angliæ, ut quisque iliorum pro posse sibi pecuniam festinanter accommodaret. Idcirco episcopi, abbates, abbatissæ, aurea et argentea ecclesiæ ornamenta fregerunt, comites, barones, vicecomites, suos milites et villanos spoliaverunt, et regi non modicam summam auri et argenti detulerunt. Ille autem mense Septembri mare transiit, pacem cum germano suo fecit, vi. sexcentas lx[a].vi. libras illi præstitit, et ab eo Nordmanniam in vadimonium accepit. Flor. W. 648.

William visits Normandy.

MCXIX.——XLI.——MXCVII.

A.D. 1097. William returns to England, invades Wales, and sends Edgar Etheling to Scotland.

Rex Anglorum Willelmus Quadragesimali tempore Angliam rediit, et post Pascha cum equestri et pedestri exercitu secundo profectus est in Walloniam, ut omnes masculini sexus internecioni daret; at de eis vix aliquem capere potuit[1] aut interimere, sed de suis nonnullos, et equos perdidit multos. Post hæc clitonem Edgarum ad Scotiam cum exercitu misit, ut in ea consobrinum suum Edgarum, Macolini regis filium, patruo suo Duvenaldo, qui regnum invaserat, expulso, regem constitueret.

Capture of Nice. Comet.

Christiani ceperunt Niceam civitatem xiii°. kalendas Julii, Sabbato. Stella quæ dicitur cometis, iii°. kalendas Octobris per xv. dies apparuit. Nonnulli signum mirabile[2] et quasi ardens, in modum crucis, eo tempore se vidisse in cœlo affirmabant.

Exile of Anselm.

Mox inter regem et Dorubernensem archiepiscopum Anselmum orta dissensione, quia ex quo archipræsul effectus est, synodum tenere, et prava, quæ per Angliam pullulaverant, non licuit corrigere, mare transiit, et ad tempus in Gallia mansit, et post ad papam Urbanum Romam perrexit.

The king goes to Normandy.

Rex autem, circa festivitatem Sancti Andreæ, de Anglia Nordmanniam profectus est.

Death of the abbots of S. Edmunds, and Abingdon.

Eximiæ vir religionis, monasterii Sancti Edmundi abbas, Baldewynus, genere Gallus, artis medicinæ bene peritus, iiii°. kalendas Januarii, feria iii[a]., in bona senectute decessit, et in medio choro principalis ecclesiæ[3] requiescit. Decessit etiam dominus Reginaldus abbas Abbandoniæ.[4]

---

[1] *potuit*] "Rex Willelmus ivit in "Walliam et nihil profecit." M. in marg.

[2] *mirabile*] "Nota mirabile." M. in marg.

[3] *ecclesiæ*] sepultus, ins. M., F. W.

[4] *Decessit . . . . . Abbandoniæ*] From MS. B. of Florence. Placed under A.D. 1098, in C. and V.

MCXX.——XLII.——MXCVIII.

Flor. W. 648. Wintoniensis episcopus Wacellinus, 3tio. nonas Januarii, die Dominica, obiit. Et abbas monasterii Sancti Petri de Burch, Thuroldus, et abbas Novi Monasterii, Robertus, obierunt. Æstatis tempore rex Anglorum Willelmus junior civitatem quæ Cinomannis vocatur, magnamque partem illius provinciæ, per vim suæ ditioni subegit.[1] Interea comes Hugo de Leceastra, et Hugo de Scrobbesbiria, Mewaniam insulam, quæ consuete vocitatur Anglesege, cum exercitu adierunt, et multos Walanorum quos in ea ceperunt occiderunt, quosdam vero, manibus vel pedibus truncatis, testiculisque abscisis, excæcaverunt. Quendam etiam provectæ ætatis presbyterum, nomine Kenredum, a quo Wallani in hiis quæ agebant consilium accipiebant, de ecclesia extraxerunt, et ejus testiculis abscisis et uno oculo eruto, linguam illius absciderunt: sed die tertia, miseratione Divina, reddita illi est loquela.[2]

A.D. 1098. The bishop of Winchester dies. William takes Le Mans. The earls of Leicester and Shrewsbury ravage Anglesey.

Eo tempore rex Norreganorum Magnus, filius regis Olavi, filii regis Haraldi Harvagri, Orcadas et Mevanias insulas cum suo adjecisset imperio, paucis navibus advectus illuc venit. At cum ad terram rates appellere vellet, comes Hugo de Scrobbesbiria, multis armatis militibus in ipsa maris ripa illi occurrit, et, ut fertur, mox ab ipso rege sagitta percussus, die vii°. quo crudelitatem in præfatum exercuerat presbyterum, interiit.

The earl of Shrewsbury killed by Magnus king of Norway.

Antiochia civitas[3] a Christianis iii°. nonas Junii, feria iv., capta est: in qua, paucis diebus transactis, lancea qua mundi Salvator in crucis pendens patibulo vulneratus fuit, Andrea [apostolorum] mitissimo revelante, in ecclesia Sancti Petri Apostoli inventa est. Cujus inventione Christiani animati, iiii°. kalendas Julii, feria ii^a^., secum illam deferentes, de civitate exierunt, et cum paganis prælio commisso, Curbaran principem militiæ Soldani Persiæ,[4] et Turcos, Arabes, Saracenos, Publicanos, Azimatos, Persas, Agulanos, et alias multas gentes in ore gladii fugantes, multis millibus ex eis occisis, Dei virtute plenam victoriam habuerunt. Splendor insolitus per totam fere noctem, v. kalendas Octobris, emicuit. Eodem anno ossa regis et martyris Kanuti, de tumulo levata, in scrinio honorifice sunt collata.

Antioch taken by the Crusaders.

Translation of S. Canute.

---

[1] *subegit*] coegit, M.

[2] *loquela*] "Nota mirabile quod "privatus lingua loquebatur." M. in marg.

[3] "Nota de captione Antiochiæ, "et de inventione lanceæ lateris "Christi." M. in marg.

[4] *Persiæ*] Periciæ, M.

A.D. 1098. Roger Wiscard besieges Capua. Council of Bari in which Anselm confounds the Grecks.

Rogerus dux Apuliæ, adunato grandi exercitu, Capuanam civitatem a sua ditione resilientem obsedit. Flor. W. 649.

Urbanus papa, comitante secum Dorubernensi archiepiscopo Anselmo, ut illi mandarat, ad concilium quod apud Barum kalendis Octobris celebrari constituit, proficiscitur; in quo concilio plurima de fide catholica ab apostolico disserta sunt facunda ratione. Ubi etiam mota quæstione ex parte Græcorum, evangelica auctoritate probare volentium Spiritum Sanctum processionem non habere nisi tantum a Patre, præfatus Anselmus sic[1] de negotio tractavit, disseruit, absolvit, ut in ipso conventu nemo existeret, qui non inde sibi satisfactum consentiret.[2]

MCXXI.——XLIII.——MXCIX.

A.D. 1099. Council at Rome; decrees on investitures; and on clerical homage.

Urbanus papa, iii[a]. hebdomada Paschæ, magnum concilium tenuit Romæ; in quo recisis recidendis, et statutis statuendis in adversarios sanctæ ecclesiæ, excommunicationis sententiam in omnes laicos investituras ecclesiarum dantes, et omnes easdem investituras de manibus eorum accipientes,[3] necnon omnes in officium sic dati[4] honoris hujusmodi consecrantes, cum toto concilio papa intorsit. Eos quoque anathematis vinculo colligavit, qui pro ecclesiasticis honoribus laicorum hominum homines fiunt; dicens, nimis execrabile videri, ut manus quæ in tantam eminentiam excreverant, ut, quod nulli angelorum concessum est, Deum cuncta creantem suo signaculo creent, et Eundem Ipsum, pro redemptione et salute totius mundi, summi Dei Patris obtutibus offerant, in hanc ignominiam[5] detrudantur, ut ancillæ fiant earum manuum quæ die ac nocte obscenis contactibus inquinantur, sive rapinis ac injustæ sanguinum effusioni addictæ commaculantur. "Fiat, "fiat," ab omnibus est clamatum, et in hiis consilium consummatum. Post hæc archiepiscopus Lugdunum perrexit.

Anselm goes to Lyons.

Ranulf Flambard made bishop of Durham.

Rex Anglorum Willelmus junior in Angliam de Nordmannia rediit, et festivitate Pentecostes Londoniæ curiam suam tenuit: ac Ranulpho, quem negotiorum totius regni exactorem constituerat, Dunholmensem episcopatum dedit,[6] quem Thomas, Eboracensis archiepiscopus, ibi mox consecravit.

---

[1] *sic*] sicut, C., M.

[2] "Nota quod beatus Anselmus "Græce disputavit de Spiritu "Sancto." M. in marg.

[3] *accipientes*] recipientes, M.

[4] *dati*] danti C. ,M. "Nota quod "hic prohibentur investituræ spiri- "tualium fieri a laicis." M. in marg.

[5] *ignominiam*] ignorantiam, C., M.

[6] *dedit*] "Nota quod rex Angliæ "dedit episcopatus pro sua volun- "tate." M. in marg.

Flor. W. 649. Idus Julii, feria quinta, Jerusalem a Christianis capta est,[1] et post hæc xi°. kalendas Augusti, eadem feria, Lothariensis dux Godefridus ab omni exercitu in regem est electus. Urbanus papa iiii°. kalendas Augusti, feria v., obiit. A.D. 10 Jerusale taken: Godfrey chosen king.

Christiani cum Amiravisso principe militiæ, et secundo in potestate totius regni regis Babiloniæ, ante civitatem Ascalonam, ii°. idus Augusti eadem feria, bellum habentes maximum, Christo largiente, potiti sunt victoria. Victory at Ascalon.

Paschalis, vir venerandus, qui ab Hildibrando papa presbyter fuerat ordinatus, a Romano populo idus Augusti electus, die sequenti, id est xix°. kalendas Septembris, feria prima, in papam est consecratus. Paschal II. pope.

Tertio nonas Novembris mare[2] littus egreditur, et villas et homines quamplures, boves et oves innumeras, demersit. Flood in November.

Osmundus, Saresbiriensis episcopus, iii°. nonas Decembris, feria vi., obiit. S. Osmund dies.

MCXXII.——XLIIII.——MC.

Clemens papa, qui et Wybertus, obiit. A.D. 1100.

Idibus Julii die Dominica, ecclesia, quam venerandæ memoriæ abbas Serlo a fundamentis construxerat Glavornæ, ab episcopis Sampsone Wigornensi, Gundulpho Roffensi, Gerardo Herefordensi, et Herveas Bangornensi, dedicata est magno cum honore. Dedication of Gloucester Abbey church.

Deinde iiii°. nonas Augusti, feria v^a., indictione viii^a., rex Anglorum Willelmus junior, dum in Nova Foresta, quæ lingua Anglorum Ytenea vocatur,[3] venatu fuisset occupatus, a quodam Franco, Waltero, cognomento Tirello, sagitta incaute directa percussus, vitam finivit, et Wintoniam delatus, in Veteri Monasterio Sancti Petri est tumulatus. William Rufus shot in the New Forest, August 2.

Nec mirum, ut populi rumor affirmat, hanc proculdubio magnam Dei virtutem esse et vindictam. Antiquis enim temporibus, Edwardi scilicet regis, et aliorum Angliæ regum prædecessorum ejus, eadem regio incolis Dei cultoribus et ecclesiis nitebat uberrime; sed, jussu regis Willelmi senioris, hominibus fugatis, domibus semirutis, ecclesiis destructis, terra ferarum tantum colebatur habitatione, et inde, ut creditur, causa erat infortunii. Account of the New Forest.

Nam et antea

---

[1] *capta est*] "Nota de captione "Jerusalem a Christianis et elec- "tione regis Godefridi." M. in marg.

[2] *mare*] "Nota de mari qualiter "crescebat." M. in marg.

[3] *vocatur*] nuncupatur, M., V. "Finis vitæ regis Willelmi junioris; "et fuit tractus quadam sagitta in "Nova Foresta a quodam Willelmo "Tyrel." M. in marg.

A.D. 1100. Fatality of the New Forest.

ejusdem Willelmi junioris germanus, Ricardus,[1] in eadem foresta multo ante perierat, et paulo ante suus fratruelis, Ricardus, comitis scilicet filius Normannorum Roberti, dum et ipse in venatu fuisset, a suo milite sagitta percussus interiit. In loco quo rex occubuit, priscis temporibus ecclesia fuerat constructa, sed patris sui tempore, ut prædiximus, erat diruta. Flor. W. 649.

Portents of the reign of William.

Ejusdem regis tempore, ut ex parte prætitulatum est, in sole, luna, et stellis multa fiebant signa; mare quoque persæpe littus egrediebatur, et homines et animalia submersit, domos et villas quamplures subvertit; in pago qui Barucsyre nominatur, ante occisionem illius, sanguis de fonte tribus septimanis emanavit; multis etiam Nordmannis diabolus in horribili specie se frequenter in silvis ostendens, plura cum eis de rege et Ranulpho et quibusdam aliis locutus est. Nec mirum, nam illorum tempore fere omnis legum siluit justitia, causisque sub judicio[2] positis sola in principibus imperabat pecunia.

Tyrannical administration of Ranulf Flambard.

Denique eadem tempestate, nonnullis regis voluntati magis quam justitiæ obedientibus, Ranulphus contra jus ecclesiasticum, et sui gradus ordinem, presbyter enim erat, ad censum primitus abbatias, dehinc episcopatus, quorum patres a vita decesserant noviter, accepit a rege, et inde singulis annis illi persolvit non modicam summam pecuniæ; cujus astutia et calliditas tam vehemens exstitit, et parvo tempore adeo excrevit, ut placitatorem ac totius regni exactorem rex illum constitueret. Qui tanta potestate adepta, ubique locorum per Angliam ditiores ac locupletiores quosdam, rerum terrarumque ablatione, multavit; pauperiores autem gravi injustoque tributo incessanter oppressit, multisque modis, et ante episcopatum et in episcopatu, majores et minores communiter afflixit, et hoc usque ad ejusdem regis obitum; nam eo die quo occisus interiit, Dorubernensem archiepiscopatum, Wintoniensem et Saresbiriensem præsulatus in manu sua tenuit. Regnavit idem rex xiii.[3] annis, [minus] xxx[a]. octo diebus; cui successit junior frater suus Henricus, et mox nonis Augusti die Dominico, in Westmonasterio a Mauricio, Londoniensi episcopo, in regem est consecratus, sed a Thoma coronatus est.[4] Flor. W. 650.

Three bishoprics in the king's hands.

Coronation of Henry I.

Anno Domini M°.C°. obiit Willelmus junior, cui eodem anno

---

[1] *Ricardus*] "Nota de morte "Ricardi fratris regis et alterius "magni viri, occisorum in Nova "Foresta inter venandum." M. in marg.

[2] *judicio*] justitia, F. W.

[3] *xiii.*] xxx[a]., C., M.

[4] *sed a Thoma coronatus est*] This is not from Florence.

Flor. W. 650. rex Henricus successit.[1] Qui consecrationis suæ die sanctam Dei ecclesiam, quæ fratris sui tempore vendita et ad firmam erat posita, liberam fecit, ac omnes malas consuetudines et injustas exactiones, quibus regnum Angliæ injuste opprimebatur, abstulit, pacem firmam in toto regno suo posuit, et teneri præcepit; legem regis Edwardi omnibus in commune reddidit, cum suis[2] emendationibus quibus pater suus illam emendavit; sed forestas, quas ille constituit et habuit, in manu sua retinuit. Nec multo post Dunholmensem episcopum Ranulphum Londoniæ in Turre custodiæ mancipavit, et Dorubernensem archiepiscopum Anselmum de Gallia revocavit.

A.D. 1100. Promises of Henry made at his coronation.

Ranulf imprisoned and Anselm recalled.

Interea ab Jerusalem redierunt domum comites Robertus Flandrensis et Eustachius Bononiensis primitus, dein Normannorum comes Robertus, cum uxore quam in Sicilia desponsaverat, repatriavit. Interim rex Anglorum Henricus majores natu Angliæ congregavit Londoniæ, et regis Scottorum Macolini et Margaretæ reginæ filiam,[3] Matildem nomine, in conjugem accepit, quam Dorubernensis archiepiscopus Anselmus, Dominica, die festivitatis Sancti Martini, reginam[4] consecravit et coronavit.

Return of the Crusaders.

Marriage of Henry to Matilda of Scotland.

Venerandæ memoriæ, et vir religionis eximiæ, affabilis, et omnibus amabilis, Eboracensis archiepiscopus Thomas, xiiii°. kalendas Decembris, die Dominica, ex hac vita decessit Eboraci; cui successit Herefordensis episcopus Gerardus.

Thomas archbishop of York dies.

MCXXIII.——XLV.——MCI.

Dunholmensis episcopus Ranulphus, post Nativitatem Domini, de custodia magna calliditate evasit, mare transiit, Nordmannorum comitem Robertum adiit, eique suasit ut Angliam hostiliter adiret. Nec minus perplures hujus terræ principes, missis ad eum legatis, rogaverunt ut Angliam festinato veniret, coronam et regnum illi promittentes.

A.D. 1101. Ranulf Flambard escapes and stirs up strife in Normandy.

Civitas Glavornæ, cum principali monasterio et aliis, octavo idus Julii, feria quinta, incendio conflagravit.

Gloucester burned.

Comes Nordmannorum Robertus, equitum, sagittariorum, et peditum, non parvam congregans multitudinem, in loco qui Nordmannica lingua dicitur Ultresport, naves coadunavit. Quibus rex cognitis, butsecarlis[5] præcepit mare custodire, et observare ne quis de partibus Normanniæ fines adiret Angliæ.

Robert collects forces for an invasion of England.

---

[1] *Anno . . . successit*] Not from Florence. "Incipit regnum Henrici "primi, filii conquestoris." M. in marg.

[2] *suis*] illis, M., and so altered in C.

[3] *filiam*] "Henricus rex desponsavit Matildam filiam Malcolmi "regis Scottorum." M. in marg.

[4] *reginam*] om. M.

[5] *butsecarlis*] usecarlis, C., M.

A.D. 1101. Henry prepares to repel the invasion.

Ipse vero innumerabili exercitu congregato de tota Anglia, non longe ab Hastinga castra posuit in Suth-Saxonia; autumabat enim pro certo, fratrem suum illis in partibus navem appulsurum. At ille, consilio Ranulfi episcopi, quosdam de regis butsecarlis[1] adeo rerum diversarum promissionibus fregit, ut, fidelitate quam regi debebant postposita, ad se transfugerent, et sibi ad Angliam duces existerent. Paratis igitur omnibus, cum exercitu navem conscendit, et circa ad Vincula Sancti Petri, in loco qui Portesmut dicitur, appulit, statimque versus Wintoniam exercitum movens, apto in loco castra posuit. Ejus adventu cognito, quidam de primoribus Angliæ mox ad eum, ut ante proposuerant, transfugere, quidam vero cum rege ficta mente remansere: sed episcopi, milites gregarii, et [Angli][2] animo constanti cum illo perstitere, unanimiter ad pugnam parati cum illo descendere. Verum sapientiores utriusque partis, habito inter se salubri consilio, pacem inter fratres ea ratione composuere, ut tria millia marcarum[3] argenti singulis annis rex persolveret comiti, et omnibus suos pristinos honores, quos in Anglia pro comitis fidelitate perdiderant, restitueret gratuito; et cunctis, quibus honores in Normannia causa regis fuerant ablati, comes redderet absque pretio. Quibus pacatis, regis exercitus domum, comitis vero pars in Nordmanniam rediit, pars in Anglia secum remansit. Flor. W. 650.

Robert lands at Portsmouth.

The English adhere to Henry.

The brothers make peace.

Death of Godfrey of Bouillon.

Filius Eustacii senioris, comitis Bononiensis, Godefridus rex Jerosolimitanorum, qui præpotens exstiterat dux Lothariensium, diem clausit ultimum, et in ecclesia Golgathana[4] sepultus requiescit. Cujus post obitum, Christiani, unanimi consilio, ejus germanum sibi in regem elegerunt Baldewinum.

Restoration of Bridgenorth by Robert of Belesme.

Castle at Carrighova built.

Arcem quam in occidentali Sabrinæ fluminis plaga, in loco qui Brigge dicitur lingua Saxonica, Agelfleda Merciorum domina quondam construxerat, fratre suo Edwardo Seniore regnante, Scrobbesbiriensis comes Robertus de Beleasmo, Rogeri comitis filius, contra regem Henricum, ut exitus rei probavit, muro lato et alto summoque restaurare cœpit. Cœpit etiam in Wallia ædificare aliam, quæ Carloclove dicitur.

MCXXIIII.——XLVI.——MCII.

A.D. 1102. Robert of Belesme fortifies his castles.

Supradictus comes Robertus de Beleasmo, qui comitatum Pontivensis pagi rexit eo tempore, ac in Normannia castella possedit quamplurima, civitatem Scrobbesbiriam, et castellum in ea situm, castella [quoque] Arundel et Tikehil, alimentis,

---

[1] *butsecarlis*] usecarlis, C.

[2] *Angli*] om. C., M.

[3] *marcarum*] id est MM. libras argenti, ins. F. W.

[4] *Golgathana*] Golthana, C.

Flor. W. 651. machinis, armis, militibus, ac peditibus contra regem Henricum firmiter munivit. Muros quoque ac turres castellorum, videlicet Brigge et Carloclove, die noctuque laborando et operando, perficere omnibus modis festinavit. Wallanos etiam, suos homines, ut promptiores sibique fideliores ac paratiores essent ad id perficiendum quod volebat, honoribus, terris, equis, armis incitavit, variisque donis largiter donavit. Sed conatus illius et opera nimis cito sunt impedita; insidiis enim et conatibus ejus per certa indicia detectis, publicum hostem rex illum pronunciavit. Idcirco mox Wallanis et Nordmannis, quot tunc habere potuit, in unum congregatis, ipse et suus germanus Arnoldus partem Staffordensis pagæ vastaverunt, ac inde jumenta et animalia multa hominesque nonnullos in Walliam abduxerunt. At rex sine dilatione castellum ejus Arundel primitus obsedit, et castellis ante illud firmatis, [recessit].

A.D. 1102. He prepares a rebellion. Henry declares him a public enemy. Civil war. Siege of Arundel.

Deinde Robertum, Lindicolniæ civitatis episcopum, cum parte exercitus Tikehil obsidere jussit; ille autem Brigge cum exercitu pene totius Angliæ obsedit, machinas ibi construere et castellum firmare cœpit. Interim Wallonos, in quibus fiduciam magnam Robertus habuerat, ut juramenta quæ illi juraverant irrita fierent, et ab illo penitus deficerent, in illumque consurgerent, donis modicis facile corrupit.

Siege of Tickhill. and Bridgenorth. The king bribes the Welsh.

Infra xxx^ta^ dies civitate omnibusque castellis redditis, inimicum suum Robertum superavit, et ignominiose de Anglia expulit; germanum quoque illius Arnoldum paulo post, pro sua perfidia, simili sorte damnavit. Post hæc, in festivitate Sancti Michaelis, rex fuit Londoniæ apud Westmonasterium, et cum eo omnes principes regni sui, ecclesiastici et sæcularis ordinis; ubi duos de clericis duobus episcopatibus investivit, Rogerum videlicet cancellarium episcopatu Saresbiriensi, et Rogerum larderarium suum pontificatu Herefordensi. Ubi etiam Anselmus[1] tenuit magnum concilium de hiis quæ ad Christianitatem pertinent, consedentibus secum archiepiscopo Eboracensi Geraldo, Mauricio Londoniensi, Willelmo electo episcopo Wintoniensi, Roberto episcopo Lincolniensi, Sampsone Wygornensi, Roberto Cestrensi, Johanne Batoniensi, Hereberto Nordwicensi, Radulfo Cicestrensi, Gundulfo Rofensi, Herveo Bangornensi, et duobus investitis, Rogero et Rogero: Osbernus autem episcopus Exoniensis, infirmitate detentus, interesse non potuit. In hoc concilio plures abbates, Francigeni et Angli, sunt depositi, et honoribus privati, quos injuste adquisierunt, aut in eis inhoneste vixerunt, scilicet, Wydo Persorensis, Ald-

The castles are taken and Robert of Belesme exiled. Bishops invested. Great Council at Westminster under Anselm. Deprivation of abbots.

[1] *Anselmus*] archiepiscopus, ins. F. W.

A.D. 1102. Abbots deposed.

wynus Ramesensis, et ille de Tevestoce, Haimo de Cernel, et ille de Micelenei, Aegelricus de Mideltone, Godricus de Burc, Ricardus de Hely, Robertus de Sancto Edmundo. Præfatus Rogerus Herefordensi ecclesiæ electus episcopus, Londoniæ infirmitate percussus, mortuus est; et cancellarius reginæ, Reynelmus nomine, loco illius pari investitura subrogatus. Flor. W. 651.

Bishops nominated.

Mary of Scotland married to the Count of Boulogne.

Rex Anglorum Henricus Mariam, reginæ sororem, Eustachio, Bononiensium comiti, nuptum tradidit.

MCXXV.——XLVII.——MCIII.

A.D. 1103. Quarrel of Henry and Anselm on investiture.

Magna discordia facta est inter regem Henricum et Anselmum archiepiscopum, eo quod archiepiscopus nollet consentire ut rex daret investituras ecclesiarum, neque consecrare, neque communicare hiis quibus rex jam dederat ecclesias; quia apostolicus hoc sibi et omnibus interdixerat. Unde rex præcepit Gerardo, archiepiscopo Eboracensi, quatenus consecraret episcopos quibus[1] rex dederat investituras, scilicet [Willelmum] Giffardum, et Rogerum, qui fuit capellanus ejus, cui jam dederat Saresbiriensem ecclesiam.

The elect of Winchester refuses to be consecrated by the archbishop of York.

Gerardus præceptum regis suscepit, sed Willelmus, causa justitiæ, illud ad[2] benedictionem archiepiscopi Gerardi sprevit. Quare regis judicio suis omnibus exspoliatus, eliminatur a regno; et cæteri inconsecrati remanserunt. Reynelmus autem paulo ante episcopatum Herefordensem regi reddidit, quia intellexit se Deum offendisse in hoc, quod de manu laici alicujus[3] investituram ecclesiæ suscepisset.[4]

Anselm goes to Rome.

Anselmus archiepiscopus, post multas injurias et diversas contumelias quas passus est, rogatus a rege perrexit Romam, v°. kalendas Maii, sicut ei et regi convenit, habens in comitatu Willelmum Wintoniensis ecclesiæ electum antistitem, et abbates de abbatia depositos, Ricardum Elyensem et abbatem Ramesiensem Aldwinum.[5]

Robert of Normandy visits England.

Robertus comes Nordmanniæ venit in Angliam loqui cum fratre suo, et antequam redisset de Anglia perdonavit illi[6] ter mille marcas argenti, quas rex sibi omni anno per conventionem debuit.

Portent in Berkshire.

In provincia quæ nominatur Barucsyre, in loco qui dicitur Heamstede, visus est a multis sanguis effluere de terra.

---

[1] *quibus*] ipse, ins. F. W.

[2] *ad*] et, M., F. W.

[3] *alicujus*] aliam, C., M.

[4] *suscepisset*] Post hæc rex tenuit curiam suam in Pascha Wintoniæ, add. F. W.

[5] *Aldwinum*] Baldewinum, M.

[6] *illi*] om. F. W.

Flor. W. 651. Eodem anno, 3^tio^. idus Augusti, magna intemperies venti facta est, quæ tantum damnum fecit in fructibus terræ per Angliam, quantum qui tunc vixerunt, retroactis temporibus, nunquam viderunt. A.D. 1103. Great storm, Aug. 11.

MCXXVI.——XLVIII.——MCIIII.

Venerandi abbates, Walterus Eoveshampnensis, xiii°. kalendas Februarii, et Serlo Gloucestrensis, iiii°. nonas Martii, obierunt. A.D. 1104. Deaths.

Flor. W. 652. Rex Anglorum Henricus tenuit curiam suam apud Westmonasterium in Pentecosten. Henry keeps Whitsuntide at Westminster.

Tertia feria, id est vii°. [idus] Junii, quatuor circuli visi sunt circa solem albi coloris, circa horam sextam, quisque circulus sub alio, quasi essent picti. Mirati sunt omnes qui tunc viderunt, quia nunquam amplius talia visa sunt ab aliquo illorum. Wonders in the sky.

Willelmus comes de Mortonio exhæredatus est de tota terra sua quam habuit in Anglia. Forfeiture of the count of Mortain.

Non potest facile narrari miseria quam sustinuit isto tempore terra Anglorum propter exactiones regias.

Corpus Sancti Cuthberti episcopi, ob quorundam incredulitatem abbatum, pontificante Ranulpho episcopo, ostensum est, et a Radulfo Saiense abbate, cum capite Sancti Oswaldi regis et martyris, Sanctique Bedæ, multorumque sanctorum reliquiis, certo indicio incorruptum inventum est, præsente Alexandro comite, Edgari regis Scottorum fratre, postea rege. Hic quia tam sanctæ rei sibi licuit interesse, datis quamplurimis marcis auri et argenti, parari fecit scrinium, in quo sanctum corpus, novis indutum vestimentis, honorifice est reconditum. Translation of S. Cuthbert.

MCXXVII.——XLIX.——MCV.

Rex Anglorum Henricus transiit mare; omnes autem pene Nordmannorum majores, ad ejus adventum spreto comite, domino suo, et fide quam ei debebant, in aurum et argentum regis, quod ipse de Anglia attulerat,[1] cucurrerunt, eique castra munitasque civitates et urbes tradiderunt. Ille vero Baius, cum ecclesia Sanctæ Mariæ, quæ intus erat, combussit, et Cadomum fratri suo abstulit, et postea Angliam rediit, quia Nordmanniam sibi totam subjugare nequiverat, ut copiosiori pecunia fretus, rediens anno sequenti, quod residuum erat, exhæredato fratre suo, sibi subjiceret. Comes Willelmus de A.D. 1105. Henry goes to Normandy and takes Bayeux and Caen. He returns to collect larger supplies.

[1] *attulerat*] illuc portaverat, F. W.

A.D. 1105. Enmity of the count of Mortain.

Moretonio, ubicunque potuit, nocuit rebus et hominibus regis, propter honorem suum, quem perdiderat in Anglia. Flor W. 652.

MCXXVIII.——L.——MCVI.

A.D. 1106. Interview between Robert and Henry in England.

Robertus comes Nordmanniæ venit in Angliam, ut loqueretur fratri suo Henrico regi, quem invenit apud Nordhamtoniam. Tunc comes quæsivit ab eo ut redderet sibi ea quæ ceperat super eum in Nordmannia; cui rex omnia contradixit; quare comes iratus recessit, et mare transivit. In prima autem septimana Quadragesimæ, vi^a. feria, xiiii^o. kalendas Martii, in vespera, ostensa est quædam insolita stella,[1] et per xxv. dies, eodem modo eademque hora, visa est lucere inter austrum et occidentem: parva enim visa est et obscura, sed splendor, qui de ea exivit, valde erat clarus, et quasi ingens trabes de orientali et aquilonari parte claritas ingessit se in eandem stellam. Quidam dixerunt se plures insolitas stellas eo tempore vidisse. In Cœna autem Domini nocte visæ sunt duæ lunæ, paulo ante diem, una in oriente, et altera in occidente, et utraque plena, et erat eo die xiiii^a. luna. Quo anno facta nimis execrabilis contentio inter imperatorem Alemanniæ et filium ejus.

Comet in Lent.

Henry conquers most of Normandy.

Rex Anglorum Henricus, ante Augustum mensem transivit mare, vadens in Nordmanniam, cui omnes fere primi Nordmannorum se dederunt, exceptis Roberto de Beleasmo, Willelmo de Mortonio, et paucis aliis, qui se tenebant cum comite Roberto.

Capitulum.

The emperor Henry IV. dies.

Romanorum xcvi^us Henricus obiit; cui filius suus Henricus succedens regnavit xix. annis.

Reconciliation of Henry and Anselm at Bec, August 15.

Rex Anglorum Henricus, in Assumptione Beatæ Mariæ, Beccum venit, ubi ipse et Anselmus archiepiscopus in unum convenerunt, et tandem omnia [quæ] in diversa traxerant pacem et concordiam invenerunt. Non multo post idem archiepiscopus, jussu et rogatu regis, Angliam rediit. Congregato exercitu, rex ad quoddam castrum comitis de Moretonio, quod vocatur Tenercebrei, perrexit, et obsedit illud. Interim dum ibi moraretur, venit comes Robertus, frater regis, super eum cum exercitu suo, in vigilia Sancti Michaelis, et cum eo Robertus de Beleasmo, et comes Willelmus de Moretonio; sed jus et victoria facta est regis. Ibi captus est Robertus comes

Battle of Tenchebray.

[1] *stella*] "Nota mirabile de stellis." M. in marg.

Flor. W. 652. Nordmanniæ, et comes Willelmus de Moretonio, et Robertus de Stotevilla; Robertus autem de Beleasmo in fugam versus est. Willelmus Crispinus captus est, et plures alii cum eo. Hiis ita gestis, rex subegit sibi totam Nordmanniam, et secundum suam voluntatem dictavit, et hoc per litteras Anselmo archiepiscopo indicavit. A.D. 1106. Conquest of Normandy completed.

MCXXIX.——I.——MCVII.

Edgarus rex Scottorum viii°. idus Januarii obiit, cui Alexander frater suus successit. A.D. 1107. Alexander I. king of Scots.

Nordmannia sub regia pace disposita, duceque Nordmannorum Roberto, et comite Moretonii Roberto in Angliam sub captione præmissis, rex ipse ante Pascha in regnum suum reversus est. Robert imprisoned in England.

In kalendis Augusti conventus omnium episcoporum, abbatum, et procerum regni Londoniæ in palatio regis factus est, et per tres dies, absente Anselmo archiepiscopo, inter regem et episcopos satisfactum est de ecclesiarum investituris; quibusdam ad hoc nitentibus ut rex eas faceret more patris sui et fratris, non juxta præceptum et obedientiam apostolici; nam papa Paschalis in sententia quæ inde promulgata fuerat firmus stans, concesserat omnia quæ papa Urbanus æque ut investituras interdixerat: ac per hoc regem sibi de investituris consentaneum fecerat. Dehinc, præsente Anselmo, astante multitudine, annuit rex et statuit, ut ab eo tempore [1] [in] reliquum, nunquam per dationem baculi pastoralis vel annuli quisquam de episcopatu aut abbatia per regem vel quamlibet Flor. W. 653. laicam manum in Anglia investiretur; concedente quoque Anselmo, ut nullus in prælationem electus, pro hominio quod regi faceret, consecratione suscepti honoris privaretur. Council at London, Aug. 1. Anselm settles the quarrel on investiture.

Gerardus Eboracensis archiepiscopus sua manu imposita manui Anselmi, ut ipse volebat, interposita fide sua, pollicitus est, se eandem subjectionem et obedientiam ipsi et successoribus ejus in archiepiscopatu exhibiturum, quam Herefordensi ecclesiæ ab eo sacrandus [2] episcopus illi promiserat. Willelmus Wyntoniensi, Rogerus Saresbiriensi, Reynelmus Herefordensi, Willelmus Excestrensi, et Urbanus Clamorgatensi ecclesiæ, quæ in Wallonia est, electi episcopi, simul Cantuariam venerunt, et in die Dominica, quæ fuit 3^tio^. idus Augusti, pariter ab Anselmo consecrati sunt, ministrantibus sibi in hoc officio Gerard archbishop of York professes obedience to Anselm. Consecration of bishops.

---

[1] "Henricus rex concessit quod "ipse, non successores sui, confe- "rant episcopatus vel abbatias." M. in marg.

[2] *sacrandus*] sacrificandus, C., M.

A.D. 1107. Five bishops consecrated.

suffraganeis ipsius sedis, Gerardo archiepiscopo Eboracensi, Roberto Lincolniensi, Johanne Batoniensi, Hereberto Nordwycensi, Roberto Cestrensi, Ranulpho Dunholmensi. Nullus certe tunc temporis qui meminisset retroactis temporibus tot simul pastores electos et ordinatos in Anglia, nisi regis Edwardi Senioris tempore, quando Pleigmundus archiepiscopus [septem episcopos] septem ecclesiis in una die ordinavit. Flor. W. 653.

Deaths of great men.

Hoc etiam anno Mauricius Londoniensis episcopus, Ricardus Heliensis abbas, Robertus abbas de Sancto Edmundo, Milo Crispin, Robertus filius Hamonis, Rogerus Bigod, Ricardus de Retvers,[1] regis consiliatores, vita decesserunt.

A.D. 1108. Decrees of a council under Anselm and Thomas.

Hæc sunt statuta de archidiaconibus, [presbyteris, diaconibus, subdiaconibus,] et canonicis in quocunque gradu constitutis, quæ anno Dominicæ Incarnationis M°.C°.VIII°. statuerunt Anselmus archiepiscopus Cantuariensis, et Thomas electus archiepiscopus Eboracensis cum eo, omnesque alii Angliæ episcopi, in præsentia gloriosi regis Henrici, assensu baronum suorum:

On the married clergy.

" Statutum est ut presbyteri, diaconi, subdiaconi caste vivant,
" et feminas in domibus suis non habeant,[2] præter proxima con-
" sanguinitate sibi junctas, secundum hoc quod sancta Nicena
" synodus definivit. Illi vero presbyteri, diaconi, subdiaconi,
" qui post interdictum Londoniensis concilii feminas suas te-
" nuerant, vel alias duxerunt, si amplius celebrare voluerint
" missam, eas a se omnino sic faciant alienas, ut nec illæ in
" domos eorum, nec ipsi in domos earum intrent; sed neque
" in aliqua domo scienter conveniant, neque hujusmodi fe-
" minæ in territorio ecclesiæ habitent: si autem propter ali-
" quam [honestam causam][3] eas colloqui oporteat, cum duobus
" legitimis testibus [extra domum colloquantur. Si vero in
" duobus aut in tribus legitimis testibus,] vel publica paro-
" chianorum fama, aliquis eorum accusatus fuerit quod hoc
" statutum violaverit, purgabit se adjunctis secum ordinis sui
" idoneis testibus, vi. si presbyter, quatuor si diaconus, duo-
" bus si subdiaconus fuerit. Cui autem hæc purgatio defe-
" cerit, ut transgressor sacri statuti judicabitur. Illi autem
" presbyteri qui, Divini altaris et sacrorum ordinum contemp-
" tores, præelegerunt cum mulieribus habitare, a Divino officio
" remoti, omnique beneficio ecclesiastico privati, extra cho-
" rum ponantur, infames pronunciati. Qui vero rebellis et
" contemptor feminam non reliquerit, et missam præsump-

---

[1] *Retvers*] Betueis, C., M.

[2] *habeant*] "Hic statuitur per " Anselmum Cantuariensem archi- " episcopum continentia infra sacros " constitutis." M. in marg.

[3] *honestam causam*] om. C., M.

Flor. W. 653. " serit celebrare, vocatus ad satisfactionem, si neglexerit, octavo " die excommunicetur. A.D. 1108. Decrees of Council on the married clergy.

"Eadem sententia archidiaconos et canonicos omnes complec- " titur, et de mulieribus relinquendis, et de vitanda earum con- " versatione, et de districtione censuræ, si statuta transgressi " fuerint. Jurabunt archidiaconi omnes quod pecuniam non " accipient pro toleranda transgressione hujusmodi statuti, nec " tolerabunt presbyteros, [quos scient] feminas habere, missam " cantare, vel vicarios habere. Similiter decani facient. Qui " vero archidiaconus vel decanus hæc jurare noluerit, archidia- " conatum vel decaniam perdet. Presbyteri vero qui, relictis " mulieribus, Deo et sacris altaribus servire elegerint, xl^ta. " dies ab officio cessantes, pro se interim vicarios habebunt, in- " juncta eis pœnitentia, secundum hoc quod episcopis [eorum] " visum fuerit.

MCXXX.——II.——MCVIII.

Nonas Martii Roffensis ecclesiæ episcopus Gundulphus obiit. Strict laws of Henry on theft, and on the coinage.

Rex Anglorum Henricus pacem firmam legemque talem constituit, ut si quis in furto vel latrocinio deprehensus fuisset, suspenderetur. Monetam quoque corruptam et falsam sub tanta animadversione corrigi statuit, ut nullus qui posset deprehendi falsos denarios facere, aliqua redemptione, quin oculos et inferiores corporis partes perderet, juvari valeret. Et quoniam sæpissimè dum denarii eligebantur, flectebantur, rumpebantur, respuebantur, statuit ut nullus denarius vel obolus, quos et rotundos esse instituit, aut etiam quadrans, nisi[1] integer, esset. Ex quo facto magnum bonum toti regno creatum est, quia ipse rex Henricus[2] hæc in sæcularibus ad relevandas terræ ærumnas agebat.

Gerardus Eboracensis archiepiscopus obiit, pro quo Thomas, prædecessoris sui Thomæ fratruelis, eligitur. Death of archbishop Gerard:

Philippus rex Francorum obiit, cui Lodowicus filius suus successit. Rex Anglorum Henricus mare transiit. and of Philip I.

Anselmus archiepiscopus, ut rex rogaverat, Ricardum, Londoniensis ecclesiæ electum pontificem, in capella sua apud Pagaham consecravit, ministrantibus ei in hoc officio Willelmo episcopo Wintoniensi, Rogero Saresbiriensi, Radulfo Cicestrensi, et Willelmo Execestrensi, accepta prius ab eo consueta professione de obedientia et subjectione sua. Post hæc Cantuariam venit, et Radulfum Saiensem abbatem, virum religio- Henry goes to Normandy. Consecration of bishop Richard of London.

Flor. W. 654.

[1] *nisi*] om. F. W.

[2] *Henricus*] om. F. W.

A.D. 1108. Ralph bishop of Rochester consecrated.

sum, pro Gundulpho, ad Roffensem ecclesiam, 3tio. idus Augusti episcopum consecravit, ministrantibus in hoc officio sibi Willelmo episcopo Wintoniensi, Radulfo Cicestrensi, et Ricardo Londoniensi. Qui Ricardus, antecessorum suorum more, honoravit ipso die matrem suam ecclesiam Cantuariensem honesto munere. Flor. W. 654.

MCXXXI.——III.——MCIX.

A.D. 1109. Anselm dies, April 21.

Dorubernensis archiepiscopus Anselmus, xi°. kalendas Maii, feria quarta, Cantuariæ obiit, et sequenti die, quæ fuit Cœna Domini, honorifice sepelitur.

Henry returns to England.

Rex Anglorum Henricus circa Rogationes Angliam rediit, et curiam suam apud Westmonasterium in Pentecosten tenuit.

Consecration of Thomas II. of York, and Turgod of S. Andrew's.

Thomas Eboracensis ecclesiæ archiepiscopus a Ricardo Londoniensi episcopo, v°. kalendas Julii, Londoniæ consecratur, et post ab Ulrico[1] cardinali pallium, quod sibi papa miserat, kalendis Augusti, die Dominica, Eboraci suscepit; et ipso eodem die Turgodum, Dunholmensem priorem, ad episcopatum qui dicitur Kenrimunt, Sancti Andreæ de Scotia, consecravit.

See of Ely founded.

Eodem anno rex abbatiam Helyensem ad episcopalem mutavit sedem, et Herveum, Bangornensem episcopum, eidem ecclesiæ præfecit.

Comet.

Stella cometa mense Decembri visa est circa lacteum circulum, crinem in australem cœli dirigens plagam.

MCXXXII.——IIII.——MCX.

A.D. 1110. Marriage of Matilda to Henry V.

Rex Anglorum Henricus filiam suam Henrico regi Teuthonicorum dedit in conjugem.[2] Eodem anno diversa per Angliam signa monstrata sunt, et terræ motus Scrobbesbiriæ factus est maximus. Fluvius qui Trenta dicitur, apud Snotingham, a

Portents.

mane usque ad horam diei tertiam, spatio unius miliarii, exsiccatus est; ita ut homines sicco vestigio per alveum incederent.[3]

Comet.

Stella cometa vi°. idus Junii apparuit, et per tres hebdomadas visa est lucere.

MCXXXIII.——V.——MCXI.

A.D. 1111. War between pope and emperor.

Henricus rex Teutonicorum Romam venit, Paschalem papam cepit, et in custodiam posuit, sed postmodum ad pontem

[1] *Ulrico*] Ulcio, C., M.

[2] *conjugem*] "Matildis filia regis "Henrici nupta est Henrico impe- "ratori." M. in marg.

[3] *incederent*] "Nota mirabile de "Trenta." M. in marg.

Flor. W. 654. viæ Salariæ, ubi Paschalem festivitatem in campo celebraverunt, pacem cum eo fecit. A.D. 1111.

Hoc autem modo reconciliatio inter regem et dominum papam facta est, et hoc est juramentum regis.

" Ego Henricus rex liberos dimittam, iiii^{a}. vel v^{ta}. feria " proxima, dominum papam Paschalem,[1] et episcopos, et car- " dinales, et omnes captivos et obsides, qui vel[2] pro eo vel " cum eo capti sunt; securos perduci faciam intra portas " Transtiberinæ civitatis; nec ulterius capiam aut capi per- " mittam eos qui in fidelitate domini papæ Paschalis perma- " nent, et populo Romano, et Transtiberinæ et insulæ civitatis " pacem et securitatem servabo, tam per me quam meos, et " in personis et in rebus, qui pacem mihi servaverint. Peace between pope and emperor.

" Dominum papam Paschalem fideliter adjuvabo ut papatum " quiete et secure teneat. Patrimonia et possessiones Romanæ " ecclesiæ, quæ abstuli, restituam, cuncta quæ habere debet " more antecessorum meorum recuperare et tenere adjuvabo " bona fide; et domino papæ Paschali obediam, salvo honore " regni et imperii, sicut catholici imperatores catholicis pon- " tificibus Romanis. Hæc omnia servabo bona fide, sine " fraude et malo ingenio. Et isti sunt juratores ex parte " ipsius regis: Fredericus Coloniensis episcopus,[3] Gebehardus " Tridentius episcopus, Bucardus Monasteriensis episcopus, " Bruno Spirensis episcopus, Albertus cancellarius, comes " Herimannus, Fredericus comes Palatinus, Berengarius comes, " Bonefacius marchio,[4] Albertus [comes], comes de Blandriaco, " Fredericus comes, Godefridus comes, [Walnerius marchio]."

Conventio secunda inter papam et regem.

" Dominus papa Paschalis concedet domino regi Henrico et " regno ejus, et privilegio suo sub anathemate confirmabit " et corroborabit, episcopo vel abbate libere electo sine Si- " monia, assensu regis, quod dominus rex eum annulo et " virga investiat. Episcopus autem vel abbas a rege inves- " titus, libere accipiat consecrationem ab episcopo ad quem " pertinuerit. Si quis vero a clero et populo eligatur,[5] nisi a " rege investiatur, a nemine consecretur: et archiepiscopi et " episcopi libertatem habeant consecrandi a rege investitos. " Super etiam hiis dominus papa Paschalis non inquietabit " regem Henricum,[6] nec ejus regnum et[6] imperium." Agreement by which the pope yields the investitures to the emperor.

[1] *Paschalem*] om. F. W.
[2] *vel*] om. F. W.
[3] *episcopus*] archiepiscopus, F.W.
[4] *marchio*] comes, C.
[5] "Nota de privilegio concesso " imperatori." M. in marg.
[6] *nec . . . . et*] ejus regnum nec, C.

Hoc sacramentum est ex parte domini papæ.

A.D. 1111. The oath of the pope to the emperor. " Dominus papa Paschalis non inquietabit dominum regem Flor. W. 654.
" Henricum, nec ejus imperium vel regnum, de investitura
" episcopatuum vel abbatiarum, neque de injuria sibi illata
" et suis, neque aliquod malum reddet sibi vel alicui per-
" sonæ pro hac causa penitus: in personam regis Henrici
" nunquam anathema ponet, nec remanebit in domino papa
" quin coronet eum, sicut in ordine continetur; et regnum
" et imperium officii sui auxilio eum tenere adjuvabit pro
" posse suo; et hoc adimplebit dominus papa sine fraude
" et malo ingenio. Hæc sunt nomina illorum episcoporum et
" cardinalium qui, præcepto domini papæ Paschalis, privile-
" gium et amicitiam sacramento confirmaverunt domino im-
" peratori Henrico: Petrus Portuensis, Centius Sabinensis
" episcopi et cardinales xii.[1]

Istud est privilegium domini papæ, quod fecit imperatori de investituris episcoporum. Flor. W. 655.

Privilege by which the right of investiture is granted to the emperor. " Paschalis episcopus, servus servorum Dei, carissimo in
" Christo filio Henrico, glorioso Teutonicorum regi, et per
" Dei operis gratiam Romanorum imperatori Augusto, salu-
" tem et apostolicam benedictionem. Regnum vestrum sanc-
" tæ Romanæ ecclesiæ singulariter cohærere dispositio Divina
" constituit; prædecessores vestri, probitatis cum prudentiæ
" amplioris gratia, Romanæ urbis coronam et imperium
" adepti sunt; ad cujus videlicet coronæ et imperii dignitatem
" tuam quoque personam, fili carissime Henrice, per nostri
" sacerdotii ministerium Majestas Divina provexit. Illam
" igitur dignitatis prærogativam, quam prædecessores nostri
" vestris prædecessoribus, catholicis imperatoribus, concesse-
" runt, et privilegiorum paginis confirmaverunt, nos quoque
" dilectioni tuæ concedimus, et præsentis privilegii pagina
" confirmamus, ut regni tui episcopis vel abbatibus, libere,
" præter violentiam et Simoniam electis, investituram virgæ
" et annuli conferas; post investitutionem vero, canonice con-
" secrationem accipiat ab episcopo, ad quem pertinuerit. Si

---

[1] *et cardinales xii.*] MS. M., following Florence, gives the names at full length:—" Robertus cardinalis Sancti Eusebii, Bonefacius cardinalis Sancti
" Marci, Anastasius cardinalis Sancti Clementis, Gregorius cardinalis Sanc-
" torum Apostolorum Petri et Pauli; item Gregorius cardinalis Sancti Gri-
" sogoni, Johannes cardinalis Sanctæ Potentianæ, Risus cardinalis Sancti
" Laurentii, Rainerus cardinalis Sanctorum Marcellini et Petri, Vitalis car-
" dinalis Sanctæ Balbinæ, Dunzo cardinalis Sancti Martini, Theobaldus
" cardinalis Johannis et Pauli, Johannes diaconus Sanctæ Mariæ in Schola
" Græca."

Flor. W. 655. " quis autem [1] a clero et populo, præter tuum assensum, elec- A.D. 1111.
" tus fuerit, nisi a te investiatur, a nemine consecretur. Sane Privilege of the emperor
" episcopi vel archiepiscopi libertatem habeant a te investitos in the matter of
" episcopos vel abbates canonice consecrandi. Prædecessores investitures.
" enim vestri ecclesias regni sui tantis regalium suorum be-
" neficiis ampliarunt, ut regnum ipsum episcoporum maxime
" vel abbatum prædiis oporteat communiri, et populares dis-
" sensiones, quæ in electionibus sæpe contingunt, regali opor-
" teat majestate compesci. Quamobrem prudentiæ et potes-
" tativæ curæ debes sollicitius imminere, ut Romanæ ecclesiæ
" celsitudo et cæterarum salus, præstante Domino, beneficiis et
" servitiis conservetur. Si qua igitur ecclesiastica vel sæcu-
" laris persona hanc nostræ concessionis paginam temerario
" ausu pervertere tentaverit, anathematis vinculo, nisi re-
" sipuerit, innodetur, honoris quoque ac dignitatis suæ peri-
" culum patiatur; observantes autem misericordia Divina
" custodiat, et personam potestatemque tuam ad honorem
" Suum et gloriam feliciter imperare concedat."

Hiis conventionibus et juramentis inter dominum papam et regem, in Paschali festivitate, facta est concordia. Deinde Romam rex venit idus Aprilis, quem papa in ecclesia Sancti Petri, missam celebrans, in imperatorem consecravit, et ei suisque omnibus absolutionem fecit, et omnem injuriam sibi factam condonavit. Henry V. consecrated emperor.

Rex Anglorum Flandrenses qui Nordhumbriam incolebant, cum tota supellectili sua, in Walloniam transtulit, et terram quæ Ros nominatur, incolere præcepit. Novum etiam monasterium, quod infra murum Wintoniæ erat, agente Willelmo Wintoniensi episcopo, rex extra murum construi jussit;[2] et non multo post mare transiit. Flemings removed from Northumberland to Wales. The new minster at Winchester removed.

Hoc anno hyems asperrima, fames valida, mortalitas hominum, pestis animalium, agrestium simul et domesticorum, stragesque avium exstitit permaxima. Hard winter.

MCXXXIIII.——VI.——MCXII.

Actio concilii contra hæresim de investitura.

" Anno pontificatus domini papæ Paschalis Secundi xiii°., A.D. 1112.
" indictione v^a., mense Martio, xv°. kalendas Aprilis, celebra- Council at the Lateran
" tum est concilium Romæ, Lateranis, in basilica Constantini- Mar. 18.
" ana. In quo cum dominus papa resedisset cum archiepi-
" scopis, et episcopis, et cardinalibus, et varia multitudine

---

[1] *autem*] om. M.

[2] *jussit*] " Nota mutationem ab-
" batiæ de la Hyde." M. in marg.

A.D. 1112. Mar. 18. Lateran Council.

" clericorum et laicorum, ultima die concilii, facta coram Flor. W. 6
" omnibus professione catholicæ fidei, ne quis de fide ipsius
" dubitaret, dixit:[1] 'Amplector omnem Divinam scripturam,
" 'scilicet, utriusque[2] Testamenti, legem a Moyse scrip-
" 'tam et a sanctis prophetis. Amplector quatuor Evan-
" 'gelia, septem canonicas epistolas, epistolas gloriosi apo-
" 'stoli Pauli, sanctos canones apostolorum, iiii^{or} concilia
" 'universalia,[3] Nicenum, Ephesinum, Constantinopolitanum,
" 'Calcedonense; Antiochenum concilium, et decreta sancto-
" 'rum patrum Romanorum pontificum, et præcipue decreta
" 'domini mei papæ Gregorii VII., et beatæ memoriæ papæ
" 'Urbani. Quæ ipsi laudaverunt, laudo; quæ tenuerunt,
" 'teneo; quæ confirmaverunt, confirmo; quæ damnave-
" 'runt, damno; quæ repulerunt, repello; quæ interdixe-
" 'runt, interdico; quæ prohibuerunt, prohibeo in omnibus
" 'et per omnia, et in hiis semper perseverabo.' Quibus ex-
" pletis, surrexit pro omnibus Gerardus Engolismensis epi-
" scopus,[4] legatus in Aquitannia, et communi assensu domini
" papæ Paschalis totiusque concilii, coram omnibus legit hanc

Renunciation of the concessions made by the pope to the emperor.

" scripturam. 'Privilegium illud quod non est privilegium,
" 'sed vere dici potest[5] pravilegium, pro liberatione captivo-
" 'rum et ecclesiæ, a domino Paschali papa per violentiam
" 'regis Henrici extortum, nos omnes, in hoc sancto concilio
" 'cum domino papa congregati, canonica censura et ecclesi-
" 'astica auctoritate, judicio Sancti Spiritus, damnamus, et
" 'irritum esse judicamus, atque omnino quassamus, et, ne
" 'quid auctoritatis et efficacitatis habeat, penitus excommu-
" 'nicamus; et hoc ideo damnatum est, quia in eo privilegio
" 'continetur, quod electus canonice a clero et populo a ne-
" 'mine consecretur, nisi prius a rege investiatur, quod est
" 'contra Spiritum Sanctum et canonicam institutionem.'
" Perlecta autem hac carta, acclamatum est ab universo con-
" cilio: 'Amen, amen, fiat, fiat.'" Archiepiscopi, qui cum Flor. W. 656.
suis suffraganeis interfuerunt, hii sunt: Johannes patriarcha Veneticus, Sennes Capuanus, Landulphus Beneventanus, et alii novem;[6] episcopi vero, Centius Savinensis, Petrus Portuensis,

---

[1] "Nota confessionem Paschalis " papæ." M. in marg.

[2] *utriusque*] ac novi, add. M.

[3] *universalia*] sicut iv. Evangelia, ins. F. W.

[4] "Nota nobile factum episcopi " Engolismensis in concilio." M. in marg.

[5] *potest*] debet, F. W.

[6] *et alii novem*] MS. M. continues:—"Amalphitanus, Regitanus, " Hidrontinus, Brundussinus, Cap- " sanus, Girontinus; et Græci Rosa- " nus, et archiepiscopus Sanctæ " Severinæ."

Flor. W. 656. Leo Ostiensis, et cæteri decem ;[1] et alii fere c. episcopi. Signinus et Johannes Tusculanus episcopi, tunc Romæ fuerunt nec tamen concilio interfuerunt; sed perlecta eis carta consenserunt. A.D. 1112. Mar. 18. Lateran Council.

Sampson, xxv^tus^ Wigornensis episcopus, 3^tio^. nonas Maii, die Dominica, obiit. Bishop of Worcester dies.

Rex Anglorum Henricus comitem Robertum de Beleasmo in Keresburga mense Octobri in custodiam posuit. Robert of Belesme imprisoned at Cherbourg.

MCXXXV.——VII.——MCXIII.

Civitas Wigornia, cum principali ecclesia, et omnibus aliis, et castello, xiii°. kalendas Julii, feria v^a^., igne cremata est. De monachis unus monasterio utillimus, cum duobus servientibus, et xv. de civibus, igne combusti sunt. A.D. 1113. Worcester burnt, June 19.

Rex Anglorum Henricus, mense Julio, Angliam rediit, et comitem Robertum de Beleasmo, de Nordmannia ductum, apud Werham in artissima custodia posuit. Viri probitatis eximiæ, [dominus prior] Thomas, et Colemannus, Sanctæ Mariæ Wigornensis ecclesiæ nobiles cœnobitæ, iiii°. nonas Octobris, Sabbato, modum fecerunt huic vitæ. Henry returns to England, and imprisons Robert of Belesme at Wareham.

Communi sorte[2] solventes debita morti,
Gaudia summa petant, ubi summa pace quiescant:
Cum sanctis læta contemplando sine meta.

Theoulphus, regis capellanus, v. kalendas Januarii, die Dominica, Wygorniensem episcopatum apud Windesover suscepit. Theulf, bishop of Worcester.

MCXXXVI.——VIII.——MCXIIII.

Henrico, Romanorum imperatori, Matildis,[3] filia [regis] Anglorum Henrici, viii°. idus Januarii, Mogontinæ desponsata, et in imperatricem est consecrata. Thomas Eboracensis archiepiscopus vi. kalendas Martii, feria 3^tia^., obiit. A.D. 1114. Marriage and consecration of the empress.

---

[1] *et cæteri decem*] MS. M. proceeds : — "Cono Prænestinus, "Girardus Engolismus, Galo Leonensis, legatus pro Bituricensi [et "Viennensi archiepiscopis; Rogerus "Vulturnensis, F.W.] Gaufridus "Senensis, Rolandus Populoniensis, "Gregorius Terracinensis, Willelmus Trojanus, Gibinus Siracusanus, legatus pro omnibus Siculis."

[2] *sorte*] sorti, F. W.

[3] "Matilda filia regis Henrici "desponsata est imperatori." M. in marg.

A.D. 1114. April 26. Ralph elected to Canterbury. Roffensis episcopus Radulfus, vi. kalendas Maii, die Dominica, ad archiepiscopatum Cantuariensem apud Windesover eligitur. Flor. W. 656.

Chichester burnt. Civitas Cicestra cum principali monasterio, per culpam incuriæ, 3^tio^. nonas Maii, feria 3^tia^., flammis absumpta est.

Thurstan elected to York, Aug. 15. Thurstanus regis capellanus ad Eboracensem archiepiscopatum, die Assumptionis Beatæ Mariæ, Wintoniæ eligitur. Arnulphus abbas de Burc ad Roffensem ecclesiam eligitur episcopus.

Henry goes to Normandy. Rex Anglorum Henricus, postquam exercitum in Walloniam duxit, ante festivitatem Sancti Michaelis, mare transivit. Alveus[1] Medewege vocatus, per nonnulla milliaria, vi°. idus Octobris, ita a se defecit, ut in medio alveo sui etiam parvissimæ naves ob penuriam aquæ elabi aliquatenus minime possent.

Failure of water in the Thames; and at Yarmouth. Tamesia nihilominus eidem illa die defectui[2] patuit; nam inter pontem et regiam Turrim, sub ponte etiam, in tantum fluminis ipsius aqua diminuta est, ut non solum equis, sed et innumera hominum et puerorum multitudo illud pedibus transvadarent, aqua vix genua eorum attingente. Qui vero defectus duravit[3] a medio noctis præcedentis usque in profundas tenebras noctis subsequentis. Similem quoque aquæ defectum [ipso die apud Gernemutham, et in aliis locis] per Angliam, tunc contigisse verissime cognovimus.[4]

MCXXXVII.——IX.——MCXV.

A.D. 1115. Hard frost. Hoc anno hyems exstitit asperrima, ita ut omnes fere per Angliam pontes[5] glacie frangerentur.

Peace in Germany. Imperator Henricus, postquam Coloniam diu obsedit, et multos suorum campestri prælio perdidit, pacem apud civitatem Nussam juramento fecit.

Archbishop Ralph receives his pall, June 26; and consecrates the bishop of Worcester. Radulfus, Dorubernensis archiepiscopus, ab Anselmo, sanctæ Romanæ ecclesiæ legato, vi°. kalendas Julii, die Dominica, pallium suscepit Cantuariæ, ubi fuere congregati episcopi totius Angliæ. Ipsoque die magno cum honore consecratus est Theolfus, Wigornensis ecclesiæ episcopus. Wilfridus episcopus de Sancto David in Wallonia obiit: usque ad illum episcopi exstitere Britannici.

In octavis Apostolorum, magnum concilium a Cono, Romanæ ecclesiæ cardinali, Catalaunis celebratum est; in quo excom-

---

[1] *Alveus*] Fluvius, F. W.

[2] "Nota mirabile de aquæ de "fectu." M. in marg.

[3] *Qui . . . duravit*] Duravit autem hic aquæ defectus, M. with F.W.

[4] *tunc . . . cognovimus*] certo relatu contigisse cognovimus, M., V. with F.W.

[5] "Nota de confractione pontium." M. in marg.

Flor. W. 656. municavit episcopos qui concilio non interfuerunt; quosdam etiam degradavit, et plurimos abbates baculis privatos deposuit de sedibus, ecclesiasticum illis interdicens officium. A.D. 1115. Council at Châlons.

Rex Anglorum Henricus mediante Julio mense Angliam rediit. Bernardus, reginæ [cancellarius], ad ecclesiam Sancti David in Wallonia, xiiii°. kalendas Octobris, Sabbato, præsul eligitur, et eodem die ad gradum presbyteratus a Wentano pontifice Willelmo apud Suthwercam promotus est. In crastino, præsente regina, consecratur episcopus apud Westmonasterium a Radulfo archiepiscopo. Henry returns to England in July. Bernard of S. David's consecrated.

Regnelmus, Herefordensis episcopus, circa festivitatem Omnium Sanctorum[1] obiit; pro quo Gaufridus, regis capellanus, eligitur. Reinelm bishop of Hereford dies.

Radulfus, Dorubernensis archiepiscopus, Arnulphum ad Roffensem et Gaufridum ad Herefordensem ecclesiam, die Sancti Stephani, episcopos ordinavit Cantuariæ. Bishops of Rochester and Hereford consecrated, Dec. 26.

MCXXXVIII.——X.——MCXVI.

Flor. W. 657. Griffinus filius Ris verno tempore Walloniæ prædam egit, et castella incendit, quoniam rex Angliæ Henricus particulam de terra patris sui ei dare noluit. A.D. 1116. Rising in Wales.

Conventio optimatum et baronum totius Angliæ apud Saresbiriam, xiiii°. kalendas Aprilis, facta est, qui in præsentia regis Henrici homagium filio suo Willelmo fecerunt, et fidelitatem ei juraverunt. Habita est ibi causa de querela, quæ inter archiepiscopum Cantuariensem Radulfum et electum pontificem Eboracensem Thurstanum per integrum annum versata fuerat. Hic electus, cum ab ipso pontifice moneretur[2] ut ecclesiæ Cantuariensi faceret quod debebat, et benedictionem suam ecclesiastico more susciperet, respondit, benedictionem quidem se libenter suscipere velle, sed professionem quam exigebat nulla ratione facturum. Rex autem Henricus, ubi advertit Thurstanum in sua pervicacia stare, aperte protestatus est illum, aut morem antecessorum suorum, tam in professione facienda, quam et in aliis dignitati ecclesiæ Cantuariensis ex antiquo more[3] competentibus, executurum, aut episcopatu Eboracensi cum benedictione funditus cariturum. Hiis auditis, ille sui cordis consilio impræmeditatius credens, renunciavit pontificatui, spondens regi et archi- Council at Salisbury. Quarrel between the archbishop of Canterbury and the elect of York.

[1] *circa festivitatem Omnium Sanctorum*] with MS. B. of Florence; the received reading is *vi°. kalendas Novembris.*

[2] *moneretur*] "Nota quod archiepiscopus Cantuariensis exegit "obedientiam ab archiepiscopo "Eboracensi." M. in marg.

[3] *more*] jure, F. W.

A.D. 1116. episcopo dum viveret illum non reclamaturum, nec aliquam calumniam inde moturum, quicunque substitutus fuisset. Flor. W. 657.

Henry goes to Normandy.

Owinus[1] rex Wallanorum occiditur: et rex Anglorum Henricus mare transiit, comitante secum Thurstano electo Eboracensi archiepiscopo, sperante se revestituram sui pontificatus recuperaturum, et ex regio jussu benedictionem ab archiepiscopo sine exactione professionis adepturum. Circa mensem Augusti reversus a Roma Anselmus, qui pallium archiepiscopo Cantuariæ Roma detulerat, venit Nordmanniam ad regem Henricum, litteras apostolici deferens, quæ illi vices apostolicas in Anglia administrare concedebant; quod regno Angliæ brevi innotuit: unde communi consilio reginæ et nobilium quorumlibet Angliæ, Cantuariensis archiepiscopus Radulfus, emensa festivitate Nativitatis Sanctæ Mariæ, mare transiit, regem adiit, illumque Rotomagi consistentem reperit; et cum ipso de negotiis pro quibus venerat, juxta rerum ordinem, diligenter agens, ad consilium ejus Romani itineris viam ingreditur.

A legate from Rome arrives;

archbishop Ralph goes to Rome.

MCXXXIX.——XI.——MCXVII.

A.D. 1117. Secundum regis Henrici præceptum, apud Cirencestre novum opus est inceptum.

Buildings at Cirencester.

Earthquake in Lombardy.

Apud Lumbardiam, magno terræ motu facto,[2] et, ut testati sunt qui novere, xl[a]. dierum spatio durante, plurima domorum ædificia corruere; et, quod visu dictuque constat mirabile, villa quædam pergrandis mota est repente de statu proprio, jam[que] ab omnibus non[3] longe remoto consistere cernitur loco.

Miracle at Milan.

Mediolani, dum patriciæ dignitatis viri, de republica tractantes, sub una residerent turri, auribus omnium vox foras insonuit, unum ex illis nomine vocans, et festinato exire rogans. Quo tardante, persona quædam coram eis apparuit, quæ vocatum virum ut egrederetur prece obtinuit. Exeunte illo, turris repente cecidit,[4] et omnes qui ibidem aderant casu miserabili oppressit.[5]

---

[1] *Owinus*] Oswinus, M. Oswynus, C.

[2] "Nota mirabile de terræ motu." M. in marg.

[3] *non*] in, F. W.

[4] "Nota mirabile." M. in marg.

[5] Here MS. M., following Florence, has "Robertus Steffordensis "episcopus obiit, et Gilebertus ab- "bas Westmonasterii, viii°. idus "Decembris." This is the end of Florence of Worcester's own Chronicle founded on Marianus. The continuation is by John of Worcester, and is followed by our compiler without any remark down to A.D. 1130. MS. M. contains this note by Bishop Bale, "Sequitur Florentii "continuator." "Hic desinit chro- "nicon Florentii Wigornensis, in- "cipit ejus continuator." Note in C.

MCXL.——XII.——MCXVIII.

Cont. F. W. 658.

Sacræ memoriæ Paschalis papa xiiii°. kalendas Februarii defungitur, et loco ejus Johannes quidam Gaitæ natus substitutus, et mutato nomine Gelasius est nuncupatus. Hic in monasterio Montis Cassini ab infantia monachus nutritus et adultus, in ministerio venerabilium apostolicorum, Desiderii, Urbani et Paschalis assiduus fuerat, cancellarii officio functus. A.D. 1118. Gelasius II. pope.

Rex vero Teutonicus, qui et Romanorum imperator, audito papam huic vitæ decessisse, Romam advolat, et Bracarensem episcopum, jam anno præterito [ab eodem][1] papa Beneventi excommunicatum, cedente ab urbe Gelasio, papam instituit, et ex Mauricio Gregorium nominat. Gregory set up as anti-pope.

Matildis regina Anglorum apud Westmonasterium, kalendis Maii, feria iiii^ta,[2] obiit, et in ipso monasterio decenter sepulta est. Vir etiam laudabilis dominus Faricius, abbas Abbandoniensis ecclesiæ, cum ejus industria opes illius ecclesiæ multiplicatæ de die in diem multiplicarentur, decidit in ægritudinem, qua ex hac luce subtractus [a laboribus suis] beato fine quievit, xvii°. regiminis sui anno, vii°. kalendis Martii.[3] Plures Nordmannorum quam regi Henrico juraverunt fidelitatem postposuerunt, et ad regem Franciæ Ludowicum principesque ejus, adversarios scilicet ipsius naturalis domini sui,[4] non veriti justitiam, se transtulerunt. Præfatus papa Gelasius per mare Burgundiam venit, et adventus ejus mox Galliæ toti innotuit. Nonis Julii obiit dominus Florentius[5] Wygornensis monachus. Hujus subtili scientia et studiosi laboris industria, præeminet cunctis hæc Chronicarum Chronica. Queen Matilda dies, May 1. The abbot of Abingdon dies, Feb. 23. Disaffection in Normandy. Gelasius in Burgundy. Florence of Worcester dies, July 7.

Corpus terra tegit, spiritus astra petat,
Quo cernendo Deum cum sanctis regnet in ævum. Amen.

Ecclesia apud Momerfled a Gosfrido Herefordensi episcopo dedicata, omnes qui ad dedicationem venerant, domum redibant; verum post aeris serenitatem, quæ prius exstiterat maxima, repente cum tonitruo[6] orta est tempestas nimia, qua perculsi quidam in itinere, dum loco in quem devenerant cedere non valerent, subsistebant. Erant numero quinque, tres viri et duæ feminæ, quarum una ictu fulmineo percussa occubuit, Thunderstorm in Herefordshire.

[1] *ab eodem*] om. C., M.

[2] *feria iiii^ta.*] om. Thorpe. "Venerabilis et mater imperatricis, de "cujus bonitate largiflua et morum "probitate multimoda per singula "si volumus dicere, dies deficiet." C. in marg.

[3] *Vir . . . Martii*] from MS. B. of Florence.

[4] *sui*] omitted in Thorpe's edition.

[5] "Nota de morte compositoris "hujus cronicæ." M. in marg.

[6] "Nota de tonitruo post dedica-"tionem ecclesiæ." M. in marg.

A.D. 1118. altera vero ab umbilico usque ad pedum vestigia misere percussa et ignita decidit, viris duntaxat vix vitæ reservatis. Quinque etiam caballi eorum fulmine percussi interierunt. Cont. F. W. 658.

MCXLI.——XIII.——MCXIX.

A.D. 1119. Calixtus II. pope. Gelasius papa obiit, et Cluniaci sepultus est; cui successit Guido Viennensis episcopus, qui alio nomine Kalixtus nominatus est. Gosfridus, Herefordensis episcopus, 3^tio^. nonas Februarii obiit, et Herebertus Nordwycensis xi^o^. kalendas Augusti.

War of England and France. Orto bello inter regem Anglorum Henricum, et regem Francorum Lodowicum, et inter [1] comitem Andegavensium, et comitem Flandrensium, ipse rex Henricus, inito opportunitatis consilio, anticipavit pacem facere cum comite Andegavensi, accepta filia ejus in uxorem filio suo Willelmo, quem jam hæredem totius regni sui constituerat.

Alliance of England and Anjou.

Comes idem Andegavensis Jerosolimam adiit.

Peace with France. Post hæc rex Henricus, consilio optimatum suorum, fecit pacem cum rege Francorum, in qua pace accepit Willelmus filius ejus Nordmanniam, a prædicto rege Francorum tenendam. Cum suis etiam optimatibus, qui injuste et infideliter recesserant, et cum comite Flandrensi, rex fecit pacem.

Earthquake, Sept. 28. Terræ motus in pluribus locis per Angliam factus est, iiii^o^. kalendas Octobris, die Dominica, circa horam diei tertiam.

Council at Rheims, Oct. 20. Calixtus papa constituit generale concilium Remis, xiii^o^. kalendas Novembris; ad quod factus est multiplex archiepiscoporum, episcoporum, abbatum et principum diversarum [provinciarum] [2] concursus, cum numerosa clericorum ac plebium multitudine. Episcopi Angliæ, qui tunc temporis in Nordmannia cum rege degebant, Willelmus videlicet Exoniensis, Ranulphus Dunholmensis, Bernardus Menewensis, et Urbanus Glamorgatensis, et insuper episcopi et abbates Normanniæ, ab ipso rege Anglorum Henrico ad ipsum concilium directi sunt. Radulfus archiepiscopus Cantuariæ præ infirmitate non potuit interesse. Thurstanus, electus Eboracensis archiepiscopus, a rege licentiam petens illuc eundi, tandem obtinuit, ea tamen interposita fide, ut benedictionem episcopalem a papa, nulla ratione suadente, susciperet. Tali sponsione ligatus,[3] iter arripuit, et ad papam venit; et mox, posthabita sponsione, Romanos in causam suam largitatis officio transtulit, et per eos ut[4] episcopus consecraretur, sua manu cooperante, impetravit. Con-

Thurstan obtains consecration at the pope's hands.

---

[1] *inter*] om. Thorpe.
[2] *provinciarum*] om. C., M.
[3] *ligatus*] legatus, C., M.
[4] *ut*] a papa, ins. ed. Thorpe.

Cont. F. W. 658. secratus[1] est autem in pontificatum Eboracensem, et consecrationi ejus plures e Gallia episcopi[2] interfuere. Episcopi vero Angliæ nondum ad concilium venerant; qui ubi quod factum est cognovere, regi nunciavere. Commotus in furorem ille, Thurstano et suis interdixit in Angliam et Nordmanniam redire, in omnem locum dominationis suæ. A.D. 1119. Thurstan forbidden to return to England.

MCXLII.——XIIII.——MCXX.

Cont. F. W. 659. Radulfus archiepiscopus[3] Cantuariensis, ii^e^. nonas Januarii, feria prima, in Angliam revertitur, et ii^o^. nonas Aprilis, Dominica die apud Westmonasterium consecravit in pontificatum Bangornensis ecclesiæ quendam clericum venerandum, David nomine, electum a principe Griffrido, clero et populo Walliæ; cujus consecrationi interfuere Ricardus episcopus Londoniensis, Robertus Lincolniensis, [Rogerus Saresbiriensis,] Urbanus Clamorgatensis. A.D. 1120. Archbishop Ralph returns home, and consecrates the bishop of Bangor.

Rex Anglorum, omnibus prospere ad velle peractis, a Nordmannia in Angliam redit; quem Willelmus filius ejus sequi gestiens, navem ingreditur, copiosa nobilium, militum, puerorum, ac feminarum multitudine comitatus. Hii portu maris evecti, miraque aeris serenitate freti, freto illapsi,[4] in modico navis qua vehebantur rupem incurrens eversa est, et omnes qui in ea residebant, excepto rustico uno, et ipso, ut ferebatur, nec nomine digno, qui mira Dei gratia vivus evasit, marinis fluctibus sunt absorpti. Quorum nobilissimi fuerunt hii, Willelmus filius[5] regis, Ricardus frater ejus, Ricardus comes Cestrensis, Othwel frater ejus,[6] Gaufridus Ridel, Walterus de Evercy, Godefridus Herefordensis archidiaconus, filia regis comitissa de Perceio, neptis regis comitissa Cestriæ, et alii quamplurimi, quos brevitatis causa præterimus. The king returns from Normandy. Shipwreck and death of his son.

Epitaphium Willelmi filii regis.

Plangendum funus privat lapis æquoris unus,
Et ratis una suo principe regna duo.[7]

Quæ res et regis, prospero navigio Angliam venientis, et omnium qui audiebant mentes exterruit atque turbavit, et de occultis justi Dei judiciis in admirationem concussit.

---

[1] "Hic consecratur Thurstanus "archiepiscopus Eboracensis a do- "mino papa contra voluntatem regis "Henrici." M. in marg.

[2] *episcopi*] ad jussum papæ, ins. ed. Thorpe.

[3] *archiepiscopus*] episcopus, M.

[4] *illapsi*] elapsi, C., M.

[5] *filius*] "Willelmus filius regis "Henrici submergitur." M. in marg.

[6] *ejus*] Willelmus Bigod, ins. ed. Thorpe.

[7] *Epitaphium . . . . duo*] omitted in the edition by Thorpe.

MCXLIII.——XV.——MCXXI.

A.D. 1121. The king marries Adeliza of Louvain.

Rex Anglorum Henricus legalis conjugii olim nexu solutus, ne quid ulterius inhonestum committeret, consilio Radulfi Cantuariensis pontificis et principum regni, quos omnes in Epiphania Domini sub uno Londoniæ congregavit, decrevit sibi in uxorem Adelizam,[1] filiam Godefridi ducis Lotharingiæ, puellam virginem, decore modesti vultus decenter insignitam. Directi sunt nuncii, et futuram regni dominam summo cum honore de transmarinis partibus ad curiam regis adduxerunt. Cont. F. W. 659.

De decore reginæ. H. Hunt. 218. b.

Anglorum regina tuos Edelida decores
Ipsa referre parans Musa stupore riget;
Quid diadema tibi pulcherrima? quid tibi gemma?
Pallet gemma tibi nec diadema nitet.
Deme tibi cultus, cultum natura ministrat,
Nec meliorari forma beata potest.
Ornamenta cave nec quicquam luminis inde
Accipis, illa micant, lumine compta tuo.

Appointment and consecration of the bishop of Hereford.

Inter hæc electi sunt ad regimen ecclesiarum jamdudum vacantium[2] clerici duo, assumpti de capella regis, Ricardus, scilicet, qui regii sigilli sub cancellario custos erat, et Robertus, qui et ipse domino regi in curia[3] panem[4] ac potus strenue ministrare solebat. Eorum prior Herefordensi, sequens vero Cestrensi ecclesiæ prælatus est. Herbertus quoque, abbatiæ [West]monasterii monachus, ipsius loci abbas constituitur. Ricardus, vii°. idus Januarii, feria vi^ta^, electus, xvii°. kalendas Februarii, feria i^a^., apud Lametham, consecratus est in episcopum a Radulfo, Cantuariensi archiepiscopo, cooperantibus episcopis Ricardo Londoniensi, Roberto Lincolniensi, Arnulfo Roffensi, Urbano Clamorgatensi, et ——[5] Sancti David. Cont. F. W. 659.

Consecration of the queen.

Puella prædicta, in reginam electa, iiii°. kalendas Februarii,[6] ab eodem archipræsule, consecratur et honoratur et coronatur.

---

[1] "Henricus rex desponsavit Adelizam filiam comitis Lotharingiæ." M. in marg. The verses in the text are not from the Continuator of Florence, but from Henry of Huntingdon.

[2] *vacantium*] viduatarum, ed. Thorpe.

[3] *curia*] cura, F.W.

[4] *panem*] panum, F.W.

[5] *et——*] Bernardo, M., F.W.

[6] *Februarii*] Here our compiler omits the following words: "Sabbato, regi desponsatur a Willelmo "Wintoniensi episcopo, jubente Radulfo Cantuariensi archiepiscopo, "et crastino die, iii. kalendas Februarii." M. reads *regni dominam* for *reginam*.

Cont. F. W. 659.

Post hæc, idem pontifex cum rege Abbandoniam veniens, 3tio. idus Martii die Dominica, sacravit prædictum Robertum ad episcopatum Cestrensis ecclesiæ, astantibus et cooperantibus huic sacramento Willelmo Wentano episcopo, Willelmo Exoniensi, Urbano et Bernardo episcopis Walensibus. Paucis diebus elapsis, electus est quidam de regis [capella,] Everardus nomine, ad episcopatum Nordwicensis ecclesiæ, et a Radulfo Cantuariensis ecclesiæ[1] pontifice, ii. idus Junii, sacratur, pro hoc ipso convenientibus Arnulpho Roffensi, Ricardo Herefordensi, et Roberto Coventrensi episcopis. A.D. 1121. Consecration of the bishops of Coventry and Norwich.

Calixtus papa, viribus undecunque collectis, supramemoratum Mauricium, cognomento Burdinum,[2] quem vocatum Gregorium in sede apostolica imperator cum suis fautoribus constituerat, cepit; eumque suis omnibus spoliatum, monasterio, ut monachus esset, contumeliose intrusit. The pope captures the antipope.

Rex Anglorum Henricus super Walenses[3] exercitum duxit, et, acceptis obsidibus ab eis, totam Walliam suæ ditioni subegit. Wales subdued.

Clericus quidam, natione Hiberniensis, nomine Gregorius, a rege Hiberniæ, clero et populo, in episcopatum Dublinæ civitatis electus, Angliam venit, antiquo pro amore ordinandus ab archiepiscopo Cantuariensi, Anglorum primate; quem ex præcepto ejusdem archipræsulis, Rogerus, Seresbiriensis episcopus, apud castellum suum Divisio vocatum, xi°. kalendas Octobris, Sabbato, ad diaconatus et ad presbyteratus promovit gradum. Ordinatus est autem episcopus, vi°. nonas Octobris, feria i^a., apud Lametham, a Radulfo Cantuariensi pontifice, ejusque consecrationi interfuere episcopi, Ricardus Londoniensis, Rogerus Saresbiriensis, Robertus Lincolniensis, Everardus Nordwicensis, et David Bangornensis. Appointment and consecration of bishop Gregory of Dublin.

Principalis ecclesia Theokesbyriæ ab episcopis Theowlfo Wigornensi, et Ricardo Herefordensi, Urbano Glamorgatensi, et a præfato Gregorio Dublinensi, ix°. kalendas Novembris, feria ii^a., consecrata est summo cum honore. Consecration of Tewkesbury Church.

MCXLIIII.——XVI.——MXXII.

Civitas Glavorna cum principali monasterio, vii°. idus Martii, feria iiii^a., denuo conflagravit incendio:[4] anno regni regis Anglorum [Henrici; siquidem] quo regnare cœpit anno, xi°. kalendas Junii, feria v., combusta est primo. A.D. 1122. Gloucester burnt, Mar. 9.

---

[1] *ecclesiæ*] om. Thorpe.

[2] "Nota de papa." M. in marg.

[3] "Nota de Walensibus." M. in marg.

[4] "Nota de incendio Glovernniæ." M. in marg.

A.D. 1122. Archbishop Ralph dies; and the bishop of Bath.

Dorubernensis archiepiscopus xxv^tus,[1] Radulfus, xiiii°. kalendas Novembris, feria v^a., Cantuariæ vita decessit. Johannes Batoniensis episcopus, iiii°. kalendas Januarii, obiit, qui, adhuc vita comite, ab Henrico rege quingentis libris argenti totam urbem Bathoniensem mercatus est. Cont. F. W. 660.

MCXLV.——XVII.——MXXIII.

A.D. 1123. The bishop of Lincoln dies.

Robertus Lincolniensis episcopus,[2] mense Januario, dum apud Wodestok, equo sedens, cum rege Henrico colloquium haberet, subito decidere cœpit et obmutuit; et ad hospitium delatus morte improvisa obiit.

Epitaphium ipsius Roberti.

Pontificum Robertus honor quem fama superstes
  Perpetuare debet, non obiturus obit.
Hic humilis, dives, res mira, potens, pius ultor
  Compatiens, mitis cum pateretur erat.
Noluit esse suis dominus, studuit pater esse.
  Semper in adversis murus et arma suis.
In decima Jani mendacis somnia mundi
  Liquit et evigilans vera perenne videt.[3] H. Hunt. 218. b.

William, prior of Chick, consecrated archbishop of Canterbury, Feb. 16.

Ranulfus[4] quoque regis cancellarius miserabili obitu vita decessit. Vir eximiæ religionis Willelmus, canonicus Sanctæ Osgithæ de Ciec, ad archiepiscopatum Cantuariæ Glavorniæ, ubi in Purificatione Sanctæ Mariæ rex tenuit curiam suam, eligitur, et a Willelmo Wintoniensi episcopo, pluribus cooperantibus episcopis, xiiii°. kalendas Martii Cantuariæ consecratur episcopus. Quo annuente, datus est, ipso Quadragesimali tempore, Lincolniæ civitatis episcopatus Alexandro Saresbiriensi archidiacono. Cont. F. W. 660.

Alexander made bishop of Lincoln.

The two archbishops go to Rome.

Postea idem archiepiscopus Willelmus, comitantibus secum Thurstano Eboracensi, Bernardo de Sancto David episcopis, Sigefrido Glastoniensi abbate, et Anselmo abbate de Sancto Edmundo, pro petendo pallio Romam ivit. Alexander rex Scottorum, vii°. kalendas Maii, obiit.

The king goes to Normandy.

Rex Anglorum Henricus, emensa festivitate Pentecostes, mare transiit.

The two archbishops join the king.

Archiepiscopus Cantuariensis, suscepto pallio a papa Calixto, et Thurstanus Eboracensis archipræsul[5] cum sociis, Roma redeuntes, ad regem in Nordmannia morantem venerunt. Et

---

[1] *xxv^tus*] xix^usv^us, C., M.

[2] *episcopus*] "Nota de misera "morte Roberti Lincolniensis epi- "scopi." M. in marg.

[3] *Pontificum . . . . videt*] from Henry of Huntingdon.

[4] *Ranulfus*] Radulphus, C.

[5] *archipræsul*] archiepiscopus, M.

Cont. F. W. 660. non multo post archiepiscopus Willelmus Angliam rediit, et Alexandrum Lincolniensi ecclesiæ, xi°. kalendas Augusti, Cantuariæ, Godefridum vero cancellarium reginæ, vii°. kalendas Septembris, in ecclesia Sancti Pauli Apostoli Londoniæ, consecravit episcopum Batoniensi ecclesiæ. Theowlfus xx^us^vi^us^. Wygornensis ecclesiæ antistes, xiii°. kalendas Novembris, Sabbato, apud Hamptun villam suam obiit. A.D. 1123. Consecration of the bishop of Lincoln.

Robertus abbas Theokesbyriensis ecclesiæ, vi. idus Decembris, vita decessit. Alexandro regi Scottorum successit David frater ejus. David king of Scots.

MCXLVI.——XVIII.——MCXXIIII.

W. Malmesb. G. P. II. § 97, 98. In Suthsaxonia in diocesi Cicestrensi sunt duo cenobia e novo facta, Sancti Martini de Bello, quod rex Willelmus senior fundavit et provexit in loco ubi Angliam debellavit: altare ecclesiæ est in loco ubi Haroldi pro patriæ caritate cadaver exanime repertum est; Sancti Pancratii de Lewes, quod auctore Willelmo comite de Warenna, Lanzo quidam Cluniacensis monachus in summæ religionis cacumine locavit.[1] A.D. 1124. Monasteries in the diocese of Chichester.

Cont. F. W. 660. Arnulphus, xx^us^iii^us^. Roffensis ecclesiæ episcopus, mense Martio obiit.[2] Comes de Mellant, in hebdomada Passionis Dominicæ, a militibus regis Henrici in Normannia captus, cum pluribus in arctam custodiam Rotomagi detruditur. Gosfridus [abbas] Novi Monasterii Wintoniæ obiit, et Nicholaus Wygornensis ecclesiæ prior, viii°. kalendas Julii, feria 3^tia^., obiit.[3] Deaths of bishops and other great men.

Willelmus Cantuariensis archiepiscopus, ut rex mandarat, mare transiit. Calixtus papa obiit, cui Honorius Hostiensis episcopus successit. The archbishop goes abroad.

MCXLVII.——XIX.——MCXXV.

[4]Monetarii per Angliam cum falsa moneta capti, truncatis dextris manibus, et abscisis inferioribus corporis partibus, regis ferale subeunt edictum. Mutatione postmodum monetæ, cara facta sunt omnia. Hinc prævalida fames aborta plurimam multitudinem [hominum] morte tenus affligit. A.D. 1125. Punishment of the moneyers.

Eximiæ religionis et probitatis vir, Simon cancellarius reginæ, et Sigefridus abbas Glastoniæ, in episcopos eliguntur

---

[1] *In Suthsaxonia . . . . locavit*] From William of Malmesbury, G. P.

[2] *obiit*] "Radulfus Cicestrensis "episcopus, successor Willelmi, "successoris Stigandi, vitæ modum "fecit," ins. M.

[3] *obiit*] "Gaudeat in cœlo qui "miserante Deo," ins. M.

[4] "Hic mutatur moneta per An-"gliam, et monetarii truncantur." M. in marg.

A.D. 1125. Normanniæ; Simon quidem ad episcopatum Wygornensem, Cont. F. W. 660.
New bishops of Chichester and Worcester. Sigefridus ad Cicestrensem. Vir non modicæ prudentiæ, duorum episcoporum Wygorniensium, Sampsonis, videlicet, et Thewlfi, archidiaconus, Hugo nomine, xii°. kalendas Aprilis, obiit.

Paschali festivitate emensa, Simon et Sigefridus electi episcopi, cum archiepiscopis Willelmo et Thurstano, et cardinali Romano Johanne, Angliam venere; et Sigefridus apud Lamehite, ii°. idus Aprilis, a Willelmo archiepiscopo ordinatur antistes Cicestrensi ecclesiæ, ejusque ordinationi interfuerunt Romanus cardinalis, Thurstanus Eboracensis archiepiscopus, Eoverardus Nordwicensis, Ricardus Herefordensis, Bernardus Sancti David, David Pangornensis, Urbanus Glamorgatensis, et Johannes electus episcopus Roffensis.

Consecration of the bishop of Chichester, April 12,

Symon electus præsul Wygornensis, viii°. idus Maii, die videlicet Ascensionis Dominicæ, a clero et populo cum festiva processione suscipitur Wygornæ, et x°. kalendas Junii,[1] a Willelmo archiepiscopo Doruberniæ, presbyter ordinatur Cantuariæ.

and ordination of the bishop of Worcester, May 23.

Death of the emperor. Imperator Henricus obiit, et sepultus est Spira, ubi et avus ejus.

CAPITULUM.

Lothair II. emperor. Romanorum nonogesimus octavus Lotharius regnavit annis ——.

Symon electus Wygornensis episcopus, comitante Godefrido Batoniensi episcopo, Cantuariam venit, et a Willelmo Cantuariensi archiepiscopo, [Sabbato][2] hebdomadæ Pentecostes, presbyter ordinatur, et crastino cum magno honore sanctæ matri Wygorniensi ecclesiæ præsul consecratur; cum quo Johannes, Cantuariensis archidiaconus, ad ecclesiam Roffensem episcopus ordinatur. Quorum consecrationi interfuere Ricardus Herefordensis, David Pangornensis, Godefridus Batoniensis, Sigefridus Cicestrensis episcopi. Symon Wygorniam ad sui præsulatus [sedem] veniens, maxima populi confluente multitudine, cum honorifica processione denuo suscipitur, inthronizatur, laus summæ Trinitati in illo concelebratur.

Consecration of the bishops of Worcester and Rochester.

The bishop of Worcester enthroned.

Benediction of the abbot of Tewkesbury. Eodem die, id est ix°. kalendas Junii, Dei servus et in tota domo sua fidelis amicus, Benedictus nomine, anno præterito de priore electus abbas Teokesbyriensi ecclesiæ, ibidem a puero nutritus in monachico habitu, et processu temporis, concessu domini Wlstani præsulis, a quo omnes ecclesiasticos ordines susceperat, in pace et dilectione unus de cœnobitis Wygornensibus effectus, ab eodem novo præsule Simone novus abbas consecratur Wygorniensi ecclesiæ; cujus consecrationi

[1] *Junii*] Julii, C., M. | [2] *Sabbato*] om. C., M.

Cont. F. W. 660. interfuere processionales susceptores ejusdem præsulis, Ricardus Herefordensis, Godefridus Batoniensis, David Pangor- A.D. 1125.
Cont. F. W. 661. nensis episcopi, et parochiani sui, abbates Wydo Persorensis, Willelmus Glaucestrensis, Godefridus Winchilcumbensis, et pro abbate suo infirmitate depresso, dominus prior Eovesham-nensis Dominicus, prior etiam Malvornensis dominus Walterus, illi inquam de quibus psalmographi illud potest pronunciari: "Emittit Deus fontes in convallibus," et totum processionale agmen quod antistiti obviam processerat. Celebrata est synodus Londoniæ, in ecclesia beati Apostolorum principis apud Westmonasterium, mense Septembri, nona die ejusdem mensis, id est, v°. idus Septembris; ubi post multarum discussionem causarum, promulgata sunt hæc capitula, et ab omnibus confirmata, numero xvii. Præfuit autem huic synodo [1] Johannes de Crema, sanctæ et apostolicæ ecclesiæ, de titulo Sancti Grisogoni, presbyter cardinalis, et domini papæ Honorii in Angliam legatus, cum Willelmo Cantuariensi, et Thurstano Eboracensi archiepiscopis, et cum episcopis diversarum provinciarum numero xx., et abbatibus circiter xl., et cum innumera cleri et populi multitudine. Sunt hæc capitula:

Council at London, Sept. 9, under John of Crema.

Canons of the council.

"I. Sanctorum patrum vestigiis [2] inhærentes, quenquam in "ecclesia per pecuniam ordinari auctoritate apostolica prohi-"bemus.

1. Simony forbidden.

"II. Interdicimus etiam ut pro chrismate, oleo, baptismate, "pœnitentia, visitatione infirmorum seu unctione, communione "Corporis Christi, et pro sepultura, nullum omnino pretium "exigatur.

2. Payments for sacraments and sacramentals forbidden.

"III. Statuimus etiam, et apostolica auctoritate decerni-"mus, ut in consecrationibus episcoporum, vel abbatum bene-"dictionibus, seu in dedicationibus ecclesiarum, non cappa, "non tapetæ, non manutergium non baccilia, et nihil omnino "per violentiam, nisi sponte oblatum fuerit, penitus exigatur.

3. Exactions by way of perquisite forbidden.

"IV. Nullus abbas, nullus prior, nullus monachus vel cleri-"cus, ecclesiam, sive decimam, seu quælibet beneficia eccle-"siastica, de dono laici, sine proprii episcopi auctoritate et "assensu, percipiat. Quod si præsumptum fuerit, irrita erit "donatio hujuscemodi, et ipse canonicæ ultioni subjacebit.

4. Laymen not to bestow church or tithe without the bishop's leave.

"V. [3] Sancimus præterea, ne quis ecclesiam sibi sive præ-"bendam paterna vendicet hæreditate, aut successorem [4] "sibi in aliquo ecclesiastico constituat beneficio. Quod si præ-

5. Preferment not to be held by inheritance.

---

[1] "Hic facta est synodus apud "Westmonasterium per cardinalem "legatum." M. in marg.

[2] *vestigiis*] vestigia, C., M.

[3] "Ne quis ecclesiam seu præ-"bendam paternam vendicet hære-"ditarie." M. in marg.

[4] *successorem*] successori, C., M.

A.D. 1125. " sumptum fuerit, nullas vires habere permittimus, dicentes " cum psalmista, 'Deus meus pone illos ut rotam,' et, sicut " dixerunt, 'hæreditate possideamus sanctuarium Dei.' Cont. F. W. 661.

6. Clerks avoiding ordination to be deprived.

" VI. Adjicientes quoque statuimus, ut clerici, qui ecclesias " seu beneficia habent ecclesiarum, et ordinari, quo liberius " vivant, subterfugiunt, cum ab episcopis invitati fuerint, si " ad ordines[1] promoveri contempserint, ecclesiis simul et be- " neficiis earum priventur.

7. Deans, priors, and archdeacons to be ordained.

" VII. Nullus in decanum, nullus in priorem, nisi presbyter; " nullus in archidiaconum, nisi diaconus promoveatur.

8. Ordination without title forbidden.

" VIII. Nullus in presbyterum, nullus in diaconum, nisi ad " certum titulum ordinetur. Qui vero absolute fuerit ordinatus " sumpta careat dignitate.

9. Clergy not to be ejected but by the bishop.

" IX. Nullus abbas, nullus omnino clericus vel laicus, quen- " quam per ecclesiam in ecclesia ordinatum, absque proprii " episcopi judicio, præsumat ejicere. Qui autem secus facere " præsumpserit, excommunicationi subjacebit.

10. Bishops not to interfere in other dioceses.

" X. Nullus episcoporum alterius præsumat parochianum or- " dinare aut judicare; unusquisque enim suo domino stat aut " cadit; nec tenetur aliquis sententia non a suo judice[2] prolata.

11. Excommunication to be respected.

" XI. Nemo excommunicatum alterius præsumat in commu- " nionem suscipere. Quod si scienter fecerit, et ipse commu- " nione careat Christiana.

12. Against plurality.

" XII. Præcipimus etiam ne uni personæ duo archidiaconatus " vel diversi ordinis[3] tribuantur honores.

13. Clergy not to associate with women.

" XIII. Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, canonicis, uxo- " rum, concubinarum, et omnino omnium feminarum contu- " bernia auctoritate apostolica inhibemus; præter matrem, " sororem, amitam, sive illas mulieres quæ omni careant sus- " picione. Qui hujus decreti violator exstiterit, confessus vel " convictus, ruinam proprii ordinis patiatur.

14. Against usury.

" XIV. Usura et turpe lucrum clericis omnimodis prohibe- " mus. Qui vero super crimine tali confessus fuerit aut con- " victus, a gradu proprio dejiciatur.

15. Against sorcery.

" XV. Sortilegos, ariolos, et auguria quæcumque sectantes, " eisque consentientes, excommunicari præcipimus, perpetua- " que notamus infamia.

16. Restriction of marriages.

" XVI. Inter consanguineos seu affinitate conjunctos usque ad " generationem septimam[4] matrimonium contrahi prohibemus. " Si qui vero taliter fuerint conjuncti, separentur.

17. Against divorce on the ground of consanguinity.

" XVII. Interdicimus etiam ut viri proprias uxores de con- " sanguinitate impetentes, et testes quos adducunt non suscipi-

---

[1] *ordines*] omnes, M.
[2] *judice*] judicio, Thorpe.
[3] *ordinis*] ordines, M.
[4] *septimam*] om. Thorpe.

Cont. F. W. 661. " antur, sed prisca patrum servetur auctoritas. 'Placet vo- A.D. 1125.
" 'bis?' 'Placet;' 'Placet vobis?' 'Placet;' 'Placet vo-
" 'bis?' Placet.'"

Idem cardinalis, relicta Anglia, Normanniam vadit, ac demum revertitur Romam.

Willelmus quoque archiepiscopus, considerans ecclesiam regni Anglorum in ecclesiæ Cantuariensis humiliatione gravi scandalo consternatam esse, transit et ipse mare, Romamque iturus, et rebus quæ non æque processerant, ne pari exorbitatione amplius procederent, opem pro posse laturus. Venit ergo Romam, et ab Honorio, summo pontifice,[1] honorifice susceptus est; cui idem apostolicus vices suas in Anglia et Scottia commisit, et apostolicæ sedis legatum constituit. The archbishop goes to Rome, and is there made legate.

Cont. F. W. 662.

MCXLVIII.——XXVI.——MCXXVI.

MS. Magd. 36. Quoniam a tempore Lotarii anni imperatorum in chronicis nostris defecerunt, ideo a vicesimo sexto anno regni Henrici regis superposuimus annos. A.D. 1126.

Cont. F.W. 662. Rex Anglorum Henricus Angliam reversus, in Nativitate Domini, curiam suam in castro quod Windesover vocatur diviti apparatu celebravit; et illuc totius regni nobilitatem sua sanctione adunavit. Ubi cum Eboracensis episcopus, in æqualitate archiepiscopi Cantuariensis, regem vellet coronare, exemplo antecessorum suorum, judicio omnium repulsus est,[2] et ad eum coronam regni nihil pertinere una omnium sententia concorditer promulgavit. Lator insuper crucis, quam in regis capellam se coram fecit deferri, extra capellam cum cruce ejectus est; judicio enim episcoporum et quorumcunque prudentium ecclesiasticas leges scientium probatum est ac roboratum, nulli metropolitæ extra diocesim suam crucem licere[3] ferre ante se. Finitis diebus festivioribus, rex ac tota quæ confluxerat dignitas regni Londonias vadit, ibique ad jussum regis, Willelmus archiepiscopus et ecclesiæ Romanæ legatus, cæterique Anglicæ regionis episcopi omnes, cum principibus terræ ipsius, fide et sacramento spoponderunt filiæ regis, se totum regnum Anglorum illi contra omnes defensuros, si patrem suum superviveret, nisi de legali conjugio filium qui sibi succederet, adhuc ante obitum suum, procrearet. Ipsa siquidem, defuncto imperatore Henrico, qui eam per plures annos Court at Windsor. The archbishop of York claims equality with Canterbury. Oaths taken to the empress Matilda.

[1] *pontifice*] qui Calixto successerat, ins. Thorpe.

[2] "Nota quod archiepiscopus Ebo- "racensis repulsus est ignominiose "a coronatione regis Angliæ Hen- "rici." M. in marg.

[3] *licere*] facere, C., M.

A.D. 1126. Matilda recognized as successor to the crown.

in matrimonio tenuerat, absque liberis, ad patrem suum reversa, circa illum, sicut debebat, excellenti honore fulciebatur. Rex igitur, Willelmo filio suo, sicut olim descripsimus, ex hac vita subtracto, alium qui regni hæres legitime existeret necdum susceperat, et ea re in filiam suam, sororem scilicet Willelmi, conditione qua dicimus, regni jura transferebat. Ipse etiam rex, consilio baronum suorum, concessit Cantuariensi ecclesiæ, et Willelmo archiepiscopo, et omnibus successoribus ejus, custodiam et constabulationem castelli[1] Rofi semper in posterum possidendam; et in eodem castello munitionem vel turrim, quam voluerint, sibi faciant, et in perpetuum habeant et custodiant; et milites qui custodiæ ejusdem castelli deputati fuerint, intrent et exeant per vices suas, sicut intrare et exire debuerunt, et de eodem castello ei securitatem faciant. Cont. F. W. 662.

Rochester castle committed to the archbishop of Canterbury.

Deaths.

Robertus, cognomento Peccatum, Coventrensis episcopus, vita decessit, et Coventriæ quiescit. Hugo, [abbas] Sancti Augustini, obiit.

MCXLIX.——XXVII.——MCXXVII.

A.D. 1127. Council at Westminster, May 13.

Willelmus Dorubernensis archiepiscopus congregavit generale concilium omnium episcoporum et abbatum, et quarumcunque religiosarum personarum totius Angliæ, apud monasterium Sancti Petri in occidentali parte Londoniæ situm. Cui concilio præsedit ipse, sicut archiepiscopus Cantuariensis et legatus apostolicæ sedis, consedentibus secum Willelmo episcopo Wintoniensi, Rogerio Saresbiriensi, Willelmo Execestrensi, Herveo Elyensi, Alexandro Lincolniensi, Everardo Nordwicensi, Sefrido Cicestrensi, Ricardo Herefordensi, Godefrido Batoniensi, Johanne Roffensi, Bernardo de Sancto David Wallensi, Urbano Glamorgatensi,[2] et David Pangornensi. Ricardus Londoniensis et Robertus Cestrensis jam obierant, nec aliquis in sedem eorum eo usque successerat. Thurstanus autem, Eboracensis archiepiscopus, directis nunciis ac litteris, rationabili causa ostendit se conventui ipsi adesse non potuisse. Ranulphus vero, Dunholmensis episcopus, eo tendens, infirmitate correptus est, nec iter cœptum perficere potuit, sicut prior ecclesiæ et clerici, quos illuc direxerat, sub testimonio veritatis, attestati sunt. Wygornensis autem episcopus Simon ad parentes suos trans mare iverat, et nondum reversus erat. Confluerant quoque illuc magnæ multitudines clericorum, laicorum, tam divitum

[1] "Nota quod rex dedit archiepiscopo Cantuariensi custodiam castri Roffensis." M. in marg.

[2] *Glamorgatensi*] seu Landavensi, ins. Thorpe.

Cont. F. W. 662.

quam mediocrium, et factus est conventus grandis et inæstimabilis. Sedit autem tribus diebus, id est 3^tio^. idus Maii, et die sequenti, 3^tio^que post hunc, qui fuit xvii^o^. kalendas Junii. Acta sunt, ibi de negotiis sæcularibus nonnulla, quædam quidem determinata, quædam dilata, quædam vero, propter nimium æstuantis turbæ tumultum, ab audientia judicantium profligata. Quæ autem communi episcoporum consensu in ipso concilio decreta sunt et statuta, sicut illuc publice recitata sunt et suscepta, in hoc opere placuit annotare. Sunt igitur hæc:

A.D. 1127. Council at Westminster, May 13–16.

Canons.

[1] "I. Ecclesias et ecclesiastica beneficia, seu quoslibet ecclesiasticos honores vendi vel emi, auctoritate beati Petri, apostolorum principis, et nostra,[2] prohibemus. Qui vero hoc præceptum violasse convictus fuerit, clericus quidem, si canonicus regularis sit vel monachus, ab ordine deponatur; laicus vero exlex et excommunicatus habeatur, et ejusdem ecclesiæ vel beneficii potestate privetur.

1. Against purchase of benefices.

"II. Ordinari quenquam per pecuniam in ecclesia Dei, aut promoveri, auctoritate sedis apostolicæ, modis omnibus interdicimus.

2. Orders not to be bought;

"III. Exactiones certas pecuniarum pro recipiendis canonicis, monachis, et sanctimonialibus, condemnamus.

3. or admission to religion.

"IV. Nullus in decanum nisi presbyter, nullus in archidiaconum nisi diaconus constituatur. Quod si quis ad hos honores infra prædictos ordines jam designatus est, moneatur ab episcopo ad ordines accedere. Quod si juxta monitionem episcopi ordinari refugerit, eadem, ad quam designatus fuerat, careat dignitate.

4. Deans and archdeacons to be ordained.

Cont. F. W. 663.

"V. Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, et omnibus canonicis, contubernia mulierum illicitarum penitus interdicimus. Quod si concubinis, quod absit, vel conjugibus adhæserint, ecclesiastico priventur ordine, honore, simul et beneficio. Presbyteros vero parochiales, si qui tales fuerint, extra chorum ejicimus, et infames esse decernimus. Archidiaconis vero et ministris, quibus hoc incumbit, auctoritate Dei et nostra præcipimus, ut omni studio et sollicitudine procurent ab ecclesia Dei hanc perniciem omnino eradicare. Quod si qui in hoc negligentes, vel, quod absit, consentientes inventi fuerint, primo et secundo ab episcopis digne corrigantur, 3^tio^. vero canonice severius corripiantur.

5. Clergy not to associate with women.

"VI. Concubinæ vero presbyterorum et canonicorum, nisi ibi legitime nupserint, extra parochiam expellantur. Quod

6. Concubines of clergy to be expelled.

[1] "Concilium celebratum a Wilelmo Cantuariensis archiepiscopo et legato, apud Westmonasterium." M. in marg.

[2] *nostra*] omnino, ins. Thorpe.

A.D. 1127. " si postea culpabiles inventæ fuerint, in cujuscunque territo- Cont. F. W. 663.
" rio sunt, a ministris ecclesiæ capiantur, et sub excommuni-
" catione præcipimus ne ab aliqua potestate minore vel majore
" detineantur, sed libere eisdem ministris ecclesiæ tradantur,
" et ecclesiasticæ disciplinæ vel servituti, episcopali judicio,
" mancipentur.

7. Archdeaconries not to be held in plurality. " VII. Ut nullus archidiaconus in diversis episcopatibus di-
" versos archidiaconatus teneat, sub anathemate prohibemus:
" immo ei cui prius assignatus est tantum adhæreat.

8. Clergy not to hold in farm. " VIII. Episcopi presbyteros, abbates, monachos, priores sub-
" ditos,[1] firmam tenere inhibeant.

9. Tithes. " IX. Decimas, sicut Dei summi dominicas, ex integro reddi
" præcipimus.

10. Tithes and churches not to be given without the bishop. " X. Ut nulla persona ecclesias vel decimas, seu quælibet
" alia ecclesiastica beneficia, det vel accipiat, sine consensu et
" auctoritate episcopi, canonica auctoritate vetamus.

11. Nuns not to wear fur. " XI. Nulla abbatissa vel sanctimonialis carioribus utatur
" indumentis, quam agninis vel catinis."

Royal assent. Rex igitur cum inter hæc Londoniæ moraretur, auditis concilii gestis assensum præbuit, auctoritate regia et potestate concessit et confirmavit statuta concilii, a Willelmo Cantuariensi archiepiscopo et sanctæ Romanæ ecclesiæ legato, apud Westmonasterium celebrati.

Hugh made abbot of S. Augustine's, June 12. Hugo quidam nomine, de episcopatu Roffensi, abbas institutus, a Willelmo, Doruberniæ archiepiscopo, in Cicestra, Dominica quæ fuit ii°. idus Junii, ad susceptæ dignitatis gradum, quæ est apud Sanctum Augustinum, merito honore promotus est.

Richard, bishop of Hereford, dies, Aug. 15. Ricardus, Herefordensis episcopus, xviii°. kalendas Septembris, feria ii^a., apud suam villam Didelebyrig obiit; cujus corpus Herefordiam delatum sepelitur. Rex Anglorum Henricus mare transiit.

MCL.——XXVIII.——MCXXVIII.

A.D. 1128. Robert, bishop of S. Andrew's, consecrated at York. Thurstanus, Eboracensis archiepiscopus,[2] Robertum, quem Alexander, rex Scottiæ, ecclesiæ Sancti Andreæ intruserat, petente David fratre ac successore[3] Alexandri, in episcopum Eboraci consecravit; in quo officio Ranulphum, Dunholmensem episcopum, et quendam Radulfum, ad Orcadas insulas jam

---

[1] *subditos*] subjectos, Thorpe.

[2] "Nota quod archiepiscopus Ebo-
" racensis consecravit episcopum
" Sancti Andreæ apud Eboracum."
M. in marg.

[3] *successore*] susceptore, M.

Cont. F. W. 663. olim in episcopum ordinatum, sibi adjutores asciverat. Qui Radulfus, quoniam nec principis terræ, nec cleri, nec plebis electione vel assensu fuerat ordinatus, ab omnibus refutatus et in loco pontificis a nemine susceptus erat. Hic, quia nullius episcopus urbis, modo Eboracensi modo Dunolmensi adhærens, ab eis sustentabatur, et vicarius utriusque in episcopalibus ministeriis habebatur. Ab hiis itaque Robertus consecratus, nullam, ut dicitur, professionem de quavis subjectione vel obedientia ecclesiæ Eboracensi aut ejus pontifici facere permissus a Scotis est, licet Eboracensis canonicus fuerit. A.D. 1128. The bishop of Orkney.

Quidam ecclesiæ Lugdunensis canonicus, vir probus et grandævus, electus est ad pontificatum ecclesiæ Londoniensis; defunctus siquidem fuerat Ricardus, ejusdem civitatis antistes; et iste, Gilbertus nomine, cognomine vero Universalis, loco illius a rege Henrico et Willelmo archiepiscopo, annuente clero et populo, substitutus erat. Sacratus est autem Cantuariæ ab ipso episcopo in matrice ecclesia, xi°. kalendas Februarii, die Dominica, cooperantibus et ministrantibus sibi in hoc officio, Sefrido episcopo Cicestrensi, et Johanne Rofensi, sub præsentia abbatum et aliarum magnarum personarum pro hoc ipso Cantuariam venientium, suscepta ab eo prius professione, ex more antecessorum suorum, quam se illi et omnibus successoribus ejus canonicam subjectionem et obedientiam per omnia exhibiturum fore promisit. Urbanus, Glamorgatensis seu Landavensis episcopus, quia de quarundam rerum querelis, quas anno præterito in generali concilio super Bernardum episcopum de Sancto David promoverat, non juste agi erga se persenserat, emensa festivitate Purificationis Sanctæ Mariæ, mare transiit, Romam ivit, apostolico papæ causam itineris certa attestatione suorum intimavit: cujus idem apostolicus votis ac dictis favit, et regi Anglorum Henrico, et Willelmo archiepiscopo Cantuariæ, et omnibus Angliæ episcopis litteras direxit, omnibus apostolica mandans auctoritate, ut justæ exactioni[1] illius nemo obstaret in aliquo. Vir venerandus Godefridus, abbas Scrobbesbiriensis, xi°. kalendas Aprilis, feria iv^a., obiit. Gaufridus, Cantuariensis prior, rege Scottorum David petente, et archiepiscopo Willelmo annuente, abbas eligitur [ad locum] in Scotia qui Dunfermelyn dicitur, et ordinatur a Roberto, episcopo Sancti Andreæ. Urbanus, episcopus Landavensis, prospero reditu Angliam revertitur, regio jussu præcepta apostolica complentur, sicque nunc ille quæsitis ex Dei gratia potitur. De collegio fratrum Scroberiæ Deo servientium unus electus, Herebertus nomine, a Willelmo, Dorobernensi archiepiscopo,

Gilbert, the Universal, consecrated bishop of London, Jan. 22.

Appeal of the bishop of Llandaff to Rome.

The abbot of Shrewsbury dies.

The prior of Canterbury made abbot of Dunfermline.

Deaths and promotions.

[1] *exactioni*] vexationi, C., M.

A.D. 1128. apud Lewes abbas consecratur, et ecclesiæ Saropberiensi abbatis jure præficitur.[1] Cont. F. W. 663.

Death of the Bishop of Durham. Dunulmensis episcopus Ranulphus nonis Septembris obiit.

Gaufridus, Rotomagensis archiepiscopus, vitæ debitum solvit.

MCLI.——XXIX.——MCXXIX.

A.D. 1129. The bishop of Winchester dies; his successor, Henry, consecrated, Nov. 17. Willelmus, Wintoniensis episcopus, defunctus viii°. kalendas Februarii, Wintoniæ sepelitur.

Mense Julio rex Anglorum Henricus de Normannia Angliam rediit. Henricus, Glastoniensis abbas, nepos regis Henrici, ad episcopatum Wintoniensis ecclesiæ, mense Octobris electus, Wintoniæ a Willelmo, Cantuariensi archipræsule, xv. kalendas Decembris, die Dominico, consecratur episcopus.

Roger, bishop of Coventry, consecrated, Dec. 21. Rogerus, nepos Gaufridi de Clintone, Buccingamensis archidiaconus, ad præsulatum Cestrensem electus, xii°. kalendas Januarii presbyter ordinatur, et die sequenti a Willelmo, Dorubernensi archipræsule, consecratur episcopus Cantuariæ. Honorius papa obiit.

MCLII.——XXX.——MCXXX.

A.D. 1130. Reginald made abbot of Evesham. Idem Rogerus a Simone, Wygornensi episcopo, apud Coventreiam præsulari sede inthronizatur ii. idus Januarii die Dominico. Eximiæ vir religionis Glaucestrensis cœnobita, Reynaldus nomine, abbas electus, ab eodem Simone præsule, vi°. kalendas Februarii, die Lunæ, ordinatur Wigornæ. Et sic Eoveshampnensi ecclesiæ abbatis jure præficitur.

Hugh, abbot of Reading, made archbishop of Rouen. Hugo venerandus abbas Redingensis ecclesiæ, ad Rotomagensem archipræsulatum eligitur.

Dedication of Canterbury cathedral. Ecclesia Christi Cantuariæ, iiii°. nonas Maii, die Dominica, a domino Willelmo, ejusdem civitatis archiepiscopo, dedicata est cum magno honore; cujus consecrationi interfuere præsules hii, Johannes Roffensis, Gilbertus Londoniensis, Rogerus Saresbiriensis, Simon Wygornensis, Godefridus Bathoniensis, Everardus Nordwicensis, Sigefridus Cicestrensis, Bernardus de Sancto David, Audoenus Ebroicensis, Johannes Sagiensis. Quarto post hæc die, scilicet, nonis Maii, præsente rege Henrico, civitas Roffensis incendio

---

[1] *Vir religionis . . . . . præficitur*] From MS. B. of Florence. MS. M. proceeds :—" Hugo Cortesiensis abbas obiit. Comes Flandrensium, Wil-
" lelmus nomine, miser cognomine, ab hostibus circumventus vulneratur,
" et ingravescente dolore, morte cunctis dolenda, vi^to^ kalendas Augusti,
" defungitur, et apud Sanctum Bertinum sepelitur."

Cont. F. W. 664.

conflagravit; dieque sequenti, Dominicæ Ascensionis, nova ecclesia Sancti Andreæ consecratur a Willelmo archiepiscopo, ministrantibus sibi in hoc officio quibusdam de præfatis antistitibus. A.D. 1130. Rochester cathedral consecrated.

Religiosus prior de Lewes, Ansgerus, Redingensi ecclesiæ abbas eligitur Wintoniæ; prior etiam Wintoniensis ecclesiæ, Iggulfus, apud Wodestoke abbas electus Abbandunensi ecclesiæ, a Rogero Saresbiriensi præsule, vi. idus Junii, die Dominica, consecratur Saresbiriæ. Willelmus Glaornensis abbas, præ senectute pastorali cura sponte dimissa, ejusdem ecclesiæ religiosum cœnobitam, Walterum nomine, cum consensu fratrum pro se abbatem elegit; qui a Simone Wygornensi præsule, iii. nonas Augusti, die Dominica consecratur Wygornæ. Eodem mense rex Anglorum Henricus mare transiit. Ingulf, abbot of Abingdon. The king goes abroad.

MCLIII.——XXXI.——MCXXXI.

Et anno sequenti, mense Julio, Angliam rediit. Robertus, Lantoniensis ecclesiæ prior, ad Herefordensem præsulatum electus, a Willelmo Doruberniæ archiepiscopo, iii°. kalendas Julii, episcopus consecratur Oxefordiæ. Serlo quoque, Saresbiriensis canonicus, a Simone Wygornensi pontifice apud Blockeleyam, episcopalem villam suam, abbas consecratur, et Ci[ren]cestrensi ecclesiæ abbas efficitur. A.D. 1131. The king returns. Robert made bishop of Hereford. Serlo, abbot of Cirencester.

Henricus prius Bangornensis, postmodum Eliensis episcopus primus, 3^tio^. kalendas Septembris obiit. Hervey of Ely dies.

MCLIIII.——XXXII.——MCXXXII.

H. Hunt. 220 b.

Anno sequenti[1] fuit rex Henricus apud Dunstable ad Natale, ad Pascha apud Wodestoke. Post Pascha fuit magnum placitum apud Londonias, ubi de pluribus quidem, et maxime de discordia episcopi Sancti Davidis et episcopi Clamorgensis de finibus parochiarum suarum, tractatum est. A.D. 1132. Council at London, after Easter.

Baldewinus rex Jerosolymæ obiit, et successit Gaufridus.

MCLV.——XXXIII.——MCXXXIII.

Anno tricesimo tertio fuit rex Henricus ad Natale apud Windesoveram infirmus. Ad caput jejunii fuit conventus apud Londonias super episcopos Sancti Davidis et Clamorgensis, et pro discordia archiepiscopi et Lincolniensis episcopi. Ad Pas- A.D. 1133. Henry keeps Christmas at Windsor.

[1] *Anno sequenti*] Here our compiler begins to use the History of Henry of Huntingdon; the seventh book as it stands in Savile's edition. "Desinit continuator Florentii, incipit Hen. Huntingdon." Note in C.

A.D. 1133. The king at Oxford. New bishops.

cha fuit rex apud Oxefordam in nova aula, et ad Rogationes fuit iterum conventus apud Wintoniam super rebus prædictis. Post Pentecosten dedit rex episcopatum Helyensem Nigello, et Dunholmensem Gaufrido cancellario suo.[1] H. Hunt. 220 b.

MCLVI.——XXXIV.——MCXXXIV.

A.D. 1134. The king in Normandy.

Quarrel between Canterbury and Lincoln.

Sequenti anno fuit rex in Normannia pro gaudio nepotum suorum, quos genuerat consul Andegavensis in filia regis.[2] Obiit Gilbertus Londoniensis episcopus et Landavensis episcopus in via Romæ pro causa diu agitata. Hoc anno transfretavit archiepiscopus Willelmus et Alexander Lincolniensis ad regem, pro discordia quæ inter eos erat pro quibusdam moribus parochiarum suarum.

MCLVII.——XXXV.——MCXXXV.

A.D. 1135. Henry still in Normandy.

Quarrels of the empress.

Illness and death of Henry.

Anno tricesimo quinto rex moratus est in Normannia, et sæpe, non rediturus, in Angliam redire proponebat;[3] sed detinebat eum filia regis discordiis variis, quæ oriebantur pluribus causis inter regem et consulem Andegavensem, artibus scilicet filiæ suæ. Quibus rex stimulationibus in iram promotus[4] et animi rancorem excitatus est, quæ a nonnullis causa naturalis refrigidationis, et postea mortis[5] ejus causa fuisse dictæ sunt. Cum igitur rex a venatu redisset apud Sanctum Dionysium in silva Leonum, comedit carnes murænarum; quæ semper ei nocebant, et semper eas amabat. Cum autem hoc medicus comedi prohibebat, non adquievit rex salubri ejus consilio, secundum quod dicitur:

"Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata."

Hæc igitur comestio pessimi humoris illatrix, et consimilium excitatrix vehemens, senile corpus letaliter refrigidans, subitam et summam fecit tribulationem.[6] Contra quod natura renitens excitavit febrem acutam ad impetum dissolvendum materiei gravissimæ. Cum autem restare nulla vi[7] potuisset,[8] decessit rex magnus, cum regnasset triginta quinque annis et tribus mensibus, in prima die Decembris. Et jam in fine tanti regis

---

[1] *suo*] Fecit etiam rex novum episcopatum apud Karloil, et transiit mare. Eclipsis solis facta est iv. nonas Augusti, add. H. H.

[2] *filia regis*] "Nota quod comes "Andegavensis desponsavit Matil-"lem imperatricem." M. in marg.

[3] *proponebat*] promovebat, C., M.

[4] *promotus*] om. H. H.

[5] "Finis regis Henrici primi." M. in marg.

[6] *tribulationem*] perturbationem, H. H.

[7] *nulla vi*] in nulla, C., M.

[8] *potuisset*] posset, H. H.

H. Hunt. 220 b.

finem libro[1] dicabimus, cui tamen, si meruit, musam memorialem[2] comprecemur: A.D. 1135. Death of Henry I.

Rex Henricus obit, decus olim, nunc dolor orbis:
Numina[3] flent numen deperiisse suum.
Mercurius minor eloquio, vi mentis Apollo,
Jupiter imperio, Marsque vigore gemunt.
Anglia, quæ cunis,[4] quæ sceptro numinis ejus
Ardua splenduerat,[5] jam tenebrosa ruit.
Janus[6] cautela minor, Alcides probitate,
Conflictu Pallas, arte Minerva gemunt.
Hæc cum rege suo, Normannia cum duce marcet:
Nutriit hæc puerum, perdidit illa virum.

H. Hunt. 221 a.

Defuncto igitur rege Henrico libera, ut in mortuo solent, judicia populi depromebantur.[7] Alii enim eum tribus vehementer irradiasse splendoribus asserebant: sapientia summa; nam et consilio profundissimus, et providentia conspicuus, et eloquentia clarus habebatur: victoria etiam, quia exceptis aliis,[8] quæ egregie gesserat, regem Francorum lege belli superaverat:[9] divitiis quoque, quibus omnes antecessores suos longe lateque præcesserat. Alii autem diverso studio tribus illum vitiis inficiebant: cupiditate nimia; qua, ut omnes parentes pauperes, opulentus tributis et exactionibus inhians, delatoriis hamis intercipiebat: crudelitate etiam, qua consulem de Moretuil, suum cognatum, in captione positum exoculavit, nec[10] sciri facinus tam horrendum potuit usquequo mors regis secreta aperuit, atque fratrem suum Robertum in carcere, vinculis religatum, dum vixit, tenuit;[11] nec minus et alia proponebant exempla, quæ tacemus; luxuria quoque, quia mulierum ditioni regis more Salomonis continue subjacebat.[12] Successu vero temporis atrocissimi, quod postea per Normannorum rabiosas proditiones exarsit, quidquid Henricus fecerat tyrannice vel regie comparatione deteriorum visum est peroptimum. Venit enim sine mora Stephanus, Theobaldi consulis frater Character of the late king.

---

[1] *libro*] præsenti, H. H.; that is the seventh book of Henry of Huntingdon, which ends here.

[2] *memorialem*] memoriale dare, H. H.

[3] *Numina*] Summa, C., M.

[4] *cunis*] cujus, C., M.

[5] *splenduerat*] corruerat, C., M.

[6] *Janus*] Danus, C., M.

[7] *depromebantur*] deprimebantur, C., M. "Nota de virtutibus regis "Henrici tribus." M. in marg.

[8] *aliis*] illis, H. H.

[9] *superaverat*] superavit, H. H.

[10] *nec*] nam, C., M. "Nota de "tribus vitiis ejusdem regis." M. in marg.

[11] *atque fratrem . . . tenuit*] om. H. H.

[12] *subjacebat*] Talia vulgus liberum diversificabat, ins. H. H.

A.D. 1135. Stephen usurps the throne.

junior eo, vir magnæ strenuitatis et audaciæ, et quamvis jurasset sacramentum fidelitatis Anglici regni filiæ regis Henrici, fretus tamen vigore et impudentia, regni diadema Deum tentans invasit.[1] Willelmus Cantuariensis archiepiscopus, qui primus sacramentum fecerat, eum, heu, proh dolor![2] benedixit, unde judicium illud Deus in eum statuit, quod magno sacerdoti Jeremiæ percussori statuerat, scilicet ne post annum viveret.[3] Rogerus magnus episcopus Saresberiensis, qui secundus[4] sacramentum illud fecerat, et omnibus aliis prædictaverat, diadema ei et vires auxilii sui contulit: unde postea justo Dei judicio ab eodem, quem statuerat[5] in regem, captus et excruciatus miserandum sortitus est exterminium. Sed quid morer? Omnes qui sacramentum juraverant, tam præsules quam consules et principes, assensum Stephano præbuerunt, et hominium fecerunt. Hoc vero malum signum fuit, quod tam repente omnis Anglia sine mora, et labore, in ictu oculi turbata est, et[6] ei subjecta. Diadematus curiam suam tenuit ad Natale apud Londonias.

H. Hunt. 221 a.

Perfidy of the bishops.

H. Hunt. 221 b.

Court at Christmas, at London.

Story of Henry's corpse, at Rouen.

Corpus autem regis Henrici adhuc insepultum erat in Normannia. Rex namque Henricus in prima die Decembris obierat; cujus corpus Rotomagum allatum est, et ibi viscera ejus et cerebrum et oculi consepulti sunt. Reliquum autem corpus cultellis circumquaque dissecatum, et multo sale aspersum, coriis taurinis reconditum est causa fœtoris evitandi, qui multus et infinitus circumstantes afficiebat.[7] Unde et ipse qui, magno pretio conductus, securi caput ejus diffiderat, ut fœtidissimum cerebrum ejus extraheret,[8] quamvis linthea caput suum obvolvisset, mortuus tamen ea causa pretio male gavisus est. Hic est ultimus de multis quem rex Henricus occidit. Inde vero corpus regium Cadomum sui deportaverunt, ubi diu in ecclesia positum, in qua pater suus sepultus erat, quamvis multo sale repletum esset, et multis coriis reconditum, tamen continue ex corpore niger[9] humor et horribilis coria pertransiens decurrebat, et vasis suppositis[10] abjiciebatur. Vide igitur quicunque legis, quomodo regis potentissimi

It is brought to Caen.

---

[1] "Incipit regnum regis Ste- "phani." M. in marg.

[2] *dolor*] in regem, ins. H. H.

[3] "Nota malum consensum mul- "torum in coronatione regis Ste- "phani, et justum Dei judicium." M. in marg.

[4] *secundus*] secundum, C., M.

[5] *statuerat*] creavit, H. H.

[6] *turbata est et*] om. H. H.

[7] *afficiebat*] inficiebat, H. H.

[8] "Nota .fetorem corporis regis "Henrici defuncti, antequam sepe- "liretur." M. in marg.

[9] *niger*] jugiter, ed. H. H.

[10] *suppositis*] sub feretro susceptus a ministris fetore et horrore fatiscentibus, H. H.

H. Hunt. 221 b.

corpus, cujus cervix diademata auro et gemmis electissimis, quasi Dei splendore vernaverat; cujus utraque manus sceptris præradiaverat, cujus reliqua superficies auro textili tota rutilaverat, cujus os tam deliciosissimis[1] cibis pasci solebat, cui omnes assurgere, omnes expavescere, omnes congaudere, omnes admirari solebant: vide, inquam, quo corpus illud devenerit,[2] quam miserabiliter abjectum fuerit. Vide rerum eventum, ex quo semper pendet judicium. Et disce contemnere quidquid sic exterminatur.[3] Tandem reliquiæ regalis cadaveris allatæ sunt in Angliam, et sepultæ sunt intra duodecim dies Natalis apud abbatiam Redinges, quam rex Henricus fundaverat, et multis possessionibus ditaverat. Ibique venit rex Stephanus a curia quam tenuerat apud Londonias, contra corpus patrui sui, et Willelmus archiepiscopus Cantuariæ et multi præsules et proceres sepelierunt regem Henricum cum magna[4] reverentia. Inde perrexit rex Stephanus apud Oxefordam, ubi recordatus confirmavit pacta,[5] quæ Deo et populo et sanctæ ecclesiæ concesserat in die coronationis suæ. Quæ sunt hæc: Primo vovit, quod defunctis personis[6] nunquam retineret ecclesias in manu sua, sed statim electioni canonicæ rege consentiente[7] episcopi eas investirent.[8] Secundo vovit, quod nullius clerici vel laici silvas in manu sua retineret, sicut rex Henricus fecerat, qui singulis annis eos implacitaverat, si vel venationem cepissent in silvis propriis, vel si eas ad necessitatem[9] exstirparent vel diminuerent. Quod placiti nefandi genus adeo fuit execrabile, ut si alicujus locum, quem habere pecuniam æstimarent, longe conspicerent, statim vastatum perhiberent sive esset sive non, ut eum immerito redimerent. Tertio vovit, quod Danegeld, id est duos solidos ad hydam, quos antecessores sui accipere solebant singulis annis, in æternum condonaret. Hæc principaliter Deo vovit et alia, sed nihil eorum tenuit.

A.D. 1135. Its wretched condition.

It is buried at Reading.

Stephen's promises to his people made at Oxford.

---

[1] *deliciosissimis*] et exquisitis, add. H. H.

[2] *devenerit*] quam horribiliter delituerit, add. H. H.

[3] *exterminatur*] disterminatur, quidquid sic annihilatur, H. H.

[4] *magna*] debita tanto viro, H. H.

[5] "Nota quod rex Stephanus confirmavit optimas leges." M. in marg.

[6] *personis*] episcopis, H. H.

[7] *rege consentiente*] consentiens, H. H.

[8] *episcopi eas investirent*] episcopis eas investiret, H. H.

[9] *necessitatem*] necessitates suas, H. H.

MCLVIII.——I.——MCXXXVI.

A.D. 1136. News of a Scottish invasion.

Stephanus primo anno regni sui, cum in fine Natalis venisset ad Oxenfordam, audivit nuncium sibi dicentem: "Rex "Scottorum[1] simulans se pacifice venire ad te gratia hos- "pitandi, Karluil et Novum Castellum dolose cepit;" cui rex Stephanus: "Quæ dolose cepit, victoriose recipiam." Promovit igitur rex exercitum tantum erga David regem Scottorum, quantum nullus in Anglia memorare potuit. Occurrens igitur ei David apud[2] Dunhelmiam concordatur ei, reddens Novum Castellum; Carloil vero retinuit concessione regis Stephani. Rex tamen David, homo regis Stephani effectus non est; quia sacramentum primus laicorum juraverat.[3] Filius autem regis David homo regis Stephani effectus est, deditque ei rex Stephanus burgum quod vocatur Huntindonia,[4] in augmentum. Rediens autem inde rex in Quadragesima tenuit curiam suam apud Londonias in Paschate, qua nunquam erat splendidior in Anglia multitudine,[5] auro, argento, gemmis, vestibus, omnimoda dapsilitate. Ad Rogationes divulgatum est regem mortuum esse. Quod audiens Bigod[6] in castello Nordwicensi subintravit, nec reddere voluit, nisi ipsi regi advenienti, valde tamen invitus. Jam vero rabies prædicta Nordmannorum perjurio et proditione cœpit pullulare. Cepit igitur rex castellum de Baketun, cujus dominus Robertus quidam proditor a rege discesserat.[7] Inde obsedit urbem Execestram, quam tenebat Baldewinus de Redvers contra eum, ibique diu morando, machinas multas construendo, multum thesauri sui absumpsit.[8] Sero tamen redditum est ei castellum, et vindictam non exercuit in proditores, consilio pessimo usus; si enim eam tunc exercuisset, postea contra eum tot castella retenta non fuissent. Inde igitur perrexit in Insulam Vectam, et eam Baldewino de Redvers abstulit, et cum ab Anglia exsulavit. Elatus igitur rex prosperis gestis venit venatum apud Bramtoniam, quæ abest miliario ab Huntindonia; et ibi placitavit de forestis procerum suorum, id est de silvis et venationibus, et fregit votum et pactum Deo et populo.

H. Hunt. 221 b.

Carlisle given by Stephen to king David.

H. Hunt. 222 a.

Court at London at Easter.

Rising in Norfolk quelled by Stephen.

He takes Exeter: and the Isle of Wight.

He hunts at Brampton.

---

[1] Nota de Scotis." M. in marg.

[2] *apud*] circa, H. H.

[3] *juraverat*] filiæ regis, scilicet neptis suæ de Anglia ei manutenenda post mortem Henrici regis, add. H. H. The omission of these words in MS. M., and in the text is probably accidental.

[4] "Rex Stephanus dedit Huntedoniam David filio regis Scotiæ." M. in marg. A mistake arising from the omission of the word *Henricus* above.

[5] *multitudine*] magnitudine, ins. H. H.

[6] *Bigod*] Hugo, præf. H. H.

[7] *discesserat*] desciverat, H. H.

[8] *absumpsit*] assumpsit, M.

MCLIX.——II.——MCXXXVII.

H. Hunt. 222 a.

Stephanus anno secundo fuit ad Natale apud [Dunstaple]. In Quadragesima vero transfretavit in Normanniam. Transiit autem Alexander Lincolniensis episcopus, et multi proceres cum eo. Ubi rex Martiis altercationibus assolitus, omnia quæ incepit, luculente perfecit, hostium circumventus repulit, hostilia castella depulit, egregie inter summos resplenduit, concordiam cum rege Francorum composuit, et Eustachius filius ejus homo regis Francorum effectus est de Normannia,[1] quæ Francorum adjacet imperio. Quod videns consul Andegavensis, [qui supremus] hostis [ejus] erat, qui nimirum filiam regis Henrici duxerat,[2] quæ imperatrix Alemanniæ fuerat, et sacramenta de regno Angliæ acceperat; unde et Angliam calumniabantur sponsus et sponsa; cepit tamen inducias cum rege Stephano. Videbat enim se ad præsens regias vires non posse perfringere, tam pro multitudine probitatis quam pecuniæ, quæ adhuc ex abundantia thesauri regis Henrici[3] supererat. Cunctis igitur prospere gestis, in ipso vestibulo Natalis rediit rex in Angliam clarus. Hii ergo duo anni regis Stephani prosperrimi fuerunt. Tertius vero, de quo dicemus, mediocris et intercisus; duo vero ultimi exitiales et prærupti.

A.D. 1137. Stephen goes to Normandy.

His son, Eustace, does homage to the king of France.

The count of Anjou claims England.

The king returns to England.

MCLX.——III.——MCXXXVIII.

Stephanus vero rex[4] tertio anno, et in ipso ingressu Angliæ provolavit ad Bedefordiam, et in vigilia Natalis Domini et toto Natali obsedit eam: quod etiam multis Deo[5] displicuisse visum est, quia sollemnitates sollemnitatum parvi vel nihili pendebat. Reddita ei Bedefordia in Scotiam promovit exercitum. Rex namque Scottorum, quia sacramentum fecerat,[6] quasi sub velamento sanctitatis[7] execrabiliter egit. Mulieres gravidas findebat,[8] et fetus anticipatos abstrahebat,[8] pueros super acumina lancearum jactabant, presbyteros super altaria detruncabant, crucifixorum capita abscisa super cæsorum corpora reponebant, mortuorum vero capita mutuantes super crucifixa reponebant. Quæcunque igitur Scoti attingebant, omnia erant plena horroris et immanitatis. Aderat clamor

A.D. 1138. Stephen besieges and takes Bedford.

Scottish invasion.

Cruelties of the Scots.

---

[1] "Eustachius filius regis Stephani "devenit homo regis Francorum de "Normannia." M. in marg.

[2] *duxerat*] om. M.

[3] *Henrici*] defuncti, II. II.

[4] *rex*] impiger, ins. H. H.

[5] *multis Deo*] Deo et multis. C.

[6] *fecerat*] filiæ regis Henrici, ins. H. H.

[7] *sanctitatis*] per suos, ins. H. H.

[8] *findebat, abstrahebat*] findebant, abstrahebant, H. H.

A.D. 1138. mulierum, ejulatus senum, morientium gemitus, viventium desperatio. H. Hunt. 222 a.

Stephen ravages southern Scotland.

Rex igitur Stephanus assurgens combussit et destruxit australes partes David; ipso quidem David non audente ei congredi. Post Pascha vero exarsit rabies proditorum nefanda, quidam namque proditorum, Talebot, tenuit contra regem castellum Herefordiæ in Wales, quod tamen rex per obsidionem in sua recepit. Robertus consul, filius regis Henrici,[1] tenuit contra eum castellum de Bricstoke, et aliud vocatum Spelde.[2] Willelmus Lovel tenuit oppidum de Carri, Paganellus Ludelwe, Willelmus de Moun Dunestor, Robertus Lincolniæ Wartam, Eustachius filius Johannis Meltun, Willelmus filius Alani Salopesbiriam, quod rex cepit armis, captorumque nonnullos suspendit. Quod audiens Walkelinus, qui tenuit oppidum de Dovre, reginæ se obsidem tradidit.[3] Occupato igitur rege circa australes partes Angliæ, David rex innumerabilem exercitum promovit in Angliam, contra quem proceres Borealis Angliæ admonitione et jussu Thurstani Eboracensis archiepiscopi restiterunt viriliter, fixo standato[4] apud Alvertun.[5] Cum autem morbi causa non posset archiepiscopus interesse pugnæ, misit loco sui Radulfum episcopum Orcadensem; qui stans in acie media loco eminenti hujusmodi usus est incentivo:

Risings in Wales and England.

H. Hunt. 222 b.

The king of Scots advances to Northallerton. Archbishop Thurstan raises an army against him.

Address of the bishop of Orkney to the Yorkshire army.

" Proceres Angliæ, clarissimi Normannigenæ, meminisse
" [enim] vestri vos nominis et generis præliaturos [decet], per-
" pendite, qui, et contra quos, et ubi bellum geratis; vobis[6]
" enim nemo impune restitit: audax Francia vos experta
" delituit,[7] ferax Anglia vobis capta succubuit, dives Apulia
" vos sortita refloruit, Jerusalem famosa, et insignis Antiochia,
" se vobis utraque supposuit. Nunc autem Scotia vobis rite
" subjecta repellere conatur, inermem præferens temeritatem,
" rixæ magis quam pugnæ aptior. In quibus quidem nulla
" viget[8] vel militaris scientia, vel præliandi peritia, vel mo-
" derandi gratia. Nullus ergo verendi locus, sed potius
" verecundiæ, quod hii, quos semper in patria sua petivimus
" et vicimus, in patriam nostram ritu transverso ebrii de-
" mentesque convolarunt. Quod tamen vobis ego, præsul et

---

[1] *Henrici*] nothus, ins. H. H.

[2] *Spelde*] Slede, H. H.

[3] *obsidem tradidit*] obsidenti reddidit illud, H. H.

[4] *standato*] standard, H. H.

[5] " Nota de Scotis et de Standard " ubi victi sunt." M. in marg.

[6] *vobis*] non, præf. C., M.

[7] *experta delituit*] ex parte dilituit, M.

[8] *viget*] om. H. H.

H. Hunt. 222 b.

A.D. 1138. August. Exhortation of the bishop of Orkney before the battle of the standard.

" archipræsulis nostri loco situs, Divina providentia factum
" denuncio, ut hii, qui in hac patria templa Dei violaverunt,
" altaria cruentaverunt, presbyteros occiderunt, nec pueris
" nec prægnantibus pepercerunt, in eadem condignas facinoris
" sui luant pœnas. Quod justissimum Suæ dispensationis[1] ar-
" bitrium per vestras manus hodie perficiet Deus. Attollite igi-
" tur animos, virie legantes, et adversus hostem nequissimum
" freti[2] virtute patria, immo Dei præsentia exsurgite. Neque
" vos temeritas eorum moveat, cum illos tot vestræ virtutis
" insignia non deterreant. Illi nesciunt armari se in bello,
" vos in pace armis exercemini, ut in bello casus belli dubios
" non sentiatis. Tegitur vobis galea caput, lorica pectus,
" ocreis crura, totumque clypeo corpus; ubi feriat hostis,[3]
" quem ferro circumseptum conspicit? Procedentes igitur
" adversus inermes ac nudos quid dubitamus? An numerum?
" sed non tam numerus multorum quam virtus paucorum
" bellum conficit; multitudo enim disciplinæ insolens ipsa
" sibi est impedimento in prosperis ad victoriam, in adversis
" ad fugam. Præterea majores vestri multos pauci sæpe
" vicerunt. Quid ergo conferet gloria parentalis, exercitatio
" sollemnis, disciplina militaris, nisi multos pauciores vincatis?
" Sed jam finem dicendi [suadet] hostis inordinate proruens,
" et, quod animo meo valde placet, disperse confluens. Vos
" autem archipræsulis vestri loco, qui hodie commissa in
" Domini domum, in Domini sacerdotes, in Domini gregem
" pusillum vindicaturi estis, si quis vestrum præliaturus oc-
" cubuerit, absolvimus ab omni pœna peccati in nomine
" Patris,[4] Cujus creaturas fœde et horribiliter destruxerunt,
" et Filii, Cujus altaria maculaverunt, et Sancti Spiritus, a
" Quo sublimatos insane ceciderunt."

Respondit omnis populus Anglorum,[5] "Amen, amen;" exclamavitque exercitus Scottorum insigne patrium, et[6] usque ad cœlum, "Albani, Albani." Exstinctus autem clamor est ictuum immanitate et horrendo fragore.

Principium pugnæ.

The men of Lothian in the vanguard.

Acies Leonensium, qui gloriam primi ictus rege invito arripuerant, amentalibus missilibus et lanceis super aciem equitum nostrorum loricatam percutiunt, quasi muro ferreo offendentes,

[1] *dispensationis*] dispositionis, H. H.

[2] *freti*] om. M.

[3] *hostis*] non reperit, ins. H. H.

[4] *Patris*] et Filii et Spiritus Sancti, ins. M.; Amen, ins. C.

[5] *Anglorum*] et resonuerunt montes et colles, ins. H. H.

[6] *et*] ascendit clamor, ins. H. H.

A.D. 1138. August. Battle of the Standard.

impenetrabiles invenerunt. Viri vero sagittarii equitibus immixti obnubilantes eos nimirum inermes penetrabant. Tota namque gens Normannorum et Anglorum in una acie circum STANDARD conglobata persistebant immobiles. Percusso igitur sagitta summo duce Loenensium ipse corruit, et tota gens eorum in fugam conversa est. Offensus namque Deus excelsus erat eis, et omnis virtus eorum tanquam aranearum contextio demolita. Quod videns acies Scottorum, quæ ex alia parte acerrime pugnabat, animo delicuit et fugæ indulsit. Regalis autem acies, quam ex pluribus gentibus rex David constituerat, simul ubi hoc vidit, cœperunt primum sigillatim, postea catervatim aufugere, rege jam pene solo persistente. Quod amici regis videntes, coegerunt eum sonipede arrepto terga dare. Filius autem regis strenuissimus, non attendens ad hæc, quæ fieri suis videbat, sed soli gloriæ et virtuti inhians, fugientibus reliquis fortissime [assiluit][1] aciem hostium, et miro impetu percussit. Sola namque acies ejus equis residebat, ex Anglis videlicet et Normannis composita, qui patris in familia conversabantur. Equitantes autem nulla[2] ratione diu persistere potuerunt contra milites loricatos pede persistentes, et immobiliter coacervatos; sed lanceis confractis et equis vulneratis aufugere quidem, gloriose tamen re gesta, compulsi sunt.

H. Hunt. 222 b.

Flight of David, continued resistance of his son.

Complete victory of the English.

H. Hunt. 223 a.

Undecim millia Scottorum[3] fama refert occisa, extra eos qui segetibus et silvis perempti sunt. Nostri vero minimo sanguine fuso[4] feliciter triumpharunt. Cujus pugnæ dux fuit Willelmus consul de Albemarle, et Willelmus Piperellus de Notingham, et Walterus Espec, et Illebertus de Lasci, cujus frater ibi ex omnibus solus equitibus occisus est. Cujus eventus belli cum regi Stephano nunciatus esset, ipse et omnes qui aderant summas Deo gratias exsolverunt. Hoc bellum mense Augusti factum est.

Names of the leaders.

Et in Adventu Domini concilium apud Londonias Albericus, Romanæ ecclesiæ legatus, et Ostiensis episcopus, tenuit. Et ibi, annuente rege Stephano, Teobaldus abbas Beccensis Cantuariensis archiepiscopus effectus est.

Theobald made archbishop of Canterbury.

A.D. 1139. Invasion of Scotland.

Rex Stephanus[5] post Natale castellum de Spelde cepit obsidione; perrexit autem post hæc in Scotiam, ubi cum rem

---

[1] *assiluit*] om. C., M.

[2] *nulla*] in illa, C., M.

[3] *Scottorum*] in eo campo, ins. H. H.

[4] *fuso*] om. H. H.

[5] *Rex Stephanus*] Anno quarto, præf. H. H. Here the original compiler makes an error in his computation of the year, which falsifies the chronology as far as A.D. 1152; by omitting to note the years of the eras which he uses, in their proper place.

H. Hunt. 223 a.

Marte et Vulcano ducibus ageret, rex David concordari coactus est. Henricum igitur filium regis Scottorum secum ducens in Angliam cepit Ludelawe, ubi idem Henricus unco ferreo equo abstractus pene captus est; sed ipse rex eum ab hostibus splendide retraxit. Inde re imperfecta Oxenfordiam petiit, ubi res infamia notabilis et ab omni consuetudine remota comparuit. Rex namque Rogerum episcopum Saresbiriensem, et Alexandrum Lincolniensem episcopum, ipsius nepotem, cum pacifice suscepisset, violenter in curia sua cepit, nihil justitiæ recusantes, et judicium æquitatis poscentes. Ponens igitur ibidem Alexandrum in carcerem, Rogerum secum duxit ad castellum de Devise, quo non erat splendidius inter fines Europæ; angarians igitur eum jejunii tormento, et filii ejus, qui cancellarius erat regis, laqueum collo circumnectens ut suspenderetur; tali modo oppidum [1] sibi extorsit; male recordans bonorum quæ introitu regni sui præ omnibus aliis ei congesserat. Talem ei devotionis suæ retributionem exhibuit. Similiter cepit Sireburnam, quod parum Divisis decore cedebat; accipiensque thesauros episcopi comparavit inde Constantiam sororem Lodowici regis Francorum ad opus Eustachii filii sui. Rex inde rediens Alexandrum, quem dimiserat in captione apud Oxenfordiam, duxit secum ad Neuwercam. Ibi quidem construxerat episcopus super flumen Trente castellum [2] vernantissimum, in loco amœnissimo. Quo cum venisset rex, episcopo indixit jejunium non legitimum, astruens fide data eum omni cibo carituram, donec castellum redderetur. Vix igitur episcopus lacrymis et precibus a suis obtinere potuit, ut castrum suum a jure suo in extraneorum custodiam deponerent. Similiter redditum est ei aliud castrum vocatum Eslaforde,[3] neque forma neque situ a prædicto secundum. Non longe post, cum Henricus Wintoniensis, frater regis, jam legatus Romanæ ecclesiæ, concilium apud Wintoniam teneret, ipse et Teobaldus episcopus Cantuariensis, et omnes episcopi qui aderant, ad pedes regios devoluti sunt, devotissima supplicatione poscentes, ut episcopis prædictis suas possessiones redderet, ut omnia in eis commissa regi benigne condonarent. Sed rex pravorum consilio tot et tantorum tam venerandam prosternationem despiciens, nihil eos impetrare permisit. Ob quod patefacta est domus regis Stephani finitivæ condemnationi. Statim namque filia regis Henrici, quæ erat imperatrix Alemanniæ, cui Anglia juramento addicata [4] fuerat, venit in Angliam.

A.D. 1139. Stephen besieges Ludlow;

he goes to Oxford and arrests the bishops of Salisbury and Lincoln.

He extorts the surrender of their castles, Devizes, Sherborne, and Sleaford.

The other prelates intercede in vain.

Return of the empress.

[1] *oppidum*] castellum, H. H.
[2] *castellum*] florida compositione, in H. H.
[3] *Eslaforde*] Slaforde, H. H.
[4] *addicata*] dedicata, H. H.

A.D. 1139. The empress goes to Bristol.

Quam cum rex obsedisset apud Arundel, vel perfida credens consilia, vel quia castrum videbat inexpugnabile, iter intermisit apud[1] Brisstouwe. Eodem anno Rogerus episcopus prædictus tam mœrore quam senio defectus[2] demarcuit. H. Hunt. 223 a.

Death of bishop Roger of Salisbury.

Stupeant igitur omnes lecturi tantam, tam subitam, rerum mutationem. Viro[3] namque præfato tot a juventutis exordio bona contigerant, et sine interpolatione in cumulum creverant, ut diceremus in eo fortunam suæ volubilitatis[4] oblitam; nec aliquibus adversis in tota vita sua potuit affici, donec tantæ miseriæ cumulus simul confluens in extremis eum præfocavit. Nullus enim de felicitatis assiduitate confidat. Nullus de fortunæ stabilitate præsumat. Nullus in rota volubili confixam superesse contendat.

MCLXI.——V.——MCXXXIX.[5]

A.D. 1140. Nigel bishop of Ely driven from his see.

Quinto anno post Natale rex Stephanus Nigellum Elyensem episcopum de episcopatu suo ejecit,[6] quia nepos prædicti episcopi Saresbiriensis erat, a quo odii incentivum in progeniem traxerat; ubi autem ad Natale vel ad Pascha fuerit, dicere non attinet. Jam quippe curiæ sollemnes et ornatus regii schematis ab antiquo serie descendens prorsus evanuerat. H. Hunt. 223 b.

Decline of the national prosperity.

Ingens copia thesauri deperierat; pax in regno nulla; cædibus, incendiis, rapinis omnia exterminabantur; clamor et luctus et horror ubique, unde sic dictum est elegiace:

Quis mihi det fontem, quid enim potius lacrymarum?
  Ut lacrymer patriæ gesta nefanda meæ.
Advenit caligo Stygis dimissa profundo,
  Quæ regni faciem conglomerata tegit.
Ecce furor, fremitus, incendia, furta, rapinæ,
  Cædes, nulla fides, consociata ruunt.
Jam furantur opes, et opum dominos, et in ipsis
  Sopitos castris, O nova furta, premunt.
Perjurare, fidem mentiri, nobile factum,
  Prodere vel dominos actio digna viris.
Concio prædonum cimiteria, templa, refringit,
  Namque sacerdotes, res miseranda, rapit.
Detorquent unctos Domini, simul et mulieres,
  Proh pudor! ut redimant, excruciare student.

---

[1] *iter intermisit apud*] ire permisit ad, H. H.

[2] *defectus*] confectus, H. H.

[3] *Viro*] Uno, C. M.

[4] *volubilitatis*] nobilitatis, C., M.

[5] This should be, according to the computation hitherto observed, 1162 and 1140.

[6] *ejecit*] fugavit, H. H.

H. Hunt. 223 b.

Affuit ergo fames, consumpta carne gementes,
Exhalant animas ossa, cutisque vagas.
Quis tantos sepelire queat cœtus morientum,
Ecce Stygis facies, consimilisque lues!

A.D. 1140. Lamentation.

MCLXII.——VI.——MCXL.[1]

Sexto anno rex Stephanus Lincolniæ urbem infra Natale obsedit, cujus munitiones fraudulenter ceperat Ranulphus comes Cestrensis. Seditque usque ad Purificationem.[2] Tunc namque Ranulphus prædictus adduxit secum Robertum filium regis Henrici,[3] et alios proceres validissimos, ad obsidionem dissolvendam. Cum autem consul audacissimus paludem pene intransibilem vix pertransisset, in ipsa die aciebus dispositis regem bello aggressus est. Ipse cum suis aciem primam construxerat, secundam illi quos rex Stephanus exhæreditaverat; tertiam Robertus dux magnus cum suis, a latere vero turma Walensium magis audacia quam armis instructa. Tunc consul Cestrensis, vir bellicosus et armis insignis,[4] Robertum consulem aliosque proceres sic alloquitur: "Gratias tibi, dux, mag-
" nas vel multas, vobisque proceres, et commilitones mei,
" cum summa devotione persolvo, qui usque ad vitæ pericu-
" lum amoris affectum mihi magnanimiter exhibuistis. Cum
" igitur sim vobis causa periculi, dignum est, ut me periculo
" prius ingeram, et infidissimi regis, qui datis induciis pacem
" fregit, aciem prius allidam. Ego quidem tam de regis in-
" justitia quam de mea confidens virtute, jamjamque regalem
" cuneum diffindam,[5] gladio mihi per hostes medios viam pa-
" rabo; vestræ virtutis est sequi me præeuntem, et imitari
" percutientem. Jam videor animo mihi præsago regias acies
" transvolare,[6] regem gladio transverberare." Dixerat. Dux autem Robertus sic juveni respondit, et in loco stans eminenti hujuscemodi orationem habuit: "Non indignum est, quod ictus
" primi dignitatem tibi vendices,[7] tam ex nobilitate quam ex
" virtute, qua præcellis. Si tamen de nobilitate contendas, ego
" filius regis et nepos regis non antecellor; si de virtute, hii
" sunt multi, quibus nemo viventium potest præferri probitate.

A.D. 1141. January. The king besieges Lincoln, until February 2.

The earls of Chester and Gloucester attempt to raise the siege.

Oration of the earl of Chester.

Answer of the earl of Gloucester.

---

[1] *MCLXII.—MCXL.*] These should be 1163 and 1141; see above p. 162.

[2] *Purificationem*] Sanctæ Dei genitricis Mariæ, ins. H. H.

[3] *Henrici*] generum ipsius, ins. H. H.

[4] *insignis*] coruscans, H. H.

[5] *diffindam*] difundam, M.

[6] *transvolare*] proceres pedibus conculcare, add. H. H.

[7] *tibi vendices*] poscis, H.H. The speech is in several points somewhat abbreviated.

A.D. 1141. February. Oration of the earl of Gloucester before the battle of Lincoln.

" Sed longe alia me movet ratio. Rex enim contra sacramen- H. Hunt. 223 b.
" tum, quod sorori meæ fecit, regnum crudeliter usurpavit,
" et omnia conturbans multis millibus causa necis exstitit, et
" exemplo sui nihil juris habentibus terras distribuit, jure
" possidentibus diripuit. Ab ipsis nequiter dehæredatis,[1] Deo[2]
" cooperante et vindictam subministrante, prius aggrediendus
" est. Respiciet, Qui judicat populos, *et cætera*,[3] et injustum
" juste appetentes in hac tanta[4] necessitate non relinquet.
" Unum vero est, proceres, quod vobis animo firmiter ingerere
" volo, quod per paludes, quas pertransistis, nulla potest esse H. Hunt. 224 a.
" fugientibus reversio. Hic igitur vel vincendum vel suc-
" cumbendum est, spes fugæ nulla. Hoc solum superest, ut
" in urbem gladiis viam paretis. Hoc quod fugere nusquam
" potestis, illud est quod hodie, Deo vobis adjuvante, victo-
" riam præstabit. Necesse enim ut ad probitatem confugiat,
" cui non potest esse aliud diffugium. Cives autem Lincolniæ,
" qui stant urbi suæ proxime in impetus gravedine ad domos
" suas transfugere videbitis. Verumtamen contra quos geratis
He reviews the king's allies. " bellum attendite. Alanus Brittonum dux contra nos, immo
" contra Deum, procedit armatus, vir nefandus, et omnium
" genere scelerum pollutus, malitia parem nescius, cui nun-
" quam nocendi defuit affectus, cui se non esse crudelitatem
" comparabilem, solum et supremum videtur opprobrium. Pro-
" cedit contra vos comes Mellensis, doli callidus, fallendi
" artifex, cui innata est in corde nequitia, in ore fallacia, in
" opere pigritia, glesus corpore,[5] magnanimus ore, pusillani-
" mus corde,[6] ad congrediendum ultimus, ad digrediendum
" primus, tardus ad pugnam, velox ad fugam.[7] Procedunt
" cæteri consules et proceres, latrociniis assueti, rapinis deli-
" buti, homicidiis saginati, omnes tandem perjurio contami-
" nati. Vos igitur, viri fortes, quos rex Henricus erexit, iste
" dejecit; ille instruxit, iste destruxit; erigite animos, et de
" virtutibus vestris, immo de Dei justitia confisi, vindictam
" vobis a Deo oblatam de facinorosis præsumite, et gloriam
" vobis immarcescibilem et posteris vestris præfigite. Et jam
" si vobis idem animus est, ad hoc Dei judicium perpetran-
" dum, progressionem vovete, fugam abjurate, erectis in

---

[1] *dehæredatis*] de exhæredatis, C., M.

[2] *Deo*] summo judice, H. H.

[3] *et cætera*] in æquitate de excelso cœlorum habitaculo, H. H.

[4] *tanta*] vita, M.

[5] *glesus corpore*] gloriosus corde, H. H.

[6] *corde*] opere, H. H.

[7] *fugam*] The invectives against the earl Hugh and the count of Aumale, the adulterous earl and Simon of Northampton, given by Henry of Huntingdon, are here omitted.

H. Hunt. 224 a.

" cœlum unanimiter dextris." Vix finierat, et omnes extensis in cœlum manibus terribili clamore fugam abjuraverunt, et se in armis colligentes, in hostes splendide progrediuntur. A.D. 1141. February. Enthusiasm of the army.

Rex interea Stephanus, curarum magnis exæstuans fluctibus, missam in tanta sollemnitate audierat. Cum autem de more cereum rege dignum Deo offerens manibus Alexandri [episcopi] imponeret, confractus est. Hoc fuit signum regiæ contritionis ; cecidit autem super altare pixis, cui Corpus Domini inerat, abrupto vinculo, præsente episcopo: hoc fuit signum regiæ ruinæ. Proinde rex strenuissimus egreditur, aciesque cum summa securitate bello disponit. Ipse pedes circa se omnem multitudinem loricatorum equis abductis strictissime collocavit; consules cum suis in duabus aciebus equis pugnaturis instituit; sed admodum parvæ equestres acies illæ comparuerunt. Paucos enim ficti et factiosi consules adduxerant; acies autem regalis maxima erat, uno tantum scilicet regis insignita vexillo. Tunc quia rex Stephanus festiva caruit voce, Baldewino,[1] magnæ nobilitatis viro, sermo exhortarius ad universum cœtum injunctus est. Qui loco stans [excelso] omnium oculis in eum erectis, ubi attentionem eorum modesta taciturnitate stimulavit, sic exorsus est: Evil omens on the king's side. Stephen's preparations.

" Omnes qui aciebus dispositis conflicturi sunt, tria præ-
" vidisse oportet, primum justitiam causæ, deinde militum
" copiam, postremo astantium probitatem. Justitiam causæ,
" ne periculum animæ incurratur; copiam militum, ne hos-
" tium innumerositate comprimatur;[2] probitatem astantium, ne
" numero confisa, debilibus tamen innixa, subruatur. In hiis
" omnibus negotium, quo tenemur, expeditum conspicimus.
" Causæ namque nostræ justitia est, quod regi ea, quæ coram
" Deo vovimus servantes, contra suos in eum perjuros in pe-
" riculum mortis astamus. Numerus vero nobis in equitibus
" non inferior, in peditibus confertior. Probitatem vero tot
" consulum, tot militum bellis semper assuetorum, quis vocibus
" exæquet? Virtus autem ipsius regis infinita vobis loco per-
" stabit millium. Cum igitur sit in medio vestrum dominus
" vester unctus Domini, cui fidem devovistis, votum Deo
" persolvite, tanto[3] donativum magis a Deo accepturi, quanto
" fidelius et constantius pro rege vestro fidi contra infidos,
H. Hunt. 224 b. " legitimi contra perjuros pugnaveritis. Securi quin etiam et
" summa repleti confidentia, contra quos bellum geratis per-
" pendite. Roberti ducis vires notæ sunt. Ipse quidem de Oration of Baldwin as Stephen's spokesman.

---

[1] *Baldewino*] Filio Gilberti, ins. H. H.

[2] *comprimatur*] condeprimatur, C. M.

[3] *tanto*] tantum, C.

A.D. 1141. February. Speech of Baldwin before the battle of Lincoln.

H. Hunt. 224 b.

" more[1] multum minatur, parum operatur; ore leoninus, corde " leporinus; clarus eloquentia, obscurus inertia. Consul autem " Cestrensis, vir audaciæ irrationabilis, promptus ad conspiran- " dum, inconstans ad perficiendum, ad bellum impetuosus, " periculi improvidus, altiora se machinans, impossibilibus[2] " anhelans, assiduorum paucos adducens, convenarum dispersam " multitudinem congregans; nihil habet quo timeri debeat; " semper enim quidquid viriliter incepit, effeminate reliquit. " In omnibus gestis suis infortunate rem agens, vel in con- " gressibus victus aufugit, vel si raro victor exstitit, majora " victis detrimenta sustinuit. Walenses autem, quos secum " adduxit, soli nobis despectui sint, qui inermem bello præ- " ferunt temeritatem, arte et usu belli carentes, quasi pecora " decurrunt in venabula; alii vero tam proceres quam milites, " transfugæ et gyrovagi, utinam plures numero adducerentur, " qui quanto numero plures, tanto effectu deteriores. Vos " igitur consules, et consulares viri, si meminisse namque vos " decet vestræ virtutis et nobilitatis, hodie probitates vestras " innumerosas in cacumen florentissimum extollite, et patrum " imitatores filiis vestris sempiternum splendorem relinquite. " [Assiduitas itaque victoriarum incentivum fit vobis confli- " gendi;] assiduitas infortuniorum incentivum fiet illis vel fu- " giendi. Jam siquidem, ni fallor, eos advenisse pœnitet; jam " de fuga meditantur, si locorum asperitas admittat. Cum ergo " illis nec confligere, nec confugere sit possibile, quid aliud " egerunt, nisi quod vobis, Dei nutu, et se et impedimenta sua " obtulerunt? Equos itaque eorum, arma, et ipsorum corpora " ditioni nostræ subjecta conspicitis. Extendite igitur animos " vestros, et dextras inexpugnabiles, viri bellicosi, ad diripien- " dum cum summo tripudio, quod Ipse vobis obtulit Deus." Sed jam antequam orationis seriem terminaret, clamor adest hostium, clangor lituorum, equorum fremitus, terræ sonitus.

Principium pugnæ.

The king's army is thrown into confusion on the first charge.

Acies exhæreditatorum, quæ præibat, percussit aciem regalem, in qua consul Alanus, et ille de Mellent, et Hugo consul de Estangle, et Simon comes, et ille de Warenna ineraut, tanto impetu, quod statim quasi in ictu oculi dissipata est, et divisio eorum in tria[3] devenit. Alii namque eorum occisi sunt, alii capti, alii aufugerunt. Acies cui principabatur consul de Albemarle, et Willelmus Yprensis,[4] percussit Walenses, qui a latere procedebant, et in fugam coegit. Sed

[1] *more*] morte, C., M.

[2] *impossibilibus*] in possessionibus, M.

[3] *tria*] terra, C. M.

[4] *Yprensis*] a Flandria oriundus, ins. H. H.

H. Hunt. 224 b. acies consulis Cestrensis percussit cohortem prædicti consulis, et dissipata est in momento, sicut acies prior. Fugiunt ergo omnes equites regis, et Willelmus Yprensis, vir[1] magnæ probitatis. Qui cum esset belli peritissimus, videns impossibilitatem, distulit regi auxilium suum in tempora meliora. Rex itaque Stephanus cum acie sua pedestri relictus est in medio hostium. Circuierunt ergo eum, et in circuitu expugnabant, sicut castellum solet assiliri. Tunc vero horrendi belli faciem videres in circuitu regalis aciei, ignem prosilientem ex galearum et gladiorum collisione, stridorem horrendum, clamorem terrificum: resonabant colles, resonabant undique[2] muralia. Impetu igitur equorum regalem turmam offendentes, quosdam cædebant, quosdam sternebant, nonnullos abstractos capiebant. Nulla eis quies, nulla respiratio dabatur, nisi in ipsa parte qua rex fortissimus stabat, horrentibus inimicis incomparabilem ictuum ejus immanitatem. Quod ubi comes Cestrensis comperit, regis invidens gloriæ, cum omni pondere armatorum irruit in eum. Tunc apparuit vis regis fulminea bipenni maxima cædens hos, diruens illos. Tunc novus oritur clamor; omnes in eum, et ipse in omnes. Tandem regia bipennis confracta est. Ipse gladio abstracto dextra regis digno, rem mirabiliter agit, donec et gladius confractus est. Quod videns Willelmus de Kahaines, miles validissimus, irruit in eum, et eum galea arripiens voce magna clamavit: "Huc omnes, huc! regem "teneo." Advolant omnes, et capitur rex. Capitur etiam Baldewinus, qui orationem fecerat,[3] multis confossus vulneribus,[4] ubi egregie resistendo gloriam meruit sempiternam. Capitur etiam Ricardus filius Ursi, qui in ictibus dandis et recipiendis gloriosus apparuit. Adhuc, capto rege, pugnabat acies regalis; nec enim circumventi fugere poterant, donec omnes vel capti vel cæsi sunt. Civitas ergo hostili lege direpta est, et rex in eam miserabiliter introductus est.

A.D. 1141. February. Flight of the king's forces.

Stephen's brave resistance.

He is taken by William of Kahaines.

H. Hunt. 225 a. Dei[5] ergo judicio circa regem peracto, ducitur ad imperatricem, et in turri de Bristowe captivus imponitur. Imperatrix ab omni gente Anglorum suscipitur in dominam, exceptis Kentensibus, ubi regina et Willelmus Yprensis contra eam[6] pro viribus repugnabant. Suscepta est prius a legato Romano Wintoniensi episcopo, et mox a Londoniis.[7] Erecta est autem in

Stephen imprisoned at Bristol.

---

[1] *vir*] exconsularis, ins. H. H.

[2] *undique*] urbis, H. H.

[3] *fecerat*] persuasoriam, ins. H. H.

[4] *vulneribus*] multis contritus ictibus, ins. H. H. "Hic capitur rex "Stephanus in bello apud Lincol- "niam, et traditur Matildi impera- "trici." M. in marg.

[5] *Dei*] De, M.

[6] *eam*] omnes, M.

[7] *Londoniis*] Londoniensibus, H. H.

A.D. 1141. Triumph of the empress. She is driven out of London.

superbiam intolerabilem, quia suis incerta belli prosperavissent, et omnium fere corda a se alienavit. Igitur sive subdolorum instinctu, sive Dei nutu, immo quidquid homines egerint Dei nutu est, expulsa est a Londoniis. Irritata igitur muliebri angore, regem unctum Domini in compedibus poni jussit. Post dies autem cum avunculo suo rege Scottorum, et fratre suo Roberto, viribus coactis, veniens obsedit turrim Wintoniensis episcopi. Episcopus autem misit pro regina, et Willelmo Yprensi, et pro universis fere proceribus[1] Angliæ. Factus est igitur exercitus utrinque magnus. Dimicabant ergo quotidie non congressibus acierum, sed militarium amfractuum circuitionibus. Non enim sicut in belli cæcitate confundebantur gesta, sed patebat cujusque probitas, et gloria pro meritis aderat, ut mora illa pro hiis omnibus voluptuosa videretur in illustrium splendoribus excelsis. Venit tandem exercitus Londonias,[2] et aucti innumerose, qui contra imperatricem contendebant, fugere eam compulerunt. Capti sunt in fuga multi. Captus est Robertus frater imperatricis, in cujus turri rex captivus erat; cujus sola captione rex evadere poterat. Absolutus est uterque. Sic ergo rex Dei justitia miserabiliter captus, Dei misericordia liberatus est, et ab Anglorum proceribus cum magno susceptus est gaudio.

H. Hunt. 225 a.

She besieges the castle of the bishop of Winchester.

The earl of Gloucester taken and exchanged for Stephen.

MCLXIII.——VII.——MCXLI.[3]

A.D. 1142. Battle at Wilton.

Septimo anno rex Stephanus construxit castrum apud Wiltoniam. Tunc superveniens multitudo hostium ex insperato, cum regii milites circuitionibus incepissent, et non possent resistere, regem in fugam compulerunt. Capti sunt ex suis plerique, captus est autem Willelmus Martel dapifer regis, qui pro redemptione sua dedit insigne castellum de Siresburna.

The empress besieged at Oxford, escapes on the ice to Wallingford.

Eodem anno rex obsedit imperatricem apud Oxenfordiam post festum Sancti Michaelis usque ad Adventum Domini. In eo quippe termino non procul a Natali aufugit imperatrix per Tamisiam glaciatam albis circumamicta vestibus, reverberatione nivis et similitudine fallentibus oculos obsedenti; fugit autem ad castellum de Walingforde, et sic Oxenfordia regi reddita est.

MCLXIIII.——VIII.——MCXLII.[4]

A.D. 1143. Council at London.

Octavo anno rex Stephanus interfuit concilio Londoniis in media Quadragesimæ; quod quia nullus honor vel clericis vel

[1] *proccribus*] totius ins. M.

[2] *Londonias*] Londoniensis, H. H.

[3] *MCLXIII.——MCXLI.*] Properly 1164 and 1142. See above, p. 162.

[4] *MCLXIIII.——MCXLII.*] Properly 1165 and 1143. See above, p. 162.

H. Hunt. 225 a.

ecclesiæ Dei a raptoribus deferebatur, et æque[1] capiebantur clerici ut laici; tenuit Wintoniensis episcopus[2] concilium apud Londonias clericis pro tempore necessarium; in quo sancitum est, ne, si aliquis clerico violentas manus ingesserit, ab alio possit absolvi quam ab ipso papa, et in præsentia ejus, unde clericis aliquantulum serenitatis illuxit.[3] A.D. 1143. Measures for the defence of the clergy.

Eodem anno cepit rex Galfridum de Magnavilla in curia sua apud Sanctum Albanum, magis secundum retributionem nequitiæ consulis, quam secundum jus gentium, magis ex necessitate quam ex honestate. Nisi enim hoc egisset, perfidia consulis regno privatus esset. Igitur, ut rex eum liberaret, reddidit ei turrim Londoniæ et castellum de Waledene,[4] et aliud de Plaiseiz. Possessionibus carens consul prædictus invasit abbatiam Rameseyæ, et monachis raptores immisit, et ecclesiam Dei speluncam fecit latronum. Erat autem summæ probitatis, sed summæ in Deum obstinationis; magnæ in mundanis diligentiæ, magnæ in Deum negligentiæ. Arrest of Geoffrey Mandeville. He surrenders his castles.

Ipso anno ante Natale Wintoniensis episcopus, et postea Cantuariensis archiepiscopus, Romam petierunt de legatione acturi: mortuo jam papa Innocentio, cui successit Cœlestinus. The archbishop and bishop of Winchester go to Rome.

MCLXV.——IX.——MCXLIII.[5]

Nono anno rex Stephanus Lincolniam obsedit, ubi cum munitionem contra castellum, quod vi obtinebat consul Cestrensis, construeret, operatores ab hostibus præfocati sunt, fere octoginta. Re igitur imperfecta rex confusus abscessit. A.D. 1144. Stephen besieges Lincoln in vain.

Anno autem ipso Galfridus consul de Magnavilla regem validissime vexavit, et in omnibus valde gloriosus exstitit. Mense autem Augusti miraculum[6] justitia Sua dignum Dei splendor exhibuit. Duos namque, qui monachis avulsis ecclesias Dei converterant in castella, similiter peccantes simili pœna mulctavit. Robertus Marmyun in ecclesia Coventrensi per- Wickedness and catastrophe of Geoffrey Mandeville.

H. Hunt, 225 b.

versus exegerat. Porro Galfridus, ut diximus, in ecclesia Rameseyæ scelus idem patraverat. Insurgens Robertus in hostes inter ingentes suorum cuneos coram ipso monasterio solus interfectus est, et excommunicatus morte depascitur æterna. Similiter Galfridus consul, inter acies suas confertas, a quodam pedite vilissimo solus sagitta percussus est. Et ipse

---

[1] *æque*] equo, M.; ex quo, C.

[2] *episcopus*] urbis Romanæ legatus, ins. H. H.

[3] *illuxit*] vix eluxit, H. H.

[4] *Waledene*] Walingeforde, C. M.

[5] *MCLXV.——MCXLIII.*] Properly 1166 and 1144. See above, p. 162.

[6] *miraculum*] miraculorum, M.

A.D. 1144. Fate of Geoffrey Mandeville, of his son, and servant.

vulnus ridens post dies tamen ex ipso mortuus est[1] excommunicatus. Ecce Dei laudabilis omnibus sæculis prædicanda ejusdem sceleris eadem vindicta. Dum autem ecclesia illa pro castello tueretur,[2] ebullivit sanguis a parietibus,[3] scelleratorum determinationem denuncians. Quod multi quidem, et ego ipse oculis meis inspexi. Quia igitur improbi dicebant Deum dormire, excitatus est, et in hoc signo, et in significato.[4] H. Hunt. 225 b.

Eodem quippe anno Ernulfus filius consulis, qui post mortem patris ecclesiam incastellatam retinebat, captus est, et per hoc exsultatus; et princeps militum suorum corruens ab equo effuso cerebro exspiravit: princeps autem peditum suorum, qui solitus erat ecclesias frangere et incendere, dum mare cum uxore sua transiret, ut multi perhibuerunt, navis immobilis facta est. Quod monstrum nautis stupentibus, sorte data rei causam inquirentibus, sors cecidit super eum; quod cum ille nimirum contradiceret totis viribus, secundo et tertio sortio jam in eum devenit. Positus autem in scapha est, et uxor ejus, et pecunia sceleratissime acquisita; et statim navis cursu velocissimo, ut prius fecerat, sulcat æquora, scapha vero cum nequissimis subita voragine circumducta in æternum absorpta est.

Lucius II. pope.

Eodem anno Cœlestino papa defuncto, Lucius substituitur.

MCLXVI.——X.——MCXLIIII.

A.D. 1145. Stephen captures Farringdon.

Decimo rex anno prius in agendis circa discussus Hugonis Bigot occupatus fuit. Sed in æstate Robertus consul, et inimicorum regalium omnis cœtus castellum construxerant apud Feredunum. Rex non segnis viribus coactis advolat, et Londonias[5] innumerosum exercitum duxit. Assilientes igitur totis viribus castrum, dum Robertus et fautores sui[6] copias majores non pro exercitu exspectarent, laboriosissima probitate, non sine sanguinis effusione ceperunt. Tunc demum fortuna regi cœpit in melius permutari, et in sublime protelari.

His fortunes improve.

Visit of the bishop of Lincoln to Rome.

Eodem anno Alexander Lincolniæ episcopus iterum Romam pergens, ab Eugenio papa honorifice est susceptus, cujus mens semper benigna, cujus discretio semper æqua, cujus facies [semper] non solum hilaris, sed et jocunda; rediens autem

---

[1] *mortuus est*] occubuit, H. H.

[2] *tueretur*] teneretur, H. H.

[3] *parietibus*] ecclesiæ et claustri adjacentis indignation em Divinam manifestans, ins. H. H.

[4] *in significato*] insignificati, C., M.

[5] *Londonias*] Lundoniensium, H. H.

[6] *sui*] suas, M.

H. Hunt. 225 b.

sequenti anno, cum summa ipsius papæ et totius curiæ gratia, a suis cum maxima reverentia et gaudio susceptus est. Ecclesiam vero suam, quæ in combustione erat deturpata, subtili sic artificio reformavit, ut pulchrior quam in ipsa sui novitate appareret, nec ullius ædificii structuræ intra fines Angliæ cederet. A.D. 1145. On his return he restores his cathedral.

MCLXVII.——XI.——MCXLV.[1]

Undecimo rex anno magnum congregans exercitum, castellum construxit situ inexpugnabile contra Walingforde, ubi Ranulphus comes Cestrensis, jam regi concordia conjunctus, cum magnis interfuit copiis. Deinde vero ad regis curiam cum pacifice venisset apud Nordhamptonam, nihil tale metuentem cepit, et in carcerem retrusit, donec ei redderet castellum Lincolniæ, quod ab eo dolose acceperat; et cætera quæcunque fuerant ditionis suæ castella. Sic igitur consul eductus a carcere, in liberum restitutus est arbitrium. A.D. 1146. Stephen at Walingford. He compels the earl of Chester to surrender his castles.

MCLXVIII.——XII.——MCXLVI.[1]

Duodecimo rex anno ad Natale Domini in urbe Lincolniensi diademate regaliter insignitus est, quo regum nullus introire, prohibentibus quibusdam superstitiosis, ausus fuerat; unde apparet, quantæ rex Stephanus audaciæ, et animi pericula non formidantis fuerit. Post discessum vero regis venit consul Cestrensis Lincolniam cum militaribus copiis, ut assiliret eam. Dux igitur, vir fortissimus et invictissimus, in introitu portæ Borealis occisus est, et ipse consul pluribus amissis fugere compulsus est. Cives igitur victoriosi, summo gaudio repleti, Virgini virginum protectrici eorum laudes et gratias insigniter exsolverunt. A.D. 1147. Stephen wears his crown at Lincoln. Attack of the earl of Chester upon him.

Papa Eugenius in Gallias descendit, exhortans plebem Jerosolimis ire, locum sanctum ab inimicis liberare; unde ad Pentecosten rex Franciæ Lodowicus, et consul Flandrensis Teodericus, et consul de Sancto Egidio, et innumerabiles exercitus de universo Franciæ regno, et multi de gente Anglorum, crucibus assumptis, iter Jerosolimitanum arripuerunt, ut paganos, qui ceperant urbem Roheis, expugnarent. Majorem tamen exercitum duxit imperator Alemanniæ Conradus, transiitque exercitus uterque per imperatorem Constantinopolitanum, qui eos postea prodidit. Pope Eugenius preaches the crusade.

H. Hunt. 226 a.

Crusade of Conrad and Lewis.

Mense Augusto profectus est Alexander Lincolniensis episcopus Altisiodorum ad Eugenium papam, qui prius Parisius, tunc ibi morabatur. Ipse quidem a papa honorifice susceptus The bishop of Lincoln at Auxerre.

[1] The dates in each case are a year behind the true ones.

A.D. 1147. est, sed ex intempestiva caloris nimietate seminarium languoris attulit in Angliam. Unde mox infirmitati, deinde languori, tandem morti succubuit. H. Hunt. 226 a.

MCLXIX.——XIII.——MCXLVII.[1]

A.D. 1148. Death of the bishop of Lincoln.

Anno igitur xiii°. regis Stephani mortuus est Alexander Lincolniensis episcopus, et sepultus est apud Lincolniam in Capite Jejunii. Dicenda sunt igitur de viri moribus secundum consuetudinem Moysi. Nutritus igitur in summis deliciis a Rogero avunculo suo Saresbiriensi episcopo, majores inde animos contraxit, quam opportunum esset suis. Siquidem præterire volens principes cæteros largitione munerum et splendore procurationum, cum proprii redditus ad hoc sufficere non possent, a suis summo studio carpebat, unde egestatem suam nimietate prædicta comparatam complere posset; nec tamen poterat complere, qui semper magis magisque dispergebat. Fuit autem vir prudens, et adeo munificus, ut a curia Romana vocaretur magnificus.

His character.

Ill success of the crusaders.

Eodem anno exercitus imperatoris Alemanniæ et regis Francorum, qui summis ducibus illustrati, cum summa incedebant superbia, ad nihilum devenerunt, quia Deus sprevit eos. Ascendit enim in conspectu Dei incontinentia eorum, quam exercebant in fornicationibus non occultis, in adulteriis etiam, quod Deo valde displicuit, postremo in rapinis et omni genere scelerum. Prius itaque fame consternati proditione imperatoris Constantinopolitani, postea ferro hostili emarcuerunt. Rex autem Franciæ et imperator Alemanniæ, cum [paucissimis,] prius Antiochiam, postea Jerosolimam ignominiose aufugerunt. Tunc vero rex Franciæ, quasi aliquid acturus ad detrimentum famæ refocillandum, auxilio militum Templi, quod est [in] Jerusalem, et viribus undique congestis obsedit Damascum. Sed gratia Dei carens, et ideo nihil proficiens, rediit in Galliam.

Failure of Conrad and Lewis.

Capture of Lisbon by the crusading fleet.

Interea quidam exercitus navalis virorum non potentum, nec alicui magno duci innixi, nisi Deo omnipotenti; quia humiliter profecti sunt, optime profecerunt. Civitatem namque in Hyspania, quæ vocatur Ulixisbona, et aliam quæ vocatur Almaria, et regiones adjacentes, a multis pauci, Deo cooperante, bellis obtinuerunt. Vere Dominus superbis resistit; humilibus autem dat gratiam. Exercitus namque regis Francorum et imperatoris et splendidior et major fuerat,[2] et a paucissimis contriti sunt, et quasi telæ aranearum disterminati sunt et demoliti. Hiis autem pauperibus, de quibus prædixi, nulla multitudo

[1] *MCLXIX.——MCXLVII.*] Properly 1170 and 1148. See p. 162.

[2] *fuerat*] quam ille qui prius Jerusalem conquisierat, add. H. H.

H. Hunt. 226 a.

restare poterat, sed quanto eis plures insurgebant, debiliores efficiebantur. Pars autem eorum maxima venerat ex Anglia. A.D. 1148.

Eodem anno appropinquante Natali, Robertus cujus nomen est de Querceto, archidiaconus Legecestrensis, juvenis omni laude dignus, electus est in episcopum Lincolniensem. A cunctis igitur honore tanto dignus habitus, rege et clero et populo cum summo gaudio annuente, benedictionem episcopalem[1] ab archiepiscopo Cantuariensi suscepit, et Epiphania Domini[2] apud Lincolniam cum summo tripudio, magnus exspectatione, major adventu, a clero et populo cum devotione susceptus est. Prosperet ei Deus tempora prava, et juventutem ejus foveat rore sapientiæ, et exhilaret faciem ejus jocunditate spirituali. Robert de Chesnei becomes bishop of Lincoln.

MCLXX. ——XIV.——MCXLVIII.[3]

Anno xiv°. Henrico nepoti suo David rex Scottorum virilia tradidit arma. Cum autem congregati essent in sollemnitate illa, rex Scottorum cum viribus suis, et nepos suus cum Occidentalibus Angliæ proceribus; timens rex Stephanus ne Eboracum invaderent, venit in urbem cum maximo exercitu; ibique moratus est per mensem Augustum. Eustachius vero filius regis Stephani, nam et ipse eodem anno virilia sumpserat arma, irruit in terras procerum qui erant cum Henrico filio imperatricis. Nullo igitur contradicente, Marte et Vulcano comitantibus, non modicum eis damnum inflixit. Rex vero Scottorum et rex Anglorum, quorum alter erat apud Eboracum, alter apud Cardoil, sibi mutuo caventes, et offendere timentes, per se ipsos divisi sunt, et ad domicilia regnorum repedaverunt. A.D. 1149. Henry the son of the Empress knighted. Stephen goes to York, David to Carlisle, in mutual alarm.

MCLXXI.——XV.——MCXLIX.[4]

Anno xv°. rex Stephanus agminibus congregatis urbem Wyrcestriam pulcherrimam assilivit; et captam incendio deturpavit; castellum tamen, quod urbi inerat, capere non potuit. Urbs namque illa Walleramni consulis de Mellent erat, quam ipse rex Stephanus malo suo ei dederat. Ditatæ igitur spoliis opimis[5] urbis direptæ,[6] regales turmæ per terras inimicorum remeaverunt, et inde prædam innumerabilem nullo resistente secum reduxerunt. A.D. 1150. Stephen takes Worcester.

[1] *episcopalem*] pontificalem, H. H.
[2] *Epiphania Domini*] om. H. H.
[3] *MCLXX.——MCXLVIII.*] Properly 1171 and 1149. See above, p. 162.
[4] *MCLXXI.——MCXLIX.*] Properly 1172 and 1150. See above, p. 162.
[5] *opimis*] om. H. H.
[6] *direptæ*] directæ, C., M.

MCLXXII.—— XVI.——MCL.[1]

A.D. 1151. Council at London.

Anno xvi°., Teobaldus Cantuariensis archiepiscopus, et apostolicæ sedis legatus, tenuit concilium generale apud Londonias in media Quadragesima, ubi rex Stephanus, et filius suus Eustachius, et Angliæ proceres interfuerunt, totumque illud concilium novis appellationibus infrenduit. In Anglia namque appellationes in usu non erant, donec eas Henricus Wintoniensis episcopus, dum legatus esset, malo suo crudeliter intrusit. In eodem namque concilio ad Romani pontificis audientiam ter appellatus est. H. Hunt. 226 b.

Frequency of appeals.

Stephen besieges the castle of Worcester.

Rex autem Stephanus eodem anno iterum Wyrcestriam irrupit; et quia castellum anno prædicto capere non potuerat, ad ejus captionem totis viribus desudavit. Porro cum viriliter inclusi restarent, duo castella ad illud expugnandum construxit. Quosdam igitur ex proceribus suis ibidem relinquens ad propria remeavit. Sed quia mos regius erat, quod multa strenuiter inciperet, et segniter exsequeretur, arte consulis de Legecestria castella regis obsedentia demolita sunt, et obsessum callide liberatum est. Consul etenim prædictus frater erat consulis de Mellent. Itaque regis studium et labor emarcuit et evanuit.

He is frustrated by the earl of Leicester.

Death of Geoffrey of Anjou.

Eodem anno consul Andegavium, regis Henrici gener, et regis Jerosolimitani filius, vir magnus et clarissimus, mortis concessit legibus. Igitur Henrico filio suo primogenito Andegaviam et Normanniam contradidit; et jus hæreditarium, quod in Angliæ regno licet carens obtinebat, ei concessit. Contigit autem quod Lodowicus rex Francorum a sponsa sua, filia consulis Pictaviensis, per cognationis jusjurandum divideretur. Henricus igitur dux novus duxit eam, et per eam consulatum Pictavensem summis honoribus ampliatus possedit. Ea desponsatio[2] tamen incentivum fomesque fuit odii maximi et discordiæ inter regem Francorum et ipsum ducem.

His son Henry marries the divorced wife of the king of France.

Eustace invades Normandy.

Insurgens itaque Eustachius filius regis Stephani cum ipso rege Francorum, non modicis assultibus Normanniam oppugnabant. Dux utrisque et omni Francorum exercitui robustissime restabat. Rex tamen quoddam castellum, quod vocatur Novum Mercatum, copiis omnibus aggregatis assiliit, et potentissime pene inexpugnabile cepit et obtinuit, et Eustachio filio regis Angliæ, qui sororem ejus duxerat, tradidit.[3]

Neufmarché taken.

---

[1] *MCLXXII.* —— *MCL.*] Properly 1173 and 1151. See above, p. 162.

[2] *desponsatio*] dispensatio, C.

[3] *tradidit*] reddidit, H. H.

MCLXXIII.——XVII.——MCLI.[1]

H. Hunt. 226. b.

Anno septimo decimo, rex Stephanus Eustachium filium suum regio diademate proposuit[2] insignire. Postulans igitur ab archiepiscopo prædicto et cæteris episcopis, quos ibidem congregaverat, ut ipsum in regem ungerent, et benedictione sua confirmarent, repulsam passus est, Papa siquidem litteris suis archiepiscopo prohibuerat, ne filium regis in regem sublimaret; videlicet, quia rex Stephanus regnum contra jusjurandum præripuisse videbatur. Intimo igitur dolore decoctus, et ira nimia fervescens, tam pater quam filius, in domo quadam omnes includi jusserunt, et vehementer angariantes, ut postulata peragerent, compellebant. Illi summo timore perterriti, rex namque Stephanus nunquam clericos liquido dilexerat, et pridem duos incarceraverat episcopos, restiterunt tamen, capitum suorum pericula metuentes. Recesserunt tamen illæsi, possessionibus [quidem] spoliati, quas postea rege pœnitente rehabuerunt. Rex eodem anno castrum Neuberiæ, quod non procul a Wintonia est, obsidens oppugnavit, et tandem expugnavit. Inde castellum de Walingford obsedit, et in ipso pontis ingressu castellum obsessorium construxit, quod inclusis escarum illationem et liberam progressionem arripuit. Tunc igitur primo gravissime compressi, a domino suo duce Normanniæ petierunt, vel auxilii exhibitionem, vel castellum in manus regis reddendi licentiam.

A.D. 1152. Stephen fails to get his son Eustace recognized as his successor.

His treatment of the opposing clergy.

He takes Newbury, and besieges Wallingford.

MCLXXIIII.——XVIII.——MCLII.[3]

Anno igitur regis Stephani decimo octavo, dux Normannorum tanta necessitate compulsus insperatus advolavit in Angliam. Tunc vero miserabilis Anglia pridem[4] destructa, sed jam per adventum ejus quasi vitam rehabitura, in hæc verba cum lacrymis irrupit:

A.D. 1153. Henry of Anjou comes to England.

H. Hunt. 227. a.

Dux Henrice, nepos Henrici maxime magni,
Anglia celsa ruo, nec jam ruo tota ruina.
Dicere vix possum, "Fueram;" "Sum" namque recessit.
Si mihi, quæ miseris superest, vel spes superesset,
Clamarem:[5] Miserere, veni, succurre, resiste.
Nam sum jure tui juris, potes, erige lapsam,

[1] *MCLXXIII.——MCLI.*] Properly 1174 and 1152. See above, p. 162.

[2] *proposuit*] voluit, H. H.

[3] *MCLXXIIII.——MCLII.*] Properly 1175 and 1153. See above, p. 162.

[4] *pridem*] quidem, H. H.

[5] *Clamarem*] Clamorem, C., M.

A.D. 1153. Address of England to Henry of Anjou.

Sed nunc ora rigent; nunc vox, nunc vita recedunt. H. Hunt. 227. a.
Et quis clamor adest? "venit" ingeminant quoque
"venit."
Quis dux ille ducum puer annis, mente senilis?
Gemma virum, vir, ave, mea spes, dum spes mihi, salve,
Sero venis; perii; clames tamen, "Anglia surge,
"Immo resurge; tuam refero tibi mortua vitam,"
Ad vocem rediviva tuam post fata resurgam.
Ergo reviviscens, video quod inhorreo;[1] cernis
Prælia quanta movet[2] Stephanus? "moveat, volo; quippe
"Gloria nulla foret, si prælia nulla moveret."
Quot contra Stephanum, cui copia multa virorum,
Duxisti? paucos; cur paucos? "Gloria major
"Est multos paucis, quam multos vincere multis."
Num rex Francorum, comites, proceresque sed omnes
In te consurgunt? "levis est jactura; repugno
"Hiis absens, pugno tibi præsens, cur simul, edam,
"Si non pugna duplex, nec erit mihi gloria duplex;
"Multo magisque nitet reges, quam vincere regem."
Quis tibi signifer [est]? "Ipsius gratia Christi,
"Quam mihi conciliat mea, nec minus actio regis.
"Namque placet pax sola mihi discordia regi.
"Pacem sero sero, pacem tibi sanguine quæro,
"Dulcis alumna mei, cui tanta pericula sumpsi.
"Te potiar,[3] si pace tamen per me potiare,
"Si secus, emoriar, ne te videam morientem."

Results of Henry's arrival.

Cum igitur dux gloriosus Angliæ littora tempestate[4] propulsus occupasset, subitis afflata rumoribus infrenduit terra, velut arundinetum zephyro vibrante collisum. Transvolans itaque fama, ut assolet alis pernicibus, semina sparsit, aliis exsultationis et lætitiæ, aliis formidinis et mœstitiæ. Diu tamen de adventu ejus admodum tripudiantes super hoc, quod secum paucos adduxerat, aliquantum commovebantur. Hostium vero confusio ex eadem paucitate non modicum relevabatur. Utrique tamen super hoc mirabantur. Et, quod in medio hyemis gremio mare tempestuosum intrasset, sui magnanimitatem, alii audaciam judicabant. Et juvenis strenuissimus congregans suos, tam quos invenerat, quam quos adduxerat, mora maxime perosa, castellum de Malmesbiria[5] obsedit; et quia viri tanti probitates magnæ sunt et multæ, breviter quidem perstrictæ[6] sunt, nc rerum gestarum copia plenius elu-

He besieges Malmesbury.

---

[1] *inhorreo*] in horrea, C., M.
[2] *movet*] moveat, C., M.
[3] *potiar*] patiar, M.
[4] *tempestate*] tempesta, C., M.
[5] *Malmesbiria*] Mamnesbiri, H. H.
[6] *perstrictæ*] perstringendæ, H. H.

H. Hunt. 227. a.

cidata nimietatem congerat prolixitatis. Obsessum igitur castrum statim; nunquam enim moram gerendis intermiscebat, assilivit moxque cepit. Expugnata tamen urbe, turris excellentissima Jordani, quam regali conservabat imperio, sola fame domabilis remansit. Unde Jordanus cum summa festinatione egrediens, rem gestam regi Stephano propalavit. Sinistris angariatus nunciis rex sui vultus dignitatem obducto mœrore[1] commutavit. Non segniter tamen copiis omnibus congregatis non longe a Malmesbiria[2] fixit tentoria. Crastina vero adventus sui die acies equitibus electissimis refertas, legibus bellicis distinctas, eleganter ordinavit. Erat quidem exercitus ingens procerum numerositate condensus, insignibus aureis coruscus, valde terribilis et decorus, sed, proh dolor![3] ab eis recesserat Deus, in Quo solo tota salus. Apertis etenim caracteribus cœli tantas in facies eorum misit inundationes, tantas acerrimi frigoris obstinationes, tantas ventuosi turbinis impulsiones, ut Deus Ipse videretur pro duce rem agere. Ibant tamen aciebus dispositis, quasi contra Dei potentiam contendere, horrendis quidem exagitati cruciatibus.

A.D. 1153.

He takes all but one tower.

Stephen encamps near Malmesbury.

Great storm of rain.

H. Hunt. 227. b.

Stabat e regione juvenilis exercitus, magis viribus confisus quam numero; præcipue tamen gratia Dei roboratus, quam ejus justitiæ causa, pro qua scilicet stabant, misericorditer contraxerat.[4] Stabant equidem non procul ab urbis præfatæ muralibus prope fluenta fluminis, quod pluviarum et nivium inundatio tanto impulsu, tanta immensitate ducebat, ut ingressuris horrorem incuteret, ingressis egressum negaret. Præcedebat suos juvenis nobilissimus armis tanto duce dignis insignitus, animi pulchritudinem[5] specie corporis imaginans, quem adeo formæ dignitas commendabat, ut, si dicere licet, eum non tantum arma decerent, quantum ipsius decor arma splendificaret. Erat quidem ei suisque tempestas a tergo; regi suisque in faciem, ut nec arma sustinere nec lanceas imbribus profluentes contractare possent. Et quia providerat Deus, quod puero Suo terram sine sanguinis effusione contraderet, cum nullus eorum flumen transgredi posset, nec rex tantas illuviones ultra perferre sufficeret, repedavit Londonias, opera cassatus, molestia confectus. Igitur turri, quam obsederat, duci reddita, properavit exhilaratus ad id pro quo venerat, videlicet ut castro de Walingford jam fame perituro succurreret. Congregata igitur militum copia, quæ victualibus inferendis castro Waringeford esset subsidio, prosperavit Deus et hoc inceptum,

Preparations for battle.

The king retires to London; and Henry relieves Wallingford.

[1] *mœrore*] memore, M.
[2] *Malmesbiria*] Manbebirh, H. H.
[3] *proh dolor*] procul, H. H.
[4] *contraxerat*] om. H. H.
[5] *pulchritudinem*] plenitudinem, H. H.

A.D. 1153. Henry besieges Crowmarsh, and surrounds the king's forces.

tranquillum eis largiens effectum. Erant quidem castella numerosa in circuitu militia regali referta, nec impedire venientes vel redeuntes Deo volente potuerunt; parvum fuit medii spatium temporis, et jam dux validissimus, omni militia quæ sibi adhærebat coadunata, obsedit castellum de Crauemeis,[1] rem arduam et inæstimatam laudabiliter incipiens, cinxit castellum regis et exercitum ejus vallo maximo, ut suus egressus tantum pateret per castellum de Walingford, obsessis vero nullus permitteretur exitus. Quod rex audiens, tunc prorsus omnibus copiis suæ ditioni pertinentibus agglomeratis, duci supervenit terribiliter. Terrore tamen nullo dux permotus, licet copiis impar regi esset, vallum, quod exercitui suo fuerat pro munimento,[2] statim dejici jussit; et obsidionem relinquens aciebus dispositis contra regem splendide processit. Videns igitur inopinate regalis exercitus acies hostium ordinatas in faciem suam exsurgentes, terrore insperato percussi sunt.[3] Rex autem nullo timore compulsus[4] suorum quoque turmas castrorum terribiliter dispositas progredi jussit. Insurrexerunt autem [proceres], immo proditores Angliæ, de concordia inter eos agentes, nihil tamen magis quam discordiam diligentes, sed bellum committere nolebant, quia neutrum illorum exaltare studebant,[5] ne altero subacto, alter eis libere dominaretur; sed semper alter alterum metuens, regiam in eos potestatem exercere non posset. Inducias igitur inter se rex duxque constituerunt coacti nolentes, uterque proditionem suorum comperientes. Juveni tamen Suo Deus honorem de more contulit. Castrum namque regium, quod dux obsederat, ex illius compactione fœderis dejectum est. Locuti sunt postea rex solus et dux solus, amne interposito, de pace perpetua inter eos constituenda, de proditione procerum suorum anxie conquerentes uterque.[6] Prælibatum est illud pacis negotium, sed tamen in aliud tempus dilatum est.

H. Hunt. 227. b.

Arrival of Stephen.

Intervention of the nobles.

Interview of Stephen and Henry.

Nondum igitur sopita discordia cum ad sua remeassent, diluculum felicitatis duci magno serenissime comparuit. Suos etenim hostes immanissimos, et summa potentia præditos, filium scilicet regis Eustachium, et Simonem comitem de Nordhamptonia, Dei providentia, nil tale metuentes, in eodem demolivit tempore; unde virtus et spes omnium ei rebellantium ex improviso emarcuit eventu. Uterque juvenis eodem morbo eadem deperierunt hebdomada. Sepultus est Simon consul apud Nord-

Death of the earl of Northampton, and Eustace.

---

[1] *Crauemeis*] Craumers, H. H.
[2] *munimento*] monumento, M.
[3] *terrore . . . sunt*] timuerunt valde, H. H.
[4] *compulsus*] compressus, H. H.
[5] *studebant*] volebant, H. H.
[6] *uterque*] inter se, H. H.

H. Hunt. 227. b.

hamtoniam, plenus omnium quæ non licebant, omnium quæ non decebant. Sepultus est filius regis in abbatia, quam mater sua fundaverat, apud Favresham,[1] militia quidem probatus, sed in ea quæ Dei sunt obstinatus, rectoribus ecclesiarum durissimus, persequentibus eam devotissimus; exstirpatis igitur hostibus Henrici dilecti Sui fortissimis, jam Deus Ipse tranquillitatem regni ipsius præparabat benignissime. A.D. 1153. Eustace buried at Faversham.

Tertiam igitur obsidionem congessit circa castellum de Stanford. Capta statim urbe, rebellantesei, qui turri inerant, nuncios regi miserunt, auxilium inclusis poscentes. Rex autem obsederat castellum de Gippeswych, quod Hugo Bigod contra eum tenebat. Cujus obsidionem cum nollet dimittere, nec inclusis auxilium impendere, redditum est castellum de Stanford Henrico principi magni; sed et castellum, quod rex obsederat, regi redditum est. A Stanfordia dux Nordmanniæ discedens, Notingham petiit, et statim urbem cepit. Illi vero qui castello urbis illius inerant, urbem ipsam combusserunt. Dux pietate motus urbisque dolens combustionem, alio promovit exercitum.[2] Siege of Stamford. Stephen besieges Ipswich. Henry takes Stamford and Nottingham.

H. Hunt. 228. a.

Interim vero Teobaldus Cantuariensis cum rege de concordia cum duce componenda magno pertractabat, et ipse frequenter regi colloquens, duci per internuncios. Erat ei coadjutor Henricus Wintoniensis episcopus, qui prius quidem regnum funeste turbaverat, Stephano fratri suo regni diadema contradens; nunc autem pœnitentia motus, cum omnia videret rapinis, incendiis, cædibus demolita, ad tantorum finem malorum concordiæ principum invigilabat. Negotiations of the archbishop and bishop of Winchester.

Isa. xlv. 7.

Dispositio præsertim Dei faciens pacem et creans malum,[3] condignis Angliæ flagellis finem destinans, dedit eis proventum[4] incepti, et ab eo per ipsos pacis serenitas, concordia sacramentis confirmata resplenduit. O quam inæstimabile gaudium! quam beata dies! cum in urbe Wintoniæ processione pontificum et heroum coruscante, et innumerabilis populi frequentia congratulante, juvenis clarissimus ipso rege ducente gloriose susceptus est. Ipsum siquidem rex in filium suscepit adoptivum; et hæredem regni constituit. Exinde rex ducem Londonias secum duxit, nec ibi minori gaudio ab innumerabili conventu plebis, processionibus luculentissimis, ut tantum decebat virum, susceptus est; sic Dei misericordia pacis auroram, et noctis ærumnosæ finem, regno diruto contribuit Anglorum. Hiis igitur actis, cum summo gaudio et amore rex Stephanus et filius ejus novus nuper[5] conventuri discesserunt; hæc etenim Peace between Stephen and Henry.

---

[1] *Favresham*] Fravresham, M.

[2] *Dux . . . exercitum*] om. H. H. ed.

[3] *malum*] bonum, H. H.

[4] *proventum*] eventum, H. H.

[5] *nuper*] mox, H. H.

A.D. 1154. Jan. 13. Meeting of the king and Henry at Oxford; and at Dunstable. Measures taken for restoring the peace of the country: destruction of castles. Henry returns to France. Stephen fails to fulfil the conditions of the peace.

concordia ante Natale Domini confirmata est. Ad octavas Epiphaniæ rursus convenerunt apud Oxenfordiam, cum jam dux per annum fere[1] in expugnatione, immo in resuscitatione Angliæ, in ipsa commoratus fuisset. Igitur ibi principes Anglorum jussu regis hominium ut domino, debitam fidelitatem [duci], simul exhibuerunt; regi tamen honorem debitum fidemque dum viveret conservaturi. Ab hoc conventu magnifico pace nova fruentes ad propria cum gaudio discesserunt. Nec longa fuit medii mora temporis cum iterum apud Dunstapel convenerunt. Ibi aliquantulum quidem clarissima dies obnubilata est. Displicebat enim duci, quod castella post mortem Henrici regis in pessimos usus circumquaque constructa non diruerentur, sicut confirmatum et sancitum fuerat inter eos in concordiæ firmissimo fœdere; pars quidem magna jam erat diruta; quibusdam tamen suorum castellis regis clementia vel versutia parcens, pacti communionem debilitare videbatur. Dux igitur super hoc regem angarians, repulsam quidem passus est. Sed tamen patri novo consentiens, ægre quidem rem distulit, ne concordiæ lumen exstinguere videretur. Utrinque igitur discessum est in pace; et non multo post accepta dux a rege licentia victoriosissimus Normanniam repedavit. H. Hunt. 228. a.

Hæc sunt gesta Henrici juvenum strenuissimi in secundo adventu suo in Angliam, nec succenseat mihi quispiam, quod de multis ab eo splendide gestis pauca scriptis tradiderim; nec enim de tot tantisque regibus, neque de rebus per tot sæcula digestis historiæ plenitudinem contexere potui, quod multos exigeret codices; sed potius historiarum abbreviationes, ne posteros res gestæ prorsus laterent, in unum volumen contraxi; nunc ad propositum revertamur. Itaque dux gloriosus in Gallias rediens, a genitrice sua et fratribus, et omni gente Normanniæ, et Andegavis, Cenomanniæ et Pictavis, debita lætitia et honore susceptus est. Rex autem Stephanus regnans in pace tunc primum, quæ regio debebantur honori, adoptivi gratia filii potentissimus, obtinuit. O dira mortalium rabies! O nefanda perversitas! Quidam filii hominum, quorum dentes arma et sagittæ, et lingua gladius acutus, inter regem præsentem et ducem absentem summopere discordiæ stimulum studebant seminare. Rex autem vix eorum persuasionibus restare poterat, et processu temporis, ut æstimabant nonnulli, jam non restabat, et pravorum consilia non invitus, sed tamen quasi nollet dissimulans, æquo licentius audiebat. Sed aliter filii hominum, aliter judicabat Deus, Qui, ut decebat incepta perficiens, pravorum consilia perversasque Ps. lvii. 5.

[1] *fere*] fecit, H. H.

H. Hunt. 228. a.

machinationes ad nihilum redegit. Cum[1] namque castellum quod vocatur Drache, juxta Eboracum, obsedisset et obsessum tandem cepisset, aliaque multa castella victor diruisset,[2] Doroberniam petiit cum consule Flandrensi locuturus. Cui colloquens infirmitate et tandem morte præreptus est, octo diebus ante festivitatem Omnium Sanctorum, et in abbatia de Favresham, juxta uxorem suam et filium suum sepultus est, cum fere decem et novem annis laboriose nimis et infeliciter regnasset.

A.D. 1154. He takes Drax. He goes to Dover. His death, Oct. 25.

H. Hunt, 228. b.

Miserunt itaque Theobaldus archiepiscopus et quamplures ex Angliæ proceribus nuncios festinanter pro domino suo duce Normannorum, ut regnum suscepturus incunctanter adveniret. Impeditus tamen ventis et mari, causisque quampluribus, paucis diebus ante Natale, cum conjuge fratribusque suis, multisque potentibus, magnisque copiis, applicuit apud Noveforeste. Fuit igitur Anglia sine rege quasi sex hebdomadis, nec tamen Dei gratia præveniente pace caruit; vel pro regis amore venturi, vel timore. At vero cum, ut dictum est, applicuisset, Londonias petens, ut decebat tantum et tam beatum virum cum summa lætitia, et multis pro gaudio lacrymantibus, in regem benedictus est, et in thronum regni splendidissime collocatus. De cujus temporis beatitudine sic diximus heroice:

Henry is summoned to England. His coronation.

Versus.

Poem on Henry's succession.

Rex obiit, nec rege carens caret Anglia pace,
Hæc, Henrice, creas miracula, primus in orbe.
Rex nondum, præsens nondum, tamen efficis illud
Quod rex non potuit præsens, dignissime sceptris.
Quam bene sceptra geres, qui regni flectis habenas,
Nondum sceptra gerens, dum trans maris alta moraris.
Per te, sed sine te fruitur tamen Anglia pace,
Nec aurora tuos præcessit, Phœbe, nitores.
Ecce venis radians: radii sunt advenientis
Recta[3] fides, hilaris clementia, cauta potestas,
Lene jugum, vindicta decens, correctio dulcis,
Castus amor, libratus honor, frenata voluptas.
Hiis igitur radiis dum sceptra decora decoras,
Tu diadema magis, quam te diadema perornat.
Anglia, lethali jamdudum frigore torpens,
Nunc solis fervore novi rediviva calescens,

---

[1] "Finis vitæ regis Stephani." M. in marg.

[2] *castella . . . diruisset*] victor obtinuisset et castella diruisset, H. H.

[3] *Recta*] Certa, H. H.

A.D. 1154. Erigis impressum terræ caput, et vacuatis Mœstitiæ lacrymis, præ lætitia lacrymaris. Cum lacrymis hæc verba tuo profundis alumno: Spiritus es, caro sum; te nunc intrante revixi. Et jam regi novo novus liber estque donandus. H. Hunt. 228. b.

EXPLICIT CHRONICA MARIANI.[1,2] MS. Magd., 36.

B.——MCLV.[3]

A.D. 1155. Henry's coronation; birth of his son Henry. Henricus secundus a Theobaldo Cantuariensi archiepiscopo xiiii°. kalendas Januarii Londoniæ coronatur.
Henricus postmodum rex, filius Henrici regis, nascitur.
Willelmus Peverel exhæredatur.
Robertus Exoniensis episcopus obiit; successit Robertus.

A. B. G.——MCLVI.

A.D. 1156. Birth of Matilda. Alienor regina peperit filiam Matildem nomine.
Signum crucis in luna apparuit.

F.——MCLVII.

A.D. 1157. Invasion of Wales. Richard born. Henricus Rex in Walliam ducit exercitum, ubi et Roulandum capit.
Ricardus postea rex nascitur.
Ecclesia Frestoniæ cum omnibus officinis combusta est.
Rex Henricus apud Lincolniam in Natali coronatur.

---

[1] So C., M., V. These words show that the copy used by the compiler bore the name of Marianus Scotus; that is, that the preceding work was not compiled by himself from Florence of Worcester and Henry of Huntingdon, but transcribed in integrity from the work of an earlier copyist who had used Henry of Huntingdon to complete the history begun from Florence and his continuator John. The bearing of the rubric will be found to be further discussed in the Preface to the present work. The History of Henry of Huntingdon ends at this point.

[2] "Potius Historiæ Henrici Hunt-
" ingdon, quam hic Author fere ad
" verbum transcripsit.
" Incipiunt Annales Rogeri de
" Hoveden, ab anno Domini 1170,
" quos etiam Gualterus suo inseruit
" operi, omissis tamen epistolis non-
" nullis, et multis ex proprio penu
" additis, quæ Author Chronici sub
" nomine Johannis Bromton fere
" ad verbum transcripsit." MS. C., in a hand of the seventeenth century. Bishop Bale has inserted in M. the note, "Obiit Marianus
" anno Domini 1086," to which a later annotator has added," ergo
" continuare non finire historiam
" videtur."

[3] On the probable source of the History from 1155 to 1169, see the Preface to this volume.

E.——MCLVIII.

MS. Magd., 36.

Rex Henricus Wintoniæ coronatur. A.D. 1158.
Justitia de monetariis.
Rex Henricus Parisius honorifice suscipitur. Coronation at Winchester.
Gaufridus frater regis obiit.
Gaufridus comes Britanniæ nascitur. Birth of Geoffrey.

D.——MCLIX.

Adrianus papa obiit; successit Alexander. A.D. 1159.
Schisma in Romana ecclesia. Alexander III.
Antipapa Octovianus.
Willelmus comes Bononiæ, Stephani regis filius, obiit; et Robertus Exoniensis et Ricardus Sancti Andreæ Scotiæ episcopi. William of Boulogne dies.

C. B. B.——MCLX.

Rex Henricus Tolosam obsidet. Henricus iii^us^ filiam Lodowici regis Franciæ desponsat. A.D. 1160. Siege of Toulouse.
Gisorcium regi Angliæ redditur.
Alfredus Wygornensis episcopus obiit.
Lodowicus rex filiam Theobaldi comitis Campaniæ ducit, Aalam nomine.

A.——MCLXI.

Theobaldus Cantuariensis archiepiscopus obiit. A.D. 1161.
Dissensio inter reges Franciæ et Angliæ; sed mox sedatur. Archbishop Theobald dies.
Adam prior Bermundeseyæ fit abbas Eveshammensis.

G.——MCLXII.

Thomas archidiaconus Cantuariensis, et præpositus Beverlaci et cancellarius regis, archiepiscopus Cantuariensis factus est. A.D. 1162. Thomas archbishop.
Regina filiam Alienor nomine peperit. Eleanor born.
Baldewinus Jerosolimorum rex obiit.
Succedit frater ejus Almaricus.

F.——MCLXIII.

Alexander papa concilium apud Turronim celebrat. A.D. 1163.
Henricus rex concilium apud Westmonasterium convocat, ubi et corpus Sancti Edwardi regis translatum est. Council of Tours. Council of Westminster.
Gilebertus Foliot ab Herefordensi ad Londoniensem episcopatum transfertur.

A.D. 1163. Judicial combat. Duellum inter Henricum de Esex et Robertum de Muntford. MS. Magd., 36.

Robertus de Melun ad Herefordensem episcopatum consecratur a beato Thoma; Rogerus ad Wygornensem.

Quarrel of Henry and Becket. Discordia inter regem et archiepiscopum Thomam. Concilium apud Clarendoniam.

E. ℣. D.——MCLXIIII.

A.D. 1164. Thomas exiled. Thomas archiepiscopus a concilio Nordhamptoniæ exulat.

Tres circuli circa solem videntur, quibus evanescentibus quasi duo soles creantur, unus ad dextram, et reliquus ad sinistram solis. Justitia de obsidibus Walensium.

C.——MCLXV.

A.D. 1165. Third invasion of Wales. Henricus rex tertio ducit exercitum in Walliam.

Johanna born. Aala regina Franciæ peperit Philippum regem.

Alienor regina Angliæ filiam Johannam nomine peperit.

B.——MCLXVI.

A.D. 1166. John born. Johannes postea rex Angliæ nascitur.

A.——MCLXVII.

A.D. 1167. The empress Matilda dies. Robertus de Querceto Lincolniensis episcopus obiit.

Matildis imperatrix obiit.

Almaricus rex Jerosolimæ Ægypti plures civitates cepit, inter quas etiam Alexandriam; sed non sibi.

G.——MCLXVIII.

A.D. 1168. Marriages of Matilda and Geoffrey. Matildis filia regis Henrici duci Saxonum datur. Conanus dux Britanniæ ex sorore Willelmi regis Scottorum filiam reliquit hæredem; quam Gaufridus postea duxit, et genuit Arthurum et sororem ejus Alienor nomine.

E.——MCLXIX.

A.D. 1169. Marriage of Eleanor. Concordia inter reges. Aldefonsus rex Castellæ ducit Alienor filiam regis Angliæ in uxorem, ex qua genuit dominam Blanchiam.

Nigellus Elyensis episcopus obiit.

Rex Henricus curiam tenuit in Natali apud Namienum in Britannia.

MCLXX.[1]

Benedict, i. 3.

A.D. 1170. Henry II. keeps the Christmas of 1169 at Nantes.

Anno ab Incarnatione Domini M°C°LXX°, Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam apud Namnetim[2] in Britannia, die Natalis Domini, quæ feria quinta evenit. Et Gaufridus,[3] filius suus, comes Britanniæ, fuit ibi cum ipso; et tenuerunt ibi sollemne festum; quo peracto, ipse et filius suus Gaufridus circuierunt castella Britanniæ, accipientes fidelitates et ligantias a comitibus et baronibus et liberis hominibus Britanniæ, de quibus antea non acceperant.

Tunc vero præfatus rex inde [im]placitavit comitem Eudonem, et fere privavit eum toto honore et potestate quam prius in Britannia habuit. Et postea reversus est rex in Normanniam, ita quod in Purificatione Sanctæ Mariæ fuit apud Sagium; et paulo post, visis castellis suis de Normannia, transfretavit in Angliam, et applicuit apud Portesmutam, quinto nonas Martii,

He returns to Normandy: is at Seez, Feb. 2: and to England; March 3, at Portsmouth.

Benedict, i. 4.

feria tertia. In hac autem transfretatione regis, persecutus est eum Dominus tempestate valida et horribili, a media noctis hora usque ad horam diei sequentis nonam; ita quod ipse, et omnes qui cum eo transfretabant, pene submergerentur, et fierent esca piscibus maris. Dicebatur enim per Gallias, quod rex Anglorum et quinquaginta naves cum eo, quæ onustæ erant familia sua, submergebantur. Sed Deus omnipotens,

Terrible storm at sea.

Ps. cxxxvi. 4. Ezek. xxxiii. 11.

Qui facit mirabilia magna solus, nolens mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, respexit oculis misericordiæ Suæ[4] famulum Suum regem Henricum, de cœlesti misericordia confidentem, et navem quæ illum gestabat, dextera cœlestis auxilii impulit, et in portu optato applicare fecit. Reliquæ vero naves, quæ eum sequebantur cum familia sua, post magnos et inauditos timores, quædam omnino fractæ et dissolutæ, quædam autem semiruptæ, tandem in diversis regionibus Angliæ, prout vis venti eas tulit, applicuerunt. Attamen una

---

[1] From this date to 1177 the compiler closely follows the *Gesta Regis Henrici Secundi*, known as *Benedictus Abbas*. The Magdalene MS. (M.) is a correct transcript, during this portion, of the MS. Cotton Julius, A. xi., as is also the Cotton MS. (V.) The Corpus MS. (C.) is likewise, during a large part of the work, an equally faithful copy, but, as will be seen, it abridges the lists of names, omits letters, and in the latter portion shows a tendency to abridge largely.

[2] *Namnetim*] Namnenum, M., V.

[3] "Nota quod rex Henricus secundus, filius Matildis imperatricis, genuit Gaufridum postea ducem Britanniæ, qui desponsavit filium et hæredem Conani ducis Britanniæ, et ex ea genuit Arturum et Alienoram." M. in marg. in a contemporary hand.

[4] *Suæ*] om. M.

A.D. 1170. March 3.

illarum, quæ recentior et cæteris splendidior videbatur et melior, onusta ditioribus et nobilioribus familiæ regis, in ipso diei diluculo, proh dolor! fluctibus maris obruta, submersa est. Submersi autem in ea sunt Henricus de Agnis, nobilissimus baronum Angliæ, et uxor ejus cum duobus filiis suis, et magister Radulfus de Bello Monte, medicus et familiaris ipsius,[1] et Gilbertus de Sulennio, et multi alii de nobilioribus Angliæ, præter cccc. homines utriusque sexus qui in ea erant. Benedict, i. 4.

Henry des Aigneaux, Ralph de Beaumont, and Gilbert de Soligny are drowned.

Eodem anno, rex tenuit curiam suam in sollemnitate Paschali apud Windesoveres, cui festo Paschali interfuerunt Willelmus rex Scotiæ, et David frater ejus, et fere omnes nobiliores et majores Angliæ, tam episcopi quam comites et barones.

Henry keeps Easter (April 5) at Windsor.

Peracta igitur sollemnitate perrexit inde Londonias, et ibi magnum celebravit concilium de coronatione Henrici filii sui majoris, et de statutis sui regni, et ibidem deposuit fere omnes vicecomites Angliæ et ballivos eorum pro eo quod male tractaverunt homines regni sui. Et unusquisque vicecomitum et ballivi eorum plegios invenerunt de se ipsis, quod ad rectum starent, et adresciandum domino regi et hominibus regni, quod eis adresciare deberent de prisis suis. Et postea fecit rex omnes homines regni sui, scilicet comites, barones, milites, francos tenentes, et etiam villicanos, per singulos vicecomitatus, jurare tactis sacrosanctis evangeliis, quod verum dicerent; scilicet, quid, et quantum vicecomites et ballivi eorum de eis ceperunt, et quid cum judicio, et quid sine judicio, et pro quali forisfactura. Sed magnum damnum inde provenit genti Angliæ; quia post factam inquisitionem rex posuit quosdam vicecomitum illorum [iterum] in locis suis, et ipsi postea multo crudeliores exstiterunt quam antea fuerunt. Benedict, i. 5.

Council at London, after Easter, in which Henry deposes the sheriffs of England, for extortion;

but afterwards replaces some of them.

Prima coronatio Henrici regis.[2]

In prædicto autem concilio, rex fecit summonere Rogerum Eboracensem archiepiscopum, et Hugonem Dunholmensem episcopum, et alios episcopos regni sui, quod essent apud Londonias festo Sancti Barnabæ apostoli, ad coronandum Henricum filium suum majorem. Ipsi vero, sicut eis præceptum fuerat, convenerunt apud Londonias statuto tempore, et Dominica sequenti, quæ evenit xviii°. kalendas Julii, scilicet vigilia Sanc-

Coronation of the king's son as Henry III., June 14, at Westminster.

[1] *ipsius*] episcopus, C.; ejus, M.

[2] *Prima coronatio Henrici regis junioris.* M. in marg.

Benedict, i. 5.

torum Viti et Modesti martyrum et Sanctæ Crescentiæ virginis, fecit rex Henricus filium suum Henricum majorem coronari, et in regem consecrari apud Westmonasterium, a Rogero Eboracensi archiepiscopo et apostolicæ sedis legato, ministrantibus ei in eodem officio Hugone Dunholmensi episcopo, et Gileberto Londoniensi episcopo, et Jocelino Saresbiriensi episcopo, et Waltero Roffensi episcopo, astantibus etiam fere omnibus comitibus et baronibus et nobilioribus regni. A.D. 1170. June 14.

Benedict, i. 6.

In crastino autem coronationis hujus, fecit rex Willelmum regem Scotiæ et David fratrem suum, et omnes comites et barones, et francos tenentes regni sui, devenire homines novi regis filii sui, et fecit eos super sanctorum relliquias jurare illi ligantias et fidelitates contra omnes homines, salva fidelitate sua. Et ibidem cepit rex licentiam a comitibus et baronibus suis transfretandi in Normanniam, quia Lodowicus rex Francorum indigne ferebat, quod Margareta filia sua non erat coronata cum novo rege Angliæ marito suo; et ideo voluit guerram movere in Normannia. At rex transfretavit in Normanniam et applicuit apud Portesmutam[1] circa festum Sancti Johannis Baptistæ, et dimisit in Anglia novum regem filium suum, cui concessit facere in Anglia omnes rectitudines et justitias, per sigillum novum, quod rex ei fieri præcepit. The king of Scotland and other barons do homage to the young king. The king sails to Normandy about June 24.

Circa octavas apostolorum Petri et Pauli, venit rex ad Feritatem Bernardi, ad loquendum cum comite Teobaldo, de pace facienda inter ipsum et regem Franciæ, et inde recesserunt. Et rex circa festum Sanctæ Mariæ Magdalenæ, venit usque Wendomiam, ad loquendum cum rege Franciæ, et in illo colloquio ita inter eos convenit quod illa vice amici remanserunt. Itaque finito colloquio, rex rediit in Normanniam, et circa festum Sancti Laurentii ad Motam Gerni, quæ parum distat a Danifronte,[2] et ibi in gravem incidit infirmitatem, ita quod dicebatur per regnum Galliæ quod mortuus esset. Et ibi divisit regnum suum et terras suas filiis suis.[3] Concessit autem Henrico filio [suo] majori regnum Angliæ et ducatum Normanniæ, et comitatum Andegaviæ et Cenomanniæ, et tradidit ei Johannem fratrem suum minimum ad promovendum et manutenendum. Et concessit Ricardo filio suo ducatum Aquitanniæ cum omnibus pertinentiis suis, tenendum de rege About July 6, Henry meets Theobald of Blois at La Ferte Bernard; and about July 22 the king of France at Vendome. About August 10 Henry falls ill near Domfront, and divides his dominions:

Benedict, i. 7.

---

[1] *Portesmutam*] The place of embarkation is put by mistake for the landing place; it should be *Barbefluctum*, as in Brompton, c. 1061; but all the MSS. agree in the reading.

[2] *Danifronte*] Damfronte, M.

[3] Filii Henrici regis secundi. { Henricus major. Ricardus. Gaufridus. Johannes. M. in marg.

A.D. 1170. About August 10. Franciæ. Et concessit Gaufrido filio suo comitatum Britanniæ, cum filia comitis Conani, tenendum de rege Franciæ. Benedict, i. 7.

He wishes to be buried at Grandmont. Et postea præcepit episcopis, comitibus et baronibus, qui ei in illa infirmitate assidebant, quod si illam non evasisset infirmitatem, corpus suum deferrent ad sepeliendum apud Grandum Montem,[1] qui parum distat a Sancto Leonardo. Et ipse ostendit eis quandam cartam, quam Boni-homines de Grando Monte ei fecerunt de corpore suo sepeliendo, in exitu capituli domus Grandi Montis, ad pedes magistri ejusdem domus, qui ibi sepultus est. Cum autem hæc audissent, vehementer mirati sunt, et hoc ei concedere noluerunt, dicentes hoc esse contra dignitatem regni sui. Ipse vero magis ac magis instabat ut hoc fieret; sed paulo post, sicut Divinæ placuit providentiæ, de illa convaluit infirmitate; et quam citius poterat, sicut in illa infirmitate voverat, iter arripuit cum festinatione, circa festum Sancti Michaelis, ad Sanctam Mariam de Rupe Adamatoris. Et peracta ibi peregrinatione sua, rediit in Andegaviam.

He recovers, and about Sept. 29 makes a pilgrimage to Roquemadour in Quercy.

Thomas, archbishop of Canterbury, appeals to the pope against Roger of York. Interim beatus Thomas Cantuariensis archiepiscopus, sextum annum exilii sui peragens, cum audisset quod illo absente et despecto, novus rex consecraretur in Anglia apud Londonias, a Rogero Eboracensi archiepiscopo, doluit vehementer; et de vindicta Cantuariensis ecclesiæ cogitans, frequenter nuncios suos ad Alexandrum summum pontificem misit, ut confunderet Eboracensem archiepiscopum et ejus coadjutores, qui ei ministrabant in coronatione novi regis Angliæ. Benedict, i. 8.

Lewis VII. supports Thomas. Similiter eodem anno Lodowicus rex Francorum pro prædicto Cantuariensi archiepiscopo sollicitavit Romanum pontificem, in virtute amoris et sub impensi protestatione obsequii, ne ulterius dilationes frustratorias, quas rex Anglorum prætendebat, prorogaret, sicut regnum Francorum diligebat et honorem apostolicæ sedis.

William of Sens obtains a letter from the pope threatening Henry with excommunication. Misertus etiam Anglicanæ ecclesiæ desolationem Willelmus Senonensis antistes[2] sedem apostolicam petiit, et a Romana ecclesia impetravit, ut rex Anglorum, omni appellatione cessante, subjiceretur anathemati et regnum interdicto, nisi pax Cantuariensi ecclesiæ redderetur.

Instabat itaque peremptorius dies ut sententia ulterius differri non posset. Arctatus ergo rex Anglorum severitate apostolica et canonica, tandem adquievit, ut pax Anglicanæ ecclesiæ reformaretur, et circa festum Sancti Dionysii, iiii^to^ idus Octobris, feria secunda, venit usque Ambasium, quæ est prope Turronim, cum archiepiscopis et episcopis et majoribus terræ

[1] *Grandum Montem*] So all the MSS., as also *Grando Monte* and *Grandi Montis* below.

[2] *antistes*] episcopus, C.

Benedict, i. 8.

suæ, contra Willelmum archiepiscopum Senonensem et Teobaldum Blesensem comitem, adducentes secum beatum Thomam Cantuariensem archiepiscopum. Et in crastino, sicut Divinæ placuit providentiæ, prece regis Francorum, et mandato et admonitione summi pontificis Alexandri, necnon et consilio archiepiscoporum et episcoporum terræ suæ, recepit ibidem in gratiam et amorem suum prædictum archiepiscopum; et perdonavit ei et omnibus qui cum eo erant in exilio, iram et malivolentiam suam; promittens sibi in integrum restitui omnes possessiones Cantuariensis ecclesiæ, sicut uno anno habuit antequam ab Anglia egrederetur.

A.D. 1170. Meeting of Henry and Thomas at Amboise, Oct. 12.

Benedict, i. 9.

Oct. 13. Peace between the king and the archbishop.

Regna itaque gavisa sunt de adventu et consolatione patris sui Thomæ Cantuariensis archipræsulis. Nam ipse periculum metuens animarum ad ecclesiam suam, rege sibi præstante conductum, septimo exilii sui anno reversus est in Angliam, kalendis Decembris, anno ab incarnatione Domini M°C°LXX°I°.[1] Cum vero venisset Cantuariam, a clero et populo, tanquam angelus Domini receptus est, omnibus clamantibus et dicentibus, "Benedictus qui venit in nomine Domini." Ipse autem tanquam bonus pastor omnibus in osculo pacis receptis, illos paterna exhortatione monuit et docuit fraternitatem diligere, et si necesse fuerit, animas ponere, et certare usque ad mortem pro lege Dei.

Return of Thomas to England, Dec. 1.

Benedict, i. 10.

Cum vero dominus papa præfatam jam dicti Eboracensis et episcoporum qui ei astiterant, præsumptionem, conquerente beato Thoma, ut supradictum est, audisset; Rogerum Eboracensem archiepiscopum et Hugonem Dunholmensem episcopum et Walterum Roffensem episcopum ab omni episcopali suspendit officio, et Gilebertum Londoniensem et Jocelinum Saresbiriensem in sententiam anathematis innodavit.[2] Quæ severitas, in Sancti Thomæ ingressu publicata, regem amplius exacerbavit, et linguas toxicatas detrahentium ad nocendum efficaciores reddidit. Nam Rogerus Eboracensis archiepiscopus, et Jocelinus Saresbiriensis et Gilebertus Londoniensis episcopi, statim post sententiam in eis promulgatam, applicuerunt in Normanniam, et exacuentes ut gladium linguas suas, ipsum regem concitaverunt clamoribus suis contra archiepiscopum, et magis ac magis eum adversus illum in iram commoverunt. Iterum ergo damnis, iterum atrocioribus injuriis supra modum et numerum athleta Christi affectus est, et edicto publico præceptus ecclesiæ suæ septa non exire.

The pope suspends the archbishop of York and the bishops of Rochester and Durham; and excommunicates those of London and Salisbury.

The bishops have recourse to the king in Normandy.

[1] *kalendis . . . . MCLXXI.*] This date is given in the margin of the Julius MS. of Benedict.

[2] *innodavit*] Following the interlineation in the Julius MS. of Benedict.

A.D. 1170. Quisquis ei vel alicui suorum faciem hilarem prætendebat, hostis publicus censebatur. Sed hæc omnia vir Dei cum multa patientia sufferebat, et familiariter inter suos commorans conversatione sua omnes ædificabat. Benedict, i. 10.

The king claims the archbishopric of Bourges as belonging to Aquitaine, and about Nov. 23 marches into Berry.

Interim rex Angliæ calumniatus est archiepiscopum Bituricensem debere adjacere ducatui Acquitanniæ, sed rex Franciæ contradicebat, et sic orta inter illos gravi discordia, uterque illorum magnum congregavit exercitum. Et rex Angliæ secum suum ducens exercitum, circa festum Sancti Clementis venit in Berria usque Munt Luszun, volens[1] ulterius procedere usque Bituriensem civitatem; ipse enim jam securus esse sperabat de civitate illa habenda, per homines[2] civitatis illius qui illam ei reddere volebant. Archiepiscopus siquidem Bituricensis, vir bonus et justus, cum extremam vitæ suæ diem sibi imminere sensisset, convocatis fratribus suis, coram quibusdam ejusdem civitatis civibus dixit, "O fratres mei carissimi in "Domino, scitote quoniam civitas ista Bituricensis spectat ad "ducatum Acquitanniæ, et de jure illius est. Et si postmodum "quæstio inde orta fuerit inter regem Franciæ et hæredes "Pictaviæ, testimonium perhibete veritati." Et hiis dictis, viatico se muniens, naturæ solvens debitum viam universæ carnis ingressus est. At rex Franciæ prævenit cum exercitu suo, et acceptis a rege Angliæ induciis, uterque reversus est in patriam suam. Instante autem Dominicæ Nativitatis sollemnitate, rex Angliæ moram fecit in Nortmannia. Benedict, i. 11.

The king of France meets him, and they conclude a truce.

MCLXXI.

Henry II. keeps Christmas Day, 1170, at Bur, in Normandy.

Anno ab Incarnatione Domini M°C°LXX°I°., Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam in Normannia apud Burum, die Nativitatis Dominicæ, quæ feria vi^ta evenit,[3] multum contristatus et confusus pro eo quod Cantuariensis archiepiscopus absolvere noluit episcopos Angliæ quos innodaverat vinculo excommunicationis. Cumque præfatus rex ita commotus esset in iram, iiii^or milites de domo et familia ejus, propter animi motus quos in eo viderant, volentes eum vindicare, latenter, ipso rege nesciente, ad mare festinaverunt ad transfretandum in Angliam. Et cum transfretassent, iter suum arripuerunt festinato cursu versus Cantuariam. Et vix per mensem pater in ecclesia sua moram fecerat, ecce quinta Natalis Domini die venerunt Cantuariam prædicti quatuor

Four knights leave the court and proceed to Canterbury.

---

[1] *volens*] usque, M.

[2] *homines*] omnes, M.

[3] *quæ . . . . evenit*] From the margin of the Julius MS. of Benedict.

Benedict, i. 11. milites, immo Sathanæ condicti satellites, quorum nomina hæc sunt, Willelmus de Tracy, Hugo de Morvilla, Ricardus Britto, Reginaldus filius Ursi, et in furore suo armati venientes, invenerunt prædictum archiepiscopum in templo. Et in ipso templi ingressu magnis clamoribus dixerunt, "Ubi, ubi est "proditor?" Nec fuit qui eis responderet. Et iterum interrogaverunt, "Ubi est archiepiscopus Cantuariensis?" Quibus ipse respondit, "Hic sum, servus Christi, quem vos quæritis." Cui unus funestorum militum, in spiritu furoris intulit, "Tu "modo morieris, impossibile enim est ut ulterius vivas." Respondit autem archiepiscopus non minori constantia verbi quam animi, "Ego pro Deo meo mori paratus sum, et pro assertione "justitiæ, et libertate ecclesiæ. Sed si caput meum quæritis, "prohibeo ex parte Dei Omnipotentis, et sub anathemate, ne "cuiquam alii, sive monacho, sive clerico, vel laico, majori "vel minori, in aliquo noceatis, sed sint a pœna immunes, "sicut exstiterunt a causa." Verba ejus nonne Christum exprimere videntur[1] in Passione dicentem, "Si Me quæritis, sinite "hos abire?" Hiis dictis, videns carnifices beatus Thomas eductis gladiis, in modum orantis caput inclinavit, hæc novissima proferens verba dixit, "Deo et Beatæ Mariæ, et Sanctis "hujus ecclesiæ patronis, et Beato Dionysio, commendo me "ipsum et ecclesiæ causam." Tunc in omnibus cruciatibus hiis invicti animi et admirandæ constantiæ martyr, non verbum, non clamorem emisit, non edidit gemitum, nec vestem aut brachium opposuit ferienti, sed caput inclinatum quod gladiis exposuerat, donec consummaretur, tenebat immobile.[2]

A.D. 1170. Dec. 29. They seek the archbishop.

Benedict, i. 12. Martyrdom of S. Thomas of Canterbury.

S. John, xviii. 8.

Itaque præfati milites timentes concurrentium undique utriusque sexus multitudinem, ne forte voto infecto eriperetur, facinus acceleraverunt. Cumque unus ex eis manum extendens vibravit gladium in caput archiepiscopi, brachium cujusdam clerici, qui dicebatur Edwardus Grim, fere abscidit, et ipsum pariter in capite vulneravit christum Domini. Extenderat enim idem clericus brachium super caput patris, ut ferientis exciperet vel potius elideret ictum. Stabat adhuc justus pro justitia patiens, velut agnus innocens, sine murmure, sine querimonia, et seipsum holocaustum offerebat Domino. Et ne quis funestorum satellitum intacto præsule insecletus argui posset, secundus et tertius gladios suos vertici constantis athletæ atrociter illiserunt, confregerunt, et Spiritus Sancti victimam solotenus præcipitaverunt. Quartus vero plusquam furiali crudelitate debacchatus, jam prostrato et jam exspiranti coronam

Benedict, i. 13.

[1] *videntur*] videretur, M.

[2] "Finis beati Thomæ Martyris Cantuariensis." Note in C.

A.D. 1170. Dec. 29. Martyrdom of S. Thomas of Canterbury.

rasilem abscidit, et testam capitis dissipavit, et mucrone vertici intruso, cerebrum cum sanguine super pavimentum lapideum effudit. Itaque inchoante septimo exilii sui anno præfatus martyr Thomas, pro lege Dei sui, et pro ecclesiæ justitia, quæ fere tota deperierat in Anglicana ecclesia, certavit usque ad mortem, et a verbis impiorum non timuit, sed fundatus supra firmam Petram, id est Christum, pro Christi nomine, in ecclesia Christi, gladiis profanorum, quinta die Natalis Domini, id est, crastino Sanctorum Innocentium, ipse innocens occubuit. Tunc omnes relicto illo aufugerunt, ut adimpleretur quod dictum est, "Percusso pastore, disper- " gentur oves." Milites vero qui illud profanum opus perpetraverunt, regressum suum fecerunt per stabulum martyris, et equos extraxerunt, quos ipsi inter se diviserunt prout eis placuit. Qui statim profani operis sui conscii, et de venia desperantes, ad curiam regis unde venerant, redire non ausi fuerant; sed in occidentales Angliæ partes secesserunt usque ad Cnaresburg, villam Hugonis de Morvilla, et ibi tamdiu remanserunt donec viles habiti fuerant a compatriotis illius provinciæ. Omnes enim illorum vitabant alloquia, nec aliquis cum eis manducare vel bibere voluit. Soli enim manducabant et bibebant, et fragmenta cibariorum suorum canibus projiciebantur. Et cum inde gustassent, nolebant inde quicquam comedere. Ecce manifesta et digna Dei vindicta, ut illi[1] qui contempserunt christum Domini, a canibus etiam contemnebantur.

Benedict, i. 13.

Isa. xxxvii. 6. S. Matt. xvi. 18. 1 Cor. x. 4.

S. Matt. xxvi. 31, 56.

The knights fly to Knaresborough.

They are counted abominable.

Benedict, i. 14.

A.D. 1171. The king hears at Argentan of the murder; and shows much grief.

Interim rex, qui curiam suam tenuit apud Burum, ut supradiximus, venit ad Argentomium. Ubi cum audisset quod prædictus Cantuariensis archiepiscopus ita crudeliter in ecclesia Cantuariensi occideretur, doluit vehementer, et plus quam dici potest. Nam miserabilem duxit vitam et inauditam. Noluit enim per tres dies quicquam comedere, nec cum aliquo loqui, sed clausis januis vitam solitariam per quinque septimanas duxit, donec Rotrodus Rotomagensis archiepiscopus et episcopi Normanniæ venientes cum consolarentur.

Dum hæc autem fierent, Lodowicus rex Francorum, et Willelmus Senonensium archiepiscopus, et Teobaldus comes Blesensis, scripserunt in hac forma ad Alexandrum summum pontificem de morte Cantuariensis archiepiscopi, contra regem Angliæ;

---

[1] *illi*] illum, M.

Epistola regis Franciæ.

Benedict, i. 14. A.D. 1171. Letter of Lewis VII. to Alexander III. against Henry.

" Domino et patri suo sanctissimo, Alexandro, Dei gratia, " summo pontifici, Lodowicus, rex Francorum, salutem et " debitam reverentiam. Ab humanæ pietatis lege recedit " filius, qui matrem deturpat, neque Creatoris beneficii remi- " niscitur, qui de sanctæ sedi illata turpitudine non tristatur.

Benedict, i. 15. " Verum specialius est condolendum, et novitatem doloris " excitat inauditæ novitas crudelitatis, quoniam in sanctum " Dei insurgens malignitas in pupillam Christi gladium in- " fixit, et lucernam Cantuariensis ecclesiæ non tam crudeliter " quam turpiter jugulavit. Excitetur exquisitæ genus justitiæ! " denudetur gladius Petri in ultionem Cantuariensis martyris, " quia sanguis ejus pro universali clamat ecclesia; non tam " sibi, quam universæ ecclesiæ conquerens de vindicta. Ecce, " ad tumulum agonistæ, ut relatum est nobis, Divina in mi- " raculis revelatur gloria, et Divinitus demonstratur, ubi " humanitus requiescit, pro Cujus nomine decertavit. Latores " vero præsentium patre orbati, vestræ pietati seriem indica- " bunt, et testimonio veritatis aurem adhibete mitissimam, et " tam de isto negotio, quam de aliis, ipsis tanquam nobis " credite. Valeat pietas vestra."

Epistola comitis Theobaldi.

Letter of Theobald, count of Blois, to Alexander III. against Henry II.

" Reverentissimo domino et patri suo, Alexandro, summo " pontifici, Theobaldus Blesensis comes et regni Francorum " procurator, salutem et debitam cum filiali subjectione re- " verentiam.

" Vestræ placuit majestati, quod inter dominum regem An- " gliæ et dominum Cantuariensem archiepiscopum pax refor- " maretur et integra firmaretur concordia. Itaque juxta vestri " tenorem mandati, illum rex Angliæ vultu hilari, fronte læta " et pacem spondente et gratiam sibi referente, recepit. Huic " paci et concordiæ affuit,[1] et me præsente dominus Cantuari- " ensis, et apud regem conquestus est de coronatione filii sui, " quem voto festinante et ardenti desiderio, in culmen regiæ " dignitatis fecerat promoveri. Hujus autem injuriæ reus " et male sibi conscius rex Angliæ juris et satisfactionis " ipsi Cantuariensi pignus dedit. Conquestus est etiam de " episcopis qui contra jus et decus Cantuariensis ecclesiæ, " novum regem in sedem regiam præsumpserunt intrudere;

[1] *affuit*] with the Julius MS. of Benedict: *affui* would give better sense.

A.D. 1171. Letter of Theobald of Blois on the murder of S. Thomas.

" non zelo justitiæ, non ut Deo placerent, sed ut tyrannum Benedict. i. 15.
" placarent. De illis vero liberam et licentem rex ei concessit
" potestatem, ut ad vestræ et suæ potestatis arbitrium in eos
" sententiam promulgaret. Hæc siquidem vobis vel juramento,
" vel quolibet alio libuerit modo, attestari paratus sum et
" sancire. Sic itaque pace facta vir Dei nil metuens recessit, Benedict. i. 16.
" ut gladio jugulum subderet, et cervicem exponeret ferienti.
" Passus est ergo martyrium agnus innocens crastina Sanc-
" torum Innocentium die. Effusus est sanguis justus ubi S. Matt. xxiii. 35.
" nostrum viaticum salutis sanguis Christi solebat immolari.
" Canes aulici domestici et familiares regis Angliæ se minis-
" tros regis præbuerunt, et nocentes sanguinem innocentem Ps. xciv. 21.
" hauserunt.[1] Hujus prodigii modum detestabilem vobis verbo
" significarem, sed vereor, ne mihi in odio ascribatur;
" sed latores præsentium patenter et plenius evolvent. Ex
" eorum relatione discetis quantus mœroris cumulus, quanta
" sit universæ ecclesiæ et martyris Cantuariensis calamitas.
" Hanc, salvo pudore, non potest dissimulare Romana mater
" ecclesia. Quicquid enim in filiam præsumitur inimicum,
" redundat in parentem; nec sine matris injuria filia capti-
" vatur. Ad vos itaque clamat sanguis justi et flagitat ultio-
" nem. Vobis ergo, pater sanctissime, adsit et consulat Pater
" omnipotens, et Qui Filii Sui cruorem mundo impendit,
" ut mundi noxas detergeret et deleret maculas peccatorum,
" Ille vobis vindictæ voluntatem insinuet et suggeret facul-
" tatem, ut ecclesia inauditi sceleris confusa magnitudine,
" districta hilarescat ultione. Valeat sanctitas vestra, et sicut
" vos decet, facite."

The messengers of the archbishop of Sens return from the pope with the threat of an interdict against the king's French dominions.

Interim nuncii Senonensis archiepiscopi quos ipse Romam miserat adhuc vivente beato archiepiscopo Cantuariensi, redierunt, per quos summus pontifex Senonensi mandavit archiepiscopo, quod si rex Angliæ nollet satisfacere Deo et ecclesiæ Cantuariensi de controversia quæ inter eum et Cantuariensem archiepiscopum vertebatur super dignitate Anglicanæ ecclesiæ, et si idem rex non observaret pacem, quam fecerat cum prædicto Cantuariensi archiepiscopo, ipse et Rotomagensis archiepiscopus sub interdicto ponerent terram regis, scilicet Normanniam, Andegaviam, Pictaviam et Britanniam. Subjunxit etiam in illo mandato summus pontifex, quod si alter illorum aut non posset, aut nollet huic interesse man- Benedict. i. 17.
dato, alter nihilominus mandatum ejus exsequeretur. Cum
autem Rotomagensis Senonem veniret secundum mandatum
summi pontificis, una cum Arnulpho Lexoviensi, et Egidio

The archbishop of Sens lays

[1] *hauserunt*] auxerunt, C., M., with the Julius MS. of Benedict.

Benedict, i. 17. Ebroicensi, et Rogero Wygorniensi, episcopis, et cum aliis quampluribus, tam clericis quam laicis, de familia regis; post multas verborum tergiversationes ad sedem apostolicam appellavit, et se ad præsentiam summi pontificis iter arripuisse respondit, et prædicto regi exacerbationem se nolle infundere acerbiorem. Ipse vero Senonensium archiepiscopus nihilominus processit in mandatis summi pontificis, et sententiam tulit in prædictam regis terram; et præcepit memorato archiepiscopo et episcopis illam observare. At illi præceptum ipsius parvi, immo nihili, pendebant, sed prædictus Senonensis antistes summo pontifici in hac forma scripsit.

A.D. 1171. the king's continental dominions under interdict in spite of the protest of the archbishop of Rouen.

Epistola archiepiscopi Senonensis.

" Sanctissimo domino et patri Alexandro, Dei gratia, summo " pontifici, Willelmus Senonensis ecclesiæ minister humilis, sa- " lutem et debitam cum omni devotione obedientiam. Vestro S. Matt. xxviii. 18. " apostolatui, pater sancte, data est omnis potestas in cœlo et Ps. cxlix. 6, 8. " in terra. Gladius anceps in manibus vestris; super gentes Jerem. i. 10. " et regna constituti estis ad alligandos reges eorum in com- " pedibus et nobiles eorum in manicis ferreis. Vide ergo, Lam. ii. 20. " domine, et considera, quem vindemiaverunt ita. Vineam Ps. lxxx. 13. " namque [Domini][1] Sabbaot[2] exterminavit aper de sylva, et " singularis ferus depastus est eam. Ecclesia siquidem Cantua- " riensis, immo universalis ecclesia, sanguine rorantes lacrymas " et amaritudine aspersas, a finibus terræ in conspectu vestro Lam. iii. 12. " effundit; quia posita est quasi signum ad sagittam, facta Ps. xxxi. 13. " est opprobrium vicinis suis, et qui vident eam movent capita Ps. cix. 24. " sua super ipsam dicentes, 'Ubi est Deus eorum?' Ipsa Benedict, i. 18. " autem gemens et conversa retrorsum, clamat in auribus Ps. xlii. 3. " Domini exercituum, 'Vindica sanguinem servi Tui et mar- Lam. i. 8. " 'tyris Cantuariensis archiepiscopi, qui occisus est, immo " 'pro libertate ecclesiæ crucifixus.' Pater sancte, verbum Jerem. xix. 3. " horrendum, facinus flagitiosum, enorme flagitium, factum est " in diebus nostris, quod quicunque audierit tinnient ambæ Baruch iii. 22. " aures ejus. Non est auditum in Theman, non est visum in Susanna, 56. " Chanaan. Alter siquidem Herodes, semen Chanaan et non S. Matt. iii. 7. " Juda, progenies viperarum, missis a latere suo lictoribus, " signum Dominicæ passionis, quod desuper in vertice gerebat, " nequaquam exhorruit profundis exarare vulneribus, et notis " turpibus cœlestem deformare imaginem. Proh! sicut omnis " ecclesia asserit, ipsum facit martyrem causa pariter et pœna. " Pœna dolor passionis illatæ, causa rigor ecclesiasticæ cen-

The archbishop of Sens writes to the pope, on the misery of the church.

He urges him to avenge the martyr.

[1] *Domini*] om. C., M. | [2] *Sabbaot*] Sabaot, M.

A.D. 1171. " suræ, quia pro lege Dei sui certavit usque ad mortem. Benedict, i. 18.
" Vestra ergo interest, pater clementissime, custos murorum Ecclus. v. 33.
" Jerusalem, remedium adhibere præteritis, et providentiam Isa. lxii. 6.
" futuris. Quis enim locus poterit esse tutus, si rabies tyran-
" nica sancta sanctorum cruentat, et vicarios Christi, alumnos
" ecclesiæ, impune dilacerat? Insurgant ergo ecclesiasticæ
" leges, armentur jura cœlestia, introeat in conspectu vestro
" ultio sanguinis gloriosi martyris, qui de Anglia clamat.
" Clamabit siquidem, et commovebit non solum terram, sed Haggai ii. 7.
" cœlum. Et sic nostro consulite dolori, ut honestati vestræ
He informs him that the archbishop of Rouen has appealed against the sentence. " pariter consulatis et saluti ecclesiæ. De cætero, sanctæ
" paternitati vestræ insinuare dignum duximus, quod cum do-
" mino Rotomagensi et nobis in mandatis dederitis, ut terram
" regis Angliæ cismarinam, si pacem quam gloriosæ memoriæ
" domino Cantuariensi promiserat, [non observaret,] sub inter-
" dicto poneremus, adjicientes etiam, quod si uterque nostrum
" executioni rei non posset, aut nollet interesse, alter nihilo-
" minus mandatum vestrum exequeretur; prædictus Rotoma-
" gensis postquam litteras vestras ei præsentari fecimus, nobis
" significavit, quod Senonum veniret et juxta mandati aposto-
" lici formam procederet. Cum autem illuc venisset una cum
" Lexoviensi et Ebroicensi, et Wygornensi, et aliis quamplu-
" ribus tam clericis quam laicis de familia prædicti regis,
" post verborum tergiversationes et excusationes inde deduc- Benedict, i. 19.
" tas, respondit, se ad præsentiam vestram iter arripuisse, et
" prædicto regi exacerbationem se nolle infundere acerbiorem.
He has himself proclaimed the interdict. " Nos vero scientes quod vitium paganitatis incurrit, quisquis
" mandatis apostolicis obedire contempserit, juxta seriem man-
" dati vestri, de communi consilio venerabilium fratrum nos-
" trorum omnium episcoporum, et Sancti Dionysii, et Sancti
" Germani de Pratis, et Pontimagni,[1] Wallaciæ, Cenoman-
" nensis abbatum, et aliorum quamplurium religiosorum viro-
" rum et sapientum, in terram ejus cismarinam sententiam
" tulimus; et memorato archiepiscopo et episcopis, ut eam
" observari facerent ex parte vestra injunximus. Scimus enim
" quod nec possessiones, sicut promiserat, restituit, nec secu-
" ritatem, sicut mors ejus indicat, instituit.[2] Per Cartusien-
" sem[3] quoque, quem ad eum miseramus, nobis significavit,
" quod causam mortis ejus dederat, et quod eum occiderat.
" Inde est quod clementiæ vestræ supplicamus, quatenus præ-

---

[1] *Pontimagni*] Pontiniacensis, Epp. S. Thomæ, ed. Giles, cccxxxi.

[2] *instituit*] institit, M., with the MSS. of Benedict.

[3] *Cartusiensem*] Cantuariensem, C., M.

Benedict, i. 19.

" dictam sententiam ratam habeatis, et sicut majestatem ves- A.D. 1171.
" tram decet et incolumitati expedit ecclesiæ, eam taliter He prays the pope to
" faciatis observari, quod honor Dei et vester conservetur, et ratify the sentence.
" nos qui vestram sanctitatem ea qua scitis devotione amplec-
" timur, minime propter hoc possimus illudi.

" Valete, et sicut decet sanctitatem et majestatem vestram
" sic facite."

Quomodo rex post mortem Sancti Thomæ Romam misit.

Itaque dum hæc fierent, dominus Rotomagensis, et dominus Ebroicensis, et dominus Wygornensis, et Ricardus Barre, et quidam alii de clericis et familiaribus regis, iter arripuerunt ad Romanum pontificem pro ipso rege et pro regno ejus. Sed dominus Rotomagensis, senio et infirmitate laborans, cum jam fere mediam peregisset viam, ulterius procedere non potuit, sed in Normanniam ad sedem propriam rediit, et prædicti episcopi cum clericis regis processerunt, et a summo pontifice cum magna difficultate impetraverunt quod duo cardinales, Teodinus et Albertus, ex parte ejus venirent in Normanniam ad cognoscendam causam quæ vertebatur inter regem et ecclesiam Cantuariensem, de morte Cantuariensis martyris et de aliis ecclesiasticis dignitatibus, et prout Deus eis administraret judicandam. Ipsi vero, qui Romam profecti fuerant, in hac forma scripserunt domino regi.

Benedict, i. 20.

The king sends the archbishop of Rouen the bishops of Evreux and Worcester, and Richard Barre to the pope.

The pope promises to send two cardinals into Normandy.

Epistola clericorum regis Henrici ad ipsum, quos Romam misit. March 28.

" Carissimo domino suo Henrico, illustri regi Anglorum, The king's envoys report the difficulties of their journey to the papal court.
" duci Normanniæ et Acquitanniæ et comiti Andegaviæ, R.
" abbas Wallaciæ, R. Saresbiriensis archidiaconus, R. Lexo-
" viensis archidiaconus, R. Barre et magister Henricus, sa-
" lutem et fidele in omnibus et ubique obsequium. Noverit
" vestra majestas quod cum Ricardus Barre nos præcessisset,
" et cum multo periculo et gravamine nos ad curiam domini
" papæ prævenisset, nos quatuor cum duobus episcopis et de-
" cano Ebroicensi et magistro Henrico cum multa difficultate
" venimus usque Senas. Ibi diebus aliquot detenti fuimus.
" Comes enim Macharius sic ex omni parte vias obsidebat,
" quod nulli patebat egressus. Cum vero nos quatuor cum
" episcopis qui plurimum exire desiderabant non potuissemus,
" in maxima animi angustia positi ex communi consilio media
" nocte et latenter exivimus; et sic per abrupta montium et
" per loca fere invia sub magno timore et periculo tandem
" venimus Tusculanum. Ibi Ricardum Barre de vestro ho-

A.D. 1171. March 28.

" nore, sicut decebat, sollicitum, et ad vestram utilitatem Benedict, i. 21.
" prudenter et instanter laborantem invenimus: multum tamen
" contristatum et confusum, quia [nec] dominus papa eum re-
" ceperat, nec alii benignos et humanos se illi exhibuerant.

The pope at first refused to see them, and admitted only two to an audience, the abbot of Valasse and the archdeacon of Lisieux.

" Nos autem venientes, dominus papa nec videre nec ad oscu-
" lum nec ad pedem voluit recipere: vix enim plerique cardi-
" nalium dignati sunt nos recipere vel in verbo. Diu ergo in
" amaritudine spirituum nostrorum anxie conturbati, hiis qui
" vos fidelius diligebant omnimode supplicavimus, ut eorum
" interventu, dominus papa nobis quocunque modo audientiam
" indulgeret. Ad instantiam recepti sunt dominus abbas Wal-
" laciæ et R. Lexoviensis archidiaconus, qui minus habebantur
" suspecti. Ipsi [autem] cum nomen vestrum, tanquam de-
" votissimi filii Romanæ ecclesiæ, in salutatione ex parte vestra
" proponerent, acclamavit tota curia 'Sustinete, sustinete,'
" tanquam domino papæ abominabile esset audire nomen
" vestrum. Sic a curia venientes sero redierunt ad dominum
" papam, eidem de nostro communi consilio exponentes, quod

They were afraid that the king would be excommunicated on the Thursday before Easter.

" nobis fuerat a vestra majestate injunctum: referentes etiam
" singula beneficia seriatim quæ contuleratis Cantuariensi et
" singulos excessus et inopportunitates quas contra vestram
" commiserat dignitatem: totumque hoc primo secreto, postea
" coram domino papa et omnibus cardinalibus, contendentibus
" etiam contra eos Alexandro et Guntero Flandrensi, clericis
" Cantuariensis. Instante vero feria quinta ante Pascha, in
" qua, de consuetudine Romanæ ecclesiæ, solet dominus papa
" publice excommunicare vel publice absolvere; cum certi
" essemus quod de vestro et regni vestri gravamine, tanquam
" ad hoc proni, diutissime tractassent, consulimus eos quos ves-
" træ majestati fideliores cognovimus, scilicet dominum Portu-
" ensem, dominum Jacinctum, dominum Papiensem, dominum
" Tusculanensem, dominum Petrum de Mizio, (dominus Jo-
" hannes Neapoli aberat,) cum omni studio et instantia exo-
" rantes, ut nobis animum domini papæ, et quid circa vos
" statuere proponeret, aperirent. Ipsis vero nihil nisi sinistrum,
" et vestræ excelsitudini ignominiosum reportantibus, ex sin- Benedict i. 22.
" gultuosa eorum et fratris Franci fidelis vestri relatione præ-
" sensimus, quod ea die immutabiliter disposuerat dominus
" papa in vos nominatim, et in totam terram vestram cisma-
" rinam et transmarinam, de communi fratrum consilio, in-
" terdicti ferre sententiam, et eam quæ in episcopos lata fuerat
" confirmare.

After much trouble they found out a plan of success.

" Positi ergo in arctissimo, omni studio attentavimus, per
" cardinales et per illos de sociis nostris qui ad illum habe-
" bant accessum, et per familiares suos, ut cessaret ab hoc

Benedict, i. 22.

" proposito, vel saltem differret usque ad adventum episcopo- A.D. 1171. March 28.
" rum vestrorum. Quod cum nullo modo fieri posset, nos sicut
" decet, et sicut debitores vobis sumus, personæ vestræ dede-
" cus et totius terræ vestræ gravamen sustinere non valentes
" nec debentes, tamen convocatis sociis nostris, coram quibus-
" dam cardinalibus, viam invenimus saluti vestræ et honori,
" bonam et securam, et universæ terræ vestræ utilem, et episco-
" pis necessariam. Per quam a vobis et a terra vestra, et ab
" episcopis vestris dedecus et periculum quod imminebat aver-
" timus, et nos ipsos pro hac libertate periculo exposuimus,
" credentes et certam spem habentes quod totum negotium
" procedet secundum quod credimus vos velle, et secundum
" quod scimus vos velle debere. Domini Wygornensis, et
" Ebroicensis episcopi, et Robertus decanus Ebroicensis, et
" magister H., in proximo venturi erant; et eos quidem
" dimisimus ultra modum anxios et turbatos, quia pro ex-
" plendo negotio vestro pro velle suo venire non poterant.
" Fuitque de consilio eorum et nostro, quod nos quocunque They arrived on the Saturday before Palm Sunday, and send this letter on Easter Day.
" modo præcederemus eos, ut dedecus et malum quod para-
" bant vobis adversarii vestri impedire possemus. Certi enim
" eramus quod vestrum gravamen in curia præparabatur, et
" timuimus illius diei consuetudinem. Valeat et diu vigeat
" sublimitas vestra. Confortamini in Domino et exultet cor ves-
" trum, quoniam præsens nubilum ad gloriam vestram sequetur
" serenum. Die Sabbati ante Ramos Palmarum ad curiam
" venimus, et lator præsentium die Paschæ recessit a nobis."

Benedict, i. 23.

Eodem anno Avigoz imperator de Marroc transfretavit mare The emperor of Morocco (Yousouf, 1163–1184) takes possession of Murcia and Valencia, and invades Castile.
Affricum, et applicuit in Hyspania cum forti manu et bellicosa, per consilium et mandatum regis Ferrardi; et defuncto rege Lupo, qui paganus erat, occupavit terram ipsius, scilicet Murciam et Valenciam et multas alias civitates. Et inde promovit exercitum suum in terram Aldefonsi regis Castellæ, et cepit per vim Concam civitatem, et Occam civitatem; et omnes

Benedict, i. 24.

Christianos quos in eis cepit, interfecit; præter illos quos in perpetuam redegit servitutem. Et postea munivit eas Saracenis.

Eodem anno, dum hæc fierent, venerunt in Normanniam duo Gratian and Vivian, legates, appear in Normandy, and Henry appeals to the pope.
apostolicæ sedis legati, scilicet Gratianus et Vivianus; qui magnis et diversis vexationibus regem et terram suam angariaverunt, volentes ipsum et eam sub interdicto ponere. Sed nullo modo poterant in malitia sua procedere. Nam rex inde præmunitus, ad summi præsentiam pontificis appellavit, et sic se ipsum et terram suam custodivit illæsos. Attamen apostolicam timens severitatem, ad mare transvolavit, et per com- He leaves Normandy
mune edictum præcepit justitiis et ballivis suis Normanniæ, et

A.D. 1171. nominatim ballivis portuum maris, quod nullo modo permitterent aliquem et nominatim clericum vel peregrinum transfretare in Angliam, nisi prius data securitate quod nullum malum vel damnum regi vel regno Angliæ quæreret. Itaque circa festum Sancti Petri ad Vincula, naves ascendit, et tertio nonas Augusti, feria tertia, applicuit apud Portesmutam in Angliam. Et simili modo sicut in Normannia fecerat, præcepit per commune edictum justitiis et ballivis portuum maris Angliæ quod neminem permitterent in Normanniam transfretare, nisi data prius securitate quod malum regi vel regno suo non quæreret. Præcepit etiam quod si quis in Angliam applicuisset portans litteras summi pontificis, vel aliquod gravamen regni, caperetur tanquam publicus hostis. Benedict, i. 24.

and lands at Portsmouth, August 3.

The king forbids the legates to cross into England.

Et sic paulo post, moram faciens per aliquot dies in Anglia, magnum congregavit exercitum, et cum festinatione in Hiberniam transfretavit.[1] Appropinquante itaque Exaltatione Sanctæ Crucis, rex venit cum exercitu suo ad Penbroc in Wallia, et ibidem per aliquot dies moram fecit prosperam auram exspectans. Adveniente autem festo Sancti Calixti papæ, die Sabbati sequentis, sero, naves cum exercitu suo intravit. Et in crastino, scilicet xvi°. kalendas Novembris,[2] cum cccc. magnis navibus, onustis viris bellicosis et equis et armis et victu, circa diei horam nonam, cum gaudio magno applicuit in Hibernia, in loco qui dicitur Croch, qui per octo milliaria distat a Waterford, et ibi tota nocte remansit. Mane autem facto, ivit usque Waterford, et intervenit ibi Willelmum filium Adelmi, dapiferum suum, et Robertum filium Bernardi, et quosdam alios de familia sua, quos ipse ab Anglia præmiserat, et ab eis et ab Hibernensibus qui cum eis fuerant, honorifice est susceptus: et tam diu ibidem [remansit],[3] donec ad eum venissent reges et potentiores terræ illius. Venerunt itaque ad eum rex Corcensis, et rex de Limeric, et rex de Oxeria, et rex de Mida, et Ragenaldus de Waterford, et omnes alii de Hibernia, præter regem Conactæ, et seipsos ei et ejus dominio dederunt, et homines ejus devenerunt de omnibus tenementis suis, et fidelitates ei juraverunt. Rex autem Conactæ ad eum venire noluit, dicebat enim se regem esse debere et dominum totius Hiberniæ. Et rex Angliæ cum illo hyemali tempore nullo modo debellare potuit, propter aquarum inundationes et abrupta montium, et terrarum solitudines, quæ inter eos erant. Præ- Benedict, i. 25.

The king with an army goes to Pembroke, about Sept. 14, and on the 17th of October lands at Croch, near Waterford.

On the 18th he visits Waterford.

The Irish kings submit to him, except the king of Connaught.

Benedict, i. 26.

---

[1] "Nota Henricus rex secundus "transfretavit in Hyberniam." M. in marg.

[2] *Novembris*] Septembris, C., M., following the clerical error in the MSS. of Benedict.

[3] *remansit*] om. C., M.; stetit, C. in marg.

Benedict, i. 26.

terea venerunt ibidem ad eum omnes archiepiscopi et episcopi Hiberniæ, et eum in regem et dominum susceperunt, et fidelitates ei juraverunt contra omnes homines. Et inde recepit ab unoquoque archiepiscopo et episcopo litteras suas in modum cartæ extra sigillum pendentes, et confirmantes ei et hæredibus suis regnum Hiberniæ, et testimonium perhibentes ipsos cum et hæredes suos sibi in reges et dominos constituisse in perpetuum. Sunt itaque in Hibernia archiepiscopi quatuor, quorum unus est primas totius Hiberniæ; et habent sub se xxix. suffraganeos. Erat autem tunc temporis ibi Gelasius Armacensis urbis archiepiscopus, totius Hiberniæ primas, habens sub se octo suffraganeos, quorum nomina hæc sunt, et ipse juravit regi fidelitatem;

A.D. 1171. The prelates of Ireland submit and swear fealty to Henry. Account of the Irish church. List of Irish bishops; province of Armagh :— Louth (Clogher), Derry, Down, Connor, Raphoe, Kells, Ardagh, Clonard (Meath).

Edanus Lugdunensis,[1] Mauricius Tharensis, Malachias Thuenensis, Neemias Chonderensis, Gilbertus Ratpotensis, Tadeus Cenenersis, Cristianus Ardahacdensis, Eleuzerius Cluenerardensis episcopi.[2]

Benedict, i. 27.

Similiter Donatus Cassellensis archiepiscopus fecit ibidem fidelitatem domino regi Angliæ cum suffraganeis suis, quorum nomina hæc sunt, habet enim undecim suffraganeos;

Province of Cashel :— Lismore, Cork, Emly, Cloyne, Ardmore, Limerick, Killaloe, Waterford, Ardfert, Ross, Kilfenora.

Christianus Lismorensis episcopus, apostolicæ sedis legatus; Immelechensis, Cluanumensis, Artmorensis,[3] Lumpniacensis, Kildabewensis, Waterfordensis, Arthfertensis, Rosensis, Finnabrensis, Korcensis episcopi.

Similiter Laurentius Duvelinensis archiepiscopus juravit ei fidelitatem, et ejus quinque suffraganei, quorum nomina hæc sunt;

Province of Dublin :— Glandelagh (?), Ferns, Leighlin, Kildare, Ossory (?).

Bistaghnensis, Lethglensis, Earipolensis, Fernensis, Kildarensis episcopi.

Similiter Catholicus, Tuamensis archiepiscopus, juravit ei fidelitatem, et ejus quinque suffraganei, quorum nomina hæc sunt;

Province of Tuam :— Clonfert, Killala, Mayo, Elphin, Achonry.

Benedict, i. 28.

Chienfernensis, Maigonensis, Achatornensis, Killatensis,[4] Aelfinensis episcopi.

Cum autem hoc factum fuisset, prædictus rex Angliæ misit nuncios suos ad Alexandrum summum pontificem, cum litteris archiepiscoporum et episcoporum Hiberniæ ad confirmandum sibi et hæredibus suis regnum Hiberniæ, sicque factum est. Nam summus pontifex auctoritate apostolica confirmavit ei et hæredibus suis regnum illud, et eos inde in perpetuum reges

Henry informs the pope of the submission of the clergy.

---

[1] *Lugdunensis*] Lughbdunensis episcopus, M., with the Julius MS. of Benedict.

[2] *episcopi*] episcopus, M., which adds episcopus to each of the territorial names, thus agreeing with the MSS. of Benedict.

[3] *Artmorensis*] Arthmorensis, M.

[4] *Killatensis*] Killathensis, M.

A.D. 1171. constituit. Præterea rex circa festum Sancti Leonardi misit Nicholaum capellanum suum, et Radulfum archidiaconum de Landaf,[1] clericum suum,[2] archiepiscopis et episcopis Hiberniæ. Et ipsi cum prædictis archiepiscopis et episcopis magnum celebraverunt concilium apud Cassellensem civitatem. In quo concilio statuerunt, et auctoritate summi pontificis præceperunt, parvos baptizari in ecclesia in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, et hoc a sacerdotibus fieri præceperunt. Mos enim prius erat per diversa loca Hiberniæ quod, statim cum puer nasceretur, pater ipsius vel quislibet alius eum ter mergeret in aqua, et si divitis fuerit filius, ter mergeret in lacte, et postea solebant aquam illam et lac illud projicere in cloacis suis vel in aliis locis immundis. Præceperunt etiam in illo concilio decimas dari viris ecclesiasticis de omnibus quæ possidebant. Plerique enim illorum nunquam decimas dederant, nec etiam sciebant si dare deberent. Præterea præceperunt in eodem concilio ut laici qui uxores habere vellent, eas sibi copularent jure ecclesiastico. Plerique enim illorum quot volebant uxores habebant, et etiam cognatas suas germanas habere solebant sibi uxores.

Benedict, i. 28.

About Nov. 6. The king directs a council to be held at Cashel, at which canons were made about baptism, tithes and marriages.

About Nov. 11. The king goes to Dublin, and has a palace of wattles built for him.

Circa festum Sancti Martini venit rex usque Divelinam, et ibi construi[3] fecit juxta ecclesiam Sancti Andreæ apostoli extra civitatem Divelinæ, ad opus suum palatium regium, quod reges et ditiores terræ illius mirifice construxerunt ad opus ejus per præceptum ipsius de virgis, ad morem patriæ illius; in quo ipse regale festum in Natale Domini tenuit [cum regibus et ditioribus Hyberniæ].

Benedict, i. 29.

MCLXXII.

Henry keeps Christmas of 1171–2 at Dublin, and stays until Feb. 2. At Wexford, Mar. 1: and March 26 prepares to embark.

Anno itaque M°C°LXX°II^do ab Incarnatione Domini, Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam die Natalis Domini, quæ septima feria evenit, apud Divelinam in Hibernia. Et in Purificatione Beatæ Mariæ fuit ibidem, et inde recedens venit in capite jejunii usque[4] Wesefordiam. Et circa mediam Quadragesimam, misit inde capellanos et senescallos, et constabularios suos, cum exercitu suo usque Waterfordiam ad transfretandum ibi in Angliam, quia multitudo navium erat ibi, quæ venerat de Anglia; et ipse remansit cum privata familia apud Wasefordiam, retentis ad opus suum tribus navibus tantum, et exspectabat ibi prosperam auram.

---

[1] *Landaf*] Landas, M.

[2] *suum*] cum, ins. C. M., with the MSS. of Benedict.

[3] *construi*] consterni, M.

[4] *usque*] ad, ins. M.

Benedict, i. 29.

Volebat enim inde transfretare in Angliam, quia prædicti cardinales, Teodinus et Albertus, venerunt jam in Normanniam missi a summo pontifice cum nunciis regis, et exspectabant ibi ipsius adventum; et ideo ipse multo magis festinabat ire ad eos. Et nisi illorum adventus eum impedisset proposuit in proxima sequenti æstate ire cum exercitu suo ad subjiciendum sibi regem Cognactensem, qui ad eum venire nolebat. Et facile eum debellasset, nisi oportuisset eum cum tanta festinatione ire in Normanniam.

A.D. 1172. March 26–April 16. The king before leaving Ireland takes measures for securing his acquisitions.

Benedict, i. 30.

Interea rex dedit et concessit et carta sua confirmavit Hugoni de Lacy totam terram de Mida cum omnibus pertinentis suis, tenendam in feodo et hæreditate de ipso et hæredibus suis per servitium centum militum. Et tradidit ei in custodia civitatem Divelinæ, et præcepit in ea castellum firmari. Et tradidit Roberto filio Bernardi civitatem Waterfordiæ et civitatem Weseford-diæ, cum omnibus pertinentiis suis, et præcepit castella in eis firmari. Præcepit etiam per loca castella firmari. Adveniente itaque sollemnitate Paschali, familia regis quæ apud Waterford missa fuerat, ipsa die Paschæ summo mane ascendit naves apud Croc juxta Waterford, ubi rex cum exercitu suo applicuit, et ea die circa horam dici nonam applicuit in Wallia apud Milleferdam, juxta Penbroc. Sed rex propter sollemnitatem Paschalem noluit illa die mare intrare, sed in crastino mane intravit, et ea die applicuit juxta Sanctum David in Wallia.

He commits Meath to Hugh de Lacy, and Waterford to Robert Fitz-Bernard. The royal retinue embarks at Croch on Easter Day, April 16, and lands at Milford Haven. The king lands the next day at S. David's.

Benedict, i. 31.

Transfretavit itaque rex in Wallia, et quamcitius potuit, venit ad naves quæ eum exspectabant apud Portesmue, et ducens secum Henricum filium suum regem, circa Ascensionem Domini applicuit in Normanniam apud Barbefluctum. Et invenit apud Cadomum prædictos cardinales, et illorum consilio statim pacificavit se cum rege Franciæ de coronatione filiæ suæ. Et postea statim consensu et consilio prædictorum cardinalium misit in Angliam Henricum regem filium suum, et cum eo Margaretam filiam regis Franciæ sponsam ejus, et cum eis Rotrodum Rotomagensem archiepiscopum et Egidium Ebroicensem, et Rogerium Wygornensem episcopos.

He hastens to Portsmouth, and sails to Normandy; lands at Barfleur; sees the legates at Caen, makes peace with France, and sends his son Henry to England.

Et ipsi circa festum Sancti Bartholomæi apostoli applicuerunt in Anglia apud Suthamptonam.

The young king lands at Southampton about Aug. 24,

Secunda coronatio Henrici regis junioris, et prima coronatio filiæ regis Franciæ.

Et Dominica sequenti, scilicet vi^to^ kalendas Septembris, Rotrodus Rotomagensis archiepiscopus Henricum regem juniorem coronavit, et eadem die unxit in reginam et consecravit et coronavit Margaretam filiam regis Franciæ, apud Wintoniam, cum juvene rege marito suo, in ecclesia Sancti Swithuni, mi-

and is crowned at Winchester with his wife, August 27.

A.D. 1172. nistrantibus ei in illo officio Egidio Ebroicensi, et Rogero Wygornensi episcopis. Benedict, i. 31.

The archbishop of Rouen having crowned the young Henry, returns home about Sept. 8.

Interim rex pater novi regis moram fecit in Britannia, et prædicti cardinales per abbatias Normanniæ exspectantes adventum novi regis et uxoris suæ, et Rotomagensis archiepiscopi, et aliorum episcoporum qui fuerant in Anglia ad coronationem novi regis. Circa festum vero nativitatis Sanctæ Mariæ transfretavit in Normanniam archiepiscopus Rotomagensis cum prænominatis episcopis, et juvenis rex remansit in Anglia cum regina sua per mandatum patris sui.

The king, at Avranches, purges himself of guilt in the matter of S. Thomas, Sept. 27.

Interim rex rediit de Britannia, et circa festum Sancti Mathæi apostoli, venit in Normanniam ad Abbrincham civitatem, et invenit ibi prænominatos cardinales. Et v^to^ kalendas Octobris, feria quarta, scilicet festo Sanctorum Cosmæ et Damiani martyrum, satisfactionem fecit Deo et summo pontifici de morte beati Thomæ Cantuariensis martyris. Purgavit enim innocentiam suam coram prædictis cardinalibus et archiepiscopo Rotomagensi, et episcopis, et clero et populo regni sui apud Abrincas[1] in ecclesia Sancti Andreæ apostoli. Juravit etiam coram prænominatis viris ecclesiasticis, tactis sacrosanctis ewangeliis, quod nec præcepit, nec voluit, quod archiepiscopus Cantuariensis occideretur, et quando audivit vehementer inde doluit. Sed quia malefactores illos qui sanctæ memoriæ Thomam Cantuariensem archiepiscopum occiderunt habere non poterat, et quia timebat ipsos illud profanum opus impetrasse, [causa animi motus] et perturbationis causa quam in eo viderant; de satisfactione tale præstitit sacramentum. Juravit etiam inprimis quod ab Alexandro summo pontifice, et ab catholicis ejus successoribus non recederet, quamdiu ipsum sicut regem catholicum habuerint. Juravit etiam quod neque appellationes impediret, neque impediri permitteret, quin libere fierent in regno suo ad Romanum pontificem in ecclesiasticis causis; sic tamen, ut si ei suspecti fuerint aliqui, securitatem faciant quod malum suum vel regni sui non quærant. Juravit etiam quod ab instante Nativitate Domini usque in triennium, crucem acciperet, in proxima sequenti æstate in propria persona Jerosolimam iturus, nisi remanserit per Alexandrum summum pontificem vel per catholicos ejus successores. Sed si interim pro urgente necessitate in Hispaniam super Saracenos profectus fuisset, quantum temporis in illo itinere consummaret, tantundem Jerosolimitanæ spatium profectionis posset prolongare. Præterea juravit, quod interim tantum pecuniæ daret Templariis quantum ad arbitrium fratrum Templi posset sufficere ad retinendum cc. milites ad defensionem Jerosolimitanæ terræ

Benedict, i. 32.

Henry's oath on absolution.

[1] *Abrincas*] Ambrincas, C., M.

Benedict, i. 33.

per spatium unius anni. Præterea perdonavit iram et malivolentiam suam omnibus, tam clericis quam laicis, qui pro Sancto Thoma erant in exilio, et concessit eis libere et in pace ad propria redire. Juravit etiam quod possessiones Cantuariensis ecclesiæ, si quæ ablatæ erant, in integrum restitueret, sicut habuit uno anno antequam prædictus archiepiscopus ab Anglia egrederetur. Juravit etiam quod consuetudines quæ inductæ sunt contra ecclesias terræ suæ in tempore suo, penitus dimitteret. Et hæc omnia juravit se fore observaturum, bona fide, et absque malo ingenio. Fecit etiam regem Henricum filium suum majorem hæc omnia capitula jurare tenenda, præter illa quæ propriam ejus personam contingebant. Et ut hoc in memoria Romanæ ecclesiæ haberetur, ipse rex præcepit sigillum suum cum sigillis illorum cardinalium apponi scripto illi, in quo hæc capitula continebantur.

A.D. 1172. Sept. 27. Henry's oath on absolution at Avranches.

In crastino autem prædicti cardinales ibidem magnum celebraverunt concilium cum archiepiscopis et episcopis et clero Normanniæ. Et ibi hæc decreta subscripta statuerunt, et universis firmiter et inviolabiliter observanda injunxerunt. Præceperunt itaque,

The legates hold a council at Avranches on Sept. 28.

"Ut pueri ad regimen ecclesiarum illarum et ad illa ad- Decrees.
" ministranda, in quibus cura est animarum, minime admit-
" tantur.

" Filii vero sacerdotum non ponantur in ecclesiis patrum
" suorum.

" Laici partem oblationum in ecclesia non percipiant.

" Ecclesiæ vicariis[1] annuis non committantur.

" Sacerdotes majorum ecclesiarum quibus ad hoc suppetunt
" facultates, alium pro se presbyterum cogantur habere.

" Sacerdotes non ordinentur sine certo titulo.

" Ecclesiæ ad firmam annuam non ponantur.

" De tertia parte decimarum, nihil presbytero, qui servit
" ecclesiæ, auferatur.

" Hiis qui decimas hæreditario jure tenent, licentia sit cui
" voluerint idoneo clerico dare, eo quidem tenore, ut post
" eum, ad ecclesiam cui de jure competunt revertantur.

" Vir ad religionem non transeat, uxore in sæculo rema-
" nente, vel e converso, nisi ambo vacandi operibus carnis
" tempus excesserint.

Benedict, i. 34.

" In Adventu Domini, omnibus qui poterunt, maxime autem
" clericis et militibus, jejunium et abstinentia carnis indicatur.

" Clerici et Judæi non ponantur ad jurisdictiones sæcula-
" rium potestatum administrandas; qui autem hoc præsump-
" serint, a beneficiis ecclesiasticis arceantur.

[1] *vicariis*] vicarii, C., M.

A.D. 1172. Sept. 28. Decrees of the council of Avranches.

" De novem libris excommunicatorum et rebus morientium " quas auferunt sacerdotes, et benedictionibus sponsarum, et " baptismo: et de x[l]viii. libris, quæ exiguntur, nihil perfec- " tum est, quia episcopi Normanniæ illud decretum recipere " noluerunt." Benedict i. 34.

The archbishop of Tours claims superiority over Dol.

In eodem vero concilio archiepiscopus Turonensis calumniatus est archiepiscopatum Doli debere adjacere archiepiscopatui suo, affirmans sedem archiepiscopalem ibi esse non debere; sed clerici de Dolo constanter contradicebant.

About Nov. 1. The young king returns to Normandy, and visits king Lewis in France. The king of France persuades the younger Henry to demand a share of his father's dominions.

Circa vero festum Omnium Sanctorum, novus rex Angliæ cum regina sua transfretavit de Anglia in Normanniam per mandatum regis patris sui, multum tamen invitus. Et statim misit eos ad loquendum cum rege Franciæ: rex enim Franciæ desiderio magno desiderabat videre filiam suam et cum ea loqui. Qui cum ad eum in Francia venissent, cum magno honore et gaudio ab eo sunt recepti, et per aliquot dies cum eo moram fecerunt. Unde magnum damnum pervenit regno Angliæ et etiam regno Franciæ. Nam Lodowicus rex Franciæ, qui semper regem Angliæ odio habebat, consuluit novo regi Angliæ, quod statim cum veniret in Normanniam exigeret a rege patre suo, sibi donari, vel totam Angliam, vel totam Normanniam, ubi ipse cum filia sua morari posset. Et consuluit quod si pater suus neutram terrarum illarum ei concedere vellet, ipse cum regina sua rediret in Franciam ad eum.

Henry recalls his son into Normandy, and keeps Christmas in Anjou.

Interim rex timens fraudem et malitiam regis Franciæ, quas sæpe expertus fuerat, misit in Franciam pro rege filio suo, et pro uxore ejus. Ipsi vero, accepta licentia a rege Franciæ, ad mandatum regis in Normanniam redierunt. Appropinquante igitur sollemnitate Nativitatis Dominicæ rex accessit versus Andegaviam, et ibi curiam suam die Natalis Domini tenuit, et dimisit regem filium suum cum uxore sua in Normannia. Benedict, i. 35.

Adam du Port outlawed.

Eodem anno Adam de Port calumniatus fuit de morte et proditione regis; et quia ipse ad summonitionem regis venire noluit, et stare inde judicio curiæ, exivit ab Anglia exlegatus.

MCLXXIII.

De rege et comite Mauriancæ.

A.D. 1173. Henry II. keeps the Christmas of 1172-1173 at Chinon; and, before Feb. 2, goes

Adveniente igitur anno ab Incarnatione Domini M°C°LXX°III°., tenuit rex curiam suam, in Natale Domini, apud Chinonem in Andegavia; et uxor sua regina Alienor fuit ibi cum eo: et peracta ibi Nativitate Dominica rex misit in Normanniam pro rege filio suo, et ante Purificationem Sanctæ Mariæ ivit in Alverniam usque ad Montem Ferratum, et duxit secum regem

Benedict, i. 35, 36.

filium suum. Et illuc venit ad eum Hubertus comes de Mauriana, et adduxit secum Aaliz filiam suam majorem, quam rex comparavit pro v. millibus marcis argenti ad opus Johannis filii sui junioris, cum comitatu toto de Mauriana, si prædictus comes filium ex uxore sua non habuerit. Si vero legitimum susceperit filium, prædictus comes Hubertus concessit eis castella et terras quæ in subscripto continentur chirographo. Venerunt etiam ad regem illuc rex Arragoniæ, et comes de Sancto Egidio, qui inimici erant ad invicem, et rex duxit eos secum usque Limones, et ibi pacem fecit inter eos. Et comes de Sancto Egidio devenit ibi homo regis, et homo novi regis filii ipsius, et homo Ricardi filii regis comitis Pictaviæ, de Tolosa tenenda de eis in feodo et hæreditate, per servitium veniendi ad summonitionem regis vel comitis Pictaviæ in guerra sua, et esse ibi in servitio suo xl. diebus ad expensas ipsius. Et si rex vel comes eum retinere ulterius voluerit, alios xl. dies erit cum eis ad expensas illorum. Et præterea comes de Sancto Egidio dabit eis inde per annum c. marcas argenti, vel x. dextrarios de pretio, [ita quod unusquisque illorum valeat ad minus x. marcas. Hanc autem conventionem firmiter inter eos tenendam juravit ipse comes de Sancto Egidio, tactis sacrosanctis Ewangeliis.] Hiis peractis, rex ibidem recepit filiam comitis Maurianæ ad opus Johannis filii sui.

A.D. 1173. to Montferrand in Auvergne. Count Humbert III. of Maurienne promises his eldest daughter to John, son of Henry II., with his succession. Henry makes peace between Arragon and Toulouse, at Limoges; and receives homage for St. Giles. Homage of St. Giles.

Hoc est chirographum inter regem et comitem Mauriance.

Benedict, i. 37.

" Quoniam in dubium venit quod a memoria recedit, reper-
" tum est in rei gestæ testimonium perennis rescripti reme-
" dium. Noverit igitur tam prior ætas quam futura posteritas,
" quod Hubertus, comes Maurianensis et Marchio Italiæ, con-
" cedit totum comitatum suum et omnes alias terras suas
" quascunque habet, vel deinceps adquisierit, Johanni filio
" Henrici illustris regis Angliæ, cum filia sua primogenita,
" Aliz nomine, si filium ex uxore sua non habuerit. Si vero
" filium legitimum susceperit, concedit eis in perpetuum et
" hæredibus eorum Russillun cum toto mandato suo, sive
" pertinentiis suis omnibus. Concedit similiter eis et hære-
" dibus eorum Perecastel cum omnibus pertinentiis suis; et
" præterea totum comitatum Belicensem, sicut illum habet,
" illis concedit. Donat etiam illis totam vallem Novalesiæ,
" Camberiacum quoque cum omnibus pertinentiis suis, Aiz,
" Asperum Montem, Rochetam, Montem Majorem, Cameram
" cum Burgo et toto mandato. Ista omnia cum omnibus
" pertinentiis suis eis incontinenti citra montes concedit in
" perpetuum. Ultra montes quoque illis et hæredibus eorum,
" donat et concedit in perpetuum: Taurinum totum cum om-

Agreement between Henry II. and Humbert of Maurienne: Humbert gives to John his eldest daughter and the succession. If he should have a son they are to have Roussillon. Extent of grant. Peter's Castle, Belley, Novalesia, Chambery, Aix, Aspromont, Mont Major, Camera; Turin;

A.D. 1173. Cavaur, Colegno, fiefs in Canavesia, Castellamonte, and Chatillon in the Val'd Aosta.

" nibus pertinentiis suis, Cavoreth, Collegium cum omnibus Benedict, i. 37.
" pertinentiis suis; et omnia feuda, quæ tenent de ipso co-
" mites de Canaveis, et eorum servitia et fidelitates. In
" comite quoque de Castro Amunt similiter feuda, fideli-
" tates et servitia. In valle Augustensi concedit eis Cas-
" tellionium in perpetuum contra omnes homines, quod de
" illo vicecomes Augustæ tenet. Hæc omnia præfatus comes
" concedit præfato filio regis Angliæ in perpetuum cum
" filia sua prænominata, ita libere, integre et quiete in homi-
" nibus et civitatibus, castris et aliis munitionibus, in pratis,
" pascuis et molendinis, in bosco et plano, in aquis et valli-
" bus et montanis et paagiis et passagiis, et in omnibus aliis
" rebus, sicut unquam pater ejus aut ipse ea melius tenuit
" omnia quæ subscripta sunt aut liberius. Vult etiam jam
" dictus comes quod incontinenti, aut quandocunque placuerit
" domino regi Angliæ, quod filio ejus fiant et præstentur
" hæc omnia hominia et fidelitates ab omnibus hominibus suis
" per totam terram suam, salva fidelitate sua, quamdiu terram Benedict, i. 38.

Also his rights in the county Grenoble. If the elder daughter die, the agreement shall hold good for the second.

" tenebit. Præterea concedit [eis] et hæredibus eorum in per-
" petuum quicquid juris habet in toto comitatu Grati[an]opo-
" litano, et quicquid in eo acquirit vel acquirere poterit. Si
" autem filia sua primogenita supradicta in fata decesserit,
" quæcunque cum primogenita concessit illustris regis Angliæ
" filio, cum secunda filia sua, eadem sicut scriptum est, cuncta
" concedit. Hanc præscriptam conventionem tenendam inter
" dominum regem Angliæ et comitem Maurianæ juraverunt

Names of the jurors who covenant to keep

" ipse comes Maurianæ et comes Gebennæ, Rodulfus Alaman-
" nus, et xliiii. alii,[1] qui omnes[2] juraverunt quod comes

---

[1] *et xliii. alii*] Here MS. M., following the Julius MS. of Benedict, gives the names; "Nantelmus de Meolano, Sefredus de Alavarno, Rodolfus et " Aimo et Emericus de Brienzion, Willelmus frater comitis, Gocelinus de " Morestello, Amedeus de Nangeu, Odo de Voiron, Berlio et Pontius de " Fabricis, Lodoicus de Balma, Theobaldus de Vileta, Pontius et Wifredus " de Cunflens, Gwydo de Teys, Amedeus de Torvun, Ysmido de Sancto " Michaele, Odmarus Labra, Jocelinus et Ricardus de Cordun, Giroudus " de Margenzai, Berlio de Monte Falcone, Engwicio de Aviano, Berlio et " Torencus de Chambel, Sofredus Gamerii, Hugo de Alviler, Uboldus de " Rumilie, Lodoicus de Asma, Anselmus de Belentro, Willelmus Deside- " rius, Sofredus et Petrus de Sancto Genesio, Ungrinus de Fabricis, Wil- " lelmus de Bokozel, Angelinus de Castellano, Umbertus Reynerii, Wil- " lelmus de Porta, Willelmus Ervus, Gido de Candiaco, Petrus de Aversio, " Arbertus Cornuz, Hugo de Chinis, Willelmus de Albuzin, Henricus de " Fulciniaco, Willelmus de Nangeou, Emericus vicecomes de Brienceon."

[2] *qui omnes*] Omnes isti prænominati, M., with the Julius MS. of Benedict.

Benedict, i. 38.

" Maurianensis hanc conventionem firmiter servabit, et si ab
" ea aliquo modo resiliret, juraverunt, quod ad vocationem
" domini regis Angliæ vel nuncii ipsius, et etiam sine omni
" vocatione, si comes resiliret, ex quo hoc scient, reddent se
" obsides domino regi in terra sua, ubicunque voluerit, et
" tamdiu in captione sua morabuntur, donec comitem ad
" regis beneplacitum revocaverint, vel cum ipso rege pro
" voluntate ipsius composuerint. Petrus Tarentasiensis archi-
" episcopus, et Arduno Gebennensis,[1] et Willelmus Mauria-
" nensis episcopi, et abbas Sancti Michaelis, coram positis
" Ewangeliis, de mandato comitis, firmiter promiserunt, quod
Benedict, i. 39.
" ad beneplacitum regis, et quando voluerit, personam comitis
" excommunicabunt, et terram suam sub interdicto ponent.
" si comes hanc pactionem inter eos factam non servaverit.
" Idem facient de personis hominum comitis et terris eorum,
" per quos stabit quod non servetur pactio inter regem et
" comitem facta. Et tamdiu comitem et eos qui pacem
" servare noluerint, et terras eorum sub interdicto tenebunt,
" donec domino regi fuerit satisfactum. Dominus rex hanc
" fecit conventionem et concessionem præscriptam cum comite
" Mauri[an]ensi, et eam de mandato ipsius tenendam juraverunt
" comes Willelmus de Mandevilla, Willelmus comes Arunniæ,[2]
" et alii decem.[3] De cætero sciendum est quod comes se-
" cundam filiam suam nuptui tradere poterit cui voluerit,
" sine nimio comitatus detrimento, postquam primogenita filia
" sua filio regis fuerit desponsata, vel per legitimam ætatem
" vel per Romanæ ecclesiæ dispensationem. Parentibus autem
" suis, vel aliis, et pro salute animæ suæ, poterit de terra
" sua dare sine multa comitatus diminutione. Incontinenti
" vero mittit rex comiti mille marcas argenti, et quamcito
" filiam comitis recipiet ad minus habebit alias mille marcas
" argenti, et quicquid fuerit de v. millibus marcis residuum
" recipiet comes quando matrimonium inter filium regis et
" filiam comitis fuerit contractum vel per legitimam ætatem vel
" Romanæ ecclesiæ dispensationem. Si autem dominus rex.
" quod [Deus] avertat, ante in fata concesserit, vel extra terras
" suas profectus fuerit, neque ipse, neque ipsi qui de mandato
" suo juraverunt vel aliquam comiti securitatem fecerunt,
" tenebuntur de præscripta conventione, nisi dominus rex.
" filius regis et sui.

A.D. 1173. the count to his agreement; lay and ecclesiastic.

Jurors for the king of England.

The count may marry his second daughter after this marriage has come off.

The count may dispose otherwise of a small part of his dominions.

Payment to the count.

---

[1] *Gebennensis*] Gilbenensis, C., M. [2] *Arunnia*] Arwiniæ, M.

[3] *et alii decem*] Radulfus de Faa, Willelmus de Curci, Willelmus de Hume, Fulco Panel, Robertus de Brivecurt, Willelmus Magaunt, Theobaldus Chabot, Willelmus de Munlusun, Gaufridus Forestarius, M., following nearly the Julius MS. of Benedict.

A.D. 1173.
Names of the envoys of the count, and their oath.

"In terram[1] regis Angliæ venerunt ex parte comitis Mau- Benedict, i. 40.
" rianensis, Marchio Montisferrati, et Gaufridus de Plozac et
" Merlo filius ejus, et Ricardus comitis cancellarius, et Berlo
" de Camboe, et Petrus de Buet, castellani, et Petrus de
" Sancto Genesio, et Petrus de Taurino, milites, et Gaufridus
" de Aquabella, et Rodulfus de Warci, burgenses. Qui jura-
" verunt tactis sacrosanctis Ewangeliis quod conventionem
" factam inter regem et comitem de filio regis et filia comitis,
" sicut legitime est facta, scripta et intellecta, facient comi-
" tem firmiter observare. Et nisi eam observaverit, jura-
" verunt, quod ad vocationem domini regis vel nuncii ipsius,
" vel etiam sine omni vocatione, si comes resiliret a conven-
" tione, ex quo hoc pro certo scirent, se reddent obsides regi
" in terra sua, et tamdiu in captione sua morabuntur, donec
" comes ad beneplacitum regis revocetur,[2] vel cum domino
" rege pro voluntate sua componant. Juraverunt etiam præ-
" dicti nuncii, quod comes filiam suam secundam non tradet
" nuptui donec ejus filia primogenita filio regis matrimonio
" sit copulata, vel per legitimam ætatem vel per Romanæ
" ecclesiæ dispensationem, nisi de consilio et voluntate domini
" regis eam interim alii donaverit. Juraverunt etiam illi, quod
" pecuniam quam recepit vel recipiet comes a domino rege,
" si filia comitis vel filius regis forte, quod absit, in fata
" decesserit, antequam matrimonium inter eos fuerit con-
" tractum, totam reddet regi, vel beneplacitum regis inde
Oath of the envoys.
" faciet, vel cui rex assignaverit. Et prædicti juratores, donec
" fuerit soluta, si voluerit rex et quando voluerit, se reddent
" ei obsides in terra et potestate sua. Juraverunt etiam
" quod concessione Humberti junioris facient pro posse suo
" habere filio regis Russilon, et Perecastel, et quicquid ei
" a comite concessum est in comitatu Belicensi. Si forte
" Humbertus hoc concedere noluerit, juraverunt quod comes
" dabit ei legitimum excambium ad arbitrium abbatis de Benedict, i. 41.
" Clusa, et Reginaldi archidiaconi Sarisbiriensis, vel aliorum
" legitimorum per regem assignatorum, si illi præsentes esse
" non possint."

Henry, the younger, refuses to allow John a provision from the royal domains,

Comes vero Maurianæ scire voluit apud Limoges quid et quantum prædictus Johannes filius regis, cui filia [ipsius], ut supradictum est, data fuerat, haberet de terra patris sui. Et rex voluit ei concedere et dare castellum de Chinone, et cas-

[1] *In terram*] "De adventu nun-
" ciorum comitis Mauriensis in An-
" gliam." Note by Bishop Bale in M.

[2] *comes . . . revocetur*] with the Julius MS. of Benedict.

Benedict, i. 41.

tellum de Loudun,[1] et castellum de Mirabel cum omnibus pertinentiis suis. Sed rex juvenis contradicebat, et nullo modo hoc fratri suo concedere voluit, nec a patre suo hoc fieri permisit. Ipse enim jam moleste ferebat, quod pater suus aliquam terrarum suarum ei assignare noluit, ubi ipse cum regina sua morari posset. Ipse enim a patre suo petiit sibi donari Normanniam, vel Angliam, vel Andegaviam, et hanc petitionem fecit per consilium regis Franciæ, et per consilium comitum et baronum Normanniæ et Angliæ, qui patrem suum odio habebant; et ipse ex eo tempore causas quærebat et opportunitatem ut a patre suo recederet. Et jam animum suum a voluntate ipsius ita declinavit quod nihil cum eo pacifice loqui poterat. Itaque peractis negotiis suis apud Limoges, rex quam citius potuit in Normanniam ire festinavit, et rex filius ejus cum eo. Appropinquante autem media Quadragesima, cum ad Chinonem venissent, rex ibi nocte illa permansit, et filius suus, non accepta ab eo licentia, ulterius processit, ita quod in crastino venit usque Alenzun, et die sequenti usque Argentonium. Pater vero ejus illum secutus est, et nocte illa qua filius suus fuit apud Argentonium, jacuit ipse apud Alenzun. In illa autem nocte circa gallicantum, juvenis rex cum privata familia sua ad regem Franciæ perrexit, octavo idus Martii, feria quinta ante mediam Quadragesimam.

A.D. 1173.

and demands Normandy, England, or Anjou.

The young king flies to Lewis of France, March 8.

Benedict, i. 42.

Rex vero audito quod filius suus recessisset, timuit valde insidias Francorum, et cum festinatione castella sua quæ erant in confinio Franciæ, adiit, et ea munivit custodibus, victu et fosso. Pervenit autem inde usque Gizortium, et illud quam melius potuit, munivit, et inde iter suum fecit per castella sua Normanniæ, et statim mandavit per litteras suas castellanis suis Angliæ, Acquitanniæ, et Andegaviæ et Britanniæ, ut munirent castella sua et bene custodirent; significans eis rei eventum. Hujus autem nefandæ proditionis auctores exstiterunt Lodowicus rex Franciæ, et, ut a quibusdam dicebatur, ipsa Alienor regina Angliæ et Radulfus de Faya. Prædicta quidem regina eo tempore habuit in custodia sua Ricardum ducem Acquitanniæ et Gaufridum comitem Britanniæ filios suos, et misit eos in Franciam ad juvenem regem fratrem illorum, ut cum eo essent contra regem patrem ipsorum.

His father fortifies the frontier.

The revolt was prompted by Lewis and Eleanor, who sends Richard and Geoffrey to join their brother.

Tunc vero adimpletum est illud Merlini vaticinium, ubi ait, "Evigilabunt rugientis catuli, et postpositis nemoribus infra "mœnia civitatum venabuntur; stragem non minimam ex "obstantibus facient, et linguas taurorum abscident; colla "rugientium onerabunt catenis, et avita tempora renovabunt."

Fulfilment of Merlin's prophecy.

[1] *Loudun*] Lundoniæ, C., M.

A.D. 1173. March. Hoc vaticinavit Merlinus de filiis regis Henrici filii Matildis imperatricis, et vocans eos rugientis catulos significavit, illos insurrecturos contra patrem et dominum suum, et contra ipsum werram moturos. Benedict, i. 42, 43.

Richard Barre and the other servants of the young king return to Henry, and are sent back by him.

Post discessum vero juvenis regis, Ricardus Barre, qui sigillum ipsius portabat, ad regem patrem ejus rediit, et tradidit illi sigillum filii sui, quod ille ei ad custodiendum commiserat: et illud recipiens præcepit bene custodiri. Similiter servientes quos ipse posuerat in domo regis filii sui, ad illum redierunt, adducentes secum carectas et summarios cum hernesio regis, qui recesserat. Rex vero noluit eos secum retinere, sed remisit illos ad regem filium suum cum toto hernesio suo. Et præterea misit ei per eos vasa argentea, et equos et pannos, et præcepit eis ut ei fideliter servirent.

The young king makes them swear against his father.

Sed cum ad eum venissent, statim fecit illos qui cum eo remanere volebant, jurare ei fidelitatem contra patrem suum. Illos autem qui hoc sacramentum facere nolebant, secum retinere noluit, sed abire permisit, scilicet Walterum capellanum suum, et Aelwardum camerarium suum, et Willelmum [Blundum], ostiarium suum, et ipsi ad regem redeuntes cum eo remanserunt.

Lewis holds a council at Paris in favour of the younger Henry.

Interim Lodowicus rex Franciæ satis humanum se exhibuit juveni regi et fratribus suis, et illis qui cum eis venerant; et statim fecit fieri ei sigillum novum, per quod ille subscriptas donationes confirmavit. Nam rex Franciæ convocatis Philippo comite Flandriæ, et Mathæo fratre ejus comite Boloniæ, et Henrico comite de Trois, et Teobaldo comite Blesensi, et Roberto comite fratre regis Franciæ, et comite Stephano, et cæteris comitibus et baronibus Franciæ, et præterea omnibus archiepiscopis et episcopis, et clero et populo regni Franciæ, magnum celebravit concilium apud Parisius, et in ipso concilio ipsemet juravit, tactis sacrosanctis Evangeliis, quod juvenem regem et fratres suos, secundum posse suum juvaret contra patrem illorum, ad guerram suam manutenendam, et ad regnum Angliæ perquirendum. Similiter fecit prædictos comites et barones Franciæ idem sacramentum jurare ei, accepta prius a juvene rege et fratribus suis, securitate et sacramentis, et quod non recederent a rege Franciæ, nec cum patre suo aliquam pacem facerent, nisi per ipsum et per barones Franciæ. Benedict, i. 44.

Henry the younger receives homage of the counts of Flanders and Boulogne, and gives them fiefs.

In eodem concilio juvenis rex recepit homagium et fidelitatem a Philippo comite Flandriæ, et dedit ei pro eisdem mille libras redditus in Anglia per annum, et totam Cantiam, cum castello de Dovre, et castello Roffensi. Similiter recepit ipse homagium et fidelitatem a Mathæo fratre comitis Flandriæ, comite Boloniæ, et concessit ei pro homagio et fidelitate sua, totam socam de Kirketune in Lindeseye, et

Benedict, i. 44, 45.

comitatum Moretoniæ. Similiter recepit fidelitatem comitis Teobaldi, et concessit ei quingentas libras reddituum Andegavensium, et castellum de Ambasio, cum toto jure quod ipse calumniatus fuit in Turonica, et clamavit ei quietum totum jus, quod pater suus rex Angliæ et ipse calumniati fuerunt in castello Reginaldi. Omnes vero has donationes confirmavit eis sigillo suo novo quod rex Franciæ fecit ei fieri. Præterea alias fecit donationes quas eodem sigillo confirmavit. Concessit enim Willelmo regi Scotiæ totam Nordhumberlandam usque ad Tinam pro homagio et servitio suo. Et concessit David fratri regis Scotiæ pro homagio et servitio suo comitatum de Huntingdonia, et in augmentum dedit ei totam Cantebrigesiram; et concessit comiti Hugoni Bigoth totum honorem de [Eya] in feodo et hæreditate tenendum, et castellum Nordwycense in custodia sibi et hæredibus suis in perpetuum. Et alias donationes fecit plures quas prætermittimus ad historiam transeuntes.

A.D. 1173. He grants fiefs to Theobald of Blois, William, king of Scotland, David, earl of Huntingdon, Hugh Bigot, and others.

Instante igitur sollemnitate Paschali, Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam apud Alenzun, et statim post clausum Pascha exarsit nefanda proditorum rabies; qui cum juvene rege tenuerunt contra patrem suum, videlicet, Johannes Talevaz, comes de Puntif; comites de Mellento et Auco et alii lx^a. milites qui [1] cum juvene rege

Henry the elder keeps Easter, April 8, at Alençon. Names of the partizans of Henry the younger.

[1] *qui*] MS. M., following very nearly the enumeration of the Julius MS. of Benedict, gives the list at length; "Comes de Mellito, comes de Auco, "Camerarius de Tankirvilla, Willelmus Patricius senior, Robertus de "Munford, Thomas de Culuncis, Amauri Torellus, Willelmus de Tibovilla, "Gilebertus de Tilers, Eudo filius Ernisii, Willelmus filius Ernisii, Ro- "bertus filius Ernisii, Radulfus de Haia, Oliverus filius Ernisii, Hasculfus "de Sancto Hilario, Robertus de Angervilla, Robertus Bussun, Gilebertus "de Albemarlia, Bernardus de Feritate, Robertus de Sablul, Gwido de "Curtiran, Hugo de Milli et Robertus de Ble, Hardewinus de Fugerai, "Mathæus de Lagailla, Philippus de Carcere, Gaufridus de Brullun, "Vwanus de Munreuil, Willelmus de . . . , Gwenis de Palvel, Petrus de "Sancto Juliano, Fulco Ribule, Robertus de Tresgorce, Willelmus filius "Rogerii, Willelmus Marescallus, Willelmus de Diva, Radulfus de Chanai, "Gerardus Talebot, Willelmus de Tinturniac, Gaufridus filius Hamonis, "Radulfus de Albemaria, Johannes de Lineris, Adam de Ikobo, Petrus de "Andevilla, Willelmus de Cavenni, Hugo de Mota, Salomon Hostiarius, "Johannes de Praellis, Robertus Gerebert, Landricus de Orebec, Ricardus "abbas de Turnay, Robertus de Moretania, Willelmus Agullun, Jorda- "nus Ridel, Simon de Marisco, Hugo de Dyva, Saerus de Quincy juve- "nis, Baldericus de Baudemunt, Willelmus de Falaise, Gaufridus de Legu- "man, Gaufridus Chouet, Gaufridus Talevaz, Guido de Lezinan. Et est "sciendum quod hii supradicti milites cum juvene," &c., as in the text.

A.D. 1173. in Franciam recesserunt, et cum eo reversi fidelitatem jurave- Benedict, i. 46.
runt regi patri ipsius.

Præterea post eum abierunt Hugo de Sancta Maura, Willelmus de eadem, Jocelinus de eadem, Petrus de Munrabel, et alii viginti.[1]

After April 15 the revolt breaks out.

Itaque post clausum Pascha, ut supradictum est, exarsit ne- Benedict, i. 47.
fanda proditorum rabies. Ipsi enim diabolico furore debacchati, circumquaque devastabant igne et gladio terram regis Angliæ in Normannia, et Acquitannia, et Andegavia, et Britannia.

About June 29 the count of Flanders invades Normandy, and takes Aumâle.

Procedente autem tempore, circa festum Apostolorum Petri et Pauli, Philippus comes Flandriæ intravit cum magno exercitu in Normanniam, et sine aliqua difficultate cepit villam et castellum de Albemaria, et captus fuit in eo Willelmus comes Albemariæ et multi milites et servientes cum eo.

Et statim divulgata est captio illa per circumjacentes provincias. Pervenit et in Angliam, et excitavit furorem perfidæ gentis Angliæ. Tunc enim erupit in Anglia vesana proditorum rabies, quæ prius sub velamento fidelitatis latebat. Hujus autem nefandæ proditionis auctores exstiterunt in Anglia Willelmus rex Scotiæ, et David frater ejus,[2] Robertus junior comes Benedict, i. 48.
Leyrcestriæ, Robertus comes de Ferrariis, comes Hugo Bigod, Hugo comes Cestriæ, Rogerus de Moubrai, et Nigellus et Robertus filii ejus, Hamo de Masci, Thomas de Muschamp, Robertus de Lundris, Gaufridus de Constantin, et Ricardus de Morvilla.

The revolt breaks out in England.

Names of the traitors in England, and their castles.

Stirling, Edinburgh, Jedburgh, Berwick, Roxburgh, Annan, Lochmaben, Huntingdon,

Willelmus rex Scotiæ habuit et tenuit castellum de Strivelin, et castella Puellarum, de Gedeworthe,[3] de Berewyk,[4] de Rokesborga,[5] de Anant, et de Longmaban,[6] quæ fuerunt Roberti de Brus. David, frater regis Scotiæ, habuit castellum de Huntindonia. Comes Leyrcestriæ tenuit castellum de Mont-

[1] *et alii viginti*] Given at length in M. from the Julius MS. of Benedict; "Joibertus da la Gurche, Jakelinus de Mauleio, Gaufridus de Haia, Ro- "bertus de Sablol, Guido de Curtirant, Gaufridus de Lavardin filius comi- "tis de Wendouma, Radulfus de Fulgeriis, Gwyonou de Ancenis, Rollan- "dus filius Ernisii, Osbertus de Praellis, Walerannus de Iverei, Jocelinus "Crispin, comes de Everous senior, Simon de Lezszai, Kales de Roche- "forda, comes de Engolismo, Bucherius, Gaufridus de Rancona, Willel- "mus de Oveneia, Willelmus archiepiscopus."

[2] *David frater ejus*] MS. M. gives the following list, very nearly as it is found in the Julius MS. of Benedict. The text is a slight condensation of that list, the only material variation being the union of several castles in one clause, as *castella de*, instead of repeating *castellum* before each name.

[3] *Gedeworthe*] Gedewrde, M.

[4] *Berewyk*] Berewic, M.

[5] *Rokesborga*] Rokesburga, M.

[6] *Longmaban*] Loghmaban, M.

Benedict, i. 48.

sorel,[1] et castella de Groby et Leicestriæ. Comes de Ferreris tenuit castellum de Tuttesbyria,[2] et castellum de Duffelda. Comes Hugo Bigod tenuit castella de Fremingham,[3] et de Bungeya; comes Cestriæ tenuit castellum Cestriæ; Rogerus de Moubray[4] tenuit castellum de Treske, et castella de Malessard,[5] et de Insula; Hamo de Mascy tenuit castella de Doneham[6] et de Ullerwda; Gaufridus de Constantin[7] tenuit castellum de Stokeporta; Ricardus de Morvilla tenuit castellum de Lawedra; præterea in Anglia multi erant, qui prave et ficte tenuerunt cum rege, patre juvenis regis, tam clerici quam laici.

A.D. 1173. Mountsorel, Groby, Leicester, Tutbury, Duffield, Fremingham, Bungay, Chester, Thirsk, Malzeard, Axholm, Dunham, Ullerwood, Stockport, Lauder.

Benedict, i. 49.

Circa octavas vero apostolorum Petri et Pauli, juvenis rex et fratres sui venerunt in Normanniam cum comite Flandriæ et comite Boloniæ; [et obsederunt[8]] castellum de Driencurt, quod infra quindecim dies sequentes Doulfus, et Bardulfus, et Thomas frater ipsius, qui fuerunt inde constabularii, reddiderunt eis; vulnerato prius ibidem ad mortem Mathæo comite Boloniæ, qui statim postquam castellum redditum fuerat, in Flandriam delatus obiit.

About July 6 the younger Henry and his brothers join in the invasion of Normandy.

Defuncto itaque Mathæo, comite Boloniæ, Petrus frater ejus, qui electus fuerat metropolitanæ ecclesiæ de Cambray, mallens sæculo militare quam Deo, per consilium Philippi fratris sui comitis Flandriæ, qui sine propinquiore hærede erat, reliquit electionem illam quæ de ipso facta fuit, et fecit se armis militaribus honorari, immo onerari. In loco vero electionis ipsius successit Robertus præpositus de Ari, qui et electus erat ecclesiæ de Arraz; sed paulo post, meritis suis exigentibus, eodem anno ab inimicis suis interfectus est.

Matthew of Boulogne dies, and his brother Peter renounces his election to Cambray.

Benedict, i. 50.

Similiter autem circa octavas apostolorum Petri et Pauli, Lodowicus rex Franciæ cum magno exercitu intravit Normanniam, et obsedit Vernolium, et statim fecit fieri machinas bellicas, et quotidie circumquaque fecerunt insultum in eo. Sed Hugo de Lascy, et Hugo de Bellocampo, qui inde constabularii erant, villam Vernolii viriliter et constanti animo defenderunt, cum militibus et servientibus qui intus erant; nec regem Franciæ, nec machinas suas timebant. Nam rex Franciæ cum suo magno exercitu parum proficere potuit, quia jam per mensem ibi moram fecerat, et in nullo eis nocere potuit, nisi ex parte illa ubi tentoria sua fixa fuerunt. Ibi enim positæ erant

About July 6 Lewis VII. invades Normandy, and besieges Verneuil.

He stays for a month before Verneuil.

---

[1] *Montsorel*] Muntsorel, M.
[2] *Tuttesbyria*] Tutesbiria, M.
[3] *Fremingham*] Fremingaham, M.
[4] *Moubray*] Munbray, M.
[5] *Malessard*] Maleshard, M.
[6] *Doncham*] Duncham, M.
[7] *Constantin*] Constentin, M.
[8] *et obsederunt*] qui statim postquam, C., misplaced.

A.D. 1173. July. machinæ suæ bellicæ. Erant quidem infra Vernolium tres burgi præter castellum, et unusquisque illorum separatus erat ab altero, et interclusus forti muro et fosso aqua pleno; et unus illorum dicebatur magnus burgus, et ibi extra murum fixa erant tentoria regis Franciæ et machinæ illius bellicæ. In fine autem illius mensis, cum burgenses de burgo vidissent, quod victus et necessaria eis defecissent, nec haberent quid manducarent, compulsi fame et inopia, inducias triduanas ceperunt a rege Franciæ ut libere irent et exirent ad regem Angliæ dominum suum propter succursum; et nisi infra sequens triduum succursum haberent, redderent ei burgum illum quem habebant. Et statutus [est] eis dies peremptorius in vigilia Sancti Laurentii, et dederunt inde obsides regi Franciæ. Et ipse juravit eis, et per ejus præceptum comes Robertus frater ipsius, et comes Teobaldus, et comes Henricus; et Willelmus Senonensis archiepiscopus eis in verbo veritatis promisit, quod si statuta die burgum illum reddiderint, rex Franciæ redderet eis obsides suos, et nullum damnum eis faceret, nec ab aliis fieri permitteret. Benedict, i. 50.

The inhabitants offer to surrender on Aug. 9, if not succoured.

Aug. 7. King Henry comes to Conches. Instabat itaque dies ille peremptorius, et rex Angliæ congregato exercitu suo, quem de Normannia habere potuit, venit usque Concas, ducens secum Braibacenos suos, de quibus plus quam x. millia habuit, et in crastino ibidem moram fecit, expectans partem exercitus sui quæ nondum venerat. Benedict, i. 51.

Henry advances to Breteuil, and draws up his forces in array, August 8. Insequenti autem die, scilicet sexto idus Augusti, feria quarta, rex Angliæ, præliaturus cum rege Franciæ, venit cum exercitu suo ad castellum de Bretuil, quod tunc habuit in manu sua. Nam comes Leyrcestriæ, ad regem Franciæ fugiens, reliquit illud sine custode. Et ibi in eminentiori loco rex construxit acies suas bellicas, ex equitibus et peditibus.

Erant ibidem cum rege duces exercitus comes Willelmus de Mandevilla, Willelmus comes de Arundel, comes de Vendouma, Ricardus de Humeth [constabularius], Ricardus filius comitis, Ricardus de Vernun, Jordanus Tessun, Henricus de Novo Burgo. Ordinatis itaque aciebus, Willelmus comes de Arundel, vir strenuus et bellicosus, stans in medio cohortum sic ait; Benedict, i. 52.

Oratio Willelmi comitis de Arundel.

Speech of the earl of Arundel to the army at Breteuil. " Proceres Normannigenæ clarissimi, meminisse vos vestri
" nominis et generis præliaturos decet. Perpendite ergo qui
" et contra quos, et ubi bellum gerere debeatis. Nemo vobis
" impune resistit, ferox enim Anglia, et dives Apulea, et Je-
" rusalem famosa, et insignis Antiochia, vires vestras expertæ,
" vobis succubuerunt. Nunc autem rex Franciæ et sui, quos

Benedict, i. 52.

" semper in patria sua petivimus et vicimus, in patriam nostram ritu transverso ebrii et dementes, proh pudor! convolaverunt. Attollite igitur animos, viri elegantes, et adversus nequissimum hostem freti præsentia, immo virtute Dei, exsurgite; tegat vobis galea caput, lorica pectus, ocreæ crura, totumque corpus clypeus; et ubi feriat hostis nudum non inveniat. Et procedentes adversus nequissimos hostes quid dubitamus? An numerum? Sed non tam numerus multorum, quam virtus paucorum bellum efficit. Quid igitur confert vobis gloria parentelæ, exercitatio sollemnis, disciplina militaris, nisi plures vincatis, cum sitis pauciores illis?

A.D. 1173. August 8. Speech of the earl of Arundel.

" Præterea considerate in cordibus vestris, quam injuste et contra præceptum Dei rex Franciæ temeritatem et errorem filiorum invictissimi regis Angliæ domini nostri, contra eum et voluntatem ipsius fovet. Ponite ergo in Domino Deo spem vestram, et pugnate viriliter, quia Christus Filius Dei vivi, Qui factus est obediens [Patri] usque ad mortem, in mentibus filiorum regis domini nostri hodie filialem obedientiam inspirabit, vel ostendens Se Deum nolentem iniquitatem, hodie puniet scelus perfidorum Francigenarum, qui in tantum illos seduxerunt quod, ordine humanitatis oblito, et naturæ lege soluta, insurrexerunt filii in parentem, in genitorem geniti.

Benedict, i. 53.

" Præterea unum est, fortissimi proceres, quod vobis firmiter ingerere volo; quod nulla potest esse fugientibus reversio. Nam ita circumdati sumus undique hostibus nostris, et ideo quia nulla spes fugæ est, hoc solum superest, ut vincamus vel occumbamus. Sed Deus Omnipotens, Qui judicat populos in æquitate, respiciat nos hodie oculis misericordiæ Suæ, et Qui per servum Suum David superbiam Goliæ confregit, Ipse conterat hodie superbiam inimicorum nostrorum." Et sonuerunt montes et colles, " Amen, Amen."

Vixque finierat; et omnes extensis manibus in cœlum, terribili clamore fugam abjuraverunt; et adhuc illis clamantibus, ecce Willelmus [Senonensis] archiepiscopus, et cum eo comes Robertus frater regis Franciæ, et comes Teobaldus, qui semper regi Angliæ speciem dilectionis sub velamento iniquitatis et perfidiæ prætendebat, venerunt ad eum, missi a rege Franciæ; dicentes ei, quod rex Franciæ cum eo pacifice loqui vellet de pace tractanda inter illum et filios suos. Credidit ergo eis rex, et concessit eis inducias usque in crastinum. Et ceperunt colloquium inter ipsum et regem Franciæ, et filios suos, ibidem in crastino. Et reversus est rex cum exercitu suo usque Concas, ad castra sua unde recesserat. Mane autem facto, iterum venit rex cum exercitu suo ad locum colloquii. Sed magna pars

King Lewis sends to propose a truce and conference.

Benedict, i. 54.

Henry retires to Conches.

A.D. 1173. August 9. The soldiers are less anxious for battle.

exercitus sui animosior erat ad bellandum die præcedenti quam tunc fuerat. Namque pedites onerati armis et longo itinere fatigati cœperunt intra se dicere, "Semper nocuit differre "paratis; quare enim non pugnavimus heri cum minus fati- "gati essemus?" Sed alii, qui sæpius arma tractare solebant, dixerunt hoc cautius factum fuisse, sicque plebs per diversa trahebatur. Et jam appropinquante hora diei nona, cum jam hora colloquii præteriisset, nec rex Franciæ, nec aliquis ex parte sua ad colloquium venisset, rex Angliæ et sui versus Vernolium respicientes, viderunt fumum teterrimum; et post fumum flammas ignium consurgere. Et stupor apprehendit eos, mirantes quid hoc esset. Illa autem dies erat peremptorius in quo ex necessario oportebat prædictos burgenses succursum habere, vel burgum, ut supradictum est, tradere regi Franciæ. Cumque hora statuta advenisset, et succursum non haberent, reddiderunt regi Franciæ prædictum burgum. Quem ipse suscipiens, securitatem, quam ipse et sui eis, fide et sacramentis, ut jam diximus, interpositis promiserant, non respexit, sed burgum comburens, et burgenses ejus et eorum obsides, cum omnibus catallis suis, secum captivos duxit in Franciam, sicque ad dedecus et sempiternum sui opprobrium cum exercitu suo viliter et ignominiose aufugit, non ausus exspectare impetum exercitus regis Angliæ.

Benedict, i. 54.

Lucan, Phars. i. 281.

King Lewis does not keep his engagement.

The citizens of Verneuil surrender to him, and he carries them away prisoners.

King Henry pursues the king of France, and comes to Verneuil.

Cumque hoc nunciatum esset regi Angliæ et exercitui suo, in ore gladii secuti sunt illos, et multi ex illis ceciderunt die illa in ipsa fuga, et multi capti, quorum non est numerus. Et ut in memoria habeatur, sciendum est quod hæc fuga regis Franciæ facta est quinta feria, quinto idus Augusti, in ipsa vigilia Sancti Laurentii, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, Qui puniendo scelus perjurii, injuriam martyri Suo illatam tam celeriter vindicavit. Itaque rex Angliæ, summa potitus victoria, in ipso noctis crepusculo venit Vernolium, et ibi tota nocte cum suis moram fecit, et muros qui ceciderant reædificari præcepit.

Benedict, i. 55.

He takes Damville, and thence goes to Rouen.

Et in crastino recedens inde cepit castellum de Danvilla Gileberti de Tileris, et multos milites et servientes in eo cepit; et inde venit Rotomagum, et statim misit inde Braibacenos suos, de quibus plus cæteris confidebat, versus Britanniam. Nam comes Hugo Cestriæ et Radulfus de Fulgeriis cum Brittonibus terram ipsius circumquaque vastabant, et jam reddita erat illis turris de Dolo, et ibi occurrerunt eis Braibaceni regis, et prælium ibidem cum eis commiserunt xiii°. kalendas Septembris, feria secunda, circa octavas Assumptionis Sanctæ Mariæ. Et eadem die comes Cestriæ et Radulfus de Fulgeriis victi sunt cum Bretonibus, qui cum eis erant, et in fugam versi sunt, et multi capti sunt in fuga illa, et multi interfecti.

Benedict, i. 56.

August 20. The earl of Chester beaten in Britany by king Henry's mercenaries.

Benedict, i. 56.

Comes vero Cestriæ et Radulfus de Fulgeriis cum parte exercitus sui incluserunt se infra turrim Doli, quem dolo ceperunt, et Braibaceni regis victoria potiti illos circumquaque obsederunt, et statim rei eventum regi mandaverunt.

A.D. 1173. August 20. The earl of Chester and Ralph of Fougeres shut themselves up in the castle of Dol.

Prima captio apud Dolum.

Capti sunt in illa fuga decem et septem milites; Hasculfus de Sancto Hillario cum sociis suis. Et est prima captio apud Dolum.[1]

Henry at Rouen receives the news, Aug. 21, and arrives at Dol on the 23rd.

Benedict, i. 57.

In crastino autem apud Rotomagum pervenit rumor ille ad aures regis Angliæ, et multum ipsum et omnes qui eum in veritate diligebant, exhilaravit; et ipse statim iter arripuit versus Dolum. Et cum illuc venisset feria quinta, statim fecit parari perrarias suas et alias machinas bellicas.

Henry besieges the castle of Dol, which is surrendered on the 26th.

Comes vero Cestriæ, et qui infra turrim cum eo erant, non valentes se defendere, reddiderunt illam regi proxima die Dominica sequenti, scilicet vii°. kalendas Septembris.

Et capti sunt in ea multi milites et servientes, videlicet[2] Hugo comes Cestriæ, Radulfus de Fulgeriis, Willelmus de Fulgeriis, Haimo Spine, et alii multi, numero fere quatervigiuti.

Names of the prisoners taken in the castle of Dol.

---

[1] *Hasculfus . . . Dolum*] MS. M., following the Julius MS. of Benedict, gives the full list; "Hasculfus de Sancto Hilario, Willelmus Patricius, " Patric de Landa, Haimer de Falcilia, Gaufridus de Farey, Willelmus de " Rwelent, Radulfus de Sens, Johannes Pincerna, vicarius de Dolo, Wil- " lelmus de Logis, Willelmus de Mota, Robertus de Treham, Paganus " Cornutus, Johannes de Charveris, Reginaldus Pinzun, Reginaldus de " Campo Lamberti, Eudo Bastardus."

[2] *videlicet . . quatervigiuti*] MS. M., following the Julius MS. of Benedict, gives the list in full; "Hugo comes Cestriæ, Radulfus de Fulgeriis, Willel- " mus de Fulgeriis, Haimo Spine, Leones, Robertus Patricius, Engeram " Patricius, Ricardus de Luvetot, Gwigain Gwun, Oliverus de Rupe, Ala- " nus de Tintiniac, Juellus filius Radulfi de Fulgeriis, Gilo de Castello " Girun, Philippus de Landewi, Willelmus de Gorram, Juellus de Meduana, " Gaufridus de Buisserio, Reginaldus de Marchia le Marchis, Herveus de " Vitri, Hamelinus de Enny, Willelmus de Sancto Bricio, Willelmus del " Casteller, Willelmus de Orenge, Radulfus Vaintras, Robertus Pincerna, " Henricus de Grai, Frimbaldus filius Hakec, Gaufridus abbas, Johannes " Caurein, Johannes de Breetret, Hugo Havenel, Hamelinus de Pratellis, " Gwado de Labasoche, Secardus Burdin, Walterus Buio, Johempramazt, " Hugo de Buissai, Jordanus de Maszua, Henricus de Sancto Hilario, " Philippus de Sancto Hilario, fratres Hasculfi, Bartholomæus de Buisseria, " Herebertus de Buillo, Bauzan de Natet, Rollandus filius Radulfi, Roelinus " filius Radulfi, Gaufridus de Mimhac, Gwido Butefact, Jeldewinus " Gwinun, Juellus de Ponte, Hamelinus abbas, Robertus de Baiochis,

A.D. 1173. About July 22. The town of Leicester taken by the earl of Cornwall; the castle holds out.

Eodem anno circa festum Sanctæ Mariæ Magdalenæ, Reginaldus comes Cornubiæ, avunculus regis, et Ricardus de Luci, cum exercitu Angliæ obsederunt Leyrcestriam, et eam ceperunt, et combusserunt; data prius licentia burgensibus libere exeundi cum catallis suis, et manendi ubi vellent in terra regis, donec pax fieret in terra, et tunc revertendi ad terras suas; sed castellum Leyrcestriæ non ceperunt. Benedict, i. 58.

King Henry at Le Mans from Sept. 8 to Sept. 14.

Itaque postquam prædictus comes Cestriæ reddidit regi turrim Doli, ipse rex tenuit curiam suam in Nativitate beatæ Mariæ apud Cenomannum, et ibi moram fecit usque ad Exaltationem Sanctæ Crucis; et inde reversus est in Normanniam, et habuit colloquium inter ipsum et Lodowicum regem Franciæ, vii°. kalendas Octobris, feria tertia, de pace facienda inter ipsum et filios suos, apud Gizorcium. In quo colloquio rex Angliæ obtulit regi filio suo medietatem dominicorum reddituum suorum Angliæ, et quatuor castella idonea in eadem terra; aut si filius suus mallet morari in Normannia, rex etiam obtulit ei medietatem reddituum suorum in Normannia, et omnes redditus terræ patris sui, et tria castella in Normannia idonea. Ricardo etiam filio suo obtulit medietatem reddituum Acquitanniæ, et quatuor castella in eadem terra idonea. Gaufrido etiam filio suo parvulo obtulit terram illam, quæ contingebat jure hæreditario filiam comitis Conani, si idem præfatam mulierem, assensu domini papæ, posset sibi in matrimonium copulare. Supposuit etiam rex se omnino arbitrio archiepiscopi Tarentensis, et legatorum domini papæ, ut tantum de redditibus suis superadderet et daret filiis suis, quantum illi dicerent æquum, retenta sibi justitia et regia potestate. Sed non fuit de consilio regis Franciæ, quod filii regis hanc pacem cum patre suo facerent. Benedict, i. 59.

Sept. 25. Conference between Henry and Lewis at Gisors.

Sept. 26. A second conference also fruitless. Skirmish between the

Iterum tamen[1] convenerunt inter Gizorcium et Trie, in crastino, ad pacem faciendam, et non potuit inter eos convenire. Sicque finito colloquio, milites regis Angliæ militarem inierunt conflictum cum militibus regis Franciæ. In quo conflictu Iggerannus de Tria, dominus castelli de Tria, captus Benedict, i. 60.

" Helias de Aubenny, Reginaldus Cattus, Johannes de Curtizt, Philippus
" de Luvenni, Henricus de Wastines, Henricus de Sancto Stephano, Wil-
" lelmus de Capella, Rogerus de Logis, Bencellardus de Serlanda, Willel-
" mus de Bosco Berengerii, Johannes de Ruella, Oliverus de Muntsorel,
" Hamundus de Rocheforde, Robertus de Spineto, Johannes de Loges,
" Gaufridus Carloel, Radulfus de Toumai, Gilebertus de Croe, Radulfus
" Portarius, Radulfus Pulcinus, Mathæus de Praeriis, Ricardus de Cumbrai,
" Willelmus le Fraunceis, Oliverus Ruande, Radulfus Ruffin, Springaud,
" Rogerus de Chevervilla, Willelmus des Loges."

[1] *tamen*] non, C.

Benedict, i. 60.

a comite Willelmo de Mandevilla, et venit usque Gizorcium, et ibi se reddidit prisonem in misericordia regis Angliæ. A.D. 1173. English and French knights.

Statim vero post illud colloquium Robertus comes Leyrcestriæ, missus a rege Franciæ, et a juvene rege, cum exercitu transfretare in Angliam festinavit. Itaque circa festum Sancti Lucæ[1] Ewangelistæ, prædictus comes et uxor sua, comitissa Leyrcestriæ, applicuerunt in Anglia, cum infinito exercitu Flandrensium, usque Fremingham, castellum comitis Hugonis Bigod, et cum eo per aliquot dies ibidem moram fecerunt. Et nunciatum est per circumjacentes regiones applicuisse ipsum in Anglia cum magno exercitu extranearum gentium; et gavisi sunt inde valde inimici regis; et qui eum diligebant ultra modum contristabantur de ejus adventu. Timuerunt enim valde ejus minas et gravamen ipsius. Et prædictus comes Leycestriæ statim post festum Omnium Sanctorum obsedit castellum de Hageneth, quod Ranulphus de Broc habuit in custodia, et infra quartum diem cepit. Et cum inde procedere vellet versus Leycestriam, nunciatum est ei magnam militum copiam apud Sanctum Edmundum convenisse, unde ipse perterritus reversus est.

October. The earl of Leicester on the part of Henry the younger invades Norfolk.

He takes the castle of Haghenet.

Benedict, i. 61.

Cumque hoc nunciatum esset Ricardo de Lucy et Humfrido de Boun constabulario regis, qui profecti fuerant cum magno exercitu ad devastandum terram regis Scottiæ, et jam combusserant Berewic villam regis Scottiæ, et totam circumjacentem provinciam, ceperunt inducias a rege Scotiæ usque ad festum Sancti Hillarii, et dederunt inde obsides hinc et inde: et sic quam citius potuit Humfridus de Boun pervenit usque ad Sanctum Edmundum, exspectans ibi adventum comitis Leycestriæ, qui adhuc, ut supradictum est, fecit moram cum comite Hugone Bigot. Venit autem illuc ad eorum subsidium, Reginaldus comes Cornubiæ avunculus regis, et comes Gloucestriæ, et Willelmus comes de Arundel. Appropinquante igitur festo Omnium Sanctorum, venit comes Leycestriæ cum exercitu suo non longe a Sancto Edmundo, in loco qui dicitur Forneham, in quodam marisco non longe ab ecclesia Sanctæ Jenovevæ,[2] et sperabat se posse transire sine impedimento. Cumque ejus adventus nunciatus esset comiti Cornubiæ, et comiti de Arundel, et Humfrido de Boun [constabulario], qui ibi erat cum ccc. militibus solidariis regis, exierunt armati, præferentes sibi vexillum Beati Edmundi regis et martyris; et ordinatis aciebus suis, in virtute Dei et gloriosissimi martyris Edmundi, percusserunt aciem in qua comes Leycestriæ

Richard de Luci and Humfrey de Bohun return from Scotland to meet him with the king's forces.

Oct. 16. Battle of Fornham.

[1] *Lucæ*] om. M.

[2] *Jenovevæ*] Genovefæ, M.

A.D. 1173. October 16. The earl of Leicester is taken prisoner.

erat. Et in momento, in ictu oculi, victus est comes ille et captus, et uxor sua, et Hugo de Castellis quidam nobilissimus baronum Franciæ, et omnis exercitus ejus versus est in fugam. Et ceciderunt in prælio illo plusquam decem millia Flandrensium, et plures eorum capti fuerunt et incarcerati; et vix unus illorum evasit. Factum est hoc prælium xvii°. kalendas Novembris. Benedict, i. 62.

Effects of the victory.

Et statim divulgatus est hujus rei eventus per totam Angliam, et factus est timor magnus super omnes inimicos regis. Pervenit et rumor ille in Franciam ad Lodowicum regem Franciæ et ad juvenem regem, qui eos in Angliam miserunt, et contristati sunt valde inde; et plus quam dici potest ex eo tempore timuerunt regem Angliæ, quia Deus erat cum eo. Cumque rex Angliæ audisset quod inimici sui ita victi essent in Anglia, et quod comes Leyrcestriæ et uxor sua caperentur, misit pro eis ut ad eum ducerentur in Normanniam: sicque factum est. Et cum ad eum venissent, fecit eos incarcerari apud Falesiam, et comitem Cestriæ cum eis.

Henry confines his prisoners at Falaise.

King Henry marches into Anjou, and about Nov. 18 takes the castles of Haye, Prulli, and Campenni: names of the prisoners.

Appropinquante vero festo Sancti Martini, rex ivit in Andegaviam, cum Braibacenis suis, et circa octavas Sancti Martini venit ad eum Gaufridus de Haya, et reddidit ei [castellum et villam de Haia; et statim redditum est ei] castellum de Prulli, et castellum de Campenni, quod Robertus de Ble contra eum tenuit: et ipse cepit in illo multos milites et servientes eorum, videlicet Hemericum de Ble, Baldewinum de Rischaia, Hugonem de la Loc, et alios numero xxx.[1]

About Nov. 30. King Henry takes Vendome.

Circa festum Sancti Andreæ, venit rex cum Braibacenis suis ad Vendomiam,[2] quam Bracardus[3] de Lavardin, patre suo Benedict, i. 63.

---

[1] *alios numero xxx.*] The list is given in full in M., following the Julius MS. of Benedict. "Hemericus de Ble, Baldewinus de Rischaia, Hugo de "la Loc, Hugo le Danais, Hugo de Mota, Willelmus de Rivau, Simon de "Berzenai, Johannes Maumune, Hubertus de Ruscevaus, Willelmus Main-"got, Saerus Turreis, Johannes de Campenni, Walterus de Poence, Brice "de Ceaus, Hemericus Ribaud, Robertus Anglicus, Grossinus de Champ-"maen, Ysembertus Wellun, Gaufridus Karre, Paganus Judex, Willelmus "Burgun, Mestius homo Saerii de Turreis, Guiscardus homo Johannis "Maumune, Rogerus homo Willelmi Rivau, Petrus homo Johannis de "Campenni, Philippus homo Hugonis le Dais, Rusellus homo Huberti de "Ruscevaus; Hulgerius, Hemerius, homines Petri de Posci; Hosmundus, "Everardus, homines Hemerici de Ble; Gilebertus, Albinus, homines Hu-"gonis de la Loc; Britto, Gaufridus, homines Walteri Poence; Hemericus, "Petrus, homines Hugonis de Mota; Britto, Swennun, homines Simonis de "Bernezai."

[2] *ad Vendomiam*] apud Wendomiam, M. [3] *Bracardus*] Brachradus, M.

Benedict, i. 63. comite de Vendomia expulso, contra regem tenuit; et eam cepit: et inde rediit in Normanniam. A.D. 1173.

Eodem anno Lodowicus rex Franciæ[1] honoravit armis militaribus Ricardum ducem Aquitanniæ, filium regis Angliæ. Richard of Aquitaine knighted.

MCLXXIIII.

Adveniente autem anno ab Incarnatione Domini M°C°LXX°IIII°., rex Angliæ tenuit curiam suam in Natale Domini apud Cadomum in Normannia; et cepit inducias a rege Franciæ a festo Sancti Hilarii usque ad clausum Pascha. Similiter rex Franciæ cepit ab eo inducias usque ad prædictum terminum. Instante vero festo Sancti Hilarii, Hugo, Dunolmensis episcopus, cepit colloquium inter ipsum et regem Scotiæ apud Revedalam, et ibi cepit inducias a rege Scotiæ usque ad clausum Pascha. Et pro illis induciis conventionavit ei trescentas marcas argenti de terras baronum de Nordhumberlanda. Interim Rogerus de Moubrai firmavit castellum apud Kinardeferiam, in insula quæ vocatur Axiholm.

Benedict, i. 64.

Dec. 25. King Henry keeps Christmas at Caen, and makes a truce until Mar. 31.

A.D. 1174. Jan. 13. The bishop of Durham makes a truce with the king of Scotland until Mar. 31.

Et statim post clausum[2] Pascha, acceptis prius trescentis marcis prædictis argenti de terris baronum de Nordhumberlanda, rex Scotiæ promovit exercitum suum in Nordhumberlandam, et ibi per Scotos et Galwalenses suos execrabiliter egit. Mulieres enim prægnantes findebant, et fœtus extractos super lancearum acumina jactabant. Infantes, pueros, juvenes et senes utriusque sexus a maximo usque ad minimum, sine ulla redemptione et misericordia interfecerunt. Sacerdotes vero et clericos in ipsis ecclesiis super altaria detruncabant. Quæcunque igitur Scotti et Galwalenses attingebant, omnia erant horroris plena et inhumanitatis.[3]

After Mar. 31. The king of Scotland invades Northumberland.

Interim rex Scotiæ misit David fratrem suum ad Leycestriam, ut ibi esset contra regem cum militibus comitis Leycestriæ; et ipse cum exercitu suo obsedit Carleolum, quod Robertus de Vallis in custodia habuit. Et cum per paucos dies ibi moram fecisset, dimisit ibi partem exercitus sui circa castellum, et ipse cum reliqua parte exercitus sui ivit per terras baronum regis Angliæ in Nordhumbria devastans, et cepit armis castellum de Lidel, quod fuit Nicolai de Stotevilla, et castellum de Burgo, et castellum de Appelby, castella regis quæ Robertus de Stotevilla custodivit; et castellum regis de Werkeworth, quod Rogerus filius Ricardi custodivit; et castellum

Benedict, i. 65.

The king of Scotland besieges Carlisle.

He takes the castles of Liddell, Burgh, Appleby, Warkworth, and Harbottle.

[1] *Franciæ*] Angliæ, C.

[2] *clausum*] clusum, M.

[3] *inhumanitatis*] immanitatis, M., after Benedict.

A.D. 1174. de Hirebthle, quod Odonellus de Dunfranvilla tenuit. Et postea rediit ad exercitum suum quem dimisit circa Carleolum, et tamdiu ibi moram fecit, donec Robertus de Vallis, victu sibi et burgensibus, qui intus erant, deficiente, cum eo pacem fecit in hunc modum; quod ad festum Sancti Michaelis sequens, redderet ei castellum et villam Carleoli, nisi interim haberet succursum a domino rege Angliæ. Et super hoc fecit ipse regem Scotiæ securum fide, sacramentis et obsidibus. Et rex Scottiæ inde recedens cum exercitu suo, obsedit castellum de Prudeau Odonelli de Dunfranvilla, sed illud capere non potuit. Nam exercitus Eboracensis siriæ super eum venire parabat. Duces autem hujus exercitus erant Robertus de Stutevilla, et Willelmus filius ejus,[1] Willelmus de Vescy, Randulfus de Glanvilla, et Randulfus de Tilli, constabularius familiæ Rogeri Eboracensis archiepiscopi, et Bernardus de Baillol, et Odonellus de Dunfranvilla. Quod cum nunciatum esset regi Scotiæ, castellum illud quod obsederat reliquit, et fugiens inde, venit usque Alnewyk, et illud obsedit; et misit inde comitem Dunecanum, et comitem d'Angus, et Ricardum de Morevilla, fere cum toto exercitu suo, per circumjacentes provincias ad devastandum eas; et rex Scotiæ ibi remansit cum privata familia sua. Comes vero Dunecanus exercitum illum divisit in tres partes; unam secum retinuit, et reliquas duas misit ad comburendum circumjacentes provincias, et ad homines interficiendos a maximo usque ad minimum, et ad prædas adducendas. Et ipse cum parte exercitus quam sibi elegit, intravit villam de Werkeurd, et eam combussit, et interfecit in ea omnes quos invenit, viros et mulieres, magnos et parvos: et fecit satellites suos frangere ecclesiam Sancti Laurentii, quæ ibi erat, et interficere in ea et in domo clerici villæ illius plusquam centum viros, præter mulieres et parvulos; proh dolor! Tunc audires clamorem mulierum, ululatus senum, gemitus morientium, juvenum desperationem! Sed Deus Omnipotens eadem die vindicavit injuriam et violentiam ecclesiæ martyris Sui illatam; nam prædicti duces exercitus Eboraci siræ, cum audissent quod rex Scotiæ recessisset de Prudeau, et obsedisset Alnewicum, et ita misisset exercitum suum ab eo, cum festinatione secuti sunt eum, et ex improviso invenerunt eum ante Alnewyk,[2] ludentem cum militibus suis tanquam securum et nihil timentem. Ipse enim cum illos vidisset a longe venientes, arbitratus est illos esse comitem Dunecanum et qui cum eo erant. Sed cum appropinquassent ei, statim irruerunt in eum, et ceperunt illum, et

Benedict, i. 65.

The garrison of Carlisle agree to surrender at Michaelmas if not relieved.

The king of Scotland besieges Prudhoe, but retires before the Yorkshire army.

Benedict, i. 66.

He besieges Alnwick, and sends earl Duncan, the earl of Angus, and Richard de Morville to ravage the country.

Earl Duncan burns the town of Warkworth, and massacres the inhabitants.

The Yorkshire army overtakes the king of Scotland at Alnwick.

Benedict, i. 67.

[1] *ejus*] suus, Bened. | [2] *Alnewyk*] Alnewicum, M.

Benedict, i. 67.

milites sui relicto illo fugerunt. Et capti fuerunt cum eo Ricardus Comyn, Willelmus de Mortemer, Willelmus de Insula, et alii quinque.[1] A.D. 1174.

De captione regis Scottiæ.

Et sciendum est quod rex Scotiæ captus fuit apud Alnewyk, tertio idus Julii, feria septima, sabbato. Et eadem die applicuit apud Hertepol comes Hugo de Bar, nepos Hugonis Dunelmensis episcopi, cum xl[a]. militibus Franciæ, et cum quingentis Flandrensibus, pro quibus prædictus episcopus miserat. Et cum hoc nunciatum esset prædicto episcopo, et sciret quod rex Scotiæ caperetur, noluit illos quingentos Flandrenses diutius retinere, sed datis eis liberationibus et donis suis XL. dierum, permisit illos clam repatriare. Sed secum retinuit comitem Hugonem, et milites qui cum eo venerant, et tradidit eis castellum suum de Alvertona ad custodiendum.

He is taken prisoner, July 13.

The count of Bar lands at Hartlepool, July 13, with five hundred Flemings; whom the bishop of Durham dismisses.

Duces Galwalenses.

Huctredus vero filius Fergus,[2] et Gilbertus frater ejus, cum audirent quod dominus suus rex Scotiæ caperetur, statim redierunt cum [Gal]walensibus suis in patrias suas, et statim expulerunt a Galweia[3] omnes ballivos et custodes, quos rex Scotiæ eis imposuerat, et omnes Anglicos et Francigenas quos apprehendere poterant, interfecerunt, et omnes munitiones et castella quæ rex Scotiæ in terra illorum firmavit, obsederunt, ceperunt, et destruxerunt, et omnes quos intus ceperant, interfecerunt.

Benedict, i. 68.

The men of Galloway expel the Scottish officers, and murder the English and French in Galloway.

Dum autem hæc fierent in Nordhumbria, interim comes Hugo Bigod venit cum Flandrensibus suis usque Nordwiz, et eam infregit et combussit. Et statim post clausum Pentecosten Asketillus Mallore, constabularius,[4] ivit cum militibus suis ad Nordhamptoniam villam regis, et burgenses exierunt obviam eis cum militibus qui intus erant. Et commiserunt cum eis prælium, et non valentes illorum impetum sustinere, burgenses versi sunt in fugam, et capti sunt ex eis plus quam cc[ti] burgenses præter illos qui vulnerati interierunt: et milites Leycestriæ victoria potiti, cum magna præda redierunt ad castellum suum.

Hugh Bigot burns Norwich.

Soon after May 19 Ansketill Mallory (rebel) defeats and plunders the people of Northampton.

[1] *et alii quinque*] The names are given in M., after Benedict, "Henricus "Revel, Radulfus de Ver, Jordanus Flandrensis, Waldevus filius Baldewini de Biere, Ricardus Malus Juvellus."

[2] *Fergus*] Fregus, C. [3] *Galweia*] Gallia, C.

[4] *constabularius*] Leicestriæ, ins. Bened.

A.D. 1174. Geoffrey, the elect of Lincoln, takes Roger Mowbray's castle in Axholm, and destroys it.

Interim Gaufridus Lincolniensis electus, filius regis, congregavit exercitum Lincolniæ siræ, et obsedit castellum de Insula, quod Rogerus de Moubray firmaverat; et infra paucos dies cepit. Robertus vero de Moubray, constabularius castelli de Insula, dum iret versus Leycestriam pro auxilio, in ipso itinere captus fuit a rusticis de Clay et retentus. Cumque Gaufridus Lincolniensis electus castellum illud cepisset, statim præcepit illud destrui. Et recedens inde venit Eboracum, et sumpto sibi auxilio Rogero Eboracensi archiepiscopo, et congregato exercitu Eboraci siræ, obsedit Malessarthe, castellum Rogeri de Moubray; et infra paucos dies cepit illud, et multos milites et servientes in eo: et tradidit illud archiepiscopo Eboraci ad custodiendum. Et antequam recederet firmavit quoddam castellum apud Toppeclive, quod et tradidit Willelmo de Stotevilla ad custodiendum. Benedict, i. 68.

He takes the castle of Malzeard, and fortifies Topcliffe.

Benedict, i. 69.

The earl of Ferrers (rebel) takes Nottingham.

Et dum hæc fierent in Eboracisire, Robertus comes de Ferre[ri]s, sumptis secum militibus Leycestriæ, venit summo mane usque Notingham, villam regis; quam Reginaldus de Luci custodivit; et statim sine aliqua difficultate eam cepit et combussit, et burgenses interfecit et quos capere potuit captivos duxit, et totam prædam quam capere potuit.

The elections of the archbishop of Canterbury and the bishop of Bath impeded by the younger king.

Interim Ricardus Cantuariensis electus et Reginaldus Bathoniensis electus, Romam profecti pro sua electione et aliorum electorum Angliæ electione confirmanda, multos adversarios de Francia, et plures et duriores de Anglia invenerunt contra eos in Romana curia. Nam novus rex Angliæ, volens illorum electiones impedire si posset, misit nuncios suos cum nunciis regis Franciæ ad Alexandrum summum pontificem; mandans ei et obsecrans ne confirmaret electiones illas, quia factæ fuerant contra ipsius voluntatem et assensum. Noluit tamen summus pontifex mandato ipsius consentire, sed ipsum Cantuariensem electum consecravit; de cujus consecratione Reginaldus, Bathoniensis electus, in hac forma domino regi Angliæ scripsit;

April 7. The pope consecrates archbishop Richard.

Epistola Reginaldi Batoniensis electi.

May 5. Reginald, elect of Bath, reports to king Henry the confirmation and

"Illustri[1] regi Angliæ, et duci Normanniæ et Aquitanniæ, "et comiti Andegaviæ, carissimo domino suo, Reginaldus Dei "gratia Bathoniensis electus, salutem in Eo Qui dat salutem "regibus. Noverit vestræ prudentia majestatis nos in curia "domini papæ duros de regno Francorum, et de terra vestra Benedict, i. 70.

[1] *Illustri*] The king's name is omitted also in M.

Benedict, i. 70.

" duriores adversarios invenisse. Ideoque nos ibi multa pati A.D. 1174.
" et moram oportuit facere tædiosam; tandemque ad instan- consecration of arch-
" tiam nostram Divina cooperante gratia domini papæ duritia bishop
" adeo emollita est, quod domini Cantuariensis electi electio- Richard.
" nem sollemniter in præsentia omnium confirmavit; cumque
" confirmasset, Dominica die sequenti consecravit. Consecrato
" pallium die tertia dedit, et modici temporis spatio excurrente
" primatiam addidit. Nos præterea desiderantes ipsum habere
" plenissimam potestatem vindictam ecclesiasticam exercendi
" in homines regni vestri, qui contra innocentiam vestram
" nequiter et proditorie malitiæ suæ calcaneum extulerunt,
" multa sollicitudine obtinuimus quod dominus papa eidem
" provinciæ suæ legationem indulsit. Meum itaque et aliorum
" electorum negotium adhuc in pendenti est, nec de nobis
" dominus papa aliquid statuere vel diffinire decrevit donec
" vobiscum filius vester ad concordiam reformetur. Speramus
" tamen in Domino quod mea et omnium aliorum electorum
" promotio domini Cantuariensis archiepiscopi providentiæ com-
" mittetur. Proxima Dominica, proxima post Ascensionem Do-
" mini dimissæ sunt litteræ istæ; et nihil jam exspectabamus
" nisi galeas nostras, dominumque Cantuariensem cum festina-
" tione volo postposito negotio meo ad vos reducere, ut ipsius
" in hac guerra consilium et auxilium habeatis. Valete."

Quomodo castellum Huntingdoniæ obsessum fuit.[1]

Appropinquante autem nativitate Sancti Johannis Baptistæ, Towards June 24, Richard de
Ricardus de Luci magnum congregavit exercitum, et obsedit Luci, on the
Benedict, i. 71. castellum de Huntingdonia;[2] milites vero qui intus erant king's part, besieges
villam combusserunt, et Ricardus de Luci firmavit quoddam Hunting-
castellum ante portas castelli de Huntingdonia, ita quod nulli don, and entrusts the
qui intus erat securus patebat egressus. Et tradidit castellum siege to earl
illud quod firmaverat comiti Simoni, per mandatum regis, Simon of St. Liz.
quia ille calumniatus fuerat in curia regis comitatum de Huntingdonia suum esse debere jure hæreditario; et rex illum ei concessit, si illum adipisci posset. Adveniente itaque nativitate Sancti Johannis Baptistæ, juvenis rex Angliæ et comes Flandriæ, per consilium regis Franciæ, et per mandatum comitum et baronum Angliæ, paraverunt in Angliam venire June 24, the
cum magno exercitu. [Et jam venerunt cum suo exercitu] younger king comes
usque Graveninges[3] in Flandria, ubi naves suæ[4] congrega- to Gravelines on his way to
bantur. England.

[1] *fuit*] fuerit, M.

[2] *Huntingdonia*] Huntedunia, M.

[3] *Graveninges*] Graverinhes, Benedict.

[4] *suæ*] illæ, C.

A.D. 1174. Henry, the elder, takes Saintes.

Interim rex Angliæ profectus fuerat cum exercitu suo in Pictaviam, et multas munitiones et castella in ea cepit et dominio suo subjugavit. Et tandem pervenit usque ad Sanctonensem civitatem; et eam infregit, et duas turres in ea cepit, quarum una vocabatur Turris major, et multos milites et servientes in eis. Et obsedit ibi ecclesiam ubi sedes episcopalis erat, quam milites et servientes contra eum munierant; et infra paucos dies cepit, et multos milites et servientes in ea. Et postea rediit in Andegaviam, et circa festum Sancti Barnabæ apostoli cepit Ancenis juxta Sanctum Florentium, quæ fuit villa Gwivinou de Ancenis, et in ea munitionem fortissimam firmavit, et in manu sua retinuit; sed totam provinciam circumjacentem devastavit, et vineas et arbores fructiferas exstirpare fecit; et postea rediit in Normanniam. Et circa octavas apostolorum Petri et Pauli, cum audisset quod rex filius suus et comes Flandriæ jam venissent ad naves cum magno exercitu, ad transfretandum in Angliam; postpositis omnibus aliis negotiis suis, usque ad Barbefluctum, ubi naves suæ congregatæ erant, transvolavit, et statim navibus ascensis in crastino applicuit in Angliam apud Suthamptoniam, feria secunda, viii°. idus Julii. Et adduxit secum utramque reginam et Braibacenos suos, et comites Leycestriæ et Cestriæ, quos statim cum applicuisset in Angliam custodiæ mancipavit.

Benedict, i. 71.

About June 11 he takes Ancenis.

Benedict, i. 72.

About July 6, hearing that his son is at Gravelines, he crosses from Barfleur to Southampton, July 8, with the queen and his prisoners.

July 9. The king visits Canterbury on pilgrimage,

Et in crastino iter arripuit in peregrinatione ad Sanctum Thomam Cantuariensem archiepiscopum martyrem; et cum appropinquasset, statim ex quo ecclesiam vidit, in qua beati martyris sepultum est corpus, equum in quo sedebat deseruit, et extractis calceamentis suis, nudus pedes, in pannis laneis processit usque ad sepulcrum beati martyris, in tanta humilitate et cordis compunctione, ut credatur Illius operis procul dubio exstitisse, Qui respicit terram et facit eam tremere. Peracta itaque peregrinatione sua, rex in crastino, scilicet die Sabbati, summo mane inde recessit versus Londonias.

and, July 13, hastens to London.

Ps. civ. 32.

July 18, Henry receives the news of the capture of the king of Scotland at Alnwick, on the 13th.

Eadem vero die, scilicet iii°. idus Julii, captus fuit rex Scotiæ apud Alnewich: et die Jovis sequenti pervenit rumor ille, quod rex Scotiæ caperetur, ad aures regis apud Londonias, ubi ipse morabatur congregans exercitum suum. Quod cum audisset rex, gavisus est gaudio magno valde, et gratias inde egit Omnipotenti Deo et beato Thomæ martyri. Et eadem [die] promovit exercitum suum versus Huntingdoniam, et eam obsedit. Et die Dominica sequenti, scilicet xii°. kalendas Augusti, redditum est ei castellum Huntingdoniæ, et omnes milites et servientes, qui intus fuerant, reddiderunt se ei in misericordia ipsius, salvis vita et membris. Et statim rex procedens inde promovit exercitum suum versus Fremingham,

Benedict, i. 73.

He goes to Huntingdon and takes it,

Benedict, i. 73.

castellum comitis Hugonis Bigoth, ubi ipse comes erat cum magna multitudine Flandrensium; et cum rex venisset cum exercitu suo non longe de Framingham, in loco qui dicitur Seleham, fixit tentoria sua. Et in crastino, scilicet viii°. kalendas Augusti, et in festo Sancti Jacobi apostoli, venit ad eum comes Hugo Bigod, et fecit cum eo pacem, et reddidit ei castellum de Framingham et castellum de Bungeia; et cum magna difficultate a rege impetravit, quod Flandrenses illi, qui cum eo erant, sine impedimento repatriare possent. Et rex inde recedens, venit cum exercitu suo usque Norhamptoniam; et illuc venit ad eum Hugo Dunelmensis episcopus, et reddidit ei castellum de Dunelmo, et castellum de Norham et castellum de Alvertona; et vix impetravit ab eo quod comes Hugo de Bar nepos ejus, et milites qui cum eo per mandatum ipsius venerant, sine impedimento in Franciam unde venerant redire possent.

A.D. 1174. July 21, and proceeds to Seleham.

July 25. Hugh Bigot surrenders Fremingham and Bungay.

July 31. At Northampton the bishop of Durham surrenders to him the castles of Durham, Norham, and Allerton.

Et ibidem eadem die, scilicet pridie kalendas Augusti, venerunt ad eum Anketillus Mallore, et Willelmus de Diva, constabularii comitis Leycestriæ; et reddiderunt ei castellum Leycestriæ et castellum de Mounsorel et castellum de Groby. Et eadem die ibidem venit ad eum Rogerus de Moubray, et reddidit ei castellum suum de Treske. Et comes de Ferreris reddidit ei castellum suum de Tuttesbiria, et castellum de Duffelda.

July 31, the constables surrender the castles of Leicester, Mount Sorel, and Groby; Roger Mowbray, Thirsk; and the earl of Ferrers, Tutbury and Duffield.

Dum autem hæc per Angliam fierent, Lodowicus rex Franciæ, revocato juvene rege et comite Flandriæ, qui ad mare erant, ut in Angliam transfretarent; et congregato magno exercitu, obsedit Rotomagum, sed parum proficere potuit. Nam barones et milites Normanniæ, qui regem in fide et veritate diligebant, ibi convenerant, et eam viriliter contra eum defendebant. Cumque hoc nunciatum esset regi Angliæ, postpositis quibusdam negotiis, ad mare transvolavit, et navibus ascensis apud Portesmutam, in crastino applicuit apud Barbefluctum in Normannia; scilicet vi°. idus Augusti, feria quinta; et duxit secum Braibacenos suos et mille Walenses; et duxit secum Willelmum regem Scotiæ et comites Leycestriæ et Cestriæ, et incarceravit eos apud Cadomum et postea apud Falesiam. Et ipsa die, cum rex applicuisset apud Barbefluctum, in ipso littore maris, habuit obvios Ricardum Cantuariensem archiepiscopum et Reginaldum Bathoniensem episcopum, quem idem archiepiscopus in redeundo consecravit apud Sanctum Johannem de Mauriana. Et rex noluit illos secum retinere, sed misit eos in Angliam.

Benedict, i. 74.

In the meantime Lewis and the younger Henry besiege Rouen

Henry the elder returns to Normandy, August 8, and meets at Barfleur the archbishop of Canterbury and the bishop of Bath.

Et die Dominica sequenti venit rex Angliæ cum Braibacenis et Walensibus suis Rotomagum, quam rex Franciæ obsederat. Et in crastino, summo mane, misit Walenses suos ultra Secanam

August 11, the king arrives at

A.D. 1174. Aug. 12. He cuts off the provisions of the French.

ad nemora exploranda quæ fuerant ex illa parte, ubi rex Franciæ fuerat cum exercitu suo. Et eadem die, cum irent per nemora obviaverunt XL. carectis, quæ veniebant de Francia versus exercitum regis Franciæ, onustæ vino et victualibus. Et cum carectarii vidissent eos, timuerunt valde, et relictis mercibus suis, fugerunt; et Walenses eos sequebantur, et quosdam ex illis [1] ceperunt, et quosdam interfecerunt; et postea revertentes ad prædam suam equos extraxerunt, et carectas et vasa vinaria fregerunt, et vinum effuderunt. Quod cum nunciatum esset regi Franciæ et exercitui ejus, tali rumore perterriti, jam nihil nisi de fuga cogitabant. Interim rex Angliæ portas civitatis, quas burgenses obstruxerant, reseravit; et exiens cum militibus et servientibus, fossam quæ facta fuerat inter civitatem et exercitum regis Franciæ, fecit impleri lignis, lapidibus et terra, et in planum redigi, ita quod cc^ti. milites per eam simul transire poterant. Tunc vero præcepit rex Franciæ, ut perariæ suæ et aliæ machinæ suæ bellicæ frangerentur et comburerentur, et ita factum est. Et rex Franciæ præcepit militibus ut armarentur, et sic processit rex [Angliæ] cum militibus suis et servientibus versus tentoria regis Franciæ. Et exierunt de tentoriis suis milites et servientes armati, et impetuose congressi sunt cum militibus regis Angliæ; et capti fuerunt ex illis quidam, et quidam vulnerati; multi tamen equi interfecti fuerunt ibidem. Mane autem facto, Willelmus Senonensis archiepiscopus et comes Teobaldus venerunt ad regem Angliæ et ceperunt ab eo inducias, ita quod rex Franciæ libere posset inde recedere, cum exercitu suo, usque ad locum qui dicitur Malhaunay; [2] et quod in crastino veniret ibidem ad colloquium inter ipsos. Et fecerunt regem Angliæ inde securum fide et sacramentis. Et sic permisit regem Franciæ cum exercitu suo in pace recedere usque ad prænominatum locum; et ibi tentoria sua fixerunt. Circa vero noctem mediam, rex Franciæ milites suos fecit armari, et clam cum toto exercitu suo recessit inde; et non cessavit fugere, donec pervenisset in terram suam; et non respexit fidem et sacramenta quæ archiepiscopus Senonensis et comes Blesensis pro ipso fecerunt. Et sciendum est quod rex Franciæ fugit a Rotomago cum exercitu suo, XIX°.[3] kalendas Septembris, feria quarta, in ipsa vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ.

Benedict, i. 74.

Benedict, i. 75.

Henry prepares to attack the French.

The king of France burns his own engines.

Henry attacks the French camp.

August 13. The archbishop of Sens and count of Blois propose a truce.

August 14. The king of France and his army fly by night.

Benedict, i. 76.

August 15. The French envoys fix Sept. 8 for a conference at Gisors; and that failing, Sept. 29, between Tours and Amboise.

Iterum sequenti die venerunt Rotomagum archiepiscopus Senonensis, et comes Teobaldus, et ceperunt colloquium inter regem Angliæ et regem Franciæ in nativitate Beatæ Mariæ apud Gizortium.

---

[1] *ex illis*] illos, M.

[2] *Malhaunay*] Malhawai, M.

[3] *xix°.*] x°., M.

Benedict, i. 76.

Itaque adveniente nativitate Beatæ Mariæ venerunt ad colloquium apud Gizortium, et non potuit ibi inter eos convenire: sed aliud ceperunt colloquium inter se ad festum Sancti Michaelis inter Turronim et Ambasium, eo pacto, quod rex [Angliæ][1] iret interim cum suo exercitu in Pictaviam ad debellandum Ricardum filium suum. Et ipsi juraverunt, quod nec rex Franciæ [nec][2] juvenis rex, nec aliquis ex parte illorum aliquem succursum faceret prædicto Ricardo. Et cum venisset in Pictaviam, Ricardus filius suus non ausus erat illum exspectare, sed fugit ab omni loco in quo erat ipse venturus; et reliquit castella et munitiones quas prius ceperat, non ausus illas retinere contra patrem suum. Et cum audiret quod rex Franciæ et juvenis rex frater suus inducias cepissent a patre suo, et illum ab illis induciis exclusissent, indignatus est inde; et venit lacrymans et cecidit in faciem suam pronus in terram, ante pedes [regis[3]] patris sui, veniam ab eo postulans. Rex vero, paterna pietate commotus, recepit eum in dilectione et pacis osculo, et sic finivit rex guerram suam in Pictavia. Facta est autem hæc concordia inter regem Angliæ et Ricardum filium suum in Pictavia, nono kalendas Octobris, feria secunda.

A.D. 1174.

Henry goes into Poictou against his son Richard.

Sept. 23. Richard is penitent, and submits to his father.

Benedict, i. 77.

Et inde ivit Ricardus, per consilium patris sui, ad regem Franciæ et ad regem fratrem suum ut indicaret eis quod fecerat. Et instante festo Sancti Michaelis, convenerunt ad colloquium inter Turronim et Ambasium, et in crastino Sancti Michaelis, scilicet pridie kalendas Octobris, feria secunda, juvenis rex et fratres sui per consilium regis Franciæ reddiderunt se patri suo regi Angliæ in misericordia sua; et cum eo hanc pacem subscriptam fecerunt, et eam sigillis [suis] confirmaverunt.

Sept. 29, conference between Tours and Amboise: the sons of Henry submit, Sept. 30.

" *Concordia facta inter dominum regem et filios suos.* Notum " sit omnibus tam præsentibus quam futuris, quod pax inter " dominum regem et filios suos, Henricum videlicet regem, et " Ricardum, et Gaufridum, in hunc modum Deo volente re- " formata est. Henricus rex filius regis, et fratres sui præ- " dicti, ad patrem suum, et ad servitium ejus, sicut ad dominum " suum, redierunt, liberi et absoluti ab omni juramento, et " imprisa, quam inter se vel cum aliis fecerunt contra eum vel " homines suos. Et omnes homines et barones qui a fidelitate " patris, eorum causa recesserant, clamaverunt quietos ab omni " juramento quod eis fecerant; et ita liberi et quieti ab omni " juramento, et absoluti ab omni conventione quam eis fecerant, " in hominium et ligantiam domini regis redierunt. Et do- " minus rex debet rehabere, ipse et homines sui et barones

Treaty between king Henry and his sons.

The conspiracy is dissolved, and the partizans of the princes released from their oaths.

Both parties are to hold what they

[1] *Angliæ*] om. C., M.
[2] *nec*] om. C., M.
[3] *regis*] om. C., M.

A.D. 1174. Sept. 30. held fifteen days before the war broke out.

" sui, omnes terras [suas], et castella sua, quæ habuerunt quin- Benedict, i. 77.
" decim [1] diebus antequam filii sui recederent ab eo. Similiter
" barones et homines sui qui recesserunt ab eo, et secuti sunt
" filios suos, debent rehabere terras suas quas habuerunt quin-
" decim diebus antequam ipsi ab eo recederent. Et dominus
" rex remisit omnem malitiam baronibus et hominibus suis qui
" recesserunt ab eo, ita quod propter hoc nullum malum eis
" faciet, quamdiu fideliter ei servient, sicut ligio domino suo.
" Et rex ejus filius similiter perdonavit omnibus, tam clericis,
" quam laicis omnem malitiam, qui cum patre suo fuerunt,
" et adsecuravit in manu domini regis patris sui, quod illis
" qui ei servierunt nec malum nec damnum aliquod hac de
" causa faciet vel perquiret in tota vita sua. Et dominus Benedict, i. 78.
" rex per hanc conventionem donat regi filio suo duo castella
" in Normannia idonea, ad voluntatem patris ipsius, et singulis
" annis xv. millia librarum Andegavensium. Et Ricardo filio
" suo in Pictavia, duo receptacula idonea unde regi damnum
" non possit provenire, et medietatem reddituum Pictaviæ in
" denariis. Gaufrido vero filio suo dat in Britannia in dena-
" riis, medietatem maritagii filiæ comitis Conani, quam ducere
" debet in uxorem. Et postquam concessione Romanæ eccle-
" siæ eam in uxorem duxerit, habebit omnes redditus illius
" maritagii, sicut continetur in carta comitis Conani. Pri-
" sones vero qui cum domino rege finem fecerunt, ante pacem
" factam cum domino rege, videlicet rex Scotiæ et comites
" Leycestriæ et Cestriæ et Radulfus de Fulgeriis, et obsi-
" des eorum, et obsides aliorum prisonum quos prius habu-
" erat, sint extra conventionem istam: alii autem prisones ex
" utraque parte liberari debent, ita videlicet, quod dominus
" rex obsides habere debet de prisonibus suis de quibus habere
" voluerit, et qui dare poterunt, et de aliis habebit securi-
" tatem per fidem et sacramentum suum et amicorum suorum.
" Castella vero quæ firmata sunt vel inforciata postquam
" guerra incepit in terra domini regis, pro voluntate sua
" debent redigi ad illum statum quo fuerunt xv.[2] diebus
" ante guerram. Præterea sciendum est quod rex Henricus,
" filius domini regis, concessit domino regi patri suo, se
" quam firmiter observaturum omnes donationes eleemosyna-
" rum quas dederat vel daturus erat de terris suis, et dona-
" tiones terrarum quas dederat vel daturus erat hominibus
" suis, pro servitio suo. Concessit etiam se firmiter obser-
" vaturum et inconcusse donationem, quam dominus rex pater
" suus fecit Johanni fratri suo; videlicet mille libratas

The two kings forgive all their enemies.

The elder gives to the younger two castles in Normandy, to Richard two in Poictou, and to Geoffrey half the marriage of the heiress of Britany, with money payments.

The king of Scotland and earls of Leicester and Chester excluded from this treaty.

Castles to be put in statu quo ante bellum.

The younger Henry allows the provision to be made for John; viz., Nottingham, Marlborough, and estates in Normandy, Anjou,

[1] *quindecim*] x., C. | [2] *xv.*] x., C., M.

Benedict, i. 78.

" redditum in Anglia de dominio suo et escaetis suis ad " voluntatem suam, et pertinentiis suis, et castellum de " Notingham cum comitatu, et castellum de Marleberga " cum pertinentiis suis: et in Normannia mille libratas " redditum Andegavensium; et duo castella in Normannia " ad voluntatem patris; et in Andegavia, et in terra quæ " fuit comitis Andegaviæ mille libratas redditum Andega- " vensium; et castellum unum in Andegavia, et unum cas- " tellum in Turonica, et unum castellum in Cenomannia. A.D. 1174. Sept. 30. Touraine, and Maine.

Benedict, i. 79.

" Concessum est autem a domino rege, pro amore filii sui, " quod omnes illi qui recesserunt ab eo post filium suum, et " in recessu suo forisfecerunt in terra domini regis, ad " pacem ejus revertantur; ita quod de catallis quæ aspor- " taverunt in recessu suo non respondeant: de morte vero vel " proditione, [vel perditione][1] alicujus membri respondeant, " secundum judicium et consuetudinem terræ. Qui autem " ante guerram quacunque de causa aufugerint, et ad servi- " tium filii sui venerunt, pro amore filii sui ad pacem rever- " tantur, si vadium et plegium dederint standi judicio de hiis " quæ ante guerram forisfecerunt; illi autem qui in placito " erant quando recesserunt ad filium suum, ad pacem rever- " tantur, ita quod in eo statu placita sua sint, in quo erant " quando recesserunt. Hanc conventionem tenendam firmiter " ex parte sua assecuravit Henricus rex filius domini regis, " in manu domini regis patris sui. Præterea assecuravit " Henricus rex filius domini regis et fratres sui, quod a " domino rege patre suo nunquam amplius exigent dona- " tionem ultra præscriptam et determinatam, contra volun- " tatem et beneplacitum domini regis patris sui: et quod " neque se neque servitia sua patri suo subtrahent. Ricardus " vero et Gaufridus filii ejus devenerunt homines ejus de hiis " quæ concessit et dedit eis. Cum autem filius [ejus] Henricus " hominium ei facere voluisset, noluit dominus rex recipere, " quia rex erat, sed securitatem recepit ab eo." Arrangements about forfeitures. The father accepts the homage of Richard and Geoffrey, but excuses that of Henry as being a king.

Interim Huthredus et Gilbertus filii Feregus,[2] contendentes uter illorum dominus alterius esse deberet et habere dominium super Galwalenses;[3] magnum odium inter se habuerunt; ita quod uterque illorum alteri insidiabatur ad interficiendum. Et procedente tempore, Gilbertus, filius Feregus, homines suos congregavit, et cum eis consilium iniit, ut Huthredus frater suus caperetur et occideretur; et statuto tempore con- Hutred and Gilbert, sons of Fergus, quarrel about the government of Galloway.

[1] *vel perditione*] om. C., M.
[2] *Feregus*] Ferregus, M., Bened.
[3] *Galwalenses*] Gualenses, C., *passim*.

A.D. 1174. Malcolm, son of Gilbert, seizes and mutilates Hutred.

venerunt ut eum caperent et occiderent. Et venit Maucolumb, filius Gilberti filii Feregus, et obsedit insulam de . . . in qua Huthredus frater patris sui et consanguineus Henrici regis Angliæ, filii Matildis imperatricis, morabatur, et eum cepit, et mittens carnifices suos, præcepit ut oculos ei eriperent, et testiculos et linguam absciderent; et ita factum est. Et relicto illo semimortuo, abierunt, et ipse paulo post vitam finivit. Benedict, i. 80.

The king of England sends Roger of Hoveden to Robert de Vaux, to persuade Hutred and Gilbert to submit to him.

Dumque hæc fierent, dominus rex misit in Angliam unum de clericis suis, Rogerum de Hovedene nomine, ad Robertum de Vallis, ut illi duo Huthredum et Gilbertum, filios Feregus, convenirent, et allicerent eos ad servitium ejus. Cumque venissent circa festum Sancti Clementis ad colloquium inter ipsos et Gilbertum filium Feregus, ipse Gilbertus et cæteri Galwalenses obtulerunt eis, ad opus regis, duo millia marcarum argenti, et quingentas vaccas et quingentos porcos de redditu per annum, hac conditione, quod rex eos in manu sua reciperet, et a servitute regis Scotiæ eriperet. Sed prædicti nuncii regis Angliæ noluerunt facere hunc finem cum Galwalensibus, donec locuti fuissent cum rege. Et cum indicatum esset regi qualiter Huthredus, filius Feregus, consanguineus suus interficeretur, noluit cum Galwalensibus pacem aliquam facere.

Gilbert proposes terms of submission and protection, Nov. 23, which Henry refuses.

Consecration of four bishops at Canterbury.

Eodem anno, Ricardus Cantuariensis archiepiscopus consecravit in Anglia, apud Cantuariam, Ricardum episcopum Wintoniensem, Robertum Foliot Herefordensem, Gaufridum Ridel Elensem, et Johannem Cicestrensem episcopos. Et post illorum consecrationem prænominatus Cantuariensis archiepiscopus ivit per episcopatus et abbatias suæ diocesis, tanquam legatus et primas totius Angliæ; et ducens secum multos homines et equos, magnum gravamen intulit domibus religiosorum. Pervenit autem usque[1] Gloucestriam, et ibi implacitavit clericos et officiales Rogeri Eboracensis archiepiscopi, et illos ab omni ecclesiastico ingressu suspendit, pro eo quod ipsi nolebant facere ei eandem obedientiam quam cæteri clerici suæ diocesis sibi fecerunt. Unde magna discordia est inter ipsum et Eboracensem archiepiscopum.

Archbishop Richard holds a legatine visitation, and suspends the archbishop of York's officials at Gloucester.

Benedict, i. 81.

Canterbury cathedral burnt.

Eodem[2] anno vehemens ignis invasit villam Cantuariensem, et eam combussit, et fere omnes ecclesias villæ illius, et ecclesiam Sanctæ Trinitatis quæ in ea est penitus combussit.

Bishop of Norwich dies.

Eodem anno obiit Willelmus Turbe,[3] Norwicensis episcopus.

---

[1] *usque*] om. C., M.

[2] *Eodem*] Et, præf. M.

[3] *Turbe*] Turke, C., M.

MCLXXV. A.D. 1175.

Benedict, i. 81.

Anno ab Incarnatione Domini M°C°LXX°V°., Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam in Natale Domini apud Argentonnium in Normannia, et profectus est inde in Andegaviam, et munivit castella sua Pictaviæ cum custodibus. Et postea misit Ricardum filium suum in Pictaviam, et præcepit, quod castella comitum et baronum Pictaviæ quæ forciata fuerunt contra eum redigerentur ad eum statum quo fuerunt quindecim diebus ante guerram; et ut quædam illorum penitus subverterentur. Et mandavit ballivis suis Pictaviæ quod invenirent prædicto Ricardo filio suo necessaria, et præcepit quod omnis exercitus Pictaviæ esset ad voluntatem filii sui, et cum eo iret quo vellet, salva fidelitate sua. In Purificatione Sanctæ Mariæ fuit dominus rex, et rex filius suus cum eo, apud Cenomannum; et inde venerunt ipsi duo in Normanniam.

Henry keeps the Christmas of 1174–5 at Argentan.

He sends his son Richard to reduce Poictou.

He orders the Poictevins to obey Richard.

February 2. The two Henries at Le Mans.

Et in festo Sancti Mathiæ apostoli habuerunt colloquium apud Gizorcium cum rege Franciæ.

Feb. 24. Conference at Gisors, with Lewis.

Benedict, i. 82.

Et inde recesserunt transfretaturi in Angliam, et in capite jejunii venerunt Rotomagum. Et dominus rex, dimisso ibi rege filio [suo], ivit in Andegaviam, et munivit castella sua custodibus et victu. Et præcepit, quod castella quæ contra eum inforciata fuerunt redigerentur ad eum statum in quo fuerant quindecim diebus ante guerram; quædam vero illorum præcepit omnino destrui.

Feb. 26. The two Henries at Rouen; the elder king goes thence into Anjou.

Post mediam vero Quadragesimam rediit dominus rex in Normanniam; et cum venisset Cadomum, mandavit regi filio suo, qui interim moram fecerat apud Rotomagum, ut cum festinatione veniret ad eum ad transfretandum secum in Angliam. Ipse vero ad patrem suum venire noluit, sed mandavit ei, quod nollet transfretare in Angliam. Veniebant enim ad eum frequenter apud Rotomagum nuncii regis Franciæ, qui dehortabantur eum transfretare in Angliam, et dixerunt ei quod si pater ejus eum in Anglia teneret, eum in carcere poneret. Et ipse adhuc cereus erat in vitium flecti, nec ausus erat ad dominum suum regem venire. Dominus tamen rex iterum et iterum nuncios suos misit ad filium suum, et tandem adeo animi sui motum blandis et lenibus emollivit, quod ipse relicto hostilitatis errore, ad voluntatem patris [sui] rediit, et venit apud Burum ad eum; et ibi coram Rotomagensi archiepiscopo et Henrico Bajocensi episcopo, et comite Willelmo de Mandevilla, et Ricardo de Humez constabulario, et aliis quampluribus familiaribus domini [regis], procidit pronus in terram ad pedes domini regis patris sui, cum lacrymis postulans ut ab eo homagium et ligantiam reciperet,

After March 23. The elder king returns to Caen;

the younger Henry refuses to go to England with his father.

Horace, Art. Poet. 163.

Henry returns to his father, and is forgiven at Bur. (April 1. *Diceto*, 585.)

A.D. 1175. sicut fecerat a fratribus suis, et subjunxit, quod si rex homagium suum recipere nollet, non posset credere quod eum diligeret. Tandem vero, dominus rex pietate commotus et prece circumstantium, hominium et ligantiam[1] ab eo cepit. Et hiis gestis, dominus rex misit eum ad regem Franciæ ad loquendum cum eo; et ipse interim ivit ad Valones, et ibi moram fecit per aliquot dies; et inde ivit usque Cæsarisburgum;[2] et ibi in ipsa vigilia Paschæ, venit ad eum rex filius suus rediens a rege Franciæ; et ibi sollemne festum Paschale cum magno gaudio tenuerunt. Benedict, i. 83.

April 13. The two Henries keep Easter at Cherbourg.

Geoffrey sent into Britany.

Ante Pascha vero dominus rex misit Gaufridum filium suum [in Britanniam], et præcepit ut castella quæ contra eum fuerunt, subverterentur et destruerentur.

Philip, count of Flanders, takes the cross, April 11; and visits the king in Normandy, April 22, at Caen.

The count of Flanders reconciled.

Die autem Veneris Passionis Domini, Philippus comes Flandriæ crucem accepit in propria persona, proxima æstate Jerosolimam iturus. Et die Martis proxima post clausum Pascha, venit in Normanniam, ad loquendum cum domino rege et cum rege filio suo. Ipsi vero cum audissent ejus adventum, occurrerunt ei apud Cadomum; et ibi dominus rex et filius suus confirmaverunt prædicto comiti, cartis suis, redditum quem ei dederant in Anglia, scilicet [mille][3] marcas argenti recipiendas ad scaccarium Angliæ. Et pro hac confirmatione, prædictus comes clamavit juvenem regem quietum de sua promissione quam ei fecerat et carta sua confirmaverat pro hominio suo; et cartam juvenis regis quam inde habuit, tradidit in manu domini regis. Et sic post magnos honores quos rex ei ibidem fecerat, ipse comes, accepta a regibus licentia, rediit in terram suam.

May 9. The king crosses over into England.

Et reges ipsi venerunt usque ad Barbefluctum ut transfretarent in Angliam; et ascensis navibus suis apud Barbefluctum, applicuerunt in Angliam apud Portesmutam, vii^mo^ idus Maii, feria sexta. Et venientes Londonias, invenerunt ibi Ricardum Cantuariensem archiepiscopum et suffraganeos suos, volentes ibi concilium celebrare. Celebravit itaque prædictus Cantuariensis archiepiscopus concilium apud Lundonias in Westmonasterio coram prædictis regibus et assensu et voluntate eorum, die Dominica proxima [ante] Ascensionem Domini, scilicet xv^o^. kalendas Junii. Huic autem concilio interfuerunt suffraganei prædicti archiepiscopi, scilicet Walterus Roffensis Benedict, i. 84.

Council at Westminster, May 18.

[1] *hominium et ligantiam*] Altered by erasure to *hominum ligantiam*, M.

[2] *Cæsarisburgum*] Cerarisburgum, C., M., following the Julius MS. of Benedict.

[3] *mille*] om. C. M.; omitted also in the Julius MS. of Benedict; supplied from the Chronicle of Brompton.

Benedict, i. 84.

episcopus, Gilbertus Londoniensis, Ricardus Wintoniensis, Jocelinus Salesbiriensis, Gaufridus Elyensis, Rogerus Wygornensis, Reginaldus Batoniensis, Robertus Herefordensis, Bartholomæus Exoniensis, Cestrensis, Cicestrensis episcopi,[1] et David[2] de Sancto David in Wallia, et abbas Sancti Albani, abbas Sancti Edmundi, abbas Rameseiæ, abbas Boxeleye. A.D. 1175.

Et coram prænominatis episcopis et abbatibus, Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, in eminentiori loco sedens, hæc verba in medio proferens ait; "Ideo in ecclesia Dei, secundum "consuetudinem [patrum] antiquam concilia congregantur, ut "hii qui constituti sunt in eminentiori cura pastorali, vitam "subditorum de communi consilio regularibus institutis in- "forment, et enormitates quæ pullulant incessanter, consul- "tiore censura compescant. Nos itaque potius inhærentes "orthodoxorum regulis patrum, quam aliquid de novo sta- "tuentes, quædam certa capitula dignum duximus in medium "promulganda, quæ universis provincialibus nostris firmiter "et inviolabiliter observanda injungimus. Omnes enim sa- "crorum censemus canonum transgressores, qui statutis hujus "sacrosanctæ synodi præsumpserint contraire. May 18. Archbishop Richard promulgates canons.

Benedict, i. 85.

"*Ex decretali epistola Alexandri papæ III^tii^. ad Rogerum Wy- "gorniensem episcopum.*[3]

Gilb. Foliot, ep. cccIxviii.

"Si quis sacerdos vel clericus in sacris ordinibus constitu- "tus, ecclesiam vel ecclesiasticum beneficium habens, etc.[4] Against fornication and marriage of the clergy.

"*Item per eundem.*

"Si qui vero infra subdiaconatum constituti, matrimonium "contraxerint, ab uxoribus, etc.[5]

---

[1] *episcopi*] MS. M., following the Julius MS. of Benedict, gives *episcopus* in each case after the territorial designation.

[2] *et David*] Not so given in M. nor in the Julius MS. of Benedict. David Fitz Gerald was the bishop of S. David's in question.

[3] This is the first place in which any retrenchment or omission of important details, except lists of names, occurs in Walter of Coventry's MS. In this case the omitted passages are supplied in the notes, from MS. M., which throughout follows the Julius MS. of Benedict.

[4] *habens, etc.*] "publice fornicariam habeat, et semel, et secundo et tertio "commonitus fornicariam suam non dimiserit, et a se prorsus non expule- "rit, sed potius in immunditia sua duxerit persistendum, omni officio et "beneficio ecclesiastico spolietur." M.

[5] *uxoribus, etc.*] "nisi de communi consensu ad religionem transire voluc- "rint, et ibi in servitio Dei vigilanter permanere, nullatenus separentur, sed "cum uxoribus viventes ecclesiastica beneficia nullo modo percipiant. Qui

A.D. 1175. May 18.

" *Ex Concilio Cartaginensi III.* Benedict, i. 85.

Against priests haunting taverns.

" Clerici in sacris ordinibus constituti, edendi vel bibendi " causa, tabernas non ingrediantur nec publicis, etc.[1] Conc. Carthag. III. (A.D. 397), canon. 27.

" *Ex Concilio Toletano III.*

Clergy not to meddle with causes perilling life or limb.

" Hiis qui in sacris ordinibus sunt constituti, judicium san- " guinis agitare non licet. Unde, etc.[2] Conc. Tolet. XI., A.D. 675, c. 6.

" *Ex Concilio Agathensi.* Benedict, i. 86.

Clergy to be well shorn and dressed.

" Clerici qui comam nutriunt, ab archidiaconis etiam inviti " tondeantur. Vestimentis etiam vel calceamentis, etc.[3] Conc. Agath. (A.D. 506), canon. 20.

" *Ex diversis Decretis, Urbani, Innocentii; et Conciliis Calce-* " *donensi et Cartaginensi.*

Irregular ordinations by strange bishops to be invalid.

" Quia clerici quidam desperantes ab episcopis suis ordi- " nari, vel propter imperitiam, vel vitæ incontinentiam, vel " nativitatis conditionem, aut tituli defectum, etc.[4] Cf. I. Decr., dist. lxxi.

Item per eundem.

" Episcopum quoque nostræ jurisdictionis, qui talem sciens " et prudens ordinaverit, etc.[5]

" autem in subdiaconatu vel supra ad matrimonia convolaverint, mulieres " etiam invitas et renitentes relinquant. Decrevimus etiam ejusdem epi- " stolæ auctoritate, ne filii sacerdotum in paternis ecclesiis personæ amodo " instituantur; nec eas qualibet occasione, media non intercedente persona, " optineant." M.

[1] *publicis, etc.*] " potationibus intersint, nisi peregrinationis necessitate " compulsi. Si quis vero tale quid fecerit, aut cesset aut deponatur." M.

[2] *Unde, etc.*] " prohibemus ne aut per se membrorum truncationes faciant, " aut inferendas judicent. Quod si quis tale fecerit, concessi ordinis " privetur officio et loco. Inhibemus etiam sub interminatione anathe- " matis, ne quis sacerdos habeat vicecomitatum aut sæcularis præpositi " officium." M.

[3] *calceamentis, etc.*] " nisi quæ honestatem et religionem deceant, eis uti " non licet. Si quis autem contra hoc facere præsumpserit, et commonitus " emendare noluerit, excommunicationi subjaceat." M.

[4] *defectum, etc.*] " aut ætatem minorem, extra provinciam suam, interdum " etiam a transmarinis episcopis ordinantur, vel ordinatos se mentiuntur, " ignota sigilla episcopis suis deferentes, statuimus talium ordinationem " irritam esse habendam, sub interminationem anathematis inhibentes ne a " quoquam ad officii sui executionem suscipiantur." M.

[5] *ordinaverit, etc.*] " vel susceperit, ab illius ordinis collatione, ad quem " eum ordinavit vel suscepit, usque ad condignam satisfactionem, se nove- " rit esse suspensum." M.

" *Item.* A.D. 1175. May 18.

Benedict, i. 86. Cf. Decr. Greg. IX., lib. iii. tit. xlix. c. 5. " Cum ecclesia Dei, secundum Ewangelicam veritatem, do- " mus orationis esse debeat, et non spelunca, etc.[1] Secular causes not to be tried in churches or church-yards.

" *Ex Concilio Triburiensi.*[2]

II. Decr., caus. i. qu. i. c. 105. " Dictum est solere in quibusdam locis pro perceptione " chrismatis nummos dari, similiter pro baptismo, etc.[3] Against selling holy ordinances.

" *Ex decreto Urbani papæ.*

Benedict, i. 87. II. Decr., caus. i. qu. ii. c. 3. " Nullus prælatus in recipiendo monacho vel canonico vel " sanctimoniali, pretium sumere vel exigere, etc.[4] Monks not to be received for payment.

" *Decretum novum.*

" Nulli liceat ecclesiam nomine dotalicii ad aliquem trans- " ferri, vel pro præsentatione alicujus personæ pecuniam, " etc.[5] Money not to be taken for presentations.

" *Ex decretis diversorum Patrum.*

Cf. I. Decr., dist. lxxxviii. " Secundum instituta patrum nostrorum, sub interminatione " anathematis prohibemus, ne monachi, etc.[6] Clergy not to trade or farm.

---

[1] *spelunca, etc.*] " latronum et sanguinis forum ; sæculares causas in " quibus agitur de sanguinis effusione, vel de pœna corporali, in ecclesiis " vel in cimiteriis agitari sub interminatione anathematis prohibemus. " Absurde enim est et crudele, ibi sanguinis judicium exerceri, ubi et reis " constituta est tutela refugii." M.

[2] *Triburiensi*] Tiburiensi, M.

[3] *baptismo, etc.*] " et communione. Hoc Simoniacæ hæresis esse, detes- " tata est sancta synodus, et anathematizavit. Statuimus ergo, ut de " cætero nec pro ordinatione, nec pro crismate, nec pro baptismo, nec pro " extrema unctione, nec pro sepultura, nec pro communione, nec pro de- " dicatione quicquam exigatur, sed gratis dona Christi gratuita dispen- " satione donentur. Si quis contra hoc facere præsumpserit, anathema " sit." M.

[4] *exigere, etc.*] " ab iis qui ad conversationem veniunt, aliqua pacti occa- " sione præsumat. Si quis autem hoc fecerit, anathema sit." M.

[5] *pecuniam, etc.*] " vel aliquod emolumentum, pacto interveniente, reci- " pere. Quod si quis fecerit, et inde in jure vel confessus vel convictus " fuerit, ipsum, tam regia quam nostra freti auctoritate, patrocinio ejusdem " ecclesiæ in perpetuum privari statuimus." M.

[6] *monachi, etc.*] " vel clerici, causa lucri negotientur ; et ne monachi a " clericis vel laicis firmas teneant ; neque laici ecclesiastica beneficia " suscipiant ad firmas." M.

" *Ex Concilio Meldensi.*

A.D. 1175. May 18. Clergy not to wear arms.

" Quicunque ex clero videntur esse, arma non sumant, nec " armati incedant, sed professionis suæ vocabulum religionis " moribus et religioso, etc.[1]

Benedict, i. 87. Conc. Meld., A.D. 845, c. xxxvii.

" *Ex decreto Alexandri papæ III. Nortwicensi episcopo misso.*

Vicars not to set themselves up against the parsons.

" Illud etiam de vicariis, qui personis fide et juramento " obligati sunt, duximus statuendum, quod si, fide, etc.[2]

Cf. Decr. Greg. IX., lib. v. t. xxi. c. 6.

" *Ex Concilio Rothomagensi.*

Tithes to be paid under pain of anathema.

" Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de fructibus " arborum, sive de aliis fructibus, Domini sunt, etc.[3]

Benedict, i. 88. II. Decr., caus. xvi. qu. vii. c. 5.

" *Item per eundem.*[4]

Chicanery and rash litigation to be restrained by condemning in costs.

" Calumniam et audaciam temere litigantium condemnando " in expensas, et alio, etc.[5]

Cf. Conc. Later. (A.D. 1179), app. pt. iii. c. 2.

" *Ex decreto Pelagii papæ.*

The number of proper prefaces in the ordinary of the mass restricted.

" Invenimus tantum decem præfationes in sacro catalogo " reperiendas; unam in Albis Paschalibus, etc.[6]

III. Decr., dist. i. c. 71.

---

[1] *religioso, etc.*] "habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam " sacrorum canonum contemptores et ecclesiasticæ auctoritatis profanatores, proprii gradus amissione mulctentur; quia non possunt simul Deo " et sæculo militare." M.

[2] *fide, etc.*] "vel sacramenti religione contempta, personatum sibi falso " assumentes, contra personas se erexerint, super hoc in jure vel confessi " vel convicti fuerint, de cætero in eodem episcopatu ad officii sui executionem non admittantur." M.

[3] *Domini sunt, etc.*] "et Illi sanctificantur. Sed quia multi modo inveniuntur decimas dare nolentes, statuimus ut juxta domini papæ præceptum admoneantur semel, secundo et tertio, ut de grano, de vino, " de fructibus arborum et de fœtibus animalium, et de lana, et de agnis, " et de caseis et lino et canabe, et de reliquis quæ annuatim renovantur, " decimas integre persolvant; quod si commoniti non emendaverint, anathemati se noverint subjacere." M.

[4] *Item per eundem*] om. M.

[5] *et alio, etc.*] " multiplici remedio, imperialis sanctio compescat. Quoniam igitur hoc sacris institutis consonare dinoscitur, præcipimus, ut " de cætero in causis pecuniariis, quæ inter clericos agitabuntur, victus " victori condemnetur in expensis. Qui autem solvendo non fuerit, eum " in arbitrio episcopi sui puniendum relinquo." M.

[6] *Paschalibus, etc.*] " *Et Te quidem omni tempore.* Secundam in die " Ascensionis, *Qui post resurrectionem.* Tertiam in Pentecoste, *Qui* " *ascendens super omnes cœlos.* Quartam de Natali Domini, *Quia per*

"*Ex decreto Julii papæ.* A.D. 1175. May 18.

Benedict, i. 89. III. Decr., dist. ii. c. 7. "Inhibemus ne quis quasi pro complemento Communionis "intinctam alicui Eucharistiam tradat, etc.[1] The consecrated bread not to be dipped in the wine.

"*Ex Concilio Remensi.*

Cf. III. Decr., dist. i. c. 45. "Præcipimus, ne consecretur Eucharistia, nisi in calice aureo "vel argenteo; et ne stagneum, etc.[2] Tin chalices forbidden.

"*Ex decretis Ormisdæ papæ.*

II. Decr., caus. xxx. qu. v. c. 2. "Nullus fidelis, cujuscunque conditionis sit, occulte nuptias "faciat; sed benedictione accepta a sacerdote, etc.[3] Secret marriages forbidden.

"*Ex decretis Nicholai papæ.*

II. Decr., caus. xxx. qu. ii. c. 1. "Ubi non est consensus utriusque non est conjugium. Ergo "qui pueris dant puellas in cunabulis, etc.[4] Children not to be married, except for sake of peace.

Calumnia inter archiepiscopos crucis portandæ.

In hoc autem concilio clerici Rogeri Eboracensis archiepiscopi calumniati fuerunt jus Eboracensis ecclesiæ de cruce portanda in diocesi Cantuariensis ecclesiæ. Præterea calumniati sunt ibidem, ex parte Eboracensis archiepiscopi, episcopa- The archbishop of York claims to carry his cross in the province of

---

"*Incarnati Verbi mysterium.* Quintam de apparitione Domini, *Quia cum* "*Unigenitus.* Sextam de apostolis, *Et Te, Domine, suppliciter.* Septi- "mam de Sancta Trinitate, *Qui cum Unigenito.* Octavam de Cruce, "*Qui salutem humani generis.* Nonam de jejunio Quadragesimali tan- "tummodo dicendam (dicebam, MS. M.), *Qui corporali jejunio.* Decimam "de Beata Virgine, *Et Te in veneratione Beatæ Mariæ.* Hujus igitur "decreti et domini papæ Alexandri auctoritate, districte præcipimus, ne "quis præfatis præfationibus aliquam omnino præsumat adicere." M.

[1] *tradat, etc.*] "Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non "legimus, excepto illo tantum discipulo quem intincta buccella Magistri "proditorem ostenderit, non quæ sacramenti hujus institutionem signa- "ret." M.

[2] *stagneum, etc.*] "calicem aliquis episcopus amodo benedicat interdici- "mus." M.

[3] *sacerdote, etc.*] "publice nubat in Domino. Si quis ergo sacerdos "aliquos occulte conjunxisse inventus fuerit, triennio ab officio suspenda- "tur." M.

[4] *cunabulis, etc.*] "nihil faciunt, nisi uterque puerorum, postquam vene- "rint ad tempus discretionis, consentiat. Hujus igitur decreti auctori- "tate inhibemus ne de cætero aliqui, quorum uterque vel alter ad "ætatem legibus constitutam et canonibus determinatam non pervenit, "conjungantur, nisi forte aliquando urgente necessitate interveniente pro "bono pacis conjunctio talis toleretur." M.

A.D. 1175. May 18. Canterbury, and the supremacy in four dioceses; and appeals archbishop Richard to Rome for his conduct at Gloucester.

tum Lincolniensem, et episcopatum Cestrensem, et episcopatum Wigornensem, et episcopatum Herefordensem, de jure pertinere debere ad metropolitanam Eboracensium ecclesiam; et super hoc prædictum Cantuariensem archiepiscopum appellaverunt ad Romani pontificis præsentiam. Præterea appellaverunt ipsum Cantuariensem archiepiscopum ad Romanum pontificem, super injuria et anathematis sententia, quam intulit clericis Eboracensis archiepiscopi, qui per eum ministraverunt in ecclesia Sancti Oswaldi de Gloucestria, pro eo quod ad illum venire nolebant ad ipsius summonitionem, sicut clerici diocesis suæ fecerunt. Ipso autem in concilio clerici ecclesiæ Sancti Asafi petierunt a Cantuariensi archiepiscopo, ut in vi obedientiæ præciperet Godefrido, episcopo ecclesiæ de Sancto Asaph, ad sedem ecclesiæ suæ redire cui præfuit pontificali potentia,[1] vel ut prædictus archiepiscopus alium episcopum loco ipsius Godefridi institueret. Ipse enim Godefridus deseruit episcopatum suum, paupertate et Walensium infestatione compulsus; veniensque in Angliam, a Christianissimo rege Henrico benigne et honorifice susceptus est. Et tradidit ei rex abbatiam Abbendoniæ vacantem in custodia, donec ad sedem propriam liberum haberet regressum. Itaque præfatus Cantuariensis archiepiscopus in ipso concilio, ad instantiam prænominatorum clericorum, et admonitione Alexandri summi pontificis, necnon et venerabilium coepiscoporum suorum consilio, convenit jam dictum Godefridum, ut in vi obedientiæ ad sedem propriam rediret, vel curam pastoralem, quæ sibi fuerat commissa, in manu ipsius libere et absolute resignaret. Ipse vero Godefridus sperans quod abbatia de Abbendonia, quæ tradita fuerat ei ad custodiendum, remanere sibi posset; episcopatum suum, nullo cogente, resignavit in manu Cantuariensis archiepiscopi; et tradidit sibi annulum suum, et baculum pastoralem; et ipse Cantuariensis privavit eum concessi ordinis dignitate et loco, et statuit loco ipsius et consecravit magistrum Adam ad episcopatum Sancti Asaph.

Benedict, i. 90.

The clergy of St. Asaph pray that their bishop may be forced into residence: he is now administering Abingdon abbey.

The bishop resigns his see rather than return, and is deprived.

Benedict, i. 91.

Et sic finito concilio, dominus rex, et cum eo rex filius suus, arripuerunt iter suum in peregrinatione ad beatum Thomam Cantuariensem martyrem. Et inde redeuntes, tenuerunt curiam et festum regium in ipsa die Pentecostes apud Radingges. Et inde misit rex unum de clericis suis, Rogerum de Hovedene nomine, ad ecclesiam Nordwyzcensem quæ tunc vacabat, defuncto pastore suo, et ad abbatias quæ tunc vacabant per Angliam cum litteris suis; significans priori et conventui domorum vacantium, quod ipse prior cum quinque vel

After a pilgrimage to Canterbury (May 28. *Diceto*, 585) the kings keep Whitsuntide, June 1, at Reading.

Roger Hoveden sent to summon the clergy of

[1] *potentia*] præsentia, M.

Benedict, i. 91.

pluribus de discretioribus et sapientioribus domus suæ, qui ad hoc sufficerent, veniret apud Oxenfordam in Nativitate Beati Johannis Baptistæ, obviam ei et domino Cantuariensi, ad eligendum domui suæ pastorem necessarium. Et præcepit, quod unusquisque prior secum afferret litteras conventus, ut cæteri, qui domi essent, ratum haberent quicquid ille et illi, qui cum eo venissent, facerent. Similiter Cantuariensis archiepiscopus scripsit eisdem domibus, ut prior et cum eo quinque vel plures de sapientioribus et discretioribus, venirent sibi obviam et domino regi, ut supradictum est, cum litteris conventus, ad eligendum sibi pastorem. Et ipse misit magistrum Robertum de Hinglesham, clericum suum, per supradictas abbatias, cum prænominato clerico regis. Erant autem tunc temporis duodecim abbatiæ vacantes per Angliam in Cantuariensi diocesi, quarum nomina hæc sunt; et præterea episcopatus Nordwyzcensis; abbatia [1] de Abbendonia, de Grimesby, de Croylande, de Tornay, de Hulmo, de Westmonasterio, de Sancto Augustino Cantuariensi, de Bello, de Hida Wintoniæ, de Abbotesbiria, abbatia de Michennia, et aliæ quædam.

A.D. 1175. June. the vacant churches to Oxford on June 24, to their elections.

Archbishop Richard sends Robert of Hinglisham with him.

Benedict, i. 92.

Twelve abbacies vacant in England.

Interim rex implacitavit comitem Gloucestriæ,[2] eo quod tempore hostilitatis expulit custodes regis de turre Bristoldi, et eam in manu sua tenuit quamdiu guerra duravit. Et comes volens inde regi satisfacere, reddidit ei turrim Bristoldi. Præterea implacitavit comites et barones Angliæ de forestis et de captione venationum, et omnes posuit in misericordia sua.

The king compels the earl of Gloucester to surrender the castle of Bristol: and sues the nobility for breach of forest laws.

In festo vero Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, dominus rex et rex filius suus magnum tenuerunt concilium apud Gloucestriam, cum Reso filio Griffini et aliis regibus Walliæ. Et præcepit ibi rex omnibus hominibus suis Walliæ, Francis et Anglis, quod si aliquis Walensium contra aliquem illorum guerram moveret in terra regis, omnes unanimiter et constanti animo cum eo contra Walenses tenerent. Et hoc observandum fecit dominus rex comitem Gloucestriæ et Willelmum de Brausa, et alios barones suos illius patriæ jurare, tactis sacrosanctis Ewangeliis. Et sic circa octavas Sancti Johannis Baptistæ, venerunt ambo reges usque Wodestokam; et occurrerunt ibi eis Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et Ricardus Wintoniensis, et Reginaldus Bathoniensis, et Jocc-

Council at Gloucester, June 29. for Welsh affairs.

About July 1, a court held at Woodstock for elections.

Benedict, i. 93.

---

[1] MS. M., following Benedict, repeats the word *abbacia* before each proper name.

[2] *Gloucestriæ*] "Hic reddidit "comes Gloucestriæ domino regi "turrim Bristolliæ quam ceperat "durante guerra inter regem et "filios." M. in marg.

A.D. 1175. July. linus Saresbiriensis, et Rogerus Wygornensis, Gaufridus Eliensis, Johannes Cicestrensis, Walterus Roffensis, Bartholomæus Exoniensis, et Hugo Dunelmensis episcopi, qui illuc pro negotio suo venerat; et fere omnes abbates totius Angliæ Cantuariensis diocesis ibi convenerant; et ibidem magnum celebraverunt concilium coram prædictis regibus de pastoribus eligendis et instituendis per abbatias, quæ tunc vacabant per Angliam, et de pastore eligendo ad sedem pontificalem Nordwyzcensis ecclesiæ. Benedict, i. 93.

Geoffrey, elect of Lincoln, confirmed, and sent to Tours to study. (July 9. *Diceto*, 587.)

In eodem vero concilio confirmata est per mandatum Alexandri summi pontificis electio Gaufridi Lincolniensis episcopi.[1] Sed dominus rex pater ipsius noluit ut tunc consecraretur; quia ille infra annos ætatis erat, et nesciebat si necessarius esset ad regimen suscepti ordinis. Et misit eum rex Turonim, ut ibi scholas exerceret et disceret, donec dignus fieret tanti honoris dignitate.

The king orders that none of his enemies in the late war shall come to court, without special summons; none to come before or after sunset; none east of Severn to wear arms.

In ipso autem concilio præcepit rex publico edicto, ne aliquis de terra sua, qui contra eum fuerat tempore guerræ, veniret ad curiam nisi per mandatum ipsius: et si venisset illuc sine summonitione, caperetur tanquam hostis regis. Præcepit etiam ne quis per Angliam moraretur in curia sua ultra solis occasum; et ne quis ad curiam suam veniret ante ejus ortum. Præcepit etiam ne aliquis per Angliam arma gestaret citra Sabrinam, scilicet arcum et sagittas, et cultella cum punctis; et si quis hujusmodi arma gestaret caperetur. Sed hæc præcepta parvo tempore custodita sunt.

The murderers of Gilbert the forester imprisoned and hanged at Lichfield.

Ibidem autem ducti sunt ad eum quatuor milites[2] in vinculis, et alii multi, qui calumniati fuerant de morte Gilberti forestarii regis et sociorum ejus. Et rex fecit eos ibi incarcerari. Benedict, i. 94.

August 1. The king comes to Nottingham and sues the nobles of the county for breach of forest law.

Celebrato autem ibidem concilio, acceleravit rex ire versus Notingham; et cum venisset apud Lichefeld, audita prædictorum quatuor militum infamia, fecit eos ibidem suspendi, et socios suos cum eis. Et procedens inde venit usque Notingham in festo Sancti Petri ad Vincula, et per aliquot dies ibi moram faciens, implacitavit omnes barones et milites illius patriæ de forestis suis; et posuit omnes in misericordia sua pro capta venatione. Et hac de causa fere omnes comites et barones et milites et villanos et etiam clericos regni implacitavit; et plerosque illorum plus quam facultates suæ expetebant redemit. Tamen Ricardus de Luci, justitiarius

---

[1] *episcopi*] electi, M.

[2] *milites*] Here the Julius MS. of Benedict has "quorum nomina hæc "sunt," as if he had been about to give a list. But the words are marked for erasure, and do not appear in the later copies.

Benedict, i. 94.

Angliæ, volens eos defendere, ostendit regi breve quoddam per quod rex mandavit ei, tempore hostilitatis, dum ipse et filii sui inimicabantur, quod ipse fecisset destrui omnes forestas Angliæ et venationem capi; et etiam vivaria infringi et pisces capi; et ipse sicut ei præceptum fuerat volens mandato regis satisfacere, præcepit omnibus ut secure et sine dubio venationes caperent. Ipsi vero jam nihil timentes, venationes regis malo suo ceperunt; quia prædictum mandatum et ipsius Ricardi testimonium eis contra regis voluntatem nequaquam prodesse poterat. Et hiis ita peractis apud Notingham, rex ivit usque Eboracum.

A.D. 1175. Richard de Lucy, the justiciar, interferes in vain.

Et in festo Sancti Laurentii venit illuc; et habuit ibi [sibi] obvium Willelmum regem Scotiæ, qui secum adduxerat omnes episcopos et comites, barones et milites et francos tenentes terræ suæ a maximo usque ad minimum, ad faciendum ibi hominia et ligantias et fidelitates regi Angliæ et hæredibus suis in perpetuum, contra omnes homines, sicut convenit inter eos apud Falesiam in Normannia, antequam rex Scotiæ de ergastulo ejus exiret. Itaque congregatis omnibus in ecclesia Sancti Petri Eboraci, Willelmus rex Scotiæ præcepit episcopis, comitibus et baronibus terræ suæ facere ligantiam et fidelitates, et hominium regi Angliæ filio Matildis imperatricis, et Henrico regi filio suo; sicque factum est.[1] Et inprimis ipse rex Scotiæ et David frater ejus ibidem devenerunt homines prædicti regis de omnibus tenementis suis: et nominatim de Scotia et Galweya; et fidelitates et ligantias ei juraverunt contra omnes homines tactis sacrosanctis Evangeliis; et postea devenerunt homines regis filii sui, et fidelitates ei juraverunt, salva fidelitate patris sui. Similiter juraverunt eis fidelitates et ligantias per præceptum regis Scotiæ, eis et hæredibus suis in perpetuum tenendas, Ricardus episcopus Sancti Andreæ, Jocelinus Glascuensis, Ricardus Dunkeldensis,[2] Christianus de Galweya; Andreas de Katenessa, de Murevia[3] episcopi;[4] abbas de Kelzau, et de Malros,[5] et de Neubote abbates; et alios omnes abbates terræ suæ. Juraverunt etiam prædicti episcopi, quod si rex Scotiæ nollet tenere conventionem et finem quem fecerat cum rege Angliæ, ipsi sub interdicto ponerent ipsum et totam terram suam donec veniret

Benedict, i. 95.

Aug. 10. The king meets the king of Scotland and his nobles at York;

and receives their homage.

The king of Scotland and his brother David do homage to both the kings for Scotland and Galloway; as do their bishops and abbots.

The bishops swear to keep the king of Scotland to his allegiance,

---

[1] "Willelmus rex Scotiæ et David "frater ejus, comites et barones "totius Scotiæ, et omnis commu-"nitas, devenerunt homines regis "Henrici." M. in marg.

[2] *Dunkeldensis*] de Dunkelda, M.

[3] *de Murevia*] Simon de Thouni, episcopus de Murevia, M.

[4] *episcopi*] MS. M. repeats *episcopus* after each name.

[5] *de Malros*] et Laurentius abbas de Malros, M.

A.D. 1175. August. and to render customary obedience to the church of England.

ad beneplacitum regis Angliæ. Juraverunt etiam, quod eandem subjectionem facerent ecclesiæ Angliæ quam prædecessores sui eidem ecclesiæ facere solebant, et quam facere debent. Similiter comites et barones terræ regis Scotiæ, per præceptum illius devenerunt homines regis Angliæ et Henrici filii sui, salva fidelitate sua; et eis fidelitates et ligantias juraverunt contra omnes homines, scilicet comites Dunecanus et Danegos, et comes Waldevus; et juraverunt quod si rex Scotiæ a dicta conventione recederet, ipsi contra eum cum rege Angliæ tenerent, donec ipse ad condignam satisfactionem veniret, et ad voluntatem regis. Tunc vero coram omnibus fecit rex Angliæ legi, et sigillis regis Scotiæ et David fratris ejus confirmari conventionem subscriptam, quæ facta fuit inter ipsum et regem Scotiæ. Benedict, i. 96.

The earls and barons do homage.

Convention of Falaise between the kings of England and Scotland, arranging the above homages.

" Hæc est conventio et finis quem Willelmus rex Scotiæ
" fecit cum domino suo Henrico rege Angliæ, filio Matildis
" imperatricis. Willelmus rex Scotiæ devenit homo ligius
" domini regis contra omnem hominem, de Scotia, et de omni-
" bus aliis terris suis, et fidelitatem ei fecit, ut ligio domino
" suo, sicut alii homines sui ipsi facere solent. Similiter fecit
" homagium Henrico regi filio suo, et fidelitatem, salva fide
" domini regis patris sui. Omnes vero episcopi et abbates,
" et clerus terræ regis Scotiæ et successores sui facient
" domino regi, sicut ligio domino [suo], fidelitatem de quibus
" habere voluerit, sicut alii episcopi sui ipsi facere solent, et
" Henrico regi filio suo, et hæredibus eorum. Concessit
" autem rex Scotiæ et David frater ejus, et barones et alii
" homines sui domino regi, quod ecclesia Scotiæ talem sub-
" jectionem amodo faciet ecclesiæ Angliæ, qualem facere illi
" debet, et solebat tempore regum Angliæ prædecessorum
" suorum. Similiter, Ricardus episcopus Sancti Andreæ, et
" Ricardus episcopus de Dunkelden; et Gaufridus abbas de
" Dunfermelyn, et Herbertus[1] de Coldingham prior concesse-
" runt, quod ecclesia Angliæ etiam illud jus habeat in ecclesia
" Scotiæ quod de jure habere debet. Et quod ipsi non erunt
" contra jus ecclesiæ Angliæ, et desicut ligiam fidelitatem
" domino regi et Henrico filio suo fecerunt eos inde assecu-
" raverunt; hoc idem facient alii episcopi et clerus Scotiæ
" per conventionem inde[2] inter dominum regem, et regem
" Scotiæ et David fratrem suum et barones suos factam.
" Comites etiam, barones et alii homines de terra regis
" Scotiæ, de quibus dominus rex habere voluerit, facient ei

Benedict, i. 97.

Convention of Falaise confirmed at York.

---

[1] *Herbertus*] Hubertus, C. M. | [2] *inde*] de, C. M.

Benedict, i. 97.

" homagium contra omnem hominem et fidelitatem sicut ligio " domino suo, sicut alii homines sui ei facere solent; et Hen- " rico regi filio suo, et hæredibus suis, salva fide domini regis " patris sui. Similiter hæredes regis Scotiæ et baronum et " hominum suorum, homagium et ligantiam facient hæredibus " domini regis contra omnem hominem. Præterea rex Scotiæ " et homines sui nullum amodo fugitivum de terra domini " regis pro felonia receptabunt in Scotia vel in alia terra " sua, nisi voluerit venire ad rectum in curia domini regis, " et stare judicio curiæ; sed rex Scotiæ et homines sui, quam " citius poterunt, eum capient et reddent domino regi vel jus- " titiariis suis aut ballivis suis in Anglia. Si autem de terra " regis Scotiæ aliquis fugitivus fuerit pro felonia in Anglia, " nisi voluerit venire ad rectum in curia regis Scotiæ, vel " domini regis, et stare judicio curiæ, non receptabitur in terra " domini regis, sed liberabitur hominibus regis Scotiæ vel bal- " livis domini regis, ubi inventus fuerit. Præterea homines " domini regis habebunt terras suas quas habere solebant et " quas habere debent de domino rege, et de rege Scotiæ, et de " hominibus suis. Et homines regis Scotiæ habebunt terras " suas, quas habebant, et habere debent, de domino rege et de " hominibus suis. Pro ista vero conventione et fine firmiter " observando, domino regi et Henrico regi filio suo et hære- " dibus suis, a rege Scotiæ et hæredibus suis, liberavit rex " Scotiæ domino regi castellum de Rokesburga, et castellum " de Berewyk, et castellum de Gedeworthe, et castellum Puel- " larum, et castellum de Strivelin, in misericordia domini " regis; et ad custodienda illa castella assignabit rex Scotiæ

A.D. 1175. August. Convention of Falaise confirmed at York.

Benedict, i. 98.

" de redditu suo mensurabiliter ad voluntatem domini regis. " Præterea pro prædicta conventione et fine exsequendo, libe- " ravit rex Scotiæ domino regi David fratrem suum in obsi- " dem, et comitem Dunecan, et comites Waldevum, et Gile- " bertum, et de Danegus, et Ricardum de Morvilla consta- " bularium, et Nes filium Willelmi, et Ricardum Comyn,[1] " et Willelmum de Lindeseya,[2] et xiii. alios.[3] Quando vero " castella reddita fuerint, Willelmus rex Scotiæ et David " frater suus deliberabuntur. Comites quidem et barones

---

[1] *Comyn*] Here MS. M. has, following the Julius MS. of Benedict; "et " Walterum Corbet, et Walterum Olifardum, et Johannem de Vals."

[2] *Lindeseya*] Lindeseia, M.

[3] *et xiii. alios*] " et Philippum de Colevilla, et Philippum de Valoniis, et " Robertum Frenbert, et Robertum de Burnevilla, et Hugonem Giffard, " et Hugonem Ridel, et Walterum de Berchesleia, et Willelmum de Haia, " et Willelmum de Mortemer." M.

A.D. 1175. August. " prænominati unusquisque postquam liberaverit obsidem " suum, (scilicet filium [legitimum] qui habuerit, et alii ne- " potes suos vel propinquiores sibi hæredes,) et castellis, ut " dictum est,redditis, deliberabuntur. Præterea rex Scotiæ " et barones sui prænominati assecuraverunt, quod ipsi bona " fide et sine malo ingenio, et sine occasione, facient quod " episcopi et barones, et homines terræ suæ, qui non affuerunt " quando rex Scotiæ cum domino rege finivit, eandem ligan- " tiam et fidelitatem domino regi facient, et Henrico regi filio " suo, quam ipsi fecerunt. Et quod barones et homines, qui " non affuerunt, obsides liberabunt domino regi de quibus " habere voluerit. Præterea episcopi, comites et barones con- " ventionaverunt domino regi et Henrico filio suo, quod si " rex Scotiæ aliquo casu a fidelitate domini regis et filii sui, " et a conventione prædicta recederet; ipsi cum domino rege, " sicut cum ligio domino suo, tenebunt contra regem Scotiæ " et contra omnes homines domino regi inimicantes. Et " episcopi ponent sub interdicto terram regis Scotiæ, donec " ipse ad fidelitatem domini regis redeat. Prædictam itaque " conventionem firmiter observandam bona fide et sine malo " ingenio, domino regi et Henrico filio suo et hæredibus suis, " a Willelmo rege Scotiæ et David fratre suo, et a baronibus " suis prædictis et ab hæredibus eorum, assecuravit ipse rex " Scotiæ et David frater suus et omnes barones sui prænomi- " nati, desicut ligii homines domini regis, contra omnem " hominem; et Henrici regis filii sui, salva fidelitate domini " regis patris sui. Teste Ricardo episcopo Abrinchensi,[1] et " Johanne Sarisberiensi decano, Roberto abbate Malmesbiriæ, " R. abbate de Mountesburgo, et aliis xvi.,[2] apud Falesiam." Benedict, i. 98. Benedict, i. 99.

The king of Scotland goes to subdue Galloway.

Hiis ita gestis apud Eboracum, dominus rex dedit et concessit regi Scotiæ licentiam promovendi exercitum in Galweyam ad debellandum Gilbertum filium Fergus, pro eo quod ipse a fidelitate sua recesserat, et fratrem suum Huthredum nequiter interfecerat. Et rex Scotiæ statim cum familia sua versus Scotiam ab Eboraco recessit. Et dominus rex impla-

The king, after enforcing the

[1] *Abrinchensi*] Albrincensi, M.

[2] *et aliis xvi.*] " Hereberto archidiacono Northamptoniæ, Waltero de " Constantiis, Rogero capellano, Osberto clerico de camera, Ricardo filio " domini regis comite Pictaviæ, Gaufrido filio domini regis comite Brit- " tanniæ, comite Willelmo de Exessa, Hugone comite Cestriæ, Ricardo de " Humet constabulario, comite de Mellento, Jordano Thessun, Humfrido " de Boun, Willelmo de Curcy senescallo, Willelmo filio Aldelini senes- " callo, Alveredo de Sancto Martino senescallo, Gileberto Malet senes- " callo." M.

Benedict, i. 99.

citavit comites et barones, et etiam clericos Eboracisiræ, et etiam clericos ecclesiæ Sancti Petri Eboracensis, de forestis suis, et captione venationum. Et postea rediit dominus rex versus Londonias, et Henricus rex filius suus cum eo.

A.D. 1175. August. forest law in Yorkshire, returns to London.

Interim erat quidam miles in Flandria nomine Walterus de Fontaynis, qui velut Lucifer inter minora sidera, sic inter commilitones suos, nobili prosapia ortus, luce probitatis et scientiæ enituit. Hunc vero, cum nota esset ejus probitas, ipsa comitissa Flandriæ in amasium sibi adoptavit: adoptatum autem in sua recepit. Quod cum prædictus comes Flandriæ comperisset, prohibuit ei semel, et secundo et tertio, ne domum suam intraret. Sed ut mos est humanæ fragilitatis semper niti in vetitum, ipse hujusmodi monita parvipendebat. Unde contigit, quod cum prædictus comes et comitissa sua essent apud Sanctum Omerum, et comes simulasset se inde recessurum, comitissa nuncium quendam, secreti sui conscium, clam destinavit ad prædictum Walterum amasium suum; significans ei, comitem inde recessisse; et præcepit ut ipse sine mora ad eam veniret. Ille itaque mandatis comitissæ parere cupiens, festinanter ad eam venit in thalamo suo et ab illa familiariter receptus est. Quod cum nunciatum esset comiti, ex insperato supervenit, et invento illo in thalamo præcepit ut caperetur, et captus duceretur ad eum. Cumque coram eo venisset, et in medio stetisset, interrogavit eum comes, quid quæsivit in thalamo suo, imponens ei quod propter dedecus suum illuc venisset. Ille vero tendens in inficias in quantum potuit, contradicebat; et ut magis ei crederetur obtulit se paratum esse innocentiam suam purgare quo libuerit modo, quod propter dedecus suum illuc non venisset, sed quia comitissa pro eo miserat. Comes vero ad omnia verba hæc non respexit, nec purgationem aliquam ab eo inde recipere voluit; sed in furore iræ suæ præcepit, ut ipse fustibus cæsus interficeretur. Circuierunt ergo eum carnifices, et ligatis pedibus et manibus, cum gladiis et fustibus eum ceciderunt, et semimortuum suspenderunt per pedes, inclinato capite deorsum in quodam vilissimo cloacali foramine; et sic cloacali fœtore extinctus miserrime vitam finivit. Tunc vero Aelisinus et filii ipsius cum Jakelino de Avenis et reliqui parentes ejus, munitis castellis suis, insurrexerunt in comitem, et sic iter comitis Jerosolimitanæ [profectionis diu] impediverunt.

Story of Walter des Fontaines and the Countess of Flanders.

Benedict, i. 100.

Adultery of countess of Flanders,

discovered by the count.

Punishment of Walter des Fontaines.

Benedict, i. 101.

The count's pilgrimage delayed.

Eodem anno, Ricardus comes Pictaviæ, filius Henrici regis Angliæ, castella Pictaviæ, quæ contra patrem suum tempore hostilitatis inforciata vel retenta fuerant, per præceptum patris sui in nihilum redegit. Et circa festum Sancti Johannis Baptistæ, congregato magno exercitu, obsedit Castellonium supra

About June 24 Richard count of Poictou besieges Castillon on the

A.D. 1175. Dordogne, and takes it after two months' siege.

Agiens, quod Arnoldus de Bovilla contra eum munierat, nec ei reddere voluit. Et paratis ibi machinis suis bellicis, infra duos menses cepit illud, et xxx^a^. milites in eo cepit, et in manu sua retinuit. Benedict, i. 101.

Geoffrey subdues Britany.

Similiter Gaufridus comes Britanniæ, filius prædicti regis Angliæ, castella Britanniæ, quæ contra patrem suum firmaverat,[1] subvertit; et mala multa intulit hominibus patriæ illius, qui contra patrem suum tenuerunt tempore guerræ.

Before Michaelmas the envoys of the king of Connaught arrive.

Appropinquante igitur festo Sancti Michaelis, applicuerunt in Angliam, ex parte Roderici regis Connactensis, Catholicus archiepiscopus Tuamensis, et Cantordis abbas Sancti Brendani, et magister Laurentius cancellarius regis Connactensis; et invento Henrico rege Angliæ, filio Matildis imperatricis apud Wyndesoveres, pacem subscriptam firmiter inter ipsum et dominum regem Connactæ, qui eos miserat, fecerunt.

Council at Windsor, Oct. 6.

Prædictus itaque rex Angliæ, congregatis apud Windesoveres, in octavis Sancti Michaelis, archiepiscopo Cantuariensi et episcopis Angliæ, comitibus et baronibus terræ suæ, coram Henrico rege filio suo, et coram Laurentio Divilinensi archiepiscopo, hanc concordiam et finem subscriptum fecit cum rege Connactense per prædictos nuncios ipsius. Benedict, i. 102.

Concordia inter regem Angliæ et regem Hiberniæ.

Agreement between the king of England and the king of Connaught.

" Hic est finis et concordia quæ facta est apud Windesovers in octavis Sancti Michaelis, anno ab Incarnatione " Domini M°C°LXX°V°., inter dominum regem Angliæ Henricum, " filium Matildis imperatricis, et Rodericum regem Connac- " tensem, per Catholicum archiepiscopum Tuamensem, et " Kantordem abbatem Sancti Brendani, et magistrum Lau- " rentium cancellarium regis Connactensis. Scilicet quod " Henricus rex Angliæ concessit prædicto Roderico, ligio " homini suo, regi Connactæ, quamdiu ei fideliter serviet, " quod sit rex sub eo, paratus ad servitium suum sicut homo " suus; et quod terram suam teneat ita bene et in pace, sicut " tenuit antequam dominus rex Angliæ intraret Hiberniam, " reddendo ei tributum; et totam aliam terram et habitatores " terræ habeat sub se et justiciet, ut tributum regi Angliæ " integre persolvant, et per manum ejus, et sua jura sibi con- " servent. Et illi qui modo tenent, teneant in pace, quamdiu " fideliter permanserint in fidelitate regis Angliæ, et ei fide- " liter et integre persolverint tributa et alia jura sua quæ ei de- " bent, per manum regis Connactæ; salvo in omnibus jure et " honore domini regis Angliæ et suo. Et si qui[2] ex eis regi

[1] *firmaverat*] firmata fuerant, M. | [2] *qui*] quis, C.

A.D. 1175. October 6. Agreement between the king of England and the king of Connaught.

Benedict, i. 102.

" Angliæ et ei rebelles fuerint, et tributum et alia jura regis
" Angliæ per manum suam solvere noluerint, et a fidelitate
" regis Angliæ recesserint, ipse eos justiciet et amoveat. Et
" si eos per se justiciare non poterit, constabularius regis
" Angliæ et familia sua de terra illa juvabunt eum ad hoc
" faciendum, cum ab ipso fuerint requisiti, et ipsi viderint
" quod necesse fuerit. Et propter hunc finem reddet prædic-
" tus rex Connactæ domino regi Angliæ tributum singulis
" annis; scilicet de singulis decem animalibus unum corium
" placabile mercatoribus, tam de tota terra sua quam de alia.

Benedict, i. 103.

" Excepto quod de terris illis, quas dominus rex Angliæ tenuit
" in manu sua et in dominio suo, et in dominio baronum suo-
" rum, nihil se intromittet; scilicet Divelina cum omnibus per-
" tinentiis suis; et Mida cum omnibus pertinentiis suis, sicut
" unquam Murchait Va Mailechlachin eam melius et plenius
" tenuit, aut aliqui qui de eo eam tenuerunt; et excepta
" Wesefordia cum omnibus pertinentiis suis, scilicet cum tota
" Lagenia; et excepta Waterfordia cum tota terra illa quæ
" est a Waterford usque ad Duncarvan; [ita quod Duncarvan[1]]
" sit cum omnibus pertinentiis suis infra terram illam. Et
" si Hibernenses qui aufugerunt redire voluerint ad [terram]
" baronum regis Angliæ, redeant in pace, reddendo tributum
" prædictum sicut alii reddunt, vel faciendo antiqua servitia
" quæ facere solebant pro terris suis. Et hoc sit in arbitrio
" et voluntate dominorum suorum. Et si aliqui redire no-
" luerint, et domini eorum requisierint regem Connactæ, ipse
" cogat eos redire ad terram suam, ut ibi remaneant et
" pacem habeant. Et rex Connactæ accipiat obsides ab omni-
" bus quos ei commisit dominus rex Angliæ ad voluntatem
" domini regis et suam. Et ipse dabit obsides ad voluntа-
" tem regis Angliæ, illos vel alios; et ipsi servient domino
" regi de canibus suis et avibus, singulis annis de præsentiis
" suis. Et nullum omnino de quacunque terra domini regis
" sit retinebunt, contra voluntatem domini regis et manda-
" tum domini regis. Testibus hiis: Ricardo episcopo Winto-
" niensi, Gaufrido episcopo Elyensi, Laurentio Divilinensi, et
" aliis septem."[2]

---

[1] *ita quod Duncarvan*] om. C. M.

[2] *et aliis septem*] " archiepiscopo, Gaufrido et Nicholao et Rogero capel-
" lanis regis, Willelmo comite Essexæ, et Ricardo de Lucy, Gaufrido de
" Pertico, Reginaldo de Curteneia." M.

A.D 1175. October 6.

Quod rex Angliæ dedit episcopatum Waterfordiæ.

The king fills up the see of Waterford.

In eodem vero concilio dominus rex Angliæ dedit et concessit magistro Augustino Hibernensi episcopatum Waterfordiæ, qui tunc vacabat, et misit eum in Hibernia cum Laurentio Divelinensi archiepiscopo, ad Donatum Cassellensem archiepiscopum ad consecrandum. Benedict, i. 103, 104.

De mortalitate hominum.

Plague and famine in England.

Eodem anno exstitit in Anglia, et in regionibus circumjacentibus, pestifera hominum mortalitas, ita quod plerisque diebus septem vel octo[1] cadavera mortuorum deferebantur ad sepeliendum, Et statim post illam pestiferam mortalitatem secuta est dira fames.

Before Nov. 1, a new legate, Hugezun, lands, and is received by the kings at Winchester.

Eodem anno, paulo ante festum Omnium Sanctorum, applicuit in Anglia quidam cardinalis, nomine Hugozun, apostolicæ sedis legatus, pro quo dominus rex Romam miserat; et invenit dominum regem apud Wintoniam. Et dominus rex in obviam ei venit, et rex filius suus cum eo, et eum cum debito honore et reverentia susceperunt.

De contentione Cantuariensis archiepiscopi et Eboracensis de capella Sancti Oswaldi, et de cruce portanda.

Et dominus rex per aliquot dies moram faciens apud Wintoniam diutissime tractavit de pace facienda inter Rogerum Eboracensem archiepiscopum, et Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, de capella Sancti Oswaldi Gloucestriæ, et de cruce archiepiscopi Eboracensis portanda. Et tandem per consilium regis inter prædictos archiepiscopos in hunc modum convenit, quod Cantuariensis archiepiscopus quietam clamavit archiepiscopo Eboracensi, et liberam ab omni jurisdictione sua, capellam Sancti Oswaldi Gloucestriæ, sicut dominicam [capellam] domini regis. Et absolvit clericos Eboracensis archiepiscopi quos vinculo excommunicationis innodaverat. Et quod de cruce portanda, et de aliis controversiis quæ inter ecclesias suas vertuntur, starent judicio archiepiscopi Rotomagensis et aliorum vicinorum episcoporum qui fuerint de regno Franciæ. Et quod sic pacem inter se haberent de prædictis controversiis usque ad proximum festum Sancti Michaelis sequens, ita quod neuter illorum alteri malum vel damnum perquireret, donec controversia illa determinata esset, et ad debitum finem

Agreement between the archbishops of Canterbury and York.

Benedict, i. 105.

They make a truce, and choose the archbishop of Rouen for arbiter.

[1] *octo*] millia, M., inserted in a later hand.

Benedict, i. 105.

perducta per Rotomagensem archiepiscopum et alios prædictos de regno Franciæ. A.D. 1175. October.

Hiis itaque gestis, prædictus cardinalis, qui in Angliam per mandatum regis venerat, concessit et dedit domino regi licentiam implacitandi clericos regni sui de forestis suis et de captione venationum suarum. Ecce membrum Sathanæ! ecce ipsius Sathanæ conductus satelles! qui tam subito factus de pastore raptor, videns lupum venientem fugit et dimisit oves sibi a summo pontifice commissas, pro quarum tutamine missus erat a Romana sede in Angliam. The king by consent of the legate enforces the forest law on the clergy.

S. John x. 12.

De obitu Reginaldi comitis.

Paulo ante Natale Domini, eodem anno, obiit Reginaldus comes Cornubiæ, avunculus regis Angliæ, apud Certesam; cujus corpus delatum est usque Radingges, et ibidem infra monasterium abbatiæ, quam rex Henricus pater suus in honore Genitricis Dei ante decessum suum honorifice construxerat, sepultum est. Before Christmas Reginald earl of Cornwall dies at Chertsey.

De depositione Willelmi abbatis Burgi.

Benedict, i. 106.

Eodem anno, ante Domini Natale, Ricardus Cantuariensis archiepiscopus venit ab abbatiam Sancti Petri de Burgo, et Willelmum de Watervilla, abbatem ejusdem domus, deposuit.[1] Dominus autem rex prædictum abbatem implacitaverat et odio habebat, pro eo quod ipse receptaverat Radulfum de Watervilla fratrem suum, qui fuit cum inimicis regis apud Huntingdonam. Before Christmas the archbishop of Canterbury deposes William of Walterville, abbot of Peterborough.

De circuitu Hugonis cardinalis.

Hiis ita peractis apud Wintoniam, dominus rex inde recessit, et prædictus cardinalis, rege sibi præbente conductum, iter suum fecit per metropolitanas ecclesias et per abbatias Angliæ, ad visitandum eas tanquam legatus apostolicæ sedis. The cardinal visits the cathedrals and abbeys.

---

[1] *deposuit*] The following sentence occurs here in the Julius MS. of Benedict, but it is omitted in MS. M., and has been marked for erasure in the Julius MS., probably as being disgraceful to the monastery in which the Julius MS. was transcribed:—"pro eo quod ipse violenta manu et "armata, ducens secum milites armatos contra voluntatem monachorum "suorum claustrum intravit et ecclesiam, et reliquias sanctorum simul "cum brachio Sancti Oswaldi, regis et martyris, extraxit ad invadiandum "Judæis pro denariis; et quia ipse et milites, quos armatos conduxerat, "vulnera mortifera infixerant monachis et ministris ecclesiæ illius, repug-"nantibus eis et defendentibus reliquias suas."

MCLXXVI.

A.D. 1176. The king keeps Christmas 1175–6 at Windsor.

Adveniente itaque anno M°C°LXX°VI°., dominus rex filius Matildis imperatricis, et rex filius suus cum eo, tenuerunt curiam suam in Nativitate Domini apud Windesovers. Et prædictus cardinalis tenuit curiam suam cum Rogero Eboracensi archiepiscopo apud Eboracum. Et ante Purificationem Sanctæ Mariæ, circa festum Conversionis Sancti Pauli, venit dominus rex usque Nordhamptoniam, et magnum ibi celebravit concilium de statutis regni sui, coram episcopis et comitibus et baronibus terræ suæ; et coram eis per consilium regis Henrici filii sui, et per consilium comitum et baronum et militum et hominum suorum, hanc assisam subscriptam fecit, et eam teneri præcepit. Scilicet quod regnum suum divisit in sex partes, per quarum singulas tres justitias constituit; quorum nomina sunt hæc; et sic provincias inter eos divisit:

Benedict, i. 106.

Jan. 25. Council of Northampton.

Benedict, i. 107.

Appointment of justices.

Hugo de Cressi Walterus filius Roberti Robertus Mantel	Nortfolc, Suthfolc, Huntindonesire, Cantebriggesire, Bedefordesire, Bukinghamsire, Esexe, Hertefordesire.
Hugo de Gundevilla Willelmus filius Radulfi Willelmus Basset	Lincolnesire, Notinghamsire, Derebysire, Staffordsire, Warewicsire, Norhamptessire, Leicestresire.
Robertus filius Bernardi Ricardus Giffard Rogerus filius Reinfrey	Kent, Surey, Suthamptonsire, Sudsex, Bercsire, et Oxenefordesire.
Willelmus filius Stephani Bertram de Verdun Thurstanus filius Simonis	Herefordesire, Gloucestresire, Wilchesire, Salopessire.
Radulfus filius Stephani Willelmus Rufus Gilbertus Pipart	Wiltesire, Dorsete, Sumersete, Devonia, et Cornubia.
Robertus de Vallis Ranulphus de Glanvilla Robertus Pikenot	Eboracisire, Richemundesire, Coupelanda, Westmerelande, Northumberlande, Cumberlanda.[1]

Benedict, i. 108.

[1] Here all the MSS., C. V. and M., omit the following sentence, found in Benedict:—"Et postea fecit omnes prædictos justitias jurare, tactis "sacrosanctis evangeliis, quod has subscriptas assisas custodirent, et "inviolabiliter custodiri ab hominibus regni facerent."

De assisis Clarendoniæ.[1] A.D. 1176. Jan. 25.

Benedict, i. 108.

" Heæ sunt assisæ factæ apud Clarendone, et postea recor- Assize of Clarendon recorded at Northampton.
" datæ apud Northamptoniam;

" Si quis rettatus fuerit coram justitiis domini regis de mur- Proceedings in cases of murder, robbery, coining, and burning.
" dro, vel de latrocinio, vel roberia, vel receptatione hominum
" talia facientium, vel de falsoneria, vel iniqua combustione;
" per sacramentum duodecim militum de hundredo, et si
" milites non adfuerint, per sacramentum duodecim liberorum
" legalium hominum, et per sacramentum quatuor hominum
" de unaquaque villa hundredi, eat ad judicium aquæ; et si
" perierit, alterum pedem amittat. Et apud Northamptoniam
" additum est pro rigore justitiæ, quod dexterum similiter
" pugnum cum pede amittat, et abjuret regnum, et infra
" quadraginta dies a regno exulet. Et si ad aquam mundus
" fuerit, inveniat plegios et remaneat in regno, nisi rettatus
" fuerit de murdro, vel alia turpi felonia, per commune
" comitatus et legalium militum patriæ; de quo, si prædicto
" modo rettatus fuerit, quamvis ad aquam salvus fuerit, ni-
" hilominus infra quadraginta dies a regno exeat, et catalla
" sua secum asportet, salvo jure dominorum suorum, et
" regnum abjuret in misericordia domini regis. Hæc autem
" assisa attenebit a tempore quo assisa facta fuit apud Cla-
" rendonam, continue usque ad hoc tempus; et amodo quam-
" diu domino regi placuerit, in murdro, et proditione, et
Benedict, i. 109. " iniqua combustione, et in omnibus prædictis capitulis; nisi
" in minutis furtis et roberiis, quæ facta fuerunt tempore
" guerræ, sicut de equis et bobus et minoribus rebus.

" Item, nulli liceat neque in burgo, neque in villa hospitari Strangers not to be harboured for more than one night.
" aliquem extraneum, ultra unam noctem, in domo sua, quem
" ad rectum habere noluerit, nisi hospitatus ille essonium
" rationabile habuerit, quod hospes domus monstret coram
" vicinis suis. Et cum recesserit, coram vicinis recedat et
" per diem.

" Siquis saisatus fuerit de murdro, vel latrocinio, vel ro- Proceedings in felony.
" beria, felonia, vel falsoneria, et inde sit cognoscens, vel de
" alia aliqua felonia, quam fecerit, coram præposito hundredi
" vel burgi, et coram legalibus hominibus; id postea coram[2]
" justitiis negare non poterit. Et si idem sine saisina coram

---

[1] *Rubrica.* Assisæ factæ apud Clarindone per Henricum regem filium Matildis imperatricis. M. in marg.

[2] *coram*] om. C., M.

MCLXXVI.

A.D. 1176. The king keepsChristmas 1175–6 at Windsor.

Adveniente itaque anno M°C°LXX°VI°., dominus rex filius Matildis imperatricis, et rex filius suus cum eo, tenuerunt curiam suam in Nativitate Domini apud Windesovers. Et prædictus cardinalis tenuit curiam suam cum Rogero Eboracensi archiepiscopo apud Eboracum. Et ante Purificationem Sanctæ Mariæ, circa festum Conversionis Sancti Pauli, venit dominus rex usque Nordhamptoniam, et magnum ibi celebravit concilium de statutis regni sui, coram episcopis et comitibus et baronibus terræ suæ; et coram eis per consilium regis Henrici filii sui, et per consilium comitum et baronum et militum et hominum suorum, hanc assisam subscriptam fecit, et eam teneri præcepit. Scilicet quod regnum suum divisit in sex partes, per quarum singulas tres justitias constituit; quorum nomina sunt hæc; et sic provincias inter eos divisit:

Benedict, i. 106.

Jan. 25. Council of Northampton.

Benedict, i. 107.

Appointment of justices.

Hugo de Cressi Walterus filius Roberti Robertus Mantel	Nortfolc, Suthfolc, Huntindonesire, Cantebriggesire, Bedefordesire, Bukinghamsire, Esexe, Hertefordesire.
Hugo de Gundevilla Willelmus filius Radulfi Willelmus Basset	Lincolnesire, Notinghamsire, Derebysire, Staffordsire, Warewicsire, Norhamptessire, Leicestresire.
Robertus filius Bernardi Ricardus Giffard Rogerus filius Reinfrey	Kent, Surey, Suthamptonsire, Sudsex, Bercsire, et Oxenefordesire.
Willelmus filius Stephani Bertram de Verdun Thurstanus filius Simonis	Herefordesire, Gloucestresire, Wilchesire, Salopessire.
Radulfus filius Stephani Willelmus Rufus Gilbertus Pipart	Wiltesire, Dorsete, Sumersete, Devonia, et Cornubia.
Robertus de Vallis Ranulphus de Glanvilla Robertus Pikenot	Eboracisire, Richemundesire, Coupelanda, Westmerelande, Northumberlande, Cumberlanda.[1]

Benedict, i. 108.

[1] Here all the MSS., C. V. and M., omit the following sentence, found in Benedict:—"Et postea fecit omnes prædictos justitias jurare, tactis "sacrosanctis evangeliis, quod has subscriptas assisas custodirent, et "inviolabiliter custodiri ab hominibus regni facerent."

De assisis Clarendoniæ.[1]

A.D. 1176. Jan. 25.

Benedict, i. 108.

Assize of Clarendon recorded at Northampton.

" Heæ sunt assisæ factæ apud Clarendone, et postea recordatæ apud Northamptoniam;

Proceedings in cases of murder, robbery, coining, and burning.

" Si quis rettatus fuerit coram justitiis domini regis de murdro, vel de latrocinio, vel roberia, vel receptatione hominum talia facientium, vel de falsoneria, vel iniqua combustione; per sacramentum duodecim militum de hundredo, et si milites non adfuerint, per sacramentum duodecim liberorum legalium hominum, et per sacramentum quatuor hominum de unaquaque villa hundredi, eat ad judicium aquæ; et si perierit, alterum pedem amittat. Et apud Northamptoniam additum est pro rigore justitiæ, quod dexterum similiter pugnum cum pede amittat, et abjuret regnum, et infra quadraginta dies a regno exulet. Et si ad aquam mundus fuerit, inveniat plegios et remaneat in regno, nisi rettatus fuerit de murdro, vel alia turpi felonia, per commune comitatus et legalium militum patriæ; de quo, si prædicto modo rettatus fuerit, quamvis ad aquam salvus fuerit, nihilominus infra quadraginta dies a regno exeat, et catalla sua secum asportet, salvo jure dominorum suorum, et regnum abjuret in misericordia domini regis. Hæc autem assisa attenebit a tempore quo assisa facta fuit apud Clarendonam, continue usque ad hoc tempus; et amodo quamdiu domino regi placuerit, in murdro, et proditione, et iniqua combustione, et in omnibus prædictis capitulis; nisi in minutis furtis et roberiis, quæ facta fuerunt tempore guerræ, sicut de equis et bobus et minoribus rebus.

Benedict, i. 109.

Strangers not to be harboured for more than one night.

" Item, nulli liceat neque in burgo, neque in villa hospitari aliquem extraneum, ultra unam noctem, in domo sua, quem ad rectum habere noluerit, nisi hospitatus ille essonium rationabile habuerit, quod hospes domus monstret coram vicinis suis. Et cum recesserit, coram vicinis recedat et per diem.

Proceedings in felony.

" Siquis saisatus fuerit de murdro, vel latrocinio, vel roberia, felonia, vel falsoneria, et inde sit cognoscens, vel de alia aliqua felonia, quam fecerit, coram præposito hundredi vel burgi, et coram legalibus hominibus; id postea coram[2] justitiis negare non poterit. Et si idem sine saisina coram

---

[1] *Rubrica.* Assisæ factæ apud Clarindone per Henricum regem filium Matildis imperatricis. M. in marg.

[2] *coram*] om. C., M.

A.D. 1176. Jan. 25.

" eis aliquid hujusmodi recognoverit, hoc[1] simul coram jus- Benedict, i. 109.
" titiis negare non poterit.

Of reliefs, homages, dowers, and seisin.

" Item, siquis obierit francus tenens, hæredes ipsius rema-
" neant in tali saisina, qualem pater suus habuit die qua fuit
" vivus et mortuus, de feodo suo; et catalla sua habeant unde
" faciant divisam defuncti. Et dominum suum postea requi-
" rant, et ei faciant de relevio et aliis quæ ei facere debent,
" de feodo suo. Et si hæres fuerit infra ætatem, dominus
" feodi recipiat homagium suum, et habeat in custodia illum
" quamdiu debeat. Alii domini, si plures fuerint, homagium
" ejus recipiant, et ipse faciat eis quod facere debuerit. Et
" uxor defuncti habeat dotem suam, et partem de catallis ejus
" quæ eam contingit. Et si dominus feodi negat hæredibus
" defuncti seysinam ejusdem defuncti, quam exigunt; justitiæ
" domini regis faciant inde fieri recognitionem per duodecim
" legales homines, qualem saysinam defunctus inde habuit die
" qua fuit vivus et mortuus. Et sicut recognitum fuerit, ita
" hæredibus ejus restituant. Et si quis contra hoc fecerit, et
" inde fuerit attayntus, remaneat in misericordia regis.

The justices to inquire into cases of disseisin.

" Item justitiæ domini regis faciant fieri recognitionem de
" dissaysinis factis super assisam,[2] a tempore quo dominus rex
" venit in Angliam, proximo post pacem factam inter ipsum
" et regem filium suum.

The justices to receive the fealties in their circuits.

" Item, justitiæ domini regis capiant fidelitates infra clau- Benedict, i. 110.
" sum Pascha, et ad ultimum infra clausum Pentecosten, ab
" omnibus, scilicet comitibus, baronibus, militibus, liberete-
" nentibus, et etiam rusticis, qui in regno manere voluerint.
" Et qui facere noluerit fidelitatem, tanquam inimicus domini
" regis capiatur. Habent etiam justitiæ præcipere, quod
" omnes illi, qui nondum fecerunt homagium et ligantiam
" domino regi, quod ad terminum quod eis nominabunt,
" veniant et faciant regi homagium et ligantiam sicut ligio
" domino.

The justices to decide all suits involving half a knight's fee, and less;

" Item justitiæ faciant omnes justitias et rectitudines spec-
" tantes ad dominum regem, et ad coronam suam, per breve
" domini regis, vel illorum qui loco ejus erunt, de feodo
" dimidii militis et infra; nisi tam grandis sit querela, quod
" non possit deduci sine domino rege, vel talis quam justitiæ
" ei reportent pro dubitatione sua, vel ad illos qui in loco
" ejus erunt. Intendant tamen pro posse suo, ad commodum
" domini regis faciendum. Faciant etiam assisam de latroni-
" bus iniquis et malefactoribus terræ; quæ assisa est per con-

[1] *hoc*] om. C., M.

[2] *assisam*] saisinam, M., saysinam, C.

Benedict, i. 110.

" silium regis filii sui, et hominum suorum per quos ituri " sunt comitatus. A.D. 1176. Jan. 25.

" Item justitiæ provideant, quod castella diruta prorsus " diruantur, et diruenda bene prosternantur. Et nisi hoc fece- " rint, dominus rex judicium curiæ suæ de eis habere voluerit, " sicut de contemptoribus præcepti sui. to see that castles are destroyed;

" Item justitiæ inquirant de escaetis, de ecclesiis, de terris, " de feminis, quæ sint de donatione domini regis. to inquire about escheats, churches, marriages.

" Item ballivi domini regis respondeant ad scaccarium, tam " de assiso redditu, quam de omnibus perquisitionibus suis, " quas faciunt in ballivis suis; exceptis illis quæ pertinent " ad vicecomitatum. The king's bailiffs to render account at the exchequer.

" Item justitiæ requirant de custodiis castellorum, et qui, " et quantum et ubi debeant eas, et postea mandent domino " regi. Justices to inquire about the custody of castles.

" Item latro ex quo capitur vicecomiti tradatur ad custodi- " endum. Et si vicecomes absens fuerit, ducatur ad proxi- " mum castellanum, et ipse illum custodiat donec illum liberet " vicecomiti. Thieves to be committed to the sheriff's care.

Benedict, i. 111.

" Item justitiæ facient quærere per consuetudinem terræ " illos, qui a regno recesserunt; et nisi redire voluerint ad " terminum nominatum, et stare ad rectum in curia domini " regis, postea utlagentur; et nomina uthlagorum afferant ad " Pascha, et ad festum Sancti Michaelis, ad scaccarium, et " exinde mittantur domino regi." The justices to outlaw fugitives.

Ad prædictum vero concilium, quod celebratum fuit apud Norhamptoniam, venit Willelmus rex Scotiæ per mandatum domini regis, et adduxit secum Ricardum episcopum Sancti Andreæ, et Jocelinum episcopum de Glascou, et alios, scilicet de Dunkendal, de Galaweya, de Katenessa et de Murevia,[1] et priores et abbates terræ suæ, ad faciendam subjectionem ecclesiæ [Angliæ]. The king of Scotland and his bishops come to Northampton.

Tunc dominus rex exegit ab eis, ut per fidem quam debebant ei, et per sacramentum ei factum, eandem subjectionem facerent ecclesiæ Angliæ, qualem facere debebant, et solebant tempore regum Angliæ prædecessorum suorum. Et illi responderunt, quod prædecessores sui nunquam subjectionem aliquam fecerunt ecclesiæ Angliæ, et nec ipsi aliquam facere deberent. Ad hoc respondit Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, quod episcopi Scotiæ subjectionem fecerant metropolitanæ ecclesiæ Eboraci, tempore prædecessorum suo- The king demands the subjection of the Scottish church to the English, which they deny. Roger of York insists on his proofs.

[1] *et alios . . . Murevia*] M. gives the full names, as in the Julius MS.: " et Ricardum episcopum de Dunkeldan, et Christianum episcopum de " Galweia, et Andream episcopum de Katenessa, et Simonem de Thouni " episcopum de Murevia."

A.D. 1176. January.

rum, et nominatim episcopus Glascuensis et quidam alii episcopi Scotiæ; et super hoc ostendit bullas quas habuit.[1] Benedict, i. 111, 112.

The archbishops of York and Canterbury dispute for the subjection of the Scottish bishops, who depart, and communicate with the pope.

Tunc orta est magna discordia inter Rogerum Eboracensem archiepiscopum, et Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, de subjectione illa habenda. Dicebat enim Cantuariensis archiepiscopus subjectionem illam debere fieri ecclesiæ suæ Cantuariæ; et Eboracensis archiepiscopus dicebat, ecclesiæ suæ. Et sic finivit concilium illud. Et prædicti episcopi Scotiæ, accepta a domino rege licentia, recesserunt. Et exinde clam miserunt legatos suos ad Alexandrum summum pontificem, postulantes ut eos reciperet in manu sua, et tutaret a subjectione illa quam Anglicana ecclesia ab eis exigebat.

The cardinal returns to court, and summons a council for Mid-Lent.

Interim venit[2] ad curiam domini regis prædictus Hugeszun cardinalis ille, quem summus pontifex in Angliam miserat; et per consilium domini regis submonuit omnes episcopos, et abbates, et priores totius Angliæ, quod essent in media Quadragesima apud Londonias, ad audiendum mandata et præcepta summi pontificis. Adveniente igitur media Quadragesima,

Council of March 14, in the chapel of S. Catharine at Westminster.

venerunt Londonias dominus rex, et [rex] filius suus, et prædictus cardinalis, et Ricardus Cantuariensis archiepiscopus cum suffraganeis suis; et Rogerus Eboracensis archiepiscopus cum suffraganeis suis; et congregatis apud Westmonasterium, in capella monachorum infirmorum, prædicto cardinale et prædictis archiepiscopis cum suffraganeis suis, orta est dira lis et contentio inter prædictos archiepiscopos, quis illorum sederet a dextris ipsius cardinalis. Volebat enim Ricardus Cantuariensis archiepiscopus a dextris ipsius sedere, et dicebat hoc de jure pertinere dignitati ecclesiæ Cantuariensis. Sed Rogerus Eboracensis archiepiscopus contradicebat, asserens sedem illam suam esse debere de antiquo jure ecclesiæ suæ. Et dum ita contenderent, irruerunt in Rogerum Eboracensem archiepiscopum monachi et servientes, qui cum Cantuariensi archiepiscopo venerunt, et arrepto illo, pronum in terram projecerunt, et pedibus suis conculcaverunt, et crebris ictibus ceciderunt eum, et capam, qua indutus fuerat, fregerunt. Sed tandem semimortuus, vix e manibus eorum ereptus est. Quod cum prædictus cardinalis inspexisset, doluit vehementer, et statim appellavit archiepiscopum Cantuariensem ad sedem apostolicam, imponens ei hoc factum fuisse per consilium ejus ad dedecus Romani pontificis et ipsius.[3] Et archiepiscopus

Benedict, i. 113.

The archbishop of Canterbury's servants knock down and trample on the archbishop of York.

[1] *habuit*] inde præ manibus habuit, Bened.; habebat, M.

[2] *venit*] rediit, Bened. (MS. Julius), with *vel venit* interlined; M. reads *venit*.

[3] "De injuria per archiepiscopum Cantuariensem archiepiscopo Eboracensi illata." C. in marg.

Benedict, i. 113.

Eboracensis, qui, ut supradictum est, verberatus fuerat, appellavit Cantuariensem archiepiscopum ad præsentiam summi pontificis; imponens ei, hanc violentiam sibi factam fuisse a suis per consilium et voluntatem ipsius. A.D. 1176. March 14. Both parties appeal to the pope.

[1] Similiter appellavit Gaufridum Elyensem episcopum, imponens ei quod violentas manus injecerat in eum.

[1] Similiter Cantuariensis archiepiscopus appellavit ipsum cardinalem ad præsentiam summi pontificis de suspecto gravamine.

Sicque finito concilio, prædictus cardinalis, convocatis episcopis, abbatibus, prioribus, et omni clericatu qui aderat, coram illis renovavit prædictam appellationem quam fecerat. Et dato munere benedictionis permisit eos abscedere. Et Rogerus Eboracensis archiepiscopus statim intravit ad regem, et ostensis ei injuriis quæ ei illatæ[2] fuerant, commovit eum in iram et odium adversus Cantuariensem archiepiscopum et episcopum Elyensem. The council breaks up. Roger of York tells his tale to the king.

Benedict, i. 114.

Eadem vero die, Cantuariensis archiepiscopus accessit ad prædictum cardinalem, et spopondit ei pecuniam; et sedato eo, uterque illorum remisit appellationem suam. Sed Eboracensis archiepiscopus nullam cum eo inire voluit concordiam. nisi in præsentia summi pontificis et per ipsum. Finito itaque concilio recesserunt inde. Richard of Canterbury bribes the legate.

Interim juvenis rex, filius regis, omnibus modis quibus potuit, impetrare tentavit a domino rege[3] patre suo licentiam eundi in peregrinatione ad Sanctum Jacobum. Sed cum pater suus percepisset hoc propositum non ex mera religione provenisse, sed ex pravo adulatorum suorum consilio, qui eum a dulcedine paternæ castigationis eripere nitebantur, animi sui motus nunc asperis nunc blandis emollire satagebat, ut saltem sic a proposito illo eriperetur. At cum dominus rex nullo modo proficere potuit, tandem concessit ei ut transfretaret in Normanniam. Itaque accepta licentia a patre suo, ipse et regina sua Portesmutam petierunt cum familia sua, ad transfretandum in Normanniam. Sed ventus erat eis contrarius, et ideo per aliquot dies moram fecerunt apud Porcestre, prosperam auram exspectantes. Henry, the younger, applies for leave to go on pilgrimage to Compostella. The king gives him leave to go to Normandy, but he is delayed at Porchester.

Appropinquante igitur sollemnitate Paschali, dominus rex venit Wyntoniam, et misit pro rege filio suo, qui adhuc Towards Easter, April 4, the

---

[1] These two paragraphs are transposed in the Julius MS. of Benedict, which is followed by MS. M. It is however clear that it was the archbishop of York, and not the archbishop of Canterbury, who appealed the bishop of Ely.

[2] *illatæ*] illata, C., M.

[3] *rege*] om. C., M.

A D. 1176. moram fecerat apud Porcestre. Et ipse, ibi dimissa regina sua, Benedict, i. 114.

king and his sons meet at Winchester. venit Wintoniam ad mandatum patris sui.

Interim Ricardus comes Pictaviæ, et Gaufridus comes Britanniæ, quos dominus rex in recessu suo dimisit ad terras suas custodiendas, applicuerunt in Angliam apud Sudhamptonam, in ipsa die Parasceuæ Domini, et propter sollemnitatem diei ipsius ulterius procedere noluerunt. Sed in crastino, [sci-

Richard and Geoffrey come to Winchester, April 3, and keep Easter there, April 4. licet vigilia Paschæ,] venerunt Wintoniam, et cum magno Benedict, i. 115. gaudio a domino rege patre eorum recepti sunt. Tunc dominus rex de præsentia filiorum suorum lætior effectus, sollemne festum celebravit cum filiis suis qui ibi aderant; scilicet Henrico rege Angliæ, et Ricardo comite Pictaviæ, et Gaufrido comite Britanniæ, et cum comitibus et baronibus terræ suæ. Celebrato autem festo illo condigni honoris reverentia; cum dominus rex didicisset[1] causam adventus Ricardi

The young king agrees to defer his pilgrimage and go to help Richard in Poictou. et Gaufridi filiorum suorum, impetravit a rege filio suo, quod iter peregrinationis suæ ad Sanctum Jacobum differret, donec pax fieret in Pictavia, inter Ricardum fratrem suum et barones Pictaviæ. Et concessit, quod cum eo iret in Pictavia, ad inimicos suos debellandos. Erant autem tunc in Pictavia comites et barones qui contra prædictum Ricardum guerram moverant, scilicet Uggrimus comes de Engolismo, et fratres ejus, et Aimarus vicecomes de Limoges, et vicecomites de Turonica, et Eschiwardus de Chabeneis, et Willelmus de Mastac. Juvenis [autem] rex, accepta a patre suo licentia, venit usque Porcestram ad uxorem suam, transfretaturus inde in

He crosses to Barfleur on April 20, and goes to see the king of France. Normanniam. Et per aliquot dies ibi moram faciens, xiij°. kalendas Maii, feria secunda, naves ascendit; et in crastino applicuit in Normanniam apud Barbefluctum, et cum eo regina sua; et statim ipse et uxor sua iter arripuerunt cum festinatione versus regem Franciæ ad videndum eum.

De adventu nunciorum regis Siciliæ.

The ambassadors of William, king of Sicily, demand Johanna, daughter of Henry, for their master; and with Interim applicuerunt in Angliam episcopus Trojacensis, et Benedict, i. 116. electus Capuaciæ, et comes Florius, nuncii Willelmi regis Siciliæ, et cum eis Rotrodus Rotomagensis archiepiscopus, consanguineus prædicti regis Siciliæ. Et invento domino rege apud Londonias, petierunt ab eo Johannam filiam suam donari in uxorem domino suo Willelmo regi Siciliæ. Ipse vero, congregatis in urbe Londoniarum archiepiscopis, episcopis,

[1] *didicisset*] dedisset, C.

Benedict, i. 116.

comitibus, baronibus et sapientioribus terræ suæ, consuluit eos quid tam magni regis nunciis responderet. Et accepto ab eis consilio, misit eos Wintoniam, ut præfatam puellam viderent, si eis placeret. A.D. 1176. the king's leave go to see her at Winchester.

Et dum hæc fierent, dominus rex misit in Flandriam Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, et Gaufridum Elyensem episcopum, ad Philippum comitem Flandriæ, qui proposuerat ad proximum Natale Domini sequens ire Jerosolimam. Et ipsi, sicut a rege præceptum fuerat eis, impetraverunt a præfato comite, quod ipse iter suum Jerosolimitanæ profectionis differret usque ad proximum Pascha sequens. Nam Amaurius rex Jerosolimæ, patruus regis Angliæ, paulo ante obiit; et Baldewinus, filius ejus, loco ipsius rex efficiebatur, sed paralyticus erat, unde brachium amiserat. Et intimatum erat regi Angliæ, quod prædictus comes Flandriæ hac de causa Jerosolimam ire proposuit, ut ibidem in regem sublimaretur. Et ideo fecit rex Angliæ iter ipsius differri usque ad præfixum terminum, quia ipse tunc Jerosolimam ire proposuit in propria persona, vel milites et servientes illuc mittere ad defensionem regis Jerosolimæ consanguinei sui. Henry II. sends to Philip, count of Flanders, to beg him to defer his pilgrimage; fearing that he has designs on the crown of Jerusalem.

Interim supradicti nuncii regis Siciliæ,[1] cum vidissent decorem præfatæ puellæ, et supra modum eis placuisset, redierunt ad patrem puellæ, et cum eis Hugo, tituli Sancti Michaelis de Petraleonis cardinalis, et apostolicæ sedis legatus, et prænominatus Rotomagensis archiepiscopus. The Sicilian envoys having seen Johanna, approve of her;

Benedict, i. 117.

Quod rex Anglicæ concessit filiam suam Willelmo regi Siciliæ.

Et tandem ad illlorum instantiam, impetrato a domino rege quod petebant, episcopus Trojacensis, et cum eo Johannes Nordwycensis episcopus, et Parisius archidiaconus Rofensis, et Baldewinus Bluet,[2] et Ricardus de Camvilla, mittuntur ex parte domini regis ad Willelmum regem Siciliæ, ut intimarent ei quod dominus rex ei concedit filiam suam. and Henry sends to king William to express his consent.

Interim rex Angliæ secum retinuit in Anglia electum Capuaciæ, et comitem Florium, donec filia sua parata esset ad mittendum.

Appropinquante autem Nativitate Sancti Johannis Baptistæ, prædictus legatus sedis apostolicæ in Normanniam transfretavit, rege sibi conductum præstante; et in ea moram fecit, per episcopatus et abbatias officium legationis suæ exercens; et postea Romam rediit. Towards June 24, cardinal Hugo returns to Rome.

---

[1] *Siciliæ*] Siliciæ, C., Henricus rex filius imperatricis concessit Johannam filiam suam Willelmo regi Siciliæ. M. in marg.

[2] *Bluet*] Buelot, M. Bened.

A.D. 1176.

Quod rex Scotiæ et episcopi sui latenter miserunt ad papam contra ecclesiam Angliæ. Benedict, i. 117.

William of Scotland and his clergy apply for a legate to decide the question of their dependence on the church of England.

Interim Willelmus rex Scotiæ et episcopi terræ suæ, timentes infestationem regis Angliæ, et Rogeri Eboracensis archiepiscopi, latenter miserunt nuncios suos ad Romanum pontificem, et ab eo impetraverunt quod ipse mitteret eis unum de cardinalibus suis, qui cognosceret causam controversiæ quæ inter eos et Anglicanam ecclesiam vertebatur de subjectione facienda.

De Viviano cardinali.

About July 22, Vivian cardinal (of S. Stephen) lands in England without leave.

Missus est itaque ad eos Vivianus presbyter cardinalis, qui etiam legatiam Hiberniæ, Scotiæ, et Norwegiæ, et aliarum circumjacentium insularum suscepit; et circa festum Sanctæ Mariæ Magdalenæ applicuit in Anglia, sine regis licentia. Et paulo post cum venisset ad Norhamptoniam, rex misit ad eum Ricardum Wintoniensem episcopum, et Gaufridum Eliensem episcopum, ut ab eo inquirerent, cujus licentia applicuit in Anglia, et intimavit, quod nisi vellet consentire voluntati regis, non permitteret eum rex ulterius procedere. Ipse vero timens sibi, et hinc inde periculum sentiens, tandem illorum consilio adquievit, quod voluntati regis consentiret. Fecit ergo eum rex jurare in verbo veritatis quod nihil ageret de legatione sua, quod esset contra ipsum et regnum suum. Itaque facta regis voluntate, prædictus cardinalis movit iter suum versus Scotiam, rege sibi conductum præstante, et litteras protectionis suæ ei tradidit; et præcepit quod abbatiæ et episcopi regni sui, per quos transitum faceret, eum honorifice, sicut cardinalem, recepissent; sicque factum est. Benedict, i. 118.

Being compelled to swear that he will do nothing against the king, he is suffered to proceed to Scotland.

De pace facienda inter archiepiscopos coram rege apud Wintoniam.

August 15. Council at Winchester.

Interim dominus rex, in Assumptione Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, venit Wintoniam, ibidem celebraturus concilium de pace facienda inter Ricardum Cantuariensem archiepiscopum et Rogerum Eboracensem; et de Johanna filia sua mittenda ad Willelmum regem Siciliæ, cui eam concesserat. Venerunt autem illuc archiepiscopus Cantuariæ, cum suffraganeis suis, et archiepiscopus Eboracensis, et comites et barones regni. In primis itaque, congregatis omnibus, ut supradictum est, [in urbe Wintonia], Rogerus Eboracensis [archiepiscopus] conquestus est domino regi quod Gaufridus Eliensis episcopus Benedict, i. 119.

Reconciliation of Roger of York and Geoffrey of Ely.

Benedict, i. 119.

violentas manus in eum injecerat, in concilio cardinalis apud Londonias, sicut supra diximus. Eliensis vero episcopus contradicebat hoc, quod in eum violentas manus non injecerat; et in conspectu regis et episcoporum circumstantium juravit ipse in verbo veritatis coram positis sacrosanctis evangeliis, quod violentas manus in eum non injecerat; et hoc ipsum attestatus est in verbo Dei ipse Cantuariensis archiepiscopus. Et sic ipse [archiepiscopus] Eboracensis et episcopus Eliensis facti sunt amici; et hinc inde iram et malivolentiam suam remiserunt. Tunc dominus rex, quantum potuit, intromisit ut pax et firma concordia fieret inter prædictos archiepiscopos, quod tunc fieri non potuit. Tamen tandem ad instantiam regis, uterque illorum concessit, quod pax et concordia inter eos foret per quinquennium, et in verbo Dei et virtute Spiritus Sancti juraverunt, quod neuter illorum alteri damnum vel aliquod gravamen infra tempus illud perquireret. Itaque facta pace inter eos, archiepiscopus Cantuariensis et Eliensis episcopus a curia recesserunt, sicut eis præceptum fuerat, ut prompti essent ad transfretandum cum filia regis, et [ad] eam conducendam usque ad Sanctum Egidium, ubi galeæ et familia regis Siciliæ Willelmi, cui maritanda erat, ipsam exspectabant.

A.D. 1176. August 15.

The two archbishops conclude peace for five years; and the archbishop of Canterbury and the bishop of Ely prepare to accompany Johanna to S. Giles.

Benedict, i. 120.

Tunc dominus rex tradidit filiam suam nunciis regis Willelmi simulque nunciis suis, et præparavit eis necessaria sua; et dedit eis equos, vestes, aurum, argentum, et pretiosa vasa. Et cum omnia complesset regio more, et honore condigno, permisit eos abire; et mandavit regi filio [suo], qui in Normannia erat, ut sororem suam et eos qui cum ea venerant, recepisset cum summi honoris reverentia, et eam cum suis conduxisset usque Pictaviam, et ibi eam tradidisset Ricardo fratri suo comiti Pictaviæ. Et præcepit ut idem Ricardus eam et suos honorifice suscepisset, et conduxisset eam per terram suam. Et præcepit ut Rotomagensis archiepiscopus, Cantuariensis archiepiscopus, Eliensis episcopus, comes Hamelinus patruus puellæ, Egidius Ebroicensis episcopus, et Hugo de Bellocampo processissent cum ea usque ad Sanctum Egidium donec desponsaretur.

Johanna is sent with presents, to Henry the younger in Normandy, to be conducted to Richard at Poictiers, who is to conduct her through his territories.

Dum autem hæc fierent, Ricardus comes Pictaviæ magnum exercitum congregavit de Pictavia, et magna militum multitudo de circumjacentibus regionibus ad eum confluebat, propter ipsius stipendia quæ illis dabantur. Et cum omnes essent congregati, promovit exercitum suum in Pictaviam et inimicos debellavit. Et statim post Pentecosten commisit prælium cum Braibacenis inter Sanctum Megrinum et Butevillam, et eos devicit. Et habita victoria, promovit exercitum suum

In the meantime Richard marches into Poictou, wins a battle soon after Whitsuntide, May 23,

A.D. 1176. and takes the castle of Aixe.

in Limozin, ad [de]bellandum Haimarum vicecomitem de Limoges, pro eo quod ipse pacem suam fregerat. Et obsedit castellum, quod vocatur Aessa, et illud cepit, et in eo xl[a]. milites. Et inde promovit exercitum suum et obsedit civitatem de Limoges, et infra paucos dies eam cepit et ejus munitiones. Et inde post festum Sancti Johannis Baptistæ venit Pictaviam, ubi rex frater suus ad eum venit. Et habito ibi consilio baronum suorum, promovit exercitum suum in terram Uggrimi vicecomitis de Engolismo, pro eo quod pacem suam tenere noluit. Et obsederunt Novum Castrum, et infra quindecim dies ceperunt. Et eo capto noluit rex frater suus diutius cum eo moram facere, sed pravo usus consilio eum reliquit. Ricardus vero, quamvis relictus esset, processit tamen cum exercitu suo, et obsedit Mulinous, castellum vicecomitis de Engolismo, et infra decem dies cepit; et procedens inde, obsedit civitatem de Engolismo.

Benedict, i. 120.

He takes Limoges, and returns after June 24 to Poictiers. Henry and Richard attack Angoumois, and take Châteauneuf. Richard takes Moulin-Neuf, and besieges Angoulême.

Benedict, i. 121.

The count of Angoulême (William Taillefer IV.), Aimar V., viscount of Limoges, and the viscounts of Ventadour and Chabenais, surrender the castles of Angoumois to Richard.

Est autem sciendum, quod Ricardus comes Pictaviæ obsedit infra Engolismum Willelmum Tallefer comitem Engolismi, et Bugherum filium ejus, et Aimarum vicecomitem de Limoges, et vicecomitem de Vendatur, et vicecomitem de Chabennais. Et pro pace habenda comes de Engolismo tradidit prædicto comiti Pictaviæ civitatem Engolismi, et castellum de Butevilla, et castellum de Archiac, et castellum de Muntingrac, et castellum de Lachesa, et castellum de Melpis.

Et infra sex dies comes de Engolismo, ad deditionem coactus, civitatem ei reddidit, et tradidit ei obsides de persequenda misericordia domini regis patris [sui], et sui.[1] Et inde misit eum et alios malefactores terræ in Angliam ad regem patrem suum. Et rex, cum ad eum venissent, remisit eos ad filium suum in Pictaviam, et posuit in respectum donec ipsemet veniret in Normanniam.

Richard sends his prisoners to his father, who sends them back.

The younger Henry at Poictiers makes friends of his father's enemies.

Juvenis autem rex cum in reditu suo venisset usque Pictavim, milites nonnullos de Francia et Normannia, quos pater suus odio habebat, pro eo quod cum illo erant contra eum tempore guerræ, retinuit secum, et familiares suos fecit. Quod cum Adam clericus Rogeri Eboracensis archiepiscopi, qui vicem cancellarii in curia domini regis juvenis gerebat, loco Gaufridi præpositi Beverlaci, ad cujus opus prædictus Eboracensis archiepiscopus cancellariam Angliæ emerat,[2] vidisset, doluit vehementer. Et sicut decebat, et sicut debitor erat domino

Benedict, i. 122.

---

[1] *et sui*] om. M.

[2] *emerat*] millibus marcis argenti, Bened., MS. Julius; pro undecim millibus marcis argenti, MS. Vitellius, of Benedict.

Benedict, i. 122.

regi qui eum cum filio suo posuerat, cui etiam ipse fidelitatem juraverat contra omnes homines, personæ suæ dedecus et regni sui gravamen, quod per advenas illos posset evenire, præmeditavit; sustinere non potuit nec debuit; sed statim arrepto stilo, capitula quædam turpissima et auditu horrenda scripto commendavit, et domini sui secreta detexit, et ea domino regi in Angliam mittere festinavit. Sed antequam mitterentur, malo suo[1] detecta sunt et prolata in conspectu regis domini sui. Et ipse in medio ductus confessus est et non negavit. Tunc rex convocatis principibus suis, simul cum episcopo Pictavensi qui aderat; interrogavit eos quid super hujuscemodi re esset agendum; et quid faceret de proditore suo, qui cum esset secreti sui conscius, patrem suum in ipsum commovere voluit. Tunc quidam illorum judicabant eum reum esse mortis; quidam dignum suspendi, quidam vivum excoriari. Sed episcopus, cujus non erat judicio sanguinis interesse, eum liberare tentavit quia diaconus erat, asserens clericum in sacris ordinibus constitutum a laico non posse judicari. Tunc juvenis rex videns, quod propter episcopum qui clericum illum tutabatur, in eo animi sui motus sicut voluit vindicare non permittebatur, cogitavit quibus tormentis eum afficere potuit; ita tamen quod non interficeretur, sed observaretur, donec hoc nunciatum esset regi patri suo. Itaque post longum silentium ad se reversus, ait ministris suis, "Educite eum, et ligatis "manibus a tergo, nudum per plateas et vicos civitatis fla- "gellis cædite, clamantes, ut universi sciant, ipsum prodito- "rem meum esse. Et ducentes eum in Normanniam, incar- "cerate eum apud Argentonium; et per quamcunque civitatem "ingressi fueritis, eum nudum ducite flagellantes per vicos "et plateas." Ipsi vero, sicut eis præceptum fuerat, fecerunt, et flagellatum incarceraverunt apud Argentonium. Cumque id domino regi nunciatum esset, indigne ferebat, et mittens quatuor milites de familia sua ad regem filium suum, mandavit ei, ut sine mora clericus ille mitteretur ad eum. Paruit ergo ille mandatis patris sui, sed moleste ferebat, quod clericus illo vivus recederet ab eo. Qui cum in vinculis ad dominum regem in Angliam duceretur, noluit eum vinctum recipere, quia solutum eum tradiderat regi filio suo; sed præcepit, ut in vinculis custodiretur donec locutus fuisset cum concilio suo, quid de eo ageretur. Et cum custodiendum commendavit abbati de Hida Wintoniæ.

A.D. 1176.

Adam, the young king's vice-chancellor writes to the elder Henry: but is betrayed and arrested.

Henry holds a court upon him, and he is condemned to death, but demanded by the bishop of Poictiers as a clerk.

Benedict, i. 123.

The young king orders him to be scourged, and then imprisoned at Argentan

The elder Henry demands that Adam shall be sent to him, and commits him to the custody of the abbot of Hyde.

Interim Petrus frater comitis Flandriæ, qui per ejusdem consilium electionem quæ de eo facta fuit ad episcopatum de

Peter of Flanders, having

[1] *malo suo*] So C., M., with the Julius MS. of Benedict.

A.D. 1176. asked the countess of Nevers in marriage, dies about August 15.

Cambrai, reliquerat, a Lodowico rege Franciæ impetravit sibi donari comitatum de Nevert, cum comitissa, quæ fuerat uxor Gwydonis comitis de Nevert. Sed malo suo hoc factum esse censeo. Nam eodem anno circa Assumptionem Sanctæ Mariæ, obiit. Benedict, i. 124.

Towards Michaelmas the king holds a council at Windsor, and removes the castellans of his barons. He takes Ongar from Richard de Luci, and sends the bishop of Winchester to Normandy as justiciar.

Appropinquante igitur festo Sancti Michaelis, venit dominus rex ad Windesovers, et ibi concilium suum tenuit. Et inde misit nuncios suos per universa castella Angliæ, et ea in manu sua saysiavit; et remotis inde custodibus comitum et baronum suorum, suos custodes in eis posuit. Nec etiam Ricardo de Luci, familiarissimo suo et justitiæ Angliæ, parcere voluit; sed abstulit ei castellum suum de Angra. Et misit in Normanniam Ricardum Wintoniensem episcopum, et constituit eum justitiam Normanniæ loco Willelmi de Curcy; et fecit saysiri in manu sua omnia castella comitum et baronum suorum Normanniæ.

The earl of Gloucester makes John his heir, and betroths his daughter to him.

Eodem anno comes Gloucestriæ, per perquisitionem regis, constituit Johannem, filium regis minimum, hæredem comitatus sui post ipsum. Et rex concessit, quod prædictus Johannes, filius suus, filiam ipsius comitis Gloucestriæ in uxorem duceret, si a Romana ecclesia pateretur; erant enim consanguinei. Et si Romanus pontifex non permiserit matrimonium inter eos contrahi, rex conventionavit comiti quod filiam suam cum maximo honore maritaret; et quod pro hac concessione daret ipse rex centum libratas reddituum in Anglia uxori Amauri comitis Ebroicarum, et alias centum libratas reddituum uxori comitis de Clara; utraque enim erat filia comitis Gloucestriæ. Et si idem comes Gloucestriæ filium legitime susceptum de uxore sua habuerit, filius ille et prædictus Johannes filius regis dimidiabunt inter se comitatum Gloucestriæ. Benedict, i. 125.

Henry undertakes to provide for the other daughters.

William of Champagne translated from Sens to Rheims.

Eodem anno, Willelmus Senonensium antistes, permittente Alexandro summo pontifice, commutavit sedem suam pro archiepiscopatu Remensi; quia frater Lodowici regis Franciæ, qui erat archiepiscopus Remensis, obierat, et archiepiscopatus ille præcellebat in honoris dignitate omnes episcopatus Franciæ.

John of Salisbury made bishop of Chartres.

Eodem anno, magister Johannes Saresbiriensis, qui erat clericus et familiaris Sancti Thomæ Cantuariensis martyris, per visionem angelicam electus et consecratus est in episcopum Carnotensis ecclesiæ.

Peter succeeds David at S. David's.

Eodem anno obiit David episcopus Sancti David de Wallia; et Petrus prior de Wenloc successit ei.

Richard Strongbow dies; William Fitz-Aldelm seizes his castles for the king.

Eodem anno obiit Ricardus comes de Strigul, quem rex Angliæ fecerat justitiam Hiberniæ. Et eo defuncto, misit rex Willelmum [filium] Aldelmi in Hiberniam, et saisiavit in manu sua omnes munitiones quas prædictus comes habuit.

Benedict, i. 125, 126.

Eodem anno obiit Willelmus comes Arundelliæ; et Willelmus de Curci, justitia Normanniæ. A.D. 1176. William of Arundel and William de Courcy die.

Et [eodem anno,] iiii°. kalendas Junii,[1] Fredericus Romanus imperator de imperio Alemanniæ magnum exercitum congregavit Teutonicorum et Alemannorum, et inter Cumas et Mediolanum prope Seeurium prælium cum Longobardis commisit. Quod cum a mane usque ad vesperas durasset, contigit quod imperator, amissa majori parte exercitus sui, versus est in fugam. Et inter cæteros quos perdidit, amisit vexilliferum suum aliosque multos principes, qui in carcere a Longobardis detenti sunt. May 29. The emperor Frederick is defeated by the Lombards between Como and Milan.

Itaque celebrato concilio apud Windesoures, ut supra dicitur, rex circa festum Sancti Dionysii venit usque Fecheham; et ibidem venit ad eum Willelmus rex Scotiæ. Et adduxit secum Gilbertum filium Fergus, qui fratrem suum Huctredum, ut prædicitur, interfecerat. Et ipse Gilbertus, facta pace cum domino rege de morte fratris sui, qui cognatus regis erat; devenit homo ipsius, et fidelitatem ei juravit contra omnes homines: et pro amore ipsius habendo dedit ei mille marcas argenti. Et sic pace facta domum venit, et præcepit quod omnes alienigenæ, qui in Galweya per regem Scotiæ tenementum aliquod habebant, exularent; et qui huic diffinitioni consentire nollent, capitalem subirent sententiam. About Oct. 9, the king of Scotland brings the lord of Galloway to make submission to Henry at Feckenham.

Eodem anno dominus rex fecit funditus sternere castellum Leyrcestriæ et mœnia urbis, et castellum de Groby. Et castellum de Mountsorel in manu sua retinuit, quia homines patriæ juraverunt illud esse de dominio regis. The king dismantles Leicester and Groby;

Eodem anno fecit sternere castella Rogeri de Moubrai; scilicet castella de Treske,[2] et de Malessard; et castella Hugonis Bigoti, scilicet[3] de Fremingham et[4] de Bungeya. also Thirsk and Malzeard; Fremingham and Bungay.

Benedict, i. 127.

Infra autem Adventum Domini, Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et Gaufridus Elyensis episcopus, qui filiam regis conduxerant usque Sanctum Egidium, in Angliam redierunt ad sedes suas. Similiter Johannes Nordwicensis episcopus, qui ad regem Willelmum pro eadem regis filia missus fuerat, in Angliam rediit. In redeundo tamen, cum ipse et Parisius archidiaconus Roffensis maria inter Meschins et Sanctum Egidium sulcarent, duæ galeæ pulcherrimæ, onustæ familiaribus regis Willelmi Siciliæ, et donis magnis et variis quæ ipse per eos regi Angliæ mittebat, fluctibus maris submersæ sunt. In Advent the escort of Johanna returns. Two galleys of presents lost at sea between Messina and S. Giles.

---

[1] *Junii*] Julii, C., M.

[2] *Treske*] et castellum, ins. M.

[3] *scilicet*] castellum, ins. M.

[4] *et*] castellum, ins. M.

A.D. 1176. Negotiations between the pope and the emperor.

Eodem anno, Alexander summus pontifex, et Fredericus Romanus imperator, de pace tractabant, sed minime profecerunt. Benedict, i. 127.

Ralph of Deols dies, and his relations refuse to give up his heiress to the king.

Eodem anno obiit Radulfus de Dolis, qui erat ditissimus baronum regis Angliæ in Berria; et non habuit hæredem nisi unicam filiam triennem: quam eo defuncto parentes ejus rapuerunt, et eam tradere noluerunt regi Angliæ, ad cujus donationem ipsa cum tota hæreditate sua pertinebat; sed castella et munitiones patriæ munierunt.

Eodem anno obiit Willelmus comes de Arundel.

Oct. 17, the abbey church of Cirencester consecrated by the bishop of Exeter.

Eodem anno, xvi°. kalendas Novembris, die Dominica, [festo Sanctæ Etheldredæ virginis,] dedicata est magna ecclesia canonicorum regularium Cirecestriæ, in honore gloriosæ virginis, a Bartholomæo Exoniensi episcopo.[1] In cujus dedicatione, Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, dedit ecclesiæ illi et canonicis ibidem Deo servientibus in perpetuum singulis annis de redditu suo Cirecestriæ. Benedict, i. 128.

About Nov. 1, the emperor Manuel Comnenus invades the kingdom of Iconium; he and his army are attacked by sickness.

Eodem anno, circa festum Omnium Sanctorum, Manuel Constantinopolitanus imperator, magno congregato exercitu, promovit illum in terram Persarum, volens sibi et imperio suo subjugare civitatem Yconii et regnum Persarum; sed minime profecit. Nam dum adhuc ipse et sui propriam regionem peragrarent, invasit eos ægritudo difficillima, scilicet fluxus ventris. Qui diffusus per agmina sua pertransibat, multos depopulando et interimendo, omni pugnatore gravior. Et hoc malum invalescens, maxime imperatorem contrivit. Ex quo vero ipse et sui fines Turcorum intrabant, bella quidem frequentia concrepabant, et agmina Turcorum cum exercitibus imperatoris undique dimicabant; sed imperator victor exstitit. Cumque imperator procedens appropinquasset cuidam loco, qui a Persis nominatur Cibrilcimani, tot Persarum turmæ peditum equitumque ab interioribus partibus Persidis occurrerant in adjutorium contribulium suorum exercitui imperatoris, quot pene exercitum imperatoris excesserunt. Exercitu itaque imperatoris propter viæ angustiam usque ad decem milliaria[2] extenso; cum neque qui præibant possent postremos defendere, neque postremi possent præeuntibus juvare, non mediocriter ab invicem hos distare accidit; ita quod primæ cohortes ab acie imperatoris dividebantur. Cum igitur Turcorum agmina ex jam factis præliis cognoverant, quod non offerret sibi a fronte cum imperatore repugnare, posteriora invaserunt ag-

They meet the Turks.

The emperor is attacked on both sides by the Turks.

Benedict, i. 129.

[1] *episcopo*] et ab alio quodam episcopo, tunc temporis existente ibidem abbate, Bened.

[2] *milliaria*] milia, M.

Benedict, i. 129.

mina. Instabant itaque barbari undique a dextris et a sinistris; et tela quasi imber super agmina imperatoris descendentia, interimebant viros et equos quamplures. Cumque imperator mala gentis suæ inspexisset, impetum fecit in Persas et Turcos, et eos quamdiu viriliter sustinuit. Tandem postremæ cohortes universæ Græcorum et Latinorum et reliquorum omnium generum, conglobatæ, quæ jaciebantur ab inimicis tela non sustinentes, impactione usi sunt, et ita violenter ferebantur, dum in adjacentem illic collem quasi ad propugnaculum festinarent, se præcedentes impulerunt nolentes. Multo autem elevato pulvere ac perturbante oculos, et neminem permittente videre quæ circa pedes gerebantur, in præcipitium quod aderat profundissimæ vallis, alius super alium, homines et equi sic incontinenter portati corruerunt, quod alii alios conculcantes interemerunt. Non ex congregariis tantum quidam, sed etiam multi ex clarissimis, et ex intimis consanguineis ipsius imperatoris, ibi perierunt. Quis enim inhibere poterat tantæ multitudinis importabilem impulsum? At vero imperator tandem consertis circa se agminibus suis, ordinatim proficiscens, ad Turcorum agmina accessit, et cominus commisso cum eis prælio campum obtinuit. Ex tunc Soldanus videns ipsum non posse resistere imperatori, mittens ad imperatorem supplicavit ei, et deprecatoriis usus est sermonibus, et requisivit pacem ejus, promittens se omnem [adimplere imperatoris voluntatem, et servitium suum contra omnem] hominem dare, et omnes qui in regno suo tenebantur captivos absolvere, et esse ex toto voluntati imperatoris. Ibidem ergo per duos dies integros in potestate sua moram fecit imperator; et cognito quod nihil poterat fieri contra civitatem Yconii, perditis testudinibus et machinis bellicis, eo quod boves cecidissent a telis in modum pluviæ jactis, qui eas trahebant; imperator suscepit Soldani deprecationem, et fœdera et sacramenta peracta sub vexillis imperatoris; et pacem suam ei dedit imperator, et inde in regionem suam rediit; contristatus tamen et multum confusus de amissione consanguineorum suorum.[1]

A.D. 1176. November.

Great part of his forces fall over a precipice.

Benedict, i. 130.

The emperor rallies his forces, and compels the sultan to propose terms.

The emperor finding it impossible to besiege Iconium, makes peace with the sultan, and returns home.

[1] *suorum*] It may be observed that neither our text nor the MS. M. contains the long passage on the Crusade interpolated in this place in the Vitellius MS. of Benedict; a fact which seems to add to the probability that that passage was inserted from Hoveden or some other source, by the transcriber.

A.D. 1177. MCLXXVII.

Henry II. keeps the Christmas of 1176-7 at Nottingham; Henry the younger at Argentan, and Richard at Bourdeaux.

Adveniente autem anno ab Incarnatione Domini M°C°LXX°VII°, Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, tenuit curiam suam die Natalis Domini in Anglia apud Notingham. Et Henricus rex Angliæ filius suus tenuit curiam suam in Normannia apud Argentomium, et regina sua filia regis Franciæ cum eo. Et Ricardus comes Pictaviæ, filius ejus, tenuit curiam suam in Aquitannia apud Burdegalensem civitatem; et reliqui duo filii sui, Gaufridus scilicet comes Britanniæ, et Johannes, erant in Anglia cum eo. Benedict, i. 131.

Richard besieges and takes Dax.

Richard takes Bayonne.

Comes autem Pictaviæ statim post Natale obsedit Akensem civitatem, quam Petrus vicecomes Akensis et comes Bigorniæ contra eum munierant; et infra decem dies cepit. Et inde promovens exercitum suum, obsedit Baoniam civitatem, quam Ernaldus Bertrannus vicecomes Baoniæ contra eum munierat; et infra decem dies cepit. Et inde promovens exercitum suum usque Cizare, quæ nunc Portæ Hispaniæ vocantur, obsedit castellum Sancti Petri, et eadem die cepit, scilicet Dominica proxima post Epiphaniam, et penitus destruxit. Et postea vi coegit Basclos et Navarenses jurare pacem tenere; et destruxit omnes malas consuetudines quæ inductæ erant apud Sorges, et apud Lespurun, ubi mos erat deprædare peregrinos Sancti Jacobi. Et sic pacificatis universis provinciis, in Purificatione Sanctæ Mariæ venit Pictavim, et inde direxit nuncium suum in Angliam ad regem patrem suum. Benedict, i. 132.

He takes the castle of S. Peter, in Cize, Jan. 9, and compels the Basques and Navarrese to peace.

He returns to Poictiers Feb. 2.

Henry II. commands his son Henry to seize the estates of Ralph of Deols.

Interim rex Angliæ pater suus,[1] cum audisset quod Radulfus de Dolis mortuus esset, et quod filia ejus rapta esset a parentibus suis, festinato mandavit in Normanniam regi[2] filio suo, quod postpositis omnibus aliis negotiis, exercitum Normanniæ congregasset, et terram Radulfi de Dolis sibi subjugare vacasset; addens etiam in illo mandato, quod quando ipse solus erat in regimine regni, nihil de jure suo amittebat; et modo dedecus esset, cum sint plures in regenda terra, aliquid inde perdere. Cumque juvenis rex patris sui mandatum suscepisset, parere non distulit; sed congregato exercitu Normanniæ et Andegaviæ, cum festinatione in Berriam profectus, obsedit castellum Radulfi, quod statim ei redditum fuit.

Henry enters Berry and takes Châteauroux.

After Jan. 13, Henry II. holds a council at

Interim dominus rex Angliæ, statim post festum Sancti Hillarii, venit Nordhamtonam, et ibi magnum celebravit concilium cum episcopis, comitibus et baronibus suis.[3]

---

[1] *suus*] ipsius, Bened.

[2] *regi*] inserted in M.; not in Bened.

[3] *suis*] regni sui, M.

Benedict, i. 133.

Interat autem illi concilio advocatus Bethuniæ et castellanus de Curtray; per quos comes Flandriæ ei mandaverat, quod Lodowicus rex Franciæ ab eo petierat primogenitam filiarum Mathæi fratris sui comitis Boloniæ, ad opus Philippi [filii][1] sui; et alteram filiam comitis Boloniæ ad opus filii comitis Teobaldi. Sed sine ejus consilio illas nemini dare voluit. Præterea per eosdem mandavit ei, ut ipse teneret pactionem, quam Ricardus Cantuariensis archiepiscopus et Gaufridus Elyensis episcopus cum eo fecerunt ex parte illius, pro eo quod ipse prolongaret usque Pascha iter suum Jerosolimitanæ profectionis. Promiserant enim ei ex parte regis, quod si ipse differret iter suum usque Pascha, rex faceret ei [talem] succursum unde honor esset ei. Præterea mandavit regi Angliæ per eosdem, ut pecuniam ei mittere non differret quam rex promiserat se daturum pro anima Mathæi comitis Boloniæ fratris sui, ad milites retinendos in defensionem Jerosolimitanæ terræ.

A.D. 1177. January. Northampton, where he is informed by the count of Flanders that king Lewis has demanded his nieces in marriage for his son and nephew. The count demands the succours promised for the crusade.

In eodem autem concilio apud Nordhamptonam, rex dedit comitatum Suthsexæ Willelmo de Albeneyo, filio Willelmi comitis de Arundel, et reddidit ei totam terram, quæ fuit patris sui.

The king gives the earldom of Sussex to William de Albini.

Benedict, i. 134.

In eodem concilio Willelmus de Chahannes intimaverat regi, quod ipse deberet de eo tenere in capite baroniam suam, quam de Roberto comite Leyrcestriæ tenebat. Hæc autem dicebat, pravo usus consilio, quia regi placere voluit, qui dominum suum odio habebat. Cumque prædictus comes Leycestriæ ad diem sibi statutum per regis summonitionem venisset, et cum omnia quæ adversus eum loquebantur auscultasset, respondit, quod quamvis prædecessores sui, proavus suus et avus suus, et pater suus, et ipsemet haberent cartas et privilegia regum Angliæ, Willelmi scilicet et Henrici Primi, de terris suis, et nominatim de baronia illa, et quamvis prædecessores Willelmi de Chahannes baroniam illam de prædecessoribus suis semper inconcusse tenuissent; noluit tamen contra regis voluntatem, neque de eo neque de alio tenemento, placitare; sed concessit, ut id et omnia alia tenementa sua essent in misericordia regis. Cumque rex audisset eum ita pie loquentem, commotus pietate, reddidit omnia tenementa sua, in integrum, sicut ea habuit quindecim diebus ante guerram; sed rex retinuit in manu sua castellum de Mountsorel, et castellum de Pasci, quæ duo solummodo remanserant stantia de omnibus castellis suis. Reddiditque

William de Chahannes claims to hold of the king in capite, not of the earl of Leicester.

The earl of Leicester offers to submit the case to the king,

who restores all his possessions except the castles of Pasey and Mountsorel.

[1] *filii*] om. C.

A.D. 1177. January.

rex ibidem totam Leyrcestriam, et forestam, quæ juratæ erant per commune sacramentum comitatus esse debere de dominico suo. Sciebat autem rex hoc factum fuisse propter invidiam, et pro eo quod rex comitem odio habebat. Benedict, i. 134.

Guy, dean of Waltham, surrenders his deanery: and the king takes measures for turning the college of Waltham into an abbey of regular canons.

In eodem autem concilio Gwydo decanus de Waltham resignavit in manu domini regis decanatum suum ecclesiæ Sanctæ Crucis de Waltham, quem rex magno desiderio habere desideravit. Voverat enim Deo et beato Thomæ Cantuariensi martyri, quod in ejus martyris honore, abbatiam quandam canonicorum regularium ædificaret in remissionem peccatorum suorum. Et ab Hugone cardinali et apostolicæ sedis legato impetraverat, quod in prædicta ecclesia de Waltham, remotis inde canonicis sæcularibus, canonicos regulares[1] statuere liceret. Et hac de causa super omnia, ut supra dictum est, rex affectaverat habere ecclesiam illam de Waltham liberam et absolutam in manu sua, ad perficiendum propositum suum. Benedict, i. 135.

The king restores the estates of the earl of Chester.

In eodem concilio apud Nordhamptonam rex reddidit comiti Cestriæ totam terram suam, quam habuit ante guerram; sed retinuit in misericordia sua castellum Cestriæ.

Jan. 20. The king at Windsor sends the archbishop of Canterbury and bishop of London to receive the resignation of the dean of Waltham.

In octavis autem Sancti Hillarii venit rex usque Windesovers, et inde misit Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, et Gaufridum Elyensem, et Gilbertum Londoniensem episcopos, usque ad Waltham, ubi prædictus decanus simpliciter et absolute resignavit in manu ipsius archiepiscopi et episcoporum illorum decanatum suum de Waltham. Et ipsi ibidem præceperunt ex parte regis canonicis sæcularibus, qui ibi erant, venire ad regem, ad recipiendum excambium de præbendis suis. Et prædicti episcopi in scripto poni fecerunt omnes redditus et eorum valentiam ecclesiæ de Waltham, et regi scriptum illud miserunt.

Jan. 20. The king sends the bishops of Exeter and Worcester to visit the nunnery at Amesbury.

Eodem autem die, misit rex de Wyndesovers Bartholomæum Exoniensem episcopum, et Rogerum Wygorniensem episcopum, ad abbatiam de Ambesbiria. Et ipsi per mandatum Alexandri summi pontificis deposuerunt abbatissam propter infamiam ipsius. Ipsa enim postquam religionis habitum susceperat, tres infantes peperisse comprobata fuit: et disperserunt sanctimoniales quas earum turpioris vitæ infamia deturpaverat; omnes videlicet præter eas, quæ relicto turpitudinis suæ errore, ibidem remanere volebant jugiter in Dei servitio, et tenere ordinem Fontis Ebraudi. Et statim dispersis illis rex misit in Andegaviam ad Fontem Ebraudi pro uno conventu sanctimonialium, quibus abbatiam illam commendare desiderabat. Et ne prædicta abbatissa degradata fame et inopia Benedict, i. 136.

He sends to Fontevraud for nuns to succeed those at Amesbury.

[1] *regulares*] not *sæculares*, as in the Julius MS. of Benedict.

Benedict, i. 136.

periret, rex spopondit ei se illi daturum singulis annis decem marcas argenti, et permisit eam abire quo vellet. A.D. 1177. January.

Eodem anno, 3^tio die Natalis Domini, abbas Cirecestriæ [1] obiit. The abbot of Cirencester dies, Dec. 27, 1176.

In prædicto autem concilio Nordhamptoniæ, cum rex audisset mandata et petitiones comitis Flandriæ quas ipse per prædictos nuncios suos fecerat, respondit rem quidem bene processuram, nisi in comite remaneret; et adjecit quod si comes Flandriæ maritare vellet neptes suas, filias scilicet comitis Boloniæ, ad voluntatem et consilium ipsius, et exinde facere eum securum, ipse omnia promissa sua plenius et perfectius quam promittebantur impleret. Et ad audiendum inde responsum comitis, misit rex cum prædictis nunciis comitis Walterum de Constantiis archidiaconum Oxenfordiæ, sigilliferum suum, et Ranulfum de Glanvilla, in Flandriam; in quorum præsentia ipse comes Flandriæ juravit, quod prædictas neptes suas nemini daret vel maritaret nisi per consilium et voluntatem regis Angliæ. The king's answer to the count of Flanders.

Benedict, i. 137.

Eodem anno, in ipsa vigilia Nativitatis Domini, Vivianus tituli Sancti Stephani de Monte Cœlio presbyter cardinalis, et apostolicæ sedis legatus, naves ascendit in Galweya apud civitatem Witerne, et applicuit in insula quæ vocatur Man, et ibi per quindecim dies moram fecit, familiariter et honorifice susceptus a rege illius insulæ, et clero et populo: et circa Epiphaniam transfretavit inde in Hiberniam, apudque Dun in Wlvestre [2] provincia moram fecit per aliquot dies, exspectans ibi homines suos qui post eum remanserant in Galweya. Qui cum venissent, recessit cardinalis inde versus Divelinam. Et forte cum ambulasset juxta maritima, obviavit exercitui Johannis de Curci, qui contra prohibitionem Willelmi filii Adelini,[3] qui ei præfuerat, exercitum magnum congregaverat, et usque ad civitatem Dun, caput Wlvestræ, profectus est. Et custodes exercitus, qui præibant, manus injecerunt in præambulos et summarios ipsius cardinalis, et eos retinuerunt donec prædictus Johannes de Curci præcepit illos reddi. Ipse enim et quidam qui cum eo erant in Hibernia, ex parte regis Angliæ, associatis sibi Hiberniensibus illis qui parti eorum favebant, ante Purificationem Sanctæ Mariæ venerunt usque ad civitatem de

Cardinal Vivian having embarked, Dec. 24, at Whithern, lands in Man, and about Jan. 6 crosses to Ireland, where he goes by Down and Ulster to Dublin.

He meets John de Courcy;

who, before Feb. 2, took Down with great loss,

---

[1] *Cirecestriæ*] Here the Julius MS. of Benedict continues "Cui "successit," but the words are omitted in the Vitellius MS. and in MS. M.

[2] *Wlvestre*] In the use of this form instead of the more ancient *Ulvestera* found in Benedict, our text agrees with the MS. M.

[3] *Adelini*] Aldelmi, Julius MS. of Benedict.

A.D. 1177. Dun, quæ est caput Wlvestræ; ubi etiam requiescunt corpora Sanctorum Patricii et Columbæ et Sanctæ Brigidæ virginis; et in eam insultum fecerunt, et eam ceperunt; amissa tamen hinc inde maxima parte exercitus. Cumque Rodericus rex Wlvestræ audisset quod civitas illa capta esset, congregavit iterum exercitum quem potuit, et veniens usque Dun, prælium commisit cum Johanne Curci et suis. Tandem tamen, post amissam exercitus sui partem magnam, dictus Johannes et sui victores exstiterunt; et prædictus rex Wlvestræ, relicto campo, cum suis fugit. In quo quidem prælio captus fuit episcopus de Dun, et liberatus prece dicti cardinalis.[1] Benedict, i. 137. Benedict, i. 138.

and defeated Roderick, king of Ulster.

The bishop of Down is taken.

Feb. 2, the king is at Marlborough; Feb. 22, at Winchester, where he directs the sheriffs to make a severe inquiry into the feudal services;

Adveniente Purificatione Sanctæ Mariæ, rex Angliæ tenuit curiam suam apud Merlebergam; et circa festum Sancti Petri in Cathedra venit Wintoniam. Et ibi præcepit omnibus vicecomitibus et ballivis regni sui, quod intente inquisissent de omnibus tenementis in balliis suis, quæ de eo sunt in capite, quicunque ea tenent; et quod servitium ei debent; et qui sunt qui modo ea tenent; et quod servitium inde ei faciunt; ita quod sufficienter inde respondere scirent ad scaccarium Paschæ; et si baronia, vel aliud feodum in balliis eorum divisum esset vel partitum, inquirerent, qui partes teneant, et quid inde faciant. Præterea ibidem per consilia familiarium suorum, mandavit omnibus comitibus, baronibus et militibus regni, qui de eo in capite tenebant; quod omni occasione remota, essent bene parati equis et armis apud Londonias in octavis clausi Paschæ, secuturi eum inde in Normanniam, et moraturi secum per unum annum in partibus transmarinis, ad custum eorum, in servitio suo. Et præcepit ut unusquisque, visis litteris suis, mandasset ei per nuncium suum et per litteras suas, quo modo venire poterint, et cum quot militibus tunc sine magno gravamine.

and summons his tenants in capite to meet at London on May 8, for active service in Normandy.

He summons the clergy for a council on Mar. 13 at London, to arbitrate between the kings of Castile and Navarre.

Præterea misit inde nuncios suos per totam insulam Angliæ, et mandavit archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus totius Angliæ, quod essent ad eum apud Londonias Dominica proxima post Caput Jejunii; habiturus enim erat illorum consilia de quodam judicio faciendo inter duos reges Hispaniæ; scilicet inter Aldefonsum regem Castellæ, qui Alienor filiam suam in uxorem duxerat, et Sanctium regem Navarræ, de terra et castellis de Burona, quæ rex Castellæ calumniatus fuerat adversus regem Navarræ, sicut feodum et hæreditatem suam. Qui cum inter se, post multas et magnas debellationes, Benedict, i. 139.

---

[1] *quo quidem . . . . cardinalis*] " autem illo . . . quem Johannes " de Curcy præcepit liberari prece " ipsius cardinalis." M.

Benedict, i. 139.

concordare non potuissent; miserunt in Angliam nuncios suos ad curiam regis Angliæ pro judicio habendo de controversia quæ inter eos erat. Et securitates dederunt hinc inde standi judicio curiæ regis Angliæ, sicut in subsequentibus patebit. Venerunt autem in Angliam ex parte regis Castellæ, episcopus de Palenza, et comes de Engomes, et alii barones de terra sua, ad depromendam calumniam suam. Ex parte regis Navarræ, venerunt episcopus Pampelunæ, et alii multi clerici et laici de regno suo, ad partem ipsius tuendam. Venerunt etiam ex parte utriusque episcopus de Tarazuna, et summus magister Hospitalium totius Hispaniæ, et dominus Gunterus quidam frater Templi, ad audiendum judicium quod de eis fieret, et ad illud eis reportandum. Venerunt etiam duo strenuissimi viri, et ut dicebatur, miræ probitatis et audaciæ, unus videlicet ex parte regis Castellæ, et alter ex parte regis Navarræ, ad suscipiendum duellum in curia regis Angliæ, si adjudicatum fuerit.

A.D. 1177. February.

The ambassadors of Castile;

of Navarre;

the representatives of both parties sent to hear the award.

Two champions to decide by single combat, if needful.

Et paulo post in ipso Capite Jejunii venit rex Angliæ ad Wyndesoveres, ubi prædicti nuncii regis Castellæ et regis Navarræ congregati in præsentia regis, quoddam chirographum de conventione inter prædictos reges Hispaniæ factum, regi præsentaverunt; cujus tenor talis fuit;

Benedict, i. 140.

The king meets them at Windsor, March 9.

Hoc est pactum inter Aldefonsum regem Castellæ, et Sanctium regem Navarræ.

"Hoc est pactum et conventio quæ facta fuit inter Aldefonsum regem Castellæ, et Sanctium regem Navarræ, avunculum suum; de querelis videlicet quas inter se habebant, ut judicio regis Angliæ sibi satisfacerent. Ad hæc uterque regum tria castella in fidelitate ponit, ut judicium regis Angliæ, filii Matildis imperatricis, soceri Aldefonsi, regis Castellæ[1] accipiat et compleat. Et per quem steterit quominus fiat, subscripta castella amittat. Rex vero Aldefonsus ponit in fidelitate Nagaram, castellum Christianorum et castellum Judæorum, [et Arnedo castellum Christianorum et castellum Judæorum,][2] et Celorigo. Similiter Sanctius rex Navarræ in hac fidelitate ponit Stellam castellum, quod Petrus Roderici tenet, et castellum Judæorum, et Funes, et Maranon. Et ad hoc nuncii utriusque regis sint ante præsentiam domini regis Angliæ, in prima die præsentis Quadragesimæ, quæ est Caput Jejunii, ad hoc judicium re-

Covenant between the kings of Castile and Navarre to refer their disputes to the king of England.

[1] *regis Castellæ*] not in Benedict.

[2] *et Arnedo . . . Judæorum*] om. C., M.

A.D. 1177. Covenant between the kings of Castile and Navarre to refer their disputes to the king of England.

" cipiendum. Et si forsan nuncii cujuslibet partis morte Benedict, i. 140.
" vel infirmitate vel captivitate in via detenti fuerint, præ-
" cedentes nuncii exspectent eos usque triginta dies ultra
" diem præfixam, in curia prænominati regis Angliæ. Et
" qui sani remanserint, veniant ad curiam et accipiant judi-
" cium. Et si omnes infirmi vel mortui vel capti fuerint, Benedict, i. 141.
" nihil rex cujus fuerint proinde amittat. Et si omnes vel
" aliqui nunciorum aliqua harum trium occasionum non fue-
" rint detenti, et ad diem statutum [ante regem Angliæ] non
" venerint, rex cujus nuncii fuerint hæc prædicta castella
" amittat, et hoc fiat per bonam fidem et sine malo ingenio.[1]
" Et si forte, quod absit, rex Angliæ interim mortuus fuerit,
" hoc eodem prædicto modo, nuncii pergant isti ad regem
" Francorum ad hoc judicium recipiendum, et per eum sicut
" per regem Angliæ hoc judicium recipiant et compleant.
" Sanctius igitur rex Navarræ, hæc tria castella per militem
" et per portarium suum recipiat et donet, Nayaram, et
" Celorigo, P. Roderici filio comitis R.; et donet Arnedo D.
" Semenes; et ipsi faciant sibi hominium de eis. Similiter
" Aldefonsus rex Castellæ hæc tria castella per militem et
" portarium suum recipiat et donet, Stellam P. Roderici
" de Azagra, et Funes S. Rammuri, et Marrannon R. Mar-
" tini; et ipsi faciant sibi hominium de eis. Et si aliquis
" regum istorum hæc prædicta castella militibus ea tenenti-
" bus auferre voluerit, et alteri dare, donet illa rex Navarræ
" P. Roderici, vel G. Vermundi, vel S. Rammuri, vel J. Velet,
" vel R. Martini, vel E. Almorav', vel S. Almor', vel E. de Orizi,
" vel P. Ramiri, vel G. de Oriz, vel P. de Oriz. Similiter rex
" Aldefonsus Castellæ donet illa comiti N., vel comiti P., vel
" comiti G., vel comiti Gomerz, vel R. Guttenz, vel P. de
" Arazuri, vel — de Senezi, vel G. Garsiæ, vel [Or]donio
" Garsiæ, vel G. Roderici de Azagra, vel P. Guntez, vel F.
" Roderici de Agafra. Sed illi qui tenentes fuerint non donent
" hæc tria prædicta castella, donec illi qui recipere ea debuerint,
" faciant hominium de illis alteri regi sicut supradictum est.
" Et in toto quantum rex Aldefonsus tenet de rege Navarræ,
" melioret cum suo proprio avere quantum voluerit et potuerit.
" Similiter rex Sanctius melioret cum suo proprio avere, quan-
" tum voluerit et potuerit, in toto quantum tenet de rege Alde-
" fonso. Et ad hoc judicium audiendum, isti reges quatuor Benedict, i. 142.
Authority of the envoys. " fideles elegerunt; videlicet Johannem episcopum Tiracenen-
" sem, et Petrum de Areis, et Ar. de Torella, et Gunterum Petri
" de Rinoso; ut de istis duo vel tres, vel omnes, cum nunciis
" ad curiam regis Angliæ pergant, et querimonias utriusque

[1] *et hoc . . . ingenio*] misplaced in C.

Benedict, i. 142.

" regis ante eum exponant; et auditis querelis, quos rex A.D. 1177.
" Angliæ causam suam primitus dicere mandaverit, dicant. Agreement between the kings of Castile and Navarre.
" Et per verbum horum fidelium, qui hoc judicium a rege
" Angliæ audierint, uterque regum supradictam convenientiam
" prout in hac [carta] continetur, attendant et compleant. Et
" milites, qui de prædictis castellis hominium fecerunt, secun-
" dum dictum horum fidelium, hoc pactum præfatum regibus
" attendant et compleant, per bonam fidem et sine malo in-
" genio. Insuper vero ambo reges prædicti, unusquisque
" per fidem suam, firmaverunt et statuerunt treugas bonas et
" salvas de hominibus et castellis et terris et omnibus
" aliis rebus usque ad vii. annos. Et ut firmius teneatur, Mutual pledges for peace for seven years.
" Sanctius rex Navarræ ponit Ergam in fidelitate; et rex
" Aldefonsus ponit Calagunam. Et si exercitus cujuslibet
" horum regum, cum eo vel sine eo, regnum alterius intraverit,
" ille qui hoc fecerit prædictum castrum perdat. Et si forte
" aliquis vassallus horum regum infra istas treugas, in regno
" alterius vi vel furto castellum acceperit, rex cujus ille
" vassallus fuerit, infra quadraginta dies castellum suum
" alteri regi reddat. Quod si non fecerit, miles ille qui
" castrum, quod in fidelitate positum est, tenuerit, regi con-
" querenti prædictum castrum donet, et teneat illud in pignore,
" donec suum castellum recuperet. Et si aliquis horum reg-
" norum, qui non sit vassallus istorum regum, aliquo casu in
" regno alterius castellum acceperit; ambo reges cum gente
" sua, super eum veniant et obsideant, et donec sit captum
" de eo non recedant. Statuerunt etiam ut omnes vassalli
" utriusque regis, qui ex quo ista guerra incepit hæreditates
" amiserunt, eas ex integro recuperent, sicut erant tenentes
" die qua eas perdiderunt. Et pro malefacto vel judicio quod Arrange-ment for ar-bitration.
" hactenus fecissent, eas non perdant, nec infra istos septem
Benedict, i. 143. " annos pro aliqua querimonia ulli respondeat. Et si deinceps
" de novo querimonia aliqua vel judicium inter eos ortum
" fuerit, ad medianetum veniant, et secundum quod ibi judi-
" catum fuerit sibi satisfaciant. Et omnes homines utriusque
" regni securi de regno ad regnum eant et redeant, exceptis
" notis homicidis. Et si aliquis istorum regum hæreditates,
" sicut supradictum est, reddere voluerit, prædictum castrum
" alteri regi reddat, et teneat illud in pignore donec hæredi-
" tates et totum quantum de illis exigitur, recuperet. Et
" omnes vassalli utriusque regis sint infra istas treugas, cum
" hominibus, castellis, hæreditatibus, et etiam cum omnibus
" aliis rebus quas habuerint, in qualicunque terra fuerint. Alfonso of Arragon included in the truce.
" Et hæc omnia supradicta teneantur et serventur per bonam
" fidem, et sine malo ingenio. Et rex Aldefonsus Arragoniæ

A.D. 1177.

" sit in istis treugis, si ei placuerit. Et si forte non placuerit " ei in illis esse, tamen treugæ ut supradictum est firmiter " inter nos reges teneantur. Facta carta inter Nararas et Lu- " cronium. Æra,[1] anno M°CC°XIIII°., viii°. kalendas Septembris." Benedict, i. 143.

Signed. Aug. 25, 1176.

Henry summons the bishops and barons to consult at London on the subject on Mar. 13.

Et cum dominus rex audisset istud chirographum, et nunciorum utriusque regis allegationes hinc inde audisset et intellexisset; præcepit eis coram episcopis, comitibus et baronibus regni sui, ut omni occasione remota, essent ad eum apud Londonias, Dominica proxima sequenti, recepturi ibidem judicium suum.

Hugh Bigot dies.

Eodem anno, ante Caput Jejunii, obiit comes Hugo Bigot.

Dispute between his widow and heir.

Et Rogerus Bigot, ipsius hæres, et uxor ejus venerunt ad curiam apud Wyndessoures, contendentes quis eorum regi plus offerret pro hæreditate comitis habenda. Ipse vero, quia primogenitus et hæres comitis erat, obtulit regi et multa et magna, pro hæreditate sua habenda in integrum, sicut pater suus eam tenuit, die qua fuit vivus et mortuus. Comitissa vero, noverca ipsius Rogeri Bigot, obtulit regi multa et magna, ut ipse concederet filio suo emptiones et perquisitiones ipsius comitis. Dicebat enim, quod comes Hugo Bigot divisit filio suo quem de ea genuit, omnes emptiones et perquisitiones suas. Et cum dominus rex utriusque petitiones audisset, præcepit eis Londonias venire, ut ibidem consilio comitum et baronum suorum eis secundum rectum et patriæ consuetudinem satisfaceret. Tunc misit rex servientes suos, et saisiavit in manu sua omnes thesauros prædicti comitis. Benedict, i. 144.

March 13. Council at London on the Spanish award.

The bishops, abbots, and barons assemble.

Instante autem prima die Dominica Quadragesimæ, quam statuerat prædictis nunciis regum Hispanorum, venit ipse rex Londonias, et ibidem ad eum venerunt, sicut mandaverat, Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et Gaufridus Eliensis, et Gilbertus Londoniensis, et Reginaldus Batoniensis, et Robertus Herefordensis, et Johannes Norewicensis, et Bartholomæus Exoniensis, et Rogerus Wygornensis, et Johannes Cicestrensis episcopi,[2] et de Wallia de Sancto David, de Sancto Asapho episcopi, et episcopus de Bangor.[3] Præterea venit illuc Hugo Dunelmensis episcopus, et de Roucestria, et Christianus de Candedecase[4] episcopi: Rogerus vero Eboracensis archiepiscopus venire non poterat, quia infirmitate detentus erat; neque Jocelinus Saresbiriensis, neque Cestrensis. Episcopatus Lin- Benedict, i. 145.

---

[1] *Æra*] Erat, M.; Erat anno Domini, C.

[2] *episcopi*] MS. M., following the Julius MS. of Benedict, repeats *episcopus* after each name.

[3] *Bangor*] Pangor, M.

[4] *Candedecase*] de Galweia Christianus episcopus Candidæ Casæ, M.

Benedict, i. 145.

colniæ adhuc vacabat. Venerunt etiam illuc tot abbates, tot decani, tot archidiaconi, quot sub numero non cadebant. Venerunt etiam illuc comites et barones regni, quorum non est numerus. Et congregatis omnibus in regia apud Londonias, interfuerunt quatuor viri elegantes, quos fideles appellabant, quorum nomina hæc sunt; Johannes Tirasonensis[1] episcopus, et Petrus de Aresio, et Gunterus, et Petrus de Rinoso; qui missi erant ex parte utriusque regis, scilicet Castellæ et Navarræ, ad audiendum judicium quod de eis fieret, et ad illud eis reportandum. Præterea erant illuc ex parte Aldefonsi regis Castellæ, episcopus Palentinæ, comes Gumes, Lobdiez, comes Garsiæ, Petrus Petri, Gotteri Fernazit. Ex parte Sanctii regis Navarræ, episcopus Pampelunensis, Garsias Bermer, Sanctius Rimeri, Espainol de Taissonal, Petrus Raimeri, Acenar de Chalet. Hii omnes missi erant ad ostendendum jus quod domini eorum petebant, alter adversus alterum. Tunc quia comites et barones Angliæ minime intellexerant sermones illorum; præcepit eis rex ut scriberent hinc inde petitiones et allegationes et calumnias suas, et postea ei offerrent scriptum illud, ut saltem sic per expositionem suorum scire posset eorum petitiones et calumnias et allegationes; et dedit eis ad hoc perficiendum, triduanas inducias. Et post triduum, iterum convenerunt ibidem coram rege et coram episcopis et comitibus et baronibus regni sui.[2]

A.D. 1177. March 13.

The names of the envoys.

Benedict, i. 146.

The king demands the allegations in writing.

Benedict, i. 151.

Quibus scriptis hinc inde confectis, allegationibus, calumniis et petitionibus eorum propositis, adjudicaverunt restitutionem fieri Aldefonso regi Castellæ ab avunculo suo Sanctio rege Navarræ, scilicet de Logronio, et Navarret, et Attilena, et de Aptol, et de Agoseio, cum omnibus pertinentiis suis quæ pater suus die qua decessit, et ipse post aliquot annis, quiete possederat; sed avunculus suus rex Navarræ ea

March 16. Adjudication of the award: each party to make restitution.

---

[1] *Tirasonensis*] Tarosonensis, M.

[2] *regni sui*] The Chronicle of Benedict proceeds to give a long statement of the case between the two kings as laid before Henry for arbitration. This is followed by the formal claim of the king of Castile, and after the historian has described the order of narration, the formal claim of the king of Navarre is given in full, together with the treaty of peace which forms part of his case against Castile. The king proceeds to take the oaths of the envoys on behalf of their masters, and then consults his council. The Magdalene and Vitellius MSS. follow Benedict at full length, but the whole is omitted in MS. C., which here makes its first great and important departure from the earlier authorities. As it would be useless to reprint here the long statements found in Benedict and Hoveden, a reference may suffice; Ben. i. pp. 146–151; Hoveden, ii. pp. 121–128.

A.D. 1177. March 16. prædicto regi Castellæ, dum adhuc pupillus esset et orphanus, injuste abstulit. Et adjudicaverunt restitutionem fieri Sanctio, regi Navarræ, ab Aldefonso regi Castellæ, scilicet de Legin, et de Portol, et de castello quod tenet Godin, quæ rex Castellæ ei per guerram et injuste abstulerat. Benedict, i. 151.

Et postea dominus rex Angliæ tradidit eis scriptum suum ad deferendum regibus suis de hoc judicio, cujus transcriptum hoc est;

Epistola Henrici regis Angliæ regibus Hispaniæ.

Sentence of adjudication. " Henricus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et
" Aquitanniæ et comes Andegaviæ, carissimis amicis suis
" Aldefonso regi Castellæ et Sanctio regi Navarræ, salutem, Benedict, i. 152.

The king rehearses the claims and counter-claims. " Sicut ex litterarum vestrarum tenore, et fidelium vestrorum
" Johannis episcopi Tirasonensis, Petri de Areis, Gunteri,
" Petri de Rinoso, relatione, et nunciorum vestrorum episcopi
" Palentini, comitis Gumes, Lobdicz, comitis Garsiæ,[1] Garsi
" Garsi, Petri Petri, Gotter Fernanz, episcopi Pampelunæ,
" Garsiæ Bermer, Sanctii Rimiri, Espainol de Taissonal,
" Petri Raimiri, Ascenarii[2] de Chalet, assertione cognovimus,
" placuit utrique vestrum querimonias inter vos habitas, super
" quibusdam castellis et terris cum earum terminis et per-
" tinentiis, judicio nostro terminari. Nos vero fidelibus et
" nunciis vestris ea qua decuit veneratione susceptis, pacem
" inter vos honori Dei et toti Christianitati plurimum profu-
" turam attendentes, Divinæ pietatis et communis utilitatis
" intuitu negotium hoc in nos suscepimus. Fidelibus itaque
" a vobis communiter electis, et procuratoribus et advocatis
" causarum vestrarum in præsentia nostra, et episcoporum, et
" comitum et baronum nostrorum constitutis, petitiones et
" allegationes utriusque partis diligenter audivimus et intel-

The claims of Alfonso of Castile. " lexímus. Proponebant siquidem hii quibus causa Aldefonsi,
" regis Castellæ, commissa fuerat, Sanctium regem Navarræ
" memorato regi Castellæ, dum adhuc pupillus esset et orpha-
" nus, castella et terras, scilicet Logronium, Navarret, Antlena,
" Aptol, Agosoio, cum omnibus terminis et pertinentiis suis,
" quæ pater suus die qua decessit, et ipse post aliquot annis
" quiete possederat, injuste abstulisse et violenter, unde et
" eorum sibi fieri restitutionem postulabant.

---

[1] *comitis Garsiæ*] Gomes Garsiæ, Bened.

[2] *Ascenarii*] Acenarii, Bened.

Benedict, i. 152.

A.D. 1177. March 16. The claims of Sancho of Navarre.

"Illi vero, quibus causa Sanctii regis Navarræ commissa
" fuerat, nihil eorum quæ ab aliis proposita fuerant contra-
" dicentes, asserebant, Aldefonsum præfatum regem Castellæ,
" Sanctio prænotato regi Navarræ castella, scilicet Legin,
" Portol, et castellum quod tenet Godin, per guerram et injuste
" abstulisse, et parte altera in nullo contradicente sibi, eorum
" sibi restitutionem fieri pari petebant instantia.

The truce for seven years.

"Præterea in scripto vestro continebatur communi, vos
" treugas inter vos usque in septennium fide interposita
" firmasse, et hoc ipsum nuncii vestri in jure palam sunt

Benedict, i. 153.

The deliberation of the Court.

" protestati. Habito igitur cum episcopis, comitibus et ba-
" ronibus nostris, cum deliberatione consilio, pacem inter vos
" ad fidem Christianorum propagandam et ad inimicorum
" Christi confusionem necessariam fore considerantes, plenam
" etiam tam ex scriptis vestris, quam nunciorum assertionibus
" fiduciam concipientes, quod in pace firmanda et conser-
" vanda consilio nostro et præcepto parebitis; ante judicii
" pronunciationem super præscriptis querelis et treugis, man-
" damus vobis per nuncios vestros et consulimus et præcipi-
" mus, et adhuc etiam præsenti scripto mandamus, ut pacem
" inter vos firmetis et in perpetuum fideliter observetis.

The king's award.

" Super querelis prætaxatis de castellis et terris cum om-
" nibus terminis et pertinentiis hinc inde violenter ablatis
" et injuste, cum nihil contra violentiam utrinque objec-
" tam a parte alterutra alteri responderetur, nec quicquam
" [quo] minus restitutiones quas petebant faciendæ essent alle-
" garetur, plenariam utrique supradictorum, quæ in jure petita
" erant fieri restitutionem adjudicavimus. Adjunximus etiam
" ex judicio, treugas præfatas inter vos, ut prædictum est,
" fide firmatas; sicut ex scripto vestro et nunciorum ves-
" trorum publica confessione in jure facta, nobis constitit;
" usque ad constitutum inter vos terminum inviolabiliter
" observandas.

Payment of 3,000 maravedis to be made by Alfonso to Sancho.

" Volumus etiam præcipimusque pro bono pacis, ut rex Al-
" defonsus dilectus filius noster donet Sanctio regi Navarræ,
" avunculo suo, singulis annis usque ad decennium, tria millia
" Marabotinorum, ad tres terminos in anno, Burgis recipienda;
" scilicet ad [finem][1] quatuor primorum mensium post præ-
" dictam restitutionem utrinque factam, mille Marabotinorum;
" et ad finem quatuor mensium [proximo] sequentium, mille
" Marabotinorum, [et ad finem quatuor mensium tertio se-
" quentium mille Marabotinorum]; ita ut singulis de decem
" annis sequentibus prædictam restitutionem, solvantur tria

[1] *finem*] om. C., M., Bened.

A.D. 1177. March 16.

" millia Marabotinorum ad eosdem terminos, et in loco præ- Benedict, i. 153.
" notato, Sanctio regi Navarræ.

" Præterea nuncii utriusque vestrum juraverunt ante sen-
" tentiæ pronunciationem, vos prædictum judicium nostrum, Benedict, i. 154.
" tam de restitutionibus quam de treugis firmiter observatu-
" ros ; et nisi feceritis, quod corpora sua reddant in manum
" nostram et potestatem. Testibus hiis, Ricardo archiepiscopo
" Cantuariæ, Hugone Dunelmensi et aliis." [1]

The names of the witnesses.

Peter, bishop of S. David's, makes his profession of obedience to the archbishop of Canterbury.

In eodem concilio Petrus episcopus de Sancto David Walliæ, fecit professionem suam domino Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, et dedit illam scriptam in manu sua, et promisit ei in verbo veritatis debitam et canonicam obedientiam, coram Gaufrido Eliensi episcopo, et aliis episcopis,[2] et coram Gileberto Londoniensi episcopo, qui eum in episcopum con- Benedict, i. 155.
secraverat apud Cantuariam anno præcedenti per mandatum prædicti Cantuariensis archiepiscopi, quem dominus rex cum filia sua miserat ad Sanctum Egidium, ut supradictum est.

The brother of the earl Ferrers is murdered in London.

In eodem[3] concilio apud Londonias, frater comitis de Ferreris nocte et latenter infra Londonias interfectus est.

Quod cum regi fuisset nunciatum doluit vehementer, et juravit quod gravem vindictam inde caperet de civibus Londoniarum. Mos enim erat tunc ibidem quod centum vel plures de filiis et parentibus nobilium civitatis, ut dicebatur, noctur-

---

[1] *episcopo et aliis*] The names of the witnesses are given in full in MS. M. from the Julius MS. of Benedict:—" Gaufrido Eliensi episcopo, Rogero " Wigornensi episcopo, Bartholomæo Exoniensi episcopo, Gileberto Lun- " doniensi episcopo, Waltero Rofensi episcopo, Reginaldo Bathoniensi epi- " scopo, Johanne Norwicensi episcopo, [Johanne Cicestrensi episcopo,—om. " M.], Roberto Herefordensi episcopo, episcopo de Sancto David Walliæ, " et Adam episcopo de Sancto Asaph, et episcopo de Pangor, et Christiano " episcopo Candidæ Casæ de Galweia ; et Gaufrido filio regis comite " Brittanniæ, et Willelmo comite Albemarliæ, et Roberto comite Leyces- " triæ, Willelmo de Mandevilla comite de Essexa, et Roberto comite Glou- " cestriæ, Willelmo de Arundel comite Suthsexæ, et comite Cestriæ, et " comite de Ferreris. Et de baronibus Angliæ Ricardo de Lucy, Willelmo " de Vescy, Odenello de Dunfranvilla, Roberto de Vallis, Rogero de Mun- " bray, Roberto de Stutevilla, Philippo de Kima, Rogero Bigod, et aliis " quampluribus tam clericis quam laicis de regno Angliæ." It is observable that all the copies of this document agree in calling the earl of Gloucester Robert instead of William, a point which seems to show that, as such an error could scarcely have occurred in an original document, all the existing versions were derived from the Julius MS. or from a common source with it.

[2] *et aliis episcopis*] MS. M. has : " et Reginaldo Bathoniensi epi- " scopo, et Bartholomæo Exoniensi " episcopo, et Rogero Wigornensi " episcopo, et Johanne Tyrasonensi " episcopo."

[3] *eodem*] vero, ins. Bened.

Benedict, i. 155.

nas invasiones faciebant per domos divitum, et eas depræ- A.D. 1177.
dabant. Et si quem de nocte errantem per vicos invenissent, Distur-
statim omni omissa misericordia eum interficiebant; ita quod bances in the streets
pauci audebant de nocte ambulare per civitatem propter metum of London at night.
illorum. Unde factum est in tertio anno præcedenti, quod
filii et nepotes quorundam nobilium civium Londoniarum Attempt at robbery in
causa lucri de nocte congregati, invaserunt domum lapideam London.
cujusdam divitis Londoniæ, et eam per cuneos ferreos quos
habebant fregerunt; et per foramen illud quod fecerunt intra-
verunt. Sed paterfamilias illius domus de illorum adventu
præmunitus, lorica se induit, et habuit secum plures nobiles

Benedict, i. 156.

et probos servientes loricatos, et sedens cum eis in angulo
domatis, cum vidisset quod quidam latronum illorum, nomine
Andreas Bucquinte, qui cæteros præibat cum face ardenti,
ollam plenam carbonibus succensis protulisset, et cereos, quos
in manu portabat, accendere festinasset, irruit in eum veloci
impetu. Quod cum prædictus Andreas inspexisset, cultellum
suum evaginavit, et patremfamilias percussit; sed vulnus in
eum non infixit, quia lorica eum recepit. Et in eum ipse
ocius evaginato gladio impetum fecit, et amputavit dicto Ri-
cardo Andreæ Bucquinte[1] manum suam dexteram; et exclama-
vit voce magna, "Fures, Fures!" Quo audito omnes fuge- The robber captured, and im-
runt præter illum qui manum amiserat, quem paterfamilias prisoned, betrays his
retinuit. Et mane facto tradidit eum Ricardo de Lucy justitiæ accomplices.
Angliæ; et ipse eum incarceravit. Et fur ille, promissis sibi
vita et membris, indixit socios suos, de quibus plures capti
erant, multi autem fugerunt. Inter cæteros vero qui capti A rich citizen of
fuerant, captus fuit quidam nobilissimus et ditissimus civium London hanged for
Londoniarum, qui cognominatus erat Johannes Senex. Qui the robbery.
cum per judicium aquæ se mundare non posset, obtulit do-
mino regi quingentas marcas argenti pro vita habenda. Sed
quia ipse per judicium aquæ perierat, noluit denarios illos
recipere, sed præcepit ut judicium de eo fieret, et suspensus
est.

---

[1] *Ricardo Andreæ Bucquinte*] Here the Julius MS. of Benedict reads *Ricardo Bucquinte*; the Vitellius MS. has *Andreæ*; Walter combines the readings. Andrew Buccuinte was a leading citizen in London in 1131: Rot. Mag. Pip. 31 Hen. I. Humfrey appears in the pipe roll of Hen. II. John Bucquinte was sheriff of London in the 19th of Hen. II.: Madox, Hist. Exch. 249. It would seem not unlikely that the person here mentioned was Richard, son of Andrew, and not Andrew himself, who, if alive, must have been too old for such occupations. The *Johannes Senex* is not John Bucquinte, for he was living as late as the third year of Richard I.: Liber de Ant. Legg. p. 1.

A.D. 1177. March. The king sends back the Spanish envoys,

Itaque finito concilio illo, dominus rex dedit nunciis prædictorum regum Hispaniæ dona magna et varia, aurum, et argentum et vasa pretiosa; unicuique secundum quod ordo et dignitas poscebat. Et data eis licentia repatriandi, ipse rex inde recedens venit usque Marleberge, et inde misit in Hispaniam quosdam de familiaribus suis, scilicet magistrum Johannem Cumin, et Bertrannum de Verdun, et Robertum de Solobesburia, ad prænominatos reges Hispaniæ; cum litteris suis ut per eos responsum illorum sciret. Benedict, i. 156, 157.

with a message to Ferdinand, king of Leon, that he intends to make a pilgrimage to Compostella.

Præterea ipse rex per eosdem nuncios suos mandavit regi Ferrando, quod diu erat ex quo in mente et proposito habuit desiderium magnum visitandi limina [Sancti] Jacobi causa peregrinationis. Et ideo, quia ipse rex et dominus erat civitatis Sancti Jacobi, et provinciarum circumjacentium, mandavit ei, ut pro amore ipsius salvum conductum per terram suam eundi et redeundi ei præberet; et ut inde litteras suas per præfatos nuncios ei mitteret.

Before Feb. 2, Johanna arrives at Palermo, and is received with an illumination.

Eodem anno ante Purificationem Beatæ Mariæ, Johanna filia prædicti regis Angliæ, quæ missa fuerat maritanda Willelmo regi Siciliæ, Panormum venit, cum Egidio Ebroicensi episcopo, et aliis nunciis regis Angliæ patris sui qui eam conducebant; et cum ipsa et sui civitatem Panormi de nocte intrassent, tota civitas eis applausit, et tot et tanta accensa sunt luminaria, ut civitas penitus crederetur comburi; et stellarum radii præ fulgore tantorum luminum, nullatenus possent comparere. Ducta est ergo prædicta filia regis Angliæ super equum regium, vestibus regalibus insignita, in quoddam palatium, ut ibidem desponsationis et coronationis suæ diem gratius posset exspectare. Benedict, i. 158.

She is married to king William and crowned.

Paucis itaque elapsis diebus, prænominata regis Angliæ filia desponsata fuit regi Willelmo Siciliæ, et sollemniter coronata Panormi in capella regia coram Egidio Ebroicensi episcopo, et aliis regis Angliæ nunciis, quos cum ea miserat; et coram multis archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus regni regis Siciliæ. Desponsata itaque et coronata fuit die Dominica ante ingressum Septuagesimæ, scilicet idus Februarii, et dotata honorifice de comitatu Sancti Angeli, et civitate Siponti,[2] et civitate Vestæ, et pluribus aliis tam castellis quam locis.

April 17, the king keeps Palm Sunday at Reading.

Itaque appropinquante Dominica Paschæ Floridæ, rex Angliæ venit usque Redinges, et ibi eadem die festum suum tenuit. Et ibidem nunciatum est ei quod Philippus comes Flandriæ in Angliam venire paraverat, causa loquendi cum eo, et visitandi

---

[1] *Solobsburia*] Salobesbiria, Benedict; Salopesbiria, M.

[2] *Siponti*] Simponti, C., M.

Benedict, i. 158.

limina beati Thomæ Cantuariensis martyris; et quod idem comes jam prope Wisandam venerat, ut inde in Angliam transfretaret. Cumque hoc nunciatum regi esset, versus Cantuariam iter arripuit. Et die Mercurii sequentis prædictus comes Flandriæ in Angliam applicuit apud Dovere, et eadem die Cantuariam venit. Quod cum rex intellexit, in crastino summo mane diei Jovis absoluti venit Cantuariam ad comitem. Et facta ibi peregrinatione sua, uterque, scilicet rex et comes, venerunt ad Dovere, ubi naves comitis eum exspectabant. Et rex dedit quingentas marcas ei[1] in auxilium peregrinationis suæ perficiendæ. Et sic ipse comes, accepta licentia a rege peregrinandi Jerosolimam, nocte sequenti post Tenebras mare intravit, et in crastino valde mane applicuit apud Witsand in Flandria. Et rex Angliæ eadem die moram fecerat apud Dovere, quia erat dies Parasceuæ Domini. Et in crastino transtulit se rex usque Wy, et ibi Paschale festum cum comitibus et baronibus suis celebravit. Ricardus vero Cantuariensis archiepiscopus, quia hæc in sua diocesi fiebant, illuc venerat, et missam ibidem die Paschæ coram rege domino suo celebravit.

A.D. 1177. April 20, the count of Flanders comes to Canterbury, where the king meets him on the morrow.

The count having obtained licence of pilgrimage, returns.

Benedict, i. 159.

April 24. The king keeps Easter at Wye.

Finita itaque sollemnitate dici Paschæ, rex venit Londonias, et inde iter suum arripuit in peregrinationem ad Sanctum Edmundum regem et martyrem, ita quod illuc venit Dominica clausi Paschæ: et inde venit in crastino usque Elyensem civitatem, in peregrinationem ad Sanctam Etheldredam virginem. Et inde venit ipse ad Gadintonam, ubi multi Walenses ad eum confluebant, et ei fidelitatem juraverunt.

The king visits S. Edmund's, May 1; and Ely, May 2; and goes thence to Geddington.

Eodem tempore circa clausum Paschæ, Philippus comes Flandriæ, et cum eo multi de nobilioribus Franciæ, iter Jerosolimitanum arripuerunt. Similiter quidam de nobilioribus Angliæ, scilicet comes Willelmus de Mandevilla, et Hugo de Lascy, et R. de Pirrou frater Templi, et alii nobiles regni; per quos rex Angliæ misit Jerosolimam quingentas marcas argenti, ad sustentationem Jerosolimitanæ terræ. Et idem rex misit illuc alias quingentas marcas per fratres Hospitalis ad sustentationem terræ præfatæ.

About May 1, the count of Flanders, with English knights and the king's subsidy, starts for Jerusalem.

Benedict, i. 160.

Venit autem ad Gaytonam[2] per mandatum regis Rogerus Eboracensis archiepiscopus, et Reginaldus Batoniensis episcopus, et Johannes Norwychensis episcopus, et[3] de Sancto Asaph

May 2. Council at Geddington.

---

[1] *ei*] argenti, Bened.

[2] *Gaytonam*] Gaingtonam, Benedict; Gadintonam, M.

[3] *et*] Adam episcopus, ins. Benedict.

A.D. 1177. (About May 8.) The king goes to Windsor and holds a further council there; in which he removes the castellans of England, and places the castles in the hands of his servants.

in Wallia, et comites et barones multi de regno ad tractandum de pace et stabilitate regni. Cumque illuc diu tractassent, transtulit se rex usque Windeshoures, et Rogerus Eboracensis archiepiscopus, et prænominati episcopi cum eo. Venerunt autem ibi ad eum omnes fere comites et barones et milites regni, parati equis et armis ad eundum quo rex præciperet. Cumque ibidem diu de pace et stabilitate regni tractassent, per consilium episcoporum, comitum et baronum suorum removit custodes castellorum Angliæ, et tradidit ea ad custodiendum militibus qui erant de privata familia sua; scilicet [Willelmo][1] de Stutevilla, [castellum] de Rokesburc, quod Rogerus Eboracensis archiepiscopus custodivit: et Willelmo[2] de Stutevilla castellum Puellarum; et Willelmo de Nevilla castellum de Norham, quod Rogerus Cunieris custodivit; et præcepit quod castellum de Alvertona sterneretur, quod Dunelmensis episcopus tempore guerræ firmaverat. Tamen idem episcopus Dunelmensis, quia tempore guerræ male et ficte servierat regi, adveniente pace, dedit regi M. marcarum argenti, pro amore suo habendo, et ut castella sua starent; et ut rex daret Henrico de Puteaco, filio prædicti episcopi Dunelmensis, quandam villam quæ vocatur Wittona cum pertinentiis suis.

Benedict, i. 160.

Benedict, i. 161.

He commits Scarborough to Roger, archbishop of York, and Durham to Roger Conyers.

Præterea dominus [rex] tradidit ibidem Rogero Eboracensi archiepiscopo castellum de Scardeburc in custodia, et Rogero Cunieres turrim de Dunelmo in custodia.

He restores the estates of the earl of Chester, and sends him to Ireland, to prepare the way for his son John, and with him William Fitz-Aldhelm, Hugh de Lasci, and Robert le Poer.

Hiis itaque dispositis, rex reddidit comiti Cestriæ omnia castella, terras et tenementa quæ eum de jure contingebant, citra mare et ultra. Et postea præcepit ei ut iret in Hiberniam ad subjiciendam eam sibi et Johanni filio suo, cui eam concesserat. Perquisierat enim ab Alexandro summo pontifice quod liceret ei filium suum quem vellet coronare et regem facere de Hibernia; et præcepit dicto comiti, ut debellaret reges et potentes Hiberniæ qui nollent ei subjectionem facere. Et misit in Hiberniam cum eo Willelmum filium Aldelmi senescallum suum, cui tradidit in custodia totam terram quæ fuit Ricardi comitis de Strigul. Et misit in Hiberniam cum eis Hugonem de Lasci, cui dedit in custodiam civitatem Divelinæ, cum pertinentiis suis; (interim Vivianus presbyter cardinalis prædictus et apostolicæ sedis legatus, celebrato concilio suo apud Divelinam, applicuit in Angliam apud Cestriam;) et Robertum Poer marescallum, cui dedit in custodia civitatem Waterfordiæ cum tota circumjacente provincia. Et

[1] *Willelmo*] Blank in the Julius MS. of Benedict; om. M. C.

[2] *Willelmo*] Rogero in the Vitellius MS. of Benedict; omitted in the Julius MS.

Benedict, i. 162.

multos misit cum eis tam milites quam servientes de regno Angliæ. A.D. 1177. May.

Hiis itaque peractis, rex inde discessit et venit Oxefordiam, ad loquendum cum regibus et potentioribus Walliæ, qui illuc convenerant ad ejus colloquium per mandatum ipsius: scilicet Resus filius Griffini rex Suthwalliæ, et David filius Owayni rex Nortwalliæ, et Catwallanus rex de Delwain, et Oywanus de Keviliau,[1] et Griffinus de Brunfelda, et Madacus filius Gervettone, et multi alii nobiliores Walliæ. The king holds a conference at Oxford with the princes of Wales;

Et ibidem Henricus rex Angliæ, filius imperatricis, dedit David regi Nortwalliæ, qui sororem suam in uxorem duxerat, terram de Hellesmara, et ipse juravit ibidem domino regi fidelitatem inde et ligantiam; et quod teneret pacem regno Angliæ. Et dictus rex dedit similiter Reso [regi] Sutwalliæ terram de Merenide, et ipse juravit inde fidelitatem et ligantiam et pacem observandam. and gives fiefs to the kings David and Rhys.

Dominus rex apud Oxefordiam, coram episcopis et principibus regni sui, constituit Johannem, filium suum minimum, regem Hiberniæ, et postea terras Hiberniæ familiaribus suis distribuit hoc modo, et fecit eos inde devenire homines suos et Johannis filii sui, et jurare sibi et dicto Johanni fidelitatem et ligantiam contra omnes homines, de terris Hiberniæ. Dedit dictus rex Angliæ, Hugoni de Lasci totam Midam cum pertinentiis pro servitio centum militum, tenendam de ipso et Johanne filio suo. Et cartam suam inde ei fecit. Deditque ibidem Roberto filio Stephani et Miloni de Cogham regnum de Corch, pro servitio sexaginta militum, tenendum de ipso et Johanne filio suo; excepta civitate de Corch cum uno cantredo,[2] quæ dominus rex sibi et hæredibus suis observavit. He makes his son John king of Ireland.

Benedict, i. 163.

He gives Meath to Hugh de Lasci;

Cork to Robert Fitz-Stephen and Milo de Cogham;

Dedit etiam ibidem Hereberto filio Hereberti, et Willelmo fratri comitis Reginaldi, et Jolano de la Pumerai, nepoti eorum, regnum de Lymeric pro servitio sexaginta militum, tenendum de ipso et Johanne filio suo; excepta civitate de Lymeric cum uno cantredo, quæ dominus rex retinuit in manu sua ad opus suum et hæredum suorum. Limerick to Herbert Fitz-Herbert and others.

Tradidit autem dominus rex Willelmo filio Aldelmi, dapifero suo, civitatem Wesefordiæ in custodia, cum omnibus pertinentiis suis. Et statuit hæc subscripta in posterum pertinenda ad servitium Wesefordiæ: Herkelou cum pertinentiis suis, ad servitium Wesefordiæ; Glascari[3] cum pertinentiis suis, ad servitium ejusdem; terram Gilberti de Bisrohard ad servitium ejusdem; Fernregwinal cum pertinentiis ad servitium Wexford he commits to William Fitz-Aldhelm.

---

[1] *Keviliau*] Keliviau, C.

[2] *cantredo*] canthredo, M.

[3] *Glascari*] Glascau, M. Glascarric, Bened.

A.D. 1177. May. The dependencies of Wexford.

ejusdem;[1] totam terram Hervei inter Weseforde et aquam de Waterforde, ad servitium ejusdem; servitium Reymundi de Druua ad servitium ejusdem; servitium de Frodrenelan ad servitium ejusdem; servitium Uthmorthi de Leghin ad servitium ejusdem; tenementum Mathaloe cum pertinentiis suis, ad servitium ejusdem; Leys terra Gaufridi de Constantin cum pertinentiis suis, ad servitium ejusdem; tota terra Otuel, ad servitium ejusdem. Benedict, i. 164.

Waterford is committed to Robert le Poer.

Tradidit etiam ibidem rex Roberto le Poer in custodia civitatem Waterfordiæ cum omnibus pertinentiis suis. Et statuit hæc subscripta in posterum pertinenda ad servitium Waterfordiæ. Tota terra quæ est inter Waterfordiam et aquam quæ est ultra Lismoram, ad servitium ejusdem; tota terra de Osereia cum pertinentiis suis, ad servitium ejusdem.

Dublin and its dependencies to Hugh de Lasci.

Tradidit etiam[2] ibidem rex Hugoni de Lasci civitatem Divelinæ in custodia cum omnibus pertinentiis suis, et statuit hæc subscripta in posterum pertinenda ad servitium Divelinæ; tota terra de Offelana cum pertinentiis suis, ad servitium ejusdem; tota terra de Offalia cum pertinentis suis, ad servitium ejusdem, Kilderau cum pertinentiis suis, ad servitium ejusdem. Wykechelou cum pertinentiis suis, ad servitium ejusdem; servitium de Mida cum pertinentiis suis, ad servitium ejusdem; servitium quatuor militum quod Robertus Poer debet de castello suo Dunavet, ad servitium ejusdem.

He makes them swear homage, allegiance, and fealty to himself and John.

Postquam autem rex apud Oxefordiam in prædicto modo terras Hiberniæ et earum servitia divisisset; fecit omnes quibus earundem custodias commiserat, homines suos et Johannis filii sui devenire, et jurare ligantias eis et fidelitates de terris Hiberniæ. Benedict, i. 165.

May 22, he visits Amesbury, where the bishops meet him and institute the nuns from Fontevraud.

Et Dominica sequenti, scilicet xi. kalendas Junii, venit ipse usque abbatiam de Almesbiria.[3] Et Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et Bartholomæus Exoniensis, et Johannes Nortwicensis episcopi,[4] et Reginaldus Batoniensis, et Adam de Sancto Asaph episcopi, et Wydo Bangornensis ecclesiæ electus venerant illuc obviam regi, sicut eis rex mandaverat. Cumque illuc venissent, eadem die Dominica, prædictus Cantuariensis archiepiscopus coram prænominatis episcopis, per præceptum regis introduxit in abbatiam illam de Almesbiria

---

[1] *ejusdem*] Fermes cum pertinentiis ad servitium ejusdem, ins. Benedict; om. M.

[2] *etiam*] que, Bened., M.

[3] *Almesbiria*] Malmesbiri, M.

[4] *episcopi*] M., following the Julius MS. of Benedict, gives *episcopus* after each name.

Benedict, i. 165.

viginti quatuor sanctimoniales ordinis Fontis Ebraudi, pro quibus ipse in Pictaviam miserat ad Fontem Ebraudi; dominus enim rex abbatissam et sanctimoniales, quæ ibi prius erant, expulit per mandatum Alexandri summi pontificis, propter vitæ earum turpitudinem. A.D. 1177. May.

Præterea, eadem die ibidem, per consensum et voluntatem regis, prædictus archiepiscopus consecravit Wydonem prædictum electum in antistitem Pangornensis ecclesiæ; qui ante consecrationem suam promisit prædicto Cantuariensi archiepiscopo, et successoribus suis, canonicam obedientiam; et professionem suam scriptam ei tradidit coram prædictis episcopis, sibi in illo officio ministrantibus. Consecration of Guy to be bishop of Bangor, at Amesbury, May 22.

Benedict, i. 166.

Dominica[1] proxima ante Ascensionem Domini rex concessit apud Wintoniam Benedicto, priori ecclesiæ Sanctæ Trinitatis Cantuariæ, abbatiam de Burgo. Et monachi de Burgo, qui illuc per mandatum regis venerant ad faciendam electionem, eum per voluntatem regis elegerunt. Et eadem die dominus rex concessit Ricardo, priori de Kirkeby, abbatiam de Wyteby. Et monachi de Wyteby, qui illuc per mandatum regis venerant ad faciendam electionem, eum per voluntatem regis elegerunt. Et Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, qui electionibus illis interfuit, eas auctoritate sua confirmavit. Idem vero Ricardus Cantuariensis Willelmum de Watervilla abbatem de Burgo, ut supradictum est, deposuerat. The king at Winchester gives the abbey of Peterborough to Benedict; and that of Whitby to Richard, prior of Kirkby.

Ibidem vero[2] Vivianus supradictus, apostolicæ sedis legatus, ad curiam regis Angliæ venit; et in crastino Ascensionis Domini impetravit a domino rege litteras protectionis suæ et conductionis, in Scotiam ad perficiendam legationem suam, reversus est; et instante festo Sancti Petri ad Vincula, dictus Vivianus venit ad Castellum Puellarum, cum episcopis et viris ecclesiasticis de regno Scottiæ, ad celebrandum ibidem concilium de statutis ecclesiæ. In quo concilio suspendit ab officio episcopali Christianum episcopum Candidæ Casæ, quia ipse ad concilium illud venire noluit. Dicebat enim episcopatum suum pertinere ad legatiam Rogeri Eboracensis archiepiscopi, qui eum in episcopum consecraverat, secundum consuetudinem antiquam prædecessorum utriusque: et ipse Rogerus, Eboracensis archiepiscopus, constitutus erat legatus suæ provinciæ ab Alexandro summo pontifice; et juri suo vendicabat subjectionem episcopatus Candidæ Casæ, qui etiam nominatus est episcopatus Witernæ de Galweia. Celebrato autem concilio illo, dictus Vivianus Romam rediit per mandatum Alexandri summi pontificis, propter nimiam Cardinal Vivian, on June 3, obtains leave from the king to go to Scotland; and, towards Aug. 1, holds a council at Edinburgh, in which Christian, bishop of Whithern, is suspended.

Benedict, i. 167.

Question as to the supremacy over the diocese of Whithern.

August. Departure of Vivian.

[1] *Dominica*] Dominica autem sequenti, scilicet Dominica, Bened., M.

[2] *vero*] autem, Bened., M.

A.D. 1177. cupiditatem suam, qua fere omnes primates ecclesiasticos suæ legationis depopulando oppressit. Benedict, i. 167.

June. Assembly of forces at Winchester, and of the fleet at Portsmouth and Southampton.

Præterea comites omnes et barones et fere omnes milites regni, qui de rege aliquid in capite tenuerunt, Wintoniam venerunt, parati equis et armis per ejus mandatum ad audiendum ipsius præceptum. Fere enim omnes naves portuum maris Angliæ et Normanniæ, per mandatum ejus convenerant apud Portesmutam et Suthamptoniam, ad milites illos transfretandos in Normanniam cum ipso rege.

The escort of Johanna return from Sicily.

Interim Henricus Bajocensis episcopus in Angliam applicuit, et cum eo Hugo de Bello Campo et Osbertus clericus de camera regis; et Gaufridus de la Charite, quos ipse rex cum filia sua miserat in Siciliam. Et ipsi interfuerunt coronationi et desponsationi prædictæ regis filiæ, quam, ut supra diximus, Willelmus rex Siciliæ in uxorem duxit.

The king dismisses his forces, to re-assemble on July 1; and sends an embassy to France,

Cumque dominus rex causam adventus prædicti Bajocensis episcopi cognovisset, suorum fretus consilio, per commune edictum præcepit, in ipsa die Ascensionis Domini, ut omnes milites qui illuc per mandatum regis cum equis et armis venerant, ad propria redissent; et ut iterum venissent Wintoniam, in octavis Sancti Johannis Baptistæ, parati equis et armis, ad suum mandatum exsequendum. Et statim dominus rex misit inde in Normanniam Gaufridum Eliensem episcopum, et Henricum Bajocensem episcopum, et Walterum de Constantiis Oxefordiæ archidiaconum, vicecancellarium suum; et præcepit eis, ut associatis sibi Rotrodo Rotomagensi archiepiscopo, et Ricardo Wintoniensi episcopo, et aliis honestis personis tam clericis quam laicis de Normannia, Lodovicum regem Franciæ convenirent super pactis inter eos factis de maritagio quod idem rex conventionavit se daturum cum filiabus suis Henrico regi et Ricardo comiti Pictaviæ, filiis suis. Benedict, i. 168.

to urge king Lewis to give up the portions settled on his daughters on their marriage to the king's sons,

the Vexin and Bourges.

Prædictus enim rex Franciæ conventionavit Henrico, juveni regi, filio regis Angliæ, se ei daturum cum filia sua, quam in uxorem duxerat, totam terram illam quæ vocatur Veogesin; scilicet tota terra quæ est inter Gisortium et Pontaisam. Præterea rex Franciæ prædictus conventionavit Ricardo comiti Pictaviæ, cum filia sua quam ipse in uxorem duxerat, civitatem Bituricensem cum omnibus pertinentiis suis. Et rex Angliæ mandavit regi Franciæ per prædictos nuncios sibi et filiis suis restitui prænominatum maritagium, quod ipse eis conventionaverat.

He orders queen Margaret to

Præterea idem rex Angliæ[1] mandavit ei, ut omni occasione et dilatione remota, permitteret filiam suam, reginam Henrici Benedict, i. 169.

[1] *Angliæ*] Franciæ, C., here and below.

Benedict, i. 169.

regis filii sui, redire in Normanniam. Ipsa enim prægnans ad regem Franciæ patrem suum abiit, domino rege Angliæ inconsulto, et sine ejus licentia. A.D. 1177. June. return to Normandy.

Præterea ibidem, scilicet apud Wintoniam, dominus rex quendam fratrem Templi nomine Rogerum, quem consilio episcoporum suorum et aliorum quorundam sapientum virorum regni sui elegerat, constituit domus suæ eleemosynarium. Et præcepit ut ipse clamores pauperum, qui in ipsius præsentia venire non poterant, benigne et efficaciter audiret, et ipsi regi præsentaret, ut sic ad finem debitum perducerentur. Et statuit ibidem rex quod prædictus eleemosynarius reciperet in denariis totam decimam cibariorum et potuum quæ expenderentur in domo ejus, et ut ipse decimam illam paüperibus erogaret. He appoints Roger, a Templar, to be his almoner.

Venerunt autem nuncii sui ad regem, quos in Sicilia miserat cum Johanna filia sua maritanda regi Willelmo Siciliæ; et tradiderunt ei quoddam scriptum de dote quam Willelmus rex Siciliæ dedit Johannæ filiæ suæ, die qua eam desponsavit: cujus transcriptum hoc est;[1] He receives the copy of Johanna's settlement.

A.D. 1177. February. Grant of dower by king William of Sicily to his queen.

"In nomine Dei æterni et Salvatoris nostri Jesu Christi. "Amen. Rerum fœdus et concordiam humanarum, inter "cætera pacis bona, ligat fortius et astringit vinculum con- "jugale, quod et sacramenti altitudine venerandum, et ipsa "suæ institutionis est singularitate præclarum, et sollemni "ab initio mundi et temporis consuetudine celebratum. Cu- "jus itaque virtus et forma, quia de Divina institutione traxit

Benedict, i. 170.

"originem, nec de peccato induit maculam, nec de longævi "serie temporis desuetudinis potuit sentire jacturam; quin "etiam id honoris venerando accessit mysterio, ut maris et "feminæ consensus in matrimonium, Christi et Ecclesiæ "teneat sacramentum. Tanti ergo mysterii ratione simul et "veneratione inducti, nos Willelmus Divina favente clementia "rex Siciliæ, et ducatus Apuliæ, et principatus Capuæ, Jo- "hannam puellam regii excellentia sanguinis illustrissimam, "filiam Henrici magnifici regis Anglorum, Divino nutu et "felici auspicio sacri lege matrimonii et maritali nobis fœdere "copulamus, ut bonum conjugii castæ dilectionis fides exhi- "beat; unde nobis in posterum proles regia, Deo dante, suc- "cedat, quæ Divini gratia muneris virtutum simul et generis "titulo, ad regni possit et debeat fastigium sublimari. Quia "vero nostra dignum est celsitudine, ut tam nobile ac insigne "conjugium decenti dodario debeat honorari, per hoc præsens

[1] *est*] "Hæc est carta Willelmi "regis Siciliæ, quam fecit Johannæ "filiæ Henrici regis Angliæ de dote "sua qua eam dotavit in die de- "sponsationis suæ," ins. M. from Benedict.

A.D. 1177. June 11. scilicet[1] in festo Sancti Barnabæ, præfati episcopi, per præceptum regis, et Alexandri summi pontificis mandatum, et Ricardi Cantuariensis archiepiscopi consensum, introduxerunt in ecclesiam Sanctæ Crucis de Waltham canonicos regulares quos ipse rex elegerat de domibus canonicorum regularium regni sui: scilicet sex canonicos de abbatia Cirecestriæ, et sex de Oseneya, et quatuor de Sancto Osio; et statim per consilium prænominatorum præsulum rex constituit de eisdem canonicis unum priorem, et alium celerarium, et tertium subpriorem, et quartum sacristam; et alios ministros ejusdem domus prout ordo eorum poscebat. Huic autem ordinationi interfuit Wido Rufus, qui fuerat decanus ejusdem ecclesiæ de Waltham, cui etiam dominus rex dedit, in excambium decanatus sui de Waltham, quoddam manerium de dominio suo, cum pertinentiis suis; et carta sua illud ei confirmavit in vita sua tenendum. Interfuere etiam fere omnes canonici sæculares ejusdem ecclesiæ de Waltham, quibus dominus rex dedit excambium de præbendis suis ad valentiam earum præbendarum. Et qui excambium de præbendis suis recipere noluerunt, concessit dominus rex coram dictis episcopis, ut præbendas suas tenerent quamdiu vixerint; ita quod post eorum decessum, præbendæ suæ redissent ad usus canonicorum suorum regularium, quos ibi constituit; et promisit eis, quod ipse redditus et possessiones eorum augmentaret, ita quod possent ibidem esse numero quater viginti vel centum canonici ad minus in conventu, præter officiales qui in exterioribus agendis curam haberent.

Benedict, i. 173, 174.

and institute regular canons into the church of the Holy Cross.

The dean and secular canons are otherwise provided for.

The king keeps Whitsunday at London, and then goes to Woodstock.

Itaque expletis hiis supradictis apud Waltham, dominus rex in ipsa vigilia Pentecostes Londonias rediit unde recesserat. Et in crastino tenuit ibidem festum regale tanta sollemnitate dignum. Quo peracto, dominus rex inde recedens iter suum arripuit versus Wodestokam, ut ibidem adventum Gaufridi Elyensis episcopi et magistri Walteri de Constantiis, quos in Normanniam ad regem filium suum miserat, exspectaret.

Benedict, i. 175.

Miraculous revelation of the relics of S. Amphibalus.

Interim in ipsa hebdomada Pentecostes angelus Domini apparuit in somnis cuidam viro nomine[2] . . . , et dixit, " Hæc dicit Dominus Deus; volo ut corpora sanctorum, scilicet " corpus Sancti Amphibali, qui exstitit magister Sancti Albani " martyris, et eum a pagano errore ad Christianam veritatem " converterat, et corpus beati . . . martyris, qui cum missus " esset a perfidissimo rege ad beatum Albanum interficiendum, " noluit in eum manus mittere, sed de pagano errore ad " fidem Christi conversus, capitalem subiit sententiam, et " martyr Christi effectus cœlos penetravit, transferantur de

[1] *scilicet*] tertio idus Junii, et, M. | [2] *nomine*] cui nomen erat, M.

Benedict, i. 175.

" loco ubi sepulta sunt ad ecclesiam Sancti Albani, et ibi " condigno honore sepeliantur." Hæc cum angelus dixisset, subjunxit dicens illi, " Vade sine dilatione ad abbatem et con- " ventum ecclesiæ Sancti Albani, et indica eis hanc visionem;[1] " et præcipe eis ut fodere faciant in loco dicto . . . , " et ibi invenientur corpora sanctorum." Et postquam hæc dixisset ei angelus, continuo discessit. Vir autem ille vi- sione angelica expergefactus, apud se diu meditabatur utrum abbatem et conventum Sancti Albani, sicut angelus ei præ- ceperat, verbis aggrederetur, annon. Cumque diu in hunc modum animum suum affligeret, tandem ei placuit quod non iret; et recubuit in grabato suo. Et ecce angelus Domini secundo et tertio ei apparuit, eundem sermonem dicens, et, minas addens nisi celerius iret, recessit. Talibus igitur minis vir ille perterritus, ocius a suo cubili surrexit, et dictum ab- batem et conventum adiit, et indicavit eis visionem illam ange- licam et cœleste illud mandatum. Cujus dictis abbas et con- ventus prædicti fidem exhibuerunt,[2] quia in annalibus suis, ubi miracula et passio beati martyris Albani scribebantur, nomina et passiones præfatorum martyrum Christi legebantur; sed ignotum eis erat in quo loco eorum corpora sepelirentur. Convocatis igitur comprovincialibus,[3] præfatus abbas et homo ille cui angelus apparuit, processerunt ad prædictum locum ubi corpora martyrum sepulta erant; et præceperunt circumqua- que fodere. Confluebant autem illuc muti, cæci et claudi, causa recuperandæ sanitatis, et multi alii qui a diversis lan- guoribus [detinebantur. Plures vero illorum a languoribus] suis curabantur; nam muti sermonem, cæci visum, claudi gressum receperunt. Illis itaque circumquaque fodientibus, cum jam per octo dies incassum laborassent; ecce odor sua- vissimus e tumulis martyrum prorumpens eos alibi fodi- entes provocavit. Assiduis ergo orationibus insistentes, et Omnipotentis Dei auxilium invocantes, ad locum unde odor ille prorupit, ocius accesserunt, et ibi fodientes invenerunt sarcophagos, in quibus præfatorum corpora sepeliebantur. Corpora ergo tollentes, die Sabbati, crastino scilicet Sancti Johannis Baptistæ Nativitatis, et septimo kalendas Julii, cum hymnis et canticis ad ecclesiam Sancti Albani detulerunt; et ea honorifice ibi recondiderunt.

A.D. 1177. June.

Benedict, i. 176.

The revela- tion is an- nounced to the abbot and convent of S. Alban's.

Discovery of the relics.

Benedict, i. 177.

June 25. They are translated to S. Alban's.

Eodem anno circa clausum Pentecosten, Margareta, quæ, ut supradictum est, prægnans abiit ad regem Franciæ patrem

About June 19. Queen Mar- garet has a

[1] *visionem*] visitationem, Bened.

[2] *exhibuerunt*] adhibuerunt, Bene- dict.

[3] *comprovincialibus*] a provincia- libus, C., M.

A.D. 1177. son, who dies three days after.

suum, peperit filium, et vocatum est nomen ejus Willelmus; qui infra triduum obiit Parisius ubi natus fuit; et quidam dicebant quod abortivus fuit. Benedict, i. 177.

June 19. Shower of blood in the Isle of Wight.

Interim, die Dominica clausi Pentecosten,[1] in festo Sanctorum Gervasii et Protasii martyrum, sanguineus imber cecidit in insula de With, fere per duas horas integras; ita quod linei panni, qui per sepes suspensi fuerant ad siccandum, sic rore illo sanguineo aspersi fuerant, ac si mersi essent in vase aliquo sanguine pleno.

The king at Woodstock having received the answer of his son Henry, calls a council for July 1 at Winchester.

Et dum hæc fierent, Gaufridus Elyensis episcopus, et magister Walterus de Constantiis archidiaconus Oxenfordiæ, quos rex Angliæ in Normanniam miserat ad regem filium suum, in Angliam redierunt. Et invento rege apud Wodestoke, indicaverunt ei responsum regis filii sui super mandatis suis. Quod cum ei in nullo placuisset, mandavit archiepiscopo Cantuariensi et episcopis regni, quod in octavis Sancti Johannis Baptistæ essent ad eum apud Wintoniam; quo venientes et etiam comites et barones et milites regni sui per summonitionem suam, parati equis et armis secum transfretare in Normanniam. Venitque illuc ad eum per mandatum ipsius Willelmus rex Scottiæ.

Council at Winchester.

Benedict, i. 178.

They agree to wait the return of the ambassadors sent to king Lewis.

Congregatis itaque in urbe Wintoniæ omnibus, rex per consilium eorum transfretationem suam distulit, donec Henricus Bajocensis episcopus, et Ricardus Giffard, quos ad regem Franciæ miserat, ad eum redissent, vel nuncii eorum.

Precautions taken with reference to the castles of the bishop of Durham.

Tunc consiliarii regis ei consuluerunt quod non redderentur[2] Hugoni Dunelmensi episcopo castella sua, scilicet castella[4] de Dunelmo et de Norham,[4] sed ut ea in manu sua retineret; et sic factum est. Et fecit eos quibus ea custodienda commiserat, jurare super sanctorum reliquias, quod si aliquid adversi, ut res humanæ sunt, de eo contingeret, redderent prædicta castella episcopo Dunelmensi per mandatum Ricardi de Luci, vel per mandatum Ricardi Wintoniensis episcopi, vel per mandatum Gaufridi Elyensis episcopi; et si quid adversi de episcopo Dunelmensi contingeret, redderent ea ecclesiæ Sancti Cuthberti Dunelmensis, ne jus ecclesiæ Dunelmensis minueretur. Juraverunt etiam custodes [prædictorum castellorum], quod ubicunque latrones, vel hujusmodi malefactores, in terra episcopi Dunelmensis comprehenderent, caperent et ad justitiam perducerent.

---

[1] *Pentecosten*] scilicet xiii°. kalendas Julii, et, M.

[2] *redderentur*] redderet, M., Benedict.

[3] *castella*] M. repeats *castellum* before each name.

[4] *Norham*] Norhampton, C.

Benedict, i. 179.

[1] Eodem anno quidam Martinus monachus de abbatia Bodmeneye, in partibus Cornubiæ sitæ, post Epiphaniam Domini corpus Sancti Petrocii furtive asportavit, [et] id usque abbatiam Sancti Mevenni in partibus Minoris Britanniæ sitam [detulit]. Quod cum Rogero priori ejusdem et aliquibus canonicis ibidem Deo servientibus innotuisset, dictus prior, consilio fratrum suorum, regem Henricum, filium imperatricis, adiit; qui ad eorum instantiam suum eis concessit auxilium, Roylando de Dinanno, justitiæ Britanniæ, scribendo quod sine dilatione corpus illud faceret restitui. Qui mandatis dicti regis favens, dictam abbatiam cum manu armata et potenti adiit, et corpus illud reddi præcepit; quod cum abbas dicti loci et monachi reddere nollent, dictus justitiarius minas addidit, jurando se per vim extrahere nisi illud sibi redderetur. Quod cum dicti abbas et monachi iram regis incurrere noluerunt, dictum corpus Rogero priori reddiderunt, in festo Sanctorum

A.D. 1177. In January, Martin, a canon of Bodmin, stole the body of S. Petroc, and carried it to S. Mevenni, in Brittany.

The prior of Bodmin appeals to the king, who orders restitution to be made.

Roland of Dinan compels them to restore

---

[1] *Eodem anno*] The following paragraph is so much abridged that it is as well to give the original in full from MS. M. : "Eodem anno quidam canonicus de abbatia de Bodmeneye, quæ in partibus Cornubiæ sita est, Martinus nomine, statim post Epiphaniam Domini furtive asportavit corpus Sancti Petrocii, et cum eo fugiens transfretavit, et illud secum detulit usque ad abbatiam Sancti Mevenni sitam in partibus Minoris Britanniæ. Quod cum Rogero priori de Bodmeneie et canonicis ibidem Deo servientibus innotuisset, prædictus prior, per consilium fratrum suorum, dominum regem Angliæ Henricum, filium Matildis imperatricis, adiit, ut per ipsius potentiæ auxilium corpus Sancti Petrocii, quod per furtum amiserant, recuperassent. Ad instantiam autem illorum concessit eis præfatus rex auxilium suum, et mandavit per litteras suas Roilando de Dinanno, justitiæ Brittanniæ, quod sine dilatione faceret illud corpus reddi. Audito itaque mandato regis, prædictus Rollandus venit cum armata manu et potenti ad abbatiam Sancti Mevenni, et præcepit corpus illud reddi; quod cum abbas et monachi ejusdem loci reddere nollent, ipse minas addidit, jurans se per vim, nisi celerius redderetur, extrahere velle illud. Quod ipsi audientes noluerunt iram præfati regis Angliæ incurrere; sed beatum corpus illud reddiderunt prænominato Rogero prior Botmeneiæ. die Dominica clausi Pentecosten, festo scilicet Sanctorum Gervasii et Prothasii martyrum, scilicet xiii°. kalendas Julii. Redditumque est ei corpus illud sanctum cum omni integritate et sine aliqua diminutione ab abbate et monachis ecclesiæ Sancti Mevenni, jurantibus super relliquias ejusdem ecclesiæ, quod de corpore illo nihil retinerent, sed idem corpus non alternatum redderent. Quod cum factum fuisset, prænominatus prior Bothemeneiæ, cum gaudio in Angliam rediens, corpus beati Petrocii in theca eburnea reconditum, usque civitatem Wintoniæ detulit; et cum in conspectu regis allatum fuisset, rex viso eo et adorato, permisit prædictum priorem in pace cum sancto suo ad abbatiam Bothmeneiæ redire."

A.D. 1177. the relics, June 19.

Gervasii et Protasii martyrum, sine aliqua diminutione, quia dicti abbas et monachi juraverunt dictum corpus integraliter eis reddere; et sic factum est. Benedict, i. 179, 180.

The body of S. Petroc is brought to Winchester on the way to Bodmin.

Post quod dictus prior dictum corpus, in theca eburnea reconditum, usque Wintoniam detulit; quo a rege adorato, permisit dictum priorem in pace abbatiam suam redire.

July 1. R. Malebranche made abbot of Burton.

Dominus rex[1] apud Wintoniam, dedit R. Malebrance, priori de Mauvernia, abbatiam de Burtona super Trentham; et monachi, qui illuc venerant ad electionem suam faciendam, eum per voluntatem regis et assensum elegerunt.

July 9. The king comes to Stokes, near Portsmouth.

Tunc peractis negotiis suis apud Wintoniam, rex iter suum versus mare ad transfretandum in Normanniam arripuit; et venit ad Stokes juxta Portesmutam, ubi naves suæ erant,[2] septimo idus Julii. Et[3] in crastino transtulit se usque

July 10. He goes to Stanstead.

Stanstede,[4] ibi moram facturus donec audiret rumores de Francia, vel donec haberet prosperum ventum ad transfretandum. Tertia vero feria sequenti,[5] dum ibidem moram

July 12. He hears that cardinal Peter is sent to lay his whole dominions under interdict, to enforce the marriage of Richard.

faceret, venit ad eum Johannes de Rainevilla, frater Templi, missus ex parte Ricardi Giffard et Roberti Pikenot et Roberti filii Bernardi, nunciorum suorum quos in Franciam miserat; et indicavit ei ex parte eorum, quod Petrus qui electus erat Meldensis ecclesiæ, nunc vero cardinalis, et ab apostolica sede missus legatus in Franciam, in mandatis a summo pontifice Alexandro acceperat, quod tota terra ejus citra mare et ultra, anathemati subderetur, nisi permitteret quod Ricardus filius ejus, comes Pictaviæ, sibi in uxorem acciperet Aelais filiam regis Franciæ, quam ipse jamdiu, et ultra quam inter eos convenerat, in custodia sua habuit [ad opus] prædicti Ricardi. Quod cum rex Angliæ audisset, consuluit episcopos suos qui aderant, scilicet Ricardum Cantuariensem archiepiscopum, et Gaufridum Elyensem, et Bartholomæum Exoniensem, et Johannem Cicestrensem episcopos, et alios sapientes regni sui qui tunc aderant, [quid super hac re sibi esset agendum. Tandem placuit eis ut archiepiscopus et episcopi qui aderant,[6]] appellationem facerent contra prædictum cardinalem ad Alexandrum summum pontificem de suspecto gravamine; et ita fecerunt; et posuerunt ipsum regem, se ipsos et totum regnum Angliæ in protectione domini papæ, et ad eum appel- Benedict, i. 181.

The archbishop and bishops appeal to the pope against the legate.

---

[1] *Dominus rex*] Ibidem vero scilicet, præf. M., Bened.

[2] *erant*] feria septima, ins. M., Benedict.

[3] *Et*] quia ventus erat ei contrarius, ins. M., Bened.

[4] *Stanstede*] Sanstede, M.

[5] *sequenti*] scilicet quarto idus Julii, ins. M., Bened.

[6] *quid . . . aderant*] om. C.

Benedict, i. 181.

laverunt. Tunc rex [misit] nuncium suum ad Rogerum Eboracensem archiepiscopum, et significans ei rumores quos audierat, mandavit ei ut appellationem faceret in sua diocesi ad Romanum pontificem super eodem casu, sicut archiepiscopus Cantuariensis fecerat in sua diocesi. A.D. 1177. July 12.

Eadem vero die, scilicet quarto idus Julii,[1] feria tertia, rex ibidem reddidit Bartholomæo Exoniensi episcopo cappellariam de Boseam, et eum inde capellanum suum fecit, quam idem rex prius abstulerat ecclesiæ Exoniensi, et dederat Arnulpho Lexoviensi episcopo. Conquerente namque præfato Exoniensi episcopo de injuria sibi et ecclesiæ suæ illata, et super hoc protrahente in causam per mandatum summi pontificis jam dictum Lexoviensem episcopum, tandem cum Lexoviensis episcopus animadverteret, se injuste et contra animi sui conscientiam jam diu tenuisse præfatam capellariam de Boseam,[2] mandavit prænominato Exoniensi episcopo per litteras suas patentes, quod si ipse obtinere posset gratiam regis, ille juri suo, quod sibi in dicta capellaria vendicabat, cederet. Quod cum regi innotuisset, et ipse litteras illas patentes vidisset; statim, ut supradictum est, reddidit Exoniensi episcopo capellariam illam de Boseham, et per litteras suas patentes eam ei confirmavit coram dicto Cantuariensi archiepiscopo, et Eliensi[3] et Cicestrensi episcopis.[4]

The king restores the royal chaplaincy of Bosham to the bishop of Exeter,

Benedict, i. 182.

which had been held by Arnulf, bishop of Lisieux.

Ibidem vero concessit rex et dedit Judæis terræ[5] Angliæ, licentiam[6] habendi cimiterium in unaquaque civitate Angliæ, extra clausum civitatis, ubi possent rationabiliter et in loco convenienti emere, ad sepeliendum ibi mortuos suos. Nam prius non habebant cimiterium in Anglia nisi apud Londonias, quo cum[7] aliquis Judæus fuisset mortuus,[8] corpus ejus illuc[9] ad sepeliendum deferebatur.

He allows the Jews to have cemeteries in every city outside the walls.

Facta itaque mora octo dierum apud Stanstede, circa maritima, rex, gravescente cicatrice tibiæ suæ, in ea parte qua læsus fuerat tempore guerræ ex percussione equi cujusdam fratris Templi, per consilium suorum transtulit se usque Wintoniam, ut ibi gratius exspectasset aeris serenitatem, et ventum itineri suo prosperum.

The king returns to Winchester to be healed of his wound. July 17.

Benedict, i. 183.

Interim appropinquante die[10] Sancti Jacobi,[11] Alexander sum-

Towards July 25, the

[1] *Julii*] feria tertia, ins. M.

[2] *Boseam*] Boseham, M., Bened.

[3] *Eliensi*] et Gaufrido Elyensi episcopo, M., Bened.

[4] *episcopis*] episcopo, M., Bened.

[5] *terræ*] regni sui, M., Bened.

[6] *licentiam*] et licentiam eis dedit, M., Bened.

[7] *quo cum*] Et ubicunque, M., Bened.

[8] *aliquis Judæus fuisset mortuus*] aliquis eorum mortuus esset in Anglia, M., Bened.

[9] *illuc*] ibi, M., Bened.

[10] *die*] festo, M., Bened.

[11] *Jacobi*] apostoli, add. M.

A.D. 1177. pope goes to Venice, and the emperor meets him, to close the schism.

mus pontifex Venetiam venit cum cardinalibus suis, et cum multis[1] prælatis, tam archiepiscopis quam episcopis. Et Fredericus Romanorum imperator venit illuc obviam ei cum archiepiscopis et episcopis et principibus Teutonici regni, ad faciendam pacem inter ipsum et summum pontificem, ut deleto schismate, quod jam fere decem et octo annis duraverat, pax in ecclesia Dei fieret. Benedict, i. 183.

Supporters of the pope.

Cui paci interfuerunt[2] ex parte summi pontificis,
Emballus, episcopus Hostiensis cardinalis.
Willelmus de Pavia episcopus Portuensis, cardinalis.
Walterus episcopus Albanensis, cardinalis, et alii cardinales xiii., et v. archiepiscopi.

Ex parte regis Siciliæ, et comitis,[3] Rogerus de Andria; Episcopus de Claro Monte. Benedict, i. 184.
Abbas Bonævallis.[4]
Frater Terri de Cartusia, et multi[5] tam ecclesiastici quam sæculares principes.

Supporters of the emperor.

Cum imperatore erant,
Archiepiscopus Madeburgenensis.
Philippus, archiepiscopus Coloniensis, et iii. alii archiepiscopi, et multi alii.[6]

---

[1] *multis*] sanctæ matris ecclesiæ, ins. M., Bened.

[2] *Cui paci interfuerunt*] M., following the Julius MS. of Benedict, proceeds, "Hæc sunt autem nomina virorum qui ex parte summi pontificis " paci huic interfuerunt. Emballus episcopus Hostiensis cardinalis. Wil- " lelmus de Pavia episcopus Portuensis cardinalis. Walterus episcopus " Albanensis cardinalis. Conradus episcopus Saviæ cardinalis. Manfri- " dus episcopus Palestinus cardinalis. Johannes Neapolitanus presbyter " cardinalis. Teodinus presbyter cardinalis. Petrus de Bona presbyter " cardinalis. Bosus presbyter cardinalis. Herembrandus presbyter car- " dinalis. Jacinctus diaconus cardinalis. Herdizun diaconus cardinalis. " Cwichecapel diaconus cardinalis. Leborandus diaconus cardinalis. " Hugo Boloniæ diaconus cardinalis. Hugozun diaconus cardinalis. Rai- " nerius diaconus cardinalis. Archiepiscopus de Viena. Archiepiscopus " Bituricensis. Archiepiscopus de Melan. Archiepiscopus de Ravenna. " Archiepiscopus de Salerna."

[3] *comitis*] comes M., Bened.

[4] *Bonævallis*] Benewallis, Bened.

[5] *multi*] alii, ins. M., Bened.

[6] *Cum imperatore . . . multi alii*] "Et hæc sunt nomina illorum qui " erant cum imperatore; archiepiscopus Maburgenensis. Philippus " archiepiscopus Coloniensis. Cristianus archiepiscopus Mogontinus. " Archiepiscopus de Belsenzun. Archiepiscopus de Trevis. Electus " de Warmaise. Prothonotarius imperatoris. Comes Henricus de Disce. " Marchio Albertus, et multi alii." M., Bened.

Benedict, i. 185.

Quibus in urbe Venetiæ congregatis, in vigilia Sancti Jacobi,[1] præfatus imperator, sicut prius tractatum fuerat et dispositum, venit ad ecclesiam beati Nicholai, quæ per unum milliare a Venetiis distat: et ibi tam ipse quam archiepiscopi, et episcopi et alii principes Teutonici regni, abrenunciantes schismati, per episcopos et cardinales quos dominus papa ad eos absolvendos miserat, absolutionis beneficium meruerunt; et deinde Venetias venerunt, et ibi ante ecclesiam beati Marci, prædictus imperator domino papæ sicut summo pontifici omnem obedientiam et reverentiam humiliter exhibuit. Et recepto ab eo osculo pacis, eum devote dextravit, et cum magna devotione usque ad altare in ecclesiam introduxit. Sequenti vero die, in festo Sancti Jacobi,[2] præfatus imperator venit obviam domino papæ extra ecclesiam Sancti Marci, et dextro latere ejus devote suscepto, eum in ecclesiam introduxit. Et peractis missarum sollemniis, cum usque ad ipsius ecclesiæ portam dextravit. Et cum dominus papa palefridum suum ascenderet, imperator prædictus tenuit ei stapham:[3] et omnem honorem et reverentiam exhibuit eidem quam prædecessores sui prædecessoribus suis exhibere consueverunt.

A.D. 1177. July 24. The emperor at the church of S. Nicholas renounces the schism, and receives absolution. He comes to S. Mark's, and meets the pope with great respect.

July 25. The emperor conducts the pope to mass at S. Mark's, and holds his stirrup.

In hoc vero concilio, Johannes abbas de Struma, qui et vocatus fuerat papa Calixtus; qui etiam tertius et ultimus schismatis hujus antipapa exstiterat; degradatus est, et ab ipso imperatore et ab omnibus principibus ecclesiasticis et sæcularibus Teutonici regni abrenunciatus est. Similiter omnes archiepiscopi, episcopi et abbates dicti regni, qui ab eo vel ab aliis antipapis prædecessoribus suis, scilicet ab Octoviano, qui et papa Victor vocabatur, vel a Wydone de Crema, qui et vocabatur papa Paschalis, ordinati fuerant, degradati sunt. Similiter altaria ab eis dedicata subversa sunt.

The antipope Calixtus degraded.

Persons ordained by the antipopes degraded.

Benedict, i. 186.

In hoc autem concilio, Conredus, frater consobrinus prædicti imperatoris, recepit a manu Alexandri summi pontificis archiepiscopatum Salzeburgæ.[4] Et annuente præfato imperatore, dominus papa concessit eidem Conredo legatiam totius Teutonici regni quamdiu vixerit. Iste vero Conredus, cum electus esset ad archiepiscopatum Maguntinum tempore schismatis, noluit ab Octoviano antipapa consecrari; sed mallens inter catholicos pro Christi Nomine degere,[5] quam inter schis-

Conrad of Wittelsbach, who had been elected archbishop of Mentz during the schism,

[1] *Quibus . . . Jacobi*] "Congregatis itaque illis in urbe Venetiæ, nono vero kalendas Augusti, scilicet vigilia beati Jacobi apostoli." M. Bened.

[2] *Jacobi*] "quod feria secunda evenit, scilicet octavo kalendas Augusti." M., Bened.

[3] *stapham*] staffam, Bened.

[4] *Salzeburgæ*] Sauceburgæ, Bened.

[5] *degere*] egere, Bened.

A.D. 1177. July 25. is made archbishop of Salzburg and legate for life.

maticos divitiis et transitoriis abundare, electioni suæ abrenunciavit, et venit in partes Galliarum usque Senonensem civitatem; et invento ibi Alexandro summo pontifice, qui ea tempestate citra[1] montes illuc pervenerat ad celebrandum concilium, pro amore Dei et pace ecclesiæ se ipsum sponte deposuit: et a præfato papa catholico honorifice susceptus, inter episcopos cardinales connumeratus est, et in ipso concilio factus fuit episcopus cardinalis de episcopatu Savinæ. Benedict, i. 186.

Christian, archbishop of Mentz, burns the pall which he had received from the anti-pope, and receives a new one from pope Alexander.

Et Christianus cancellarius imperatoris successit præfato Conrado in archipræsulatum Maguntinum, et pallium suscepit a Wydone de Crema; quod quia ab eo acceperat, facta pace inter dominum papam et imperatorem, propriis manibus suis combussit Venetiæ in Rivo Alto, in [palatio][2] patriarchæ, coram præfato papa Alexandro et cardinalibus suis, et coram archiepiscopis et episcopis et aliis viris ecclesiasticis et principibus Teutonici regni qui paci aderant: et postea absolvit eum dominus papa, et pallium ei dedit. Et sic facta pace Alexander papa remansit, qui pacem ecclesiæ statim subjectis sibi et ecclesiæ Romanæ regibus et principibus et viris ecclesiasticis litteratorie significavit.[3] Benedict, i. 187.

August 17, king Henry II. embarks at Portsmouth, and on the 18th lands at Caplevic.

Interea appropinquante festo Assumptionis beatæ Mariæ, rex, qui moram fecerat apud Wintoniam, ad mare se transtulit, et tertia die sequenti,[4] sero, naves ascendit apud Portesmuthe. Et in crastino[5] applicuit in Normanniam apud Capelwyc, et fere omnes comites, barones et milites Angliæ secuti sunt eum in Normanniam. Et cum applicuisset, misit Galfridum filium suum in Britanniam ad debellandum inimicos suos Britanniæ. Et paulo post,[6] venit ipse rex Rotomagum, et rex filius suus cum eo. Et Petrus tituli Sancti Grisogoni presbyter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, venit illuc obviam eis, volens totam [terram] regis cismarinam et transmarinam, de mandato Alexandri summi pontificis, sub interdicto ponere, nisi Ricardus comes Pictaviæ, filius ejus, filiam regis Franciæ, nomine Aelais, sibi in uxorem copulasset. Cumque rex tot et tanta pericula sibi et regno suo imminere sensisset, inducias a præfato cardinali quæsivit, donec locutus esset cum rege Benedict, i. 190.

Sept. 11, the two Henries are at Rouen, and meet cardinal Peter, who threatens an interdict.

---

[1] *citra*] circa, C., M.

[2] *palatio*] om. C., M.

[3] *litteratorie significavit*] M., following Benedict, has "in his verbis sig-
" nificavit. Significavit autem sic Ricardo Cantuariensi archiepiscopo et
" suffraganeis suis." Then follow the letters to Richard, archbishop of Canterbury, and Roger, archbishop of York, given in Benedict i. 187–190, and in Hoveden, ii. 140–143, which are omitted in C., and not here reprinted.

[4] *sequenti*] scilicet xvi°. kalendas Septembris, M.

[5] *crastino*] scilicet xv°. kalendas Septembris, feria quinta, M.

[6] *post*] scilicet iii°. kalendas Septembris, M.

Benedict, i. 190. Franciæ, patre puellæ. Quibus tandem impetratis ab eo, et nunciis suis ad regem Franciæ missis, colloquium de pace et concordia cum eo cepit inter Yverei et . . . ., in festo Benedict, i. 191. Sancti Mathæi apostoli. Venit autem ibidem, scilicet Rotomagum, ad regem, Walerannus de Yverei, et reddidit ei castellum et turrim de Yverei, ita quod ipse Walerannus remaneret inde custos ad opus regis, et dedit inde regi filium suum in obsidem. Adveniente igitur festo Sancti Mathæi apostoli,[1] præfati reges ad terminum et locum colloquii prænominatum venerunt, cum principibus et majoribus regni sui, in quo colloquio rex Angliæ concessit regi Franciæ, quod Ricardus comes Pictaviæ, filius ejus, filiam ipsius in conjugem duceret; et postea hanc pacem et concordiam subscriptam fide et sacramentis et scripto utriusque sigillo confirmatam hinc inde fecerunt:[2]

A.D. 1177. September. The king fixes a conference with king Lewis, for Sept. 21.

Yvry surrendered to the king.

Conference on Sept. 21; Richard is to marry Aelais, and peace is made.

Pax et concordia inter regem Franciæ et regem Angliæ facta.

"Sciant omnes tam præsentes quam futuri, quod ego "Lodowicus Dei gratia rex Francorum, et ego Henricus "eadem gratia rex Anglorum, volumus ad omnium tam præ- "sentium quam futurorum notitiam pervenire, nos, Deo inspi- "rante, promisisse et jurasse, quod simul ibimus in servitium "Christianitatis, et crucem suscipiemus ituri Jerosolimam, "sicut in scripto de susceptione crucis inter nos facto con- "tinetur. Volumus etiam quod omnes sciant quod sic sumus "et amodo volumus esse amici; quod uterque nostrum alteri "conservabit vitam et membra, et terrenum honorem suum, "contra omnes homines, pro posse suo. Et si quæcunque "persona alterutri nostrum malum facere præsumpserit, ego "Henricus juvabo Lodowicum regem Franciæ, dominum meum, "contra omnes homines pro posse meo. Et ego Lodowicus "juvabo Henricum regem Angliæ contra omnes homines pro "posse meo, sicut hominem et fidelem meum; salva fide "quam debemus hominibus nostris, quamdiu ipsi fidem nobis Benedict, i 192. "servabunt. Et neuter nostrum amodo retinebit inimicum "alterius in terra sua ex quo requisitus inde fuerit. Et "ut inter nos amodo tollatur omnis discordiæ materia, con- "cessimus ad invicem, quod de terris et possessionibus et "aliis rebus, quas quisque nostrum modo possidet, alter ad- "versus alterum inde nihil amodo petet, excepto eo de "Alvernia, unde contentio inter nos est; et excepto feodo de "Castro Raulphi, et exceptis minutis feodis, et divisis terra-

Peace of Yvry.

The kings agree to go on crusade, to be friends henceforth and allies.

The disputes about Auvergne, Châteauroux, and Berry are reserved for arbitration.

[1] *apostoli*] scilicet undecimo kalendas Octobris, ins. M., Bened.

[2] *hinc inde fecerunt*] fecerunt inter se, M., Bened.

A.D. 1177. Sept. 21. The arbiters on Lewis's side: three bishops, and three barons. The arbiters on Henry's side: three bishops, and three barons.

" rum nostrarum de Berria, si homines nostri aliquid inde [inter]ceperint inter se vel adversus alterum nostrum. Si autem super hiis quæ superius excepta sunt, per nosmet ipsos convenire non poterimus; ego Lodowicus elegi tres episcopos[1] et tres barones fratres meos;[2] et ego Henricus rex Angliæ elegi tres episcopos[3] et tres barones[4] ex parte mea: qui inquisita diligenter hinc et inde veritate, tam per seipsos quam per juramenta [hominum][5] terrarum illarum, prædicti episcopi in verbo veritatis asseverabunt, et laici jurabunt, quod quæcunque cognoverint de jure cujusque nostrum esse, hoc inter nos dicent, et nos eorum dicto bona fide stabimus. Si vero omnes illi episcopi quos ego Lodowicus elegi interesse non poterunt, nihilominus stabimus dicto illorum duorum qui intererunt. Et si omnes barones ex parte mea nominati non interfuerint, pro eo non remanebit quin stemus dicto illorum duorum qui interfuerint: et similiter erit de illis quos ego Henricus elegi, tam de episcopis quam de baronibus. Juravimus etiam quod nullum malum faciemus eis propter hoc quod veritatem inde dixerint. Et si forte, quod Deus avertat, inter nos de terris nostris aliqua querela amodo oriatur, per eosdem bona fide et sine malo ingenio sine dilatione terminetur. Si aliqua prædictarum personarum interim mortua fuerit, altera loco ipsius substituatur. Si vero alteruter nostrum ante susceptionem crucis iter peregrinationis arripere voluerit; alter qui remanebit terram illius qui in peregrinatione erit, et homines, sicut sua propria et dominica fideliter custodiet et manutenebit. Postquam vero, Deo volente, crucem susceperimus, homines nostros qui nobiscum ibunt faciemus jurare, quod si alteruter nostrum in via decesserit, quod Deus avertat, ita illi qui superstes erit fideliter servient, sicut servirent domino suo si vivus esset; quamdiu in terra Jerosolimitana morari voluerint. Pecuniam vero defuncti habebit vivus ad faciendum servitium Christianitatis, præter illam partem quam ante iter suum, certis locis et certis

Benedict, i. 192.

Benedict, i. 193.

Each of the kings is to protect the dominions of the other during his absence: in case of one dying the survivor is to command his forces and dispose of his treasure.

---

[1] *tres episcopos*] Claremontensem, Nivernensem, Treternensem, add. M., Bened.

[2] *meos*] comitem Theobaldum et comitem Robertum et Petrum de Curteneia fratres meos, M., Bened.

[3] *episcopos*] Willelmum Cenomanensem, Petrum Petragorensem et R. Namnatensem, add. M., Bened.

[4] *barones*] Mauricium de Croun, Willelmum Mangot et Petrum de Monte Rabel, add. M., Bened.

[5] *hominum*] om. C. M.

Benedict, i. 193.

" personis dandam decreverit. Et si uterque nostrum decesserit, eligemus, si Deus nobis spatium indulserit, de probis et fidelibus hominibus nostris, quibus committetur pecunia utriusque nostrum, ad faciendum servitium Christianitatis, et qui ducent et regent homines nostros. Antequam etiam iter arripiamus post susceptam crucem, faciemus homines nostros jurare, quos custodes et gubernatores constituemus terrarum nostrarum, quod ipsi bona fide cum omni posse suo, si necesse fuerit, se invicem juvabunt, ad defendendum terras nostras, cum ab invicem requisiti fuerint. Ita quod illi quos ego Henricus rex Angliæ præfecero ad gubernandum terras meas, cum omni posse suo, juvabunt ad defendendum terras Lodowici regis[1] domini mei, quemadmodum terras meas defenderent si civitas mea Rotomagi esset obsessa. Et eodem modo, quod illi quos ego Lodowicus præfecero ad gubernandum terras meas, cum omni posse suo, juvabunt ad defendendum terras Henrici regis Angliæ, quemadmodum terras meas defenderent si civitas mea Parisius esset obsessa. Volo etiam quod mercatores et omnes homines, tam clerici quam laici, de terra sua cum omnibus rebus suis securi sint et pacem habeant per omnes terras meas. Similiter[2] et ego Henricus rex Angliæ volo, quod omnes homines tam clerici quam laici, etc., per omnes terras meas. Hæc autem præscripta firmiter observaturos promisimus et coram multis[3] juravimus."

A.D. 1177. Sept. 21.

Guardians are to be appointed during the crusade to govern the kingdoms, with strict injunctions to peace and mutual protection.

The subjects of each king are to be safe in the dominions of the other.

Benedict, i. 194.

Finito itaque colloquio, rex Angliæ misit Henricum regem filium suum in Berriam, ad subjiciendum sibi inimicos suos.

The young king is sent into Berry.

Et ipse ivit ad Vernolium, et ibidem intuitu Divini amoris, et prece et petitione Bonorum Hominum de Grandi Monte motus, statuit coram Ricardo Wintoniensi episcopo, et aliis

Henry II. goes to Verneuil, and there at the request

---

[1] *regis*] Franciæ, ins. M., Bened.

[2] *Similiter*] The original proceeds " Et ego Henricus rex Angliæ similiter volo, quod mercatores et omnes homines tam clerici quam laici de terra regis Franciæ domini mei, cum omnibus rebus sint securi et pacem habeant per omnes terras meas. Hæc autem supra scripta firmiter," etc. M., Bened.

[3] *coram multis*] MS. M., following the Julius MS., gives the names of the witnesses thus: "et juravimus in præsentia venerabilis Petri tituli Sancti Grisogoni presbyteri cardinalis, apostolicæ sedis legati; et in præsentia Ricardi Wintoniensis episcopi, et Johannis Carnotensis, et Henrici Bajocensis, et Frogerii Sagiensis, et Egidii Ebroicensis episcoporum, et Henrici regis et Henrici regis Angliæ filii, et comitis Theobaldi, et comitis Roberti, et Petri de Curteneia, et comitis Simonis, et Willelmi de Humez, et multorum aliorum tam clericorum quam laicorum."

A.D. 1177. September. of the Bons Hommes of Grandmont makes a statute about the payment of debts.

episcopis,[1] et coram Roberto comite Leyrcestriæ, et coram aliis comitibus et baronibus regni sui, ne quis pro debito domini, res hominis capere præsumeret; nisi homo ejusdem debiti debitor aut plegius exstiterit: sed redditus quos homines reddere deberent dominis suis reddantur creditori dominorum suorum et non dominis. Cæteræ vero res hominum propriæ sint in pace, neque eis pro dominorum debitis liceat cuique namiare.[2] Hoc statutum[3] teneri præcepit rex et scripto suo confirmari. Benedict, i. 194.

Henry II. summons the forces of Normandy to Argentan on Oct. 9; and goes to Alençon.

Et postea summonere fecit comites et barones Normanniæ litteratorie,[4] quod essent ad[5] eum apud Argentomium, in festo Sancti Dionisii, parati equis et armis, remanendi in servitio suo. Hiis sic gestis venit ipse usque Alenzun, et misit inde Ricardum filium suum in Pictaviam ad debellandum inimicos suos. Benedict, i. 195.

Sept. 27. Geoffrey, the provost of Beverley and chancellor, is lost at sea, with many others.

Interim circa festum Sancti Michaelis, v°. kalendas Octobris,[6] Gaufridus præpositus ecclesiæ Sancti Johannis Beverlaci, nepos Rogeri Eboracensis archiepiscopi, et cancellarius Henrici regis Angliæ filii Henrici, dum maria sulcaret inter Angliam et Normanniam, procellosa maris tempestas navem, quæ illum gestabat, quassavit, dissolvit et submersit. In qua erant submersi prædictus Gaufridus, [et] Robertus magister scholarum Eboraci, vir omnium morum honestate redimitus.[7]

John made lord of Ireland.

Rex Johannem filium dominum Yberniæ constituit, distributa Ybernia hominibus suis, qui inde homagium et fidelitatem eidem Johanni fecerunt.[8] MS. Magd. 36.

---

[1] *et aliis episcopis*] " et Henrico Bajocensi episcopo, et Egidio Ebroicensi " episcopo, et Frogerio Sagiensi episcopo, et coram Simone comite Ebroi- " censi." M., Bened.

[2] *namiare*] namtire, Bened.

[3] *Hoc statutum*] This sentence is a good deal retrenched. " Hoc statu- " tum et consuetudinem statuit dominus rex et teneri præcepit in omnibus " villis suis, et ubique in potestate sua; scilicet in Normannia et Aquitan- " nia et Andegavia et Brittannia, generale et ratum. Et ut hoc statutum " firmiter teneretur et ratum permaneret, scripto commendari et sigilli sui " auctoritate confirmari fecit." M., Bened.

[4] *litteratorie*] per litteras suas, M., Bened.

[5] *ad*] apud, M., Bened.

[6] *Octobris* | feria tertia, ins. M., Bened.

[7] *redimitus*] Benedict and the Magdalene and Vitellius MSS. have *prædictus*. Here the Julius MS. of Benedict ends; and here accordingly our author's transcript or abridgement of that work. The following entries are taken from the same source as the earlier ones from 1131 to 1169, which is known to us in the Magdalene, the Vitellius and the Heralds' College MSS.

[8] *fecerunt*] "Benedictus a prioratu " Cantuariensi promotus est in ab- " batem Sancti Petri Burgi. Salo- " mon a prioratu Heliensi promotus " est in abbatem Thorneiæ." Ins. " M., V.

MS. Magd. 36.

Hoylanda submersa est, vii°. idus Januarii inundatione maris solitum cursum diffusius excedente; unde infinita hominum et animalium multitudo aquis intercepta periit. A.D. 1177. Floods in Holland.

A.——MCLXXVIII.[1]

Civitas Eboracensis combusta est.[2] A.D. 1178. York burnt.

G.——MCLXXIX.[3]

Generale concilium Romæ sub papa Alexandro.[4] A.D. 1179. Lateran council.

F. B. E.——MCLXXX.

Lodowicus rex Franciæ obiit; successit Philippus filius ejus.[5] A.D. 1180. Succession of Philip II.

Translatio Sanctæ Fretheswithæ apud Oxoniam.

D.——MCLXXXI.[6]

XXVII^mus annus regni regis Henrici secundi, filii Matildis imperatricis.

Hoveden, ii. 253.

Anno gratiæ M°C°LXXX°I°., qui erat annus vicesimus septimus regni regis Henrici filii Matildis imperatricis, qui[7] die Natalis Domini fuit apud Cenomannum. Et post idem tempus[8] sta- Henry keeps Christmas 1180–1 at Le Mans.

---

[1] *MCLXXVIII.*] "Eclipsis solis in "festo Exaltationis Sanctæ Cru- "cis." Ins. M., V.

[2] *combusta est*] "Ricardus de "Lucy fundavit abbatiam apud "Lednes, in honore beati Thomæ "martyris. Rex Angliæ Henricus "Gaufridum filium suum cingulo "militari donat. Ricardus episco- "pus Sancti Andreæ obiit. Suc- "cessit ei in episcopatum Johan- "nes." Ins. M., V.

[3] *MCLXXIX.*] "Peregrinatio regis "Francorum Lodowici et Willelmi "Remensis archiepiscopi, et Phi- "lippi comitis Flandriæ, et aliorum "magnatum ad Sanctum Thomam "Cantuariensem archiepiscopum et "martyrem." Ins. M., V.

[4] *Alexandro*] "Rogerus episcopus "Wigornensis in reditu obiit apud "Turonim. Adelmus decanus Lin- "colniensis obiit. Ricardus de Lucy "justitiarius Angliæ obiit." Ins. M., V.

[5] *ejus*] "Mutatio monetæ in An- "gliam. Baldewinus abbas de "Forda promotus est in episcopum "Wigornensem." Ins. M., V.

[6] From this point onwards the work is derived from the Chronicle of Roger Hoveden, through the medium of the earlier compilation, preserved in the MS. Magd. 36, and MS. Cotton Vitellius E. 13. The departures from the original, retrenchments and omissions, are much more extensive in this than in the former portions of the book.

[7] *qui*] idem rex, M., H.

[8] *idem tempus*] Natale Domini, M., H.

A.D. 1181. tuit per omnes terras suas transmarinas, ut unusquisque homo habens centum libras Andegavensis monetæ in catallo, haberet equum et arma militaria plenaric. Et unusquisque[1] habens[2] quadraginta, triginta, vel viginti quinque libras dictæ[3] monetæ ad minus, haberet albergellum, capellum ferreum, lanceam et gladium. Cæteri autem omnes haberent wambasiam, capellum ferreum, lanceam, gladium, vel arcum et sagittas; et prohibuit ne aliquis arma sua venderet, vel invadiaret; sed cum moreretur, daret illa hæredi suo propinquiori. Quod cum Philippus rex Franciæ et Philippus comes Flandriæ audissent, præceperunt quod homines sui simili modo armarentur. Hoveden, ii. 253.

His assize of arms, issued at Le Mans.

After Feb. 2. Visit of the archbishop of Dublin, who dies at Eu.

Eodem anno post Purificationem Beatæ Mariæ, Laurentius Dublinensis archiepiscopus venit in Normanniam, adducens secum filium Roderici regis Conactensis, et tradidit eum regi Angliæ in obsidem, super pactis inter ipsum et regem Conactæ contractis de tributo Yberniæ solvendo; et paulo post dictus[4] archiepiscopus [obiit] in Normannia apud Aucum, ubi[5] sepultus est. Quo defuncto, rex Angliæ misit in Yberniam Gaufridum de Haia clericum suum, et clericum Alexi legati in Yberniam, ad saisiandum archiepiscopatum Divelinæ in manu sua, et cum eis misit ibidem[6] Johannem constabularium Cestriæ, et Ricardum de Pecco, ad custodiendum civitatem Divelinæ, quam Hugo de Laci custodierat. Noluit enim dominus rex quod ipse diutius eam custodiret; eo quod ipse sine ejus licentia ceperat sibi in conjugem filiam regis Conactæ, secundum morem patriæ illius. Hoveden, ii. 254.

The archbishopric taken into the king's hands.

February. Geoffrey elect of Lincoln is compelled to resign his claims to that see.

Eodem anno dominus papa districtius in mandatis dederat Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, ut omni occasione et excusatione postposita, Gaufridum Lincolniensem electum, domini regis Angliæ filium, ecclesiastica censura compelleret electioni suæ renunciare, vel sine dilatione ordinem sacerdotis et pontificalis officii dignitatem recipere. Gaufridus igitur in arcto positus, et imperfectum suum sentiens, consideransque se tantæ administrationi minime posse sufficere, maluit ab episcopalibus abstinere, quam onus importabile sibi imponere. Unde dictam dignitatem consilio dicti regis Angliæ patris sui, fratrum suorum et aliorum, jusque electionis suæ, non levitate animi, sed ob reverentiam tanti sacramenti,

---

[1] *Et unusquisque*] Omnis autem homo, M., H.

[2] *habens*] in catallo, ins. M., H.

[3] *dictæ*] Andegavensis, M., H.

[4] *dictus*] idem Dublinensis, H. Dublinensis, M.

[5] *ubi*] et ibidem, M., H.

[6] *ibidem*] in Hiberniam, M., H.

in manu dicti domini Cantuariensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati, litteratorie resignavit.[1] A.D. 1181.

Hoveden, ii. 255. Similiter[2] idem electus Lincolniensis scripsit canonicis Lincolniensis ecclesiæ, postulans ab eis tam electionis quam episcopatus absolutionem. Dominus autem rex, cujus consilio Gaufridus filius ejus electionem suam manu Cantuariensis archiepiscopi resignaverat, dedit ei cancellariam suam, et L^a.[3] marcarum redditus in Anglia, et totidem in Normannia. Geoffrey is provided for by the chancellorship.

Eodem anno Saladinus rex Babiloniæ, videns quod Baldewynus rex Jerusalem, lepra percussus, non haberet vires resistendi ei, magno congregato exercitu venit in terram Jerusalem, et eam devastavit, et non erat qui resisteret ei. Saladin invades Palestine.

Eodem anno rex fuit apud Chinonem in solemnitate Paschali; et post Pascha rediit in Normanniam, et habuit colloquium cum Philippo rege Franciæ ad Vadum Sancti Remigii, quinto kalendas Maii,[4] in quo colloquio Templares, et Hospitalares Jerusalem obtulerunt prædictis regibus litteras Alexandri summi pontificis[5] pro subventione terræ Jerosolimitanæ facienda. Henry keeps Easter (Apr. 5) at Chinon, and meets Philip at GuéS.Remy, Apr. 27.

Item idem Alexander papa scripsit archiepiscopis, episcopis, abbatibus et aliis ecclesiasticis personis pro eadem facienda.[6]

Hoveden, ii. 259. Quibus auditis, Philippus rex Franciæ et Henricus rex Angliæ, plurimum condolentes de adversitate et desolatione terræ Jerosolimitanæ, promiserunt se, Domino auxiliante, celerem succursum facturos terræ illi, et in hiis finitum est colloquium. April 27. Henry and Philip promise succour.

Interim Willelmus rex Scotiæ per mandatum[7] regis Angliæ venit in Normanniam; cujus admonitione et consilio idem rex Scotiæ concessit Mathæo episcopo de Aberden, et Johanni episcopo Sancti Andreæ, quos ipse a Scotia fugaverat, licentiam repatriandi. Convenit etiam inter eos, coram rege Angliæ,[8] quod Mathæus episcopus prædictus[9] libere et sine William king of Scots appears in Normandy, and reconciles himself with his bishops.

---

[1] *dictam . . . resignavit*] in hac forma scripsit Ricardo Cantuariensi archiepiscopo, M., H.; inserting here the letter of resignation which is found in Benedict, i. 271; and in Hoveden, ii. 254, 255.

[2] *Similiter*] sub eadem forma, ins. M., H.

[3] *L^a.*] quinquaginta, M.; quingentarum, H. and Benedict.

[4] *Maii*] feria ii^a., ins. M., H.

[5] *pontificis*] in hac forma, M., H., giving the letter of Alexander III., dated Jan. 16, 1181; as found in Benedict, i. 272–274, and in Hoveden, ii. 255–258.

[6] *facienda*] Here MS. M., following Hoveden, gives the second letter of the pope, dated Jan. 13; as found in Benedict, i. 275, and in Hoveden, ii. 258, 259.

[7] *mandatum*] domini, ins. M.; domini Henrici, H.

[8] *Angliæ*] in hunc modum, M., H.

[9] *prædictus*] de Aberdene, M.

A.D. 1181. aliqua contradictione per conductum regis Scotiæ ad sedem propriam remearet, et si qua ei ablata fuissent, restituerentur; et Johannes, qui consecratus fuerat ad episcopatum Sancti Andreæ, propter amorem dicti regis Scotiæ domini sui habendum, concessit ei[1] dimissurum episcopatum illum, si liceret ei eligere quem vellet episcopatum de regno Scottiæ, et si rex Scottiæ insuper dedisset ei cancellariam suam, et omnes redditus suos quos habuit ante consecrationem suam, et xl. marcatas redditum in ecclesia Sancti Andreæ. Misit igitur rex Scottiæ ad Alexandrum papam nuncios suos, postulans ut ipse pro bono pacis concessisset hanc fieri sedium episcopalium commutationem. Sed dominus papa hoc concedere noluit.

Hoveden, ii. 259.

Bishop John is to be translated.

Hoveden, ii. 260.

The pope refuses his consent.

John Fitz Luke made bishop of Evreux, and Ralph de Warnevile, of Lisieux.

Deinde rex Angliæ dedit Johanni filio Lucæ, clerico suo, episcopatum Ebroicensem; et Radulfo de Warnevile, cancellario suo, Eboracensis ecclesiæ thesaurario, dedit episcopatum Lexoviensem, quem Arnulphus Lexoviensis episcopus reliquerat propter odium quod rex adversus eum habuit; cujus amorem cum nec prece nec pretio obtinere potuisset, maluit ab episcopalibus abstinere, quam odium regis diutius sustinere, et collectis undique auro et argento, quorum copiam habere dicebatur, et accepta[2] a rege Angliæ pecunia magna pro dimissione episcopatus sui, Parisius ivit, ubi[3] in ecclesia Sancti Victoris usque ad obitum suum permansit.

Resignation of Arnulf.

Quarrel between Philip of France and Philip of Flanders settled by Henry, who returns to England, July 26.

Deinde dum rex Angliæ moram faceret apud Barbefleet, transfretaturus in Angliam, ortum est discidium inter Philippum regem Franciæ et Philippum comitem Flandriæ, propter comitem de Claromonte, quem comes Flandriæ odio habuit. Venit ergo rex Angliæ per mandatum regis Franciæ ad colloquium inter illos apud Gisorz, et pacem fecit inter regem Franciæ et comitem Flandriæ. Deinde venit rex Angliæ ad Cheresburc, et transfretavit inde in Angliam, et applicuit apud Portesmue, vii°. kalendas Augusti, die Dominica, et Willelmus rex Scottorum cum eo.

Assisa Henrici de armis habendis.

Deinde Henricus rex fecit hanc assisam de armis habendis in Anglia;

Assize of arms.

" (I.) Quicunque habet feodum unius militis, habeat lori- " cam et cassidem et clypeum et lanceam; et omnis miles

Hoveden, ii. 261.

---

[1] *ei*] with MS. B. of Hoveden; the text of Hoveden has *se*.

[2] *accepta*] with MS. B. of Hoveden.

[3] *ubi*] et ibi, M., H.

Hoveden, ii. 261.

" tot habeat loricas, cassides et clypeos et lanceas, quot habet A.D. 1181. July.
" feoda militum in dominio suo.

Assize of arms.

" (II.) Quicunque liber laicus habuerit in catallo vel redditu
" ad valentiam [xvi. marcarum, habeat loricam et cassidem
" et clypeum et lanceam.

" (III.) Quicunque liber laicus habuerit in catallo ad valen-
" tiam][1] x. marcarum, habeat albergellum, et capelet ferri, et
" lanceam; et omnes burgenses et tota communa liberorum
" hominum habeant wambais, et capelet ferri, et lanceam: et
" unusquisque juret quod infra festum Sancti Hillarii hæc
" arma habebit, et domino regi, Henrico filio Matildis impe-
" ratricis, fidem portabit, et hæc arma in suo servitio tenebit
" secundum præceptum suum, et ad fidem domini regis et
" regni sui. Et nullus, ex quo hæc arma habuerit, ea nec
" vendat, invadiet nec præstet, nec aliquo modo ea a se alie-
" net; [nec dominus suus ea aliquo modo ab homine suo
" alienet,][2] nec per forisfactum, nec per donum, nec per va-
" dium, nec alio aliquo modo. Et si quis hæc habens arma
" obierit, arma sua remaneant hæredi suo; et si hæres de
" tali ætate non sit quod armis uti possit, si opus fuerit; ille
" qui eum habebit in custodia, similiter habeat custodiam
" armorum, et inveniat hominem qui armis uti possit in ser-
" vitio domini regis, si opus fuerit, donec hæres de tali ætate
" sit quod arma portare possit, et tunc ea habeat.

" (IV.) Quicunque vero burgensis plura arma habuerit quam
" eum habere oportuerit secundum hanc assisam, ea vendat,
" vel det, vel[3] alicui in Anglia commoranti[4] sic alienet, qui
" ea retineat ad servitium domini regis. Et nullus eorum
" plura arma retineat, quam eum secundum hanc assisam
" habere oportuerit.

" (V.) Item nullus Judæus loricam vel albergellum penes
" se retineat; sed ea vendat, vel det, vel alio modo a se remo-
" veat, ita quod remaneant in servitio domini regis.[5]

" (VI.) Item nullus portet arma extra Angliam, nisi per
" præceptum domini regis; nec aliquis vendat arma alicui qui
" ea portet ab Anglia; nec mercator nec alius ea ab Anglia
" portet.

Hoveden, ii. 262.

" Item justitiæ faciant jurare per legales milites, vel per
" alios liberos et legales homines de hundredis et visnetis, et

---

[1] *xvi. marcarum . . . valentiam*] Omitted in C., probably by a clerical error of a common form, two successive clauses ending with the same word *valentiam*.

[2] *nec . . . alienet*] omitted in C., probably by a similar oversight.

[3] *vel*] sic a se alienet, ins. M., H.

[4] *in Angliæ commoranti*] Not in M. or H.

[5] *regis*] Angliæ, ins. M, H.

A.D. 1181. July. Assize of arms.

" de burgis, quot viderint expedire, quod[1] qui habent ad va- Hoveden, ii. 262.
" lentiam catalli, secundum quod eum habere oportuerit lori-
" cam et galeam, lanceam et clypeum, secundum quod [dic-
" tum] est: scilicet quod separatim nominabunt eos omnes de
" hundredis suis, et de visnetis, et de burgis, qui habuerint
" xvi. marcatas, vel in catallo vel in redditu; et qui habuerint
" x. marcatas in catallo vel in redditu; et justitiæ[2] omnes
" illos, juratores et alios, faciant inbreviari, qui quantum ca-
" talli vel redditus habuerint, et qui secundum valentiam
" catalli vel redditus, quæ arma habere debuerint; et postea
" coram eis in audientia communi illorum faciant legere hanc
" assisam de armis habendis, et eos jurare quod ea arma
" habebunt secundum valentiam prædictam catallorum vel
" reddituum, et ea tenebunt in servitio domini regis secun-
" dum prædictam assisam, in præcepto et fide domini regis
" Henrici, filii[3] imperatricis, et regni sui. Et si contigerit,
" quod aliquis eorum, qui habere debuerint hæc arma, non
" sint in comitatu ad terminum quando justitiæ in comitatu
" illo erunt, justitiæ ponant ei terminum in alio comitatu
" coram eis. Et si in nullo comitatu per quos ituræ sunt, ad
" eas venerit, et non fuerit in terra ista, ponant ei terminum
" apud Westmonasterium ad octavas Sancti Michaelis; quod
" tunc sit ibi ad faciendum sacramentum suum, sicut se et
" omnia sua diligit; et ei præcipiatur, quod infra prædictum
" festum Sancti Hillarii habeat arma secundum quod ad eum
" pertinet habendum.

" (VII.) Item justitiæ faciant dici per omnes comitatus, per
" quos ituræ sunt; quod qui hæc arma non habuerint, secun-
" dum quod prædictum est, dominus rex capiet se ad eorum
" membra, et nullo modo capiet ab eis terram vel catalla.

" (VIII.) Item nullus juret super legales homines et libe-
" ros, qui non habeat sexdecim marcatas,[4] vel x. marcatas[4] in
" catallo.

" (IX.) Item justitiæ præcipiant per omnes comitatus, per
" quos ituræ sunt, quod nullus, sicut seipsum et omnia sua
" diligit, emat vel vendat aliquam navem ad ducendum ab
" Anglia: nec aliquis deferat[5] vel deferri faciat mairenam[6]
" extra Angliam. Et præcepit rex, quod nullus reciperetur Hoveden, ii. 263.
" ad sacramentum armorum nisi liber homo."

---

[1] *quod*] So C., M., following some of the MSS. of Hoveden: the word is superfluous, and destroys the sense.

[2] *justitiæ*] postea, ins. M., H.

[3] *filii*] Matildis, ins. M., H.

[4] *marcatas*] So also M.; Hoveden has *marcas*.

[5] *deferat*] differat, C.

[6] *mairenam*] So M.

Hoveden, ii. 263.

Eodem anno Henricus rex Angliæ, filius[1] imperatricis, dedit Johanni Comyn,[2] clerico suo, archiepiscopatum Divelinæ in Hibernia, viii°. idus Septembris, apud Evesham. A.D. 1181. Sept. 6. John Cumin made archbishop of Dublin.

Eodem anno Willelmus Remensis archiepiscopus venit[3] ad Sanctum Thomam Cantuariensem archiepiscopum[4] in peregrinatione. The archbishop of Rheims at Canterbury.

Eodem anno Duvenaldus filius Willelmi filii Duncan, qui sæpius calumniatus est regnum Scottiæ, venit cum exercitu magno in Scotiam, et deprædavit eam circa maritima. Donald Mac William ravages Scotland.

Eodem anno Johannes episcopus Sancti Andreæ sententiam excommunicationis tulit in Ricardum de Morevile constabularium, et Ricardum de Præbenda, et alios familiares regis Scotiæ, qui pacem inter ipsum et regem Scotiæ disturbaverant. Et Rogerus Eboracensis archiepiscopus, legatus in Scotia, et Hugo Dunelmensis episcopus, ex auctoritate domini papæ mandaverunt priori Sancti Andreæ, et personis ecclesiasticis per episcopatum Sancti Andreæ constitutis, ut venirent ad Johannem episcopum suum, et illi debitæ subjectionis reverentiam facerent; sin autem, in contumaces et rebelles sententiam suspensionis inferrent. Cum autem quidam virorum ecclesiasticorum de episcopatu Sancti Andreæ metu suspensionis venirent ad præfatum Johannem episcopum, Willelmus rex Scotiæ illos a regno suo ejecit, cum filiis et cognatis, et etiam illis qui adhuc pendentes ab uberibus matrum vagiebant in cunis. Quorum miserandam proscriptionem et exilium, Rogerus Eboracensis archiepiscopus et Hugo Dunelmensis episcopus videntes, processerunt in mandatum domini papæ; et Rogerus Eboracensis archiepiscopus excommunicavit dictum regem Scotiæ, et ipse et Hugo episcopus prædicti[5] tulerunt sententiam interdicti in totam terram regis Scotiæ, mandantes episcopis, abbatibus, prioribus, et cæteris ecclesiasticis viris, sententiam illam interdicti firmiter et inconcusse observare, et ipsum regem sicut excommunicatum[6] evitare.

Bishop John excommunicates the friends of the king of Scots.

Roger of York and Hugh of Durham threaten the clergy of S. Andrew's with suspension.

The king banishes the relations of bishop John.

Hoveden, ii. 264.

Roger and Hugh put Scotland under an interdict.

Eodem anno obiit Alexander papa tertius, xxii°. anno papatus sui, xii°. kalendas Octobris; cui successit in papatu Ymbaldus,[7] qui vocatus est Lucius papa tertius.

Death of Alexander III., Sept. 20 Lucius III. succeeds.

---

[1] *filius*] Matildis, ins. M.

[2] *Comyn*] Cumin, M.

[3] *venit*] in Angliam, ins. M., H.

[4] *archiepiscopum*] martyrem, M., H.

[5] *prædicti*] Dunelmensis, M., H.

[6] *excommunicatum*] cautius, ins. M., H.

[7] *Ymbaldus*] Ostiensis episcopus cardinalis, ins. M., H.

A.D. 1181. Roger archbishop of York distributes his goods and dies, Nov. 22, at Cawood. He is buried at York.

[1] Eodem anno obiit Rogerus Eboracensis archiepiscopus [1] qui convocatis coram se diocesis suæ viris ecclesiasticis, res suas provide in usus pauperum distribuit; Willelmo Remensi episcopo, et aliis regni Franciæ episcopis, mandans plusquam quingentas libras argenti pauperibus distribuendas. Similiter Rotomagensi archiepiscopo, et cæteris Normanniæ et Angliæ episcopis; et jacet in monasterio, in choro canonicorum sæcularium in Eboraco: cujus obitus fuit x. kalendas Decembris in crepusculo noctis; Willelmo rege Scotiæ remanente in ea excommunicationis sententia, quam dictus Eboracensis archiepiscopus in eum tulerat. Super cujus morte dictus rex Scotiæ ultra modum gavisus,[2] habito cum episcopis, comitibus et majoribus terræ suæ consilio, Jocelinum Glascuensem episcopum, et Arnulphum abbatem de Melros, et cæteros viros ecclesiasticos de regno suo, Romam misit ad Lucium summum pontificem, ut ipse a præfatæ excommunicationis sententia, et terra sua ab interdicto, absolverentur; et si ullo modo fieri posset, Johannes episcopus Sancti Andreæ deponeretur.

Hoveden, ii. 264.

The king of Scots sends to Rome for relief from the interdict and for the deposition of John.

Cumque regi Angliæ de morte dicti archiepiscopi Eboracensis constaret,[3] misit ministros suos per archiepiscopatum

Hoveden, ii. 265.

---

[1] *Eodem anno*] The following paragraph is very much abridged in the text: it is given in MS. M. in the words of Hoveden, as follows: -" Eodem anno Rogerus Eboracensis archiepiscopus gravi infirmitate laborans, " cum extremum vitæ suæ diem sibi imminere sensisset, convocatis coram " se abbatibus et prioribus et cæteris viris ecclesiasticis diocesis suæ, res " suas satis provide in usus pauperum distribuit. Et inter cætera potentiæ " suæ miranda, ad perpetuitatem laudis suæ, Willelmo Remensi archiepiscopo et cæteris episcopis regni Franciæ misit plusquam quingentas " libras argenti pauperibus distribuendas. Similiter Rothomagensi archiepiscopo et cæteris episcopis Normanniæ. Similiter Cantuariensi archiepiscopo et cæteris episcopis Angliæ. Distributis itaque rebus suis universis, transtulit se de Cawda, ubi infirmabatur, usque ad Eboracum ad " metropolitanam archiepiscopatus sui sedem, ubi x. kalendas Septembris, " die Sabbati, in ipso noctis crepusculo, plenus dierum, postquam in regimine " pontificatus sui xxvii. [xxii., M.] annis et sex hebdomadibus feliciter " vixerat, migravit a sæculo. Cujus corpus Hugo Dunelmensis episcopus " sepelivit in choro canonicorum sæcularium metropolitanæ ecclesiæ " Eboraci, Willelmo," &c., as in the text.

[2] *Super . . . gavisus*] Audito itaque quod Rogerus Eboracensis archiepiscopus esset defunctus, Willelmus rex Scottiæ gavisus est gaudio magno, M., H.

[3] *Cumque . . . constaret*] Cumque domino regi Angliæ nunciatum esset quod præfatus archiepiscopus viam universæ carnis esset ingressus, M., H.

Hoveden, ii. 265.

Eboracensem, præcipiens quod universa, quæ dictus archiepiscopus in infirmitate sua distribuerat, confiscarentur; sicque factum est. Nam tota divisa, quam ipse in infirmitate sua fecerat, per præceptum regis ad nihilum redacta est. Dicebat enim dominus rex, quod præfatus Eboracensis archiepiscopus judicium fecerat in vita sua, quod de jure non liceret alicui viro ecclesiastico divisam facere, nisi priusquam inciperet ægrotare.[1]

A.D. 1181. December. The king forbids the distribution of archbishop Roger's gifts.

Eodem anno obiit Hugo comes Cestriæ, cui successit in comitatu Ranulphus filius ejus.

Earl Hugh of Chester dies.

Defuncto itaque dicto[2] archiepiscopo, præcepit rex[3] justitiis suis Angliæ, quod diligentem inquisitionem facerent de pecunia dicti archiepiscopi; et ubicunque eam invenirent, ad opus illius exigeretur. Unde factum est, quod prædictæ justitiæ exegerunt ab Hugone Dunelmensi episcopo trescentas marcas argenti, quas idem episcopus pauperibus distribuendas receperat de pecunia archiepiscopi: quibus ipse respondit: "Ego " has trescentas marcas,[4] quas a me exigitis, vivente archi- " episcopo, qui mihi eas tradidit, distribui leprosis, cæcis, " claudis, mutis, et cæteris pauperibus, et in ecclesiarum et " pontium refectionibus, pro salute animæ ipsius, sicut ipse " mihi[5] præceperat; et qui eas habere voluerit, colligat, quia " per me nunquam colligentur." Ista responsio[6] animum regis exasperavit adeo quod præcepit quod castellum de Dunelmo in manu sua saisaretur, et ut ipse episcopus omnimodis afflictionibus affligeretur.

Hugh of Durham defies the king's officers, in defence of archbishop Roger's last gifts.

Hoveden, ii. 266.

The king seizes the castle of Durham.

C.——MCLXXXII.[7]

Anno gratiæ M°C°LXXX°II°., qui erat annus vicesimus octavus regni regis Henrici filii[8] imperatricis, idem rex fuit[9] apud Wyntoniam die Natalis Domini, quæ sexta feria evenit.[10]

A.D. 1182. Henry II. keeps Christmas 1181-1182 at Winchester.

---

[1] *inciperet ægrotare*] Here Hoveden has a short notice of the quarrel between Philip of France and Philip of Flanders on account of the conduct of the count of Sancerre. See Hoveden, ii. 265; Benedict, i. 284. It is omitted in MSS. M., V., and of course in C. also.

[2] *dicto*] Rogero Eboracensi, M., H.

[3] *rex*] dominus rex, M. H.

[4] *marcas*] argenti, ins. M., H.

[5] *mihi*] om. M., H.

[6] *responsio*] supra modum domini, ins. M., H.

[7] *xxviiiᵘˢ. annus regni regis Henrici patris*, M., H.

[8] *filii*] Matildis, ins. M., H.

[9] *fuit*] in Anglia, ins. M., H.

[10] *evenit*] Our compiler, following, as usual, the earlier collector of M. and V., omits here some material passages of Hoveden: the notices of the death of the count of Gelders and of the countess of Flanders; of the intrigues of the younger Henry

A.D. 1182. Henry intercedes with the emperor Frederick for Henry duke of Saxony.

Eodem anno rex Angliæ pater misit nuncios suos, videlicet Willelmum de Mandevile comitem Albemarliæ, et quosdam alios familiares suos, ad Fredericum Romanorum imperatorem, ut, si aliquo modo fieri posset, averterent iram et malivolentiam suam ab Henrico duce Saxoniæ. Quod cum ad plenum fieri non posset, concessit imperator, quod omnes, qui cum eo ire vellent, licentiam haberent repatriandi. Præterea idem imperator concessit Matildi ducissæ Saxoniæ, pro amore regis Angliæ patris sui, ut ipsa libere et in pace remaneret, et totam dotem suam liberam et quietam haberet; et si mallet cum domino suo in exilium ire, concessit ei imperator, ut custodes suos poneret ad dotem suam custodiendam. Appropinquante igitur termino quo præfatus dux a terra et cognatione sua recederet, ipse et uxor ejus, cum liberis [1] suis, cum comitibus, baronibus et cum ditioribus terræ suæ, egressi sunt de terra et cognatione sua, et venerunt in Normanniam ad Henricum regem Angliæ, patrem dictæ ducissæ, quos ipse cum gaudio suscepit. Et paulo post præfatus dux dedit comitibus et baronibus et ditioribus terræ suæ licentiam repatriandi; quibus rex ille,[2] pater ducissæ, munera multa dedit, et dimisit eos; et dux ipse peregre profectus est ad Sanctum Jacobum, et ducissa uxor ejus remansit cum rege patre suo in Normannia prægnans apud Argentomium, et peperit filium.

Hoveden, ii. 269.

The emperor grants the duchess her dower lands.

Henry the Lion and his family arrive in Normandy.

He goes to Compostella.

Hoveden, ii. 270.

Ranulf Poer killed.

Eodem anno Walenses interfecerunt Ranulphum Poer, vicecomitem regis de Gloucestreshire, et alios plures.[3]

Roland elect of Dol, and Silvanus abbot of Rievaulx, arrange terms of peace be-

Eodem anno Rollandus electus Dolensis, Romanæ ecclesiæ subdiaconus, venit in Angliam, ex parte Lucii papæ, ad pacem faciendam inter regem Scotiæ et Johannem episcopum Sancti Andreæ, et perrexit ad regem Scotiæ una cum Selvano abbate Rievalensi collega suo: et diutissime tractaverunt cum illo de pace facienda inter illos.[4] Ad quorum instantiam sic inter eos[5] convenit; videlicet quod Hugo abjuraret episcopatum Sancti Andreæ, et Johannes episcopus eundem episcopatum quietum clamaret a calumnia ipsius, et loco ipsius haberet

---

in Normandy, the king's visit to that country and his son's submission; the negotiations between France and Flanders, in which Henry acted as mediator; the ordination and consecration of John Cumyn as archbishop of Dublin; the absolution of William king of Scots by Lucius III., and the pope's letter thereupon, dated at Velletri, March 17. See Hoveden, ii. 266–269; Benedict, i. 286, 289, 291, &c.

[1] *liberis*] filiis et filiabus, M., H.

[2] *ille*] Angliæ, add. M.

[3] *et . . . plures*] om. H.

[4] *illos*] illum et Johannem episcopum Sancti Andreæ, M., H.

[5] *sic inter eos*] in hunc modum inter regem et prædictum episcopum, M., H.

Hoveden ii. 270.

episcopatum de Dunkelden, et omnes redditus quos ipse ante electionem habebat, et cancellariam regis, et quadraginta marcatas redditus de episcopatu Sancti Andreæ in vita sua. Hugo tamen, cum requisitus esset a domino suo rege Scottorum quod abjurasset episcopatum Sancti Andreæ, respondit se malle suscipere judicium in Romana ecclesia vel curia, quam sic abjurare episcopatum ad quem ipse fuerat consecratus. Et statim litteras quas Johannes episcopus contra eum a Romano pontifice impetraverat, arguit falsitatis, et appellavit ad Romanum pontificem.[1]

A.D. 1182. tween the king of Scots and bishop John. Bishop Hugh refuses his consent to the terms.

Hoveden, ii. 272.

Eodem anno obiit Walterus[2] Roffensis episcopus; cui successit in episcopatu Wallerannus Bajocensis archidiaconus.

The bishop of Rochester dies.

Eodem anno[3] Walterus, serviens abbatis Eustachii de Flay, trina ammonitione Divinitus accepit ut Henrico regi Angliæ ista verba diceret: "In nomine Christi, perde le "endele, et dic ei quod ita faciat, et nisi fecerit, filii ejus et "ipse morientur." Respondens[4] Walterus dixit, "Quis sum "ego, ut mandata vestra perferam regi?" et accepit responsum: "Vade ad Rotrodum Rothomagensem archiepiscopum, "ad[5] capellanum suum, et ad Eustachium abbatem de Flay, "et ipsi tollent spinas et tribulos de via tua; et nisi festi-"naveris, morte[6] morieris." Post trinam itaque monitionem venit dictus Walterus ad præfatum Rotomagensem archiepiscopum, ad[7] capellanum suum, et ad dictum[8] Eustachium; et cum archiepiscopus et capellanus suus prædicti[9] morbo et senio gravati interesse non possent, commiserunt vices suas abbati de Flay; et ipse cum serviente suo perrexit ad regem, et serviens narravit visionem suam regi et minas annexas; sed rex nihil horum intelligens, cum non esset qui interpretaretur ei visionem, nullam inde habuit[10] curam: et paulo post obiit Henricus rex filius suus, et deinde Gaufridus filius

Warning vision as to the fate of the royal house.

Hoveden, ii. 273.

---

[1] *pontificem*] Our compiler, following MS. M., and the second-class MSS. of Hoveden, omits here the letter of Roland and Silvanus to the pope, given in the MS. A. of Hoveden: Hoveden, ii. 270–272; with the introductory notice.

[2] *Walterus*] Gualterus, M.

[3] *Eodem anno*] M., following Hoveden, reads thus, "Eodem anno "cum Gualterus, serviens domini "Eustachii abbatis de Flai, dormi-"ret nocte quadam, audivit vocem "de cœlo semel, secundo, et tertio "dicentem sibi, 'Vade et dic Hen-"'rico regi Angliæ, 'In nomine "'Christi,'" &c.

[4] *Respondens*] autem prædictus, ins. M., H.

[5] *ad*] et ad, M., H.

[6] *morte*] with MS. B. of Hoveden.

[7] *ad*] et, M., H.

[8] *dictum*] abbatem, M., H.

[9] *prædicti*] om. M., H.

[10] *habuit*] egit, H.

A.D. 1182. suus, comes Britanniæ. Tempus vero, in quo hæc visio contigit, erat tunc quando Publicani comburebantur in pluribus locis per regnum Franciæ, quod rex nullo modo fieri permisit in terra sua, licet ibi essent perplurimi. Hoveden, ii. 273.

B.——MCLXXXIII.——*XXIX*^{nus} *annus regni Henrici regis.*

A.D. 1183. Henry and his family keep Christmas 1182–1183. at Caen.

Anno gratiæ M°C°LXXX°III°., qui erat annus XX^{mus}IX^{nus} regni regis Henrici filii imperatricis, idem rex Angliæ fuit in Normannia apud Cadomum die Natalis Domini, et rex, et Ricardus et Gaufridus filii ejus, et Henricus dux Saxoniæ, et uxor ejus cum filiis et filiabus, et familia multa, et Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et Johannes Comyn Dublinensis archiepiscopus, et episcopi, comites, barones et alii multi erant ibidem cum illo. Post Natale,[1] præcepit rex regi filio suo accipere homagium a Ricardo comite Pictaviæ fratre suo, et a Gaufrido comite Britanniæ fratre suo. Ipse vero obediens patri, percepit[2] homagium Gaufridi fratris sui, et cum a Ricardo recipere vellet, noluit Ricardus ei homagium facere; et postmodum cum Ricardus offerret ei homagium facere, noluit rex filius recipere. Unde Ricardus plurimum indignatus recessit a curia patris sui, et veniens in Pictaviam terram suam, castella nova firmavit, et vetera effortiavit. Rex autem frater ejus secutus est eum per mandatum comitum et baronum Pictaviæ, qui adhærentes ei multa damna fecerunt comiti Ricardo. Gaufridus comes Britanniæ venit in Pictaviam cum exercitu magno ad auxiliandum regi fratri suo. Cum vero Ricardus vidisset se non posse resistere fratribus suis, misit ad regem patrem suum pro auxilio, qui magno congregato exercitu festinanter advenit, et obsedit castellum de Limoges, quod paulo ante traditum erat regi filio suo.

The younger Henry demands homage of his brothers. Hoveden, ii. 274.

January. Richard and his brother quarrel about the homage.

War of Richard against Henry and Geoffrey.

Causa discordiæ inter regem et filios suos.

On Jan. 1, the younger Henry confessed himself in league with the barons of Aquitaine against Richard,

Ut autem hujus nefandæ controversiæ, quæ inter patrem et filios orta est, causa sciatur; sciendum quod sacrosanctæ Dominicæ Circumcisionis die, Henricus rex filius domini regis Angliæ, sponte sua, nullo cogente, tactis sacrosanctis evangeliis, adhibita quoque clericorum et laicorum multitudine copiosa, juravit se ab illa die et deinceps omnibus

[1] *Natale*] Domini, ins. M., H.

[2] *percepit*] percepit, vel recepit, C. in marg.; recepit, M.

Hoveden, ii. 274.

diebus vitæ suæ, Henrico regi Angliæ, sicut patri et domino, fidelitatem integram servaturum, et honorem et servitium debitum exhibiturum; et quia, ut asserebat, nullam malitiam nullumque rancorem in animo suo rex filius retinere volebat, unde rex pater suus postmodum posset offendi, manifestavit se baronibus Aquitanniæ contra fratrem suum Ricardum obligatum esse; ea scilicet intentione motus, quod prædictus frater suus castellum de Clervals[1] in patrimonio sibi post fratrem[2] suum debito, contra suam firmavit voluntatem. Unde patri suo plurimum supplicavit, ut prædictum castellum Ricardo subtraheret, et in custodia sua retineret. Super quo Ricardus a domino rege admonitus, quamvis prius facere recusaret, postmodum tamen libere tradidit ad patris sui beneplacitum disponendum. A.D. 1183. who had seized the castle of Clairvaux.

Hoveden, ii. 275.

Tres itaque filii domini regis, rex scilicet et Ricardus et Gaufridus, venerunt Andegavim cum domino rege patre suo, inter se fœdus pacis perpetuæ firmaturi. Unde horum trium singuli fidelitatem perpetuam domino regi patri suo contra omnes homines juraverunt servandam, et honorem ei et servitium perpetuum se præstaturos. Juraverunt quoque, quod juxta dispositionem patris sui pacem inter se perpetuam observarent. Statuta igitur die pacis inter eos dispositione patris sui confirmandæ, apud Mirabel, quia barones Aquitanniæ, quibus rex filius juraverat, non aderant, misit rex pater Gaufridum filium suum ad eos ut ad hanc pacem et concordiam venirent, et interim ab hostilitate cessarent. Præfatus vero Gaufridus, Dei et paternæ reverentiæ et jussionis prorsus immemor, non pacem misit sed gladium, et contempto sacramento,[3] homagio, et fidelitate quæ toties patri præstiterat, cum inimicis patris sui fœdus iniit persecutionis, gentemque sacrilegam, et ab ecclesia Romana detestatam, ad destruendam terram patris sui induxit. Hoc autem audiens rex filius, supplicavit patri suo, ut pacem inter Ricardum fratrem suum et barones Aquitanniæ stabiliret. Dominus vero rex ad preces filii sui pacem se servaturum promisit, quo et sicut in præterita æstate fuerat ordinata, ita et excessus ab utraque partium facti emendarentur; aut si baronibus hoc non placeret, eos secundum curiæ suæ judicium judicaret. Quod regi filio plurimum placuit, ita tamen quod castellum de Clervals in manu regis patris sui salvum esset. The brothers meet their father at Angers. They promise entire obedience. Geoffrey is sent into Aquitaine to summon the barons to peace, and himself rebels. Henry II. endeavours to make peace for Richard.

S. Matt. x. 34.

---

[1] *Clervals*] Clerevals, M.; Cleresvals, H.

[2] *fratrem*] patrem, H. and Benedict, i. 294.

[3] *sacramento*] et, ins. M., H.

A.D. 1183. The younger king goes to Limoges.

Rex itaque filius, impetrato a patre suo quod petierat, cum licentia patris sui profectus est Lemovicum, ut tam Gaufridum fratrem suum quam barones Aquitanniæ ad concordiam revocaret, et uxorem suam misit in Franciam ad regem Franciæ fratrem illius interim custodiendam; et rex pater, de voluntate et consilio regis filii, cum paucis alia via Lemovicum venit, tutus de filiis et suis.[1] Et cum in propria venisset, sui eum pessime receperunt; quia in eum miserunt sagittas, ita ut etiam supertunicale suum crudeliter perforarent, et quendam militem suum coram oculis ejus vulnerarent, ipsumque regem ab ingressu tam civitatis quam castelli violenter arcerent; unde oportuit eum et Ricardum filium suum migrare inde. Postmodum dominus rex civitatem Lemovicum ingressus est. Ipso quoque ab eadem egresso, ut cum filiis suis paternaliter loqueretur præsentibus,[2] præfati castelli satellites sagittas direxerunt lethiferas, adeo ut equum, quo rex pater ferebatur, vulnerarent,[3] et nisi equus ad adventum sagittæ altius caput elevasset, sagitta in regio pectore profundius descendisset: quod filii ejus Henricus et Gaufridus contemnentes, nec vindicaverunt, nec eo minus ad lethiferos hostes domini et patris sui redierunt.

Hoveden, ii. 275.

He is followed by his father, who is shot at by the defenders of the city.

Hoveden, ii. 276.

Henry and Geoffrey allow it.

The young king pretends to submit to his father in order to gain time.

Paulo post rex filius ad patrem veniens, obtulit ei, quod nisi barones Aquitanniæ ad pedes suos pacem impetraturi venirent, ipse, eis prorsus relictis, ad eum rediret omnino serviturus.[4] Rex pater precibus filii interim motus, pacem, quam prius baronibus promiserat, repromisit. Quare rex filius, ut dicebat, ad fratrem suum Gaufridum et barones Aquitanniæ proficiscens, et ab eis revertens ad patrem, eos prorsus inobedientes asseruit et rebelles; quare ad servitium et voluntatem patris sui revertebatur. Hoc autem, ut ex post facto apparuit, fraudulenter actum est, ut interim gens perfida Braibacenorum, et filius perditionis Gaufridus, in terram regis patris licentius grassarentur, eamque nefarie devastarent, ornamenta ecclesiastica auferendo, oppida et villas incendiis inflammando; ovilia et agros rapinis evacuando, adeo ut mortificarent omnia; nec ætati,[5] sexui, nec ordini parcentes, nec religioni, immo sola, ut videbatur, homicidia, sacrilegia et rapinas affectantes. Postmodum quoque rex filius audiens hæc a Gaufrido fratre suo fieri, dixit patri suo, quod quicquid

Geoffrey ravages his father's lands.

---

[1] *et suis*] tutus de suis, M., H.

[2] *præsentibus*] filiis suis, ins. H., om. M.

[3] *vulnerarent*] in capite vulnerarent, H.; C. and M. both omit *in capite*.

[4] *omnino serviturus*] omnimodis servitiis, M.

[5] *ætati*] nec, ins. M., H.

Hoveden, ii. 276. fecerat in hac parte, consilio Gaufridi fratris sui fecerat; et patri suo arma sua et equum tradidit conservanda, et sic cum patre suo aliquot diebus moratus est. Verum cum in eadem S. Matt. xiv. 20. mensa cum patre suo comedisset, et in eodem catino manum intinxisset, recessit a patre, et iterum cum inimicis patris sui se sacramento præstito obligavit, et ad patrem rediens dixit se nullo modo posse videre, quod ille hominibus castelli mala faceret, quæ meruerant: sicque recedens a patre profectus est Doratum. Pater vero putans eum pacificum revocavit. Qui rediens et ingrediens castellum, scelusque[1] quod conceperat ad optatum perducere effectum non valens, supra corpus Beati Martialis juravit se crucem accepturum. Pater vero credens eum hoc magis ex indignatione quam ex religione fecisse, ab incauto voto paternaliter studuit revocare, quærens ab eo, flexis genibus et lacrymans, utrum votum illud occasione rancoris vel indignationis, paupertatis vel religionis provenisset. Cui filius cum omni juramento respondit, se votum hoc vovisse ob solam remissionem peccatorum, quæ ipse in patrem suum fecerat; adjecit quoque, cum patrem suum lacrymari et contradicere videret, quod se propria manu interficeret, Hoveden, ii. 277. nisi pater desisteret a revocando eum a proposito crucis capiendæ, quia Corpus Dominicum, quod sacrari illo die coram oculis suis viderat, testabatur quod crucem a multo tempore retro accepisset, sed hoc nondum manifestaverat, sperans et confidens se patris gratiam plenius habiturum, quia peregrinari sine ejus gratia nolebat. Pater vero intelligens propositum ejus sanctum et firmum, ait, "Fiat voluntas Dei, et tua. Et "ego ero tibi provisor et adjutor in adquirendo comitatu, et "sumptibus copiosis adeo, Deo volente, ut nemo quem audierim "in partibus Jerosolimitanis servitium Dei potuisset aliquando "copiosius fecisse." Tunc rex filius gratias agens patri multiplices, supplicavit ei ut cum hominibus castelli et baronibus Aquitanniæ misericorditer ageret. Pater vero lacrymatus promisit ad beneplacitum suum de hiis omnibus se facturum. Filius autem rex iterum gratias agens patri, burgenses castelli adduxit ei, et invito patre cum ipsis burgensibus ad genua patris provolutus, pacem pro eis petiit et accepit, obsides tamen servandæ concordiæ præstaturis. Rex vero pater ad recipiendos obsides quosdam misit de suis, qui fere ab eis, qui tradere debebant, interfecti sunt. Quod rex filius nullatenus vindicavit, sed abjecta crucis religione, factus est cum eis hostis et patris proprii persecutor.

A.D. 1183.

The young king goes to le Dorat.

He swears to go on crusade.

Kindness of the elder king.

He promises to equip his son for the crusade.

The son joins his father's enemies.

[1] *scelusque*] et scelus, M., H.

A.D. 1183. Treachery of Henry and Geoffrey towards their father's messengers.

Postea rex filius se pacem velle simulans, petiit a patre, ut ei Mauricium de Creun cum treuga mitteret, et alios barones quosdam; et dum cum eo loquerentur, quidam qui secuti sunt eos, ab inimicis domini regis, præsente rege filio, interfecti sunt.[1] Aliquot diebus post elapsis, Gaufridus filius iniquitatis malitiose supplicavit, ut ei Oliverum filium Ernisii et Geram de Mosterol[2] in treuga mitteret. Quorum alter, scilicet Geram, percussus est gladio[3] per capam, tunicam et camisiam, non sine sanguinis effusione: alter, scilicet Oliverus, in aquam[4] projectus est, ipso Gaufrido præsente, nec illam injuriam vindicante. Postea iterum idem filius cum patre suo loqui volens, secure venit ad patrem, et, de pace facienda dolose tractans, petiit a patre suo licentiam intrandi castellum, ut regem fratrem suum, et alios domini regis inimicos, ad voluntatem domini regis inclinaret. Data est ei licentia, intravit, et feretrum Beati Martialis decorticavit, et alia monasterii illius vasa aurea et argentea asportavit; et cum præda illa per patrem suum rediens, treugas usque in crastinum petiit prorogari. Data est treuga, et ipse pontem transiens eadem die renunciavit patri treugam dissolutam; et de sacrilegio et furto quod Beato Martiali fecerat, Braibacenis suis sua stipendia persolvit. Summa vero præfati furti secundum æstimationem bonorum [virorum] fuit quinquaginta duæ marcæ auri, et septies viginti marcæ argenti.

Hoveden, ii. 277.

Plunder of the shrine of S. Martial at Limoges.

Hoveden, ii. 278.

(May 26.) Sentence of excommunication passed on the disturbers of peace.

Interim Ricardus Cantuariensis archiepiscopus, et Henricus Bajocensis, et Johannes Ebroicensis,[5] et Radulfus Lexoviensis, et Frogerius Sagiensis, et Wallerannus Roffensis episcopi, una cum abbatibus Normanniæ, clero et populo multo, venerunt Cadomum; et ibidem in monasterio Beati Stephani solemniter in communi plebis audientia sententiam excommunicationis tulerunt in omnes qui pacem et concordiam inter dominum regem et filios suos faciendam impedirent, excepta solius regis filii persona.

The younger Henry plunders Roquemadour.

Rex filius, deficiente sibi pecunia, perrexit ad Sanctam Mariam de Rupe Adamatoris, et decorticavit feretrum Sancti Adamatoris, et thesauros ecclesiæ asportavit. Paucis post elapsis diebus cum rex filius vidisset se non posse multum nocere patri suo, ex indignatione et animi rancore gravem incidit infirmitatem, in Martel,[6] non longe a civitate Lemo-

He falls sick at Martel.

---

[1] "Filius contra patrem dolum "cogitans patri insidias cum inimi- "cis cogitavit." C. in marg.

[2] *Mosterol*] Musterol, M., H.

[3] *gladio*] cum gladio, M., H.

[4] *in aquam*] de ponte in aquam, M., H.

[5] *Ebroicensis*] Ebor., C.

[6] *in Martel*] in villa quæ dicitur Martel, M., H.

Hoveden, ii. 278.

vicensi. Primo enim arripuit eum febris, deinde fluxus ventris, et contrivit eum usque ad mortem. Qui cum sensisset mortem sibi imminere, misit pro rege domino et patre suo; qui ad eum venire noluit, timuit enim insidias illius. Rex igitur filius, convocatis coram se episcopis et viris religiosis qui aderant, primo secreto, deinde coram omnibus sua confessus est peccata, pœnitentiam et suorum recepit absolutionem peccatorum, et tradidit Willelmo Marescallo familiari suo crucem suam Jerosolimam deferendam. Deinde depositis mollioribus indumentis, cilicium induit, et ligato fune in collo suo, dixit episcopis et cæteris viris religiosis circumstantibus: "Trado me peccatorem indignum, culpabilem et obnoxium "per funem istum vobis ministris Dei, postulans ut Dominus "noster Jesus Christus, Qui latroni confitenti in cruce peccata "dimisit, per preces vestras et per Suam ineffabilem miseri- "cordiam misereatur infelicissimæ animæ meæ." Et responderunt omnes, "Amen." Et ipse ait illis: "Trahite me a "lecto isto per hunc funem, et imponite lecto illi cinereo," quem sibi præparaverat; et fecerunt sicut præcepit illis, et apposuerunt pedibus et capiti suo duos lapides magnos quadratos. Et omnibus rite peractis, ipse præcepit corpus suum deferri in Normanniam ad [1] Rotomagum, et ibidem sepeliri. Et hiis dictis, ipse Sacrosancti Corporis et Sanguinis Domini viatico munitus, in timore Domini emisit spiritum. Quod cum [2] regi patri suo nunciatum esset, lacrymatus corruit in terram, et vehementer planxit filium.

A.D. 1183. June.

Confession and penance of the younger Henry.

Hoveden, ii. 279.

June 11.

He receives the last sacraments; and dies.

Grief of the elder king.

O quam nefandum est filios patrem persequi! injuriam namque patris, non pugnantis gladius, non hostilis manus defendit; sed vindicat febris, ulciscitur fluxus ventris cum excoriatione intestinorum. Redeunt cuncti ad patrem prostrato filio. Gaudent omnes, cuncti lætantur, solus pater plangit filium. Quid plangis, gloriose pater? ille tuus non erat filius, qui sic paternos violavit affectus. Defensio tua securitatem patribus attulit, et parricidarum audaciam revocavit. Gravi enim supplicio debuit interire, qui sæculo parricidium voluit intulisse; quia mentium arbiter sicut tribulationes justorum ulciscitur, ita nonnunquam pravorum persecutiones persequitur.

Hoveden, ii. 280.

Servientes autem defuncti [3] corpus regium multo sale aspersum, extractis cerebro et visceribus apud Martel sepultis, plumbo et coriis taurinis involverunt, ut sic Rotomagum deferrent ad sepeliendum ibidem. Et profecti sunt una cum illo cadavere regio; et cum venissent in civitate Cenomannis,

The body of Henry is buried first at Le Mans.

[1] *ad*] usque, M., H.
[2] *cum*] domino, ins. M., H.
[3] *defuncti*] regis defuncti, H.

A.D. 1183. June. et in ecclesia Beati Juliani confessoris atque pontificis circa illud cum hymnis et psalmis pernoctassent, et mane voluissent cum cadavere illo recedere, episcopus civitatis et clerus una cum plebe non permiserunt illos asportare illud; sed sepelierunt illud honorifice in ecclesia Beati Juliani. Quod cum Rotomagensibus esset nunciatum, indignati sunt inde, et constanter petierunt corpus ejus, jurantes quod per vim id [1] tollerent nisi celerius redderetur eis. Rex ergo pater præcepit, ut corpus illud traderetur Rotomagensibus, sicut rex filius, dum adhuc viveret, præcepit; et factum est ita. Et effoderunt corpus regis a loco ubi sepultum fuerat, et portaverunt Rotomagum, et illud sepelierunt in ecclesia Beatæ Mariæ. Hoveden, ii. 280.

and then at Rouen.

Limoges surrenders. Rex autem pater, defuncto rege filio suo, acrius faciebat insultus de die in diem in castellum Limovense, quod obsederat; et reddita sunt ei castellum [2] et civitas Limovensis, et omnia inimicorum suorum castella;[3] quorum quædam in manu sua retinuit, et quædam prostravit, non relinquens lapidem super lapidem.

Philip demands his sister's dower lands. Defuncto autem rege filio, Philippus rex Franciæ petiit a domino rege Angliæ dotem illam quam [4] rex filius ejus dederat sorori suæ, et totam terram de Voughsin cum castellis et munitionibus, quam Lodowicus rex Franciæ, pater suus, dederat eis in matrimonium. Unde accepto inter eos colloquio inter Gisortium et Trie, convenit in hunc modum; quod Margareta soror regis Franciæ, quæ fuerat uxor regis filii, pro quieta clamantia omnium supradictorum quæ petebantur, M.[5] et DCC. et L. libras Andegavensis monetæ singulis annis reciperet Parisius a domino rege Angliæ, et ab hæredibus suis, quamdiu illa viveret. Hoveden, ii. 281.

Settlement of her claims.

Walter of Coutances made bishop of Lincoln. Eodem anno dominus rex dedit episcopatum Lincolniæ Waltero de Constantiis, clerico suo, quem Ricardus Cantuariensis archiepiscopus consecravit apud Andegavim, et misit in Angliam ad sedem suam, quæ jam per xviii. annos vacaverat, scilicet a tempore Roberti de Chennay Lincolniensis episcopi usque nunc.

Geoffrey submits. Gaufridus [6] comes Britanniæ, regis filius, rediit ad patrem suum, et pacem fecit cum illo, et cum Ricardo fratre suo comite Pictaviæ.

---

[1] *id*] illud, M., H.

[2] *castellum*] illud, ins. M., H.

[3] *castella*] in illis partibus, ins. H.; om. M.

[4] *dotem illam quam*] dodarium quod, H. The reading of the text follows M.

[5] *M.*] Bis mille, Bened.; MS. M. has *M.* See Hoveden, ii. 281.

[6] *Gaufridus*] vero, ins. M., H.

Hoveden, ii. 281.

Eodem anno Johannes et Hugo episcopi, de quibus mentionem feceramus, Velletrem venerunt ad audientiam papæ Lucii, et uterque illorum proposuit, coram eo[1] et[2] cardinalibus suis, jus quod petebat in episcopatu Sancti Andreæ. Quo audito, dominus papa de communi fratrum suorum consilio abjudicavit episcopatum illum utrique, et ipsi in manu summi pontificis resignaverunt præfatum episcopatum[3] libere et absolute, et sic a curia recesserunt exspectantes dicti[4] pontificis misericordiam: et post paucos dies, dictus[5] pontifex per consilium universorum cardinalium, reddidit Hugoni episcopo episcopatum prædictum,[6] et confirmavit;[7] Hugo autem domum rediit et recepit episcopatum Sancti Andreæ; Johanni vero episcopo concessit episcopatum de Dunkendel, cum universis supradictis quæ ei ex parte regis Scotiæ oblata fuerant, et confirmavit. Idem vero Johannes[8] episcopatum recepit: sed quia dictus rex Scotiæ noluit ei ablata restituere, ipse iterum movit quæstionem contra Hugonem episcopum de episcopatu Sancti Andreæ, sicut patet inferius.[9]

A.D. 1183. Pope Lucius III. receives the resignation of the two claimants of S. Andrews: he gives the see to Hugh; he gives Dunkeld to John. The settlement is not final.

Hoveden, ii. 282.

Eodem anno præcepit dominus rex Ricardo filio et hæredi recipere homagium Johannis fratris sui de Pictavia, sed recipere noluit.

Richard refuses to give Poictou to John.

Eodem anno ortum est grave discidium inter Romanos et papam Lucium, super quibusdam consuetudinibus quas prædecessores sui Romanis facere solebant, quas dictus papa juravit se nunquam facturum. Unde Romani indignati sunt, et frequenter rapinas et iniquas combustiones fecerunt in terra domini papæ. Qui[10] de loco ad locum fugiens, castella sua et civitates munitas adiit. Ad cujus defensionem Christianus[11] Mogontinus archiepiscopus, domini Frederici Romanorum imperatoris cancellarius, magno congregato exercitu advenit; cui Romani resistere non valentes Romam redierunt; quos prædictus cancellarius persequens, omnia ad Romana pertinentia devastavit, et eos usque ad portas civitatis Romæ secu-

Quarrel of Lucius III. with the Romans. Christian of Mentz tries to constrain the Romans.

---

[1] *eo*] domino papa, M., H.

[2] *et*] universis, M., H.

[3] *episcopatum*] Sancti Andreæ, ins. H., M.

[4] *dicti*] summi, M., H.

[5] *dictus*] summus, M., H.

[6] *prædictum*] Sancti Andreæ, M., H.

[7] *confirmavit*] M. proceeds: "et "concessit Johanni episcopo epi- "scopatum de Dunkeldene cum uni- "versis supradictis quæ ei ex parte "regis Scottiæ oblata fuerant, et "confirmavit. Hugo autem," &c.

[8] *Idem vero Johannes*] Johannes vero episcopus, M., H.

[9] *patet inferius*] inferius notatum est, M., H.

[10] *Qui*] Dominus vero papa, M., H.

[11] *Christianus*] Christianissimus, C. M.

A.D. 1183. tus est, omnia suburbana incendio tradens. Romani vero, videntes se perditioni traditos, machinabantur qualiter prædictum cancellarium dolo interficerent; et cum alter aditus eis defecisset, statuerunt illum veneno interficere; quod ita factum est.[1] Nam cum cancellarius et exercitus ejus fere per decem milliaria ab urbe remoti essent, Romani direxerunt in paupere cultu legatos, qui statum curiæ addicerent. Qui cum totum esse didicissent, inter cætera compererunt unum, quod perditioni illius præelegerunt. Erat enim[2] prope locum fons nitidissimæ aquæ, quam solitus erat cancellarius et ejus exercitus vino mixtam potare. Fontem itaque aggressi sunt nefandi proditores illi, et ipsum undique veneno affecerunt, ita ut manans aqua corrumperetur. Qua ex dicto cancellario et suis potata, cum eo plusquam mille morti succubuerunt. Cujus obitus cum divulgaretur, exercitus ejus dissipatus et in fugam est conversus, et Romani acrius in dominum papam insurrexerunt.[4]

Hoveden, ii. 282.

Their measures of defence.

Hoveden, ii. 283.

Death of Christian and dispersion of his army.

Lucius III. asks aid of Henry II. Qui[5] Romanis resistere non valens, misit legatos suos ad reges et principes terrarum, tam sæculares quam ecclesiasticos, pro auxilio habendo ad defensionem Beati Petri contra Romanos. Venerunt ergo nuncii sui ad Henricum regem Angliæ; postulantes ab eo et a clericatu Angliæ auxilium.

Henry consults his bishops. Consuluit itaque rex episcopos suos et clerum Angliæ super[6] petitione summi pontificis; cui episcopi et clerus consuluerunt, ut ipse secundum voluntatem suam et honorem faceret auxilium domino papæ, tam pro seipso quam pro illis; quia[7] plus placeret eis quod dominus rex, si vellet, accepisset ab eis recompensationem auxilii illius, quam si permisisset nuncios domini papæ in Angliam venire ad capiendum de eis auxilium: quod si aliter fieret, posset verti in consuetudinem ad detrimentum regni. Cui consilio adquievit rex, et fecit auxilium magnum domino papæ in auro et argento; per quæ

Their advice.

---

[1] *quod . . . est*] et ita fecerunt, M., H.

[2] *enim*] namque, M., H.

[3] *Qua . . . succubuerunt*] Ut igitur potavit ex ea cancellarius festinæ morti succubuit. Occubuerunt etiam post illum plusquam mille homines qui ex dicto fonte potaverunt, M., H.

[4] *insurrexerunt*] Here Hoveden has the notices of the marriage of the count of Flanders and of the translation of Walter of Coutances to Rouen, which occur further on. Their position in M. agrees with that of the text.; and they are so given in MS. B. of Hoveden.

[5] *Qui*] Idem vero papa, M., H.

[6] *super*] de, M., H.

[7] *quia*] tolerabilius esset, ins. M., H.

Hoveden, ii. 283. una cum aliorum auxiliis[1] pacem fecit cum Romanis, ecclesiæ Romanæ necessariam. A.D. 1183.

Hoveden, ii. 284. Eodem anno Philippus comes Flandriæ duxit in uxorem sororem Sanctii regis Portugalensis. Eodem anno obiit Rotrodus Rotomagensis archiepiscopus; cui successit Walterus Lincolniensis episcopus, Marriage of the count of Flanders.

Eodem anno obiit Ricardus Peche episcopus Cestriæ; cui successit Girardus La Pucele. Death of the bishop of Chester.

Eodem anno Gilbertus[2] Assailli, summus magister domus Hospitalis Jerusalem, venit in Normanniam ad Henricum regem, a quo honorifice susceptus est; et accepta a domino rege transfretandi licentia in Angliam, venit usque ad Depe, et ante festum Sancti Michaelis, navem quandam, quæ jam fere per annum in arena maris fracta et desiccata consederat, et jam aliquantulum dealbata et refecta, et in altum deducta fuerat, cum multis tam clericis quam laicis, qui jam longa exspectatione fatigati fuerant, intravit: sed mox navis illa, extra portum in altum ducta, velut lapis in profundum descendit, compagibus dissolutis: et ipse Gilbertus et cæteri universi qui in ea erant, præter octo tantum, qui beneficio naviculæ evaserunt, submersi sunt, xiii°. kalendas Octobris. Shipwreck of Gilbert of Assaili, Sept. 19.

Eodem anno Henricus rex Angliæ, habito colloquio inter ipsum et Philippum regem Franciæ, inter Gisortium et Trie, die Sancti Nicholai, devenit homo Philippi dicti regis[3] de omnibus rebus suis transmarinis; cui nunquam ante tempus illud homagium facere voluit. Henry II. does homage to Philip, Dec. 6.

A. Ɓ. G.——MCLXXXIIII.

XXX^mus annus regni regis Henrici, filii Matildis imperatricis. A.D. 1184.

Hoveden, ii. 285. Anno gratiæ M°C°LXXX°IV°., qui erat annus tricesimus Henrici regis Angliæ filii Matildis imperatricis, idem rex fuit apud Cenomannum die Natalis Domini, quæ Dominica fuit.[4] The king keeps Christmas 1183–1184 at Le Maus.

Eodem anno Ricardus Cantuariensis archiepiscopus obiit, xiv. kalendas Martii, cui antequam inciperet ægrotare in somnis[5] apparuit Dominus dicendo:[6] "Tu dissipasti bona ecclesiæ "Meæ, et Ego exstirpabo te a terra." Qua perterritus non Richard archbishop of Canterbury dies, Feb. 17.

---

[1] *per quæ . . . . auxiliis*] Dominus autem papa per pecuniam illam et per pecuniam aliorum principum sibi undique allatam, M., H.

[2] *Gilbertus*] dictus, ins. M., H.

[3] *regis*] Franciæ, ins. M., H.

[4] *fuit*] evenit, M., H.

[5] *in somnis*] in visione, M., H.

[6] *dicendo*] dicens, M., H.

A.D. 1184. modicum[1] visione statim ægrotavit,[2] et die sequenti octava obiit. Hoveden, ii. 285.

Henry returns through Flanders to England, June 10.

Eodem anno rex Angliæ, facta pace cum Philippo rege Franciæ et cum Philippo comite Flandriæ super controversiis[3] inter eos[4] super terram de Vermundais habitis, per medium Flandriæ transivit[5] in Angliam,[6] et applicuit apud Dovere iv. idus Junii; et ducissa Saxoniæ filia sua[7] cum eo.

A fountain of blood at Kilwinning.

Eodem anno, et in eadem hebdomada qua rex Angliæ applicuit, quidam fons[8] juxta ecclesiam Sancti Wynini, in Occidentalibus partibus terræ regis Scotiæ infra Cuningham, non longe a castello de Yrewyn, manavit sanguine per octo dies naturales continue.[9]

The duchess of Saxony has a son.

Eodem anno ducissa Saxoniæ, filia regis, peperit filium apud Wintoniam.[10]

Death of earl Simon of Huntingdon.

Eodem anno obiit comes Simon de Huntingdonia, quo defuncto rex reddidit comitatum illum Willelmo regi Scottiæ, qui illum[11] statim[12] dedit[13] David fratri suo.

Story of Gilbert Plumpton.

Eodem anno, cum Gilbertus de Plumtonia, miles nobilis progeniei,[14] ductus esset in vinculis usque Wygornam, et accusatus esset de raptu coram rege[15] a Ranulpho de Glaunvile justitiario Angliæ, qui eum condemnare volebat, injusto judicio judicatus est suspendi in patibulo; ad quod cum duceretur,[16] occurrit multitudo virorum et mulierum, clamantium et dicentium virum justum, et innocentem non debere hæc pati. Baldewinus episcopus Wigornensis, vir[17] Deum timens, et clamorem populi audiens, et injuriam quæ fiebat illi misero, cucurrit post eum; quem cum in sublime traxissent carnifices advenit dictus episcopus prohibendo eis ex parte Dei Omnipotentis et sub anathemate ne morti illum traderent, cum Dominica Hoveden, ii. 286.

He is saved from hanging by the bishop of Worcester, July 22.

---

[1] *non modicum*] plurimum, M., H.

[2] *ægrotavit*] incepit ægrotare, M., H.

[3] *cum . . . . controversiis*] inter Philippum regem Franciæ et Philippum comitem Flandriæ super controversiis, M., H.

[4] *inter eos*] quæ inter illos erant, M., H.

[5] *transivit*] transitum fecit, M., H.

[6] *Angliam*] inter Witsand et Doveram, ins. M., H.

[7] *sua*] ejus transfretavit, M., H.

[8] *fons*] fluentis aquæ, ins. M., H.

[9] *naturales continue*] et totidem noctes sine intermissione, M., H.

[10] *Wintoniam*] Here are omitted notices of the pilgrimage of the count of Blois to Canterbury, and of the arrival of the duke of Saxony in England; omitted also in M.

[11] *qui illum*] et ipse, M., H.

[12] *statim*] coram rege, ins. M., H.

[13] *dedit*] comitatum illum, M., H.

[14] *nobilis progeniei*] nobili prosapia ortus, M., H.

[15] *rege*] domino rege, M., H.

[16] *ad quod cum duceretur*] et cum duceretur ad patibulum, M., H.

[17] *vir*] religiosus et, ins. M.

Hoveden, ii. 286.

sit et festum beatæ Mariæ Magdalenæ.[1] Ad cujus[2] vocem carnifices[3] stupefacti, et hæsitantes quid agerent, timebant justitiam regis, et verebantur sententiam anathematis. Prævaluit ergo Divina sapientia, et propter reverentiam diei laxaverunt funem et dimiserunt eum in terram custodiendum usque mane ad idem supplicium. Quem[4] rex pietate motus,[5] consilio suorum, præcepit sic manere, donec de illo aliud fieri præcepisset, quia sciebat quod per invidiam fecerat ei hæc Ranulfus de Glaunvilla, qui eum morti tradere volebat propter uxorem suam, filiam Rogeri Gulwast, quam idem Ranulfus dare volebat in uxorem cum hæreditate sua Reynero vicecomiti suo Eboraci. Sic liberatus[6] miles ille, usque ad obitum regis incarceratus fuit per dictum Ranulfum de Glaunvile.

A.D. 1184.

His offence and treatment by Ranulf Glanvill.

Hoveden, ii. 287.

Deinde venit rex usque Redingges, et celebrato ibi concilio de pastore Cantuariensis ecclesiæ eligendo, orta est lis et contentio inter monachos Cantuariæ, et episcopos Angliæ. Volebant enim monachi illi eligendi primam habere vocem, et protulerunt cartam domini regis, per quam ipse illis concesserat et confirmaverat electionem liberam: episcopi vero nitebantur probare illam non teneri debere, tum quia contra jus et in detrimentum Anglicanæ ecclesiæ facta fuit, tum quia ad eos spectabat metropolitani sui electio. Et propter hanc controversiam non potuit inter illos illa vice convenire.

August. Council at Reading.

Counter claims of the monks of Canterbury and the bishops on the election of an archbishop.

Iterum, per mandatum domini regis, episcopi Angliæ et monachi Cantuarienses convenerunt apud Londonias in præsentia domini regis ad eligendum Cantuariensis ecclesiæ præsulem: quibus contendentibus, Gilbertus Londoniensis episcopus, qui primam vocem eligendi ex antiquo ecclesiæ suæ jure habebat, elegit Baldewynum Wygornensem episcopum ad archiepiscopatum Cantuariæ, iv. nonas Decembris, et omnes episcopi assensum præbuerunt electioni illi: monachis tantum Cantuariæ contradicentibus,[8] et facta appellatione ad dominum papam, abierunt; et episcopi Angliæ obtulerunt regi[9] electum

Dec. 2. Council at London for the election of an archbishop.

The bishops elect Bald-

---

[1] *quem . . . . Magdalenæ*] sed ministri sceleris facinus acceleran-tes, ligato func collo ejus traxerunt illum in sublime; et ecce episcopus ille Wigornensis velociter advenit, et dixit carnificibus; " Prohibeo vobis ex parte Omnipo-" tentis Dei et sub anathemate, ne " istum morti tradatis, quia dies " Dominica est et festum Sanctæ " Mariæ Magdalenæ." M., H.

[2] *cujus*] hanc, M., H.

[3] *carnifices*] stabant, ins. M., H.

[4] *Quem*] Eadem nocte dominus, M., H.

[5] *motus*] commotus, M., H.

[6] *liberatus*] a morte, add. M., H.

[7] *rex*] dominus rex, M., H.

[8] *monachis . . . contradicentibus*] sed soli monachi Cantuariensis ecclesiæ contradixerunt, M., H.

[9] *regi*] domino regi, M., H.

A.D. 1184. December. win of Worcester.

suum, quem ad eorum[1] electionem et præsentationem rex recepit in osculo pacis et dilectionis. Similiter fecerunt Ricardus, Gaufridus et Johannes, filii regis. Hoveden, ii. 287.

The king visits Canterbury and uses his influence with the monks.

Deinde venit rex[2] Cantuariam ad malitiam monachorum exstinguendam; et, habito colloquio cum illis, obtinuit adversus eos quod illi eligerent sibi in archiepiscopum dictum[3] Baldewynum; et sic fecerunt: nam Alanus prior ecclesiæ Sanctæ Trinitatis Cantuariæ venit Londonias cum capituli sui saniore parte, et cum litteris ratihabitionis. Qui in unum convenientes

At Westminster the monks elect Baldwin.

in capitulo Westmonasterii, elegerunt sibi et ecclesiæ Cantuariensi in archiepiscopum dictum Baldewynum;[4] et ne viderentur assensum præbuisse electioni episcoporum, suum cantaverunt "Te Deum laudamus," et perduxerunt eum ad altare, et eo recepto in pacis osculo, eum regi præsentaverunt, qui iterum recepit eum in pacis osculo et dilectionis; similiter fecit Ricardus comes Pictaviæ, filius regis. Hoveden, ii. 288.

Peace made between the sons of the king.

Deinde dominus rex firmavit pacem et finalem concordiam, scripto et sacramentis confirmatam, inter Ricardum et Gaufridum et Johannem filios suos, coram Alianor regina matre eorum, et Henrico duce Saxoniæ et aliis multis.

Visit of the archbishop of Cologne to England.

He is reconciled with Henry the Lion, and promises Richard the emperor's daughter.

Eodem anno archiepiscopus Coloniæ venit in Angliam in peregrinatione ad Sanctum Thomam Cantuariæ; cui rex Angliæ occurrens cum gaudio eum suscepit, et adversus eum effecit quod ipse perdonavit Henrico duci Saxoniæ iram et malivolentiam suam, et eum in pristinam dilectionis familiaritatem recepit. Dictus autem Coloniensis archiepiscopus, ad petitionem regis Angliæ, concessit Ricardo comiti Pictaviæ, regis filio, filiam Frederici Romanorum imperatoris dari in uxorem. Sciebat enim ipsum imperatorem hoc velle, et plurimum desiderasse. Deinde dictus archiepiscopus, et Philippus comes Flandriæ, qui cum eo in Angliam venerat, reversi sunt

Philip of Flanders invades Hainault.

in Flandriam, et magno congregato exercitu, invaserunt terram comitis de Henou, et devastaverunt eam, propter injurias quas ipse fecerat comiti Flandriæ.

Deaths of the empress; the bishops of Chester and Rochester; the abbot of S. Mary's, York; the bishops of

Eodem anno obiit[5] imperatrix Romanorum, uxor Frederici imperatoris, et[6] Gerardus Pucele, episcopus Cestriæ:[7] Walerannus Roffensis episcopus; Clemens abbas Sanctæ Mariæ

---

[1] *quem ad eorum*] ad quorum, M., H.

[2] *rex*] dominus rex, M., H.

[3] *dictum*] præfatum, M., H.

[4] *Baldewynum*] Wigornensem episcopum, ins. M., H.

[5] *obiit*] The deaths of the year are given each in a separate clause in M. and H.

[6] *et*] Eodem anno obiit Gilbertus de Ver abbas de Selebi, M., H.

[7] *et... Cestriæ*] Eodem anno obiit Gerardus cognominatus (cognomento, M.) Pucele, episcopus (abbas, C. M.) Cestriæ, M., H.

Hoveden, ii. 289.

Eboraci;[1] Jocelinus Saresbiriensis, Bartholomæus Exoniensis episcopi; comes de Warewyk; et filia Frederici[2] quæ maritanda fuit Ricardo comiti Pictaviæ,[3] obierunt. A.D. 1184. Salisbury and Exeter, and the earl of Warwick.

Eodem anno combusta est ecclesia Sancti Juliani Cenomannensis, et abbatia de Glastingbiri. Fires at Le Mans and Glastonbury.

Eodem anno rex[4] Angliæ sollicitus de pace facienda inter ducem Saxoniæ et Fredericum imperatorem, consilio archiepiscopi Coloniensis misit nuncios suos, Hugonem de Nunaunt archidiaconum Lexoviensem, et quosdam alios de clericis[5] suis, ad Lucium papam;[6] ut auxilio illius præfatus imperator recepisset ducem Saxoniæ in amorem. Venientes itaque nuncii regis ad curiam domini papæ, invenerunt eum in Ytalia apud Veronem; et dum ibi moram cum eo facerent, venit illuc Fredericus Romanorum imperator ad colloquendum cum domino papa, ad cujus instantiam dictus imperator dedit duci Saxoniæ licentiam redeundi in patriam suam, et relaxavit ei omne sacramentum quod ei fecerat de exilio exsequendo; et papa[7] absolvit eum de sacramento illo, quod ipse imperatori fecerat. Henry sends an embassy to the pope and emperor on behalf of the duke of Saxony. The emperor relaxes his terms.

Eodem anno obiit Thomas filius Bernardi, qui per dominum regem[8] constitutus fuerat[9] justitiarius omnium forestarum Angliæ: quo defuncto, rex[10] divisit forestas suas Angliæ in diversas partes, et unicuique partium præfecit quatuor justitiarios, videlicet duos clericos et duos milites, et duos servientes de domo et familia ipsius, custodes venationis et viridis super omnes alios forestarios, tam regis quam militum et baronum; et misit eos placitare placita forestæ secundum assisam forestæ supradictam.[11] New forest regulations made. Forest assize.

Hoveden, ii. 290.

Eodem anno dominus rex dedit Willelmo, priori ecclesiæ Sancti Augustini de Bristouwe, episcopatum de Bangor. New bishop.

Eodem anno Swerus presbyter, qui dicitur Birkebain, interfecit Magnum regem Noreweyæ.[12] Magnus king of Norway killed.

---

[1] *Eboraci*] Here Hoveden has a repeated notice of the death of the earl of Huntingdon; om. M.

[2] *Frederici*] Romanorum imperatoris, ins. M., H.

[3] *Pictaviæ*] ut supradictum est, ins. M., H.

[4] *rex*] dominus rex, M., H.

[5] *clericis*] et familiaribus suis, ins. M., H.

[6] *papam*] summum pontificem, M., H.

[7] *papa*] dominus papa, M., H.

[8] *per dominum regem*] post mortem Alani de Neovilla a domino rege, M., H.

[9] *fuerat*] erat summus, M., H.

[10] *rex*] dominus rex, H.

[11] *supradictam*] suprascriptam, M., H. Here are omitted in M., V., and C. Hoveden's notice of the king's visit to Worcester, and the fealty of Rhys ap Griffin sworn there. Hoveden, ii. 290; Benedict, i. 314, 317.

[12] *Noreweyæ*] In this place Hove-

F.——MCLXXXV.

XXXI^mus annus regni regis Henrici, filii Matildis imperatricis.

A.D. 1185. Henry keeps Christmas 1184–1185 at Windsor.

Anno gratiæ M°C°LXXX°V°., qui erat annus tricesimus primus regni regis Henrici filii imperatricis, idem rex fuit in Anglia apud Windesovers die Natalis Domini. Hoveden, ii. 299.

Jan. 1. Death of Gilbert son of Fergus.

Eodem anno, die Circumcisionis Domini, obiit Gilbertus filius Fergus, qui Hutredum fratrem suum, patrem nobilis viri Rollandi, fraudulenter cepit, et a filio suo Dunecan, oculis, lingua, et testiculis privari fecit; qui etiam præfatum Dunecan filium suum regi Angliæ obsidem tradiderat de pace servanda.

Succession of Ronald.

Quo defuncto, Rollandus filius Hutredi totam terram prædicti Gilberti invasit, et obtinuit.

Embassy from Baldwin king of Jerusalem to his kinsman king Henry.

Eodem anno, Baldewinus leprosus rex Jerusalem, et Templares et Hospitalares, miserunt ad regem Angliæ, filium[1] imperatricis, Erraclium sanctæ civitatis Jerusalem patriarcham, et summos Hospitalis [et] Templi magistros, una cum vexillo regio, et clavibus sepulcri Domini et turris David et civitatis Jerusalem; postulantes ab eo celerem succursum, sicut ab hærede et domino terræ Jerusalem. Est enim sciendum, quod Fulco frater Gaufridi comitis Andegaviæ, patris quoque istius Henrici, fuit rex Jerusalem.[2] Cum autem prædictus patriarcha et magister Hospitalis venirent in Angliam, rex Angliæ occurrit eis in villa de Redingges, et eos cum gaudio suscepit.

Interview of the king and ambassadors at Reading.

Qui[3] ad pedes regis provoluti, cum fletu magno et singultu, verba salutationis ex parte regis, principum et universæ plebis terræ Jerosolimitanæ proferebant, et exponentes causam eorum adventus, tradiderunt ei vexillum regium, et claves sepulcri Domini, et claves turris David et civitatis Jerusalem, ex parte regis et principum terræ Jerusalem, et litteras[4] domini papæ. Hoveden, ii. 300.

---

den has an account of the astrological interpretation of the conjunction of the planets, which was to occur in 1186; the epistle of Corumphiza (Hoveden, ii. 290, 291; Benedict, i. 324, 325); the epistle of William the Astrologer (Hoveden, ii. 292, 293); the epistle and poem of Anselm of Worcester (Hoveden, ii. 293–296; Bened. i. 325–328); and the epistle of Pharamella (Hoveden, ii. 296–299). All these are omitted in M., V., and C.

[1] *filium*] Matildis, ins. M., H.

[2] *Jerusalem*] ut superius dictum est, ins. M., H.

[3] *Qui*] statim, ins. M., H.

[4] *litteras*] ex parte Lucii papæ in hac forma, M., H.; proceeding to give the letter of Lucius III. to Henry II. on the crusade: Hoveden, ii. 300, 301; Bened. i. 332, 333.

Hoveden, ii. 301.

Quibus[1] auditis, rex respondit rem bene processuram, Deo volente; et statuit ei terminum suæ responsionis primam Dominicam Quadragesimæ Londoniis. Ad quam[2] dominus rex, patriarcha, episcopi, abbates, comites et barones regis Angliæ; Willelmus rex Scotiæ, et David frater ejus, cum comitibus et baronibus terræ suæ, venerunt[3] Londonias, et habito inde cum deliberatione consilio, placuit universis quod dominus rex consuleret inde dominum suum Philippum regem Franciæ. Et sic soluto concilio dominus rex dedit[4] dictis hominibus suis, tam clericis quam laicis, licentiam capiendi crucem. Unde factum est, quod Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, et Ranulfus justitiarius Angliæ, Walterus Rotomagensis archiepiscopus, Hugo Dunelmensis episcopus, et alii quamplures episcopi transmarini et cismarini, et fere omnes comites, barones et milites Angliæ, Normanniæ, Aquitanniæ,[5] Andegaviæ, Cenomanniæ, et Turoniæ, crucem ceperunt.

A.D. 1185. The king fixes March 13 for his answer to the embassy.

Hoveden, ii. 302.

Council at London.

Henry determines to consult king Philip.

The nobles take the cross.

Narratio bona.

In cujus captione quoddam mirabile contigit. Quadam enim die, dum mulier quædam gravida puerum gestaret in alvo, et tempus pariendi instaret, fugit a domo patris sui, nolens a parentibus suis in delicto illo comprehendi; et ecce tempestas valida pluviæ et ventus apprehendit eam fugientem in campo solivagam, et petentem a Domino auxilium, et domum refugii; et quia oratio ejus statim non erat exaudita a Domino, decidit in desperationem, dicens: "Si Tu Deus "despicis orationem meam, diabolus succurrat mihi;" cui statim apparuit[6] diabolus in specie juvenis, nudus pedes, succinctus ad viam, et ait mulieri, "Sequere me;" et transeuntes[7] invenerunt ovile quoddam in campo, et præcucurrit diabolus, et in ovili illo præparavit ignem, et sedile de stramine novo. Et mulier illa secuta est eum, et in domum veniens calefaciebat se ad ignem, et ait, "Sitio, et fame tor-"queor." Cui[8] diabolus, "Sustine parumper, et ego afferam "tibi panem et potum." Et dum iret, duo viri transeuntes per viam illam, et videntes ignem in ovili illo, mirati sunt quid hoc esset; et accedentes intraverunt in ovile; et invenientes eam gravidam juxta ignem jacentem, interrogaverunt

Wonderful story of the time.

A woman in childbirth succoured by the devil.

---

[1] *Quibus*] Hiis, M., H.

[2] *quam*] Dominicam, ins. M., H.

[3] *venerunt*] convenerunt, H.

[4] *dedit*] universis, ins. M., H.

[5] *Aquitanniæ*] et Britanniæ, ins. H.

[6] *apparuit*] ei, ins. M., H.

[7] *transeuntes*] viam, ins. H.

[8] *Cui*] respondit, ins. M., H.

A.D. 1185. A woman in childbirth succoured by the devil.

quis esset qui fecerat ei ignem illum: et illa respondit, "Diabolus;" at interrogantibus illis ubi est ille? respondit, "Esurivi et sitivi, et ille abiit ad quærendum mihi cibum "et potum." Et aiunt illi: "Fiduciam habete in Domino "Jesu Christo, et in matre Ejus virgine gloriosa, et Ipsi "liberabunt te de manu inimici; et inquire ab eo futura." Et hiis dictis abierunt ad villam, quæ prope erat, et narraverunt clero et populo quæ viderant et audierant in via. Interim rediit diabolus, et afferens secum panem et aquam confortavit mulierem; et illa incurvata peperit filium, quem diabolus ille recipiens loco obstetricis calefaciebat ad ignem: et ecce sacerdos præfatæ villæ, fide Catholica, cruce et aqua benedicta armatus, venit cum clero et populo ad ovile illud; et invenit eam enixam [puerum,] quem diabolus in ulnis suis tenebat. Et aspersit aquam benedictam in Nomine Sanctæ et Individuæ Trinitatis. Quam diabolus sustinere non valens fugit, et puerum secum asportans ultra illis non comparuit. Mulier autem ad se reversa ait: "Nunc scio vere "quia eripuit me Dominus de manu inimici." Et narravit eis se a diabolo illo audisse, quod ex quo Jesus Christus infernum spoliaverat, non erat tantus luctus neque dolor in inferno, quantus erat propter captionem crucis; sed dolor ejus vertetur in gaudium, quia tanta erit cruciatorum iniquitas et peccatum, quod Dominus delebit eos de libro vitæ; et multi eorum, relicta crucis religione, fient crucis et nominis Christi persecutores. Quod de post facto apparuit.

Hoveden, ii. 303.

What the devil told her.

March 31. John knighted and sent to Ireland.

Deinde rex[1] venit usque Windesoures, et ibi in Dominica qua cantatur Lætare Jerusalem, quæ illo anno pridie kalendas Aprilis evenit, fecit Johannem filium suum militem, et statim misit eum in Hiberniam, et inde eum regem constituit.

April 15. Earthquake in England.

Interim terræmotus magnus auditus est fere per totam Angliam, qualis ab initio mundi in terra illa non erat auditus. Petræ enim scissæ sunt; domus lapideæ ceciderunt; ecclesia Lincolniensis metropolitana scissa est a summo usque deorsum. Contigit autem terræmotus ille in crastino diei Dominicæ in Ramis Palmarum, videlicet decimo septimo kalendas Maii. Et in crastino illius terræmotus dominus rex Angliæ, et Erraclius patriarcha, et Hugo Dunelmensis episcopus, et multi de principibus Angliæ, transfretaverunt inter Dovre et Wythsant. Dominus autem rex Angliæ, cum in Normanniam venisset, magnum congregavit exercitum; mandans Ricardo filio suo, comiti Pictaviæ, qui eam[2] contra eum munierat, et

Hoveden, ii. 304.

The king goes to Normandy, April 16.

[1] *rex*] dominus rex, M., H. "Nota, Johannes factus est rex "Hyberniæ." M. in marg.

[2] *eam*] Pictaviam, M., H.

Hoveden, ii. 304.

Gaufridum comitem Britanniæ fratrem suum expugnaverat; quod nisi reddiderit Alienor matri suæ totam Pictaviam liberam et quietam, ipse visitaret eum in virga ferrea, et potenti virtute debellaret. Ad cujus mandatum prædictus Ricardus, relicta hostilitate, reddidit matri suæ totam [1] Pictaviam, et ad patrem suum rediens mansit cum eo sicut filius mansuetus. A.D. 1185. April. Richard is compelled to surrender Poictou to his mother.

Interim kalendis Maii, ipso die Apostolorum Philippi et Jacobi, circa meridiem visa est eclipsis solis totalis; quam secuta sunt tonitrua cum fulgure et tempestate magna. Ex quorum ictu homines et animalia interierunt, et multæ domus incensæ combustæ sunt. May 1. Great storm.

Deinde Philippus rex Franciæ et Henricus rex Angliæ, habito colloquio de subventione facienda terræ Jerosolimitanæ, promiserunt se bonum auxilium illi facturos tam in hominibus quam in pecunia. Sed hæc omnia præfatus patriarcha parvipendebat; sperabat enim quod esset reducturus secum ad defensionem dictæ [2] terræ præfatum regem Angliæ, vel aliquem de filiis suis, aut alium [3] virum magnæ auctoritatis: sed quia hoc esse non potuit, repatriaturus dolens et confusus a curia recessit. Henry and Philip promise aid to Jerusalem, but the patriarch departs in disgust.

Eodem anno Walterus Rotomagensis electus pallium recepit a papa Lucio; similiter Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus [4] recepit ab eodem papa; [5] et statim consecravit Gilbertum de Glanvile in Roffensem episcopum, dono regis Angliæ. Palls sent to Rouen and Canterbury.

Hoveden, ii. 305.

Eodem anno Johannes regis Angliæ filius honorifice in Hiberniam veniens, ab Dublinensi archiepiscopo susceptus est. [6] Et quia ipse omnia proprio suo inclusit marsupio, nolens solidariis suis stipendia [7] solvere, maximam exercitus sui partem in conflictibus pluribus contra Hibernenses factis amisit; tandem ad inopiam redactus, constitutis tamen justitiis et militibus suis per loca, ad terram illam custodiendam, rediit in Angliam. April. John goes to Ireland. His avarice and ill success. He returns to England.

Eodem anno, mense Decembris, obiit papa Lucius; cui successit Urbanus papa tertius. Qui statim, ut ejus notitia December. Lucius III. dies; Urban III. succeeds.

---

[1] *totam*] om. M., H.

[2] *dictæ*] Jerosolimitanæ, M., H.

[3] *alium*] aliquem alium, H.

[4] *archiepiscopus*] pallium, ins. M., H.

[5] *ab eodem papa*] a papa Lucio, M., H.

[6] *honorifice . . . . susceptus est*] in Hiberniam veniens a Johanne Dublinensi archiepiscopo, et cæteris patris sui hominibus qui præcesserant, honorifice est susceptus, M., H. "Nota, Johannes rex Hyberniæ "venit in Hyberniam." M. in marg.

[7] *stipendia*] sua, ins. M. H.

A.D. 1185. divulgaretur, scripsit prælatis[1] sanctæ ecclesiæ suæ electionis formam et dicti domini papæ Lucii transitum, pro cujus anima devote litteratorie eisdem supplicavit exorare. Hoveden, ii. 305.

Urban III. permits Henry II. to make one of his sons king of Ireland.

Eodem anno Henricus rex Angliæ misit nuncios suos ad Urbanum papam, et multa ab eo impetravit, quibus papa Lucius fortiter resistebat; quorum unum fuit quod unus, quem rex Henricus Angliæ voluit,[2] de filiis suis coronaretur de regno Hiberniæ; et hoc bulla sua confirmavit,[3] et in argumentum voluntatis et suæ confirmationis misit ei coronam de penna pavonis auro contextam. Hoveden, ii. 306.

Apostasy and rebellion of Robert of S. Alban's, in Palestine.

Eodem anno, paulo ante festum Sancti Petri ad Vincula, cum prædictus patriarcha Jerosolimam redisset, et nihil auxilii ad defensionem dictæ sanctæ[4] terræ secum reportasset, timor magnus cecidit super inhabitatores terræ Jerosolimitanæ. Unde factum est, quod quidam frater Templi, natione Anglicus, nomine Robertus de Sancto Albano, relicta lege Christiana, abiit ad Saladinum regem Babiloniæ, et promisit ei se traditurum illi civitatem Jerusalem; et facta inde securitate, Saladinus dedit illi neptem suam in uxorem, et tradidit ei exercitum magnum, et constituit eum principem exercitus sui et ducem. Qui statim profectus est cum exercitu suo usque ad Planities Sancti Georgii, et ibi divisit exercitum suum in tres turmas; quarum duas misit in regiones circumjacentes ad devastandum eas: et devastaverunt omnem terram a Monte Regali usque Neapolim; et Jerico, et civitas Sebasta, et aliæ nonnullæ civitates destructæ sunt. Prædictus autem Robertus cum tertia parte exercitus sui processit usque ad civitatem Jerusalem: et paucitas illa hominum quæ in civitate erat, in Domino confidens, et per posternas egrediens, et lignum crucis Dominicæ pro vexillo sibi præferens, in virtute Domini percussit aciem in qua præfatus Robertus fuit, et ipse in fugam conversus terga dedit percutientibus; et Jerosolimitani secuti Hoveden, ii. 307.

He is defeated in battle near Jerusalem.

---

[1] *prælatis*] in hac forma, ins. C., marked for erasure; a fact which shows that the copyist of C. was himself the abridger; not copying from an abridgement. Here follows in M. and H. the letter of Urban III., dated Jan. 12, at Verona; as in Benedict, i. 340, 341; Hoveden, ii. 305, 306.

[2] *quorum . . . . voluit*] quorum unum hoc fuit, quod ab eo impetravit, quod unus quem vellet, M., H.

[3] *confirmavit*] ei dominus papa, ins. M., H.

[4] *dictæ sanctæ*] om. M., H.

Hoveden, ii. 307.

sunt eum et exercitum ejus in ore gladii, et multos ex illis interfecerunt; Robertus tamen vix evasit. A.D. 1185.

Deinde cum Saladinus terram Jerosolimitanam bello aggredi proposuisset, Templares et Hospitalares, et cæteri terræ Jerosolimitanæ principes, dederunt ei quadraginta[1] millia Bisantiorum, pro treugis habendis usque ad octavas Paschæ proximo venturi. Interim defuncto Willelmo le Marchis comite Joppen, Baldewinus leprosus rex Jerusalem deposuit se a regimine regni, et constituit Baldewinum puerum, filium prædicti Willelmi et Sibillæ, sororis suæ, sibi hæredem, et eum coronari fecit in regem in sancta civitate Jerusalem; et paulo post obiit; et puer Baldewinus regnavit loco suo[2] fere per duos annos; et Sibilla mater ejus nupsit Guidoni de Lizinant, de qua ipse genuit duas filias.

Saladin makes a truce with the princes of Palestine.

Hoveden ii. 308.

Resignation and death of Baldwin IV.

Baldwin V. reigns two years.

E.——MCLXXXVI.

Annus XXX^mus II^us regni regis Henrici filii imperatricis.

A.D. 1186.

Anno gratiæ millesimo centesimo octogesimo sexto, qui erat annus tricesimus secundus regni regis Henrici filii imperatricis, idem Henricus fuit in Normannia die Natalis Domini apud Danfrunt. Et post Natale, habito colloquio inter ipsum et Philippum regem Franciæ apud Gizorz, juravit quod ipse liberaret Ricardo filio suo, comiti Pictaviæ, Alesiam sororem regis Franciæ in uxorem. Et rex Franciæ concessit præfato Ricardo cum prædicta sorore sua Gisortium, et omnia quæ Lodowicus pater suus concesserat cum Margareta filia[3] Henrico regi Angliæ filio suo. Et juravit quod ipse nunquam deinceps quæstionem adversus eos inde moveret.

Henry II. keeps Christmas 1185–1186 at Domfront.

Interview with Philip on the subject of Richard's marriage.

Post quod colloquium[4] rex Angliæ transfretavit in Angliam; et dedit Hugoni, priori domus de Witham[5] de ordine Cartusiensi in episcopatu de Ba, episcopatum Lincolniensem; quem Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus mox consecravit.

Hoveden, ii. 309.

The king makes Hugh, prior of Witham, bishop of Lincoln.

Deinde venit rex cum magno exercitu usque Carleolum, volens ulterius procedere ad debellandum Rollandum, filium

Henry reduces Ronald lord of Galloway.

---

[1] *quadraginta*] sexaginta, H.

[2] *suo*] illius, M., H.

[3] *filia*] sua, ins. M., H.

[4] *quod colloquium*] colloquium autem illud, M., H.

[5] *Witham*] So MSS. M. and C. The word is a blank in the best MS. of Hoveden, supplied in the later ones.

A.D. 1186. Huctredi,[1] propter injurias et disseisinas quas ipse fecerat Dunecano filio Gilberti filii Fergus; sed prædictus Rollandus venit illuc ad regem, et fecit pacem cum eo. Hoveden, ii. 309.

Paulinus of Leeds refuses the bishopric of Carlisle.

Rex vero ibidem fecit Paulinum de Ledes eligi ad episcopatum Carleoli; quem idem Paulinus refutavit. Et ut Paulinus episcopatum illum recipere vellet, obtulit ei rex quod episcopatum illum ditaret trecentis marcarum redditibus, videlicet de ecclesia de Bamburc, et ecclesia de Scardeburc, et capellaria de Tikeil, et duobus maneriis[2] prope Carleolum.

Marriage of Queen Margaret.

Eodem anno Philippus rex Francorum dedit Belæ regi Hungeriæ Margaretam sororem suam in uxorem, quæ exstiterat uxor filii regis Angliæ.

Death of Geoffrey.

Eodem anno Gaufridus comes Britanniæ, filius[3] regis Angliæ, in conflictu militari pedibus equinis contritus, Parisius obiit; et in ecclesia cathedrali ejusdem civitatis sepultus est.

Death of Hugh de Lacy.

Eodem anno quidam Hibernensis amputavit caput Hugonis de Laici in Hibernia.

Marriage of William the Lion.

Eodem anno rex[4] Angliæ pater dedit Ermengard, consanguineam suam, filiam Ricardi vicecomitis de Bello Monte, regi[5] Scotiæ in uxorem; et fecit eos desponsari in capella sua de Wodestoke a Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, et ibidem fecit eis nuptias magnas[6] per quatuor dies continuos. Et dictus[7] rex reddidit ibidem regi Scotiæ Castellum Puellarum, quod idem rex Scotiæ statim dedit prædictæ Ermengard uxori suæ in dotarium, et[8] augmentum dotarii sui dedit ei centum libratas reddituum, et quadraginta milites feodatos.[9] Hoveden, ii. 310.

(Sept. 5.) Henry gives William the castle of Edinburgh.

Hubert Walter dean of York.

Eodem anno, dum[10] rex Angliæ moram faceret apud Karleolum, Robertus Botevileyn,[11] decanus Eboracensis ecclesiæ, obiit: cui successit[12] Hubertus,[13] clericus Ranulphi de Glaunvile, dono regis.

New bishops of Worcester and Exeter.

Eodem anno dominus rex Angliæ dedit Willelmo de Nortale episcopatum Wygornensem, et Johanni, subdecano Saresbiriensi,[14] episcopatum Exoniensem; quos Baldewinus[15] Cantuariensis consecravit.[16]

---

[1] *Huctredi*] filii Fergus, ins. M., H.

[2] *maneriis*] regis, ins. H.; om. M.

[3] *filius*] Henrici, ins. M., H.

[4] *rex*] dominus rex, M., H.

[5] *regi*] Willelmo, ins. H.; om. M.

[6] *magnas*] in domibus suis, ins. M., H.

[7] *dictus*] dominus, M., H.

[8] *et*] in, ins. M., H.

[9] *feodatos*] feodatus, C.

[10] *dum*] idem, ins. M., H.

[11] *Botevileyn*] Butevilein, M., H.

[12] *successit*] in decanatu, ins. M., H.

[13] *Hubertus*] Walteri, ins. M., H.

[14] *Saresberiensi*] Saresbiriensis ecclesiæ, M., H.

[15] *Baldewinus*] archiepiscopus, ins. M., H.

[16] *consecravit*] Hoveden here gives two letters of Urban III., dated at

Hoveden, ii. 314.

Jocelinus[1] Glascuensis episcopus, et collegæ sui, cum tempus, quod a summo pontifice statutum erat prædictis Dunkeldensi et Sancti Andreæ episcopis veniendi Romam appropinquasset, semel, secundo et tertio summonuerunt prædictos episcopos suum iter arripere. Dunkeldensis profectus est, sed episcopus Sancti Andreæ, terminum sibi statutum transgressus, ire distulit; et præfati judices delegati suspenderunt eum ab episcopali officio, et post[2] propter suam contumaciam, juxta formam eis demandatam,[3] excommunicaverunt. A.D. 1186. John of Dunkeld goes to Rome, Hugh delays and is suspended and excommunicated.

Eodem anno Philippus rex Franciæ postulavit ab Henrico rege Angliæ custodiam filiæ Gaufridi comitis Britanniæ, quam ipse moriens reliquit sibi hæredem. Quod rex Angliæ facere noluit;[4] sed misit ad eum Walterum Rotomagensem archiepiscopum et Willelmum de Mandevile,[5] et Ranulphum de Glaunvile justitiarium domini regis;[6] ad quorum instantiam rex Franciæ treugas dedit, et pacem tenere promisit.[7] Philip demands the wardship of Geoffrey's daughter. Truce with France.

Hoveden, ii. 315.

Eodem anno, propter mortem et occisionem Radulfi filii Ricardi de Vals, et aliorum ejusdem Ricardi hominum, rex Franciæ præcepit quod omnes qui erant de terra regis Angliæ, in terra sua inventi, cum catallis suis caperentur; similiter ballivi regis Angliæ ejus per præceptum fecerunt de hominibus regis Franciæ: sed paulo post rex Franciæ consilio suorum præcepit quod homines regis Angliæ cum eorum catallis liberarentur; similiter fecerunt ballivi regis Angliæ hominibus regis Franciæ.[8] (November.) Philip prepares for war, and seizes all Englishmen in France; but speedily releases them.

Verona, July 31; one to the king of Scots, and one to the bishop of Glasgow and other judge-delegates in the quarrel about S. Andrew's, forbidding the persecution of bishop John. These letters are not found in Benedict, and only in the two best MSS. of Hoveden. See them in Hoveden, ii. 310–314. They are not given in MS. M. or in MS. V.

[1] *Jocelinus*] Harum igitur auctoritate litterarum, H.; om. M.

[2] *post*] deinde, M., H.

[3] *juxta formam eis demandatam*] secundum formam apostolici mandati, M., H.

[4] *facere noluit*] nullo modo facere voluit, M., H.

[5] *Mandevile*] comitem Albemarliæ, ins. M., H.; Walterum de Mandevilla, M.

[6] *domini regis*] Angliæ, M., H.

[7] *promisit*] usque ad festum Sancti Hillarii proximo venturi, ins. M., H.

[8] *Eodem anno . . . Franciæ*] "Eodem anno Ricardus de Vals, miles "regis Franciæ, firmavit castellum in villa de Vals, inter Gisortium et Trie, "quod Henricus de Veer, constabularius Gisorcii sub prædicto Willelmo "comite de Albemarle, videns, grave tulit, et volens opus illud impedire si "posset, venit illuc cum gente sua, et homines prædicti Ricardi de Vals "exierunt obviam illi. Et facto congressu Radulfus filius Ricardi de Vals "interfectus est, et multi de hominibus prædicti Ricardi ibidem vulnerati

A.D 1186. Birth of Arthur of Brittany (Mar. 29, 1187).

Eodem anno Constantia comitissa Britanniæ, filia comitis Conani, quam Gaufridus comes Britanniæ, maritus ejus, moriens reliquit gravidam, peperit filium suum primogenitum nocte[1] Paschæ, cujus nomen[2] Arturus. Hoveden, ii. 315.

Death of Baldwin V., and succession of Sibylla.

Eodem anno Baldewinus puer rex Jerosolimitanus, filius Willelmi le Marchiz, obiit; cui successit in regnum Sibilla mater ejus jure hæreditario, sed, antequam coronaretur, factum est divortium inter ipsam et Guidonem de Lizinant, maritum suum, per Eraclium patriarcham, et per Templares et Hospitalares, qui volebant ut ipsa nupsisset Walranno comiti Tripolis, vel alicui alii[3] de principibus terræ Jerusalem. Hoveden, ii. 316.

Divorce and re-marriage of Guy and Sibylla.

Sed ipsa mira calliditate decepit eos, dicens, "Si di-
" vortium factum fuerit inter me et maritum meum, volo
" quod vos faciatis me securam fide et sacramentis, quod
" quemcunque elegero, vos recipietis in regem et dominum;"
quod cum factum fuisset, introduxerunt eam in templum, et dictus patriarcha coronavit eam: et paulo post, cum omnes orationibus insisterent, ut Omnipotens Deus[4] provideret terræ illi regem idoneum, dicta[5] regina cepit coronam regiam,[6] et posuit super caput Guidonis mariti sui, dicens, "Ego eligo
" te in regem et dominum meum, et terræ Jerosolimitanæ,
" quia quos Deus conjunxit, homo non separet.[7]" Ad istam vocem omnes erant attoniti, sed propter jusjurandum, quod fecerant, nemo ausus erat ei contradicere; et accedens patriarcha unxit eum in regem; et divino celebrato officio, Templares introduxerunt regem et reginam in domum suam, et fecerunt eis convivium magnum.

Discontent and treason of the count of Tripoli.

Comes autem Tripolis, anxius et dolens quod regina refutaverat eum, abiit ad Saladinum regem Babiloniæ, et inito cum eo fœdere, machinabatur multa mala in perniciem regis

---

" fugerunt. Præfatus vero Henricus de Veer non ausus ad Gisorcium
" redire abiit ad Ricardum comitem Pictaviæ. Quod cum regi Franciæ
" constaret, præcepit quod omnes qui erant de terra regis Angliæ, tam
" clerici quam laici, qui essent in terra sua inventi, caperentur et catalla
" eorum. Ballivi autem regis Angliæ de terris transmarinis similiter fece-
" runt de hominibus regis Franciæ et de catallis eorum quæ inventa fuerunt
" in balliis eorum. Sed paulo post rex Franciæ consilio suorum præcepit
" quod homines regis Angliæ liberarentur, et catalla sua eis reddi. Simi-
" liter fecerunt ballivi regis Angliæ de hominibus regis Franciæ et catallis
" eorum." M., H.

[1] *nocte*] in ipsa sancta nocte, M., H.

[2] *cujus nomen*] et vocatum est nomen ejus, M., H.

[3] *alii*] viro nobili, ins. M., H.

[4] *Deus*] et Dominus, ins. M., H.

[5] *dicta*] præfata, M., H.

[6] *regiam*] in manibus suis, ins. M., H.

[7] *non separet*] separare non debet, M., H.

Hoveden, ii. 316.

et regni. Saladinus vero petiit supradictas treugas, quas ipse usque Pascha dederat, prorogari per tres annos sequentes; cujus petitioni dictus[1] rex Guido, per consilium Templariorum, adquievit, licet constaret ei quod in proximo ventura esset copiosa peregrinorum multitudo, tam de Anglia quam de aliis regnis, per prædicationem patriarchæ. Venit itaque post Pascha Jerosolimam copiosa militum cæterorumque peregrinorum multitudo; sed quia treugæ elongatæ fuerant, perpauci remanere volebant. Tamen Rogerus de Moubray et Hugo de Bello Campo remanserunt ibi in servitio Dei.

A.D. 1186. Renewal of the truce for three years.

Arrival of the pilgrims from England.

D.——MCLXXXVII.

Annus XXX^mus III^tius. regni regis Henrici, filii Matildis imperatricis.

Hoveden, ii. 317.

Anno gratiæ millesimo centesimo octogesimo septimo, qui erat annus tricesimus tertius regni regis Henrici filii[2] imperatricis, idem rex fuit[3] die Natalis Domini apud Geldeford.

A.D. 1187. Henry keeps Christmas 1186–1187 at Guildford.

Eodem anno post Natale[4] Urbanus papa misit in Angliam Octovianum ecclesiæ Romanæ[5] subdiaconum cardinalem, et cum eo Hugonem de Nunant, quibus ipse commisit legatiam in Hibernia ad coronandum ibi Johannem filium regis Angliæ; sed rex[6] illam coronationem distulit, et prædictos legatos secum duxit in Normanniam, ad colloquium inter ipsum et regem Philippum Franciæ. Transfretavit itaque rex Angliæ, et applicuit apud Withsand in Flandria, et prædicti legati cum eo. Et paulo post, habito colloquio inter ipsum regemque Franciæ ad Vadum Sancti Remigii, inter eos convenire non potuit, propter intolerabiles exigentias quas rex Franciæ sibi fieri postulavit; et sic sine spe pacis et concordiæ recesserunt.

Arrival of legates to crown John king of Ireland.

Henry takes them to Normandy.

Negotiations with Philip.

Eodem anno post Pentecosten, Philippus rex Franciæ, magno congregato exercitu, obsedit Ricardum et Johannem, filios regis Angliæ, in Castro Radulfi. Quod rex Angliæ audiens, venit illuc cum magno exercitu ad succurrendum filiis suis obsessis. Cui rex Franciæ cum exercitu suo occurrens, disposuit acies suas ad bellum campestre; sed per Dei misericordiam, et mandatum summi pontificis Urbani, nec non per

After Whitsuntide (May 17), Philip besieges Richard and John in Châteauroux.

Preparations for a

---

[1] *dictus*] præfatus, M., H.
[2] *filii*] Matildis, ins. M., H.
[3] *fuit*] in Anglia, ins. M., H.
[4] *Natale*] Domini, ins. M., H.
[5] *Romanæ*] sanctæ Romanæ, M., H.
[6] *rex*] dominus rex, M., H.

A.D. 1187. June. pitched battle. consilium archiepiscoporum, episcoporum, et aliorum principum utriusque regni, statuerunt inter se treugas per biennium; ita quod rex Franciæ haberet Ysoudun et Ursum de Freteval, usque ad terminum treugarum. Et sub hac conditione deponentes arma, ad propria remearunt. Hoveden, ii. 317.

Truce for two years. Hoveden, ii. 318.

Sudden friendship between Philip and Richard. Et post pacem illam Ricardus comes Pictaviæ remansit cum rege Franciæ contra voluntatem patris sui; quem rex Franciæ in tantum honorabat, quod singulis diebus in una mensa ad unum catinum manducabant, et in noctibus non separabat eos lectus. Et propter vehementem illum amorem qui inter eos[1] esse videbatur, rex Angliæ nimio stupore arreptus, mirabatur

Alarm of Henry at this, overruled for good. quid hoc esset, et præcavens sibi in futurum, frequenter misit nuncios suos in Franciam ad revocandum Ricardum filium suum; qui simulans se pacificum, et ad patrem suum venire volentem, transitum fecit per Chinonem, et maximam partem thesaurorum patris sui, invito custode, secum asportavit, et castella sua Pictaviæ inde munivit, nec tamen ad patrem suum venire voluit: et hoc Dei providentia factum esse creditur, ne rex pater simulata dilectione filii deciperetur, nec festinaret promovere illum ad regni gubernacula, sicut et alium promoverat, qui eum, ut supradictum est, inquietavit

Richard returns to his duty. ultra[2] modum injustis vexationibus. Sed tandem hoc fit Dei misericordia, quod Ricardus comes Pictaviæ, spreto pravorum consilio, ad patrem suum rediit, et iterum homo suus devenit coram clericis et laicis,[3] et super sacrosancta evangelia juravit fidelitatem ei contra omnes homines, et quod a consilio suo non recederet. Quo facto rex Angliæ profectus est in

Henry re-takes Montrelais. Britanniam, et obsidione cepit castellum de Muntrelais, quod Herveus de Liuns et Guiumar frater ejus occupaverant post mortem Gaufridi comitis Britanniæ.

Death of Donald Mac-William. Eodem anno Duvenaldus filius Willelmi, [filii] Dunecan, inimicus Willelmi regis Scotiæ, quem Scoti nominabant Macwillam, interfectus est in Murevia.

Sept. 3. Birth of a son to Philip. Eodem anno Ysabel regina Franciæ, filia comitis de Hennou, peperit filium suum primogenitum tertio nonas Septembris, feria quinta, et vocatum est nomen ejus Lodowicus. Hoveden, ii. 319.

Saladin invades Palestine, and defeats the Templars and Hos- Eodem anno Saladinus[4] rex Babiloniæ, cum immensa Turcorum suorum multitudine, ex occasione dissensionis quæ fuit inter regem et comitem Tripolis, venit in terram Jerosolimitanam. Contra quem venerunt fratres Templi et Hospitalis,

[1] *eos*] illos, M., H.

[2] *ultra*] supra, M., H.

[3] *coram . . . laicis*] coram multis tam clericis quam laicis, M., H.

[4] *Saladinus*] Salaadinus, M., a form of the name which occurs frequently in C.

Hoveden, ii. 319.

cum copiosa plebis multitudine. Et facta inter illos congressione, prævaluit paganorum exercitus adversus Christianos: Christiani autem in fugam sunt conversi; ex quibus multi sunt interfecti, et multi capti. Et eodem die, scilicet kalendis Maii, sexaginta fratres Templi, et summus magister domus Hospitalis cum pluribus domus suæ fratribus, interfecti sunt. A.D. 1187. pitallers, May 1.

Saladinus,[1] summa potitus victoria, castella, civitates, munitiones Christianorum quamplures invasit et cepit; et deinde regressus in regionem suam magnum congregavit exercitum; et, ut dicitur, per consilium comitis Tripolis, qui erat inimicus regis, intravit terram Jerosolimitanam die Veneris proxima post festum apostolorum Petri et Pauli, cum octingentis [millibus][2] militum, et eo amplius: et cepit Tabariam, excepta castri munitione, in qua se domina loci cum paucis militibus receperat. Quæ cum nunciata essent regi, de consilio comitis Tripolis, qui nuper secum fœdera pacis fraudulenter inierat, rex processit versus Tabariam per dietam unam. Deinceps comes Tripolis, dux et prævius itineris, totum exercitum in eminentem locum et saxosum[3] constituit. Ibi vero imminentibus hostibus, undique necessitate compulsus, rex de baronum consilio bellum committere dignum duxit, et ad eorum instantiam magistro et militibus Templi primos ictus concessit. Ergo militia Templi sicut leo fortis in hostes concurrens partem stravit, partemque fugavit. Cæteri vero, regio spreto[4] mandato, non processerunt ad pugnam, nec ullum eis præstavere succursum, unde Templi milites retenti et trucidati sunt. Postmodum Saladini exercitus Christianorum exercitum, laborioso itinere confectum, et nimio caloris æstu prægravatum, aqua omnino deficiente, partim igne circumdedit. Tunc sex ex militibus regis,[5] diabolico spiritu arrepti, ad Saladinum confugerunt, et sponte Saraceni effecti, de omni esse, proposito, et continentiis Christianorum cum instruxerunt. Saladinus vero, qui de discrimine belli ante anxius dubitabat, resumpsit vires, et cum tubis et infinita multitudine bellatorum in Christianos, qui propter loca saxosa et invia pugnare non poterant, assultum fecit, et eos omni genere pugnandi impugnavit, et expugnavit. Tandem Tekedinus, nepos Saladini, Guidonem regem Jerusalem, fugam arripientem, et crucem Dominici ligni cepit, interfecto Ruffino episcopo de Accon, qui eam portavit, et hoc digno Dei judicio. Ipse enim, contra

He brings up a new army in July, and takes Tiberias.

The king risks a battle.

Hoveden, ii. 320.

Treason among the Christians.

Guy of Lusignan and the True Cross are taken, and the bishop of Acre killed.

---

[1] *Saladinus*] igitur, ins. M., H.
[2] *millibus*] om. C., M.
[3] *saxosum*] Saxonum, C.
[4] *spreto*] scripto, C., M.
[5] *regis*] scilicet Baldewinus de Fortuna, et Raimundus Buccus, et Laodicius de Thabaria, cum aliis tribus sociis, ins. M., H.

A.D. 1187. July. consuetudinem prædecessorum suorum, majorem fiduciam habens in armis terrenis quam in cœlestibus, processit ad pugnam loricatus. Qui mox ictu sagittæ perforatus interiit. Cæteri omnes fere confracti, capti, trucidati, et vinculis mancipati sunt, ab ipsis Parthis, proh dolor! omnino campo superato. Sed solus comes Tripolis, proditionis hujus conscius, cum suis evasit illæsus. Statim vero Salaadinus[1] militiæ Templi et Hospitalis milites segregari fecit ab aliis, et coram se decapitari, et ipse principem Reymundum de Castellione manu[2] propria interfecit. Deinde civitatem Acon cepit, et loca adjacentia, et munitiones fere omnes de partibus illis. Hoveden, ii. 320.

Massacre of the knights and death of Reginald of Châtillon.

Interim Conradus le Marchis, frater supradicti Willelmi comitis Joppen, facto homicidio in civitate Constantinopolitana, fugam iniit, relicta uxore sua, nepte Ysakii imperatoris Constantinopolitani; et eodem die, quo Salaadinus victoriam habuit de Christianis, venit ipse Conradus Tyrum, et invenit eam vacantem, nam omnes fere cives illius interfecti erant in supradicto prælio. Cum ergo Saladinus illuc venisset, et liberum sperasset habere ingressum, restitit illi Conradus, et ingressum negavit; videnque Saladinus se ibi nil posse per moram proficere, abiit, et cepit Baruth civitatem, et utramque civitatem quæ dicitur Gibelet, et Sidonem, et Cæsaream civitatem, Joppen, et Nazareth, et Sanctum Georgium, et Sanctum Abraham, Betleem, et Cayphas, et Castellum Novum, et Sapheth, et Jaunay, et montem Tabor, et Fabam, et Caffar-[m]undel,[3] Cavam Templi, Calenzun, et Merle Templi, Castellum de Planis, et Rames, et Letturun[4] as Chevaliers, et Castellum Arnaldi,[5] et Castellum Burguinnun, et Tarente,[6] et alia plurima, cum civitate Jerusalem. Regina vero uxor Guidonis regis recepit se, cum familia et duabus filiabus suis, in civitatem Ascalona, et eam munivit victualibus et bellatoribus. Quam ipsa postmodum in secundo anno sequenti tradidit Saladino pro redemptione Guidonis mariti sui: et sic liberavit eum a carcere Saladini. Hoveden, ii. 321.

Conrad of Montferrat saves and defends Tyre.

Saladin takes nearly all the strongholds of Palestine.

Surrender of Ascalon.

Omnes vero qui de Accon confugerant, et multitudo profugorum Christianorum receperunt se in Tyro, et fecerunt Conradum dominum et advocatum suum. Antiochia vero et Hoveden, ii. 322.

Defence of Tyre.

---

[1] *Salaadinus*] Lalaadinus, C.
[2] *manu*] sua, ins. M., H.
[3] *Caffarmundel*] Caffarundel, C.
[4] *Letturun*] et, ins. C., M.
[5] *Arnaldi*] Amandi, C.
[6] *Tarente*] M. continues:—"et la Blanchewarde, et Galaciam, et Gaszeres, et Darun, et la Rugecisterne, et castellum Sancti Petri, et Sanctum Lazarum de Bethania, et Sanctam Mariam de Monte Syon, et civitatem Jerusalem."

Hoveden, ii. 322.

Margatum, cum tota fere terra principis, se bene munierunt contra Saladinum. A.D. 1187.

Death of the count of Tripoli.

Cumque comes[1] Tripolitanus gentem suam a cultu Divino subvertere voluisset, et terram suam tradere proposuisset Saladino, inventus est mortuus in lecto suo, similis dormienti; et uxor illius cum tota gente sua tradidit se et civitatem Tripolim Raymundo principi Antiochiæ; et ipse statuit inde Jocelinum filium suum dominum.

Death of Urban III., Oct. 20. Gregory VIII. succeeds.

Cum igitur papa Urbanus audisset quod temporibus suis captus esset rex Jerosolimitanus, et Crux Dominica, et civitas sancta Jerusalem, doluit vehementer et incidit in ægritudinem, et mortuus est decimo tertio kalendas Novembris, apud Ferrariam; cui successit in papatu Albertus cancellarius suus, et vocatus est papa Gregorius octavus.

Self-denying ordinance of the cardinals.

Cardinales vero, de assensu domini papæ, inter se promiserunt firmiter, quod abjectis omnibus divitiis et deliciis, prædicarent crucem Christi, non solum verbo, sed opere et exemplo, et euntes mendicando acciperent crucem primi, et præcederent alios in terram Jerusalem. Statuerunt etiam de assensu domini papæ firmissimam treugam inter omnes principes Christianitatis usque[2] ad septennium; ita quod quicunque guerram contra Christianum medio tempore moverit, maledictioni[3] Dei et domini papæ, atque excommunicationi omnium

Hoveden, ii. 323.

prælatorum universalis ecclesiæ subjacebunt: firmiter etiam inter se promiserunt, quod de cætero nulla munera recipient ab aliquo, qui causam habeat in curia, sed ea tantum recipere poterunt, quæ fuerint pro eorum necessitate et sustentatione donata, vel missa; et non ascendent in equum, quamdiu terra, in qua pedes Domini steterunt, fuerit sub pedibus inimici.[4]

Hiis factis, statim frater Terricus, domus Templi magnus præceptor, et Gregorius papa VIII^vus^, universis Christi fidelibus super terræ Jerusalem et populi Chris-

---

[1] *comes*] miles, C.

[2] *usque*] rep. C.

[3] *maledictioni*] maledictionem, C., M.

[4] *inimici*] Hoveden now proceeds to remark on the fancied coincidences of the names of the sovereigns in whose days Jerusalem was taken in 1099 and 1187. This is omitted in M. and V. Then follow the letter of Terricus on the conquest of Palestine; notices of the capture of Roger Mowbray and of the death of Hugh Beauchamp; the marriage of Constance of Brittany to the earl of Chester; the removal of archbishop Baldwin's college from Canterbury, and the taking of the cross by Richard; next, the two letters of Gregory VIII. on the crusade, dated at Ferrara, Oct. 29. All these are given in M. and V., but omitted in C. See Hoveden, ii. 323–330.

A.D. 1187. General lamentations.

tiani interfectione, pro succursu de cunctis terris habendo lacrymabiliter scripserunt. Hoveden, ii. 330.

Audientes igitur principes terræ mandata et admonitiones summi pontificis, viribus totis anhelabant ad liberationem dictæ sanctæ [1] terræ.

The emperor Frederick prepares for the crusade.

Unde factum est, quod Fredericus Romanorum imperator, et archiepiscopi et episcopi, duces, comites et barones imperii, signum [crucis] susceperunt. Similiter exemplo illorum, quam plures principes de universis Christianorum nationibus præparaverunt se ad subventionem terræ Jerosolimitanæ.

December. Death of Gregory VIII.

Eodem anno obiit Gregorius papa VIII^vus^, mense Decembri, qui vix per duos menses papatum tenuit. Cui successit Paulinus, qui vocatus fuit Clemens papa 3^tius^. Hoveden, ii. 333.

Clement III. pope.

Eodem anno Saladinus obsedit Jerosolimam, et obtulit Jerosolimitanis treugas usque ad medium mensis Maii, si permiserint eum ponere vexillum suum infra turrim David, et esse ibi per octo dies. Quo facto, multi Christianorum qui prius acriter resistebant Saracenis, castella et casella sua tradiderunt Saladino.[2]

News from Palestine.

Eratque quidam clericus magister Berterus Aurelianensis, qui ad crucem accipiendam multorum animos excitavit, dicens ;— Hoveden, ii. 330.

Suasio magistri Berteri Aurelianensis ad crucem capiendam.

Lament of Berter of Orleans.

(1.) " Juxta threnos Jeremiæ,
" Vere Syon lugent viæ ;
" Quod sollemni non sit die
" Qui sepulcrum visitet,
" Vel casum resuscitet
" Hujus prophetiæ.
" Contra quod propheta scribit,
" Quod de Syon lex exibit :
" Nunquam ibi lex peribit,
" Nec habebit vindicem :
" Ubi Christus calicem
" Passionis bibit.
" Lignum crucis,
" Signum ducis,
" Sequitur exercitus,

---

[1] *dictæ sanctæ*] Jerosolimitanæ, M., H.

[2] These particulars are inserted after Berter's poem in Hoveden, and occur in M. mixed up with the other events of the year.

Hoveden, ii. 331.

A.D. 1187. Lament of Berter of Orleans.

" Quod non cessit,
" Sed præcessit,
" In vi Sancti Spiritus.
(2.) " Ad portandum onus Tyri
" Nunc deberent fortes viri,
" Suas vires experiri,
" Qui certant quotidie;
" Laudibus militiæ,
" Gratis insigniri.
" Sed ad pugnam congressuris
" Est athletis opus duris,
" Mon mollitis Epicuris.
" Non enim qui pluribus
" Cutem curant sumptibus,
" Emunt Deum precibus.[1]
" Lignum crucis, etc., ut supra.
(3.) " Novi rursum Philistei,
" Capta cruce, crucis rei,
" Receperunt archam Dei;
" Archam novi fœderis,
" Rem figuræ veteris,
" Post figuram rei.
" Sed cum constet quod sint isti
" Præcursores Antichristi,
" Quibus Christus vult resisti,
" Quid, qui non restiterit,
" Respondere poterit,
" In adventu Christi?
" Lignum crucis, etc.
(4.) " Crucis spretor crucem premit,
" Ex qua fides pressa gemit.
" In vindictam qui non fremit?
" Quanti fidem æstimat,
" Tanti crucem redimat,
" Si quem crux redemit.
" Quibus minus est argenti,
" Si fideles sint inventi,
" Pura fide sint contenti.
" Satis est Dominicum
" Corpus ad viaticum
" Crucem defendenti.
" Lignum crucis, etc.

[1] *precibus*] This is the reading of C. and M. It does not satisfy the metre, but is the reading of Hoveden and Benedict.

A.D. 1187. Lament of Berter of Orleans.

(5.) " Christus tradens Se tortori Hoveden, ii. 332.
" Mutuavit peccatori :
" Si peccator non vis mori
" Propter pro te mortuum,
" Male solvis mutuum,
" Tuo Creatori.
" Sane potest indignari,
" Cui declinas inclinari,
" Dum in crucis torculari
" Pro te factus hostia,
" Tibi tendit brachia,
" Nec vis amplexari.
" Lignum crucis, etc.
(6.) " Cum attendas, ad quid tendo,
" Crucem tollas, et vovendo
" Dicas, Illi me commendo,
" Qui corpus et animam
" Expendit in victimam,
" Pro me moriendo.
" Lignum crucis, etc." [1]

Fire at Chichester.

Eodem anno combusta est fere tota civitas Cicestræ, cum ecclesia sedis pontificalis, et domibus episcopi et canonicorum. Hoveden, ii. 333.

Gilbert Foliot dies. Legation of cardinal Hyacinth in Portugal, and his discomfiture.

Eodem anno obiit Gilbertus Londoniensis episcopus. Et [2] Jacinctus cardinalis, tunc temporis totius Hispaniæ legatus, multos degradavit abbates, meritis suis vel propria temeritate. Cumque vellet degradare episcopum Colimbriæ, Aldefonsus rex Portugalensis non permisit episcopum illum degradari. Sed incontinenti mandavit supradicto cardinali ut a terra sua recederet, vel pedem suum amputaret. Quo audito legatus [3] statim recessit Romam iturus, et episcopus [4] in pace [5] remansit.

Alfonso king of Portugal wins several cities from the Mahometans.

Sciendum autem quod rex prædictus Aldefonsus Portugalensis occupavit super paganos, vi et in virtute potenti, sex civitates, videlicet Ulixisbonam, Colimbriam, Ferensem civitatem, et castellum optimum quod dicitur Sanctarena,[6] et alia multa castella. Cumque obsedisset civitatem Silviæ, et eam usque ad turres civitatis obtinuisset, pagani, qui in turribus erant, composuerunt cum illo, ita quod si ipsi infra sex dies sequen- Hoveden, ii. 334.

---

[1] Here the best MS. of Hoveden has a letter of Gregory VIII. ratifying his predecessor's acts. It is not in the other MSS. of Hoveden, nor in Benedict, nor in M., V., nor C.

[2] *Et*] eodem anno, ins. M., H.

[3] *legatus*] ille, ins. M. H.

[4] *episcopus*] Colimbriæ, ins. M., H.

[5] *in pace*] in sede sua cum pace, M., H.

[6] *Sanctarena*] Sancta Herena, M., H.

Hoveden, ii. 334.

tes succursum non haberent, traderent illi omnes turres illas: interim tertia die, data licentia exercitui suo vagandi per provinciam, cum ipse dormiret in tentorio suo tanquam securus, supervenit Ferandus rex de Sancto Jacobo cum exercitu magno ex una parte, qui etiam filiam ejusdem regis Portugalensis sibi in uxorem duxerat, et Saraceni ex alia parte; in quorum adventu prædictus rex Portugalensis a somno expergefactus aufugit in equo veloci, et cum exiret per portam civitatis, fractum est crus ejus in vecte portæ, et cum idem per inimicos suos transiret, insequentes eum per xxv. milliaria, nec tamen eum capientes, ipse et equus pariter[1] ceciderunt in puteum altum; quod videntes pastores extraxerunt eum, et tradiderunt eum regi Ferando de Sancto Jacobo. Qui dedit ei de redemptione xxv. oppida, quæ ipse super eum adquisierat, xv. summarios oneratos auro, et xx. dextrarios, et aliis regi assistentibus, ut citius liberaretur, dedit multa.

A.D. 1187. Siege of Silvia.

Capture and ransom of king Alfonso.

C. B. B.——MCLXXXVIII.

Annus XXX^mus IIII^us regni regis Henrici, filii Matildis imperatricis.

Anno gratiæ millesimo centesimo octogesimo octavo, qui erat annus tricesimus quartus regni regis Henrici Angliæ,[2] filii[3] imperatricis, idem rex fuit in Normannia apud Cadomum die Natalis Domini; et inde recedens venit ad Barbefluctum, inde transfretaturus in Angliam.

A.D. 1188. Henry keeps Christmas 1187–1188 at Caen.

Quo audito, Philippus rex Franciæ magnum congregavit exercitum, jactans impudenter se vastaturum Normanniam et cæteras terras regis Angliæ transmarinas, nisi ipse reddiderit sibi[4] Gisortium, cum pertinentiis suis, vel si non fecerit Ricardum comitem Pictaviæ, filium suum, accipere sibi in conjugem Alesam sororem suam. Quod cum regi Angliæ constaret, reversus est in Normanniam, et accepto colloquio inter ipsum et regem Franciæ, inter Gisortium et Trie, duodecimo kalendas Februarii, die Sanctæ Agnetis,[5] convenerunt illuc cum archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus regnorum suorum. Cui colloquio interfuit archiepiscopus Tyri Willelmus,[6] qui repletus spiritu sapientiæ et intellectus, miro

Philip threatens to invade Normandy

Hoveden, ii. 335.

Jan. 21. Conference between Henry and

[1] *pariter*] suus, M., H.
[2] *Angliæ*] om. M., H.
[3] *filii*] Matildis, ins. M., H.
[4] *sibi*] ei, M., H.
[5] *Agnetis*] virginis et martyris, ins. M., H.
[6] *Willelmus*] omitted in the best MS. of Hoveden; ins. C., M., V.

A.D. 1188. Jan. 21. Philip between Gisors and Trie.

modo prædicavit verbum Domini coram regibus et principibus, et convertit corda eorum ad crucem capiendam. Et qui prius hostes erant, illo prædicante et Deo cooperante, facti sunt amici in illa die, et de manu ejus crucem acceperunt: et in eadem hora apparuit supra eos signum crucis in cœlo. Quo viso,[1] plures catervatim ruebant ad susceptionem crucis. [Prædicti vero reges in susceptione crucis,] ad cognoscendam gentem suam, signum evidens sibi et suis providerunt. Rex namque Franciæ et gens sua susceperunt cruces rubeas; et rex Angliæ cum suis[2] cruces albas; et Philippus comes Flandriæ[3] cruces virides: et sic unusquisque, ad providendum sibi et itineri suo necessaria, reversus est in regionem suam.

Hoveden, ii. 335.

Various coloured crosses adopted by the nations.

De decimis datis ad subventionem Terræ Jerusalem.

Ordinance of the Saladin tithe, issued by Henry at Le Mans.

Henricus[4] rex Angliæ, post crucis susceptionem, venit Cenomannum, ubi consilio suorum ordinavit, quod—

" Unusquisque decimam redditiuum et mobilium suorum in " eleemosynam dabit ad subventionem terræ Jerosolimitanæ " hoc anno; exceptis armis et equis [et vestibus militum, et " exceptis equis,][5] libris et vestibus, vestimentis et omnimoda " capella clericorum, et lapidibus preciosis tam clericorum " quam laicorum: facta prius excommunicatione ab archie- " piscopis, episcopis,[6] singulis parochiis super unumquemque " qui decimam prætaxatam legitime non dederit.[7]

" Clerici autem, et milites, qui crucem acceperint, nihil de " decima ista dabunt, sed de proprio suo et dominico; et

Hoveden, ii. 336.

---

[1] *viso*] miraculo, ins. M., H.

[2] *suis*] gente sua suscepit, M., H.

[3] *Flandriæ*] cum gente sua suscepit, M., H.

[4] *Henricus*] igitur, ins. H.; om. M.

[5] *et . . . equis*] om. C.

[6] *episcopis*] archipresbyteris singulis in, ins. M., H.

[7] *dederit*] sub præsentia et conscientia illorum qui debent interesse, ins. M., H. Our MS. omits altogether the second article of the ordinance, as given in M.: " (II.) " Colligatur autem pecunia ista in " singulis parochiis, præsente pres- " bytero parochiæ et archipresby- " tero, et uno Templario et uno " Hospitalario, et servienti domini " regis et clerico regis, serviente " baronis et clerico ejus, et clerico " episcopi, et si aliquis juxta con- " scientiam illorum minus dederit " quam debuerit, eligentur de paro- " chia quatuor vel sex viri legitimi, " qui jurati dicant quantitatem illam " quam ille debuisset dixisse, et tunc " oportebit illum superaddere quod " minus dedit."

Hoveden, ii. 336.

A.D. 1188. February. Ordinances of the crusade.

" quicquid homines eorum debuerint ad opus illorum, colligetur per juratos,[1] et eis totum reddetur.[2]

" Præterea statutum est a domino papa, quod quicunque " clericus vel laicus crucem susceperit, ab omnibus peccatis, " pœnitendo confessis,[3] auctoritate Dei et[4] apostolorum Petri " et Pauli, liberatus est et absolutus.

" Dispositum est autem ab regibus, archiepiscopis,[5] et aliis " principibus terræ, quod omnes illi, tam clerici quam laici, " qui iter hoc non arripient, decimas reddituum et mobilium " suorum hoc anno,[6] et omnium catallorum suorum, tam in " auro quam in argento, et omnibus aliis, dabunt, exceptis " vestibus et libris et vestimentis clericorum et capellanorum, " et lapidibus pretiosis tam clericorum quam laicorum; et ex- " ceptis equis et armis et vestibus militum ad usum proprii " corporis pertinentibus.

" Item, dispositum est[7] quod nullus ludat ad aleas vel " decios, et quod nullus utatur post proximum Pascha vario, " grisio, sabelina, vel escarleta, et quod omnes contenti sint " duobus ferculis ex empto; et quod nullus aliquam mulierem " secum ducat[8] de qua[9] suspicio oriatur.

Hoveden, ii. 337.

---

[1] *juratos*] supradictos, M. The transcriber of C. has apparently discovered that he has omitted the regulation about the jury in the second article.

[2] *reddetur*] The fourth article of the ordinance is omitted, although given in full in M. and V.—" (IV.) " Episcopi autem per litteras suas " in singulis parochiis episcopatuum " suorum facient nunciari in die " Natalis, et Sancti Stephani, et " Sancti Johannis, ut unusquisque " decimam prætaxatam infra Puri- " ficationem Beatæ Virginis Mariæ " penes se colligat, et sequenti die de- " inceps, illis præsentibus qui dicti " sunt, ad locum quo vocatus fuerit, " unusquisque legitime persolvat."

[3] *pœnitendo confessis*] de quibus pœnituerit et confessus fuerit, M., H.

[4] *et*] beatorum, ins. M., H.

[5] *archiepiscopis*] et episcopis, ins. H.

[6] *hoc anno*] hujus anni, M., H.

[7] *est*] The following articles are omitted in this place:—" quod om- " nes clerici, milites et servientes " qui hoc iter arripient, decimas " terrarum suarum et hominum " suorum habebunt, et nihil pro se " dabunt." Ins. M., H. " Burgenses " vero et rustici qui sine licentia do- " minorum suorum crucem accepe- " rint nihilominus decimas dabunt. " Dispositum est etiam quod nullus " enormiter juret, et quod," &c., as in the text. Ins. H.; om. M.

[8] *ducat*] in peregrinatione nisi forte aliquam lotricem peditem, ins. M., H.

[9] *de qua*] nulla habeatur suspicio; et quod nullus habeat pannos decisos vel laceatos, M., H. Two articles are again omitted here.—" Dispositum " est etiam quod quicunque clericus vel laicus redditus suos ante susceptio- " nem crucis invadiaverit, exitus hujus anni integre habeat, et transito

A.D. 1188. February. Saladin Tithe.

"Item [1] dispositum est, quod quicunque in peregrinatione "decesserit, pecuniam suam, quam secum in peregrinatione "attulerit, ad sustentationem servorum [2] suorum, et ad aux- "ilium terræ,[3] et ad sustentationem pauperum dividet, juxta "consilium discretorum virorum qui ad hoc constituentur." Hoveden ii. 337.

Hæc omnia prædicta statuta sunt et disposita ab Henrico rege Angliæ in præsentia Ricardi filii ejus comitis Pictaviæ,[4] et Baldewini Cantuariensi archiepiscopi, et in præsentia multorum archiepiscoporum, episcoporum, comitum, baronum et aliorum.

Henry returns to England, Jan. 30. Consecration of Hugh of Nunant.

Quibus rite peractis dictus Henricus rex Angliæ [5] transfretavit, et applicuit [6] apud Winchelisse.[7] Hoveden, ii. 338.

Interim Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, in Angliam veniens ante regem, consecravit Hugonem de Nunant in episcopum Coventrensem.

February. Council of Geddington for the furtherance of the crusade.

Rex autem,[8] statim postquam in Angliam applicuit, magnum congregavit concilium episcoporum, abbatum, comitum, baronum, et aliorum multorum, clericorum et [9] laicorum, apud Gaintinton: in [10] publica audientia recitari fecit omnia supradicta capitula, quæ constituerat de cruce capienda. Quibus

---

"anno creditor redditus rehabeat, ita quod fructus quos inde receperit in "solutione debiti computentur, et debitum post susceptionem crucis, quam- "diu debitor erit in peregrinatione, non usuret.—Statutum est etiam quod "omnes clerici et laici qui in hac peregrinatione proficiscentur, possunt "licite invadiare redditus suos, sive ecclesiasticos sive laicos, sive alios, a "Pascha cum iter arripuerint, usque ad tres annos, [ita quod creditores "quicquid de creditoribus contingat, fructus omnes reddituum, quos in "vadio habebunt, a prædicto Pascha usque ad tres annos] integre percipi- "ant." Ins. M., H.

[1] *Item*] etiam, M., H.

[2] *servorum*] servientium, H.

[3] *terræ*] Jerosolimitanæ, ins. M., H.

[4] *Pictaviæ*] M., following Hoveden, proceeds; "et Willelmi Turonen- "sis archiepiscopi, et Baldewini Cantuariensis archiepiscopi, et Walteri "Rotomagensis archiepiscopi; et in præsentia Johannis Ebroicensis epi- "scopi, et Radulfi Andegavensis episcopi, et R. Cenomannensis episcopi, "M. Namnetensis episcopi, et in præsentia Hugonis de Nunant Cestrensis "electi, et Lisiardi Sagiensis electi, et in præsentia baronum Andegaviæ et "Cenomanniæ et Turonorum apud Cenomannum."

[5] *Quibus . . . Angliæ*] "Hiis igitur præordinatis, rex Angliæ constituit "servientes suos clericos et laicos ad prædictas decimas colligendas per "omnes terras suas transmarinas; et postea," Ins. M., H.

[6] *applicuit*] in Anglia, ins. M., H.

[7] *Winchelisse*] Sabbato, tertio kalendas Februarii, ins. M., H.

[8] *Rex autem*] Dominus vero rex, H.

[9] *clericorum et*] tam clericorum quam, H.

[10] *in*] ubi in, H.

Hoveden, ii. 338.

recitatis, Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, et Gilbertus Roffensis[1] vicarius ejus, mirifice prædicaverunt illo die, coram rege et principibus suis, verbum Domini, et salutiferæ crucis mysterium. Ad quorum prædicationem multi, clerici et laici, crucem ceperunt. Ex tunc rex[2] misit servientes suos[3] per singulos comitatus Angliæ, ad decimas colligendas secundum ordinationem prædictam in terris suis transmarinis constitutam. Et de singulis urbibus totius Angliæ fecit eligi omnes ditiores, videlicet de Londonia cc., et de Eboraco c., et de aliis urbibus secundum quantitatem et numerum eorum, et fecit omnes sibi præsentari diebus et locis statutis. De quibus cepit decimam mobilium suorum, secundum æstimationem virorum fidelium qui noverunt redditus et mobilia eorum: si quos autem invenisset rebelles, statim fecit eos incarcerari, et vinculis teneri, donec ultimum quadrantem persolverent. Similiter fecit de Judæis terræ suæ, unde inæstimabilem sibi adquisivit pecuniam.

A.D. 1188. February.

Exaction of the Saladin Tithe.

Hoveden, ii. 339.

Deinde misit Hugonem Dunelmensem episcopum, et alios clericos suos,[4] ad regem[5] Willelmum Scotiæ, pro decimis colligendis in terra sua: quo audito, dictus rex Scotiæ occurrit eis inter Werc et Brigeham in Loenais; et non permittens eos terram suam pro decimis colligendis intrare, obtulit se daturum domino suo regi Angliæ quinque millia marcarum argenti pro supradictis decimis et pro castellis suis rehabendis; sed rex Angliæ facere noluit.

William king of Scots offers to pay 5,000 marks for the tithe and the restoration of his castles.

Philippus[6] rex Franciæ simili modo fecit colligi decimas reddituum et mobilium hominum suorum per omnes terras suas.

Saladin Tithe in France.

Eodem anno Ricardus comes Pictaviæ, et Raymundus comes de Sancto Egidio, et Aimarus comes de Engolismo, et Gaufridus de Rancune,[7] et Gaufridus de Lisinant, et fere omnes ditiores Pictaviæ, guerram fecerunt, omnes contra dictum Ricardum, et ipse contra omnes; sed ipse omnes expugnavit. Et inter alios per eum captos de terra[8] comitis Sancti Egidii, cepit Petrum Seillun, per cujus consilium præfatus comes Sancti Egidii quosdam mercatores de terra comitis Pictaviæ ceperat, et mala multa sibi et terræ suæ fecerat. Hunc Petrum comes Ricardus in duriori loco et custodia arctiori posuit; quem cum

War of Richard in Poicton.

Richard takes Peter Seillun, a minister of the count of Toulouse.

---

[1] *Roffensis*] episcopus, ins. M., H.

[2] *rex*] dominus rex, M., H.

[3] *suos*] clericos et laicos, ins. M., H.

[4] *suos*] et laicos, ins. M., H.

[5] *regem*] rep. C.

[6] *Philippus*] autem, ins. M., H.

[7] *Rancune*] Racune, C.; Rancune, M.

[8] *per eum . . . . terra*] quos de terra comitis de Sancto Ægidio ceperat, M., H.

A.D. 1188. comes de Sancto Egidio nullatenus redimere posset, posuit exploratores per civitates et castella sua, ad comprehendendum si quos invenirent de familia regis Angliæ, vel de familia Ricardi comitis filii sui: et factum est post paucos dies, quod Robertus Poer et Radulfus Fraser, duo milites de domo et familia regis Angliæ, transitum facerent per terram comitis Sancti Egidii, redeuntes de Sancto Jacobo, quem causa peregrinationis visitaverant; in quos homines comitis de Sancto Egidio manus injecerunt, et vinctos tradiderunt comiti: quibus comes dixit, "Nisi Ricardus comes Pictaviæ tradiderit "mihi Petrum servientem meum liberum, non evadetis manus "meas." Quo audito, comes Ricardus respondit, quod propter liberationem illorum nec preces nec pretium daret, quia sola peregrinationis reverentia sufficiebat ad liberandum eos. Præcepit ergo rex Franciæ illos dimitti, non propter amorem vel reverentiam regis Angliæ, vel Ricardi filii sui; sed propter Beati Jacobi apostoli reverentiam et dilectionem.

Hoveden, ii. 339.

The count seizes two English knights in retaliation.

Hoveden, ii. 340.

Ineffectual mediation of king Philip.

Comes ergo de Sancto Egidio dimisit eos, non propter præceptum regis Franciæ, sed propter redemptionem magnam quam de eis cepit. Comes autem Ricardus cum magno exercitu intravit terram comitis de Sancto Egidio, et devastavit eam igne et gladio, et castella illius prope Tholose obsedit et cepit. Audiens igitur rex Francorum gemitus populi Tolosani, misit nuncios suos in Angliam ad regem Angliæ, inquirens si damna, quæ Ricardus filius ejus ei et terræ suæ faciebat, per eum faceret; et petiit ab eo sibi fieri inde restitutionem. Quibus rex Angliæ respondit, quod Ricardus filius ejus inde nihil fecerat per consilium et voluntatem ejus;[1] et quod idem Ricardus mandavit ei per Johannem Dublinensem archiepiscopum, quod ipse in hac parte nihil fecerat, nisi per consilium regis Franciæ.

Richard invades the county of Toulouse.

Henry declines to answer for his son's doings.

The patriarch of Antioch writes to Henry, exhorting him to go on crusade; and relating the conquests of Saladin.

Eodem anno A. patriarcha civitatis Antiochiæ super desolatione captionis Jerusalem, Henrico regi Angliæ, pro auxilio ab eo tanquam aliis regibus præeminentiori auxilium postulando patriæ, scripsit.[2]

Henricus igitur rex Angliæ rescribendo respondit;

"Habete spem in Eo et fiduciam Qui in Se sperantes non "derelinquit, et viriliter agite, et confortamini in Domino et

Hoveden, ii. 343.

---

[1] *ejus*] ipsius, M., H.

[2] *super . . . scripsit*] in hac forma scripsit Henrico regi Angliæ, M., H. Here our compiler omits the letter of the patriarch to Henry, and nearly the whole of the king's reply, both of which are given in MSS. M. and V. See Hoveden, ii. 340–343; Benedict, ii. 37–39.

Hoveden, ii. 343. 1 Cor. ii. 9.

" estote constantes, quia in promptu videbitis auxilium Domini A.D. 1188.
" vobis præparatum, per multitudinem populi fidelis super- Henry promises a new crusade.
" venientem, quantam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec
" in cor hominis ascendit; quam quidem Dominus ad Terræ
" Sanctæ et vestræ subsidium præparavit. Inter cæteros au-
" tem[1] ego, et filius meus, rejecta hujus mundi gloria, et
" spretis voluptatibus universis, omnibusque quæ mundi sunt
" postpositis, in propriis personis totis viribus vos cito, auctore
" Domino, visitabimus. Valete."

Eodem anno Philippus rex Franciæ, magno congregato exercitu, intravit Berriam, et cepit Castrum Radulfi, quod burgenses reddiderunt ei; et inde procedenti reddita est ei tota Berria fere, exceptis Luches et cæteris dominicis castellis regis Angliæ. Bucardus de Vindemio reddidit se et[2] castella sua, et adhæsit regi Franciæ. Inquirenti igitur regi Angliæ cur hæc sibi fierent, nunciatum est ei quod rex Francorum hæc faciebat in vindictam injuriarum, quas Ricardus comes Pictavensis sibi et comiti de Sancto Egidio fecerat. Philip invades Berry, and conquers it. Treachery of Buchard of Vendôme.

Tunc[3] habito rex Angliæ cum suis[4] consilio, misit Baldewinum Cantuariensem archiepiscopum, et Hugonem Lincolniensem episcopum, ad regem Franciæ, ut saltem iram et indignationem, quas in animo adversus eum conceperat, verbis et exhortationibus mitigarent. Quod cum fieri non posset, rex Angliæ transfretavit de Anglia in Normanniam, et applicuit apud Barbefleth:[5] et inde veniens ad Alenzun, congregavit exercitum magnum de Normannia, et cæteris [terris] suis. Multi enim Walenses conducti sunt et secuti sunt eum in Normanniam. After an ineffectual mission to Philip, Henry crosses into Normandy, July 11.

Hoveden, ii. 344.

Interim Ricardus Pictavensis comes magno congregato exercitu, profectus est in Berriam; cujus adventu audito, Philippus rex Francorum tradidit Willelmo de Barres Castrum Radulfi custodiendum; et ipse reversus est in Franciam. Comes vero Ricardus terras comitum et baronum, qui adhæserunt regi Franciæ, destruxit, et multos eorum[6] cepit. Rex autem Franciæ, propter adventum regis Angliæ, a Francia recedere non erat ausus, sed permisit exercitus suos devastare terras Angliæ regis. Philippus vero Belvacensis episcopus intravit Normanniam cum exercitu suo, et combussit Blangi[7] villam comitis de Auco, et Albemarliam castellum comitis Willelmi de Maundevilla, et provinciam circumjacentem deprædavit. Richard hunts Philip out of Berry. The bishop of Beauvais invades Normandy.

---

[1] *autem*] principes, ins. M., H.
[2] *et*] terram et, ins. M., H.
[3] *Tunc*] igitur, M., H.
[4] *cum suis*] fidelium suorum, M., H.
[5] *Barbefleth*] v^to^ idus Julii, ins. M., H.
[6] *eorum*] illorum, M., H.
[7] *Blangi*] Blagi, C.

A.D. 1188. Philip attacks Trou, and Richard takes les Roches.

Et ipse rex Franciæ combussit villam de Trou, et castellum totum, nec tamen illud capere potuit; sed quadraginta milites[1] regis Angliæ cepit. Hæc contra Ricardus comes Pictavensis cepit munitissimum locum qui vocatur les Roches, ultra Trou versus Vindocincum, et cepit in illo loco viginti quinque milites et sexaginta servientes. Hoveden, ii. 344.

Henry insists on the restoration of Philip's conquests.

Philip defies him.

Henricus autem rex Angliæ misit Walterum Rotomagensem archiepiscopum, et Johannem Ebroicensem episcopum, et Willelmum Marescallum, ad regem Franciæ, petens ab eo sibi fieri restitutionem damni quod ipse et sui ei fecerant; et nisi ablata restituerit, defidavit eum. Quibus rex Franciæ respondit, quod ipse a cœptis non desisteret, donec tota Berria, et totum Vougesin[2] Normannicum, sibi et regno suo subjicerentur.

Henry, on August 30, enters France.

Nacta igitur occasione ex injuriis sibi a rege Franciæ illatis, Henricus rex Angliæ, magno congregato exercitu, ingressus est terram regis Franciæ, die Martis post festum Decollationis[3] Sancti Johannis,[4] et villas combussit multas, et equitavit die illo prope Mant, ubi rex Franciæ dicebatur esse. Et ibi congressi sunt Willelmus de Barres, et Drogo de Merlou cum paucis militibus Franciæ, cum Ricardo comite Pictavensi, et comite Willelmo de Mandevilla, et aliis de familia regis Angliæ: ita quod Willelmus de Barres a comite Ricardo captus, et per fidem positus fuit; sed dum milites regis Angliæ cæteris intenderent, prædictus Willelmus de Barres super unum runcinum pueri sui evasit.

William des Barres is taken and escapes.

Aug. 31. Richard goes into Berry.

Die Mercurii sequenti rex Angliæ moram fecit apud Yveri, et comes Ricardus profectus est in Berriam, promittens regi patri suo quod bene et fideliter ei serviret.

Sept. 1. Capture of Daneville.

Die autem Jovis, in festo Sancti Egidii, Walenses regis Angliæ ingressi sunt terram regis Franciæ, et combusserunt Daneville castrum Simonis Daneth, et multas villas, et prædas adduxerunt, et homines interfecerunt. Hoveden, ii. 345.

S. Clair burnt.

Eodem die comes Willelmus de Maundevile combussit villam de Sancto Claro, quæ est de dominico regis Franciæ, et vastavit virgultum pulcherrimum quod ipse rex plantaverat.

Philip proposes peace.

Eodem die, cum rex Angliæ cum paucis militibus intrasset terram regis Franciæ, ut infirmiora partium illarum exploraret, venerunt ad eum nuncii regis Franciæ, qui pacem interrogabant, et offerebant ei terram quam occupaverat super eum

---

[1] *milites*] de militibus, M., H.

[2] *Vougesin*] Vodesin, C.

[3] *festum Decollationis*]; decollationem, M., H.

[4] *Johannis*] Baptistæ, ins. M., H.

Hoveden, ii. 345.

in Berri. Deinde habito inter eos[1] colloquio apud Gisortium, cum inter illos de pace facienda non potuisset convenire, rex Franciæ in iram et indignationem commotus, succidit ulmum quandam pulcherrimam inter Gisortium et Trie, ubi colloquia haberi solebant inter reges Franciæ et duces Normanniæ, jurans quod de cætero nunquam ibi colloquia haberentur. A.D. 1188. Ineffectual conference at Gisors. Philip cuts down the great elm.

Comes vero Flandriæ,[2] et cæteri comites et barones[3] Franciæ, deposuerunt arma sua, dicentes quod nunquam arma gestarent contra Christianos, donec redirent[4] de peregrinatione Terræ Sanctæ.[5] Tunc rex Franciæ auxilio suorum destitutus, petiit a rege Angliæ colloquium. The French nobles insist on peace.

Quo concesso apud Castelliun, in crastino Sanctæ Fidis, cum modus pacis inter eos ordinaretur, hoc modo, quod rex Franciæ resignaret ei regi Angliæ quicquid in terris suis post captam treugam occupaverat; et comes Ricardus resignaret comiti de Sancto Egidio quicquid super eum per guerram occupaverat; rex Franciæ propter ejus improbitatem petiit a rege Angliæ castellum de Pasci in obsidem, et quia rex Angliæ id facere noluit, ab invicem discordes recesserunt. Oct. 7. Another ineffectual conference at Châtillon.

Et rex Franciæ inde recedens, cepit castrum de Paluel: et transitum faciens per Castrum Radulfi, duxit inde rutam Braybacenorum Teutonicam usque ad Biturum, promittens eis[6] stipendia sua: sed apud Biturum, injectis in eos manibus, abstulit eis equos suos, arma et pecuniam universam, et eos inermes et nudos ejecit. Comes autem Ricardus obtulit regi Franciæ venire in curiam suam, et stare juri super hiis quæ fiebant inter illum et comitem de Sancto Egidio; ut sic saltem pax fieret inter regem Franciæ et regem Angliæ patrem suum: quod multum displicuit regi patri suo. Post illud autem colloquium, Nevolun, filius Ursonis de Freteval, juravit regi Angliæ fidelitatem et fidele obsequium[7] contra omnes homines; et rex Angliæ fecit ei cartam suam de honore de Lavardin de Faye: et ipse dedit regi Angliæ filium suum obsidem, et alios multos filios propinquorum suorum. Philip takes Palluau, and removes his mercenaries from Châtcauroux.

Hoveden, ii. 346.

Nevelon of Freteval submits to Henry.

Eodem anno Terricus, præceptor domus Templi Jerusalem, scripsit Henrico regi Angliæ super captione terræ Jerusalem et sanctæ crucis, quam Salaadinus de Templo Domini deponi fecit, et eam per duos dies News from the Holy Land.

[1] *eos*] illos, H.

[2] *Flandriæ*] et comes Theobaldus, ins. M., H.

[3] *barones*] de regno, ins. M., H.

[4] *redirent*] redierint, H.

[5] *Terræ Sanctæ*] sua Jerosolimitana, M., H.

[6] *eis*] bene, ins. M., H.

[7] *obsequium*] So M. The reading in Hoveden is *servitium*.

A.D. 1188. per civitatem in ostentum fustigando portari fecit. Deinde fecit Templum Domini aqua rosata intus et exterius, sursum et deorsum lavari, et legem suam desuper illud per quatuor partes miro tumultu acclamari.[1] Hoveden, ii 347.

Beverley Minster burnt, Sept. 20.

Eodem anno,[2] in vigilia Sancti Mathæi apostoli,[3] tota fere villa de Beverlaco, cum nobili ecclesia Sancti Johannis Archiepiscopi, combusta est. Item[4] magister Gilbertus de Sempingham, primus inventor et pastor illius ordinis qui dicitur Sempingham, obiit, et ibidem[5] inter velatas sepultus est. Hoveden, ii. 354.

Gilbert of Sempringham dies.

Gilbert of Ogerstan detected in embezzlement.

Eodem anno Gilbertus de Ogrestan, frater Templi, a rege Angliæ electus et constitutus, cum clericis et[6] laicis, ad decimas colligendas, deprehensus est in latrocinio. Quem cum rex[7] ratione judicii damnare posset, tamen tradidit eum magistro Templi Londoniarum, ut secundum ordinis sui statuta tractaretur. Quem magister Templi accipiens[8] vinculis mancipavit, et diversis pœnis eum afflixit.[9]

Aug. 9. Wonderful appearance in the sky at Dunstable.

Eodem anno quoddam mirabile dictu, sed gloriosum visu, contigit in Anglia, in vigilia Beati Laurentii,[10] feria secunda, apud Dunestapel: videlicet quod circa horam diei nonam aperti sunt cœli, et multis videntibus,[11] apparuit crux quædam, longa valde et miræ magnitudinis, et Jesus Christus in ea clavis ejus confixus; manus autem Ejus extentæ erant in patibulo, et vulnera manuum Ejus et pedum et lateris Ejus sanguinolenta erant, et sanguis Ejus defluebat, sed non cecidit in terram. Erat autem hæc apparitio[12] ab hora diei nona usque in crepusculum.

---

[1] *Eodem anno . . . acclamari*] The letter of which this is a description is given in full in M. and V. from Hoveden. See Hoveden, ii. 346, 347 ; Benedict, ii. 40, 41. Hoveden proceeds, after giving the letter of Terricus, to follow out the history of the Scottish ecclesiastical quarrel, and gives five letters of pope Clement III. on the subject, with other details. These are omitted in MSS. C., M., and V. See Hoveden, ii. 347–353. ; Bened. ii. 42–66.

[2] *Eodem anno*] xii°. kalendas Octobris feria tertia, ins. M., H.

[3] *apostoli*] et evangelistæ, ins. M., H.

[4] *Item*] Eodem anno, M., H.

[5] *ibidem*] in ecclesia sua de Sempingham, M., H.

[6] *clericis et*] aliis tam clericis quam, M., H.

[7] *rex*] dominus rex, M., H.

[8] *accipiens*] suscipiens, M., H.

[9] *eum afflixit*] afflixit ; de diversitate autem pœnarum illarum quærite quos agitat illius ordinis labor, M., H.

[10] *Laurentii*] martyris, ins. M., H.

[11] *videntibus*] tam clericis quam laicis, M., H.

[12] *apparitio*] continua, ins. H.

Hoveden, ii. 354.

Eodem anno rex Angliæ et rex Franciæ habuerunt colloquium inter Bo[n]smulins et Sulcinni,[1] xiv. kalendas Septembris, feria sexta, in quo colloquio rex Franciæ obtulit regi Angliæ quicquid ceperat de eo per guerram, tali conditione, quod tradidisset Alais sororem suam comiti Ricardo filio suo in uxorem, et permisisset ipsi Ricardo hæredi suo fieri homagia et fidelitates ab hominibus[2] terrarum suarum: sed rex Angliæ, non immemor injuriarum quas rex filius suus ei fecerat pro consimili exaltatione, respondit se hoc nullatenus facturum. Unde comes Ricardus plurimum indignatus, sine consilio et voluntate patris sui, devenit homo regis Franciæ de omnibus tenementis patris sui transmarinis, et fidelitatem juravit ei contra omnes homines, et adhæsit ei: et rex Franciæ reddidit ei, pro homagio et fidelitate sua, Castrum Radulfi, et Ysoudun cum toto honore. Præfati autem reges statuerunt inter se treugas usque ad festum Sancti Hilarii.

A.D. 1188. Ineffectual interview between Henry and Philip at Bousmoulins Nov. 18.

Hoveden, ii. 355.

Richard does homage to Philip.

Truce made until Jan. 13.

Henricus vero Albanensis episcopus cardinalis, quem dominus papa miserat ad litem diruendam inter præfatos reges, anathematizavit comitem Ricardum, eo quod pacem illam disturbaverat, et reversus est in Flandriam, et obiit apud Araz.

Death of the bishop of Albano at Arras after excommunicating Richard.

Eodem anno nuncii regis Franciæ, quos ipse miserat ad Ysakium imperatorem Constantinopolitanum, domum reversi narraverunt, quod Soldanus de Yconio maritavit filiam suam filio Salaadini, et ipse Saladinus filiam suam filio Soldani; et quod Daniel propheta Constantinopolitanus prophetaverat, quod anno illo, quo Annunciatio Dominica in die Paschæ evenerit, Franci restaurabunt terram promissionis, et stabulabunt equos suos in palmaria de Baldac, et figent tentoria sua ultra arborem siccam, et lolium separabitur a tritico. Et dicebant, quod apud imperatorem Constantinopolitanum plus honoris exhibebatur nunciis Salaadini in palatio, quam omnibus aliis in summa dignitate locatis: et quod Salaadinus assensu imperatoris Constantinopolitani [misit Constantinopolim][3] idolum suum, ut ibi publice adoraretur; sed per Dei gratiam, antequam illuc pervenisset, Venicienses ceperunt illud in mari, et cum ipsa navi ductum est Tyrum. Et dixerunt quod quidam Græcus senex de Astralix dixit eis, quod implebitur prophetia quæ scripta est in porta aurea, quæ non fuit aperta ducentis annis retro, scilicet, "Quando veniet "rex Flavus Occidentalis, tunc[4] per me ipsam aperiar;" et tunc Latini imperabunt et dominabuntur in civitate Con-

Reports brought from Constantinople by the French.

Saladin's idol has been taken at sea.

Hoveden, ii. 356.

Legend of the golden gate.

---

[1] *Sulcinni*] Sulempni, C.
[2] *hominibus*] omnibus, M., C.
[3] *misit Constantinopolim*] om. C.
[4] *tunc*] ego, ins. M., H.

A.D. 1188. Alliance of the emperor with Saladin.

stantinopolitana. Dixerunt etiam quod imperator promisit Saladino centum galeas, et Saladinus promisit ei totam terram promissionis si ipse impedierit viam Francorum. Unde imperator ille Constantinopolitanus prohibuit, ne quis de tota terra sua crucem caperet: et si casu aliquo aliquis de terra sua crucem suscepisset, statim capiebatur, et in carcerem mittebatur. Erat tamen hæc prophetia et astronomia Græcorum et Turcorum, quod infra hoc triennium una pars Turcorum gladio periret, et altera fugeret ultra arborem siccam, et tertia baptizaretur.[1] Hoveden, ii. 356.

Prophecies.

The emperor Frederick takes the cross.

Eodem anno Fredericus Romanorum imperator[2] scripsit Saladino, Saracenorum præsidi, et ei terminum belli certum præfixit; et[3] tradito filio suo Henrico Alemannorum regno, iter peregrinationis Jerusalem arripuit, discedens a civitate sua, quæ dicitur Rainburc, et nolens committere se ventis et mari, per terram ire disposuit; cumque Constantinopolim veniret, Ysakius imperator benigne suscepit eum, et necessaria ei ministravit et suis. Deinde transivit in manu forti et brachio extento per terram Soldani de Yconio; cumque perveniret in Armeniam, terram Rupini de La Montaine, ad fluvium qui dicitur Salef, et major pars exercitus sui per vadum transiret fluvium illum, ipse alios sequens cecidit de equo suo in flumen, et ipse solus submersus est: et in terram tractum sui eum evisceraverunt, et viscera, cerebrum, et carnem suam aqua coctam,[4] sepelierunt in civitate Antiochiæ; Hoveden, ii. 358.

Frederick marches from Regensburg; is received by Isaac Comnenus; enters Armenia; perishes in the Salef; Hoveden, ii. 359.

---

[1] *baptizaretur*] Here M., following Hoveden, proceeds:—"Eodem anno "quidam monachus ordinis Cisterciensis, vir quidem religiosus et timens "Deum, vidit visionem hujuscemodi super Henricum regem Angliæ: ap- "paruit siquidem dormienti illi vir quidam miræ magnitudinis, decorus "facie, vestibus albis indutus, et ait illi; 'Vide, lege, hæc de rege; levavi "'signum meum super eum, venter uxoris suæ intumescet contra eum, et "'in tormento tormentum patietur, et inter velatas velabitur.'"

[2] *imperator*] "accepta cruce de manu Henrici Albanensis episcopi cardi- "nalis, sicut virum prudentem et circumspectum decebat, satis provide "sibi et itineri suo necessaria providebat. In primis enim reconciliavit se "Deo et sanctæ ecclesiæ et Clementi Romano pontifici, et postea in hac "forma scripsit Saladino." M., H. Here follows the letter of Frederick to Saladin, given in Benedict, ii. 62, 63, and in Hoveden, ii. 356–358.

[3] Our MS., having omitted the letter of Frederick to Saladin, transfers the note of the death of the bishop of Winchester, which occurs in this place in Hoveden and MSS. M. and V., and omits the opening of the next sentence;—"Eodem anno "Fredericus Romanorum impera- "tor," &c.

[4] *coctam*] et ab ossibus separatam, ins. M., H.

Hoveden, ii. 359.

et ossa[1] linteaminibus mundis involuta, Conradus filius ejus, dux Swaviæ, secum tulit usque ad civitatem Tyri, et ibi sepelivit ea.[2] A.D. 1188. and is buried at Tyre.

Hoveden, ii. 360.

Eodem anno[3] obiit Ricardus Wintoniensis episcopus; et Baldewinus[4] Cantuariensis archiepiscopus saisiavit in manu sua, per regis potentiam, prioratum Sanctæ Trinitatis Cantuariæ; et expulsis monachis officialibus ab officiis eorum, servientes suos loco illorum instituit, et monachis victualia denegavit. Archbishop Baldwin oppresses the monks of Canterbury.

Eodem anno Honorius prior Cantuariensis ecclesiæ, Romam profectus pro liberatione domus suæ, obiit Romæ, et omnes monachi sui quos secum duxerat. Death of prior Honorius.

Eodem anno Hugo Dunelmensis episcopus, post susceptionem crucis, reddidit priori et conventui Dunelmi custodiam et curam prioratus, ducentis marcis et eo amplius obligatam, quam ipse fere per biennium in manu sua tenuerat causa lucri. The bishop of Durham reinstates his monks.

Eodem anno dominus papa, audito obitu Henrici Albanensis episcopi cardinalis, quem ipse miserat ad diruendam litem inter regem Franciæ et regem Angliæ, [misit] Johannem Anagninum cardinalem pro eodem negotio. John of Anagni is sent as legate.

Eodem anno rex Scottorum Willelmus misit nuncios suos ad Clementem summum pontificem, et ab eo litteras protectionis suæ obtinuit;[5] ita ut Scoticana ecclesia apostolicæ sedi, cujus filia spiritualis exstiterat, nullo mediante debeat subjacere. The Scottish Church freed.

---

[1] *et ossa*] ossa autem illius, M., H.

[2] *ea*] Here our compiler, as well as MSS. M. and V., omits the account given by Hoveden and Benedict of the special prayers ordered by the pope for the welfare of Palestine. See Hoveden, ii. 359, 360; Benedict, ii. 53, 54.

[3] *Eodem anno*] festo Sancti Thomæ apostoli, ante Natale Domini, ins. M., H.

[4] *Baldewinus*] eodem anno, præf. M., H.

[5] *obtinuit*] in hac forma, M., H. Here follows in Hoveden and in MSS. M. and V. the letter of Clement III., declaring the Scottish church immediately subject to the see of Rome, and dated March 13, at the Lateran. It is omitted in C. See Hoveden, ii. 360, 361; Benedict, ii. 234, 235.

A.——MCLXXXIX.

A.D. 1189. *Annus XXX^mus V^tus et ultimus regni regis Henrici, filii Matildis imperatricis.*

Henry keeps Christmas 1188–1189 at Saumur.

Anno gratiæ millesimo centesimo octogesimo nono, qui erat annus tricesimus quintus et ultimus regni regis Henrici filii[1] imperatricis, qui[2] fuit die Natalis Domini, quæ die Dominica evenit, in Andegavia apud Saumur, et solemne festum ibi tenuit; licet quamplures de comitibus et baronibus suis, eo relicto, adhæsissent regi Franciæ et comiti Ricardo contra eum. Hoveden, ii. 362.

Conspiracy of Philip and Richard against Henry.

Post festum vero Sancti Hilarii,[3] diruptis treugis quæ inter prædictos reges erant, rex Franciæ et comes Ricardus, et Britones, quibus prædicti rex Franciæ et Ricardus cartas suas dederant, et securitates, quod si ipsi pacem cum rege Angliæ fecissent, non dimitterent eos extra pacem, hostiliter intraverunt terram regis Angliæ, et circumquaque devastaverunt eam.

Arrival of John of Anagni.

Venit ergo Johannes Anagninus cardinalis ad prædictos reges ex parte domini papæ; et illos nunc blandis nunc asperis ad pacem faciendam exhortatus est. Ad cujus instantiam præfati reges, Divina inspirante gratia, cautionem dederunt standi judicio illius, et Remensis, et Bituriensis, et Rotomagensis,

Conference fixed for June 4.

et Cantuariensis archiepiscoporum, et statuerunt sibi diem colloquii juxta Feritatem Bernardi in octavis Pentecosten: et prædictus cardinalis et prædicti quatuor archiepiscopi statim protulerunt sententiam excommunicationis in omnes, tam clericos quam laicos, per quos staret quo minus pax fieret inter prædictos reges, exceptis personis eorundem regum tantummodo.

Ineffectual conference on June 4 at La Ferté Bernard.

Adveniente igitur die colloquii, rex Franciæ et rex Angliæ, et comes Ricardus, et Johannes Anagninus cardinalis, et præfati quatuor archiepiscopi electi, et episcopi et comites et barones utriusque regni, convenerunt juxta Feritatem Bernardi ad colloquium. In quo colloquio rex Franciæ petiit a rege Angliæ Alesiam sororem suam donari in uxorem Ricardo comiti Pictaviæ, et ut fidelitates terrarum suarum Ricardo fierent, et ut Johannes frater suus accepta cruce Jerosolimam iret. Cui rex Angliæ respondit, hoc se nunquam facturum esse; et obtulit regi Franciæ, quod si ipse consentire vellet, Hoveden, ii. 363.

---

[1] *filii*] Matildis, ins. M., H.
[2] *qui*] idem Henricus, M., H.
[3] *Hilarii*] Yllarii, C.

Hoveden, ii. 363.

daret Johanni filio suo præfatam Alesiam cum omnibus supradictis plenius et perfectius quam petebat: sed rex Franciæ concedere noluit, et sic finito colloquio discordes ab invicem recesserunt. A.D. 1189. June 4.

Johannes vero Anagninus cardinalis asserebat, quod nisi rex Franciæ ad plenum componeret cum rege Angliæ, totam terram suam sub interdicto poneret. Cui rex Franciæ respondit, quod sententiam suam non timeret nec teneret, cum nulla æquitate niteretur. Dicebat enim quod non pertinet ad ecclesiam Romanam in regnum[1] Franciæ per sententiam vel alio modo animadvertere, si rex Franciæ in homines suos demeritos, et regno rebelles, [causa][2] injurias suas et coronæ dedecus ulciscendi insurgit: adjecit etiam quod prænominatus cardinalis jam sterlingos regis Angliæ olfecerat. Philip rejects the intervention of the legate.

Et sic finito colloquio, rex Franciæ inde recedens cepit Feritatem Bernardi; deinde Montem-fortem; deinde Malum-stabulum; deinde Bellum-montem et[3] Balun; deinde Cenomannum veniens die Dominica, fingens se Turonim ire,[4] proxima die Lunæ, cum rex Angliæ et sui securi esse viderentur de ulteriori processu regis Franciæ, disposuit acies suas insultum facturus in civitatem. Quod videns Stephanus de Turonis, senescallus Andegaviæ, ignem suburbio imposuit; ignis vero statim accensus in immensum, muros transvolans civitatem accendit, quod videntes Franci ad pontem quendam lapideum confugerunt, ubi Gaufridus de Burrillun et multi cum eo ex parte regis Angliæ eis occurrerunt, volentes pontem diruere: ubi multus factus est conflictus, et magna pars exercitus hinc inde interempta est. Et in illo conflictu prædictus Gaufridus captus est, et in crure vulneratus, et multi alii de exercitu regis Angliæ capti sunt, et cæteri incontinenti in fugam sunt conversi, volentes se in civitate recipere, sed Franci una cum illis civitatem sunt ingressi. Quod videns rex Angliæ de se desperans, et contra promissum suum veniens, cum septingentis militibus aufugit. Promiserat enim civibus illius civitatis quod non recederet ab eis, tum ea ratione, quia pater suus ibi quiescebat, tum ea ratione, quod ibi natus fuerat, et civitatem illam plus cæteris diligebat. Rex vero Franciæ per tria milliaria insecutus est eum: et nisi vadum, per quod Franci transitum fecerunt, altum esset in immensum, alios sub tanta celeritate secuti essent fugientes, quod omnes capti essent. In illa autem fuga multi Walenses interfecti sunt. Philip takes the fortresses of Maine and attacks le Mans, June 12. Burning of the town, and panic and flight of Henry.

Hoveden, ii. 364. He narrowly escapes capture.

---

[1] *regnum*] regno, M.
[2] *causa*] om. C., M.
[3] *et*] deinde, M., H.
[4] *ire*] iturum, H.

A.D. 1189. June 12. He takes refuge at Chinon.

Rex autem Angliæ cum paucis suorum venit usque Chinun, et ibi se in munitionem recepit. Residui vero qui remanserunt de familia regis Angliæ in turrim Cenomannensem se receperunt: statimque rex Franciæ turrim obsedit, et tum per effossores suos, tum per machinarum suarum insultus, tandem infra tertium diem dedita est ei turris cum triginta militibus et sexaginta servientibus. Hoveden, ii. 364.

Philip takes le Mans.

Philip takes Mont Doubleau.

Et inde[1] recedens cepit Montem Duplicem per deditionem tam castri quam domini. Cum enim vicecomes Castelli Duni, hujus subversionis occasio, immo causa præcipua, in insidiis Gaufrido Vindocinensi comiti armatus inermi occurreret, adeo graviter eum vulneravit, quod inprimis de vita ejus desperatum est; sed per Dei gratiam plenius convalescit. Rex autem Franciæ eo ipso gravius factum istud ferebat, quia prædictus vicecomes regi Franciæ astrictus tenebatur, quod nullum suorum vel in eundo vel in redeundo læderet vel gravaret dum esset in obsidione Cenomanensi.

Philip takes several castles, and reaches Tours, June 30.

Inde recedenti redditum est ei castrum Troe cum Rupibus Episcopi, et Montorium, et Carceris castrum, et castrum Ligdi,[2] Calvi-montis, Ambasiæ, et de Rupibus Carbonis. Tandem in septimana sequenti post festum Nativitatis Sancti[3] Johannis, feria sexta, in crastino apostolorum Petri et Pauli, rex Franciæ Turonis venit.

July 2. Mediation of the count of Flanders and others.

Die Dominica proxima sequenti, Philippus comes Flandriæ, et Willelmus archiepiscopus Remensis, et Hugo dux Burgundiæ accesserunt ad regem Angliæ, qui tunc temporis erat apud Saumur, ad componendum inter ipsum et regem Franciæ. Rex vero Franciæ illis prædixerat antequam iter arriperent, quod nihilominus a castro Sancti Martini, in quo per vadum Ligeris se receperat, in civitatem facturus esset assultum.

July 3. Philip takes Tours.

Proxima autem die Lunæ circiter tertiam, ex parte Ligeris, præ modicitate[4] aquæ in immensum arctati et contracti, scalis muro appositis per vim capta est civitas, et in ea octoginta[5] milites et centum servientes capti sunt. Proh dolor! ex una parte Pictavi prætendebant regi Angliæ domino [suo] insidias, et ex alia parte Britones, qui regi Franciæ dediti fuerant, et ab eo litteras patentes habebant impetratas, quod ipse nullatenus cum rege Angliæ componeret, nisi in pace dimissi fuerint Britones. Rex vero Angliæ in arcto positus, pacem fecit cum Philippo rege Franciæ in hunc modum. Hoveden, ii. 365.

Henry submits.

---

[1] *Et inde*] So MS. M., with MS. B. of Hoveden.

[2] MS. M., following Hoveden, gives *castrum* before each of the local names.

[3] *Sancti*] Beati, M., H.

[4] *facturus . . modicitate*] om. M.

[5] *octoginta*] octingenta, C.

Hoveden, ii. 365.

A.D. 1189. Conference between Tours and Azai. July 4. Terms of peace.

Convenerunt[1] rex Franciæ et rex Angliæ, et Ricardus comes Pictaviæ, cum archiepiscopis, episcopis, comitibus et baronibus suis, circa festum apostolorum Petri et Pauli ad colloquium inter Turronum et Azaise, ubi "rex Angliæ ex toto "posuit se in consilio et voluntate regis Franciæ. Tunc "iteratum[2] rex Angliæ regi Franciæ fecit homagium, quia "ipse in principio hujus[3] guerræ quietum clamaverat regi "Franciæ dominium suum; et rex Franciæ quietum clamaverat ei homagium suum. Tunc provisum est a rege Franciæ, quod Alesia soror sua,[4] quam rex Angliæ in custodia habuit, reddita esset, et tradita in custodia unius de quinque, quos comes Ricardus elegerit. Deinde providit rex Franciæ, quod per sacramentum hominum terræ assecuratum esset, quod prædicta soror sua tradita sit comiti Ricardo in reversione sua de Jerusalem; et quod comes Ricardus haberet fidelitates hominum de terris patris sui citra mare et ultra, et nullus baronum vel miles, qui in hac guerra a rege Angliæ recesserit, et ad comitem Ricardum venerit, de cætero redibit ad regem Angliæ, nisi in ultimo mense ante motionem suam versus Jerusalem. Et terminus motionis erit in media Quadragesima: ita quod prædicti reges, et Ricardus comes Pictaviæ erunt ad illum terminum apud Wyseliacum. Et omnes burgenses de dominicis villis regis Angliæ erunt quieti in tota terra regis Franciæ per rectas consuetudines suas, et non implacitabuntur de ulla re, nisi forisfecerint in felonia. Et rex

Hoveden, ii. 366.

Angliæ dabit regi Franciæ viginti millia marcarum argenti, et omnes barones regis Angliæ jurabunt, quod si rex Angliæ noluerit has conventiones tenere, quod ipsi tenebunt cum rege Franciæ et comite Ricardo, et eos adjuvabunt pro posse suo contra regem Angliæ. Et rex Franciæ et comes Ricardus tenebunt in manu sua civitatem Cenomannis, et civitatem Turonis, et castellum Ligdi, et castellum de Trou: vel si rex Angliæ maluerit, rex Franciæ et comes Ricardus tenebunt castellum de Gisortio, et castellum de Pasci, et castellum de Nonancurt tamdiu, donec omnia fiant quæ divisa sunt superius per regem Franciæ."

Storm during the interview.

Et cum prædicti reges ore ad os loquerentur, intonuit super eos Dominus, et ictus fulmineus cecidit inter illos duos, sed nullam eis intulit[5] læsionem; at plurimum perterriti ab invicem separati sunt, et omnes qui aderant multum mirati

---

[1] *Convenerunt*] igitur prædicti, ins. M., H.

[2] *iteratum*] vero . . . iterum, M., H.

[3] *hujus*] istius, H.

[4] *sua*] ejus, M., H.

[5] *eis intulit*] intulit illis, M., H.

A.D. 1189. July 4. sunt, quod tam subito auditus [est] tonitrus, cum nulla nubium præcessisset obscuritas. Iterum parvo facto intervallo, convenerunt reges simul locuturi, et iterum auditus est tonitrus major et terribilior priore, die permanente in pristina serenitate. Unde rex Angliæ plurimum conturbatus in terram ab equo in quo sedebat, nisi manibus circumstantium sustentatus fuisset, cecidisset.[1] Et ex tunc posuit se ex toto in voluntate regis Franciæ, et pacem suprascriptam concessit, postulans ut nomina eorum omnium qui, illo relicto, adhæserunt regi Franciæ et comiti Ricardo, scripto commendarentur et sibi traderentur. Quod cum factum fuisset, invenit Johannem filium suum scriptum in principio scripti illius. Et admirans supra modum venit ad Chinonem, et tactus dolore intrinsecus maledixit diei in qua natus fuit, et maledictionem Dei, et suam, dedit filiis suis, quam nunquam relaxare voluit, licet episcopi et cæteri viri religiosi eum ad relaxationem hujusmodi[2] sæpius commonuissent. Hoveden, ii. 366.

Humiliation and mortification of the king on learning the treason of John.

He curses his sons.

Sickness and death of the king, July 6, at Chinon.

Qui cum ægrotasset usque ad mortem, fecit se deferri in ecclesiam ante altare, et ibi communionem Corporis et Sanguinis Domini devote suscepit, confitens peccata sua, et ab episcopis et clero absolutus obiit, anno xxxv. regni sui, in octavis apostolorum Petri et Pauli, feria v. Regnaverat enim xxxiv. annos et menses vii. et dies iv. Quo defuncto, omnes reliquerunt eum, diripientes opes illius; vere mel muscæ, lupi cadavera, frumentum formicæ; non hominem, sed prædam sequebatur hæc turba. Tandem redierunt ministri ejus, et sepelierunt eum more regio. In crastino autem obitus illius, cum portaretur ad sepeliendum in ecclesia sanctimonialium Fontis Ebraudi, comes Ricardus filius ejus[3] et hæres venit ei obviam, et misertus illius flevit amare. Sanguis enim[4] fluebat continuo de naribus regis superveniente filio. Filius vero processit cum corpore[5] usque ad abbatiam Fontis Ebraudi,[6] et ibi eum sepelivit in choro sanctimonialium, et sic "inter "velatas ipse velabatur." Hoveden, ii. 367.

His body bleeds in the presence of Richard.

Burial of Henry II.

Death of the duchess of Saxony.

Eodem anno et tempore, obiit Matilldis ducissa Saxoniæ, filia ejus.[7] Hoveden, iii. 3.

---

[1] *cecidisset*] om. in C.; *cecidisset* supplied in marg.; corruisset, M.

[2] *hujusmodi*] maledictionis suæ, M., H.

[3] *ejus*] suus, M., H.

[4] *enim*] autem, M., H.

[5] *corpore*] patris sui, ins. M., H.

[6] *Ebraudi*] Ebrandi, C. passim; Ebraldi, M.

[7] *Eodem . . . ejus*] Eodem vero tempore quo prædictus rex Angliæ obiit, Matildis ducissa Saxoniæ filia ejus similiter obiit. M., Hoveden; where this sentence follows the account of Richard's accession and exactions. MS. M. marks the new reign by a marginal note "*Initium* "*Regis Ricardi.*"

Hoveden, iii. 3.

Rege itaque sepulto, comes Ricardus filius ejus statim injecit manus in Stephanum de Turonis, senescallum Andegaviæ: et mittens eum in carcerem gravibus compedibus et ferreis manicis catenatum, exigebat ab eo castella et thesauros[1] patris sui, quos ipse in custodia habuit: quibus traditis, comes Ricardus redemit eum usque ad novissimum quadrantem. A.D. 1189. July. Richard compels the Steward of Anjou to give up king Henry's treasures.

Quomodo Ricardus filius Henrici regis factus est dux Normannorum.

Deinde venit idem comes Ricardus Rotomagum, et a Waltero Rotomagensi archiepiscopo, coram episcopis et comitibus et baronibus Normanniæ, accinctus est gladio ducatus Normanniæ, in ipsa die Sanctæ Margaretæ, feria quinta, decimo tertio kalendas Augusti. Deinde acceptis fidelitatibus a clero et populo ducatus Normanniæ, dedit Gaufrido, filio Rotrodi comitis de Pertico, Matildam filiam ducis Saxoniæ, neptem suam, in uxorem. July 20. Richard made duke of Normandy: he marries his niece to Geoffrey of Perche.

Hoveden, iii. 4.

Die autem[2] Sanctæ Mariæ Magdalenæ sequenti, Philippus rex Franciæ, et Ricardus dux Normanniæ, convenerunt inter Calvum Montem et Trie ad colloquium. Ubi rex Franciæ constanter petebat, ut dux Normanniæ redderet[3] ei Gisortium, et alia multa, quæ longum est per singula dinumerare. Sed ipse Ricardus videns, quod si ipse hoc fecisset, in damnum et opprobrium sempiternum sibi redundaret, adjecit illis supradictis viginti millibus marcarum argenti, quas pater suus rex conventionaverat[4] se daturum regi Franciæ, quatuor millia marcarum argenti, et sic gratiam et amorem suum obtinuit, et rex Franciæ reddidit ei omnia quæ per guerram super regem patrem suum ceperat, tam castella quam civitates et alias munitiones, villas et prædia. July 22. Interview between Richard and Philip: agreement between them.

Interim Alienor regina, mater prædicti ducis, reginalem curiam circumducens, de civitate in civitatem et de castello in castellum, sicut ei placuit, profecta est; et missis legatis suis per universos comitatus Angliæ, præcepit captivos omnes a carceribus et captionibus liberos reddi pro anima Henrici domini sui: ut a propria persona sua argumentum eliceret,[5] captiones molestas esse hominibus, et jocundissimam animæ refocillationem ab ipsis emergere. Præterea præcepit, ex mandato ducis filii sui, quod omnes qui capti fuerant pro fo- Queen Eleanor orders a release of prisoners throughout England: the liberation of offenders against the forest law; and of others imprisoned

[1] *thesauros*] regis, ins. M. H.

[2] *Die autem*] Tertia autem die sequenti, scilicet festo, M., H.

[3] *redderet*] reddidisset, Hoveden. MS. M. has *redderet.*

[4] *conventionaverat*] concionaverat, C., M.

[5] *eliceret*] diceret, C., M.

A.D. 1189. July. otherwise than by the common right.

resta liberarentur quieti, et ut omnes utlegati[1] pro foresta ad pacem redirent de præcedentibus forisfactis forestæ quieti; et ut omnes alii qui capti fuerant, et retenti per voluntatem regis, et justitiæ ejus, qui non erant retenti per commune rectum comitatus vel hundredi, vel per appellationem, essent quieti; et illi qui per commune rectum sunt retenti, si plegios invenire possunt standi ad rectum, si quis adversus eos loqui voluerit, liberentur; sin autem juramentum præstant standi ad rectum si quis adversus eos loqui voluerit, per tantum liberentur: et illi qui per appellationem sunt retenti pro quacunque turpi causa, si plegios standi ad rectum invenire possunt, ut plenum inde fiat, liberentur: et illi qui uthlegati sunt per commune rectum sine appellatione, per justitias redeant ad pacem, ita quod plegios inveniant standi ad rectum, si quis adversus eos loqui voluerit. Si autem per appellationem rectati[2] sunt, si fecerint pacem cum adversariis suis, redeant ad pacem: et omnes illi qui retenti sunt per appellationem illorum qui se malefactores esse cognoscunt, liberentur quieti, et illi malefactores, quibus pro suis probationibus concessa sunt membra et vita, abjurent terram domini Ricardi et abscedant;[3] et illi malefactores qui sine concessione vitæ et membrorum alios appellant propria voluntate, in prisona custodiantur, donec aliud inde habeatur consilium. Et præcepit, quod unusquisque liberorum hominum totius regni jurasset, quod fidem portabit domino Ricardo regi Angliæ, filio domini regis Henrici et dominæ Alienor reginæ, de vita et membris suis, et honore terreno, sicut ligio domino suo, contra omnes homines et feminas qui vivere possunt et mori, et quod ei justitiabiles erunt, et auxilium ei præstabunt ad pacem et justitiam suam per omnia servandam.

Hoveden, iii. 4.

Persons so imprisoned to be released on bail.

Malefactors admitted approvers, are to abjure the realm; others appealing as approvers, to remain in prison.

Hoveden, iii. 5.

Oaths to be taken of all free men.

The earl of Leicester restored.

Præterea idem dux Normanniæ reddidit Roberto comiti Leycestriæ omnes terras suas, quas pater illius ei abstulerat; et omnes, quos pater suus exhæredavit, in pristina jura restituit.

Richard rewards his father's friends.

Illos autem omnes, tam clericos quam laicos, qui, relicto patre suo, illi adhæserunt, odio habuit, et a familiaritate sua alienos fecit; illos autem[4] qui patri suo fideliter servierunt secum retinuit, et multis bonis ditavit.

Aug. 13. Richard crosses from Barfleur.

Deinde idem dux transfretavit in Angliam apud Barbefleet idus Augusti, die Dominica proxima ante Assumptionem beatæ[5] Mariæ; et ante eum venerunt in Angliam Walterus Rotomagensis archiepiscopus, et Henricus Bajocensis et Johannes

---

[1] *utlegati*] hutlegati, C.

[2] *rectati*] retenti, M., H.; retati, Bened.

[3] *et illi . . . abscedant*] om. M.

[4] *autem*] vero, M., H.

[5] *beatæ*] Dei Genitricis, M., H.

Hoveden, iii. 5. Ebroicensis episcopi, exspectantes illius adventum. Veneruntque[1] de Normannia Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, et Gilbertus Roffensis, et Hugo Lincolniensis, et Hugo Cestrensis episcopi. A.D. 1189. August.

Dux itaque, et Johannes frater suus cum eo, venerunt in Angliam. De quorum adventu gavisa sunt regna, quia se per illos in meliorem statum reformari sperabant. Et quamvis quidam, perpauci tamen, molesti essent de nece domini regis, solatium tamen fuit illis, quod quidam ait: "Mira canam, sol "occubuit, nox nulla secuta est." Vere nulla nox secuta est post occasum solis. Nam radius solis solium solis tenens, sole suo jubar lucidius ac latius spargit. Cum enim sol a suo solio in solum deciderit, stans tamen ejus radius, occasum vel eclipsim nesciens, de corpore solari repente divisus, et in se solide reverberatus, sol sole, cujus fuit radius, nulla nubium interpollatione[2] vel injuria impediente, multo major et lucidior est effectus. Et ne scrupulosum quid animum legentis lædat, præsenti plenius perpendere poterit pentametro: Joy at the arrival of Richard and John. Hoveden, iii. 6. Joy at Richard's accession.

"Sol pater, [et] radius filius ejus erat."

Filius itaque in immensum crescens, patris sui bona opera ampliavit, mala vero resecavit. Nam quos pater exhæredavit, filius[3] revocavit; et quos pater vinculis tenuit, filius illæsos abire fecit vel permisit; quos pater causa justitiæ diversis pœnis afflixit, filius causa pietatis refocillavit.

Præfatus igitur dux Normanniæ Ricardus, filius Henrici regis Angliæ proximo defuncti, venit in Angliam, et dedit Johanni fratri suo comitatum Moretonii, et comitatum Cornubiæ, et Dorsete, et Sumersete, et comitatum de Notingham, et comitatum de Derebysire, et comitatum de Leancastre,[4] et castellum de Merleberge, et de Lutegareshale, cum forestis et omnibus pertinentiis eorum; et honorem de Walingford, et honorem de Tikeille, et honorem de Eya; et comitatum de Gloucestria cum filia comitis, et eam fecit illi desponsari statim; Baldewino Cantuariensi archiepiscopo prohibente, quia erant consanguinei in quarto gradu. Præterea dedit illi le Pek et Bolesovres. Sed quædam castella prædictorum comitatuum et honorum retinuit dux in manu sua. Præterea idem dux dedit Andreæ de Chavenni filiam Radulfi de Dols, cum honore castri Radulfi in Berria, quæ fuerat uxor comitis Bal- Richard bestows several counties and castles on John. Archbishop Baldwin objects to John's marriage with the heiress of Gloucester. Hoveden, iii. 7.

[1] *Veneruntque*] similiter, ins. M., H.

[2] *interpollatione*] So C. M.

[3] *filius*] in pristina jura restituit, quos pater fugavit, filius, ins. Hoveden. The words are omitted in M.

[4] *Leancastre*] Lencaster, M.

A.D. 1189. Aug. Marriage of the heiresses of Châteauroux, Striguil, and Lancaster.

dewini de Rivers, et statim fecit eos desponsari apud Saresbiriam in præsentia Alienor reginæ; et Willelmo Marescallo, filiam comitis Ricardi de Striguil;[1] et Gilberto filio Rogeri filii Rainfray, filiam Willelmi de Lancastre; et Gaufrido fratri suo notho, qui quondam fuerat Lincolniensis ecclesiæ electus, archiepiscopatum Eboraci. Hoveden, iii. 7.

Election of Geoffrey to the see of York.

Quem canonici Eboracensis ecclesiæ sibi per assensum regis in archiepiscopum elegerunt. Et quamvis[2] Bartholomæus, officialis Huberti Walteri, ejusdem ecclesiæ decani, et ante electionem et post, appellasset ad præsentiam summi pontificis, eo quod Hugo Dunelmensis episcopus, ejusdem ecclesiæ Eboracensis filius specialis, et Hubertus Walteri, ejusdem ecclesiæ [decanus,] aberant, ad quos prima vox electionis spectabat, tamen dicti[3] canonici ab inceptis desistere noluerunt, sed supradictum elegerunt, et sigillis suis confirmaverunt. At episcopo Dunelmensi et Huberto Walteri conquerentibus de transgressione canonicorum illorum, præcepit dux quod omnia Eboracensis ecclesiæ essent in eo statu quo fuerunt die qua rex pater suus fuit vivus et mortuus; unde factum est, quod jura ecclesiastica archiepiscopatus Eboracensis redierunt in manum Huberti Walter et officialium suorum, sicut antea fuerant, et sæcularia beneficia ejusdem archiepiscopatus redierunt in custodiam servientium ducis.

Appeal of the Bishop of Durham and the Dean of York.

Aug. 21. Death of Geoffrey Ridel.

Eodem anno obiit Gaufridus Eliensis[4] episcopus apud Wintoniam, duodecimo kalendas Septembris, et delatus est ad Ely, ibidemque sepultus, et dictus Ricardus dux cepit omnes thesauros suos. Præterea idem dux misit episcopos et comites et barones suos per omnes thesauros regis patris sui, et totum thesaurum qui inventus fuerat, in auro et argento, fecit computari et ponderari, cujus numerum et mensuram longum est enarrare, quia thesaurus ille magnus erat valde, excedens numerum et valentiam centum millium marcarum. Deinde misit servientes et ballivos suos per universos portus maris Angliæ, et Normanniæ, et Pictaviæ, et aliarum terrarum suarum, et de universis navibus fecit sibi eligi majores et meliores, quæ aptæ erant ad magnum pondus portandum, et quasdam illarum distribuit familiaribus suis qui crucem Jerosolimitanæ profectionis susceperant, et quasdam illarum ad opus suum retinuit; et fecit illas onerari armis et victualibus. Hoveden, iii. 8.

Richard takes account of his father's treasures.

He orders a fleet to be raised for the Crusade.

Sept. 3. Coronation of Richard, at Westminster.

Deinde idem dux venit Londonias, congregatis ibi archiepiscopis, episcopis, comitibus, baronibus, et copiosa militum multitudine in occursum ejus; quorum consilio et assensu

[1] *Striguil*] cum comitatu de Striguil, add. M., Hoveden.

[2] *quamvis*] magister, ins. M., H.

[2] *dicti*] prædicti, M., H.

[3] *Eliensis*] Eboracensis, M.

Hoveden, iii. 8.

ipse dux tertio nonas Septembris, die Dominica, festo ordinationis beati Gregorii papæ, die quoque Ægyptiaca, consecratus est et coronatus in regem Angliæ,[1] apud Westmonasterium, a Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, ministrantibus ei in illa coronatione Waltero Rotomagensi, Johanne Dublinensi, Formale Treverensi archiepiscopis, et Hugone Dunelmensi, et Hugone Lincolniensi, et Hugone Cestrensi, Willelmo Herefordensi, et Willelmo Wygornensi, et aliis multis episcopis,[2] et omnibus fere abbatibus, prioribus, comitibus, baronibus Angliæ astantibus.

A.D. 1189. Sept. 3. Coronation.

Ordo coronationis Ricardi regis Angliæ.

Hoveden, iii. 9.

In primis venerunt episcopi et abbates, et clerici multi induti capis sericis, præcedentibus eos cruce, ceroferariis, turribulis cum aqua benedicta, usque ad ostium thalami regis interioris, et ibi receperunt prædictum Ricardum ducem, qui coronandus erat, et duxerunt eum in ecclesiam Westmonasterii, usque ad altare majus, cum[3] processione, et cantu glorioso; et omnis via, qua gradiebantur ab ostio thalami regis usque ad altare, cooperta erat pannis laneis.[4]

Sept. 3. Order of the Coronation services.

Ordo autem processionis talis erat. In prima fronte procedebant[5] clerici induti, portantes aquam benedictam, cruces, cereos et turribulos. Deinde veniebant priores, deinde abbates, deinde episcopi, et in medio illorum ibant quatuor barones portantes quatuor candelabra aurea.

Procession of the clergy.

Deinde venerunt Godefridus de Lucy portans pilleum regium, et Johannes Marescallus juxta eum portans duo calcaria aurea magna et ponderosa; deinde venerunt Willelmus Marescallus, comes de Strigul, portans sceptrum regale aureum, in cujus summitate est crux aurea; et Willelmus Patricii, comes Saresbiriensis, juxta eum, gestans virgam auream habentem in summitate columbam auream. Deinde venerunt David frater regis Scotiæ comes de Huntingdone, et Johannes comes Meretonii[6] frater ducis, et Robertus comes Leycestriæ, portantes

The regalia: spurs, sceptre, virge, and swords.

---

[1] *Angliæ*] Lundoniis, ins. M., Hoveden.

[2] *et aliis multis episcopis*] "et "Johanne Exoniensi, et Reginaldo "Bathoniensi, et Johanne Norwi- "censi, et Sefrido Cicestrensi, et "Gileberto Roffensi, et Petro de "Sancto David, et de Sancto Asaph, "et de Pangor, et Albino Fernensi, "et Concorde Hegdunensi episco- "pis." M., Hoveden.

[3] *cum*] ordinata, ins. M., H.

[4] *laneis*] lineis, C.

[5] *procedebant*] præcedebant, M., H.

[6] *Meretonii*] Moretonii, M., H.

A.D. 1189. Sept. 3. tres gladios regios sumptos de thesauro regis, quorum vaginæ desuper per totum auro contectæ erant; medius illorum comes Meretonii ibat. Hoveden, iii. 9.

The royal robes. Deinde veniebant sex comites et barones portantes in humeris suis unum scaccarium magnum valde, super quod posita erant regalia insignia et vestes.

Procession of the crown. Deinde venit Willelmus de Mandevile, comes Albemarliæ, gestans coronam auream magnam et ponderosam, et lapidibus pretiosis undique ornatam vel decoratam. Hoveden, iii. 10.

The duke under a canopy. Deinde venit Ricardus dux Normanniæ; et Hugo Dunelmensis episcopus ibat a dextris illius, et Reginaldus Batoniensis episcopus a sinistris illius,[1] et quatuor barones portaverunt supra eos umbraculum sericum super quatuor lanceas proceras, et omnis turba comitum et baronum, militum, et aliorum, tam clericorum quam laicorum, sequebatur usque in atrium ecclesiæ, et induti introierunt cum duce usque in chorum.

Oaths taken by the duke Cum autem dux ad altare veniret coram archiepiscopis, episcopis, clero, et populo, flexis genibus ante altare, coram positis sacrosanctis evangeliis, et[2] sanctorum reliquiis, ut moris est, juravit quod ipse omnibus diebus vitæ suæ pacem, et honorem, atque reverentiam Deo, et Sanctæ Ecclesiæ, et ejus ordinatis portaret. Deinde juravit, quod rectam justitiam et æquitatem exerceret in populo sibi commisso. Deinde juravit, quod malas leges et consuetudines perversas, si quæ in regno suo inductæ sunt, deleret, et bonas leges conderet, et sine fraude et malo ingenio eas custodiret.

He is undressed. Deinde denudaverunt eum totum exceptis camisia et braccis. Camisia autem dissuta erat in scapulis.

The sandals put on. Deinde calciaverunt eum sandaliis auro contextis.

The anointing. Deinde Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, infundens oleum sanctum super caput ejus, unxit eum in regem in tribus locis, videlicet, in capite, in pectore, et in brachiis, quod significat gloriam, fortitudinem, et scientiam, cum orationibus ad hoc constitutis.

The cap. Deinde posuit idem archiepiscopus super caput ejus consecratum pannum lineum, et pilleum desuper, quod Godefridus de Lucy portaverat.

The tunic and dalmatic. Deinde induerunt eum vestimentis regalibus. Primo, videlicet, tunica, deinde dalmatica.

The sword Deinde tradidit ei idem archiepiscopus gladium regni, ad malefactores ecclesiæ comprimendos.

---

[1] *illius*] ibat, ins. M., Hoveden.

[2] *et*] plurimorum, ins. M., Hoveden.

Hoveden, iii. 10.

Deinde duo comites calciaverunt ei calcaria, quæ Johannes Marescallus portaverat. A.D. 1189. Sept. 3. and spurs.

Deinde indutus est mantea. The mantle.

Hoveden, iii. 11.

Deinde ductus est ad altare, et ibi prædictus archiepiscopus prohibuit ei ex parte Omnipotentis Dei, ne hunc honorem sibi assumeret nisi in mente haberet supradicta sacramenta et vota quæ fecerat inviolabiliter servare; et ipse respondit se per auxilium Dei omnia supradicta servaturum sine fraude. The adjuration and answer.

Deinde ipse cepit coronam de altari, et tradidit eam archiepiscopo, quam[1] archiepiscopus super caput ejus[2] posuit, quam etiam duo comites sustinebant propter ponderositatem.[3] The crowning.

Deinde archiepiscopus tradidit ei sceptrum regale in manu dextra, et virgam regalem in sinistra, et rex sic coronatus ductus est ad sedem suam a prædictis Dunelmensi et Batoniensi episcopis, præcedentibus eos ceroferariis, et prædictis tribus gladiis. The gift of sceptre and virge.

Deinde inchoata est missa Dominicalis. Et cum pervenirent ad offertorium, prædicti episcopi duxerunt eum ad altare, et ipse obtulit unam marcam auri purissimi; talis enim oblatio decet regem in singulis coronationibus suis; et præfati episcopi reduxerunt eum ad sedem suam. Mass. The king's oblation.

Celebrata[4] missa, et omnibus rite peractis,[5] prædicti duo episcopi, unus a dextris, et alter a sinistris, reduxerunt eum coronatum, et portantem sceptrum in dextra, et virgam regalem in sinistra, ab ecclesia usque ad thalamum suum, præcedente ordinata processione, ut superius. Return of the procession to the royal chamber.

Deinde reversa est processio in chorum: et dominus rex deposuit coronam regalem et vestes regales; et leviores coronam et vestes cepit, et sic coronatus venit prandere; et archiepiscopi et episcopi sederunt cum eo in mensa, unusquisque secundum ordinem et dignitatem suam. Comites autem et barones serviebant in domo regis prout dignitates eorum exigebant. Cives vero Londonienses servierunt de pincernaria, et cives Wintonienses de coquina. The king unrobes. The coronation feast.

Hoveden, iii. 12.

Dum autem rex in mensa sederet, venerunt principes Judæorum deferentes regi munera, sed quia prohibitum erat eis die hesterna, quæ præteriit, ne ad curiam die coronationis regis[6] accederent, plebs superbo oculo, et insatiabili corde, irruit in Judæos, et spoliavit eos, et plagis impositis ejecerunt eos ab atrio regis. Inter quos erat Benedictus Judæus Eboraci, qui The raid on the Jews.

---

[1] *quam*] et . . . eam, M., H.
[2] *ejus*] illius, M., H.
[3] *ponderositatem*] ipsius, M., H.
[4] *Celebrata*] autem, ins. M., H.
[5] *peractis*] perfectis, H.
[6] *regis*] suæ, M., H.

A.D. 1189. Sept. 3. Story of Benedict of York.

cum a Christianis ita persecutus esset, et vulneratus, ut de vita desperaret, baptizatus est a Willelmo, priore ecclesiæ Sanctæ Mariæ Eboraci, in ecclesia Innocentium, et vocatus est Willelmus, et sic evasit mortis periculum, et manus persequentium. Quod cum cives Londonienses audissent, invaserunt Judæos civitatis, et domos eorum combusserunt, et illos interfecerunt; pauci tamen evaserunt beneficio amicorum suorum Christianorum. In crastino autem coronationis regis misit rex servientes suos, et comprehendi fecit malefactores illos, qui civitatem incenderunt, non propter Judæos, sed propter domos et facultates Christianorum quas incenderunt et rapuerunt, et de illis quosdam fecit suspendi. Et eodem die fecit rex præfatum Willelmum, qui de Judæo factus erat Christianus, sibi præsentari; et ait illi, "Tu quis es?" et respondens dixit, "Ego "sum Benedictus Judæus tuus de Eboraco;" et conversus rex ad archiepiscopum Cantuariensem et alios,[1] qui dixerant ei prædictum Benedictum factum fuisse Christianum, ait illis; "Nonne dixistis mihi, quod ipse Christianus est?" et responderunt illi, "Etiam, domine." Et ait illis: "Quid ergo facie-"mus de eo?" cui archiepiscopus Cantuariensis, minus circumspecte quam esset necesse, respondit in spiritu furoris sui, "Si ille Christianus esse non vult, homo Diaboli sit:" debuerat enim respondisse; "Petimus de eo judicium Christi-"anorum, desicut ipse Christianus sit factus, et modo contra-"dicit." Sed quia non erat qui resisteret, præfatus Willelmus reversus est ad Judaicam pravitatem, et[2] postmodum parvo interlapso tempore obiit apud Northamptoniam, et factus alienus a communi sepultura Judæorum et[3] Christianorum, tum quia factus fuerat Christianus, tum quia ipse, sicut canis reversus ad vomitum, rediit ad Judaicam pravitatem.

Hoveden, iii. 12.

Sept. 4. Richard punishes the rioters.

Archbishop Baldwin loses his temper.

Hoveden, iii. 13.

The end of the relapsed Jew.

Sept. 5. Richard receives the homages.

He sells castles, towns and estates.

Secunda autem die post coronationem suam Ricardus rex Angliæ recepit homagia et fidelitates ab episcopis, abbatibus, prioribus, comitibus et baronibus Angliæ:[4] quibus expletis, rex exposuit venditioni omnia quæ habuit, scilicet, castella, villas et prædia. Unde factum est, quod Hugo Dunelmensis episcopus emit a rege bonum manerium suum de Sadberga,[5] pro sexcentis marcis argenti, in puram et perpetuam eleemosynam: et carta sua confirmavit dicto episcopo; videlicet

---

[1] *alios*] cæteros, M., H.

[2] *et*] qui, M., H.

[3] *et*] similiter, M., H.

[4] *recepit . . . Angliæ*] om. M., apparently by accident.

[5] *Sadberga*] cum wapentac et feodis militum, ins. Hoveden: the words are omitted in M.

Hoveden, iii. 13, 14.

duo feoda militum et duas partes feodi unius militis cum prædicto manerio de Sadberge et wapentaco et omnibus pertinentiis suis et libertatibus.[1] A.D. 1189. September.

Hoveden, iii. 15.

Item idem Hugo episcopus emit comitatum Northumbriæ a dicto rege pro certa pecunia ad terminum vitæ suæ[2] cum castellis et aliis pertinentiis suis, [et] plene occupavit. Bishop Hugh buys the county of Northumberland.

Deinde venit rex apud[3] Pipewelle, et congregatis ibi Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, et Waltero Rotomagensi archiepiscopo, et aliis multis archiepiscopis, episcopis,[4] abbatibus et prioribus fere totius Angliæ, idem rex dedit Godefrido de Lucy episcopatum Wintoniensem; Ricardo thesaurario, Elyensi archidiacono, episcopatum Londoniensem,[5] et aliis alia plura tunc contulit beneficia. Sept. 15–16. Richard holds a great council at Pipewell. He gives the see of Winchester to Godfrey de Lucy: London to Richard Fitz-Neal.

Hoveden, iii. 16.

Inter quæ cum[6] Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus videret archiepiscopatum Eboracensem datum fuisse Gau-

---

[1] *dicto . . . libertatibus*] Here Hoveden gives the charter in full, and so also the MSS. M., V. See Hoveden, iii. 13; Scriptores Dunelmenses Tres, *App.* p. lix.

[2] *Item . . . suæ*] "Præterea idem episcopus dedit prænominato regi " . . . marcas argenti pro comitatu Northumbriæ habendo in vita sua." M., H.

[3] *apud*] ad abbatiam quæ dicitur, M., H.

[4] *et . . . episcopis*] "et Johanne Dumblinensi archiepiscopo, et Formale " Treverensi archiepiscopo, et Hugone Dunelmensi, et Hugone Lincol- " niensi, et Hugone Cestrensi, et Johanne Ebrocensi, et Johanne Nor- " wicensi, et Johanne Exoniensi, et Willelmo Herfordensi, et Willelmo " Wigornensi, et Reginaldo Batoniensi, et Gilberto Roffensi, et Sefrido " Cicestrensi, et Henrico Bajocensi, et Petro de Sancto David in Wallia, " et Albino Fernensi, et Concorde Hegdonensi episcopis." M., nearly following Hoveden.

[5] *Londoniensem*] Lincolniensem, C. MS. M. omits the words *Wintoniensem . . . archidiacono*, accidentally no doubt; and proceeds as follows in accordance with Hoveden:—"et Willelmo de Longocampo cancellario suo " episcopatum Eliensem, et Huberto Walteri decano Eboraci episcopatum " de Saresbiria; et abbatiam de Selesbi Rogero ejusdem abbatiæ priori; et " abbatiam de Glastingebiri priori de Bermundesceia Henrico; et Gaufrido " fratri suo quondam Lincolniensi electo archiepiscopatum Eboracensem; " et Henrico fratri Willelmi Marescalli decanatum Eboracensis ecclesiæ, " et Bucardo de Puteaco nepoti Hugonis Dunelmensis episcopi thesaura- " riam Eboracensis ecclesiæ; et Willelmo de Chimeli archidiaconatum de " Richemund; Willelmo de Sanctæ Mariæ Ecclesia præbendam quæ fuit " Huberti Walteri in ecclesia Eboraci, et decanatum Sancti Martini Lun- " doniis."

[6] *Inter quæ cum*] Cum igitur, M., Hoveden.

A.D. 1189. Sept. 16. The archbishop of Canterbury claims the right of consecrating the archbishop elect of York.

frido quondam electo ejusdem,[1] calumniatus est consecrationem suam,[2] et prohibuit ei ne ipse ab aliquo alio quam ab eo consecrationem seu sacerdotalem ordinem susciperet, et super hoc appellavit ad dominum papam; et coram rege, et universis episcopis, clero et populo, cartam Willelmi regis Bastardi, in qua continebatur controversia quæ olim vertebatur inter Cantuariensem et Eboracensem ecclesiam super primatia Angliæ, et quibusdam dignitatibus aliis, protulit. In[3] illa continebatur, quod Thomas, tunc temporis archiepiscopus Eboracensis, ordinem sacerdotalem, et episcopalem consecrationem, suscepit de manu Lamfranci, tunc temporis archiepiscopi Cantuariensis et totius Angliæ primatis, et ei canonicam obedientiam fecit, et ad concilia sua, cum Lindisfarnensis ecclesiæ episcopo, et cæteris suffraganeis suis, venit, et ei omnem reverentiam sicut primati suo exhibuit. Carta autem supradicta[4] testabatur hæc omnia supradicta facta fuisse coram Willelmo rege in generali concilio apud Londonias per sententiam diffinitivam ab Alexandro papa secundo prolatam. Hoveden, iii. 16.

Sept. 17. Consecration of the bishop of Whithern.

Item ii°.[5] die Johannes electus Candidæ Casæ consecratus est in episcopum apud Pipewelle a Johanne Dublinensi archiepiscopo.[6]

Richard appoints the bishop of Durham and earl of Essex, chief justiciars.

In eodem vero concilio dominus rex constituit Hugonem Dunelmensem episcopum, [et] Willelmum comitem Albemarliæ, summos justitiarios Angliæ, et associavit eis in regimine regni Willelmum Marescallum, et Gaufridum filium Petri, et Willelmum Bruere, et Robertum de Wytefeld, et Rogerum filium Reinfridi.

Geoffrey elect of York, objecting to some of the promotions, is dispossessed of his estates.

Gaufridus vero Eboracensis electus statim murmuravit contra Henricum fratrem Willelmi Marescalli,[7] et Bucardum nepotem Hugonis Dunelmensis episcopi, et Willelmum de Chimeli, et Willelmum de Ecclesia Sanctæ Mariæ, et Rogerum electum abbatiæ Sancti Germani de Seleby, quibus supradictos honores rex dederat, et juravit quod donatio illa regis non staret, nisi de consensu et voluntate illius. Unde rex iratus dissaisiavit eum de archiepiscopatu Eboraci, et facta est inter regem et illum discordia gravis, adeo quod etiam rex dissaisiavit eum de omnibus tenementis suis citra mare et ultra. Sed paulo post prædictus Eboracensis electus recepit ordinem sacerdo- Hoveden, iii. 17.

He is ordained priest,

---

[1] *quondam . . . ejusdem*] præfato, M., H.

[2] *suam*] illius, M., H.

[3] *In*] carta autem, ins. M., H.

[4] *supradicta*] illa, M., H.

[5] *Item ii°.*] Insequenti vero, M., H.

[6] *archiepiscopo*] xv°. kalendas Octobris, die Dominica, ins. M., H.

[7] *Marescalli*] Marescaldi, M., H.

Hoveden, iii. 17.

tii[1] a Johanne episcopo Candidæ Casæ, suffraganeo suo, mense Septembris, Sabbato quatuor temporum, apud Suwelle. A.D. 1189. Sept. 23, at Southwell.

Interim Ricardus rex Angliæ missis nunciis suis ad Clementem papam, obtinuit ab eo litteras patentes, ut quoscunque ipse vellet dimittere ad terras suas custodiendas, essent quieti a captione crucis, et ab itinere Jerosolimitano, unde ipse sibi inæstimabilem acquisivit pecuniam. Richard gets leave from the pope to dispense with the vow of pilgrimage.

Henricus autem frater Willelmi Marescalli, cui rex dederat decanatum Eboracensem,[2] venit usque Burthun in Lindesseia, et ibi suscepit ordinem subdiaconi et diaconi in una die, a Concorde Hegdunensi episcopo. Henry, dean of York, ordained deacon.

Cumque idem Henricus Eboracum veniret, cum litteris regis, ad recipiendum decanatum, non invenit qui eum in stallum mitteret decani. Dicebant enim clerici Eboracensis ecclesiæ, quod nullus præter archiepiscopum eum installaret.[3] Sed Hamo Eboracensis ecclesiæ præcentor misit eum in stallum præbendæ, quam rex ei dederat. He comes to York, and is installed by the precentor as a prebendary only.

Hoveden, iii. 18.

Cùm autem Bucardus de Puteaco, archidiaconus Dunelmensis, cui rex dederat thesaurariam Eboracensem,[4] venisset cum litteris regis Hamoni præcentori directis, ut prædictum Bucardum in stallum mitteret, noluit mandatis regis obedire. Dicebat enim quod Rogerus Eboracensis archiepiscopus ipsi prædictam thesaurariam dederat, et quod rex Henricus illam ipsi confirmaverat, et super hoc ad sedem apostolicam appellavit, et sic uterque fraudatus a suo desiderio recessit. The precentor refuses to install the treasurer.

Eodem anno Formalis, Treverensis ecclesiæ [archi]episcopus, apud Northamptoniam obiit.[5] Death of the archbishop of Treves.

Quo[6] Londonienses, et cæteri multi, qui de diversis terris et regnis per naves iter Jerosolimitanum arripuerant, obsederunt in Hispania civitatem quandam Saracenorum Silvia dictam,[7] et ceperunt eam: et deletis inde Saracenorum spurcitiis, legem Christianam ibi in perpetuum tenendam statuerunt, et ecclesiam in honore Sanctæ[8] Mariæ fabricaverunt, et a vicinis episcopis dedicari fecerunt, et clericum quendam Flandrensem, qui cum eis venerat, fecerunt consecrari in episcopum ejusdem civitatis, et tradiderunt eam Sanctio regi Portugalensi. Capture of Silvia in Portugal by the London crusaders.

Eodem anno Godefridus de Luci, Wintoniensis episcopus, emit a Ricardo rege[9] duo maneria optima, videlicet Werre- The bishop of Winchester buys Wargrave

---

[1] *sacerdotii*] sacerdotalem, M., H.

[2] *Eboracensem*] Eboracensis ecclesiæ, M., H.

[3] *eum installaret*] debuit mittere in stallum decani, M., H.

[4] *Eboracensem*] Eboracensis ecclesiæ, H.

[5] *obiit*] in Anglia, ins. M., H.

[6] *Quo*] Eodem anno, mense Septembris, homines, M., H.

[7] *dictam*] quæ dicitur, M., H.

[8] *Sanctæ*] Dei et beatæ Dei genitricis, M., H.

[9] *rege*] Angliæ, ins. H.

A.D. 1189. September. and Meon; the abbot of S. Edmund's Mildenhall.

grava et Menes, olim pertinentia ad episcopatum Wintoniensem, ut dicebatur; et Sampson abbas de Sancto Edmundo emit ab eodem Ricardo Mildelhale,[1] pro mille marcis. Cæteri autem, omnes quicunque volebant, emerunt a dicto rege sua et aliena jura.[2] Hoveden, iii. 18.

Geoffrey comes to York,

Gaufridus vero Eboracensis electus venit Eboracum, et cum solemni processione receptus est a clero et populo. Venerunt etiam ibi[3] Henricus frater Willelmi Marescalli, cui rex decanatum Eboracensis ecclesiæ dederat, et Bucardus nepos Hugonis Dunelmensis episcopi, cui rex thesaurariam Eboracensis ecclesiæ dederat; sed archiepiscopus Eboracensis noluit eos recipere, nec in stallos mittere, dicens quod nec mitteret eos in stallos, donec electio sua confirmata esset a summo pontifice. Hoveden, iii. 19.

and refuses to install the dean and treasurer.

October. Henry the Lion recovers Saxony.

Eodem anno, mense Octobris, Henricus dux Saxoniæ, gener regis Henrici Angliæ, rediit in Saxoniam, terram suam, et magno congregato exercitu, invasit illos quibus imperator terram suam dederat, et expugnavit, et plusquam triginta castella obtinuit.

November. Death of William Mandeville and Hugh of Bar.

Eodem anno, mense Novembris, Willelmus de Mandevilla, comes Albemarliæ, obiit in Normannia apud Rotomagum; et Hugo de Puteaco, nepos Hugonis Dunelmensis episcopi, comes de Bahar[4] supra Secanam, obiit,[5] et sepultus est in[6] Galilæa apud Dunelmum.

The count of Perche, on the part of the king of France, fixes the day of departure on the crusade for April 1, 1190. Richard, in a council at London,

Eodem mense Rotrodus comes de Pertico, et alii nuncii regis Philippi Franciæ, venerunt in Angliam[7] dicentes regi Ricardo quod dictus rex Franciæ, in generali concilio Parisius, juraverat tactis sacrosanctis evangeliis, et omnes principes regni sui qui crucem susceperant, quod, Deo volente, immutabiliter erunt apud Vizeliacum ad clausum Pascha, inde Jerosolimam ituri; quo a rege Ricardo audito, idem[8] rex et comites sui, qui crucem susceperant, supradicto modo[9]

---

[1] *Mildelhale*] manerium quod dicitur Mildehala, H.; quod de antiquo jure dicebatur pertinere abbatiæ de Sancto Edmundo, ins. M., H.

[2] *jura*] unde rex sibi maximam acquisivit pecuniam, ins. M., H.

[3] *ibi*] Eboracum, M., H.

[4] *Bahar*] Bahr, M., H.

[5] *obiit*] apud Aclet, M.

[6] *in*] loco qui dicitur, ins. M., H.

[7] *Angliam*] ad Ricardum regem Angliæ, M., H.

[8] *et a rege . . . idem*] "et in testimonium illius sacramenti rex Franciæ "misit regi Angliæ cartam suam, petens ab eo ut ipse et comites et barones "sui facerent illum simili modo securum, quod ad eundem terminum essent "apud Vizeliacum. Unde factum est quod Ricardus rex Angliæ," Ins. M., H.

[9] *supradicto modo*] in generali concilio constituti apud Lundonias, M., H.

Hoveden, iii. 19.

Hoveden, iii. 20.

juraverunt,[1] quod per auxilium Dei immutabiliter venirent Vizeliacum in clauso Pascha, parati iter Jerosolimitanum arripere; prædicti autem[2] regis Franciæ nuncii hoc idem in animam regis Franciæ fideliter tenendum[3] juraverunt; Willelmus Marescallus et quidam alii in animam regis Angliæ coram dictis nunciis regis Franciæ juraverunt,[4] et inde rex Angliæ Ricardus Philippo regi Franciæ cartam suam misit.

A.D. 1189. November. undertakes to meet Philip at Vezelai.

The arrangement ratified by oaths.

De redemptione Guidonis regis Jerusalem.

Eodem anno Sibilla regina Jerusalem redemit Guidonem regem Jerusalem maritum suum, quæ reddidit Salaadino Ascalonam pro liberatione dicti Guidonis,[5] quem[6] Salaadinus permisit liberum et absolutum abire,[7] et invenit ei salvum conductum usque ad civitatem Tyri. Quo cum venisset, Conradus Marchio non permisit illum intrare. Rex itaque ille, non habens in civitate ubi caput suum reclinaret, extra urbem Tyri in tentoriis remansit. Confluebant ergo ad eum Templares et Hospitalares, et omnes Christiani qui propter metum paganorum dispersi erant in regione illa, et adhæserunt illi sicut domino suo et suo regi.

Guy of Lusignan, on his release, is refused entrance into Tyre, by Conrad.

Deinde idem rex Guido per consilium Eraclii patriarchæ Jerusalem, et eorum qui cum eo erant, profectus est usque ad civitatem Accon, et obsedit eam in loco qui dicitur le Turun,[8] undecimo kalendas Septembris; et quia rex modicum habuit exercitum, pagani qui in civitate Accon erant non clauserunt portas civitatis, neque de die neque de nocte, sed ibant et revertebantur cum camelis suis, attrahentes sibi victualia et alia[9] necessaria.

Aug. 22. Opening of the siege of Acre by Guy of Lusignan.

Tertia[10] die sequenti applicuerunt apud Accon Robertus comes de Drues,[11] et alii multi Christiani peregrini, de quorum

Aug. 24. Arrival of the French

---

[1] *juraverunt*] tactis sacrosanctis Evangeliis, ins. M., H.

[2] *prædicti autem*] et prædictus comes de Pertico et cæteri, M., H.

[3] *fideliter tenendum*] coram rege Angliæ in concilio illo, M., H.

[4] *juraverunt*] hoc idem juraverunt, M., H.

[5] *Guidonis*] de Lezinant, mariti sui, M., H.

[6] *quem*] et eum, M., H.

[7] *abire*] et redire, ins. M.

[8] *Turun*] mense Augusti, in octavis Assumptionis Sanctæ Mariæ, videlicet, ins. M., H.

[9] *alia*] quæ erant illis, M., H.

[10] *Tertia*] autem, ins. M., H.

[11] *Drues*] "et Philippus Belvacensis episcopus frater ejus, et comes Airardus de Breines, et Jakes de Avennis, et Landegrava de Alemannia." Ins. M., H.

A.D. 1189. and German crusaders.

adventu rex, et omnes qui cum illo[1] erant, gavisi sunt[2] valde. Saladinus autem,[3] magno congregato exercitu, venit prope exercitum Christianorum, et commisit cum eis prælium, feria quarta post festum Sancti Michaelis, in planitie inter Accon et Casale Episcopi, in quo prælio Saladinus confectus fuit et fugatus, ita quod[4] omnia tentoria sua reliquit Christianis, et amisit de melioribus militiæ suæ partem unam: et Christiani magnam partem suorum perdiderunt. Postmodum Saladinus recuperavit super gentem Christianam, propter peccata eorum, ita quod Christiani usque ad castra sua repulsi sunt; et Girardus de Rideford, summus magister Templi, et marescallus Templi cum xviii. fratribus, qui strenue[5] se continuerant, ibi interfecti fuerunt; et aliam militiam perdiderunt[6] Christiani usque ad quadraginta milites, et centum Turcoplos. Saladinus autem primogenitum suum Mirasalim, et nepotem suum Tekedin, et Migemal senescallum suum perdidit, et centum de melioribus militiæ suæ, et alios multos, quorum non erat numerus.

Hoveden, iii. 20.

Oct. 4. Battle between Saladin and the crusaders before Acre.

Hoveden iii. 21.

Great losses on both sides.

Oct. 11. Retreat of Saladin.

Feria quarta sequenti venit iterum Saladinus cum exercitu suo; et cum Christiani vellent cum eo congredi, velocius retulit pedem; et tertia die sequenti castra sua movit, et usque ad Saffran[7] divertit; et exercitus ejus occupaverat omnem locum a Casali Episcopi usque ad Docum, quoniam ex quo Saladinus natus fuit nunquam antea tantum congregavit exercitum. Nam de tota terra sua nullus remansit aptus ad bellum, qui non fuerit in illo exercitu adunatus. Nec credo quod aliquis unquam tantam tamque bonam aliquando alicubi militiam viderit Christianorum, quantam ibi videre posset. Et post peractum bellum venerunt Christiani quingenti milites optimi, et decem millia hominum pugnatorum, et armis omnibus instructorum.

Oct. 12. He takes up a new position.

Assembly of forces on both sides.

Arrival of ships of crusaders.

Et eodem anno applicuerunt ibi naves et busciæ plusquam quingentæ, exceptis galeis et cursariis, quæ multæ fuerunt, et statim revertebantur in Apuliam, ut plus afferrent, videlicet homines et victualia. Naves autem Teutonicorum et Dacorum remanserunt apud Accon ad comburendum. Nam

---

[1] *illo*] eo, M., H.
[2] *sunt*] gaudio magno, ins. M., H.
[3] *autem*] igitur, M., H.
[4] *quod*] ipse, ins. M., H.
[5] *strenue*] optime, M., H.
[6] *perdiderunt*] etiam amiserunt, M., H.
[7] *Saffran*] locum qui dicitur Saffran, M., H.

Hoveden, iii. 21.

Christiani nihil[1] ibi unde cibos suos coquerent habebant, nisi de navibus, et hiis quæ naves attulerant.[2] A.D. 1189.

Hoveden, iii. 23.

In veritate autem[3] dico, quod nulli unquam Christiani in tali vel in tanta fuerunt expectatione; et nulla eis poterant deferri victualia nisi per mare. Oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia pro eis ad Dominum. The crusaders beset on both sides.

Eodem anno,[4] Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus consecravit Godefridum Wintoniensem, Willelmum Eliensem, et Hubertum Salesbiriensem, et Ricardum Londoniensem episcopos.[5] October. Consecration of bishops.

Eodem anno, mense Novembris, Johannes Anagninus cardinalis, missus a latere domini papæ ad dirimendam litem quæ erat inter Cantuariensem archiepiscopum Baldewinum et monachos Sanctæ Trinitatis Cantuariæ, applicuit in Anglia apud Dovere, et prohibitum est ei ne ipse ulterius procederet, nisi per mandatum regis; et ille ibidem remansit donec rex[6] misit pro illo. Interim dominus rex venit Cantuariam, et fecit pacem et finalem concordiam inter dictum Baldewinum Cantuariensem archiepiscopum et monachos suos, in hunc modum: videlicet, quod Rogerus le Norreis, quem prædictus archiepiscopus contra voluntatem monachorum priorem fecerat in ecclesia Cantuariensi, deponeretur; et capella, quam idem archiepiscopus in suburbio contra voluntatem monachorum construxerat, prosterneretur; et prædicti monachi facerent eidem archiepiscopo obedientiam et professionem, sicut prædecessoribus suis facere consueverunt. Et factum est ita: et dominus rex, ad petitionem dicti archiepiscopi, dedit dicto[7] priori deposito abbatiam de Evisham, et factus est inde abbas. Archiepiscopus autem alium constituit priorem in Cantuariensi ecclesia, consilio regis et consensu capituli sui; sed monachi Cantuarienses deposuerunt eum post mortem ejusdem archiepiscopi. Archiepiscopus interim construxit

November. Arrival of the legate, John of Anagni, at Dover.

Richard makes peace between the archbishop and the monks of Canterbury.

Hoveden, iii. 24.

Dec. 1. Settlement of the quarrel between Baldwin and the monks of Canterbury.

---

[1] *Nam . . . nihil*] Non, M., H.

[2] *attulerant*] Here our MS. altogether omits the account of the encampment of the crusaders before Acre, found in Hoveden and Benedict, and given, from the former, in MSS. M. and V. See Hoveden, iii. 21, 22; Benedict ii. 95, 96.

[3] *In veritate autem*] Et in veritate, M., H.

[4] *anno*] mense Octobris, ins. M., H.

[5] *episcopos*] Here MS. M., as well as MS. C., omits the account given by Hoveden and Benedict of the visit of Rhys ap Griffith to Oxford and his return without seeing the king. Hoveden, iii. 23; Benedict, ii. 97.

[6] *rex*] dominus rex, M., H.

[7] *dicto*] prænominato, M., H.

A.D. 1189. ecclesiam apud Lamee, ex opposito Westmonasterii, et præ- Hoveden, iii. 24.
bendas, quas assignaverat in capella quam fecerat in sub-
urbio[1] Cantuariæ, assignavit in ecclesia illa nova quam
construxit apud Lamee. Concordia ista inter archiepiscopum
John of Anagni visits Canterbury. Cantuariæ et monachos ejusdem facta, misit rex interim[2]
pro Johanne Anagnino cardinali, qui Cantuariam veniens, cum
processione receptus, grave[3] tulit quod in absentia illius
concordia fiebat inter eosdem.[4]

November. William of Scotland is conducted to Canterbury. Eodem anno et mense supradicto Gaufridus Eboracensis
electus, cum[5] baronibus Eboracensis-siræ et vicecomite ejus-
dem,[6] per mandatum regis[7] perrexit usque ad aquam de
Twede. Et ibi recepit Willelmum regem Scottorum, et ex-
hibuit ei honorem debitum, et securum conductum usque ad Hoveden, iii. 25.
December. Richard restores to William the castles of Roxburgh and Berwick: and releases him from subjection. regem Angliæ. Venit igitur Cantuariam dictus[8] rex Scot-
torum mense Decembris ad regem Angliæ, et fecit homa-
gium pro dignitatibus suis habendis in Anglia, sicut Macolinus
frater suus[9] habuit. Et Ricardus rex Angliæ reddidit ei cas-
tellum de Rokesburc et castellum de Berewic libera et quieta,
et eum et omnes hæredes suos clamavit liberos et quietos ab
ipso et regibus Angliæ in perpetuum, de omni ligantia et sub-
jectione de regno Scotiæ; et pro hac redditione castellorum
suorum, et quieta clamantia fidelitatis et ligantiæ de regno
Scotiæ, et pro carta inde habenda, reddidit regi Ricardo
Angliæ decem millia marcarum, sub hac forma;[10]

---

[1] *suburbio*] civitatis, ins. H., M.

[2] *Concordia . . . interim*] "Huic autem paci et finali concordiæ inter "archiepiscopum et monachos suos factæ, interfuerunt Ricardus rex An- "gliæ et Alienor regina mater ejus; et Walterus Rotomagensis, et Jo- "hannes Dublinensis archiepiscopi; et Hugo Dunelmensis, et Johannes "Norwicensis, et Hubertus Saresbiriensis, et Godefridus Wintoniensis, et "Gilbertus Roffensis, et Reginaldus Bathoniensis, et Hugo Coventrensis, "et Hugo Lincolniensis, et Willelmus Wigornensis episcopi; et abbas "Sancti Augustini Cantuariensis, et Benedictus abbas de Burgo, et "Sampson abbas de Sancto Edmundo, et abbas de Bello et abbas de "Westmonasterio, et Guarinus abbas de Sancto Albano, et alii abbates "et priores multi; qui omnes sigilla sua apposuerunt scripto illi in quo "supradicta continebatur concordia. Deinde misit rex," M., H.

[3] *grave*] moleste, M., H.

[4] *concordia . . eosdem*] pax facta fuit inter archiepiscopum Cantuariensem et monachos suos, M., H.

[5] *cum*] una cum, M., H.

[6] *ejusdem*] Eboraci, M., H.

[7] *regis*] domini regis, M., H.

[8] *dictus*] Willelmus, M., H.

[9] *suus*] ejus, M., H.

[10] *pro carta . . . forma*] "pro carta Ricardi regis Angliæ inde habenda "Willelmus rex Scottorum dedit Ricardo regi Angliæ decem millia mar-

Carta regis Anglicæ de libertatibus regiis Scotiæ adeptis. A.D. 1189. Dec. 5.

Hoveden, iii. 25. Richard's charter of release, granted to William king of Scots.

" Ricardus Dei gratia rex Angliæ,[1] archiepiscopis, epi-
" scopis, etc. Sciatis nos carissimo consanguineo nostro
" Willelmo, eadem gratia regi Scottorum, reddidisse castella
" sua Rokesburc et Berewic, tanquam ejus propria, jure
" hæreditario ab eo et hæredibus suis in perpetuum possi-
" denda. Præterea quietavimus ei omnes conventiones et
" pactiones, quas bonæ memoriæ pater noster Henricus rex
" Angliæ per novas caetas[2] et per captionem suam extorsit,
" ita videlicet ut nobis faciat integre et plenarie quod rex
" Scottorum Macolinus, frater ejus, antecessoribus nostris de
" jure fecit, et de jure facere debuit; et nos faciemus ei quic-
" quid antecessores nostri prædicto Macolino de jure fecerunt
" et facere debuerunt, scilicet in conductu faciendo[3] ad cu-
Hoveden, iii. 26. " riam, et veniendo et a curia redeundo, et morando ibidem,[4]
" et in procurationibus et[5] libertatibus et dignitatibus et
" honoribus eidem jure debitis, secundum quod recognoscetur
" a quatuor proceribus nostris ab ipso Willelmo rege electis,
" et quatuor proceribus illius electis a nobis. Si autem fines
" seu marchias regni Scotiæ aliquis nostrorum hominum,
" postquam prædictus Willelmus rex Scottorum[6] a patre nos-
" tro captus fuit, usurpaverit absque judicio, volumus ut
" integre restituantur, et ad eum statum reducantur quo
" erant ante ejus captionem. Præterea de terris suis quas
" habet in Anglia, seu dominicis seu feodis, scilicet in comi-
" tatu Huntundoniæ et in omnibus aliis, in ea libertate et
" plenitudine possideat, et hæredes sui in perpetuum, qua
" Macolinus possedit vel possidere debuit, nisi prædictus Ma-
" colinus vel hæredes sui aliquid postea infeodaverint: quæ
" si[7] infeodata sunt, ipsorum feodorum servitia ad eum vel
" ad hæredes ejus pertineant. Et si quid pater noster præ-
" dicto Willelmo regi Scottorum donaverit, ratum et firmum
" habere volumus: reddidimus etiam[8] ei ligantias hominum
" suorum, et omnes cartas quas dominus pater noster de eo

" carum sterlingorum. Unde Ricardus rex Angliæ fecit ei cartam suam " in hac forma." M., H.

[1] *Angliæ*] The salutation is given in full in M., H.

[2] *caetas*] So C., M.

[3] *faciendo . . . veniendo*] veniendo ad curiam et, M., H.

[4] *ibidem*] in curia, M., H

[5] *et*] in omnibus, ins. M., H.

[6] *Scottorum*] om. M., H.

[7] *quæ si*] ita tamen quod si qua postea, M., H.

[8] *etiam*] enim, C.

A.D. 1189. Dec. 5.

" habuit per captionem suam. Et si quæ aliæ forte per " oblivionem retentæ aut inventæ fuerint, eas penitus viribus " carere præcipimus. Ipse autem ligius homo noster devenit " de omnibus terris de quibus antecessores sui ligii homines " antecessorum nostrorum fuerunt et fidelitatem [juraverunt] " nobis et hæredibus nostris. Testibus, etc."[1] Hoveden, iii. 26.

Hugh of Durham and Hubert of Salisbury appeal against Geoffrey's election to York; but it is confirmed by the legate.

Eodem die,[2] apud Cantuariam, Hugo Dunelmensis, et Hubertus Saresbiriensis episcopi appellaverunt Gaufridum Eboracensem electum ad præsentiam domini papæ, coram prædicto cardinali et supradictis archiepiscopis et episcopis, volentes probare quod illius electio stare non debuit, quia ipsi, ad quos prima vox eligendi spectabat, non interfuerunt electioni illius. Et Bucardus Eboracensis thesaurarius, et Henricus ejusdem ecclesiæ decanus, appellaverunt eundem Eboracensem electum ad præsentiam domini papæ, dicentes ipsum non fuisse canonice electum, tum quia homicida erat, tum quia erat in adulterio genitus et de scorto natus. Sed quamvis hæc omnia objicerentur illi, tamen prædictus Johannes Anagninus cardinalis, apostolicæ sedis legatus, electionem suam confirmavit. Hoveden, iii. 27.

Richard makes additional provision for his mother and brother.

Deinde Ricardus rex Angliæ dedit Johanni comiti Moretonii fratri suo, in augmentum, comitatum Cornubiæ, et comitatum Devoniæ, et comitatum de Dorsete, et comitatum de Somersete. Præterea idem rex Angliæ dedit matri suæ Alienor totum dodarium quod Matildis regina uxor Henrici regis senioris habuit, et totum dodarium quod Alicia regina uxor Stephani regis habuit, et totum dodarium quod Henricus rex Angliæ, filius Matildis imperatricis, maritus ejus, ei dedit.

He goes from Canterbury to Dover.

Et ipse rex Ricardus, v^to^. die Decembris,[3] feria tertia, recessit a civitate Cantuariæ, et perrexit inde usque Dovere ad transfretandum, ubi multæ naves convenerant per mandatum illius de diversis portibus Angliæ.

Dec. 6. Benediction of Roger, abbot of Selby.

In crastino autem adventus sui ad Doroberniam, Rogerus electus abbatiæ Sancti Germani de Selebi, recepit apud Doroberniam, die Sancti Nicholai, benedictionem suam ab Hugone Dunelmensi episcopo, per præceptum regis, contra prohibitionem Gaufridi Eboracensis electi.

---

[1] *Testibus, etc.*] " Testibus hiis ; Baldewino Cantuariensi archiepiscopo, " Waltero Rotomagensi archiepiscopo, et Hugone Dunelmensi, et Johanne " Norwicensi, et Huberto Saresbiriensi, et Hugone Lincolniensi, et Gil- " berto Roffensi, et Reginaldo Bathoniensi, et Hugone Coventrensi, et " Willelmo Wigornensi episcopis ; et Alienor matre regis, et Johanne " comite Moretonii, et multis aliis." M., H.

[2] *die*] ibidem, videlicet, ins. M., H.

[3] *Decembris*] Septembris, C., so also M., clearly a clerical error.

Hoveden, iii. 27.

A.D. 1189. Dec. 6. Geoffrey purchases Richard's good will.

Videns igitur Gaufridus Eboracensis electus quod, nisi mediante pecunia, ipse amorem fratris sui regis [nullatenus][1] habere posset, promisit ei tria millia librarum pro amore ejus habendo; et rex reddidit ei archiepiscopatum Eboracensem, et carta sua confirmavit; et reddidit ei omnes laicos feodos quos Henricus rex pater suus illi dederat, citra mare et ultra; scilicet in Anglia villam de Wycumba cum pertinentiis suis, et in Normannia comitatum Giffardi, et in Andegavia honorem de Baugi[2] cum pertinentiis suis. Et idem rex clamavit Deo, et Sancto Petro Eboraci, et dicto[3] Gaufrido electo, et omnibus illi successuris in archiepiscopatu Eboracensi, omnes terras suas et canonicorum suorum, in Eboracensi et in Notinghamshire, quietas in perpetuum de reguardo forestæ, et de aliis omnibus exigentiis et gravaminibus forestæ et forestariorum, et liberam potestatem eis dedit, et carta sua confirmavit licentiam capiendi venationes per omnes præbendas suas in Eboracensi et in Notingham sires.

Hoveden, iii. 28.

Richard grants privileges to the church of York.

Præterea Dunelmensis episcopus Hugo, et prædicti omnes,[4] per præceptum regis remiserunt appellationes quas supra fecerant contra Eboracensem electum; et ipse electus[5] ad petitionem regis confirmavit prædicto Henrico decanatum Eboraci, et Bucardo thesaurariam, et[6] Dunelmensi episcopo confirmavit omnia privilegia sua, et conventiones quæ fuerunt inter ipsum et Rogerum Eboracensem archiepiscopum.[7]

Geoffrey is reconciled to the appellants, and confirms the dean and treasurer.

Deinde Ricardus rex Angliæ, undecimo die Decembris,[8] feria secunda, transfretavit a Dorobernia usque ad Kaleis in Flandriam, et venit illuc obviam illi Philippus comes Flandriæ, et cum gaudio suscipiens perduxit illum in salvo conductu usque Normanniam. Transfretavit etiam cum rege Johannes Anagninus cardinalis, Walterus Rotomagensis archiepiscopus, et multi alii.[9] Remanserunt in Anglia summi jus-

Dec. 11. Richard crosses to Calais.

---

[1] *nullatenus*] om. C., M.

[2] *Baugi*] Blangi, C., M., following the majority of the MSS. of Hoveden.

[3] *dicto*] eidem, M., H.

[4] *et prædicti omnes*] "Hubertus Saresbiriensis episcopus, et Henricus "Eboracensis ecclesiæ decanus, et Bucardus ejusdem ecclesiæ thesaura- "rius, M., H.

[5] *electus*] Eboracensis electus, M., H.

[6] *et*] Hugoni, ins. M., H.

[7] *archiepiscopum*] "promittens quod hæc omnia confirmaret sigillo con- "secrationis suæ,"—ins. M., H.

[8] *Decembris*] Septembris, C., M.

[9] *et multi alii*] "et Henricus Bajocensis, et Johannes Ebroicensis, epi- "scopi; et Hugo Dunelmensis et Willelmus Eliensis episcopi," M., H.

A.D. 1189. December. His disposition of the great offices of state.

titiarii; quibus rex associaverat ante recessum suum Hugonem Bardulf, et Willelmum Marescallum, et Gaufridum filium Petri, et Willelmum Bruwere; et rex tradidit Willelmo [Eliensi][1] episcopo cancellario suo unum de sigillis suis, per quod fieri præcepit mandata sua in regno, et tradidit illi in custodia turrim Londoniarum. Et tradidit Hugoni Dunelmensi episcopo castellum de Wyndesoures cum forestis et comitatu in custodia. Hoveden, iii. 28.

Jealousy between the bishops of Durham and Ely.

Transfretato itaque rege, statim fit contentio inter dictos[2] Dunelmensem et Eliensem episcopos, quis eorum major haberetur; nam quod uni placuit, alteri displicuit. Nam omnis potestas Hoveden, iii. 29.

"Impatiens consortis erit." Lucan, Pharsalia, i. 92.

Et ne longe petatur exemplum,

"Fraterno primi maduere sanguine muri." Ib. i. 95.

November. Death of William king of Sicily.

Eodem anno obiit sine prole Willelmus rex Siciliæ, ducatus Apuleæ, et principatus Capuæ, in Sicilia apud Panormum, mense Novembris. Iste Willelmus[3] longe ante obitum suum dederat Constantiam, filiam Rogeri quondam regis Siciliæ, amitam suam, Henrico regi Alemanniæ, postea Romanorum imperatori, in uxorem, et constituit eam sibi hæredem in regno Siciliæ successuram, si ipse sine prole decederet; et hoc fecit sacramentis principum regni confirmari. Defuncto itaque rege Willelmo prædicto, Tancredus comes de la Liche, consanguineus ejus, usurpavit sibi regnum Siciliæ, contra sacramentum fidelitatis quod fecerat prædictæ Constantiæ.

Usurpation of Tancred: and war between Tancred and Henry VI.

Unde Henricus Romanorum imperator misit in Apuliam exercitum magnum, sub principibus Maguntino archiepiscopo et Henrico Teste. Qui post multarum civitatum combustiones et oppidorum subversiones, imperfecto negotio domum redierunt.

Capture of the count of Andria.

Et post eorum recessum, Ricardus comes de Cerne, frater reginæ Siciliæ, uxoris Tancredi regis, congressus est in bello cum comite Rogero de Andria, ea ratione, quod ipse auxilium præstiterat regi Alemanniæ contra Tancredum: et cepit eum, et tradidit regi Tancredo. Johanna vero, soror Ricardi regis Angliæ, quæ fuerat uxor Willelmi regis Siciliæ ultimo defuncti, remansit in custodia regis Tancredi.

---

[1] *Eliensi*] om. C., M.

[2] *dictos*] prædictos, M., H.

[3] *Willelmus*] rex Siciliæ, ins. M., H.

G.——MC°XC°.

Primus annus Ricardi regis Angliæ, filii Henrici.

Hoveden, iii. 30.

Anno gratiæ M°C°XC°., Ricardus rex Angliæ fuit in Normannia apud Burum die Natalis Domini, quæ fuit[1] feria secunda: et tenuit ibi solemne festum cum primatibus terræ illius; erat enim Nativitas illa Dominica proxima post primam coronationem ejusdem Ricardi. A.D. 1189 Dec. 25. Richard keeps Christmas at Bur.

Et post Natale Domini prædictus rex[2] Ricardus, et Philippus rex Franciæ, collocuti sunt ad Vadum Sancti Remigii, ubi pacem firmam statuerunt inter se et regna sua; et ipsi eam, scriptis commendatam, sacramento et sigillis suis confirmaverunt, in festo Sancti Yllarii: et archiepiscopi et episcopi utriusque regni in verbo veritatis dixerunt, et[3] barones regnorum præstito sacramento juraverunt, quod ipsi pacem illam fideliter tenerent, et servarent illibatam. A.D. 1190. Jan. 13. Renewal of the treaty between Richard and Philip.

Erat itaque talis forma pacis: quod uterque illorum honorem alterius servabit, et fidem ei portabit, de vita, membris et terreno honore suo; et quod neuter illorum alteri deficiet in negotiis suis; sed rex Franciæ ita juvabit regem Angliæ ad terram suam defendendam, ac si ipse vellet civitatem suam Parisius defendere, si esset obsessa; et Ricardus rex Angliæ juvabit regem Franciæ ad terram suam defendendam, ac si ipse vellet civitatem suam Rotomagi defendere, si esset obsessa. Comites autem et barones utriusque regni juraverunt, quod a fidelitate regum non discedent, nec guerram movebunt ullam in terris illorum, quamdiu ipsi fuerint in peregrinatione sua. Et archiepiscopi et episcopi firmiter promiserunt in verbo veritatis, quod in transgressores hujus pacis et conventionis, sententiam anathematis dabunt. Terms of alliance.

Hoveden, iii. 31.

Præterea prædicti reges statuerunt, quod si alter illorum decessisset in peregrinatione Jerosolimitana, alter, qui vixerit, defuncti pecunias et gentes habebit ad servitium Dei faciendum. Et quia ad præfixum terminum Paschæ parati esse non poterant, iter prædictum[4] distulerunt usque ad festum Nativitatis Sancti Johannis Baptistæ; statuentes quod immutabiliter essent apud Vizeliacum. The term of departure postponed to June 24.

Eodem anno, in vigilia Epiphaniæ,[5] orta est gravis dissensio inter Gaufridum, Eboracensem electum, et Henricum, ejusdem ecclesiæ decanum, et Bucardum thesaurarium. Cum enim Jan. 5. At York the dean and treasurer begin vespers without

[1] *fuit*] evenit, M., H.
[2] *rex*] Angliæ, ins. M., H.
[3] *et*] comites et, ins. H.
[4] *prædictum*] Jerosolimitanum, M., H.
[5] *Epiphaniæ*] Domini, ins. M., H.

A.D. 1190. Jan. 5. waiting for the archbishop elect. He arrives late, and stops the service.

prædictus electus in tanta solemnitate voluisset audire vesperas in metropolitana ecclesia, prædictus Henricus et Bucardus noluerunt expectare eum, sed vesperas inchoaverunt: cumque electus ille venisset in choro, una cum Hamone præcentore, et aliis quibusdam ecclesiæ ejusdem canonicis, vehementer indignatus est, et præcepit ut tacerent: similiter præcepit præcentor. Decanus autem et thesaurarius præceperunt ut cantarent: tamen ad præceptum electi et præcentoris siluerunt omnes; et electus iterum vesperas inchoavit et thesaurarius præcepit cereos extingui omnes; quibus extinctis, et vesperis dictis,[1] electus conquestus Deo, clero et populo, de injuria quam decanus et thesaurarius ei fecerant; et illos et ipsam ecclesiam a celebratione Divini officii suspendit, donec ei inde satisfieret. Hoveden, iii. 31.

He begins the service over again himself: and the treasurer puts out the lights. Geoffrey closes the church.

Jan. 6. The dean and treasurer refuse to apologize.

In crastino autem, cum omnis populus civitatis conveniret more solito ad dictam[2] ecclesiam, ut in ea propter diem solemnem commodius audirent Divinum officium, et electus ille, et prædicti decanus et thesaurarius, in choro una cum canonicis ejusdem ecclesiæ, ad pacem et concordiam inter eos faciendam; decanus et thesaurarius noluerunt electo suo aliquam facere satisfactionem de tanta et tali transgressione, sed superbe locuti sunt contra eum. Unde populus adversus eos iratus, cum in eos irruere vellet, electus non permisit eos. Illi autem valde perterriti fugerunt a facie hominum; quorum alter fugit ad tumbam Sancti Willelmi, et alter recepit se in domo decani; et electus excommunicavit eos. Unde factum est quod metropolitana ecclesia, illo die, a Divino cessavit officio. Hoveden, iii. 32.

The people take the part of Geoffrey.

There is no service that day.

March. Richard summons his counsellors to Normandy;

Eodem anno, post Purificationem Sanctæ Mariæ, Alienor regina mater Ricardi regis, et Alais soror Philippi regis Franciæ, et Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus; et Johannes Norwicensis, et Hugo Dunelmensis, et Godefridus Wintoniensis, et Reginaldus Bathoniensis, et Willelmus Eliensis, et Hubertus Saresbiriensis, et Hugo Cestrensis, episcopi; et Gaufridus Eboracensis electus, et Johannes comes Moretonii frater regis, transfretaverunt de Anglia in Normanniam per mandatum regis:[3] et habito cum eis consilio, dominus rex statuit Willelmum Eliensem episcopum, cancellarium suum, summum justitiarium Angliæ; et concessit Hugoni Dunelmensi episcopo justitiariam a fluvio Humbri usque ad terram regis Scottiæ; et fecit Gaufridum Eboracensem electum, et Johannem comitem Moretonii, fratres suos, jurare tactis sacrosanctis evan-

and makes the bishops of Durham and Ely justiciars.

---

[1] *dictis*] finitis, M., H.

[2] *dictam*] metropolitanam, M., H.

[3] *regis*] domini regis, M., H.

Hoveden, iii. 32.

geliis, quod Angliam non intrarent infra tres annos proximo sequentes, nisi per illius licentiam; tamen deinde relaxavit Johanni fratri suo sacramentum quod fecerat, et dedit ei licentiam redeundi in Angliam, præstito sacramento quod fideliter ei serviret. A.D. 1190. March. The oaths of John and Geoffrey.

Hoveden, iii. 33.

Et rex misit in Angliam Willelmum Elyensem episcopum, cancellarium suum, ad præparandum sibi et itineri suo necessaria; et volens exaltare eum super omnes tam clericos quam laicos regni sui, misit nuncios suos ad Clementem papam, et effecit adversus eum, quod ille commisit præfato cancellario legatiam totius Angliæ et Scotiæ. Richard applies for the legation for William Longchamp:

Cumque cancellarius in Angliam veniret, fecit Turrim Londoniarum circumdari fossato profundissimo, sperans quod Tamensis fluvius perinde transiret. Deinde idem cancellarius cepit ad opus domini regis de unaquaque civitate Angliæ duos palefridos et duos summarios de auxilio; et de unaquaque abbatia Angliæ palefridum et unum summarium; et de unoquoque manerio regis palefridum et unum summarium. who makes a ditch round the Tower of London. His exactions.

Eodem anno, mense Martii,[1] xvii. kalendas Aprilis, feria sexta ante Dominicam in Ramis Palmarum, Judæi civitatis Eboraci, numero quingenti viri, exceptis mulieribus et parvulis, incluserunt se in turrim Eboraci, consensu et voluntate custodis turris et vicecomitis, propter metum Christianorum; quam cum prædictus vicecomes et constabularius repeterent, Judæi noluerunt illam eis tradere. Unde factum est, quod populus civitatis, et extranei, qui ad comitatum venerant, per exhortationem vicecomitis et constabularii, fecerunt impetum unanimiter in Judæos. Qui cum insultum facerent in turrim die ac nocte, Judæi obtulerunt populo pecuniam magnam pro licentia abeundi cum vita; sed noluit populus accipere. Tunc surrexit quidam legisperitus, et ait: "Viri Israelitæ, audite "consilium meum. Melius est, ut nosmet ipsi nos mutuo "interficiamus, quam incidamus in manus inimicorum legis "nostræ." Omnes igitur Judæi, tam viri quam mulieres, assensum præbuerunt illius consilio, et accedens unusquisque paterfamilias, incipiens a majoribus domus suæ, primo incidit novacula acuta guttura uxorum filiorumque et filiarum suarum, deinde totius familiæ suæ, et extremo sui ipsius. Quidam autem illorum projecerunt interfectos suos extra murum super populum: quidam vero incluserunt interfectos suos in domo regia, et imposito igne combusserunt eos March 16. Five hundred Jews throw themselves into York castle; and are besieged by the sheriff. They determine on self-destruction. They destroy themselves.

Hoveden, iii. 34.

[1] *Martii*] Februarii, C., M., as also Hoveden in all the MSS., and Benedict likewise. "Nota mortem "Judæorum Eboraci tempore regis "Ricardi, quorum unusquisque occidit alium." M. in marg.

A.D. 1190. March 16. et domos regis. Et illi qui cæteros interfecerant a populo interfecti sunt. Hoveden, iii. 34.

The Jews' houses burned. Interim quidam Christianorum incendebant domos Judæorum, et rapinis intendebant, et sic consummati sunt omnes Judæi qui erant in civitate Eboraci, et universorum cartæ debitorum combustæ.

Death of the queen of France. Eodem anno obiit Isabel regina Franciæ, filia comitis de Hennou, antequam Philippus rex Franciæ, maritus ejus, iter Jerosolimitanum arriperet.

March 25. Easter. Eodem anno Annunciatio Dominica evenit in ipso die Paschæ, quod a multis retro temporibus non evenit.

William Longchamp is made legate. Interim nuncii regis, quos [1] Romam miserat pro legatia Angliæ et Scotiæ habenda ad opus Willelmi cancellarii sui, redierunt cum litteris domini papæ super eodem negotio. Auctoritate igitur legationis suæ prædictus Eliensis episcopus, apostolicæ sedis legatus, et domini regis cancellarius, ac totius Angliæ justitiarius, clerum et populum opprimebat, confundens fasque nefasque; nec erat in toto regno qui auderet suæ resistere voluntati, nec in verbo.

April. He goes to York to punish the persecutors of the Jews. Post Pascha prædictus regis cancellarius cum magno exercitu venit Eboracum, ad comprehendendum malefactores illos qui Judæos civitatis destruxerunt: et cognito quod per præceptum vicecomitis et custodis turris hoc factum fuisset, utrumque deposuit: et a civibus civitatis cepit centum obsides de fide et pace servanda regi et regno, et quod juri starent in curia domini regis de morte Judæorum.

He makes his brother Osbert sheriff, and builds a new castle in York. Deinde idem cancellarius tradidit Osberto de Longocampo,[2] fratri suo, comitatum Eboracensem in custodia, et præcepit firmari castellum in veteri castellario quod rex Willelmus Ruffus ibi construxerat. Milites autem provinciæ, qui ad rectum noluerunt venire, præcepit comprehendi. Hoveden, iii. 35.

He suspends the Minster clergy. Deinde præfatus cancellarius, auctoritate legatiæ suæ, suspendit canonicos, vicarios et clericos ecclesiæ Sancti Petri Eboraci, quia noluerunt recipere eum cum processione; et ipsam ecclesiam tam diu sub interdicto tenuit, donec canonici, vicarii et clerici ecclesiæ Sancti Petri venirent ad pedes ejus; et campanas ecclesiæ in terram deponere fecit.

Hugh of Durham returns home, and meets the chancellor at Blythe. Interim Ricardus rex Angliæ dedit Hugoni Dunelmensi episcopo licentiam repatriandi, qui cum obviaret cancellario in villa de Blye, et offerret ei litteras regis, in quibus concesserat ei rex justitiariam a flumine Humbri usque ad terram regis Scottiæ in longitudine, et latitudine a mari usque ad mare, respondit ei cancellarius se libenter facturum mandatum

---

[1] *quos*] ipse, ins. H.; om. C., M. | [2] *Longocampo*] Lunchamp, H.

Hoveden, iii. 35.

regis; et duxit eum secum usque ad Suwelle, et ibi cepit eum et tenuit eum[1] donec reddiderat ei castellum de Windesoveres, et cætera quæ rex illi tradiderat in custodia. A.D. 1190. April. He is arrested, and compelled to surrender Windsor.

Et insuper episcopus Dunelmensis tradidit cancellario Henricum de Puteaco, filium[2] suum, et Gilbertum de la Leia, obsides de fide servanda regi et regno: et sic episcopus Dunelmensis, a captione cancellarii liberatus, venit ad villam suam, quæ dicitur Hovedene. Ubi cum ipse per aliquot dies moram fecisset, venerunt[3] Osbertus de Longocampo frater cancellarii, et Willelmus de Stotevile, cum multa plebe armata, volentes eum[4] per mandatum cancellarii capere; sed idem episcopus securitatem illis dedit, quod inde non recederet, nisi per licentiam regis vel cancellarii. Unde episcopus Dunelmensis misit nuncios ad regem Angliæ, significans illi omnia quæ ei acciderant per cancellarium. He gives hostages, and goes to Howden. He promises not to stir thence without leave.

Interim rex Angliæ profectus fuit in Gasconiam, et obsedit castellum Willelmi de Chisi, et cepit; et ipsum Willelmum, dominum castelli, suspendit, quia ipse peregrinos Sancti Jacobi, et alios per terram suam transeuntes, spoliaverat. Richard takes the castle of William de Chisi in Gascony.

Hoveden, iii. 36.

Deinde rex Angliæ perrexit in Andegaviam ad Chinonem: et ibi constituit Girardum Auxiensem archiepiscopum, et Bernardum episcopum de Baonia, et alios plures,[5] ductores et constabularios totius navigii sui, quod in terram Suliæ iturum erat; et tradidit eis cartam suam in hac forma; Richard appoints commanders of his fleet.

Carta regis Ricardi de statutis illorum qui per mare ituri erant.

" Ricardus Dei gratia rex Angliæ, et dux Normanniæ et " Acquitanniæ, et comes Andegaviæ, omnibus hominibus suis " Jerosolimam per mare ituris, salutem. Sciatis nos, de com- " muni virorum proborum consilio, fecisse has justitias sub- " scriptas. Qui hominem interfecerit in navi, cum mortuo " ligatus projiciatur in mari. Si autem ad terram cum inter- " fecit, cum mortuo ligatus in terra infodiatur. Si quis autem " per legitimos testes convictus fuerit, quod cultellum ad " alium percutiendum extraxerit, aut quod alium ad sangui- His laws for the crusading fleet: Against murder. Against violence short of murder.

---

[1] *enm*] om. H.

[2] *filium*] "Nota de filio episcopi " Dunelmensis." M. in marg.

[3] *venerunt*] Hovedene, ins. H. om. M.

[4] *eum*] episcopum, M., H.

[5] *alios plures*] Robertum de Sabuil (Sablun, H.) et Ricardum de Camvilla, et Willelmum de For et de Ulerun (Forz de Ulerun, H.), M., H.

A.D. 1190. June.

Against bad language.

Thieves to be tarred and feathered.

" nem percusserit, pugnum perdat. Si autem de palma per- Hoveden, iii. 36.
" cusserit sine effusione sanguinis, tribus vicibus mergatur in
" mari. Si quis autem socio opprobrium, aut convicia, aut
" odium Dei injecerit: quot vicibus conviciatus ei fuerit, tot
" uncias argenti det. Latro autem de furto convictus, tonda-
" tur ad modum campionis, et pix bulliens super caput ejus
" effundatur, et pluma pulvinaris super caput ejus excutiatur,
" ad cognoscendum eum, et in prima terra, qua naves appli-
" cuerint, projiciatur. Teste meipso apud Chinonem."

Præterea idem rex præcepit in alio brevi suo, ut omnes homines sui, qui per mare essent ituri, obedirent dictis et præceptis illorum[1] justitiariorum suorum et navigii sui.

He receives the scrip and staff at Tours.

Deinde perrexit rex Turonum, et ibi recepit[2] peram et baculum peregrinationis suæ, per manum[3] Willelmi Turonensis archiepiscopi. Cumque rex se baculo fulciret, fractus est baculus. Hoveden, iii. 37.

July 2. The kings meet at Vezelai.

Deinde idem rex et Philippus rex Franciæ convenerunt apud Vizeliacum, ubi requiescit corpus beatæ Mariæ Magdalenæ: et facta ibi mora duarum dierum, in octavis Nativitatis Sancti Johannis Baptistæ recesserunt inde.

They go to Lyons, where the bridge breaks down; and there separate. Richard goes to Marseilles, Philip to Genoa.

Et cum venissent ad civitatem Leonum supra Rodanum, et ipsi cum majori parte familiarum suarum pontem Rodani præterirent, pons Rodani onustus viris ac mulieribus corruit, non sine multorum læsione. Ibidem vero præfati reges divisi sunt ab invicem propter multitudinem hominum illos sequentium; unus enim locus illos capere non potuit. Rex autem Franciæ cum suis perrexit usque Jeneues: et rex Angliæ cum suis perrexit usque Marsiliam.

Planctus super itinere Jerusalem.—Versus.

Poem on the sorrows of Jerusalem, and on the new Crusade.

" Graves nobis admodum dies effluxere,
" Qui lapillis candidis digni non fuere.
" Nam luctus materiam mala præbuere,
" Quæ sanctam Jerusalem constat sustinere.
" Quis enim non doleat tot sanctorum cædes,
" Et tot sacratas Domino profanatas ædes,
" Captivatos principes, et subversas sedes,
" Devolutos nobiles ad servorum pedes?
" Sed hæc non effugient oculos videntis,
" Videns vidit Dominus nostræ mala gentis,

---

[1] *illorum*] prædictorum, M., H.
[2] *recepit*] præcepit, C.
[3] *per manum*] de manu, M., H.

Hoveden, iii. 37.

" Et audivit gemitum plebis innocentis,
" Et caput conterere descendit serpentis.
" Suscitavit igitur Deus Hebræorum

A.D. 1190. July. Hopes for the new Crusade.

Hoveden, iii. 38.

" Christianos principes, et robur eorum,
" Vindicare scilicet sanguinem sanctorum,
" Subvenire filiis mortificatorum.
" Procedunt cum millibus multis armatorum
" Illustris rex Angliæ, atque rex Francorum.
" Est videre gloria agmen senatorum
" Armis justitiæ et cultibus Deorum.
" Est audire gratius fidei amicum
" Romani[1] imperii caput Fredericum
" Debellantem jugiter crucis inimicum,
" Ut reformet patriam statum in antiquum.
" Tendunt cruce prævia versum Orientem,
" Atque secum contrahunt totum Occidentem:
" Lingua, ritu, moribus, cultu differentem
" Producunt exercitum, sed fide ferventem.
" Ut victores redeant, imploremus Deum,
" Ut tollant de medio terræ Cananæum,
" Ingressi Jerusalem pellant Jebusæum,
" Christianæ gloriæ portantes trophæum."

Richard orders the chancellor to make amends to the bishop of Durham.

Dum autem Ricardus rex Angliæ moram faceret apud Marsiliam, venerunt ad eum nuncii Hugonis Dunelmensis episcopi: et audita ab eis injuria quam prædictus cancellarius ei fecerat, præcepit rex comitatum Northumbriæ et manerium de Sadburga reddi episcopo Dunelmensi. Unde rex fecit illi iterum cartam suam.[2]

Hoveden, iii. 39.

Richard hires ships, and sails from Marseilles.

Cumque rex Angliæ apud Marsiliam per octo dies moram fecisset, expectans et sperans de die in diem adventum navigii sui, fraudatus a desiderio suo conduxit decem bucias magnas, et viginti galeas bene armatas, et intravit cum familiis suis, dolens et confusus propter moram navigii sui.

De recessu Ricardi regis a Marsilia, et de itinere suo versus Jerusalem.

Journal of Richard's voyage.

Aug. 7-13. Marseilles to Vintimiglia.

Septima autem[3] die Augusti recessit rex Angliæ a Marsilia in galea Pumbone, et transivit per insulam Sancti Stephani, et per Aquilam,[4] et per Montem Nigrum, et per insulam

[1] *Romani*] Romanum, C., M., and Hoveden.

[2] *suam*] Hoveden proceeds to give the charter in full. It is omitted in M. See Hoveden, iii. 38, 39.

[3] *autem*] igitur, M., H.

[4] *Aquilam*] Aquileiam, C., M.

A.D. 1190. Aug. 7-13. Sancti Honorati, et per civitatem de Nices, et per Wintemile civitatem. Hoveden, iii. 39.

Et est sciendum, quod inter Nices et Wintemile civitatem est divisio terrarum regis Arragoniæ et Ytaliæ.

Deinde transivit rex per Sanctam Mariam de Funz, et per Nole.

Aug. 13. Savona to Genoa. Tertia decima die Augusti transivit rex per castellum Suwene dictum :[1] et eodem die venit[2] ad Geneues, ubi locutus est cum rege Franciæ, qui ibi infirmabatur in domibus juxta ecclesiam Sancti Laurentii.

Aug. 14-18. Portofino. Quintadecima die Augusti venit rex Angliæ ad portum Delfini in vigilia Assumptionis Sanctæ Mariæ, et ibi moram fecit per quinque dies : et illuc misit ad eum rex Franciæ, rogans ut commodaret ei quinque galeas ; et rex Angliæ obtulit ei tres, quas rex Franciæ refutavit. Hoveden, iii. 40.

Aug. 19. Porto Venere. Nono decimo die Augusti recessit rex Angliæ de portu Delfini, et venit ad portum Veneris.

Aug. 20. Pisa. Et in crastino venit ad portum de Pisa : et illuc venit ad eum Walterus Rotomagensis archiepiscopus ; et Johannes Ebroicensis episcopus infirmabatur in civitate Pisana.

Aug. 21. Gorgona. Vicesima prima die mensis Augusti transivit rex per insulam quæ dicitur Gurgune.

Aug. 22. Baratto. Vicesima secunda die Augusti venit rex ad portum de Barete.[3]

Aug. 23. He lands, and rides to Piombino : thence he sails to Talamone by Argentario and Giannuti. Vicesima tertia die,[4] in vigilia Sancti Bartholomæi,[5] perrexit rex duas leucas per terram, et pauci milites cum eo super equos conductos, et venerunt ad portum juxta castellum quod dicitur Plumbini obviam galeis suis : et ibi intravit rex galeam Fulconis Rustac, quam prius non intravit ; et vento gaudens optato præteriit insulam quæ dicitur Feraire, et insulam quæ dicitur Argenaire, et insulam quæ dicitur Genut ; et venit ad portum qui dicitur Talemunde.

Aug. 24. Porto Ercole. Vicesima quarta die Augusti venit ad portum qui dicitur Portekere, qui est in medio viæ inter Marsiliam et Messanam. Eodem die rumpebatur velum galeæ in qua rex erat ; et iterum intravit rex galeam Pumbone, et præteriit Cornet civitatem, et Senes la veile civitatem, et Laune civitatem, et locum dictum[6] Le Far de Rume ; et postea intravit Tiberim. Ad cujus introitum est turris pulchra, sed solitaria : et sunt ibi ruinæ maximæ antiquorum murorum ;

Corneto.

Civita Vecchia.

Arrone.

---

[1] *Suwene dictum*] quod dicitur Suwene, M., H.

[2] *venit*] rex, ins. M., H.

[3] *Barete*] Barate, M., H.

[4] *die*] Augusti, ins. M., H.

[5] *Bartholomæi*] apostoli, ins. M., H.

[6] *dictum*] qui dicitur, M., H.

Hoveden, iii. 40.

et illuc venit ad eum Octavianus Hostiensis episcopus, cardinalis, cui rex turpia multa dixit, improbrando Romanis Simoniam, quod septingentas debuerant marcas habere pro consecratione episcopi Cenomanensis; et mille et quingentas marcas pro legatione Elyensis episcopi; et pecuniam magnam ne deponeretur Burdegalensis, qui a clericis suis accusabatur in crimine. A.D. 1190. August. Interview at Ostia with cardinal Octavian.

Vicesima sexta die Augusti transivit rex per quoddam nemus, quod dicitur Selvedene; in quo est via marmorea ad modum pavimenti facta, et durat via illa[1] per medium nemus quater viginti milliaria; et nemus illud abundat cervis, capreolis et dammis. Et eodem die transivit rex per castellum[2] Lettun. Hic est portus qui quondam tegebatur cupro; et ibi erat introitus cryptæ per quam pecunia undique allata ferebatur Romam; et postea transivit rex per castellum dictum[3] Esture. Aug. 26. The wood of Laurentum. Hoveden, iii. 41. Nettuno. Astura.

Vicesima septima die Augusti rex præteriit rupem extensam in mari, quæ dicitur Le Cap de Cercel, et insulam quæ dicitur Parmerole, et insulam quæ dicitur Punce, et aliam[4] quæ dicitur Palmere. In summitate montis de Cap de Cercel est castellum, in quo latrones et piratæ se sæpius abscondunt. Aug. 27. Capo Circello, Palmarola, Ponza;

Deinde venit rex ad civitatem quæ dicitur Tharracene, ubi quondam erat portus cupro tectus. Terracina;

Deinde venit ipse ad Garillam: et inde ad castellum quod dicitur le Cap del Espurun. Hic est divisio terræ Romanorum et terræ regis Siciliæ, in illa parte quæ dicitur principatus Capuæ. Garigliano;

Deinde præteriit rex insulam quæ dicitur La Pantee, quæ distat a Gaeta civitate per quadraginta milliaria. Pantee terra fuit Pilati: et ibi erat portus cupro tectus. Vandotena;

Deinde præteriit rex[5] Istele majure, quæ semper fumat. Hæc insula dicitur accensa fuisse ab insula[6] Vulcanus; igne volante, et comburente, ut dicitur, mare et pisces. Ab hac non multum distat insula quæ dicitur Ille de Gyrun, ubi est castellum bonum et portus. Ischia;

Deinde præteriit rex insulam quæ dicitur Beterun, et portum de Baie, ubi sunt balnea Virgilii: et distat per decem milliaria a Neapolis. Baiæ;

---

[1] *illa*] marmorea, ins. M., H.

[2] *castellum*] quod dicitur, ins. H.; om. M.

[3] *dictum*] quod dicitur, M., H.

[4] *aliam*] insulam, M., H.

[5] *rex*] insulam, ins. M.; insulam quæ dicitur, H.

[6] *insula*] quæ dicitur, ins. M., H.

A.D. 1190. Aug. 27. Capri.

Deinde præteriit rex Caprie,[1] et Cap de Manerbe: quæ est media via inter Neapolim et Salernum. Hoveden, iii. 41.

Aug. 28. He stays at Naples until Sept. 8, and then goes to Salerno.

Vicesima octava die Augusti venit rex Neapolim, et perrexit ad abbatiam Sancti Januarii ad videndum filios Namundi, qui stant ibi in crypta in pellibus et ossibus: et ibidem moram fecit usque ad Nativitatem Sanctæ Mariæ virginis.[2] Et eodem die perrexit rex Salernum in equis conductis, et ibidem moram facit magnam.

Archbishop Baldwin and Ranulf Glanvill reach Acre. The bishop of Norwich returns home.

Interim Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, et Hubertus Saresbiriensis episcopus, et Ranulphus de Glaunville, qui venerant cum rege Angliæ ad Marsiliam, ibidem naves intraverunt. Et fecit illis Dominus prosperum iter, ita quod in brevi perduxit eos sine impedimento per magnum pelagus usque ad obsidionem Accon. Johannes vero Nortwicensis episcopus papam adiit, et accepta ab eo licentia redeundi, dimisit crucem, et domum rediit absolutus; quod cum domino regi suo constaret, cepit de eo, per manum Templariorum et Hospitalariorum, mille marcas pro redemptione. Hoveden, iii. 46.

The fleet sails through the Bay of Biscay.

Navigium autem regis Angliæ, cui archiepiscopus Auxiensis, et episcopus Baoniensis,[3] et Robertus de Saboil,[4] et Ricardus de Camvilla, et Willelmus de Forz de Ulerun[5] præfuerunt, iter arripuit Jerosolimitanum statim post[6] Pascha, de diversis partibus Angliæ, Normanniæ, Britanniæ, et Pictaviæ. Cujus pars quædam convenit in portu Dertemue, et post moram aliquot dierum ibidem factam, cum prædictæ naves numero decem velificarent versus Ulixisbonam, et præteriissent quandam terram protensam in mari, quæ dicitur Godestert; et præteriissent Britanniam, habentes Sanctum Mathæum de Finibus terræ, vel de Fine Posternæ, in sinistra navigii parte, et mare magnum, quo itur in Hiberniam, in dextris navigii, dimiserunt totam Pictaviam et Gasconiam et Biskac in sinistra parte navigii.[7]

May 6. Apparition of S. Thomas of Canterbury, S. Edmund, and S. Nicolas.

Et cum præterirent jam mare Britannicum et mare Pictavicum, et venirent in mare Hispanicum, in sancta die Ascensionis Domini, hora tertia, arripuit illas tempestas valida et horribilis; et ab invicem in momento, in ictu oculi, sunt separatæ. Eodem tempore[8] apparuit Beatus Thomas

---

[1] *Caprie*] Capue, C., M.

[2] *virginis*] et Matris Domini, ins. M., H.

[3] *Baoniensis*] Bajocensis, C.

[4] *Saboil*] Sablul, H.

[5] *Forz de Ulerun*] For et de Ulerun, C., M.

[6] *iter . . . post*] om. M.

[7] *dimiserunt . . . navigii*] om. M.

[8] *eodem tempore*] et dum tempestas sæviret, et omnes clamarent ad Dominum cum tribularentur, ins. M., H.

Hoveden, iii. 42. Cantuariensis archiepiscopus, martyr Dei, per tres vices tribus personis euntibus versus Jerusalem[1] visibiliter in dictæ tempestatis severitate, dicens illis: "Nolite ter- "reri; ego Thomas,[2] et Beatus Eadmundus,[3] et Beatus Ni- "cholaus constituti sumus a Domino custodes navigii hujus "regis Angliæ: cujus[4] si homines se a pravis operibus cus- Hoveden, iii. 43. "todierint, et de præteritis pœnitentiam egerint, Dominus "dabit eis prosperum iter, et[5] gressus eorum diriget." Et "sic cessavit tempestas.[6] A.D. 1190. May 6.

Interim Boiac Almiramimoli, imperator Affricæ et Hispaniæ Saracenicæ, magno congregato exercitu, venit in terram Sanctii regis Portugalensis in vindictam imperatoris Affricæ patris sui, anno sexto proximo præterito defuncti in obsidione apud Sanctam Herenam, castellum Aldefonsi regis, patris prædicti Sanctii regis Portugalensis. Cives autem Silviæ, timentes adventum prædicti imperatoris, non permiserunt juvenes illos Londonienses ab illis recedere; sed et navem illorum frege- runt, et de asseribus illius fecerunt civitatis propugnacula; promittentes omnimodamque securitatem facientes, quod rex Portugalensis bene solveret eis moram quam faciebant, et damnum quod habebant de amissione navis suæ; et factum est ita. Rex namque Portugalensis dedit eis navem pro nave, et Hoveden, iii. 44. expensas pro expensis solvit.

Invasion of Portugal by the emperor of Morocco.

The people of Silvia engage the Londoners as allies.

---

[1] *euntibus . . . Jerusalem*] "qui "erant in nave Lundoniensi in qua "erant Willelmus filius Hosberti et "Gaufridus aurifaber cives Lun- "donienses." Ins. M., H.

[2] *Thomas*] Cantuariensis archi- episcopus, ins. M., H.

[3] *Eadmundus*] martyr, ins. M., H.

[4] *cujus*] et . . . hujus, M., H.

[5] *et*] in semitis Ejus, ins. M., H.

[6] *Et sic . . . tempestas*] MS. M. gives the remaining details in the exact words of Hoveden, which being necessary to complete the string of the narration are repeated here. "Hiis itaque sub terna repetitione dictis, "beatus Thomas ab oculis eorum elapsus est, et statim cessavit tempestas, "et facta est in mari tranquillitas magna; et jam navis illa Lundoniensis, "in qua beatus Thomas martyr apparuit, præterierat portum Ulixisbonæ "et caput Sancti Vincentii, et pervenerat prope civitatem Silviæ, quæ in "finibus illis tunc temporis ultima fuit omnium villarum Christianitatis; "et erat adhuc ibi Christiana fides novella, utpote quæ in anno proximo "præterito erepta erat de manibus paganorum, et facta Christicola, ut "supradictum est. Ignorantes igitur illi qui in nave illa erant, ubi essent, "emissa navicula sua navigaverunt ad terram, et cognoverunt per indicia "quod terra illa terra erat Christianorum, et quod non erat eis ulterius "via tuta sine bona et magno comitatu. Accesserunt ergo ad civitatem; "et cognita adventus eorum causa, episcopus civitatis Silviæ, et clerus et "populus, receperunt eos gratanter, gratias Deo agentes pro illorum "adventu; erant enim in navi illa c. juvenes probi et bene armati."

A.D. 1190. May. Nine more ships reach Lisbon.

Præterea aliæ novem naves de navigio regis Angliæ, quæ in eadem tempestate erant, applicuerunt in diversis partibus Hispaniæ; tamen Domino duce tandem pervenerunt ad civitatem Ulisbonæ,[1] ascendentes per fluvium Thagi.[2] In eadem vero civitate Ulixbonæ[3] requiescit corpus Beati Vincentii.[4] Et antequam illuc pervenirent, prædictus imperator Africæ, die Nativitatis Sancti Johannis Baptistæ, transivit fluvium Tagi per vadum, et omnis exercitus ejus cum eo; et obsedit castellum Sanctii regis Portugalensis, quod dicitur Turresnoves. Rex vero Portugalensis misit legatos suos ad peregrinos, qui in navibus venerant ad civitatem Ulixisbonæ, et petiit ab eis succursum contra Saracenos. Quingenti igitur viri bene armati, et ex omnibus qui in navibus venerant præelecti, fortiores et animosiores, elegerunt magis mori in bello pro nomine Jesu Christi, quam videre mala gentis suæ, et exterminium; et relictis navibus et sociis suis, perrexerunt ascendentes per fluvium Thagi usque ad Sanctam Herenam, quæ distat a civitate Ulixisbonæ per duas dietas: et invenerunt ibi Sanctium regem Portugalensem auxilio et consilio destitutum; paucos enim habebat viros bellicosos, et fere omnes inermes. Et jam prædictus imperator ceperat castellum regis, quod obsederat; et aliud castellum quod dicitur Tumar, castellum Templariorum, obsedit; qui cum audisset adventum peregrinorum timuit valde; et missis legatis ad regem Portugalensem petiit ab ipso Silviam, et ipse recederet cum exercitu suo, et redderet ei quod ceperat, et pacem haberet[5] cum illo per septem annos. Quod cum rex Portugalensis facere noluit,[6] prædictus imperator mandavit ei, quod in crastino veniret obsessurus Sanctam Herenam.

Hoveden, iii. 44.

June 24. The emperor crosses the Tagus and besieges Torres Nuevas.

The crusaders join king Sancho at Santarem.

Tunc [rex][7] Portugalensis, inito consilio cum peregrinis, qui de navibus venerant, constituit homines suos in turribus, [et][8] in fortioribus murorum propugnaculis. Peregrini autem, qui de navibus venerant, debiliores sibi partes civitatis elegerunt, audaciam habentes pro muro.

They prepare for a siege.

In crastino autem, cum omnes essent succincti ad bellum, et clangor esset in foribus "Jamjam veniet, et non tardabit;" repente venit nuncius dicens: "Imperator mortuus est jam "triduanus, et exercitus ejus fugit:" et adhuc eo loquente, venerunt duo, [deinde tres,] deinde plures eundem sermonem

News of the emperor's death.

---

[1] *Ulisbonæ*] Ulixisbonæ, M., H.
[2] *ascendentes . . . Thagi*] om. M.
[3] *In eadem vero civitate Ulixbonæ*] ubi, M.
[4] *Vincentii*] martyris, ins. M., H.
[5] *haberet*] habere, C.
[6] *noluit*] nollet, M., H.
[7] *rex*] om. C., M.
[8] *et*] om. C. M.

Hoveden, iii. 45.

dicentes. Crediderunt ergo illis rex et universus populus, et civitas replebatur gaudio et exultatione. A.D. 1190. June.

In crastino autem dedit rex viris qui de navibus venerant licentiam redeundi ad naves suas, promittens quod bene recompensaret eis labores suos. Sixty-three ships arrive at Lisbon. Sed antequam illi ad naves suas venissent, Robertus de Saboil[1] et Ricardus de Camvilla venerunt Ulixisbonam, cum sexaginta tribus navibus magnis de storio regis Angliæ: storium idem est quod navigium. Quidam vero hominum qui in comitatu Roberti de Saboil et Ricardi de Camvilla venerant, malefactores erant et perversi; qui exeuntes de navibus in civitatem Ulixisbonæ ascenderunt, per vias et vicos incedentes superbe locuti sunt cum populo civitatis; et cum mulieribus et cum filiabus civium per vim coinquinati sunt; et paganos et Judæos, servos regis, qui in civitate habitabant, fugaverunt, diripientes res et possessiones eorum; et domos eorum combusserunt, et vineas eorum vindemiaverunt, non relinquentes in eis uvam nec racemum. Misbehaviour of the crusaders.

Quod cum regi Portugalensi, domino civitatis Ulixisbonæ, constaret, velocius advenit cum manu potenti, et inventis[2] ibi Roberto[3] de Saboil et Ricardo[3] de Camvilla, cum navigio regis Angliæ, faciem hilarem et pacem spondentem eis exhibuit, patienter sustinens injurias sibi et plebi suæ illatas. Sancho returns to Lisbon.

In crastino regis adventus, prædicti duces navigii receperunt ab universis hominibus navigii sacramentum, quod fideliter tenerent, et inviolabiliter observarent prædictas assisas in carta regis Angliæ signatas. The justiciars of the fleet enforce the king's ordinances. Post triduum vero orta est dissensio inter cives Ulixisbonæ et quosdam illorum qui in navibus venerant. Ita ex utraque parte multi ceciderunt in bello interfecti: et clamor populi pervenit ad aures regis; et statim clausæ sunt portæ civitatis; et omnes qui de navibus in civitatem ascenderant ad edendum et bibendum, capti sunt et incarcerati, numero viri septingenti. Punishment of the transgressors. Et antequam[4] a captione regis exirent, fecit rex Portugalensis cum Roberto de Saboil et Ricardo de Camvilla pacem qualem voluit; videlicet in hac forma: quod mala præterita ex utraque parte remitterentur, et quod ipsi pacem firmam tenerent regi et regno, ubicunque fuerint in terra sua; et ipse rex similiter et sui pacem servarent peregrinis in tota terra sua, et quod arma et cætera omnia, quæ in prælio illo amissa fuerant ex utraque parte redderentur. Agreement with king Sancho.

Quod cum factum fuisset, Robertus de Saboil et Ricardus

---

[1] *Saboil*] Sablul, H.

[2] *inventis*] inventos, M., C., with some of the MSS. of Hoveden.

[3] *Roberto . . . Ricardo*] Robertum . . . Ricardum, C., M.

[4] *antequam*] illi, ins. M., H.

A.D. 1190. July 24. The ships leave Lisbon, and are joined by the rest of the fleet.

de Camvilla recesserunt a civitate Ulixisbonæ, cum classe regis Angliæ, in vigilia Sancti Jacobi apostoli, feria quarta, et eodem die venerunt ad introitum maris, ubi Thagus cadit in mare. Et eodem die venit illuc Willelmus de Fors de Ulerun,[1] cum triginta tribus magnis navibus de navigio regis Angliæ; et erant pariter in eodem loco, de storio regis Angliæ,[2] centum et sex magnæ naves, onustæ viris bellicosis, et victualibus et armis. Hoveden, iii. 46.

July 26. The conjoint fleet sails past Cape Espichel, Alcacer, Palmella, Cape Sines, Barra de Odimira; Cape S. Vincent. Silvia (Silves), and Faro.

In crastino autem Sancti Jacobi, feria sexta, Robertus de Saboil, et Ricardus de Camvilla, et Willelmus de Forz de Ulerun,[1] recesserunt a portu Ulixisbonæ cum navigio regis Angliæ, transeuntes per montem magnum protensum in mari, qui dicitur Spichel, et per portum Dalchad, [et per Palmel,][3] et per Sianes,[4] terram quandam arenosam protensam in mari; et per portum Deordimire, et per montem magnum et excelsum et protensum in mari,[5] qui dicitur Caput Sancti Vincentii; in quo corpus Sancti ejusdem[6] requievit intumulatum per multa tempora, usque dum translatum fuit ad civitatem Ulixisbonæ. Deinde transierunt ante portum Silviæ, quæ tunc temporis ultima fuerat Christianorum civitas in partibus illis Hispaniæ.[7] Deinde transierunt per civitatem paganorum quæ dicitur Sancta Maria de Hayrun.[8] Hayrun dicitur locus ille in quo civitas illa sita est, et Christiani, qui ædificaverunt eam, sic eam nominaverunt; et in memoriam Beatæ Mariæ yconiam quandam lapideam super murum statuerunt. Deinde cum pagani prævaluissent adversus Christianos, obtinuerunt eam; et cum yconiam prædictam[9] invenissent, amputaverunt caput et pedes et brachia illius, in contemptum fidei Christianæ et Beatæ Mariæ, et projecerunt illa longius in mare. Quo facto, mare et tellus facta sunt sterilia, et fames prævaluit super terram illam, adeo quod omnia fere, homines et animalia, fame interirent. Tunc seniores populi et juvenes omnes, a maximo usque ad minimum, die ac nocte plorantes, et in sacco et cinere pœnitentiam agentes, recordati sunt yconiæ, cujus caput et pedes et manus absciderunt; dicentes, "Peccavimus, in-" juste egimus, iniquitatem fecimus, quoniam[10] caput, manus

Miraculous story of an image of the blessed Virgin.

Hoveden, iii. 47.

---

[1] *Fors de Ulerun*] For et Ulerum, C., M.

[2] *et per . . . Angliæ*] om. M.

[3] *et per Palmel*] om. C., M.

[4] *Sianes*] Sinnes, H.

[5] *et per . . . mari*] om. M.

[6] *ejusdem*] Vincentii, M., H.

[7] *Deinde . . . Hispaniæ*] om. M.

[8] *Hayrun*] Et est notandum quare civitas illa sic nominatur Sancta Maria de Hayrun, ins. H.; om. C., M.

[9] *prædictam*] illam super murum stantem, M., H.

[10] *quoniam*] quando, M., H.

Hoveden, iii. 47.

" et pedes amputavimus. Quid enim mali fecit? Quæramus " ergo illa, et apponamus ea in locis suis, ut sic saltem aver- " tat Deus iram Suam a nobis, et a civitate ista." Et miserunt sagenas suas in mare, ubi projecerant caput, manus et pedes yconiæ, et trahentes ea in terram cum sagenis, apposuerunt caput collo, manus brachiis, et pedes tibiis, et solidaverunt ea cum auro et argento purissimo;[1] et deinde statuerunt yconiam illam in loco honorabili, et habetur in magna veneratione usque in hodiernum diem: et statim cessavit fames, et terra dedit fructum suum.

A.D. 1190. July. Miracle of S. Maria de Faro.

Deinde transierunt ante castellum quod dicitur Mertel. [2]Deinde ante portum de Hodiene. Deinde ante portum de Calice. Deinde ante montem qui dicitur Muntalve. Deinde ante quandam terram arenosam protensam in mari, quæ dicitur caput Almilan. Deinde ante castellum et portum qui dicitur Saltis.[2] Deinde ante portum Sibillæ, qui dicitur Wudelkebir. Et inter Sibillam et introitus portus, in medio viæ, est castellum quod dicitur Captal. Deinde venerunt ad districtas Affricæ, et transierunt per medium districtarum Affricæ prima die Augusti, festo Sancti Petri ad Vincula, feria quinta, et ibi incipit Mediterraneum mare; et dicitur Mediterraneum mare ideo, quod undique terra circumcluditur, excepto uno introitu et uno exitu; quorum alter dicitur districtæ Affricæ; et alter brachium Sancti Georgii, quod est apud civitatem Constantinopolim. Et est notandum, quod ab introitu districtarum Affricæ usque prope Scalonam, est terra paganorum in dextra parte navigii; et ex opposito, ab introitu districtarum Affricæ usque ad montem magnum qui dicitur Muncian, est Hispania Saracenica, quæ dimittenda est in sinistra parte navigii. Et est notandum, quod ad æstimationem nautarum, introitus districtarum Affricæ, ab una ripa in alteram, non habet plusquam sex milliaria in latitudine; et ex utraque parte habetur mons magnus, scilicet unus in Hispania, qui dicitur Calpes, et alter in Affrica in opposito, qui dicitur Athlas; et ad introitum districtarum Affricæ sunt in Affrica secus mare civitates, quarum nomina hæc sunt: Esparche,[3] Thange, Cacermin, Muec, Boloos, et Sceb, quæ est nobilissima omnium civitatum Affricæ: et in Hispania quasi ex opposito sunt civitates et castella, quorum nomina hæc sunt: Bethe, Dudemarbait, Leziratarif, Gezehacazera,[4] et Jubaltarie insula, Mertel, Suail[5] castellum Maurorum. Ad pedem montis Jubaltariæ sunt duæ nobiles civitates sitæ,

The fleet sails by Mertola, the Guadiana, Huelva;

Saltis; the port of Seville at the mouth of the Guadalquivir; and enters the Straits of Gibraltar, Aug. 1.

Account of the navigation of the Mediterranean.

Hoveden, iii. 48.

Navigation of the Straits.

Calpe and Atlas.

African cities: Spartel, Tangier, Alcazar, Masmuda, Velez, Ceuta.

Spanish cities: Bithar, Algeciras, Tarifa, Gebel-el Khadra,

[1] *purissimo*] primo et purissimo, M., H.

[2] *Deinde . . . Saltis*] om. M.

[3] *Esparche*] Esparte, M., H.

[4] *Gezehacazera*] Gezea, Cazera, C.

[5] *Suail*] Swail, H.

A.D. 1190. August. Gibraltar, Malaga. quarum una dicitur Alentia, et altera Jubalar. Deinde est Magga civitas. Hoveden, iii. 48.

Cumque navigium regis Angliæ prope supradictas civitates Hispaniæ præterisset, transivit ante Salamenec civitatem: Almuneçar; deinde ante Vilages, civitatem magnam muro clausam; in cujus circuitu sunt centum et sexaginta turres lapideæ. Deinde transivit per montem magnum et excelsum, qui dicitur Caput de Melic.[1] Deinde per Munacas castellum. Deinde per nobi- Almeria, lem civitatem quæ dicitur Almaria, ubi fit nobile sericum et delicatum, quod dicitur sericam de Almaria. Deinde per mon- Carthagena, tem magnum et excelsum protensum in mare, qui dicitur Caput de Almaria. Deinde ante Cartaginem, civitatem bonam littore maris sitam. Deinde ante Peniscle castellum bonum et pulchrum. Deinde transivit per quandam arenam protensam in mari, quæ dicitur Alascerat; deinde per quandam C. S. Martin, Denia, Valencia. [terram] protensam in mari, quæ dicitur Caput Martini. De- inde ante civitatem magnam, quæ dicitur Denie. Deinde ante portum Valentiæ. Et est sciendum quod Valentia civitas bona est, et distat ab introitu portus sui per septem milliaria. Hoveden, iii. 49.

La Plana, Deinde transivit ante Biane castellum. Deinde ante Penis- Peniscola, cule, castellum in littore maris situm, et est ultimum castellum paganorum in Hispania supra mare. Deinde transierunt per montem magnum et excelsum protensum in mari, Monsant; qui dicitur Muscian; et mons ille dividit terram paganorum a terra Christianorum, et ibi incipit terra regis Arragoniæ; et prope montem illum, inter montes longe a mari, sita est bona civitas quæ dicitur Cervere; ad pedem montis illius, super Amposta: the mouth of the Ebro; Tortosa. littus maris, stat castellum quod dicitur Ampost, in terra regis Arragoniæ, quod Hospitales tenent; et ibi est magnus fluvius aquæ dulcis, qui dicitur Ebre; et nobilis civitas quæ dicitur Turtusa stat super fluvium illum, quæ distat ab introitu portus per triginta milliaria.

Deinde transierunt per civitatem magnam archiepiscopalem Tarragona; sitam in littore maris, quæ dicitur Tarragune; et prope illam Cape Salou. est mons magnus protensus in mare, qui dicitur Caput de Salut: et sub monte illo est bonus portus. Deinde ante civitatem magnam episcopalem sitam in littore maris, quæ dicitur Barcelona, Barzelune. Deinde transierunt ante castellum bonum situm in S. Felice. littore maris, quod dicitur Sainte Felice, et ibi est bonus portus.

Deinde transierunt terram comitis Pontii, transeuntes ante Empurias; civitatem bonam quæ dicitur Empiris, et ibi est bonus portus. Deinde transierunt per montem magnum protensum in mare,

---

[1] *Melic*] Melich, M., H.

Hoveden, iii. 49, 50.

qui dicitur Caput de Castillun, et ibi est bonus portus qui dicitur portus de Castillun; et in ascendendo per fluvium illum est castellum bonum, quod dicitur Casteillun. Deinde transierunt ante portum bonum, et magnum, qui dicitur Cadakis. Deinde transierunt per montem magnum protensum in mari, qui dicitur Caput de Crous; et ibi est bonus portus. Deinde transierunt ante[1] castellum bonum, situm in littore maris, quod dicitur Cokeliure;[2] et ibi est portus bonus, qui dicitur portus Veneris. Deinde transierunt per quandam arenam protensam in mare, quæ dicitur Caput Leucate, faciens signum magnum, in quo prope littus maris est bona civitas episcopalis, quæ dicitur Nerbona, et monasterium, quod dicitur Sancta Maria de mari. Deinde transierunt per quandam terram protensam in mari, quæ dicitur Briscou.[3]

A.D. 1190. August. Castello; Cadaques; C. Creux; Collioure; Port Vendres: Leucate; Narbonne; Brescou.

Deinde intraverunt terram comitis de Agda, transeuntes ante civitatem bonam sitam in littore maris, quæ dicitur Agda. Deinde transierunt prope Vilenove in episcopatu [de] Magolona: et prope inde est portus de Monte Pessolano, qui dicitur Lates. Deinde transierunt usque[4] ad introitum Rodani, et sic usque[5] ad civitatem archiepiscopalem,[6] Arle Blanc dictam; et in ascendendo superius per eundem fluvium, itur ad[7] civitatem quæ dicitur Liun sur le Rodne.

Agde; Magalona; Montpellier; the mouth of the Rhone.

Deinde pervenerunt usque ad Marsiliam, quæ[8] est civitas episcopalis, quæ est sub potestate regis Arragoniæ. Ibi sunt relliquiæ Sancti Lazari, fratris Sanctæ Mariæ Magdalenæ,[9] qui ibidem septem annis episcopatum tenuit, postquam Jesus suscitavit eum a mortuis.

They reach Marseilles.

Hoveden, iii. 51.

In civitate[10] illa est bonus portus multis et magnis navibus, fere circumclusus montibus altis, et ex una parte portus illius civitas illa episcopalis; et ex altera parte portus ex opposito est abbatia Sancti Victoris, in qua centum monachi nigri Deo serviunt; et ibi, ut dicitur, sunt corpora septies viginti innocentum pro Christo interfectorum, et relliquiæ Sancti Victoris, sociorumque ejus; et virgæ quibus flagellatus erat Dominus;

Relics at Marseilles and in the abbey of S. Victor.

---

[1] *ante*] per, H.

[2] *Cokeliure*] Kokeliure, M.; Cockeliure, H.

[3] *Briscou*] Biscou, C., M.

[4] *usque*] ante insulam quæ dicitur Odur, quæ est ad, M., H.

[5] *sic usque*] in ascendendo per Rodanum itur, M., H.

[6] *archiepiscopalem*] bonam archiepiscopalem, quæ dicitur, M., H.

[7] *itur ad*] itur prope Sanctum Egidium; et in ascendendo superius per eundem fluvium itur,—Hoveden. MS. M. agrees with the text.

[8] *quæ*] distat per xx. millia ab introitu Rodani; Marsilia,—M., H.

[9] *Magdalenæ*] et Marthæ, ins. M., H.

[10] *civitate*] autem, ins. M., H.

A.D. 1190. et maxilla Sancti Lazari, et una costarum Sancti Laurentii :[1] et inter Marsiliam et abbatiam illam, non longe a via recta, est monasterium in quo habetur brachium Sanctæ Margaretæ virginis.[2] Hoveden, iii. 51.

Voyage from Marseilles to Acre.

Et est sciendum, quod a Marsilia usque Accon non sunt nisi quindecim dierum et noctium siglaturæ.[3] Præterea sciendum est, quod multæ [insulæ] Saracenæ sunt inter districtas

Yviça and Majorca.

Affricæ et Marsiliam; quarum una dicitur Majorc, et altera dicitur Enuice; et utraque[4] est tributaria sub rege Arragoniæ; et insula de Majorc reddit ei trecentos pannos sericos de Almaria per annum de tributo; et insula de Enuice reddit ei[5] ducentos pannos sericos de Almaria de tributo.

Divisio regnorum secus mare.

Description of the shore of the continent.

Sciendum est, quod tota terra quæ est ab Anglia usque in Hispaniam, secus mare, videlicet Normannia, Britannia, Pictavia, est de dominio regis Angliæ; et protenditur usque ad portum qui dicitur Huuarz, qui dividit terram comitis de Baonia a terra regis Navarræ. Et terra ejusdem regis Navarræ incipit a portu de Huuarz, et protenditur usque ad aquam Castre dictam,[6] quæ dividit terram[7] Navarræ a terra regis Castellæ. Et terra regis Castellæ incipit ab aqua de Castre, et protenditur usque ad montes de Sore, qui dividunt terram regis Castellæ a terra regis de Sancto Jacobo; et terra regis de Sancto Jacobo incipit a monte de Sore, et protenditur usque ad aquam de Mine, quæ dividit terram regis de Sancto Jacobo a terra regis Portugalensis; cujus[8] terra incipit ab aqua quæ dicitur Mine, et protenditur usque ad[9] civitatem de Selves. Et post civitatem de Selves, incipit terra pagano- Hoveden, iii. 52.

The coast of Europe, according to kingdoms:

Castile;

Leon;

Portugal.

---

[1] *Laurentii*] martyris, ins. M., H.

[2] *virginis*] "et juxta abbatiam Sancti Victoris sunt duo alti montes, " quorum unus dicitur Mons Rollandi, et alter Mons Hospinelli." Ins. " M., H.

[3] *siglaturæ*] "ad bonum ventum. Sed tunc itur per magnum pelagus, ita " quod, postquam montes de Marsilia desierint videri, non videbitur terra " neque a dextris, neque a sinistris, si rectus cursus tenetur, donec videa- " tur terra Suliæ ; et si forte aliquis terra videtur in dextra parte navigii, " terra paganorum est; et si terra videtur in sinistra parte navigii, terra " Christianorum est." Ins. M. H.

[4] *utraque*] illarum, ins. M., H.

[5] *ei*] per annum, ins. H.

[6] *dictam*] quæ dicitur, M., H.

[7] *terram*] regis, ins. M., H.

[8] *cujus*] et . . . regis Portugalensis, M., H.

[9] *usque ad*] ultra, M., H.

Hoveden, iii. 52.

rum, qui sunt in Hispania secus mare, sub dominio imperatoris Affricæ, quæ protenditur usque ad montem magnum qui dicitur Muncian. Et in Hispania illa Saracenica sunt quatuor reges principales: quorum unus dicitur rex de Cordres, id est Corduba. Unde Lucanus: A.D. 1190. The possessions of the Moors: the kingdoms of Cordova;

"Corduba me genuit, rapuit Nero, prælia dixi,
"Quæ gessere pares, hinc socer, inde gener."

Alter rex dicitur Gant; tertius[1] de Murcia; quartus[2] de Valencia. Et terra illius protenditur usque ad montem Muncian dictum;[3] et mons ille dividit terram paganorum a terra Christianorum, scilicet terra regis Arragoniæ; cujus terra[4] incipit a monte[5] Muncian, et protenditur ultra civitatem de Nice. Et a civitate de Nice incipit terra imperatoris Romanorum; et ibi est civitas bona, Wintemile dicta.[6] Jaen; Murcia; Valencia. The kingdom of Arragon.

Et terra imperatoris protenditur inde secus mare usque ad Gaetam, quæ est in Apulia, terra regis Siciliæ; et terra illa dicitur principatus Capuæ. Et sciendum est, quod in medio viæ inter Marsiliam et Siciliam sunt duæ insulæ magnæ; quarum major dicitur Sardena, et altera[7] Corzege; et multæ insulæ sunt in circuitu Siciliæ, quarum quædam sunt ardentes; et in mari illo circa Sardenam et Corzege sunt pisces similes siccis, qui volant in aera exeuntes a mari; et cum volaverint quasi per unum stadium, iterum descendunt in mare; et sunt[8] falcones multi volantes post pisces illos, et insequentes, ut rapiant ex illis escam sibi. Et qui hoc vidit testimonium perhibet, et verum est testimonium ejus: quia cum ipse in mensa sedisset, in alta navi, quidam ex piscibus illis volantibus cecidit ante illum super mensam. The imperial dominion. The kingdom of Apulia. Sardinia and Corsica. Hoveden, iii. 53. Flying fish in the neighbourhood of Sardinia and Corsica.

Et est notandum, quod una insularum illarum, quæ sunt in circuitu Siciliæ, major cæteris, dicitur Muntgibel, qui ita vehementer ardere solebat, quod magnam partem maris in circuitu ejus desiccabat, et pisces comburebat; sed jam diu ardere cessavit, meritis et precibus beatæ Agathæ virginis.[9] Quadam enim die, cum ignis vehementius solito exiret a fornace montis Gibel, et appropinquasset civitati Catinensium, ubi sanctum corpus dictæ virginis[10] requiescit, paganorum multitudo fugiens ad sepulcrum ejus, tulerunt velum ejus contra incendium; et ignis reversus [est] in mare, et com- Mount Ætna. The fishes of S. Agatha.

[1] *tertius*] dicitur rex, M., H.
[2] *quartus*] dicitur rex, M., H.
[3] *dictum*] qui dicitur, M., H.
[4] *cujus terra*] et terra regis Arragoniæ, M., H.
[5] *monte*] illo qui dicitur, M., H.
[6] *dicta*] quæ dicitur, M., H.
[7] *altera*] dicitur, M., H.
[8] *sunt*] ibi, ins. M., H.
[9] *virginis*] et martyris, ins. M., H.
[10] *dictæ virginis*] beatæ Agathæ, M., H.

A.D. 1190. burens desiccavit mare fere per unum milliare, et pisces combussit, de quibus multi evaserunt semiusti; et ex genere illorum sunt ibi usque in hodiernum diem pisces semiusti, qui dicuntur pisces Sanctæ Agathæ. Et si contigerit quod aliquis piscium illorum captus fuerit ab aliquo piscatore, statim dimittitur abire ob reverentiam dictæ virginis gloriosæ.[1] Hoveden, iii. 53.

Progress of the fleet. Robertus itaque de Sabuil, et Ricardus de Camvilla, et Willelmus de Forz de Ulerun, transeuntes cum navigio Ricardi regis Angliæ inter Affricam et Hispaniam, post tempestates plurimas quas in itinere illo perpessi sunt, pervenerunt Marsiliam, in octavis Assumptionis beatæ Mariæ, feria quarta, cum toto navigio illis commisso; et non invento ibi rege Angliæ domino suo, per octo dies fecerunt ibi moram, propter quosdam necessarios navium apparatus. Hoveden, iii. 54.

Aug. 22. Arrival of the fleet at Marseilles.

Aug. 30. They proceed to Messina, arriving Sept. 14. Philip arrives Sept. 16. Deinde insecuti sunt regem; et in festo Exaltationis Sanctæ Crucis venerunt Messanam in Sicilia, feria sexta; et die Dominica sequenti venit illuc Philippus rex Franciæ, xvi°. kalendas Octobris; et Margaritus admirabilis,[2] et Jordanus del Pin, et cæteri civitatis custodes honorifice susceperunt eum, et tradiderunt ei palatium Tancredi regis Siciliæ ad hospitandum ibi.

Sept. 13. Richard moves from Salerno, passes Amalfi. Cum ergo Ricardus rex audisset quod navigium suum Messanam veniret, xiii°. die Septembris a Salerno recessit, et transiens ante civitatem [archi]episcopalem quæ Melfe dicitur, et ante civitatem archiepiscopalem quæ Conze dicitur, xviii°. die Septembris, venit ad civitatem Escalee dictam.[3] Juxta cujus[4] castellum est insula parva, ubi dicuntur fuisse scholæ Lucani; et adhuc est ibi camera pulchra sub terra, in qua Lucanus studere consueverat. Nocte sequenti jacuit rex in villa quæ dicitur Lacetrar, in prioratu Montis Cassiæ.

Sept. 18. Scalea.

Cetraro.

Sept. 19. Nono decimo die Septembris transiens rex per prioratum Sanctus Michael dictum[5] de Josaphat, venit ad alium prioratum ejusdem ordinis, qui dicitur Sancta Maria des Fosses, et ibi est castellum quod dicitur Sancte Luchee.

Sept. 20. S. Eufemia. Vicesima die Septembris transiens rex per castellum quod dicitur Lamantee, venit ad villam Sancta Eufemia dictam.[6]

---

[1] *ob . . . gloriosæ*] propter reverentiam beatæ Agathæ, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, Qui semper est mirabilis et gloriosus in sanctis Suis,—M., H.

[2] *admirabilis*] so both C. and M., for the earlier and proper form *admiralis*.

[3] *civitatem . . . dictam*] civitatem et castellum quæ dicuntur Escalee, M. H.

[4] *cujus*] hoc, M., H.

[5] *dictum*] qui dicitur, M., H.

[6] *dictam*] quæ dicitur, M., H.

Hoveden, iii. 54.

Vicesima prima die Septembris venit rex ad Melide, et ibi honorifice susceptus fuit et procuratus in abbatia Sanctæ Trinitatis. Ibi est turris lignea juxta abbatiam, per quam Robertus Wiscardus expugnavit et obtinuit castellum et villam de Melide. A.D. 1190. Sept. 21. Mileto.

Vicesima secunda die Septembris, rex Angliæ recedens de Melida cum [uno] solo milite, transivit per villam parvam quandam; et cum transisset, vertit se ad domum quandam, in qua audivit accipitrem, et intrans illam[1] cepit illum; quem cum dimittere noluisset, rustici multi undique accurrentes impetum fecerunt in eum cum lapidibus et fustibus; et cum unus illorum cultellum suum in regem extraxisset; rex cum lato gladii sui eum verberans, gladium suum fregit, et alios lapidibus obruit, et sic evadens vix a manibus eorum, venit ad prioratum Bainare dictum[2] et nullam moram ibi faciens, transivit fluvium magnum le Far de Mechines dictum;[3] et juxta turrim lapideam, quæ est ad introitum del Far in Sicilia, jacuit nocte illa in tentorio. Fluvius autem ille del Far dividit [Calabriam et Siciliam. Et ad introitum del Far,] prope Labainnare, est periculum illud marinum quod dicitur Silla, et in exitu ejusdem fluvii est aliud periculum maris, quod dicitur Caribdis. Sept. 22. Richard is attacked by rusties. He crosses the straits of Messina, and sleeps that night in a tent.

Hoveden, iii. 55.

De adventu Ricardi regis Angliæ ad Messanam.

Vicesima tertia die Septembris, rex Ricardus Angliæ venit Messanam in Sicilia, cum buciis multis, et aliis magnis navibus, et galeis, in tanta gloria, et sonitu tubarum et buccinum, quod tremor apprehendit in civitate existentes.[4] Rex vero Franciæ et sui, et omnes principes civitatis Messanæ, et clerus et populus, stabant in littore admirantes super hiis quæ viderant et audierant de rege,[5] et de ejus potestate; qui cum applicuisset, statim locutus est cum Philippo rege Franciæ. Et post colloquium istud rex Franciæ statim eodem die intravit naves suas, volens procedere versus terram Jerosolimitanam; sed cum a portu exisset, statim illo die vento in contrarium sibi mutato, dolens et invitus Messanam reversus est. Rex vero Angliæ intravit domum Reginaldi de Muhec,[6] ubi Sept. 23. Triumphant reception of Richard at Messina.

---

[1] *illam*] domum, M., H.

[2] *Bainare dictum*] qui dicitur la Bainnare, M., H.

[3] *dictum*] qui dicitur, M., H.

[4] *existentes*] eos qui . . . erant, M., H.

[5] *rege*] Angliæ, ins. M., H.

[6] *Muhec*] Michet, C.

A.D. 1190. hospitium suum præparabatur in suburbio extra civitatem infra vineas. Hoveden, iii. 55

Sept. 24, 25. Interviews with Philip. Vicesima quarta et quinta die Septembris, venit rex Angliæ ad hospitium regis Franciæ loqui cum eo, et e converso.

Tancred releases queen Johanna. Interim rex[1] Ricardus misit nuncios suos ad Tancredum regem Siciliæ, et liberavit de custodia ejus Johannam sororem suam, quondam reginam Siciliæ.

Sept. 28. She arrives at Messina. Vicesima octava die Septembris exivit rex Angliæ obviam Johannæ sorori suæ, quæ eodem die venit Messanam de Panormo per galeas, missa a rege Tancredo.

Sept. 29. Philip visits Johanna. Vicesima nona die Septembris[2] venit rex Franciæ ad hospitium sororis regis Angliæ, et vidit eam, et gavisus est. Hoveden, iii. 56.

Principium discordiæ inter cives Messanæ et Ricardum regem.

Sept. 30. Richard takes La Bagnara. Tricesima die Septembris rex Angliæ transivit fluvium de Far; et cepit locum munitissimum la Bainnare dictum:[3] et

Oct. 1. He lodges Johanna there. prima die Octobris introduxit Johannam sororem suam in locum illum munitissimum, et dimittens eam ibi cum militibus et multis aliis,[4] Messanam rediit.

Oct. 2. He occupies and fortifies a monastery of the Greeks. Secunda vero die Octobris cepit rex Angliæ monasterium Griffonum[5] quod est in medio fluminis del Far, inter Messanam et Calabriam, et posuit in eo victualia sua, quæ de Anglia cæterisque[6] terris suis venerant, [et] expulsis inde monachis et eorum servientibus, munivit illud militibus et aliis custodibus.

Jealousy of the people of Messina. Cum autem cives Messanæ vidissent, quod rex Angliæ in castello de la Bainnare, cum sorore sua, milites et servientes posuisset, et quod ipse monasterium Griffonum occupasset, habuerunt suspectum, conjicientes quod totam occuparet insulam si posset; et inde de facili poterant contra eum commoveri.

Oct. 3. Quarrel between them and the crusaders. Unde contigit, quod tertia die Octobris discordia emersit inter exercitum regis Angliæ et cives Messanæ; et in tantum excrevit ex utraque parte indignatio, quod cives clauserunt portam civitatis, et armati ascenderunt muros. Cumque exercitus regis hoc vidisset, venerunt cum impetu magno

Richard tries in vain to pacify them. ad portas civitatis, et dominus rex in equo velocissimo per exercitum cursitabat, baculo verberans quoscunque ex suis

---

[1] *rex*] Angliæ, ins. M., H.

[2] *Septembris*] scilicet die Sancti Michaelis, ins. M., H.

[3] *dictum*] qui dicitur, M., H.

[4] *aliis*] servientibus, M., H.

[5] *Griffonum*] videlicet locum munitissimum, ins. M., H.

[6] *cæterisque*] et aliis, H.

Hoveden, iii. 56.

attingebat, volens illos ab insultu cohibere, sed nequivit; tandem rediit ad hospitium suum, et cum se armasset, iterum exivit ad extinguendam malitiam, si posset. Postea intravit cymbam unam, et ivit ad palatium regis Tancredi, ad consulendum regem Franciæ super hiis quæ acciderant. A.D. 1190. Oct. 3.

Interim, per consilium seniorum civitatis, discordia illa quievit; et depositis ex utraque parte armis, reversus est unusquisque in domum suam.

Hoveden, iii. 57.

Quarta die Octobris venerunt ad regem Angliæ, Ricardus archiepiscopus Messanæ, et Willelmus archiepiscopus de Monte Regali, pluresque archiepiscopi et multi[1] familiares regis Siciliæ; et adduxerunt secum Philippum regem Franciæ, et Reginaldum Carnotensem, et Manasser de Lengris episcopos, et Hugonem ducem Burgundiæ, et Petrum de Neverz,[2] et alios multos, in quibus habebant fiduciam, ad pacem faciendam inter ipsos et regem Angliæ. Et cum illi de pace facienda diu tractassent, et eam pene reformassent, cives Messanæ processerunt in magna multitudine congregati super montes, et expectaverunt quidam prompti et parati proditiose in regem Angliæ irruere; et quidam fecerunt insultum in hospitium Hugonis le Brun, et clamor illorum non modicus venit ad aures Ricardi regis Angliæ; qui statim relicto colloquio regis Franciæ et prædictorum omnium, præcepit omnes suos armari: et ipse cum paucis ascendit montem arduum, quod nemo putaret ullo modo posse contingere; et cum ad summitatem montis cum magno labore pervenisset, quotquot in monte fuerant, cum fuga celerrima civitatem intraverunt; et rex secutus est eos in ore gladii. Milites autem et servientes regis Angliæ ad portas et muros civitatis cum civibus fortiter congressi sunt, et multos durosque lapidum ictus sustinentes, aliquando portas intraverunt, aliquando vi expulsi sunt. Et occisi [sunt] ex hominibus regis Angliæ quinque milites, et viginti servientes, vidente rege Franciæ, et nullum auxilium eis faciente, quamvis ipsi essent confratres illius in illa peregrinatione. Rex vero Franciæ et sui civitatem sunt ingressi, et per medium illorum ibant tutissime.

Oct. 4. Richard is asked to make peace.

Deputation of the nobles to Richard.

During the negotiation the riot breaks out again.

A general struggle between the citizens and Richard's forces.

---

[1] *pluresque . . . multi*] "et Willelmus archiepiscopus de Risa, et Mar-
" garitus admirabilis, et Jordanus de Pino, et alii multi." M., II.

[2] *Neverz*] "et Gaufridum de Perticо comites, et de familia regis Angliæ
" Walterum Rotomagensem et Girardum Auxiensem archiepiscopos, et
" Johannem Ebroicensem et Bernardum Baoniensem episcopos." Ins. M., II.

A.D. 1190.

De captione Messanæ.

Oct. 4. Messina taken by Richard's men.

Homines autem regis Angliæ tandem post maximos labores in tantas vires excreverunt, quod per vim portas civitatis fregerunt, et murum undique ascenderunt, et ita ingredientes civitatem obtinuerunt, et statim signa regis Angliæ in munitionibus per circuitum murorum posuerunt. Unde rex Franciæ plurimum indignatus est, et postulavit ut signa regis Angliæ deponerentur, et ut signa sua imponerentur; sed rex Angliæ hoc permittere noluit: sed tamen, ut voluntas regis Franciæ impleretur, rex Angliæ signa sua deposuit, et tradidit civitatem in custodia Hospitalorum et Templariorum, donec perficerentur ei omnia quæ ipse exigebat a Tancredo rege Siciliæ. Hoveden, iii. 58.

The city entrusted to the Templars and Hospitallers.

De concordia facta et sacramentis confirmata, inter Philippum regem Franciæ et Ricardum regem Angliæ, apud Messanam.

Oct. 8. Renewal of agreement between Richard and Philip, and new regulations for the army.

Octava die Octobris rex Franciæ et rex Angliæ, coram comitibus et baronibus suis, cleroque[1] ac populo, juraverunt super reliquias sanctorum, quod alter alterum et exercitum ejus in peregrinatione illa, in eundo et redeundo, bona fide custodiret, et comites et barones hoc idem juraverunt se firmiter et inconcusse servaturos. Deinde prædicti reges, per voluntatem et consilium totius exercitus peregrinorum, statuerunt, "quod omnes peregrini, qui in via hujus peregrina-
" tionis morientur, de omnibus armaturis et equitaturis suis,
" et vestibus, quibus usuri erant, pro voluntate sua dispo-
" nent, et de medietate possessionum suarum, quas secum
" habent in via, similiter pro arbitrio suo facient, dummodo
" nihil in patriam suam remittant; et clerici de capellis, et
" omnibus utensilibus ad capellam pertinentibus, et de omni-
" bus libris suis, pro voto suo ordinabunt. Altera medietas
" in manus Walteri Rotomagensis archiepiscopi, et Manasser
" Lingonum episcopi, et Magistri domus militiæ Templi et
" Magistri Hospitalis, et Hugonis ducis Burgundiæ, et Ra-
" dulfi de Chuci,[2] tradetur; qui ad subventionem terræ Jero-
" solimitanæ, ubi viderint magis[3] necessarium, prædictam
" pecuniam impendent. Hoc autem reges in propriis personis

New regulations about the money of the crusaders.

Hoveden, iii. 59.

---

[1] *cleroque*] et clero, M., H.

[2] *Chuci*] et Drogonis de Merlou, et Roberti de Sabuil, et Andreæ de Caveni, et Gilberti de Wascuil, ins. M., H.

[3] *magis*] magnum, C., M.

Hoveden, iii. 59.

" affidaverunt firmiter et fideliter servandum in omni via, tam A.D. 1190. Oct. 8.
" citra mare quam ultra, de omnibus peregrinis utriusque
" regni, tam de illis qui venturi sunt, quam de illis qui jam
" venerunt. Archiepiscopi et episcopi id idem in verbo veri-
" tatis servandum promiserunt. Magistri Templi et Hospitalis All degrees adhere to these rules.
" super ordinem suum id idem servandum concesserunt :
" comites et barones in propriis personis id idem servandum
" juraverunt.

" Præterea nemo in toto exercitu ludat ad aliquod genus Regulations about gaming.
" ludi pro lucro, exceptis militibus et clericis, qui in tota
" nocte et die non nisi viginti solidos amittent. Si autem
" milites aut clerici plusquam ad viginti solidos luserint, quo-
" tiescunque viginti solidos[1] excesserint, centum solidos præ-
" dictis archiepiscopo et episcopo, et comitibus et baronibus,
" qui prædictam servabunt pecuniam, dabunt prædictæ pecu-
" niæ admiscendos. Reges autem pro beneplacito suo ludent.
" Et in hospitio duorum regum possunt servientes præcepto
" regum usque ad viginti solidos ludere. Et coram archiepi-
" scopis et episcopis, comitibus et baronibus, præcepto eorum,
" possunt eorum servientes ludere usque ad viginti solidos.

" Si autem servientes aut marinarii aut alii ministri per se Punishment of transgressors.
" inventi fuerint ludentes, servientes tribus diebus nudi per
" exercitum vapulabunt, nisi voluerint se redimere arbitrio
" prædictorum ; et alii ministri similiter. Marinarii vero si
" luserint, tribus diebus a summo mane in mare demergentur
" more marinariorum, quotidie semel, nisi se voluerint arbi-
" trio supradictorum redimere.

" Si autem peregrinus aliquis postquam iter arripuerit ab Debts of pilgrims.
" aliquo homine in via aliquid mutuo ceperit,[2] mutuum solvet.
" De eo autem quod ante iter acceperit, non tenetur re-
" spondere in via.

" Si autem marinarius aliquis conductus, vel serviens ali- Serving men not to desert their masters.
" quis, vel quicunque fuerit, exceptis clericis et militibus, a
" domino suo in via hujus peregrinationis recesserit, nemo
" alius eum recipiet, nisi de voluntate domini sui fuerit.

Hoveden, iii. 60.

" Et si aliquis[3] invito domino suo priori receperit, pro Penalty of transgressing these statutes.
" arbitrio dictorum[4] virorum punietur. Et si quis contra sta-
" tuta ista, ita solemniter facta, aliquid temere attentaverit,
" sciat se excommunicationi archiepiscoporum et episcoporum
" totius exercitus subjacere; et omnes transgressores pœnis

---

[1] *solidos*] in die naturali, ins. H. ; om. M.

[2] *ceperit*] acceperit, M., H.

[3] *aliquis*] eum, ins. M., H.

[4] *dictorum*] prædictorum, M., H.

A.D. 1190. Oct. 8.

" supradictis secundum singulorum conditiones pro arbritrio " dictorum virorum punientur. Hoveden, iii. 60.

Regulation of the sale of bread and corn and flour.

" Præterea statutum est a prædictis regibus, quod mercator, " de quacunque mercatione sit mercator, non potest emere in " exercitu panem ad revendendum, nec farinam, nisi aliquis " alienigena illam adduxerit, et qui de illa panem fecerit; nec " bladium, nisi de eo similiter panem fecerit, vel ad secum " transfretandum detinuerit. Pasta vero omnino vetatur, ne " ematur; et omnia vetantur emenda in villa, et infra leucam " villæ.

Profits to be moderate.

" Si aliquis[1] bladum emerit, et de eo panem fecerit, tenetur " lucrari in salma unum terrin tantum, et bren. Alii vero " mercatores, de quacunque mercatione sint mercatores, in " decem denarios tenentur lucrari unum denarium.

None to sound the king's coin.

" Et ne aliquis sonet monetam domini regis, in qua moneta " apparebit, nisi fracta fuerit infra circulum.

Sale of meat,

" Et ne aliquis carnem mortuam emat ad revendendum, nec " bestiam vivam, nisi eam occiderit in exercitu.

and wine,

" Et ne aliquis vinum suum post primam conclamationem " carius vendat.

and bread.

" Et ne aliquis faciat panem ad vendendum, nisi ad unum " denarium; et omnes mercatores sciant quod totum Far est " infra leucatam villæ. Et ut de moneta Angliæ unus dena- " rius detur in omnibus mercaturis pro quatuor denariis Ande- " gavensis monetæ. Et [est] sciendum, quod omnia supradicta " constituta sunt consilio et voluntate regis Franciæ, et regis " Angliæ, et regis Siciliæ."

Oct. 6. The citizens give hostages to Richard.

Tertia vero die post captionem civitatis Messanæ, principes civitatis Messanæ, et totius provinciæ, dederunt regi Angliæ obsides de pace sibi et suis servanda, et quod in manu ejus civitatem Messanæ liberam tradent, nisi rex Siciliæ Tancredus, eorum dominus, celerius pacem fecerit cum illo de omnibus exigentiis suis quas ab eo exigebat. Ipse enim a rege Tancredo exigebat Montem Sancti Angeli, cum toto comitatu et aliis pertinentiis suis, ad opus Johannæ sororis suæ, quem Willelmus quondam rex Siciliæ, maritus ejus, dedit ei in dodarium; et cathedram auream ad opus ejusdem Johannæ de consuetudine reginarum illius regni; et ad opus sui ipsius mensam auream de longitudine duodecim pedum, et[2] latitudine unius pedis et semis; et quoddam tentorium de serico magnum adeo quod ducenti milites in eo possint simul manducare: et duos

Claims made on king Tancred by Richard, on account of Johanna's dowry and king William's bequest.

Hoveden, iii. 61.

---

[1] *aliquis*] autem, ins. M., H.

[2] *et*] de, ins. M., H. "Nota, consuetudo dotis reginarum Siciliæ." M. in marg.

Hoveden, iii. 61.

tripodes aureos ad prædictam mensam sustinendam, et viginti quatuor cuppas argenteas, et totidem discos argenteos, et sexaginta millia salmes de frumento, et totidem de hordeo, et totidem de vino, et centum galeas armatas cum toto apparatu, et cum victu galeotarum ad duos annos. Hæc omnia petebat rex Angliæ ad opus sui ipsius sicut hæres regis Henrici, cui supradictus Willelmus rex Siciliæ omnia supradicta præparaverat, et dimiserat quando in extremis laboravit. A.D. 1190. October.

Cui Tancredus rex Siciliæ in hæc verba respondit: "Ego "dedi Johannæ sorori vestræ decies centena millia de terris, "pro quieta clamantia dodarii sui, antequam a me recederet, "et de reliquis exigentiis vestris faciam quicquid facere de- "buero secundum consuetudinem regni hujus." Unde factum est quod, per consilium sapientum virorum, rex Siciliæ dedit regi Angliæ viginti millia unciarum auri pro quieta clamantia dodarii sororis suæ; et alia viginti millia unciarum auri pro omnium supradictorum quieta clamantia, quæ de jure petebat de divisa Willelmi regis Siciliæ defuncti, et pro matrimonio contrahendo inter Arthurum ducem Britanniæ, suum nepotem, et filiam regis Tancredi. Quibus ex utraque concessis, Ricardus rex Angliæ cartam pacis factæ inter ipsum et Tancredum fecit, et concessit eidem; ac dictæ pacis formam Clementi summo pontifici sic scripsit;[1] Tancred's reply. He negotiates a marriage for his daughter with Arthur of Brittany.

Hoveden, iii. 64.

Hæc est capitularis forma inter regem Ricardum Angliæ et Tancredum regem Siciliæ.[2]

Hoveden, iii. 65.

"Reverentissimo domino ac beatissimo patri Clementi, Dei "gratia sanctæ sedis apostolicæ summo pontifici, Ricardus "rex Angliæ, etc., salutem, et sinceræ in Domino devotionis "affectum. Justiorem exitum facta principum sortiuntur, Nov. 11. Richard writes a report of the proceedings to the pope.

---

[1] *scripsit*] Our MS. here omits both the Treaty and the Form of Oath, given by Hoveden and Benedict: but prefixes the rubrical title of the latter document to Richard's letter to the pope. MS. M. gives the treaty, but omits the form of oath, although, like C., it retains the rubric, and prefixes it to the letter of the king: in this respect the two MSS. agree with three of the second class MSS. of Hoveden. See Hoveden, iii. 61–65; Benedict, ii. 133–136.

[2] *Siciliæ*] After the document to which this rubric properly belongs, Hoveden and Benedict describe the exchange of oaths and Tancred's payment. M. and C. of course omit these. See Hoveden, iii. 64, 65; Bened., ii. 136.

A.D. 1190. Nov. 11. Richard's report to the pope of his treaty with Tancred.

" cum a sede apostolica robur et favorem accipiunt, et sanctæ Hoveden, iii. 65.
" Romanæ ecclesiæ colloquio diriguntur. Proinde dignum
" duximus ad notitiam beatitudinis vestræ transmittere, quæ
" inter nos et dominum Tancredum, illustrem Siciliæ re-
" gem, publico nuper et admodum necessario sunt celebrata
" contractu. Sane dilectionem fraternam et pacem perpetuam
" cum eo firmavimus, quam magnatum nostrorum, archiepi-
" scoporum, episcoporum, et plurimorum virorum illustrium
" juramentis, ei et suis, et regno suo, et toti terræ domi-
" nationis suæ, nos illibata fide promisimus servaturos. Cui[1]
" etiam pacis et amicitiæ fœdus arctiori adhuc vinculo as-
" stringentes, inter Arthurum egregium ducem Britanniæ,
" carissimum nepotem nostrum et hæredem (si nos sine prole
" decedere contigerit), et illustrem filiam ejus, matrimonium,
" volente Domino, condiximus [con]trahendum :[2] quod Domino
" largiente debitam consummationem accipiet, cum illustris
" puella nubiles annos attigerit, aut prædicto domino regi
" Tancredo placuerit, ut infra nubiles annos illa in uxorem
" nepoti nostro desponsanda tradatur: nos ipsum nepotem
" nostrum hoc facturum concessimus, si sancta Romana ec- Hoveden,
" clesia decreverit super hoc[3] dispensare. Pecuniam vero iii. 66.
" quam pro matrimonio ipso, ad opus nepotis nostri, ab eodem
" domino rege Tancredo recepimus, scilicet viginti millia un-
" ciarum auri, si forte, quod absit, morte interveniente alte-
" rius, aut culpa nostra aut nostri nepotis, aut partis[4] ipsius,
" matrimonium non staret; nos aut hæredes nostri ipsi
" domino regi Tancredo, aut hæredibus ejus, ex integro resti-
" tuere, præstitis super hoc sacramentis, ex parte nostra
" tenemur. Ut igitur tenor pacis initæ, et initiati matrimonii
" fides, cum integritate debita ex parte nostra et nepotis
" nostri servetur, sicut ipsi domino Tancredo, interposita
" jurisjurandi religione, firmavimus, sanctitatem [vestram] et
" sanctam Romanam ecclesiam obnixe rogamus, quatenus et
" firmatæ pacis servandæ perpetuo, et matrimonii consum-
" mandi, vel, si ex prædictis causis matrimonium ipsum non
" fieret, restituendæ pecuniæ, sancta sedes apostolica fide-
" jussionem pro nobis suscipiat erga dominum nostrum regem
" Tancredum et hæredes ipsius: cujus fidejussionis onus[5] ut
" confidenter vobiscum Romana ecclesia suscipiat, præsentium

---

[1] *Cui*] Cum, M., H.

[2] *condiximus contrahendum*] conduximus trahendum, C., M., with the MSS. of Hoveden.

[3] *hoc*] om. H.; inserted between the lines in C. and M.

[4] *partis*] patris, C.

[5] *onus*] honus, C.; corrected to *onus* in M.

Hoveden, iii. 66.

" litterarum testimonio vobis et sanctæ Romanæ ecclesiæ " liberam concedimus potestatem, nos et hæredes nostros et " terram nostram districtius coercere, si vel contra pacem " præfatam venerimus, vel prædictis causis matrimonio non " secuto, nos aut hæredes nostri solutionem pecuniæ negare- " mus: ad honorem utriusque nostri vestra novit beatitudo " spectare, si, mediante Romana ecclesia, pacis pariter et " matrimonii bonum ad congruum finem deveniat, unde multi- " plex in futurum utilitas consequatur. Testibus nobis ipsis, " apud Messanam, xi°. die Novembris." A.D. 1190. Nov. 11.

Flight of Margarit and Jordan del Pin.

Sed antequam pax ista esset concessa et confirmata inter regem Angliæ et regem Siciliæ, Margaritus admirabilis[1] et Jordanus del Pin, familiares regis Tancredi, quibus ipse civitatem Messanam tradiderat custodiendam, de nocte abierunt, adducentes secum familias suas, et substantias quas habebant in auro et argento; domos vero et galeas et alias eorum possessiones saysiavit rex Angliæ,[2] illis abeuntibus. Deinde rex Angliæ fecit fieri unum fossatum latum et profundum per medium insulæ quæ est in flumine del Far, in qua est monasterium Griffonum, ubi thesauri et victualia ejus custodiebantur: cujus fossati longitudo totius insulæ continet latitudinem, ab una ripa in alteram; et finis ejus terminatur in Caribdim. Et[3] sciendum, quod in fluvio illo del Far de Meschines sunt illa duo pericula maris maxima, scilicet, Scilla et Caribdis; quorum[4] Scilla est ad introitum del Far prope prioratum de la Bangnare, alterum[5] est prope exitum del Far: ad cujus cognitionem est turris lapidea in prædicta insula juxta fossatum regis Angliæ.

Richard fortifies the monastery of the Greeks.

Hoveden, iii. 67.

Scylla and Charybdis.

Et sciendum, quod Scilla semper evomit et in altum jactat undas, et ideo necesse est ut transeuntes elongent se ab ea, ne insanis obruantur. Caribdis vero attrahit indesinenter et absorbet aquas; ideo caveant[6] transeuntes, ne absorbeantur.[7] Quidam tamen incauti, vitare Scillam volentes, inciderunt Caribdim.

Richard fortifies Mategriffon.

Deinde rex Angliæ, dum pax inter illum et regem Tancredum facienda moraretur, firmavit sibi castellum forte in supercilio montis ardui extra muros civitatis Messanæ, quod Mategriffun vocaverunt. Griffones enim ante adventum regis Angliæ erant potentiores omnibus illam inhabitantibus, et odio

---

[1] *admirabilis*] So C., M.

[2] *Angliæ*] in manu sua, ins. M., H.

[3] *Et*] est, ins. M., H.

[4] *quorum*] unum scilicet, ins. M., H.

[5] *alterum*] et alterum scilicet Caribdis, M., H.

[6] *caveant*] sibi, ins. M., H.

[7] *absorbeantur*] ab ea, ins. M., H.

A.D. 1190. Humiliation of the Griffons.

habebant omnes homines ultramontanos; adeo quod pro minimo habebant illos interficere, nec erat qui adjuvaret. Sed ex quo rex Angliæ illuc venit, malitia illorum quievit, et potestas eorum minuta est, et facti sunt viliores omnibus inhabitantibus terram illam; et sperantes se posse contra regem Angliæ, sicut potuerunt contra cæteros in diebus antiquis, inciderunt in foveam quam fecerunt, et facti sunt profugi in terra. Gens autem Anglicana in maxima habebatur reverentia in regno Siciliæ. Hoveden, iii. 67.

Fulfilment of an ancient prophecy.

Tunc impletum est illud propheticum, quod antiquitus scriptum inveniebatur in tabulis lapideis prope villam regis Angliæ quæ dicitur Here, quam Henricus rex Angliæ dederat Willelmo filio Stephani. In qua idem Willelmus domum novam construxit, in cujus pinnaculo effigiem cervi statuit, quod factum fuisse creditur ut adimpleretur quod dicitur, Hoveden, iii. 68.

" þan þu seest in Here hert yreret:
" þanne shulen[1] Englys in þre be ydelet.
" þat an shal[2] into Hirlant[3] altolate weue,
" þat oþer into Poylle[4] mid prude bileve,
" þe thridde in here oune herd[5] alle werke ydreen."[6]

Cujus est sensus: cum videris in Here cervum levatum, tunc Angli in tria dividentur; pars una in Hiberniam festina migrabit, altera in Apuliam cum fide strenua, tertia in solo patrio omnem patietur servitutem.[7]

October. Richard renounces the royal right of wreck in favour of the saved and of the heirs of the lost.

Deinde rex Angliæ, pro amore Dei, et salute animæ suæ et parentum suorum, quietum clamavit in perpetuum Wrech per totam terram suam, citra mare et ultra: statuens quod omnis naufragus, qui ad terram vivus pervenerit, omnes res suas liberas et quietas habeat; si autem in navi mortuus fuerit, filii vel filiæ, fratres vel sorores illius res suas habeant, secundum quod ostendere poterunt se esse propinquiores illius hæredes. Vel si defunctus nec filios, filias, fratres, nec soro-

---

[1] *shulen*] sulen, M.

[2] *shal*] sal, M.

[3] *Hirlant*] Yrlande, M.

[4] *Poylle*] Puile, M.

[5] *in here oune herd*] in her owen herd, M.

[6] *ydreen*] ydregean, M.

[7] *Cujus . . . servitutem*] This very important illustration is found in MSS. M. and V. as well as in C., but is not from Hoveden, and has never been, so far as the editor is aware, noticed before. It will be found to confirm the interpretation of the inscription given in the notes on Benedict, ii. 140, and Hoveden, iii. 68, with one exception. The word *herd*, there understood to mean *heart*, is here explained as meaning *earth*.

Hoveden, iii. 68.

res habeat, rex catalla sua habeat. Hanc autem quietam clamantiam de Wrech fecit rex[1] Ricardus, et carta sua confirmavit, anno secundo regni sui, mense Octobris, apud Messanam, coram Waltero Rotomagensi archiepiscopo et multis aliis,[2] tam clericis quam laicis. A.D. 1190.

Hoveden, iii. 69.

Eodem anno plus quam centum millia paganorum, qui erant in regno Siciliæ, servi Willelmi regis, post mortem ejus indignati sunt servire regi Tancredo; tum quia Henricus rex Alemanniæ calumniatus erat regnum Siciliæ, tum quia Ricardus rex Angliæ, regnum Siciliæ ingressus, magnam illius partem occupaverat. Et abierunt in montana cum mulieribus et liberis[3] et pecoribus suis, et habitaverunt ibi, opprimentes Christianos, et multa mala eis facientes. Sed audito quod pax et finalis concordia esset inter regem Angliæ et regem Tancredum, redierunt in servitutem regis Tancredi; et datis ei obsidibus de pace servanda, reversi sunt in domos suas, et servi Tancredi sicut prius regis Willelmi facti sunt.[4] The Saracen dependents of king William revolt from Tancred; but on the news of the treaty return to allegiance.

De fame quæ fuit apud Accon in exercitu Christianorum propter adventum Alemannorum.

Eodem anno Conradus dux Swaviæ, post submersionem patris sui Frederici Romanorum imperatoris, factus est princeps Teutonicorum et Alemannorum, et cæterorum qui patrem suum sequebantur; et venit ad obsidionem Accon cum exercitu magno. Et statim facta est fames magna,[5] et in tantum excrevit, quod panis qui ante adventum eorum vendebatur pro[6] denario, pro sexaginta solidis postea[7] vendebatur. Tunc fame perierunt plurimi in exercitu, quia summa unius equi de frumento vendebatur pro sexaginta quinque marcis Anglicanæ monetæ. Tunc principes, qui in obsidione erant, pascebantur carne equina, edentes eam pro deliciis. October. Arrival of the German crusaders at Acre. December. Famine among the besiegers.

---

[1] *rex*] Angliæ, ins. M., H.

[2] *archiepiscopo . . . aliis*] "et "Girardo Auxiensi archiepiscopis, "et Johanne Ebroicensi et Ber- "nardo Baoniensi episcopis, et "multis aliis tam clericis quam "laicis, de familia regis Angliæ, et "carta illa tradita fuit per manum "magistri Rogeri Mali Catuli, vice- "cancellarii regis." M., H.

[3] *et liberis*] filiis et filiabus, M., H.

[4] *et . . . sunt*] "colentes terram "sicut coluerunt eam tempore regis "Willelmi, et servi facti sunt sub "rege Tancredo." M., H.

[5] *magna*] in obsidione Accon, ins. M., H.

[6] *pro*] uno solo, ins. M., H.

[7] *postea*] postmodum, M., H.

A.D. 1190. December. Collection for the starving.

Cumque fames excrevisset,[1] venit clamor populi ad Hubertum Walteri Saresbiriensem episcopum, et ad cæteros episcopos exercitus, et fecerunt collectam denariorum per exercitum ad opus pauperum; et tantum incrementum dedit Dominus collectæ illi, quod sufficiebat omnium sustentationi indigentium, donec largitor omnium bonorum[2] misit eis abundantiam frumenti, vini et olei. Tertia enim die post collectam pauperibus distributam, venerunt ad Accon naves onustæ frumento, vino et oleo, et fecerunt forum bonum, ita quod mensura frumenti, prius pro ducentis bisantiis vendita,[3] postmodum pro sex bisantiis vendebatur.[4] Hoveden, iii. 70.

Arrival of provisions.

July 25. Defeat of a band of volunteers by Saladin.

Eodem anno, die Sancti Jacobi,[5] decem millia proborum juvenum et bene armatorum exierunt de obsidione Accon, contra prohibitionem regis[6] et principum exercitus, volentes congredi cum Saladino et exercitu ejus. Saladinus[7] autem videns eos venientes, retraxit se cum exercitu suo, dimissis tentoriis suis et victualibus. Ingressi sunt juvenes illi tentoria paganorum, edentes et bibentes quæ apud illos erant. Deinde sumpserunt secum pretiosa quæque, et oneraverunt se; et cum redirent versus obsidionem Accon, Saladinus et exercitus ejus secuti sunt eos in ore gladii, et fere omnes perempti sunt.[8] Pauci vero[9] evaserunt auxilio Radulphi[10] archidiaconi Colecestriæ.[11]

Conrad of Montferrat aspires to the crown of Jerusalem.

Eodem anno Sibilla regina Jerusalem, uxor Guidonis de Lizinant, et duæ filiæ ejus, obierunt in obsidione Accon; quibus defunctis, Conradus Marchio de Muntferant, dominus Tyri, videns quod non esset propinquior hæres in regno Jerosolimitano, quam Milisant uxor Amfridi de Turun, soror dictæ Sibillæ, convenit patriarcham[12] Heraclium, et matrem prædictæ mulieris, et omnes principes exercitus Christianorum, et petiit sibi donari in uxorem illam reginæ defunctæ sororem; promittens quod ipse de cætero fideliter et efficaciter promoveret negotia exercitus Christianorum, et quod nullam deinceps haberet cum Saladino familiaritatem. Mater igitur mulieris, et patriarcha, et principes exercitus quamplures, Hoveden, iii. 71.

November. He procures a divorce between the heiress and her husband; and marries her himself, and claims the crown.

---

[1] *excrevisset*] superexcrevisset, M., H.

[2] *bonorum*] Deus ex alto prospiciens, ins. M., H.

[3] *vendita*] quæ vendebatur, M., H.

[4] *vendebatur*] data fuit, M., H.

[5] *Jacobi*] apostoli, ins. M., H.

[6] *regis*] et patriarchæ, ins. M., H.

[7] *Saladinus*] Salaadinus, M. passim.

[8] *sunt*] a paganis, ins. M., H.

[9] *vero*] tamen, M., H.

[10] *Radulphi*] de Hauterive, M.; de Halterive, H.

[11] *Colecestriæ*] relictis oneribus suis, add. M., H.

[12] *patriarcham*] prædictum patriarcham, M., H.

Hoveden, iii. 71.

præbuerunt assensum petitioni illius; et fecerunt divortium inter prædictam mulierem et Amfridum de Turun maritum suum, et tradiderunt eam Conrado in uxorem; qui statim calumniatus est regnum Jerosolimitanum, de jure uxoris suæ, adversus Guidonem. Guido vero obtulit se juri stare in curia regum Franciæ et Angliæ, qui in proximo venturi erant; sed Conradus tamdiu expectare nolens, omnia jura regni sibi usurpavit, et Guidonem regem expulit. A.D. 1190. Opposition of Guy of Lusignan.

Eodem anno, Philippo rege Francorum, et Ricardo rege Angliæ, moram facientibus apud Messanam,[1] mense Decembris, decimo quarto kalendas Januarii, feria quarta, audita sunt tonitrua magna apud Messanam, et visa sunt fulgura multa et terribilia discurrere, et unus ictus fulminis cecidit in unam galearum regis Angliæ, et demersit eam in profundum, percussitque murum civitatis Messanæ, et magnam illius partem contrivit. Milites autem et servientes regis Angliæ, qui custodiebant monasterium Griffonum, in quo erant thesauri regis Angliæ, dixerunt pro certo, se vidisse globum igneum super pinnaculum monasterii illius, qui non erat comburens, sed illuminans, et ibidem moram fecit quamdiu tempestas sæviit, et cessante tempestate recessit dictus[2] globus. Admirantibus illis, et diligenter requirentibus, quid hoc esset, Griffones ibidem jugiter Deo servientes responderunt, quod sic semper evenit, quandocunque tempestas fit. Dec. 19. Great thunderstorm at Messina.

Hoveden, iii. 72.

Rex vero Angliæ interim, dum moram fecit apud Messanam, fecit omnes navigii sui naves duci in terram, et eas refici; nam multæ earum per corrosionem vermium deterioratæ erant. Sunt enim in fluvio del Far vermes graciles qui in lingua sua vocantur Brom, quorum cibus est omne genus ligni: qui cum alicui ligno adhæserint, nunquam inde nisi per vim recedent, donec perforaverint illud; foramina autem faciunt stricta cum intrant, et ex corrosione ligni adeo crescunt et pinguescunt, quod exeuntes faciunt foramina lata. Repairs of the ships. Richard tries to secure his ships against worms.

Interim Ricardus rex Angliæ fecit parari perrarias,[3] et alias machinas suas bellicas, quas in terram Jerosolimitanam laturus erat.[4] He prepares his engines.

Hoveden, iii. 73.

Eodem anno, tertia die post festum Sancti Michaelis, exierunt Saraceni a civitate Accon circiter quatuor millia armati, Unsuccessful sally of the Saracens from Acre.

---

[1] *Messanam*] in Sicilia, ins. M., H.

[2] *dictus*] ille igneus, M., H.

[3] *perrarias*] pararias, C.

[4] *erat*] Here follows in Hoveden a long passage on the character of William Longchamp. It is found in all the MSS. of Hoveden, but is not in MS. M. or in C. See Hoveden, iii. 72; Bened., ii. 143.

A.D. 1190. et combusserunt quatuor hurdicios per ignem Græcum; sed viriliter retrusi sunt per milites exercitus armatos, et amiserunt viginti Turcos occisos, præter multos vulneratos. Hoveden, iii. 73.

Nov. 11. A second sally defeated. Deinde ad festum Sancti Martini iterum exierunt Saraceni a civitate Accon, et inpetum fecerunt in Christianos, qui viriliter restiterunt eis; et Baldewinus de Carun, et Walterus de Oyri, et Baldewinus de Dargus bene sustinuerunt eorum impetum, donec comes Henricus et Galfridus de Lizinant cum Templariis supervenirent; qui cum tanto impetu coegerunt paganos retroire, quod pagani amiserunt in illa fuga quadraginta Turcos occisos, et multos vulneratos.

December. The besiegers attempt an escalade. Deinde, inter festum Sancti Andreæ et Natale Domini, fuit totus exercitus Christianorum armatus, ut insultum facerent in civitatem Accon: et Alemanni et Angli traxerunt scalas suas ad fossatum, ut muro apponerent eas; et exierunt per posternas civitatis pagani, et abstulerunt Alemannis scalas suas, et Anglos fugaverunt a fossato, et funes ligaverunt super scalam Anglorum, volentes eam infra muros civitatis trahere; sed Radulfus de Tilli, et Humfridus de Welli, et alii tres,[1] ascenderunt super scalam Anglorum, et quater extinxerunt ignem Græcum superinjectum; et Radulfus de Tilli, cæteris propius accedens, abscidit cum gladio suo funes, et liberavit scalam illam de manibus paganorum.

The Germans lose their ladders.

Famine from November to February. Deinde, inter festum Sancti Andreæ et Natale Domini, incepit supradicta fames in exercitu Christianorum; et duravit usque ad Purificationem Sanctæ Mariæ.

Restoration of Henry the Lion. Eodem anno Henricus rex Alemanniæ, audita morte Frederici Romanorum imperatoris, patris sui, reddidit Henrico duci Saxoniæ universa quæ pater suus ei abstulerat, et incrementum dedit ei decem castella optima. Similiter fecit cæteris omnibus a quibuscunque pater suus aliquid abstulerat, reddens unicuique quod suum erat. Reconciliatis itaque sibi omnibus hominibus suis, misit nuncios ad Clementem papam, et[2] cardinales, et senatores urbis, petens Romanum imperium, et promittens[3] se in omnibus leges et dignitates Romanas servaturum illæsas. Clemens vero papa, habito cum cardinalibus, senatoribus et populo Romano, super petitionibus regis Alemanniæ, cum deliberatione consilio, concessit regi Alemanniæ quod petebat, salvis dignitatibus et consuetudinibus Romanorum; et statuerunt ei terminum veniendi Romam

Hoveden, iii. 74.

Henry VI. applies for the imperial crown.

He is bidden to appear at Rome at Easter.

---

[1] *alii tres*] Robertus de La Lande et Rogerus de Glamvilla, ins. H. In MS. M. the words *volentes . . . Anglorum* are, by a common clerical error, omitted.

[2] *et*] ad, ins. M., H.

[3] *promittens*] promittentes, C.

Hoveden, iii. 74.

proximum Pascha sequens; sed antequam illuc venisset, Clemens papa obiit. A.D. 1190.

Marriage of David of Scotland.

Eodem anno David, frater Willelmi regis Scotiæ, duxit in uxorem Matildem, sororem Ranulphi comitis Cestriæ.

Bucard the treasurer impedes the consecration of Geoffrey of York.

Eodem anno iterum orta est dissensio inter Gaufridum, Eboracensem electum, et Bucardum, ejusdem ecclesiæ thesaurarium, ita quod electus ille excommunicavit prædictum Bucardum; qui Clementem papam adiit, et ab eo absolvi meruit; et adeo impedivit adversus summum pontificem negotium Eboracensis electi, quod dictus [1] pontifex nec electionem illius confirmare voluit, nec eum consecrari permisit.

Privileges granted by the pope to Hugh of Durham.

Præterea idem summus pontifex privilegiavit Hugonem Dunelmensem episcopum, ne ipse professionem aut subjectionem aliquam faceret in tota vita sua Gaufrido Eboracensi electo, nec etiam si ipse fuerit in archiepiscopum consecratus, ea ratione, quod idem Dunelmensis episcopus semel fecerat professionem suam Eboracensi ecclesiæ, et beato Willelmo, tunc [2] Eboracensis ecclesiæ archiepiscopo, et ejus catholicis successoribus.

Penitence of king Richard.

Eodem anno Ricardus rex Angliæ, Divina inspirante gratia, recordatus fœditatis vitæ suæ, post contritionem cordis, convocatis in unum, in capella Reginaldi de Moiac, universis archiepiscopis et episcopis, qui cum eo erant apud Messanam, nudus procidens ad pedes eorum, vitæ suæ fœditatem coram illis Deo confiteri non erubuit. Vepres enim libidinum excesserant caput ejus, et non erat eradicantis manus; sed pater misericordiarum Deus, Qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat, respexit eum oculis misericordiæ Suæ, et dedit ei cor pœnitens, et ad pœnitentiam vocavit. Ipse enim a prædictis episcopis pœnitentiam recepit; et ab illa hora deinceps factus est vir timens Deum, et recedens a malo, et faciens bonum. O felicem illum, qui sic cadit ut fortior resurgat! O felicem illum, qui post pœnitentiam non est relapsus in culpam.

Hoveden, iii. 75.

He does penance, receives absolution, and sins no more.

Richard hears abbot Joachim explaining the Apocalypse.

Eodem anno Ricardus rex Angliæ, audiens per communem famam, et multorum relationem, quod quidam vir religiosus erat in Calabria, dictus Joachim, [3] abbas de Curacio, de ordine Cistrensi, habens spiritum propheticum, et ventura populo prædicebat, misit pro illo, et libenter audiebat verba prophetiæ illius, et sapientiam et doctrinam. Eruditus enim erat in Divinis scripturis, et interpretabatur visiones Beati Johannis Evangelistæ, quas ipse Johannes narrat in Apocalypsi, quam ipse manu sua scripsit.

---

[1] *dictus*] summus, M., H.

[2] *tunc*] temporis, ins. M., H.

[3] *Joachim*] Johachim, M., H.

A.D. 1190. The passage explained (Rev. xvii. 9, and xii. 1, &c.)

In quibus audiendis, rex Angliæ et sui plurimum delectabantur. Erat autem visio dicti[1] Johannis Evangelistæ hæc: Hoveden, iii. 75. "Reges septem sunt, quinque ceciderunt, et unus est, et "septimus[2] nondum venit." Et alibi in Apocalypsi, visio ejusdem; "Mulier amicta Sole, et Luna sub pedibus ejus, "et in capite ejus corona stellarum duodecim, et pariens "cruciabatur ut pareret: et ecce Draco magnus rufus, habens "capita septem et cornua decem, et in capitibus ejus septem "diademata, et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum "cœli, et misit eas in terram; qui stetit ante mulierem, "quæ paritura erat, ut cum peperisset, filium suum devoraret. "Mulier autem peperit filium masculum, qui recturus erat "omnes gentes in virga ferrea, et raptus est filius ejus ad "Deum, et ad thronum Ejus. Mulier autem fugit in solitu-"dinem Ægypti, ubi habet locum paratum a Deo, ut ibi Hoveden, iii. 76. "pascant eam diebus mille ducentis et sexaginta."

Hujus igitur visionis interpretatio talis est, secundum prædictum[3] Joachim: "Mulier amicta sole, et luna sub pedibus "ejus," significat sanctam ecclesiam, sole justitiæ, Qui est Christus Deus noster, obumbratam et amictam; sub cujus pedibus mundus iste, cum vitiis et concupiscentiis suis, est semper conculcandus: "et in capite ejus coronam xii. stella-"rum;" caput ecclesiæ Christus est; corona ejus fides catholica, quam prædicaverunt apostoli: "et pariens crucia-"batur ut pareret;" ecclesia itaque sancta, quæ semper novo gaudet fœtu, cruciatur de die in diem, ut animas lucrifaciat Deo; quas diabolus conatur eripere, et secum trahere in Gehennam. "Et ecce Draco iste magnus ruffus, habens "capita septem, et cornua decem;" Draco iste est diabolus,[4] qui bene dicitur habere capita septem; caput enim diaboli est omnis iniquus: septem ponit, quasi finitum pro infinito. Infinita enim sunt capita diaboli, id est, persecutores ecclesiæ, et iniqui. De quibus licet infiniti sint, tamen idem Joachim in expositione sua ponit septem principes ecclesiæ persecutores, quorum nomina hæc sunt: Herodes, Nero, Constantius, Maumet, Melsemutus, Saladinus, Antichristus. Dicit quoque Beatus Johannes in Apocalypsi: "Reges septem sunt: quin-"que ceciderunt, et unus est, et unus nondum venit;" quod idem Joachim ita exponit; "Reges septem sunt, scilicet, Hoveden, iii. 77. "Herodes, Nero, Constantius, Maumet, Melsemutus, Sala-

---

[1] *dicti*] beati, M., H.

[2] *septimus*] unus, H.

[3] *prædictum*] abbatem de Curacio, M., H.

[4] *est diabolus*] diabolum significat, M., H.

Hoveden, iii. 77.

" dinus, Antichristus. Ex hiis quinque ceciderunt, scilicet, A.D. 1190.
" Herodes, Nero, Constantius, Maumet, Melsemutus; et est Abbot Joachim's
" unus, scilicet Saladinus, qui in præsenti opprimit ecclesiam exposition.
" Dei, et eam cum sepulcro Domini, et sancta civitate
" Jerusalem, et cum terra in qua steterunt pedes Domini,
" occupatam detinet; sed ipse in proximo perdet illam."

Tunc interrogavit eum rex Angliæ "Quando erit hoc?" Richard asks the time of the fulfilment.
Cui Joachim,[1] "Quando septem anni elapsi erunt a die cap-
Hoveden, iii. 78. " tionis Jerusalem." Tunc ait rex Angliæ, "Ergo quare Joachim fixes A.D.
" huc venimus tam cito?" Cui Joachim:[1] "Adventus tuus 1194.
" valde necessarius est, quia Dominus dabit tibi victoriam Richard's early arrival necessary.
" de inimicis Suis, et exaltabit nomen tuum super omnes
" principes terræ."

Sequitur, " et unus illorum nondum venit, scilicet Antichris- Joachim's views of Antichrist.
" tus." De isto Antichristo dicit idem Joachim, quod jam natus est in civitate Romana, et in sede apostolica sublima-
2 Thes. ii. 4. bitur, et de isto Antichristo dicit apostolus; "extollitur et ad-
" versatur super omne quod dicitur Deus. Et tunc revelabitur
" ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris Sui,
" et destruet illustratione adventus Sui." Et conversus ad
eum rex dixit; "Putabam, quod Antichristus nasceretur in Richard's views on the same.
" Antiochia seu Babilonia, de progenie Dan, et regnaret in
" templo Domini quod est[2] Jerusalem, et in terra illa am-
" bularet in qua Christus ambulavit, et regnaret in ea per
" tres annos et dimidium[3] et disputaret contra Elyam et
" Enoch, et eos interficeret, et postea moreretur; et post
" mortem illius daret Deus sexaginta dies pœnitendi, in
" quibus pœnitentiam possint agere illi qui a via veritatis
" erraverint, et seducti fuerint per prædicationem Antichristi
" et pseudoprophetarum ejus."

Sequitur, "et cornua decem:" decem cornua diaboli sunt Continuation of Joachim's exposition.
hæreses et schismata, quæ hæretici et schismatici opponunt contra decem præcepta legis, et mandata Dei.

" Et in capitibus ejus septem diademata." Per diademata significantur reges et principes hujus sæculi, qui in Antichristo credituri sunt.

" Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cœli,
" et misit eas in terram." Stellas vocat minores homines qui in Antichristo credituri sunt, et ideo dicit tertiam partem stellarum [cœli], propter nimiam multitudinem hominum credentium in eo. " Et misit eas in terram," id est, in Jehennam mittet omnes perseverantes credendo[4] in illo.

---

[1] *Joachim*] respondit, ins. M., H.
[2] *est*] in, ins. M., H.
[3] *dimidium*] anni, ins. M., H.
[4] *credendo*] qui crediderunt, M., H.

A.D. 1190. Abbot Joachim's exposition of Rev. xii.

"Qui stetit ante mulierem, quæ paritura erat, ut cum "peperisset, filium devoraret." Diabolus semper insidiatur ecclesiæ, ut partum ejus rapiat, et raptum devoret: qui bene dicitur stare,[1] qui nunquam declinat a malo, sed semper stat rigidus in malitia, et inflexibilis in versutia suæ fraudis. Vel aliter, cauda ejus significat finem sæculi hujus, in qua surgent quædam gentes iniquæ, quæ dicuntur Gog Magot, et destruent ecclesiam Dei, et subvertent gentem Christianam, et ex tunc erit dies judicii. Sed in tempore hujus Antichristi multi Christianorum in cavernis terræ et in solitudinibus petrarum morantes, fidem Christianam in timore Domini servabunt, usque ad consummationem Antichristi; et hoc est quod dicit: "Mulier fugit in solitudine Ægypti, ubi habet locum paratum "a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille et ducentis et sexa-"ginta." Filius autem ejus masculus, "qui recturus erat "omnes gentes in virga ferrea," est præcipue Dominus noster Jesus Christus, Qui post passionem et resurrectionem Suam ascendit in cœlum, sedetque ad dextram Dei Patris,[2] venturus judicare vivos et mortuos, et sæculum per ignem. Cujus sequaces si fuerimus, et in mandatis Ejus perseveraverimus, rapiemur in aera obviam Illi, et cum Illo semper erimus. Hoveden, iii. 79, 80.

Conflicting views on these points.

Et licet prædictus abbas de Curacio hanc sententiam de adventu Antichristi proferret, tamen Walterus Rotomagensis archiepiscopus, et alii archiepiscopi,[3] et alii viri religiosi[4] bene eruditi, nitebantur probare in contrarium, et quamvis multa argumenta verisimilia hinc et inde proferrent, tamen adhuc sub judice lis est.[5]

Richard gives to Otho of Saxony first the county of York, then that of Poictou.

Eodem anno Ricardus rex Angliæ dedit Othoni nepoti suo, filio Matildis sororis suæ, quondam ducissæ Saxoniæ, comitatum Eboraci, et quanquam multi ejusdem comitatus ei homagia fecissent[6] et fidelitates, multi tamen resistebant ei, dicentes quod a fidelitate regis non recederent, priusquam ore ad os cum eo loquerentur. Unde factum est quod dominus Hoveden, iii. 86.

---

[1] *bene dicitur stare*] stare non potest, C.; bene stare, M.

[2] *Patris*] et venturus est, M. H.

[3] *et alii archiepiscopi*] et archiepiscopus de Appamia, et Girardus Auxiensis archiepiscopus, et Johannes Ebroicensis, et Bernardus Baoniensis episcopi, M., H.

[4] *religiosi*] ecclesiastici in Divinis scripturis, M., H.

[5] *lis est*] Here follows in Hoveden the copy of Adso's essay on Antichrist, and after it the curious document on the same subject ascribed by the writer to pope Gregory. Both are omitted in M., V., and C. See Hoveden, iii. 80–86.

[6] *quanquam . . . fecissent*] quamvis multi recepissent eum, et fecissent ei homagia, M., H.

Hoveden, iii. 87-89.

rex dedit eidem Othoni comitatum Pictavis in commutationem comitatus Eboraci. A.D. 1190.

List of the dead at Acre.

[1] Eodem anno obiit Heraclius patriarcha Jerosolimitanus, et Baldewinus Cantuariensis archiepiscopus, et archiepiscopus de Nazaret, archiepiscopus de Bezezun, archiepiscopus de Arleblanc, archiepiscopus de Monte Regali, episcopus de Saeta, episcopus de Sancto Georgio, episcopus de Acra, abbas de Templo Domini, abbas de Monte Syon, abbas de Monte Oliveti, prior Sancti Sepulcri, Radulfus de [Alta] Ripa, archidiaconus Colecestriæ; Fredericus Romanorum imperator, submersus in fluvio Salef; et Robertus comes Leyrcestriæ[2] in Romania versus terram Jerusalem; et multi alii in obsidione Accon obierunt qui non sunt scripti in libro hoc.

Hoveden, iii. 90.

Eodem anno Sanctius rex Portugalensis dedit Taresiam filiam suam Aldefonso regi de Sancto Jacobo, nepoti suo, in uxorem; de qua ipse genuit tres filios: et licet Cœlestinus papa multum laborasset ut separarentur, tamen tenuit eam contra Deum et prohibitionem domini papæ per quinque annos: et papa[3] Cœlestinus præfatum regem de Sancto Jacobo, et totam terram suam, sub interdicto posuit, et ita permansit per quinque annos. Interim surrexit in prædictum regem de Sancto Jacobo Aldefonsus rex Castellæ, et coegit eum relinquere uxorem suam, filiam regis Portugalensis, et dedit ei propriam filiam suam in uxorem, permissione domini papæ Cœlestini, pro bono pacis. A.D. 1191-1199.

Alfonso of Leon separated from his wife by Celestine III. and Alfonso of Castile (A.D. 1192).

Processu vero temporis filia Moiac[4] Almiramoli, imperatoris Affricanorum, audita per communem famam probitate Sanctii regis Navarræ, fratris Berengeræ reginæ Angliæ, dilexit eum in tantum, quod vehementer adoptavit eum sibi in maritum. Et cum ipsa propositum suum diutius celare non potuisset, indicavit imperatori patri suo quod ipsa seipsum laqueo suspenderet, nisi Sanctius rex Navarræ eam sibi in uxorem duceret. Cui pater respondit, "Quo modo potest hoc

The daughter of the emperor of the Moors falls in love with Sancho king of Navarre.

---

[1] *Eodem anno*] This is a very slender abstract of the long lists given in Hoveden and Benedict. MSS. M. and V. reproduce Hoveden's list. See Hoveden, iii. 87-89.

[2] *Leyrcestriæ*] Filius fundatoris abbatiæ Leyrcestriæ, C. in marg.

[3] *papa*] dominus papa, M., H.

[4] *Moiac*] So C., M.; Boyac, H.

A.D. 1191-1199. Story of Sancho of Navarre and the Moorish princess.

" fieri, cum tu sis pagana, et ille Christianus?" Cui illa :[1] Hoveden, iii. 90, 91.
" Parata siquidem sum fidem Christianorum suscipere, et
" secundum legem illorum vivere, dummodo prædictum regem
" Navarræ in maritum habeam; quod per te, pater mi, de
" facili potest fieri. Nam omnia te metuunt, et ad te sua Ovid.
" brachia tendunt; blanditiis tamen opus est, terror furorque *Amores*, i. 2. 33.
" absit: preces et munera mitte viro, ut sic eum mihi com-
" pares.

" Crede mihi, res est ingeniosa dare. i. 8. 62.

" Mitte etiam matri et sorori, et aliis familiaribus suis, munera
" larga manu, ut ipsi eum in tuos conatus alliciant. Fit cito i. 8. 92.
" per multas præda petita manus." Cui pater respondit,

" Donec eras simplex, animum cum corpore amavi, i. 10. 14.
" Nunc mentis vitio læsa figura tua est.

" Nescio quid faciam, angustiæ enim mihi sunt undique, quia
" nisi rex ille Navarræ in amorem tuum conversus fuerit, tu
" te laqueo suspendes; illum ergo precibus variisque muneri-
" bus aggrediar tentans, si eum modo quolibet tibi in maritum
" adquirere possim. Mallem tamen, ut virum tibi de gente
" nostra sumeres." Cui illa:[2]

" Devorer ante precor subito telluris hiatu, *Heroides*, iii. 63.
" Aut rutilo missi fulminis igne cremer,

" quam aliquem habeam virum præter illum regem Navarræ." Imperator igitur Affricanorum misit nuncios suos ad Sanctium regem,[3] per quos mandavit illi, quod ipse veniret ad eum filiam suam in conjugem ducturus, et ille daret ei tantam pecuniam, et insuper totam terram Hispannia Saracenica dictam,[4] videlicet,[5] quæ est a finibus terræ regis Portugalensis usque ad montem de Muntian, qui dividit terras paganorum, qui sunt in Hispannia, a terra regis Arragoniæ.

Death of the Moorish emperor. Humiliation of Sancho of Navarre at the Moorish court.

Dum autem rex Navarræ ad eum iret, mortuus est ille Boiac Almirammoli, Affricanorum imperator. Cumque præ- Hoveden, iii. 92.
fatus rex Navarræ venisset in Affricam, invenit imperatorem
mortuum, et filius imperatoris defuncti adhuc minimus erat,
et nondum aptus ad regni gubernationem, et erant ei in
imperio multi adversantes. Cum autem rex Navarræ ad eum
venisset sperans se accepturum sibi in conjugem præfatam
puellam, dixit ei puer qui regnaturus erat, quod si vellet

---

[1] *illa*] filia respondit, M., H.
[2] *illa*] puella respondit, M., H.
[3] *regem*] Navarræ, ins. M., H.
[4] *dictam*] quæ dicitur, M., H.
[5] *videlicet*] totam terram, ins. M., H.

Hoveden, iii. 92.

juvare eum, et servire ei ad terram suam obtinendam, ipse daret ei sororem suam cum promissis patris sui, sin autem, poneret eum in captionem, de qua nunquam exiret. Ipse autem videns se in arcto positum, elegit magis servire ei quam poni in captione, juxta illud Augustini, "Qui murorum ambitu, " ne fugiat, clauditur, ibi se præcipitet ubi murus brevior " ingeritur." Domino igitur concedente, et Sanctio rege Navarræ laborante, filius Amirammoli subjugavit sibi infra triennium omnes adversarios suos; et factus est imperator. Interim Aldefonsus rex Castellæ, et rex Arragoniæ, invaserunt terram dicti regis Navarræ, unus eorum una parte, et alter eorum alia parte, ita quod Aldefonsus rex Castellæ cepit super eum viginti-quatuor oppida, et prædictus [rex] Arragoniæ cepit super eum octodecim oppida.

A.D. 1191-1199. History of Spain.

F.——M°C°XCI°. *Annus secundus regni Ricardi regis.*

Hoveden, iii. 93.

Anno gratiæ M°C°XC°I°., qui erat annus secundus regni regis Ricardi, idem rex Ricardus et Philippus rex Francorum fuerunt simul in Sicilia apud Messanam, die Natalis Domini, quæ feria tertia evenit.

A.D. 1190. Dec. 25. Richard keeps Christmas at Messina.

Eodem die post prandium, Pisani et Januenses[1] seditiose fecerunt impetum in galiotas regis Angliæ, et mutuo se interfecerunt. Venit igitur clamor inde ad aures regis Angliæ, qui adhuc sedebat ad mensam in Mategriffun castello suo: et epulabantur cum illo die illa Reginaldus Carnotensis episcopus, et Hugo dux Burgundiæ,[2] et alii multi de familia regis Franciæ. Et velociter mensa remota, surrexerunt omnes viri illi, et processerunt omnes cum rege armati ad pugnam illam dirimendam: nec poterant: sed nocte superveniente, separati sunt ab invicem usque mane. In crastino autem, cum populus convenisset in ecclesia Sancti Johannis Hospitalis ad audiendum Divinum officium, quidam Pisanus, extracto cultello suo, quendam galiotarum regis interfecit in ecclesia; et sic iterum congressi sunt Pisani et galiotæ, et multi ceciderunt ex utraque parte interfecti. Venerunt prædicti duo reges[3] cum multa plebe armata, et pacem fecerunt inter illos.

Tumult amongst the sailors.

Dec. 26. The tumult renewed.

---

[1] *Januenses*] Javennes, C.

[2] *Burgundiæ*] et Willelmus comes de Neverz, et Willelmus comes de Juvenni, et Gaufridus comes de Pertico, ins. M., H.

[3] *prædicti duo reges*] rex Franciæ et rex Angliæ, M., H.

A.D. 1191. Feb. 2. *De discordia inter Ricardum regem Angliæ et Willelmum de Barres apud Messanam.* Hoveden, iii. 93.

The nobles tilt with reeds.

Deinde mense Februarii, die Purificationis Beatæ Mariæ,[1] sabbato post prandium, Ricardus rex Angliæ, et multi de familia ejus, et quamplures de familia regis Franciæ, convenerunt more solito extra civitatem Messanam pluribus jocis intenti; et cum domum redissent, transeuntes per medium civitatis, obviaverunt cuidam rustico venienti de villa cum asino onusto arundinibus, quas cannas vocant; de quibus rex Angliæ, et cæteri qui cum [eo] erant, ceperunt, et unusquique illorum cum altero con-

Richard engages with William des Barres.

gressus est: et contigit quod rex Angliæ et Willelmus de Barres, quidam miles optimus de familia regis Franciæ, congressi sunt alter adversus alterum, et confregerunt arundines suas, et fracta est capa regis Angliæ ex percussione dicti[2] Willelmi; unde rex iratus impetum fecit in illum, ita quod

Quarrel between Richard and William des Barres.

illum et equum suum titubare fecit. Et dum rex intenderet Hoveden, iii. 94. dejicere eum in terram, subversa est sella regis, et rex celerius descendit, et adductus est ei alius equus fortior priore, et ascendens in eo iterum fecit impetum in eum,[3] tentans si eum dejicere posset, sed non potuit. Ipse enim adhæsit collo equi sui, et comminatus est ei rex. Et cum Robertus de Bretuill, filius Roberti comitis Leyrcestriæ, quem rex die præcedenti accinxerat gladio comitatus patris sui, injecisset manum in Willelmum de Barres, ut dominum suum regem juvaret, dixit ei rex; "Sustine, et dimitte me et ipsum solum." Et cum diu rex et Willelmus contendissent et dictis et factis, dixit illi rex, "Fuge hinc, et cave tibi ne amplius coram me compareas, "quia amodo et deinceps[4] ero tibi et tuis inimicus." Discessit itaque Willelmus a facie regis, propter indignationem ejus[5] dolens et confusus; et abiit ad regem Franciæ dominum suum, consilium et auxilium ab eo postulans super hiis quæ acciderant in via. In crastino autem venit rex Franciæ

Feb. 3. Intercession of Philip.

ad regem Angliæ ex parte dicti Willelmi cum humili deprecatione pacem et misericordiam postulans, et noluit rex audire

Feb. 4. Intercession of the nobles.

eum. In sequenti die venerunt ad regem Angliæ episcopus Carnotensis, et dux Burgundiæ, et comes de Neverz, et multi

---

[1] *Mariæ*] semper virginis, ins. M., H.

[2] *dicti*] de Barres, M.

[3] *eum*] Willelmum de Barres, M., H.

[4] *deinceps*] usque in sempiternum ego, M., H.

[5] *ejus*] regis, M., H.

Hoveden, iii. 94.

de proceribus regni Francorum, cum humillimis supplicationibus ad genua ejus provoluti[1] pro dicto[2] Willelmo; et rex noluit audire eos. A.D. 1191.

Tertia[3] die sequenti recessit dictus[4] Willelmus a Messana. Rex enim Franciæ dominus suus diutius cum[5] contra voluntatem regis Angliæ retinere noluit. Post multum vero temporis, cum tempus appropinquasset transfretandi, venerunt iterum ad regem Angliæ rex Franciæ, et omnes archiepiscopi, episcopi, comites et barones, et principes totius exercitus, et provoluti ad pedes ejus, pacem et misericordiam postulaverunt pro dicto Willelmo de Barres, ostendentes ei damna et importunitates quæ accidere possent de absentia talis et tanti militis: et cum magna difficultate obtinuerunt adversus regem Angliæ quod prædictus Willelmus in pace rediret, et quod rex Angliæ nec illi nec suis malum vel damnum faceret, vel inquireret, quamdiu[6] fuerint in servitio Dei. Feb. 5. William des Barres leaves Messina. Richard at last forgives him.

Hoveden, iii. 95.

Deinde rex Angliæ multas naves dedit regi Franciæ et suis. Deinde rex Angliæ ita profuse distribuit thesauros suos universis militibus et servientibus totius exercitus, quod a multis dicebatur, quod nunquam prædecessorum suorum aliquis tantum dedit in uno anno quantum ipse dederat in illo mense. Et pro certo credendum est, quod in distributione illa promeruit ipse favorem Tonantis, cum scriptum sit, "Hilarem "datorem diligit Deus." Profuse liberality of Richard.

2 Cor. ix. 7.

Eodem mense Februarii rex Angliæ misit galeas suas Neapolim, contra reginam Alienor matrem suam, et contra Berengeram filiam Sanctii regis Navarræ, quam ipse in uxorem ducturus erat, et contra Philippum comitem Flandriæ, qui cum illis veniebat. Prædicta autem mater regis, et filia regis Navarræ, perrexerunt Brundusium; ubi Margaritus admirabilis, et alii homines regis Tancredi, honorifice susceperunt eas, et omnem exhibuerunt illis honorem et reverentiam. Comes vero Flandriæ venit Neapolim, et inventis ibi galeis regis Angliæ, intravit et venit Messanam, et in multis adhæsit consilio et voluntati regis Angliæ. Unde rex Franciæ iratus adversus comitem, effecit quod ipse, relicto rege Angliæ, ad illum rediit. Arrival of queen Eleanor and Berengaria of Navarre at Brundusium. Philip of Flanders arrives at Messina.

---

[1] *provoluti*] pacem et misericordiam postulantes, ins. M., H.

[2] *dicto*] de Barres, M., H.

[3] *Tertia*] autem, ins. M., H.

[4] *dictus*] de Barres, M., H.

[5] *cum*] illum, M., H.

[6] *quamdiu*] ipsi, ins. M., H.

A.D. 1191. February.

De discordia inter cancellarium regis et Johannem comitem Moretonii.

Hoveden, iii. 96.

Quarrels in England between John and the chancellor.

Interim gravis dissensio orta est[1] inter cancellarium regis Angliæ, et Johannem comitem Moretonii fratrem regis, et alios principes regni; et ita in immensum excrevit, quod illi universaliter scripserunt regi de statu regni sui, et de gravaminibus quæ idem cancellarius populo regni faciebat. Cum igitur rex audisset excessus et importunitates quas cancellarius suus populo faciebat, misit a Messana in Angliam Walterum Rotomagensem archiepiscopum, et Willelmum Marescallum comitem de Striguil, mandans cancellario, ut in omnibus agendis regni haberet ipse prædictum Rotomagensem archiepiscopum, et Willelmum Marescallum, et Gaufridum filium Petri, et Willelmum Bruere, et Hugonem Bardolf, socios et testes. Qui cum in Angliam venissent, litteras regis tradere cancellario ausi non fuerant, timentes quod magis incurrerent odium illius, quam honorem inde reciperent. Cancellarius namque omnia mandata regis spernebat, et nullum habere voluit parem sibi vel socium in regno.

Richard sends the archbishop of Rouen and William Marshall to England.

Hoveden, iii. 97.

They are afraid to present their commissions to the chancellor.

De colloquio inter Ricardum regem et Tancredum.

March 1.

Prima autem die mensis Martii, Ricardus rex Angliæ recessit a Messana, et perrexit inde usque ad civitatem Catinensium[2] ad loquendum cum Tancredo rege Siciliæ, qui illuc obviam illi venerat. Cum ergo rex Tancredus audisset adventum regis Angliæ, exivit obviam illi, et cum summa reverentia, et honore regiæ excellentiæ debito, suscepit eum, et introduxit in civitatem. Et simul euntibus illis ad tumbam Beatæ Agathæ,[3] ante ingressum templi occurrerunt eis clerus et populus, laudantes et benedicentes Dominum, Qui eos in tantæ dilectionis fœdere associavit. Facta igitur oratione ad sepulcrum Beatæ Agathæ, rex Angliæ ingressus est palatium regis Tancredi cum illo, et habitaverunt ibi simul tribus diebus et totidem[4] noctibus. Quarta autem die rex Siciliæ dona multa magna, in auro et argento, equis, et pannis sericis, misit regi Angliæ; sed ipse nihil inde recepit præter annulum quendam parvulum, quem in signum mutuæ dilectionis acce-

Richard goes to Catania to meet Tancred.

March 3–6. He stays with him three days.

They exchange presents.

---

[1] *est*] in Anglia, ins. M., H.

[2] *Catinensium*] ubi requiescit sanctissimum corpus Sanctæ Agathæ virginis et martyris, ins. M., H.

[3] *Agathæ*] martyris, ins. M., H.

[4] *totidem*] tribus, M., M.

Hoveden, iii. 97.

pit. E contra rex Angliæ dedit regi Tancredo gladium optimum Caliburne dictum, quondam regis Arthuri [1] Angliæ. Præterea rex Tancredus dedit regi Angliæ quatuor magnas naves, Ursers vocatas,[2] et xv. galeas: et cum rex Angliæ recessisset ab eo, ipse in propria persona sua reduxit eum usque ad Tavermin, per duas dietas[3] a civitate Chatinensium. A.D. 1191. Tancred accompanies Richard to Taormina.

Item causa discordiæ inter regem Franciæ et regem Angliæ apud Messanam.

Hoveden, iii. 98.

Et in crastino cum rex Angliæ inde recedere vellet, rex Tancredus tradidit ei quoddam breve, quod rex Franciæ miserat illi per ducem Burgundiæ, et mandaverat per breve illud, quod rex Angliæ proditor erat, et pacem, quam cum illo fecerat, non servaret; et si ipse Tancredus rex vellet cum rege Angliæ in bello congredi, vel de nocte invadere, ille et gens sua auxiliarentur ei, ad regem Angliæ destruendum et ejus exercitum. Et respondit illi rex Angliæ: "Proditor "non sum, nec fui, nec ero; et pacem, quam vobiscum [feci,] "in nullo sum trangressus, nec transgrediar quamdiu vixero: "et de facili credere non possum, quod rex Franciæ hæc de "me vobis mandaverit, cum ipse dominus meus sit, et socius "adjuratus in ista peregrinatione." Cui Tancredus rex:[4] "Ego trado vobis litteras quas ipse mihi misit per ducem "Burgundiæ, et si dux Burgundiæ negaverit quod ipse has "litteras ex parte domini sui regis Franciæ attulisset, ego id "disrationare adversus eum paratus sum per unum de duci-"bus meis." Et sic cum litteris illis de manu regis Tancredi receptis, rex Angliæ Messanam reversus est. March 7. Tancred reveals to Richard the treachery of Philip. He gives him Philip's treacherous letters.

Item de colloquio inter regem Franciæ et regem Tancredum.

Eodem die rex Franciæ venit Tavermin, et locutus est cum rege Tancredo, et cum illo moram fecit ibi per unam noctem, et in crastino rediit Messanam. Rex vero Angliæ in iram commotus adversus regem Franciæ, nec faciem hilarem nec pacem spondentem ei prætendebat.[5] Inquirente[6] rege Franciæ March 7-8. Philip visits Tancred at Taormina. Coolness between Richard and Philip.

[1] *optimum . . . Arthuri*] illum optimum quem Brittones Caliburne vocant, qui fuerat gladius Arturi, quondam nobilis regis Angliæ, M., H.

[2] *vocatas*] quas vocant, M., H.

[3] *dietas*] magnas, ins. M., H.

[4] *Tancredus rex*] respondens ait, ins. M., H.

[5] *prætendebat*] sed opportunitatem quærebat, ut ab eo cum suis recederet, ins. M., H.

[6] *Inquirente*] igitur, ins. M., H.

A.D. 1191. March. cur hoc esset, mandavit illi rex Angliæ, per Philippum comitem Flandriæ, omnia verba quæ rex Siciliæ dixerat ei illo die, et in testimonium facti ostendit ei prædictas litteras. Hoveden, iii. 98, 99.

Philip disowns the letters. Quod cum regi Franciæ constaret, male sibi conscius obmutuit, ignorans quid contra hæc diceret. Tandem tamen ad se reversus ait: "Nunc scio vere quod rex Angliæ quærit causas "malignandi adversus me, quia hæc verba ficta sunt et men- "dacia: sed credo quod ipse cogitavit hæc mala adversum "me, ut Alesiam sororem meam dimittat, quam ipse sibi "desponsandam juravit: sed pro certo sciat, quod si ille "dimiserit eam, et aliam duxerit in uxorem, ego ero illi et

Richard refuses to marry Alais. "suis inimicus quamdiu vixero." Hiis auditis rex Angliæ respondit, quod sororem illius sibi in uxorem ducere nulla ratione posset, quia rex Angliæ pater suus eam cognoverat, et filium ex ea genuerat, et ad hoc probandum multos produxit testes, qui parati erant modis omnibus hoc probare.

De concordia facta inter regem Franciæ et regem Angliæ apud Messanam.

The count of Flanders mediates. Quod cum regi Franciæ per multorum assertiones innotuit, consilio comitis Flandriæ et aliorum fidelium suorum adquievit; et ut omnia mala, tam de hiis quam de aliis, inter ipsum et regem Angliæ remitterentur, ipse quietum clamavit regem Angliæ a fide et sacramentis, et omni conventione quam cum illo fecerat de matrimonio contrahendo inter illum et Alesiam sororem suam; et pro hac conventione rex Angliæ spopondit se daturum regi Franciæ per quinquennium, singulis annis, duo millia marcarum sterlingorum, de quibus ipse in principio hujus conventionis tradidit regi Franciæ duo millia marcarum. Et cum ipsi in terras suas redirent, rex Angliæ traderet regi Franciæ Alesiam sororem suam liberam, et Gisortium, et cætera omnia quæ rex Franciæ cum sorore sua ei in matrimonio concesserat. Et sub hac conventione rex Franciæ dedit regi Angliæ licentiam ducendi in uxorem quamcunque vellet: et insuper concessit ei, et carta sua confirmavit, quod ducatus Britanniæ in perpetuum pertineat ad dominium ducis Normanniæ, et ut dux Britanniæ sit semper homo ducis Normanniæ, et ei respondeat sicut ligio domino suo; et dux Normanniæ respondeat regi Franciæ tam de ducatu Britanniæ, quam de ducatu Normanniæ. Et sic in illa die facti sunt amici rex Franciæ et rex Angliæ, et omnes conventiones illas fide et sacramentis, sub sigillorum suorum testimonio, confirmaverunt.

Richard pays a large sum to Philip to break off the marriage and obtain the homage of Brittany.

Hoveden, iii. 100.

Agreement between Richard and Philip.

De recessu regis Franciæ de Messana versus Accon.

A.D. 1191. March 30. Philip sails to Acre, where he arrives April 20.

Hoveden, iii. 100.

Eodem mense Martii, tertio kalendas Aprilis, Sabbato, Philippus rex Franciæ recessit a portu Messanæ cum toto navigio suo, et vicesimo secundo die sequenti[1] venit ipse cum exercitu suo ad obsidionem Accon.

De adventu Alienor reginæ ad Messanam.

March 30. Arrival of Eleanor and Berengaria.

Rex vero Angliæ, et exercitus ejus, remanserunt apud Messanam post recessum regis Franciæ.

Et eodem die quo rex Franciæ recessit a Messana, venit illuc Alienor regina, mater Ricardi regis Angliæ, et adduxit secum Berengeram filiam Sanctii regis Navarræ, quam idem rex Angliæ in uxorem erat ducturus. Et quarto die sequenti prædicta[2] Alienor inde recessit versus Angliam, per Romam transitura propter negotium Gaufridi Eboracensis electi: per illam enim mandavit rex Angliæ summo pontifici, et humiliter postulavit, ut ipse electionem prædicti Gaufridi confirmaret, et eum archiepiscopum Eboracensem consecraret, vel ab alio consecrari permitteret. Abeunte itaque regina Alienor, filia regis Navarræ remansit in custodia regis Angliæ, cum sorore ejusdem regis, Johanna regina Siciliæ.

April 2. Eleanor goes home by way of Rome.

Hoveden, iii. 101.

Mense Aprilis, quarto idus ejusdem mensis, feria quarta, obiit Clemens papa tertius, cui successit Jacinctus diaconus,[3] in sacerdotem in vigilia Paschæ ordinatus; et in crastino[4] in summum[5] pontificem consecratus,[6] et Cœlestinus papa 3tius vocatus.

April 10. Clement III. dies.

April 14. Celestine III. consecrated.

In crastino autem consecrationis suæ dominus papa transtulit se a Laterano usque ad ecclesiam Beati Petri, et venit ei obviam Henricus Alemanniæ rex, cum Constantia uxore sua, et cum copiosa plebe armata. Romani vero clauserunt portas urbis, et custodierunt eas in manu forti et armata, non permittentes eos omnes intrare. Dominus vero papa ante ostium ecclesiæ Beati Petri, supra gradus, recepit sacramentum a prædicto Alemanniæ rege, quod ipse ecclesiam Dei et jura ecclesiastica fideliter servaret illibata, et quod rectam justitiam

April 15. Celestine III. receives Henry VI. at St. Peter's.

---

[1] *sequenti*] scilicet die Sabbati in hebdomada Paschæ, ins. M., H.

[2] *prædicta*] regina, ins. M., H.

[3] *diaconus*] cardinalis Sanctæ Mariæ in Cosmedin, ins. M., H.

[4] *crastino*] die Paschæ quæ in xviii°. kalendas Maii evenit, M., H.

[5] *summum*] Romanum, M., H.

[6] *consecratus*] est ab Octoviano Hostiensi episcopo, ins. M., H.

A.D. 1191. April 15. teneret, et quod patrimonium Beati Petri, si quid inde ablatum esset, in integrum restitueret, et quod Tusculanum ei redderet. Hoveden, iii. 102.

Cœlestinus papa coronavit Henricum Romanorum imperatorem et uxorem suam.

Coronation of Henry VI. and Constantia. Deinde introduxit eos dominus papa in ecclesiam, et unxit eum in imperatorem, et uxorem suam in imperatricem. Sedebat autem dominus papa in cathedra pontificali, tenens coronam auream imperialem inter pedes suos, et imperator inclinato capite recepit coronam, et imperatrix similiter, de pedibus domini papæ. Dominus autem papa statim percussit cum pede suo coronam imperatoris, et dejecit eam in terram, significans quod ipse potestatem habet ejiciendi eum ab imperio, si ille demeruerit: sed cardinales statim arripientes coronam imposuerunt eam capiti imperatoris.

The pope kicks the crown from the emperor's head.

Causa quare dominus papa Cœlestinus tradiderit Romanis civitatem suam Tusculanum.

The history of the dispute between the Romans and the pope about Tusculum. Ut autem sciatur causa, quare dominus papa Cœlestinus reddiderit Romanis Tusculanum civitatem suam, pauca repetamus, quæ prius gesta sunt. Electo et consecrato in summum pontificem Clemente (videlicet, ut moris est, Pisis, ubi bonæ memoriæ Gregorius VIII^vus^. migravit[1] ex hac luce), domino Prænestino episcopo, misit idem dominus Clemens absque ulla mora legatos suos ad cives Romanos, ut inter se et illos pax firmaretur.[2] Discordia siquidem concepta est occasione Tusculani, civitatis scilicet propriæ domini papæ, per x. milliaria distantis ab urbe, quam Romani guerra insatiabili, ut eam sibi subjicerent, impugnabant: et etiam occasione conflictus qui fuerat inter Romam et Tusculanum, per quem plusquam quinque millia Romanorum eadem die gladio perierunt, a tempore Alexandri papæ usque ad tempora præ- Hoveden, iii. 103.

Clement III. fails to settle the quarrel. dicti Clementis, inter ecclesiam duraverat et Romanos. Legati autem cum venissent ad urbem, induxerunt Romanos ut tanquam filii benigni ad patrem suum spiritualem corda sua converterent, ipsumque ut pium patrem redeuntem ad eos devotissime curarent recipere, ac fierent unum de cætero sicut condecebat. Quibus responderunt[3] Romani: "Hoc, quia sanc-

[1] *migravit*] ad Dominum, ins. M., H.

[2] *firmaretur*] deberet firmissima reformari, M., H.

[3] *responderunt*] in hæc verba, ins. M., H.

Hoveden, iii. 103.

" tum est et dignum, ardenti desiderio, etiam plus quam " dominus et pater noster, sicut veri et humiles filii, omni " mora sublata, fieri peroptamus; ita tamen si damna nobis " emendare, ac injuriam simul, et verecundiam, quam occa- " sione guerræ Tusculani sustinuimus olim cum patribus " nostris, et adhuc sustinemus, nobiscum pariter voluerit " vindicare; et ad impugnandum Tusculanum, si necesse " fuerit, milites suos in expensis propriis mittere, si pax ad " honorem urbis, per subjectionem, et tributum annuum in " scriptis redactum a Tusculano solvendum urbi, non poterit " inter nos reformari. Si etiam Tusculanum ad voluntatem " nostram faciendam tradere nobis permiserit, si post refuta- " tionem ineundæ pacis secundum antedictum tenorem inter " nos et Tusculanum, aliquo dierum poterit Tusculanum ha- " bere." Hiis itaque et aliis[1] libertatibus tandem a supradicto papa Clemente concessis, idem papa accessit ad urbem, de qua exstiterat oriundus, unde secundum conventionem dictam, Tusculanum et cives ipsius, cum juxta petitionem suprascriptam a Romanis factam, non posset idem dominus Clemens Tusculanum Romanis subjicere, ex tunc eos Romanis exponens, durius impugnabat. Et licet per quatuor fere annos vixerit in papatu, guerram tamen ipsam cum Romanis nullatenus ad finem perduxit; quamvis majorem fere partem Tusculanensium, quos extra munitionem suam capiebant Romani positi in insidiis, diversis pœnis et cruciatibus interfecissent. Quosdam enim ex illis captis,[2] morti tradebant,[3] quosdam mutilatos,[4] quosdam orbatos,[5] quosdam truncatos manibus collo suspensis, ad propria remittebant. Quæ omnia se malle pati constantissime affirmabant, quam severitati subjacere[6] Romanorum. Mortuo vero Clemente, et domino Jacincto, tunc diacono cardinali Sanctæ Mariæ in Cosmedin, in summum pontificem Cœlestino postmodum substituto, et Henrico tunc rege ad coronam imperii capiendam, qui ad hoc a domino Clemente vocatus fuerat, festinante; Romani, antequam idem rex accessisset ad urbem, supplicarunt[7] Cœlestino, ut antequam prædictum regem in imperatorem ungeret, obtineret ab illo, ut civitatem Tusculanensem sibi redderet, quæ in ipsius posita erat potestate. Ad ipsum enim se converterant, et ipsius patrocinium invocarent, ex quo supra nominatus Clemens exposuit, ut dictum est, illos

A.D. 1191.

Terms of peace between the pope and the Romans.

Hoveden, iii. 104.

Cruelty of the Romans to the men of Tusculum.

Their proposals to Celestine III.

---

[1] *aliis*] quibusdam aliis, M., H.
[2] *captis*] quos capiebant, M., H.
[3] *tradebant*] omnino, ins. M., H.
[4] *mutilatos*] pedibus, ins. M., H.
[5] *orbatos*] oculis, ins. M., H.
[6] *subjacere*] subjici, M., H.
[7] *supplicarunt*] domino, ins. M., H.

A.D. 1191. April.

Romanis; eidem domino Cœlestino instantissime proponentes, quod hæc erat via qua Tusculanum ad eorum manus rediret, et quod ad faciendum hoc tenebatur ex conventione prædicta. Quod ita concessum est illis. Euntes autem nuncii domini papæ ad regem, firmiter proposuerunt eidem, quod de Tusculano antedicta facta erat conventio inter summum pontificem et Romanos, et ut ideo domino papæ Tusculanum redderet, necessitas exigebat. Quod cum intellexisset rex, et advertisset quod aliter coronationi suæ de facili posset impedimentum præstari, petitioni domini papæ, Tusculanum tunc[1] reddendo, liberaliter adquievit; factumque est ita quod, coronato rege in imperatorem, altera die traditum est Tusculanum ab eodem imperatore domino papæ; et a domino papa sequenti die tertia Romanis, atque a Romanis destructum ita, quod lapis super lapidem non remansit.

Hoveden, iii. 104.

Celestine demands Tusculum of the emperor, who gives it up to him.

Hoveden, iii. 105.

It is destroyed by the Romans.

De recessu Ricardi regis a Messana.

Richard demolishes Mategriffon.

Interim Ricardus rex Angliæ, mense Aprilis, fregit et comminuit castellum suum, quod dicebatur Mategriffun, ante recessum suum a Messana, sicut promiserat regi Tancredo. Et feria quarta ante Cœnam Domini, ipse cum toto exercitu suo et navigio suo recessit a portu Messanæ, cum centum quinquaginta magnis navibus, et quinquaginta tribus galeis bene armatis; et in die Parasceuæ,[2] circa horam diei nonam, venit ventus horribilis ab austro, et navigium ejus dissipavit. Rex vero, cum parte navigii sui, applicuit in insula de Crete, deinde in insula de Rodes. Buscia autem magna, in qua erant regina Siciliæ et filia regis Navarræ, cum multis de familiaribus regis, et duæ aliæ busciæ cum illa, tempestate adhuc sæviente, pervenerunt ad insulam de Cypre; rege nesciente quo busciæ illæ devenissent.

April 10. He sails from Messina.

April 12. Great storm at sea.

Causa quare rex Angliæ invasit Ciprum.

The ship of Berengaria driven to Cyprus.

Post tempestatem misit rex galeas quærere busciam illam, in qua regina soror sua, et filia regis Navarræ erant, et invenerunt eam[3] extra portum de Limeşzun; et aliæ duæ busciæ, quæ cum illis venerunt, ante dictum portum[4] perie-

---

[1] *tunc*] cum, M.

[2] *Parasceuæ*] Domini, ins. M., H.

[3] *eam*] eas, M., H.

[4] *dictum portum*] portum de Limeszun, M., H.

Hoveden, iii. 105. runt, in quibus multi milites et servientes de familia regis submersi sunt: inter quos, proh dolor, magister Rogerus Malus Catulus, vicecancellarius domini regis, submersus est, cum sigillo[1] regis, quod gestabat in collo ejus suspensum, inventum est. Catalla autem submersorum thesaurizavit sibi Iscasius[2] imperator de Cipre; et omnes qui naufragium illud evaserunt, cepit et incarceravit, et pecunias eorum eis abstulit. Qui etiam plusquam furiali crudelitate debacchatus, busciam illam in qua regina Siciliæ et filia regis Navarræ erant, non permisit portum intrare.

A.D. 1191. May. The vice-chancellor drowned.

Hoveden, iii. 106.

The emperor of Cyprus imprisons the ship-wrecked people.

Quod cum regi Angliæ nunciatum esset, festinanter ad earum præsidium venit, cum galeis multis, et cum magno storio navium; et invenit eas extra portum de Limeszun, ventis et mari expositas. Et iratus inde valde, misit nuncios suos ad imperatorem de Cipre, semel, secundo et tertio, petens et cum humili deprecatione postulans, quatenus intuitu Divini amoris, et propter reverentiam vivificæ crucis, peregrinos suos, quos in vinculis tenebat captivos, permitteret abire illæsos, et ut catalla eorum eis restitueret, et ut redderet illi catalla hominum suorum, ad faciendum inde servitium Dei, pro animabus eorum. Quibus imperator ille superbe locutus est, dicens quod ipse nec peregrinos redderet, nec catalla submersorum.

Richard demands redress.

The emperor refuses.

Audiens itaque rex quod nefandus ille imperator nihil pro illo faceret, nisi per vim, præcepit universo exercitui suo ut arma sua caperent, et armati sequerentur eum. Et ait illis; " Sequimini me, et vindicemus injurias quas perfidus ille " imperator Deo et nobis fecit, qui peregrinos nostros contra " Dei justitiam et æquitatem in vinculis tenet. Et nolite " timere eos, qui inermes sunt, fugæ potius quam bello " parati; nos vero sumus armati, etiam bene, et

Richard prepares to attack.

His speech.

Lucan, Phars. i. 349.

" Arma tenenti
" Omnia dat, qui justa negat.

" Et oportet ut viriliter pugnemus ad liberandum populum " Dei a perditione; scientes quod aut oportet nos vincere aut

Hoveden, iii. 107.

" mori. Sed certam in Domino habeo fiduciam, quod Ipse " dabit hodie victoriam de isto perfido imperatore, et de " gente sua." Interim imperator ille occupaverat littora maris undique, cum gente sua; et pauci illorum erant armati, et fere omnes indocti ad prælium; tamen stabant in littore, cum gladiis, lanceis et fustibus, habentes asseres, ligna, et sedilia, et arcas, ante illos pro muro. Cum autem rex Angliæ

May 6. Defence of the shore.

---

[1] *cum sigillo*] et sigillum, M., H. | [2] *Iscasius*] Ysachius, M.

A.D. 1191. May 6. Attack of the Crusaders.

et sui erant armati, exierunt de magnis navibus et in naviculas et galeas, et remigando venerunt ad terram cum magno impetu; et sagittarii præibant, facientes cæteris viam præviam.[1] Et cum applicuissent, rege prævio, impetum fecerunt unanimiter in imperatorem et Griffones suos; et quasi imber super gramina, ita cecidere sagittæ super pugnantes. Hoveden, iii. 107.

Ischasius imperator versus est in fugam.

Flight of the emperor.

Et cum diu pugnassent, imperator cum suis versus est in fugam: quos rex Angliæ secutus est in ore gladii, et stragem magnam ex obstantibus faciens, vivos cepit multos, et nisi nox celerius superveniret, forsitan rex illo die cepisset imperatorem. Sed quia rex et gens sua pedites erant, et vias montium, per quos imperator et sui fugiebant, ignorabant, cum præda magna redierunt ad villam de Limeszun, quam Griffones reliquerant: et invenerunt in ea abundantiam frumenti, vini, et olei, et carnium.

Desertion and capture of Limasol.

Eodem die, post victoriam regis Angliæ, soror ejus regina Siciliæ, et filia regis Navarræ, intraverunt portum de Limeszun cum cætero navigio regis. Imperator vero, religatis hominibus suis sibi, qui dispersi erant per dumos in convallibus, eadem nocte castra sua metatus est quasi per quinque milliaria ab exercitu regis Angliæ, sub juramento affirmans quod in crastino dimicaret cum rege Angliæ. Quod cum rex audisset per exploratores suos, longe ante lucem se et exercitum suum fecit armari, et sine tumultu procedens, venit ad exercitum imperatoris, et invenit eos dormientes. Et cum magna et horribili exclamatione intravit tentoria eorum, et excitati a somno facti sunt velut mortui, nescientes quid facerent aut quo fugerent, quia invadebat eos exercitus regis Angliæ velut lupi rapaces, et fecerunt ex illis stragem magnam.

May 7. Richard attacks Isaac's camp.

Hoveden, iii. 108.

Narrow escape of the emperor.

Imperator vero cum paucis suorum nudus evasit, relinquens post se thesauros, equos, arma, et tentoria sua pulcherrima, et vexillum suum imperiale per totum desuper auro contextum, quod rex Angliæ statim destinavit Beato Edmundo, regi et martyri glorioso. Et sic rex Angliæ summa potitus victoria rediit ad Limeszun, hostium suorum magnificus triumphator.

May 11. Arrival of Guy of Lusignan.

Tertia die sequenti venerunt ad regem Angliæ in insula de Cipre Gwydo rex Jerusalem, Gaufridus de Lezinan[2] frater

---

[1] *præviam*] perviam, H. | [2] *Lezinan*] Limeszun, C.

Hoveden, iii. 108.

ejus, Amfridus de Turun, et alii plures,[1] et obtulerunt regi servitia sua, et homines sui devenerunt, contra omnes homines- que fidelitates ei juraverunt. A.D. 1191. May 11.

Eodem die imperator de Cipre, videns se omnino destitui virtute et auxilio suorum, supplicationes misit ad regem Angliæ, et obtulit ei pacem in hac forma, videlicet, quod ipse daret ei viginti millia marcarum auri in recompensationem pecuniarum submersorum; et illos qui capti fuerant post naufragium, cum catallis suis liberos redderet; et ipse in propria persona sua cum illo in terram Jerosolimitanam iret, et moram cum eo faceret in servitio Dei et suo, cum centum militibus, et quadringentis Turcoplis equitibus, et quingentis peditibus bene armatis; et insuper daret ei filiam suam in obsidem,[2] quam unicam habebat sibi hæredem; et traderet ei castella sua in pignore; et fidelitatem sibi et suis in perpetuum servandam juraret, et imperium suum de illo teneret. Hiis itaque[3] ex utraque concessis parte, venit imperator ad regem Angliæ; et coram rege Jerosolimitano, principe Antiochiæ, et cæteris baronibus suis, homo regis Angliæ devenit, et fidelitatem ei juravit. Juravit etiam quod ab eo non recederet, donec omnia implerentur quæ conventionaverat. Rex vero tradidit imperatori tentoria sibi et suis, et assignavit ei milites et servientes, qui custodirent eos.

Isaac offers peace.

Hoveden, iii. 109.

Submission of Isaac.

Eodem autem die post prandium pœnituit imperatorem fecisse talem finem cum rege Angliæ; et dum milites, qui eum custodire deberent, somnum meridianum caperent, furtive ab eis recessit, et mandavit regi quod nullam de cætero cum illo pacem vel concordiam custodiret. Quod, ut videbatur, satis placuit regi. Ipse enim, sicut vir prudens et circumspectus, statim tradidit magnam exercitus sui partem Guidoni regi, et principi Antiochiæ, et cæteris qui ad eum venerant, et præcepit eis ut sequerentur imperatorem, et caperent, si possent; et ipse rex divisis galeis suis in duas partes, medietatem illarum tradidit Roberto de Turnham, et præcepit ut ille circumdasset insulam ex una parte, et si quas invenisset naves vel galeas, cepisset eas; et factum est ita. Rex vero cum reliqua parte galearum suarum circuivit aliam partem insulæ, et ipse et Robertus ceperunt naves et galeas quotquot invenerunt in circuitu insulæ. Custodes autem civitatum, castellorum, et portuum, reliquerunt ea vacua in omni loco ubi rex et præ-

The same day the emperor flies, and defies Richard.

Richard orders Guy to pursue the emperor.

He and Robert Turnham sail round Cyprus.

Hoveden, iii. 110.

The castles are surrendered to Richard.

---

[1] *et alii plures*] et Raimundus princeps Antiochiæ, et Boimundus filius ejus comes Tripolis, et Leo frater Rupini de la Muntayne, M., H.

[2] *obsidem*] obsidionem, C., M.

[3] *itaque*] igitur, M., H.

A.D. 1191. May.

dictus Robertus venerunt; et fugientes abierunt in montana. Quibus expletis, rex et Robertus prædictus redierunt ad Limeszun. Guido autem rex, et qui cum eo erant missi, nihil proficientes, redierunt ad regem. Hoveden, iii. 110.

The Cypriots accept Richard as lord.

Interim homines imperatoris confluebant ad regem Angliæ, et homines sui devenerunt, et terras suas de illo tenuerunt. Quadam vero die, cum supradictus imperator ad prandium suum sedisset, et comites sui cum illo, quidam eorum [1] ait illi: "Domine, consulimus vobis ut pacem faciatis cum rege "Angliæ, ne tota gens nostra pereat." Iratus vero imperator propter hunc sermonem, percussit eum cum cultello quem tenebat, et amputavit nasum ejus qui consilium illud dederat: post prandium ille percussus abiit ad regem Angliæ, et adhæsit ei.

Isaac alienates his followers.

Qualiter Berengera, filia regis Navarræ, desponsata est Ricardo regi Angliæ.

May 12. Marriage of Richard and Berengaria.

Mense vero Maii, iv^to. idus ejusdem mensis, die Dominica, festo Sanctorum Nerei et Achillei [2] martyrum; Berengera, filia regis Navarræ, desponsata est Ricardo regi Angliæ in insula de Cipre apud Limeszun, Nicholao regis capellano officium illius sacramenti celebrante:[3] et eodem die fecit illam rex coronari et consecrari in reginam Angliæ, a Johanne Ebroicensi episcopo.[4]

Richard takes Nicosia and other strongholds.

Deinde post celebrationem nuptiarum suarum rex Angliæ promovit exercitum suum, et reddita est ei nobilis civitas quæ vocatur Nichosie; et cum venisset rex cum exercitu suo ad fortissimum castellum Cherun dictum,[5] in quo erat filia imperatoris, exivit illa obviam regi, et cecidit prona in terram ante pedes ejus, et tradidit ei castellum illud, misericordiam postulans. Et rex illius misertus misit illam ad reginam; et cum processisset rex, reddita sunt castella [6] Baffes, Buffevent, Deudeamur, et Candare. Deinde redditæ sunt ei omnes civitates et munitiones imperii. Hoveden, iii. 111.

---

[1] *eorum*] illorum, M., H.

[2] *Achillei*] ac Pancratii, M.

[3] *celebrante*] perficiente, M., H.

[4] *episcopo*] administrantibus illi in officio illo archiepiscopis de Appamia et de Auxia, et episcopo de Baonia, add. M., H.

[5] *dictum*] quod dicitur, M., H.

[6] *castella*] M. repeats *castellum quod dicitur* before each name; also H.

Iscasius imperator posuit se in misericordia regis Angliæ. A.D. 1191. May.

Hoveden, iii. 111.

Infelix autem imperator latitabat in quadam abbatia fortissima, Caput Sancti Andreæ dicta.[1] Quo cum rex venisset, ut illum comprehenderet, imperator exivit obviam ei, et ad pedes ejus provolutus, posuit se in misericordia illius de vita et membris, nulla mentione facta de regno. Sciebat enim quod omnia jam erant in manu et potestate regis, sed solum hoc petiit, ne ipse mitteretur in compedibus et in manicis ferreis. Et audivit rex petitionem illius, et tradidit illum Radulfo filio Godefridi, camerario suo, in custodia, et præcepit sibi fieri compedes et manicas de argento et auro, et ut ipse in illis mitteretur. Perfecta autem sunt omnia hæc in insula de Cipre mense Junii, prima die ejusdem mensis, Sabbato in vigilia Pentecosten. Perfectis igitur omnibus, misit rex Angliæ imperatorem cum custodibus suis ad civitatem Tripolis, et tradidit insulam de Cipre Ricardo de Camvilla et Roberto de Turnham in custodia.

The emperor himself surrenders.

He is bound in chains of gold and silver.

June 1.

Isaac sent to Tripoli.

In[2] vigilia Pentecosten, obiit Philippus comes Flandriæ in obsidione Accon; et rex Franciæ dominus suus saisiavit omnes thesauros suos et possessiones[3] in manu sua: et ab illa hora quærebat opportunitatem recedendi ab obsidione Accon, et revertendi in regionem.[4]

Philip of Flanders dies at Acre.

Eodem etiam die,[5] regina Angliæ, et regina Siciliæ, soror regis Angliæ, et filia imperatoris de Cypre, applicuerunt apud Accon cum majori parte storii regis Angliæ.

Arrival of the queens at Acre.

Hoveden, iii. 112.

Interim rex Angliæ accepit ab universis hominibus insulæ de Cipre medietatem omnium mobilium suorum, et confirmavit illis leges, et institutiones, quas habebant tempore Manuelis imperatoris Constantinopolitani.

Richard taxes Cyprus.

Deinde feria quarta in hebdomada Pentecosten, recessit rex Angliæ ab insula de Cipre cum galeis suis, et in crastino applicuit in terra Suliæ apud Tyrum. Sed custodes Tyri non permiserunt eum intrare Tyrum, dicentes quod rex Franciæ, et Conradus Marchio, prohibuerunt ne ipse Tyrum intraret. Et ideo oportebat eum nocte illa jacere in tentoriis extra murum Tyri.

Richard leaves Cyprus, and is refused admission into Tyre.

---

[1] *dicta*] quæ dicitur, M., H.

[2] *In*] Eodem die, scilicet in, M., H.

[3] *possessiones*] illius, ins. M., H.

[4] *regionem*] suam, ut comitatum Flandriæ sibi subjugasset, ins. H.; om. M., C.

[5] *die*] scilicet in vigilia Pentecosten, M., H.

A.D. 1191. June 7. He encounters a great ship of the Saracens, under French colours; Et feria sexta sequenti,[1] cum ipse iter ageret versus Accon, vidit in mari ante se busciam quandam magnam, onustam viris bellicosis, et ornatam vexillis regis Franciæ et sociorum suorum. Et mittens ad eos duas galeas, interrogavit cujus esset navis, et unde venisset: et responderunt se esse homines regis Franciæ, et venisse de Antiochia, volentes ad obsidionem Accon ire. Et qui missi fuerant, cum tali responso redierunt ad regem Angliæ. Quibus ipse dixit, "Si homines regis "Franciæ sunt, ite, et dicite illis ut exspectent, et loquantur "mecum." Et dum irent, homines busciæ male sibi conscii, quia omnes pagani erant, armaverunt se, et pessime receperunt nuncios regis, mittentes in eos sagittas et ignem Græcum. Quod cum rex vidisset, accessit propius, et dixit universis qui cum eo venerant, "Persequimini eos, et com- "prehendite: si enim abierint, amorem meum perdetis in "perpetuum; et si eos comprehenderitis, omnia eorum catalla "vestra erunt."[2] Tunc omnes unanimiter impetum fecerunt in busciam illam, et cum rostris galearum perforaverunt illam undique, et aqua intrans per foramina traxit illam in profundum. Et cum pagani cœpissent mergi, projecerunt arma sua in mare, et fractis vasis suis fuderunt ignem Græcum, et relicta nave, nudi prosilierunt in mare. Sed galiotæ regis interfecerunt eos, et vivos retinuerunt multos. Erant autem in buscia illa pagani numero mille et quingenti, quos Saladinus collegerat ex omnibus paganis, ut mitteret eos in civitatem Accon. Quibus devictis et interfectis, rex distribuit omnia catalla illorum galeotis suis. Hoveden, iii. 112.

and takes it.

June 8. He arrives at Acre. Die[3] Sabbati in hebdomada Pentecosten, venit ad obsidionem Accon; et de paganis, quos in navi cepit, distribuit regi Franciæ et comitibus exercitus.

The Saracens deliberate on surrender. Cum autem pagani qui in civitate Accon erant, audissent quod pagani qui in buscia erant, in quibus habebant fiduciam, submersi essent, et quod rex Angliæ magnificus triumphator ad obsidionem venisset, timuerunt eum valde, et de die in diem quærebant opportunitatem, ut civitatem ei traderent pro licentia abeundi cum vita et membris. Rex vero Franciæ, qui Sabbato in hebdomada Paschæ venerat ad obsidionem, jam ante adventum regis Angliæ domum lapideam turritam fecit sibi, et perrarias [suas, et hurdicios] suos, et alias machinas suas bellicas paraverat, et in locis congruis locaverat. Sed Hoveden, iii. 113.

---

[1] *feria sexta sequenti*] in crastino, scilicet feria sexta in hebdomada Pentecosten, M., H.

[2] *erunt*] sunt, M.

[3] *Die*] In crastino scilicet die, M., H.

Hoveden, iii. 113.

nihil in eis operatus est; exspectabat enim adventum regis Angliæ. Qui cum venisset, statim erexit machinas suas bellicas. Pisani vero et Januenses[1] venerunt ad eum, et obtulerunt ei servitia sua; et ipse Pisanos recepit, et Januenses refutavit, quia ipsi fidelitatem regi Franciæ juraverant, et Conrado Marchioni. Pisani vero fecerunt regi Angliæ homagium et fidelitates: et rex Angliæ confirmavit eis[2] carta sua libertates et consuetudines quas habere solebant in terra Jerosolimitana.

A.D. 1191. June 8. Richard sets up his engines. He accepts the fealty of the Pisans, not of the Genoese.

Tertia autem die post adventum regis Angliæ, rex Franciæ dimisit omnes servientes quos prius habebat ad machinas suas bellicas custodiendas; et rex Angliæ retinuit[3] quos rex Franciæ dimiserat. Unde factum est, quod pagani qui erant in civitate, invenientes machinas regis Franciæ sine custode, combusserunt eas.

June 10 He hires Philip's engineers.

Deinde uterque rex incidit in ægritudinem, quam Arnaldiam vocant; in qua ipsi fere ad mortem laborantes capillos suos deposuerunt. Sed Dei hoc fit misericordia, quod ambo convaluerunt de infirmitate illa, et facti sunt robustiores, et animosiores in servitio Dei.

Sickness of both the kings.

Et quia Guido rex conquestus fuerat illis, quod Conradus Marchio vi et injuste ei abstulerat redditus et jura regni, tradiderunt redditus fori rerum venalium et redditus portus Accon in manu Templariorum et Hospitalorum colligendos, et custodiendos, donec provisum esset quis illorum de jure illos habere deberet.

Quarrel of Guy and Conrad.

Et Gaufridus de Lizinant, frater Guidonis regis, appellavit Conradum Marchionem de fide læsa, et de perjurio, et de proditione facta adversus regem fratrem suum, et adversus exercitum Christianorum; et de prosequenda appellatione sua pignus dedit. Conradus vero male sibi conscius juri stare noluit, sed declinavit a turba, et exivit foras, omnibus post illum clamantibus, et dicentibus, "Proditor est, qui juri stare "recusat." Nemo tamen misit in eum manum, ne forte tumultus fieret in populo.

Geoffrey of Lusignan challenges Conrad, who flies.

Hoveden, iii. 114.

Ipse autem[4] Tyrum abiit: et statim orta est dissensio inter reges propter illos, quia rex Franciæ, in quantum potuit, fovebat partem Conradi, et rex Angliæ partem Guidonis regis. Unde inter reges sæpius oriebantur rixæ et contentiones. Post multum vero temporis misit rex Franciæ pro Conrado, et constituit eum principem domus suæ, et familiarem suum consiliarium, per cujus consilium et admonitionem rex Franciæ multa

Mischievous influence of Conrad on Philip.

---

[1] *Januenses*] Javenses, C., M.

[2] *eis*] illis, M., H.

[3] *retinuit*] ad servitium suum, ins. M., H.

[4] *autem*] enim, C.

A.D. 1191. June.

operatus est contra Deum et salutem animæ suæ. Ipse enim munera Saladini accepit, et factus est ei amicus. Hoveden, iii. 114.

Philip demands half Cyprus; Richard in reply demands half Flanders.

Deinde petiit rex Franciæ medietatem insulæ de Cipre, et omnium quæ rex Angliæ per viam adquisierat. E contra,[1] rex Angliæ petiit a rege Franciæ medietatem Flandriæ, et medietatem omnium mobilium comitis Flandriæ et aliorum hominum suorum qui obierant in obsidione Accon, et medietatem Tyri, quam Conradus ei[2] donaverat. Sed utriusque petitio vana fuit et invidiosa; quia conventio facta fuit inter illos tantummodo quod dimidiarent inter se omnes quæstus quos facerent in terra Jerosolimitana. Et hoc idem iterum renovaverunt coram ducibus et principibus exercitus, et cartis et sacramentis confirmaverunt. Et statuerunt Templarios et Hospitalarios, et alios viros sapientes in quibus confidebant, ad recipiendum et dimidiandum inter illos acquisitiones suas; et sic facti sunt amici.

Renewal of agreement between the kings.

Saladin's presents and proposals for peace.

Interim Saladinus, princeps exercitus paganorum, misit frequenter regi Franciæ et regi Angliæ pyra Damascena, et aliorum fructuum suorum copiam, et alia munuscula, ut sic saltem converteret animos illorum[3] ad pacem cum illo faciendam. Ipse enim sæpius obtulit eis pacem et concordiam, tum propter metum filiorum Noradini,[4] qui calumniati sunt super eum totam terram patris eorum, quam Saladinus occupatam tenebat; illi etiam jam cum magno exercitu, per auxilium domini Musce, avunculi eorum, intraverunt terram Saladini, et occupaverunt eam totam usque ad fluvium[5] Eufraten; tum ut gentem suam, quæ in civitate fuerat obsessa, liberaret. Sed ad plenum noluit componere cum regibus. Voluit namque retinere in manu sua civitatem Jerusalem, et Craggum de Monte Regali; et noluerunt reges cum illo sub hac componere forma. Unde factum est, quod perrariæ regum et aliorum virorum non cessabant jactare lapides in murum civitatis et ejus munitiones; neque fossores regum cessabant die ac nocte subfodere murum civitatis. Hoveden, iii. 115.

The kings decline Saladin's offers, and continue the siege.

June 23. Eclipse of the sun.

In[6] vigilia Nativitatis Sancti Johannis Baptistæ,[7] hora diei nona, sol passus est eclipsim, et duravit per tres horas; ita quod obscuratus est sol, et tenebræ factæ sunt super terram,

---

[1] *E contra*] Hæc contra, M., H.

[2] *ei*] illi, M., H.

[3] *illorum*] eorum, M., H.

[4] *Noradini*] Noardini, C., M.

[5] *fluvium*] magnum, ins. M., H.

[6] *In*] Mense Junii, die Dominica, M., H.

[7] *Baptistæ*] nono kalendas Julii, luna xxvii., ins. M., H. MS. C. has the first syllable of *luna:* showing that it was written by a person abridging, as he proceeded, from a MS. which contained these words.

Hoveden, iii. 115.

et apparuerunt stellæ in cœlo: et cum eclipsis recessisset, sol rediit in pristinum statum suum et decorem. A.D. 1191. June.

In civitate autem Accon erat quidam homo Deo devotus, occultus tamen propter metum paganorum, qui frequenter litteras suas foras misit usque exercitum Christianorum, Hebraice, Græce, et Latine scriptas, et per illas totum statum et propositum paganorum significavit Christianis. Qui[1] sæpius præmuniti insidias paganorum vitabant. Sed grave ferebant Christiani[2] quod non noverant illum,[3] neque nomen:[4] sed in omnibus litteris suis eis missis[5] confitebatur[6] se Christianum esse; et in litteris suis[7] præponebat, "In nomine Patris, "et Filii, et Spiritus Sancti, Amen." Sed hoc mirandum est, quod ipse ante captionem, neque post[8] captionem civitatis, voluit se manifestare Christianis. The unknown Christian in Acre.

Hoveden, iii. 116.

Eodem vero mense Junii, Christiani impleverunt magnam partem fossati, ut scalas suas muro apponerent. Quod cum vidissent pagani qui fuerant obsessi, obtulerunt regibus civitatem, cum armis et victualibus eorum, pro vita et membris et licentia abeundi. Sed noluerunt reges eo[9] modo recipere eam, sed petierunt ab eis crucem sanctam, et totam terram Jerosolimitanam, et omnes captivos qui in captione Saladini et suorum erant; et ut Saladinus restauraret terram Jerosolimitanam in eum statum quo fuit ante captionem Guidonis regis. Et Saladinus hoc modo nullo concedere voluit. The besiegers prepare for an escalade. The Saracens offer to surrender, but the kings refuse.

Eodem mense Junii, Ricardus de Camvilla, unus[10] de justitiariis domini regis Angliæ[11] in insula de Cipre,[12] sine licentia regis ad obsidionem Accon veniens,[13] ibi mortuus est. Quo defuncto, Griffones et Erminii, qui ad pacem regis nondum venerant, constituerunt sibi novum imperatorem, quendam scilicet monachum de progenie Iscasii imperatoris. Et Robertus de Turneham, qui solus remansit, post mortem Ricardi de Camvilla, justitiarius[14] in insula de Cipre, magnum congregavit exercitum, et cum[15] novo imperatore commisit prælium, et Robert Turnham puts down a revolution in Cyprus, after the death of Richard Camvill.

---

[1] *Qui*] Unde Christiani, M., H.

[2] *grave ferebant Christiani*] valde erat molestum Christianis, M., H.

[3] *illum*] virum illum, M., H.

[4] *nomen*] ejus, M.; ipse enim nunquam voluit nominare nomen suum, ins. H.; om. M.

[5] *suis eis missis*] quas foras misit, M., H.

[6] *confitebatur*] confessus, M., H.

[7] *litteris suis*] scriptis suis, M.; semper, ins. H.

[8] *post*] illius, ins. M., H.

[9] *eo*] hoc, M., H.

[10] *unus*] quem rex Angliæ constituerat unum, M., H.

[11] *domini regis Angliæ*] suis, M., H.

[12] *Cipre*] infirmabatur, et, ins. M., H.

[13] *veniens*] venit, M., H.

[14] *justitiarius*] regis, ins. M., H.

[15] *cum*] illo, ins. M., H.

A.D. 1191. June. eum[1] et gentem suam devicit, et cepit, et suspendit in patibulo. Hoveden, iii. 116.

Death of Ralph Fitz-Godfrey. Eodem mense Junii obiit Radulfus filius Godefridi, quem rex statuerat custodem imperatoris de Cypre, et sepultus est apud Tripolim.

Isaac imprisoned at Merkeb. Quo defuncto rex tradidit imperatorem in custodia Hospitalorum, qui duxerunt eum usque ad Margant castellum, et ibi posuerunt[2] in custodia.

Eodem mense Junii fossores regis Angliæ foderunt fundamentum murorum civitatis Accon, nescientibus paganis qui intus erant; et suppositis lignis apposuerunt ignem, et cecidit

Attack on the Cursed Tower by the French. magna pars murorum. Interim perrariæ regis Franciæ, et Templariorum et Pisanorum, fecerant foramen in muro, juxta turrim quæ dicitur Maledicta. Ad foramen illud cucurrerunt homines regis Franciæ, sperantes perinde intrare civitatem. Sed occurrerunt illis pagani in manu forti, et restiterunt illis; Hoveden, iii. 117.

Richard keeps the trenches whilst the French assault. et quia via illa ardua fuit et stricta, multi de hominibus regis Franciæ ibidem interfecti sunt. Rex vero Angliæ et homines sui interim custodiebant fossata exteriora, quæ erant inter exercitum Christianorum et exercitum Saladini. Conventio enim facta fuit inter reges, quod quandocunque unus eorum[3] insultum faceret in civitatem, alter illorum custodiret interim fossata exteriora, ne exercitus Saladini posset insultantibus a tergo nocere. Hæc autem conventio inter reges ideo facta fuit, quia in omni negotio, in quo prædicti reges et gentes eorum convenerunt, minus profecerunt quam fecissent si divisi fuissent. Rex enim Franciæ et gens sua parvipendebant regem Angliæ et gentem suam: et e converso.

July 3. Feria quarta mensis Julii[4] cecidit magna pars murorum

Breach near the Cursed Tower. civitatis Accon juxta supradictam turrim. Cucurrit ergo Albericus Clement, marescallus regis Franciæ, cum copiosa manu[5] armatorum, ad murum, cum vexillo regis Franciæ; et Conradus Marchio cucurrit cum cæteris ad prædictum murum,

Death of Alberic Clement. et apposuerunt scalas ut ascenderent. Et cum prædictus Albericus ascendisset scalam, pagani, injecto in illum unco ferreo, traxerunt infra muros, et occiderunt, et alios quadraginta

Cowardice of Conrad. obruerunt cum lapidibus. Conradus vero retraxit se cum gente sua. Ipse enim et sui noluerunt lapides nec sagittas in paganos mittere; nec pagani in eum vel in suos. Præterea pagani, qui ad defensionem murorum venerant, vexillum

---

[1] *eum*] illum, M., H.
[2] *posuerunt*] eum, ins. M., H.
[3] *eorum*] illorum, M., H.
[4] *Feria . . . Julii*] Mense Julii, tertia die ejusdem mensis, feria quarta, M., H.
[5] *manu*] multitudine, M., H.

Hoveden, iii. 117. Conradi, quod ipse eis in signum pacis dederat, in sublime, cunctis videntibus et admirantibus, tenebant immobile. A.D. 1191.

In crastino principes paganorum qui in civitate erant, videlicet Mestoch [et] Karkoys,[1] venerunt ad regem Franciæ et ad regem Angliæ, et obtulerunt eis civitatem, et arma, aurum et argentum eorum[2] omnium qui intus erant, pro licentia abeundi cum vita et membris. Sed noluerunt reges hoc recipere. At exigebant, pro redemptione eorum, totam terram quam Saladinus et cæteri pagani super Christianos occupaverant ab illo tempore quo Lodowicus rex Francorum fuit Jerosolimis; et insuper Crucem sanctam, et omnes Christianos quos captivos tenebant. Quibus Mestoch et Karkois responderunt; "Nos petitiones vestras facere non possumus, nisi de " consensu et voluntate domini nostri Saladini, et aliorum " principum nostrorum. Sed date nobis inducias triduanas, " et permittite nos ire ad principes nostros, ut cum illis lo- " quamur super hiis quæ petitis." Qui, datis obsidibus de redeundo, perrexerunt ad Saladinum, et ostensis illi petitionibus Christianorum, non potuerunt efficere versus illum, quod ille aliquam daret pro eis redemptionem; et ita confusi redierunt, et civitatem ingressi sunt.

Hoveden, iii. 118.

July 4. New proposals. Terms offered by the kings; proposed to Saladin and refused.

Nocte sequenti circa horam noctis mediam, exercitus Saladini insultum fecerunt in custodes fossatorum exteriorum, ea scilicet intentione, ut dum Christiani intenderent defensioni fossatorum, pagani qui in civitate erant, facilius possent evadere per fugam. Sed reges inde præmuniti, per mandatum prædicti viri Dei qui in civitate erat, custodes per circuitum murorum posuerunt, ita quod nulli paganorum securus patebat egressus. Factus est ergo clamor magnus per exercitum Christianorum, qui a somno excitati, et arma sua velociter sumentes, accesserunt ad fossata, et impetum fecerunt in paganos, et multos ex illis interfecerunt, cæteros autem fugaverunt.

Attack by Saladin's army repulsed.

Quinta die mensis Julii, feria sexta, iterum appositus est ignis incisioni murorum quam homines regis Angliæ fecerant; et nocte sequenti ceciderunt turres, et magna pars murorum, et fecerunt introitum magnum.

July 5. Another great breach.

Et in crastino rex Angliæ et exercitus ejus accesserunt armati, ut insultum facerent in civitatem; et pagani statim dederunt signum quod pacem cum illis facerent; et sic depositis armis Christiani redierunt in castris, et Mestoch et

July 6. Attack by the English.

---

[1] *Mestoch et Karkoys*] Mestoch Karkoys, C.; Mestoch Karkois, M. H.

[2] *eorum*] et cæterorum, ins. M.,

A.D. 1191. July 6. The besieged again offer to surrender.

Karkois, et Hessedyn Jordic[1] exierunt loqui cum regibus, et obtulerunt eis civitatem cum omnibus supradictis. Et cum reges et ipsi diu inde tractassent, data est licentia eis eundi ad Saladinum, et redeundi. Et abierunt, et effecerunt quod Saladinus obtulit regibus civitatem Jerosolimam, et Crucem sanctam, et omnes civitates et castella quæ ipse post captionem Guidonis regis ceperat, et reædificare ea in eum statum in quo tunc fuerunt; tali conditione, ut prædicti reges venirent cum illo, vel mitterent cum illo decem millia militum et viginti millia peditum, ad terram suam defendendam contra dominum Musce et filios Noradini, qui Thekedinum avunculum suum vicerant in prælio, et totam terram illius occupaverant, et si ipsi permisissent illos abire illæsos. Sed reges id facere noluerunt. Et prædicti Mestoch, et Karkoys, et Hesdin Jordich,[2] tristes et confusi in civitatem intraverunt; amici vero illorum, relicto Saladino, infestaverunt eum.

Hoveden, iii. 119.

Saladin offers impossible terms.

July 7. Attack by the French.

Septima die mensis Julii,[3] rex Franciæ et exercitus ejus fecerunt insultum in civitatem juxta turrim Maledictam, in eo loco in quo prius fecerant: sed nihil proficientes, quadraginta homines perdiderunt.

July 8. Saladin dismantles Haifa.

Octava die mensis Julii Saladinus combussit Cayphas; et vineas in circuitu ejus destruxit.

Vision of the Blessed Virgin.

In nocte sequenti, dum milites et servientes multi de exercitu Christianorum vigilassent ante turrim Maledictam, circumfulsit eos lux de cœlo, in qua apparuit eis Virgo[4] mater Christi. "Præ timore autem exterriti sunt custodes, "et facti sunt velut mortui." At Beata Virgo[5] consolabatur eos dicens: "Nolite terreri; pro salute enim vestra misit me "huc Dominus. Et cum crastina illuxerit dies, ite, et dicite "regibus vestris ex parte Jesu Filii mei,[6] et ex parte mea, "ut cessent a prosternatione murorum hujus civitatis, quia "quarto die post hunc diem[7] dabit eam Dominus in manu "illorum." Eadem vero hora, qua mater Domini nostri Jesu Christi loquebatur cum custodibus, terræ motus factus est magnus in civitate, et paganos ita terruit, quod maluerunt mori quam vivere. Sic Dominus cum ad judicandum venerit, blandus justis, et terribilis injustis apparebit. Beata vero

S. Matt. xxviii. 4.

Earthquake.

Hoveden, iii. 120.

---

[1] *Hessedyn Jordic*] Hessedin Jordich, M., H.; Hessedyn et Jordic, C

[2] *et Hesdin Jordich*] Hesdin et Jordich, C.

[3] *Julii*] die Dominica, ins. M., H.

[4] *Virgo*] beata Virgo, M.; Maria, ins. H.

[5] *Virgo*] blande, ins. M., H.

[6] *Jesu . . . mei*] Christi, Filii et Domini mei, M., H.

[7] *hunc diem*] istum, M., H.

Hoveden, iii. 120.

Virgo Maria, postquam sic locuta est, avulsa est ab oculis eorum, et simul cum illa recessit lumen quod circumfulserat illos. A.D. 1191. July 8.

Mane autem facto, prædicti custodes narraverunt regibus et principibus exercitus visionem quam viderant, et verba quæ dixerat illis mater Domini; et statim divulgata sunt omnia verba hæc per exercitum, et facta est lætitia magna in populo Dei. July 9. The army is cheered by the vision.

Nono [vero et] decimo die mensis Julii, Saladinus fecit exstirpare omnes vineas et arbores fructiferas quæ erant in circuitu Accon; et civitates et castella, in quibus resistendi Christianis fiduciam non habebant, subvertit. July 9, 10. Saladin destroys the vineyards.

Undecima die mensis Julii, Pisani et exercitus regis Angliæ insultum fecerunt in civitatem Accon: et cum ascendissent murum, Leonardus Pisanus quidam[1] interfectus est; et statim pagani dederunt signum quod civitatem redderent, et pacem cum regibus ad voluntatem eorum facerent. Et sic supradicti paganorum principes venerunt loqui cum regibus de pace facienda, et statim post colloquium redierunt in civitatem. July 11. The English and Pisans make the attack.

Duodecima die mensis Julii, feria sexta, Philippus rex Franciæ, et Ricardus rex Angliæ, et omnes principes Christianorum, mane convenerunt ad tentorium Templariorum, et principes paganorum qui in civitate erant obsessi:[2] et per consilium exercitus Christianorum prædicti reges pacem fecerunt cum paganis in hac forma; July 12. Surrender of Acre.

Civitas Accon reddita est regi Franciæ et regi Angliæ.

"Pagani tradiderunt prædictis regibus civitatem Accon "cum omnibus quæ in ea erant; et quingentos Christianos "captivos, qui in ea erant, reddiderunt quietos: et conven- "tionaverunt regibus, quod traderent eis sanctam crucem, et "mille Christianos captivos, et ducentos milites captivos Chris- "tianos, quoscunque prædicti reges elegerint de omnibus capti- "vis qui fuerunt inventi in potestate Saladini; et ad opus regum "darent ducenta millia bizantiorum, et quod ipsi remanerent "obsides in custodia regum, ita quod si ipsi infra quadra- "ginta dies proximo subsequentes supradicta non perfecissent, "essent in misericordia regum de vita et membris." Terms of surrender.

Hoveden, iii. 121.

Hiis itaque conventionibus hinc et inde concessis, et sacramento confirmatis, reges miserunt milites et servientes suos in The Christians occupy the city.

[1] *Leonardus . . . quidam*] unus Pisanus nomine Leonardus, M., H.

[2] *obsessi*] convenerunt illuc, ins. M., H.

A.D. 1191. July 12. Treatment of the inhabitants.

civitatem, et elegerunt centum de ditioribus et nobilioribus paganis, et posuerunt eos in turribus sub bona custodia; cæteros autem fecerunt custodiri per domos et plateas civitatis, et administraverunt eis necessaria, statuentes quod omnes qui baptismum et legem Christianam recipere vellent, essent liberi. Unde factum est quod multi paganorum propter metum mortis receperunt baptismum; sed quam citius potuerunt, abierunt ad Saladinum, relicta lege Christiana. Et ex tunc præceperunt reges, ne aliquis paganorum amplius reciperetur ad baptismum. Cumque Saladinus audisset pacem quam sui cum Christianis fecerant, dissimulavit hoc factum fuisse per illum. Hoveden, iii. 121.

Civitas Accon partita est inter reges Franciæ et Angliæ.

July 13. The kings divide Acre between them.

Division of the spoil.

Tertiadecima die mensis Julii, rex Franciæ et rex Angliæ partiti sunt inter eos civitatem Accon, et omnia quæ in ea erant, tam paganos, quam aurum et argentum, et cætera omnia. Drogo vero de Merlou, et centum milites cum illo, constituti sunt ex parte regis Franciæ ad partem illius recipiendam. Et Hugo de Gurnay, et centum milites cum eo, constituti sunt ex parte regis Angliæ ad partem suam recipiendam. Hoveden, iii. 122.

July 14. Saladin decamps, and makes new proposals of alliance, which are declined.

Quartadecima die mensis Julii, Saladinus retraxit se et exercitum suum, et fixit tentoria sua in loco qui dicitur Saphoria; et nuncii ejus ibant et revertebantur ad reges cum fructibus et aliis muneribus: et Saladinus obtulit regibus totam terram Suliæ, excepto Crach de Monte Regali, et quod est ultra fluvium Jordanis; tali conditione, quod illi commodassent ei duo millia militum, et quinque millia servientium, in servitio suo per unum annum, ad defensionem terræ suæ contra dominum Musse et filios Noradini. Sed reges noluerunt audire illum in sermone illo.

July 15. The engines dismantled.

Quintadecima die mensis Julii, fecerunt reges perrarias suas et alias machinas suas bellicas deponere.

July 16. The proposals from Mesopotamia.

Sextadecima die mensis Julii, venerunt ad reges nuncii ex parte domini Musse et filiorum Noradini, qui multa et magna obtulerunt illis pro auxilio hominum contra Saladinum.

De dedicatione Accon.

Re-dedication of the churches of Acre.

Eodem die Alardus Veronensis[1] episcopus, cardinalis, et apostolicæ sedis legatus; et Tyronensis, et Pisanus, et Aux-

[1] *Veronensis*] Vernonensis, C., M.

Hoveden, iii. 122. iensis archiepiscopi; et Hubertus Saresbiriensis, et Johannes Ebroicensis, et Bernardus Baoniensis, et Tripolitanus, Carnotensis,[1] Belvacensis episcopi; et cæteri ecclesiarum principes, ecclesias civitatis Accon dedicaverunt, quas pagani polluerant; et ædificaverunt altaria Domino, et in eis celebraverunt missas. Interim reges et populus intendebant reparationi murorum. A.D. 1191 July 16.

Hoveden, iii. 123.

Septimadecima die mensis Julii, et octavadecima, Pisani et nummularii et cæteri mercatores receperunt infra civitatem mansiones, per distributionem servientium regum, in foro rerum venalium, reddituri inde singulis annis solitos et debitos redditus. July 17 & 18. Restoration of trade.

Nonodecimo die mensis Julii, cum comites et barones, qui jam fere per biennium moram fecerant in obsidione Accon, vidissent quod reges omnia, quæ ceperant in captione civitatis, propriis inclusissent marsupiis, et quod nullam partem illis facere voluissent, convenerunt extra fossata exteriora, et habito ibi colloquio, mandaverunt regibus quod ipsi cum illis diutius moram non facerent, nisi fuerint participes lucri, sicut exstiterunt laboris; quibus reges responderunt se satisfacturos voluntati eorum: sed quia reges id facere distulerunt, multi paupertate coacti ab eis recesserunt. July 19. The nobles demand their share of the spoil. The kings delay in granting this.

Vicesima die mensis, in festo Sanctæ Margaretæ virginis, Ricardus rex Angliæ petiit a rege Franciæ, ut ipsi duo jurassent se moram facturos cum exercitibus suis in terra Jerosolimitana per tres annos, ad subventionem terræ illius: cui rex Franciæ respondit, quod ipse nullum faceret sacramentum inde. July 20. Richard proposes to Philip to stay in Palestine. He refuses to swear.

Vicesima prima die mensis Julii, rex Angliæ primo intravit in civitatem Accon; et in palatio regis ipse et uxor ejus et soror regis[2] hospitati sunt; et rex Franciæ hospitatus est in domibus Templariorum. July 21. Richard enters Acre.

Vicesima secunda die mensis Julii, in festo Sanctæ Mariæ Magdalenæ, rex Franciæ misit ad regem Angliæ Belvacensem episcopum, et Hugonem ducem Burgundiæ, et Drogonem de Amiens, et Willelmum de Merlou; et per illos petiit ab eo licentiam redeundi in regionem suam. Quibus rex Angliæ respondit: "Dedecus erit et opprobrium domino meo, si ipse, "imperfecto negotio propter quod venit huc, recesserit. Attamen si ipse se senserit infirmum aut debilem, et timuerit "hic mori, fiat voluntas sua." July 22. Philip asks leave to go home.

Hoveden, iii. 124. Richard's remonstrance.

Vicesima tertia die mensis Julii, cum divulgatum esset per exercitum quod rex Franciæ recederet, venerunt ad eum July 23. Philip's departure announced.

[1] *Carnotensis*] Philippus Carnotensis, C., M.

[2] *regis*] ejus, H.

A.D. 1191. July 23. principes exercitus sui, et cum lacrymis petierunt, ne ipse a servitio Dei ita impudenter recessisset. Hoveden, iii. 124.

Pax facta inter Guidonem regem et Conradum Marchionem.

July 26. Richard pardons Conrad. Vicesima sexta die mensis Julii, per consilium regis Franciæ venit Conradus ad regem Angliæ, et procidens ante [1] pedes ejus et veniam postulans:[2] et rex Angliæ perdonavit illi iram suam et malivolentiam.

July 27. The princes sit to hear the claims of Guy and Conrad. Et in crastino convenerunt rex Franciæ et omnes principes exercitus, ad audiendas controversias[3] inter Guidonem regem et Conradum Marchionem. Quibus considentibus, Conradus[4] surrexit, et stans in medio illorum petiit sibi regnum Jerosolimitanum de jure uxoris suæ: et Guido de Lizinant, qui rex inde exstiterat ante captionem, et, postquam a captione illa evasit, obsidionem Accon inceperat, petiit sibi fieri restitutionem inde, ostendens quod ipse in nullo deliquit, quare debuisset amittere regnum suum. Et post multorum tergiversationes verborum hinc et inde diductas, uterque illorum posuit se in judicio regum.

July 28. Determination of the quarrel. Quorum consilio et judicio, pax et finalis concordia facta est inter illos in hunc modum. Imprimis juraverunt illi duo,[5] Guido et Conradus,[6] quod ipsi judicium regum susciperent, et fideliter servarent. Deinde prædicti reges et exercitus totus adjudicaverunt Guidoni regi prædicto regnum Jerosolimitanum in vita sua; ita quod si ipse uxorem duxerit, et filios vel filias genuerit, nihil tamen poterunt hæreditarium petere in regno illo per successionem; sed si Conradus,[7] et uxor ejus, [soror][8] Sibillæ reginæ, supervixerit eum, succedent ei in regnum, et hæredes eorum sequentur sceptrum, et jure hæreditario possidebunt illud. Et interim omnes redditus regni dimidiabuntur inter illos, excepta regia dignitate, quæ pertinebit ad solum Guidonem quamdiu[9] vixerit. Et Conradus habebit Tyrum et Sidonem et Baruth, et jure hæreditario possidebit ea; et ipse et hæredes sui facient inde semper servitium regi Jerosolimitano solitum et debitum. Et Gaufridus de Lizinant, frater regis, habebit comitatum de Joppen, et

Settlement of the kingdom on Guy for life. Hoveden, iii. 125.

---

[1] *ante*] ad, M., H.

[2] *et . . . . postulans*] postulavit, M., H.

[3] *controversias*] quæ vertebantur, ins. M., H.

[4] *Conradus*] Marchio, ins. M., H.

[5] *duo*] scilicet, ins. M., H.

[6] *Guido et Conradus*] Guido rex et Conradus Marchio, M., H.

[7] *Conradus*] Marchio, ins. M., H.

[8] *soror*] om. C., M.

[9] *quamdiu*] ipse, ins. M., H.

Hoveden, iii. 125.

Cæsariam, et possidebit ea jure hæreditario: et ipse et hæredes sui facient inde servitium semper regi Jerosolimitano solitum et debitum. A.D. 1191. July.

Vicesima nona die mensis Julii, Philippus rex Franciæ dedit dicto[1] Conrado medietatem civitatis Accon, quæ illi contingebat. Eodem die rex Franciæ petiit iterum a rege Angliæ licentiam repatriandi; sed ipse nullo modo licentiam habere potuit recedendi, nisi prius jurasset super sacrosancta evangelia, quod ipse fideliter et bene custodiret terras et homines regis Angliæ usque ad reditum illius, et quod nullum damnum vel gravamen illis[2] faceret, vel ab aliis fieri permitteret. Deinde rex Franciæ constituit ducem Burgundiæ principem exercitus sui, tradita illi magna parte thesauri sui. July 29. Philip gives his share of Acre to Conrad, and asks leave to go home. His oath to Richard.

De auxilio quod prædicti reges fecerunt principi Antiochiæ ad defensionem terræ suæ contra paganos.

Et ante recessum suum tradidit ipse Raymundo principi Antiochiæ centum milites et quingentos servientes, ad defensionem terræ suæ contra paganos. Similiter rex Angliæ tradidit eidem[3] centum milites et quingentos servientes, ad defensionem terræ suæ contra paganos; et dedit unicuique militi quadraginta marcas argenti de præmio a festo Sancti Michaelis usque Pascha; et constituit Robertum de Quency custodem illorum et ducem. Præterea rex Angliæ dedit eodem die principi Antiochiæ quinque naves magnas, onustas equis et armis et victualibus. The kings send aid to the prince of Antioch.

Tricesima die mensis Julii, rex Franciæ et rex Angliæ partiti sunt inter eos omnes paganos qui capti erant in Accon. July 30. Division of the prisoners.

De recessu regis Franciæ.

Hoveden, iii. 126.

Tricesima prima die mensis Julii, in[4] festo Sancti Germani, rex Franciæ recessit ab Accon, et assumpsit secum Reginaldum Carnotensem episcopum, et Petrum comitem de Neverz, et abiit Tyrum, et duxit secum Karrakois et omnes alios paganos qui cum contingebant, et ibidem moram fecit per duos dies. July 31. Philip leaves Acre and goes to Tyre.

Tertia vero die mensis Augusti, rex Franciæ a Tyro recessit, tradens Conrado[5] omnes paganos suos in custodia. Eodem die August 3. He leaves Tyre.

---

[1] *dicto*] marchioni, M., H.

[2] *illis*] eis, M., H.

[3] *eidem*] principi, ins. M., H.

[4] *in*] scilicet ultima die ejusdem mensis, M., H.

[5] *Conrado*] Marchioni, ins. M., H.

A.D. 1191. rex Angliæ onerari fecit naves suas, dicens quod ipse iret ad Scalonam ad obsidendum eam, et præcepit ut omnes sequerentur eum. Hoveden, iii. 126.

August 5. Richard sends to Tyre for the prisoners. Quinta die mensis Augusti, rex Angliæ misit Tyrum Hubertum Walteri, episcopum Saresbiriensem, propter paganos quos rex Franciæ adduxerat, ut ipse eos reduceret; sed Conradus noluit dimittere eos. Qui cum rediisset, et responsum Conradi regi narrasset, iratus est rex, et juravit quod ipse Tyrum iret in propria persona ad eos per vim reducendos, nisi dimiserit illos celerius. Ad hæc respondit dux Burgundiæ dicens: "Domine, dimitte [me] illuc ire, et ego reducam eos.[1]" Et abiit et reduxit.[2] Dies namque peremptorius instabat, in quo pagani illi conventionem suam perficerent, et liberi abirent. Sed ad diem illum neque pagani protulerunt crucem sanctam, neque Christianos captivos, neque pecuniam quam promiserant pro vita et membris suis. Et pro hujusmodi defectu adjudicati sunt omnes pagani illi capitalem subire sententiam. Quod cum Saladino nunciatum esset, mandavit regi Angliæ, et universo exercitui Christianorum, quod si ipsi amputassent capita paganorum suorum, ipse amputaret capita Christianorum omnium quos in captione sua habebat.

After some delay they are given up,

August 9. The Saracens fail to fulfil their obligations.

Hoveden, iii. 127.

August 14. Richard encamps outside Acre. Quartadecima die mensis Augusti, feria quarta, in vigilia Assumptionis Beatæ Mariæ,[3] rex Angliæ exivit fossata exteriora, et fixit tentoria sua prope exercitum paganorum, et ibi mansit per aliquot dies, præcipiens ut omnis exercitus sequeretur eum. Sed pauci secuti sunt eum, propter defectum equorum et armorum.

He refuses to prolong the term granted to the Saracens, and Saladin beheads his prisoners. Eodem die Saladinus misit regi Angliæ munera pretiosa, et petiit ut ipse prolongasset diem quem statuerat amputare capita paganorum; et noluit rex diem illum diutius differre, nec munera Saladini recipere. Quod cum Saladinus vidisset et audisset, fecit capita amputari omnium Christianorum quos in captione sua habuit, scilicet xviii[a].[4] die mensis Augusti, die Dominica.

August 18. Skirmish with Saladin's troops. Eodem die rex Angliæ movit exercitum suum, et appropiavit exercitui Saladini, et congressum fecit cum exercitu illius, et multi ceciderunt ex utraque parte vulnerati et mortui. Inter quos Petrus Mignot, quidam familiaris regis Angliæ, interfectus est; et rex Angliæ, quamvis audisset necem Christianorum interfectorum, tamen noluit anticipare terminum quem statuerat amputare capita paganorum.

---

[1] *eos*] illos, M., H.

[2] *reduxit*] illos, ins. M., H.

[3] *Mariæ*] Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, M., H.

[4] *xviii[a].*] viii[a]., C.; octava, M.

Hoveden, iii. 127.

A.D. 1191. August 20. Massacre of the Saracen prisoners.

Vicesima igitur die mensis Augusti, feria tertia, decimo tertio kalendas Septembris, rex Angliæ fecit ducere omnes paganos, qui eum contingebant in captione Accon, ante exercitum Saladini, et in conspectu omnium fecit amputare capita illorum. Dux vero Burgundiæ fecit amputare capita paganorum qui regem Franciæ contingebant, infra civitatem et extra,

Hoveden, iii. 128.

The more valuable prisoners spared.

prope muros civitatis. Sed rex Angliæ et dux Burgundiæ servaverunt quosdam de paganis ad redemptionem, scilicet,[1] Mestoch, Karrakois, cum vi. eorum sociis.[2] Numerus autem interfectorum erat quinque millia paganorum: quos omnes Christiani evisceraverunt; et aurum et argentum multum invenerunt in visceribus eorum; et fel eorum ceperunt, et usui medicinali servaverunt.

August 21. Bertram de Verdun put in charge of Acre.

Vicesima prima die mensis Augusti, post interfectionem paganorum, rex Angliæ tradidit Bertramno de Verdun civitatem Accon, et reginam Angliæ, et reginam Siciliæ, et filiam imperatoris de Cypre in custodia.

August 22. Richard encamps between Acre and Haifa; and, August 25, proceeds towards Joppa.

Vicesima secunda die mensis Augusti, feria quinta, rex Angliæ transivit fluvium Accon cum exercitu suo; et inter fluvium illum et mare fixit tentoria sua, super littus maris inter Accon et Cayphas: et ibi moram fecit per quatuor dies. Deinde perrexit secus littus maris versus Joppen: et naves suæ juxta eum velificabant in mari, cum victualibus et machinis suis bellicis; ita quod, si necesse esset illi, posset ad naves suas recuperare. Saladinus vero et exercitus ejus ibant per montana non longe ab exercitu regis, ut vias ejus impediret.

Hoveden, iii. 129.

September. Attack by Saladin on the Crusaders on their march.

Tertia autem die post Exaltationem Sanctæ Crucis, infra mensem Septembris, cum rex Angliæ, et exercitus ejus transissent districtas de Merle, et dux Burgundiæ cum Templariis et Francis custodiret extremam cohortem, et rex Angliæ fixisset signum suum in medio, et tradidisset draconem suum Willelmo[3] de Pratellis ad portandum, contra calumniam Roberti Trussebut, qui illum portare calumniatus fuit de jure prædecessorum suorum: Saladinus fecit impetum magnum in ducem Burgundiæ, et in illos qui cum eo erant.

Sept. 7. Battle of Arsouf. Death of James of Avesnes.

Sed nullus Christianorum ibi interfectus fuit præter solum Jakes de Avennis, qui cum paucis resistebat Saladino et exercitui suo; dux enim Burgundiæ fugit. Sed rex Angliæ, cum audisset a tergo clamorem illum, reversus[4] est, et congressus

---

[1] *scilicet*] quorum nomina sunt hæc, M., H.

[2] *cum vi. eorum sociis*] et Hessedin filius Caulini, et Hessedin Jordich, et Passelari, et Camerdoli, et Kaedin, M., H.

[3] *Willelmo*] Petro, H.

[4] *reversus*] regressus, M., H.

A.D. 1191. Great victory of Richard.

est viriliter cum exercitu Saladini; et victoriam obtinuit; et interfecit ex paganis tria millia: et ibi mansit rex per tres dies. Deinde idem rex in hac forma scripsit ballivis et amicis suis; Hoveden, iii. 129.

Epistola regis Anglicæ de recessu regis Franciæ de Accon.

Oct. 1. Richard's announcement of his victory.

"Ricardus Dei gratia rex Angliæ, dux Normanniæ et Acquitanniæ, et comes Andegaviæ, N., et dilecto suo et fideli, salutem. Scias quod post captionem Accon, et post recessum regis[1] Franciæ a nobis apud Accon, qui ita turpiter peregrinationis suæ propositum et votum, contra voluntatem Dei, dereliquit, in opprobrium æternum sui et regni ipsius, iter arripuimus versus Joppen. Et dum prope Arsurum accederemus, Saladinus cum vehementi Saracenorum incursu nobis obviam occurrens, insultum fecit contra nos. Sed Deo miserante, nullum amisimus die illo, nisi virum optimum, et suis meritis exercitui universo carissimum, Jacobum de Avennis, qui in exercitu Christiano per plures annos ad serviendum Deo, quasi columna exercitus in omni sanctitate et sinceritate fidei promptus exstitit et devotus. Deinde Joppen Deo volente pervenimus; eandemque villam fossatis et muro firmavimus, in proposito habentes ubique Christianitatis negotium pro posse nostro promovere. Ipso autem die, in vigilia scilicet Nativitatis Beatæ Mariæ, ipse Saladinus infinitos de magnatibus viris suis amisit; et in fugam conversus, quasi auxilii et consilii beneficio destitutus, totam terram Suliæ destruxit.[2] Tertia autem die ante ipsius Saladini confusionem, in sinistro latere cum quodam pilo vulnerati fuimus; sed Dei gratia jam ad sanitatem pervenimus. Sciatis etiam quod per Dei gratiam infra viginti dies post Natale Domini speramus recuperare sanctam civitatem Jerusalem, et sepulcrum Domini, et deinde ad partes nostras revertemus. Testibus, etc.,[3] prima die Octobris."

Account of the battle of Arsouf, which was fought Sept. 7.

Hoveden, iii. 130.

Epistola Ricardi regis Anglicæ ad abbatem de Claravalle.

Oct. 1. Richard writes to the abbot of Clairvaux

"Ricardus Dei gratia rex Angliæ, etc.,[4] viro venerabili, et amico in Christo carissimo, abbati de Claravalle salutem, et continuæ felicitatis successum. Post lacrymabilem, et in

[1] *regis*] domini regis, M., H.
[2] *destruxit*] destruit, C., M.
[3] *etc.*] nobismetipsis apud Joppen, ins. M., H.
[4] *etc.*] dux Normanniæ et Aquitanniæ et comes Andegaviæ, M., H.

Hoveden, iii. 130. " commune plorandam, civitatis sanctæ Jerusalem destructio- A.D. 1191. Oct. 1.
" nem, civitatem Dei viventis, super quam invocatum est in a spirit
" nomen Ejus, commota est et contremuit terra, quia[1] Rex of thankful-
" cœli perdidit terram Suam, ubi steterunt pedes Ejus. Sed ness.
" a sede apostolica diffusa Dei benedictione per universam
" terram, amici crucis Christi ad suscipiendum signum salutis
" in frontibus et in humeris eorum, et ad ulciscendas Sanctæ
" Crucis injurias, sicut vestram non latet sanctitatem, cer-
" tatim evolabant. Inter quos et nos ad serviendum Deo
Hoveden, iii. 131. " viventi, signo crucis accepto, ad defendenda loca mortis[2]
" Ejus, pretioso Sanguine dedicata, quæ inimici crucis Christi
" hactenus ignominiose profanabant, tanti et tam sancti laboris
" in nos onus suscepimus, et intra breve temporis spatium The sur-
" post adventum domini regis Francorum ad Accon, ibidem render of Acre.
" Domino duce prospere applicuimus. Ubi non multi tem-
" poris tractu elapso, reddita est domino regi Francorum et
" nobis civitas Accon, salva vita Saracenorum qui ad eam
" custodiendam et defendendam intus missi fuerant; pactione
" etiam ex parte Saladini plenius firmata, quod nobis Crucem
" Sanctam et mille et quingentos captivos vivos resignaret,
" diemque ad hæc omnia persolvenda nobis constituit. Sed The mas-
" eodem termino exspirato, et pactione quam pepigerat peni- sacre of the Saracens.
" tus infirmata, de Saracenis, quos in custodia habuimus, circa
" duo millia et sexcentos, sicut decuit, fecimus exspirare;
" paucis tamen de nobilioribus retentis, pro quibus Sanctam
" Crucem et quosdam captivos Christianos sperabamus re-
" cuperaturos. Domino autem rege Francorum ad propria The march
" remeato, et ruinis et scissuris murorum civitatis Accon to Joppa.
" reparatis, ipsaque civitate fossatis et muro plenius firmata,
" ad promovendum Christianitatis negotium, et prosequendum
" nostri voti propositum, apud Joppen proposuimus, et nobis-
" cum dux Burgundiæ cum Francigenis sibi subditis, comes
" Henricus cum suis, et multi alii comites et barones, et
" populus innumerabilis, ire. Cumque inter Accon et Joppen The victory
" plurimum esset spatium, et tractus viarum prolixior, apud of Arsouf.
" Cæsaream tandem, cum multo sudore gravique jactura nos-
" trorum, descendimus: et ipse Saladinus in eodem itinere
" de suis quamplurimos amisit. Cumque populus Dei ibidem
" aliquantulum respiraret, ad Joppen propositum iter sumus
" prosecuti. Et nostra anteriore custodia procedente, et castra
" apud Assur jam[3] metante, Saladinus cum vehementi Sarace-
" norum incursu super ultimam custodiam nostram impetum

---

[1] *quia*] qua, C.
[2] *mortis*] morte, C.
[3] *Assur jam*] Assuriam, C., M.

A.D. 1191. Oct. 1. "faciens, Divinæ miserationis favente gratia, a solummodo quatuor turmis, quæ contra frontem[1] oppositæ fuerant, compulsus est in fugam: ipsumque fugientem per unam leucam turmæ Christianorum plene sunt persecutæ; tantamque stragem de nobilioribus Saracenis quos Saladinus habebat, die illo, Sabbato videlicet, vigilia Nativitatis Beatæ Mariæ,[2] prope Assur fecerunt, quantam Saladinus quadraginta annis transactis antea, una die non sustinuit. Nos vero de nostris, gratia Dei, nullum amisimus illa die, nisi virum optimum, et suis meritis universo exercitui carissimum, Jacobum de Avennis, qui in exercitu Christiano per plures annos ad serviendum Deo viventi, quasi columna exercitus in omni sanctitate et sinceritate fidei, exstitit promptus et devotus. Deinde Joppen, Domino ducente, pervenimus, villamque fossatis et muro firmavimus, in proposito habentes ubique Christianitatis negotium pro posse nostro efficaciter promovere.

Hoveden, iii. 131.

on the 7th of September.

Hoveden, iii. 132.

The arrival at Joppa.

Saladin has dismantled Ascalon.

"Post diem prædictum confusionis Saladini, non est ausus Saladinus cum Christianis congredi, sed ad trucidandos amicos Christi,[3] sicut oves occisionis, insidiatur eminus in abscondito, quasi leo in spelunca sua. Audito itaque quod nos apud Ascalonam maturo gressu tenderemus, Ascalon evertit, et ad terram prostravit, totamque terram Suriæ, quasi totius consilii et auxilii beneficio destitutus, jam deserit et contemnit. Unde bonæ spei sumimus argumentum, quod in brevi, Domino dante, plenius recuperabitur hæreditas Domini. Et quoniam[4] hæreditas Domini jam in parte recuperata est, et ad eam recuperandam omne diei pondus sustinuimus et æstus, totamque pecuniam nostram, et non solum pecuniam, sed et vires et corpus, jam exhausimus, fraternitati vestræ notificamus quod ultra solemnitatem Paschalem in partibus Syriæ nequaquam poterimus commorari. Dux Burgundiæ, cum Francigenis sibi subditis, et comes Henricus cum suis, et cæteri comites et barones et milites, qui in servitio Dei sua jam expenderunt pro Deo, ad propria remeabunt, nisi per vestræ prædicationis sollertiam eis, in populo, unde terra possit populari et muniri, et in pecunia quam in servitio Dei uberius expendant, circumspecte provideatur. Unde vestræ sanctitatis genibus provoluti, et profusis lacrymis, preces affectuosas

Richard hopes to be out of Syria by Easter.

He asks the abbot to urge the

---

[1] *contra frontem*] eum fronte, M.; ei in fronte, H.

[2] *Beatæ Mariæ*] Sanctæ Mariæ Virginis, M., H.

[3] *Christi*] crucis, M., H.

[4] *quoniam*] quando, C.

Hoveden, iii. 132.

" porrigimus, rogantes attentius quatenus, sicut officio vestro
" congruit et honori, principes et viros nobiles per universum
" Christianismum constitutos, aliumque populum Dei, ad ser-
" viendum Deo viventi inducere, et ad hoc provocare sata-
" gatis, ut post prædictam Paschalem solemnitatem hæredi-
" tatem Domini, quam nos, Deo propitio, ad idem Pascha
" plenius obtinebimus, tueantur et defendant. Tantumque
" faciat in hac parte vestræ sedulitatis vigilantia, ne ex vestro
" neglectu depereat, quod utilitas totius Christianitatis ex-
" spectat. Ideo sanctitati vestræ super negotio Christianitatis
" litteras nostras tam mature dirigimus, ne forte torporis
" arguamur et negligentiæ, si tantum et tam sanctum virum
Hoveden, iii. 133. " super instantibus Christianitatis negotiis aliquo modo præ-
" termiserimus præmunire. Vos igitur, sicut nos et alium
" populum Dei ad serviendum Deo viventi ad restituendam
" hæreditatem Suam Sibi, ante itineris arreptionem animastis ;[1]
" ita et nunc plurimus instat articulus, ut populum Dei ad
" hoc idem faciendum fortius excitetis. Testibus nobismet-
" ipsis, apud Joppen, prima die Octobris."

A.D. 1191. Oct. 1. princes and people to the defence of Palestine after his own departure.

Et est notandum, quod statim post confusionem Saladini, pagani qui erant in Scalona et in Joppen reliquerunt eas, non audentes exspectare adventum regis Angliæ; et ita rex Angliæ invenit utramque vacuam, et utramque firmavit muris et fossatis.

Richard found both Ascalon and Joppa deserted.

Deinde quadam die, dum rex Angliæ quasi per unum milliare perrexit longe a Joppen per hortos ad spatiandum, et ibi dormisset, supervenit multitudo Saracenorum et excitaverunt regem a somno; qui statim ascendit equum suum, et viriliter restitit Saracenis. Sed Willelmus de Pratellis, quidam familiaris suus, ibidem captus fuit, et Reginaldus socius ejus interfectus est, et unus dextrariorum regis ibidem captus fuit, et ductor illius interfectus, et rex per vim evasit: et cum rex ascenderet in equum suum, cecidit ab eo zona ejus pretiosa auro et gemmis ornata, quam Willelmus de Corneburc invenit, et illa postmodum est reddita regi. Et Safadin, frater Saladini, remisit regi equum suum: et rex Angliæ rediit inde Joppen.

Richard has a narrow escape at Joppa. (Sept. 29.)

Deinde rex firmavit castellum de Planis, et castellum[2] Maen: et moram fecit apud Joppen fere usque ad Natale Domini.

He fortifies the Castle of the Plains and the village of Maen.

---

[1] *animastis*] amastis, C., M. | [2] *castellum*] casellum, H.

A.D. 1191. *De discordia inter cancellarium regis et Johannem fratrem regis.*

The chancellor expels Gerard Camvill from the sheriffdom of Lincolnshire, and besieges the castle of Lincoln. John takes the castles of Nottingham and Tickhill. A peace is made.

Interim orta est gravis discordia in Anglia inter cancellarium regis et Johannem comitem Moretonii, fratrem regis, propter castellum Lincolniæ, quod cancellarius obsederat, expulso Girardo de Camvilla a baillia vicecomitatus Lincolniæ, quam cancellarius tradidit Willelmo de Stutevilla, et constituit eum inde vicecomitem. Dum autem prædictus cancellarius obsideret castellum Lincolniæ, castellum de Notingham et castellum de Tikeil regis reddita sunt comiti Johanni, qui statim mandavit cancellario, quod nisi celerius recessisset ab obsidione castelli Lincolniæ, visitaret eum in virga ferrea. Exterritus itaque cancellarius mandatis dicti Johannis, recessit ab obsidione illa; et mediantibus episcopis multis et aliis fidelibus domini regis, diem colloquii statuerunt, in quo inter illos convenit in hunc modum; Hoveden, iii. 134.

(July 28.) *Cirographum inter Johannem comitem Moretonii et Willelmum regis cancellarium.*

Peace is made between John of Mortain and the chancellor.

John gives up the castles of Nottingham and Tickhill to be held for the king:

"Notum sit omnibus ad quos præsens scriptum pervenerit, "controversiam illam inter comitem Moretonii et dominum "cancellarium exortam, sic, domino Rotomagensi archiepi- "scopo, et Dunelmensi, Londoniensi, Wintoniensi, Batho- "niensi, Roffensi, et Coventrensi, episcopis, et aliis fidelibus "domini regis mediantibus, esse sopitam: scilicet, quod comes "Moretonii castella de Tikeil et de Notingham, quæ ceperat, "reddidit domino regi per manum Rotomagensis prædicti,[1] "tradenda custodiæ Willelmi Marescalli, et Willelmi de "Wendeval:[2] [scilicet, Willelmo Marescallo castellum de Not- "ingeham, et Willelmo de Wendeval][3] castellum de Tikeil. "Qui prædicta castella ad honorem et fidelitatem domini "regis, usque ad reditum ejus, præstito juramento, custo- "dient: et cum redierit, ad suam inde voluntatem opera- "buntur. Et si forte dominus rex, quod absit, in hac pere- "grinatione sua decesserit, prædicta castella prædicto comiti "sine ulla detentione et dilatione reddent. Et si forte do- "minus cancellarius interim erga dictum[4] comitem exces- "serit, et excessum ad consilium et considerationem dicti "domini Rotomagensis, et aliorum familiarium domini regis Hoveden, ii. 135. Hoveden, iii. 136.

[1] *prædicti*] domini, M., H.
[2] *Wendeval*] Ventdeval, C.
[3] *scilicet . . . Wendeval*] om. C.
[4] *dictum*] prædictum, M., H.

Hoveden, iii. 136.

" et curiæ suæ, requisitus, emendare sine dilatione noluc- A.D. 1191. July 28.
" rit, prædicta castella prædicto comiti reddent et restituent.
" Sed et alia castra de honoribus a domino rege sibi datis, quæ and the other castles of his honours: Wallingford, Bristol; the Peak, Bolsover; Eye, Hereford, Exeter, and Launceston. Also the royal castles are provided for.
" fidelibus domini regis tradita sunt custodienda, scilicet[1]
" Rotomagensi castrum de Walingford; domino Londoniensi
" castrum de Bristou; domino Coventrensi castrum de Pek;
" Ricardo del Pek castrum de Bolesofres; et si Ricardus re-
" cipere noluerit, dominus Coventrensis recipiet: Waltero filio
" Roberti castellum de Eya; comiti Rogero Bigot castellum
" de Hereford; Ricardo Rivel castellum de Exonia, et de
" Lanstaventun; qui similiter fidelitatem domini regis de
" ipsis ad opus ipsius fideliter custodiendis, et si forte de-
" cesserit (quod Deus avertat) domino Johanni reddendis,
" juraverunt. Sed et tria castella ad coronam domini regis
" pertinentia, scilicet castellum de Windesoures comiti de
" Arundel; castellum de Wintonia Gilberto de Lacy; cas-
" tellum de Northampton Simoni de Pateshill tradita sunt
" custodienda; qui fidelitatem domini regis de ipsis ad opus
" ipsius fideliter custodiendis juraverunt. Sed et concessum The king's servants are no more to disseize men without process of law; nor is John.
" est quod episcopi et abbates, comites et barones, vavassores
" et libere tenentes, non ad voluntatem justitiarum vel mi-
" nistrorum domini regis de terris vel catallis suis dissaisientur,
" sed judicio curiæ domini regis secundum legitimas con-
" suetudines et assisas regni tractabuntur, vel per mandatum
" domini regis. Et similiter dominus Johannes in terra sua
" faciet observari. Et si quis aliter facere præsumpserit, ad The archbishop of Rouen or the king's justices will remedy complaints, and so will John.
" petitionem dicti[2] comitis, per dominum Rotomagensem, si
" in Anglia fuerit, et per justitias domini regis, et per eos
" qui pacem juraverunt, emendabitur: et similiter dominus
" Johannes ad petitionem eorundem emendabit. Nova castella,

Hoveden, iii. 137.

" post transfretationem domini regis ad peregrinationem New castles are to be dismantled.
" suam faciendam, vel inchoata vel perfecta, delebuntur, nec
" alia usque ad reditum domini regis nova firmabuntur, nisi
" in dominicis maneriis domini regis, si opus fuerit; vel ad
" opus alicujus nominatæ personæ per præceptum domini
" regis factum per litteras, vel per certum nuncium. Re-
" saisina vicecomitatus Lincolniæ fiet Girardo de Camvilla: et
" eadem die dies ei conveniens præfigetur standi in curia
" domini regis ad judicium. Quod si contra eum monstrari Gerard Camvill is to be replaced in his sheriffdom, and his case is to be tried regularly.
" poterit quod judicio curiæ domini regis vicecomitatum vel
" castellum Lincolniæ perdere debuerit, perdat; sin autem,
" retineat: nisi alio modo interim pax inde fieri possit. Nec
" dominus Johannes ipsum contra judicium curiæ domini

[1] *scilicet*] domino, ins. M., H. | [2] *dicti*] prædicti, M., H.

A.D. 1191. July 28.

John is not to oppose the judgment of the court.

Sureties on each side.

John is to have his two castles at all events.

" regis manutenebit: nec uthlagos, vel inimicos domini regis, " qui fuerint nominati, receptabit, nec in terris suis recep- " tari permittet. Sed si quis rectatus fuerit de aliquo foris- " facto domino regi facto, bene licebit comiti ipsum in terris " suis receptare, quamdiu ipse obtulerit se staturum ad rec- " tum in curia domini regis. Hanc ergo pacem bona fide, " sine malo ingenio, tenendam et servandam, propriis mani- " bus affidaverunt, in manu domini Rotomagensis prædicti, " comes et cancellarius, et quatuordecim barones ex utraque " parte juraverunt.[1] Et si quid infra treugas captum fuerit aut " interceptum ab utraque parte, legitime reddetur et emen- " dabitur. Et hæc facta sunt salva in omnibus auctoritate et " mandato domini regis; ita tamen, quod si dominus rex ante " reditum suum hanc concordiam tenere noluerit, prædicta " castella de Notingham et de Tikeil domino Johanni red- " dentur, quicquid dominus rex inde præceperit."[2] Hoveden, iii. 137.

---

[1] *juraverunt*] scilicet ex parte cancellarii, comes de Arundele, comes de Saresbiria, comes Rogerus Bigot, comes de Clare, Walterus filius Roberti, Willelmus de Braosa, Rogerus filius Reinfrei; et ex parte comitis, Stephanus Ridel, cancellarius, Willelmus de Wendeval, Robertus de Mara, Philippus de Wirecestre, Willelmus de Caunes (Kahannes, H.), Gilebertus Basset, Willelmus de Monte Acuto, M., H.

[2] On the date of this document, see Hoveden, iii. 134, 135, notes.

END OF VOL. I.

Hale-103